BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
3 F
38

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Sociët. Jesu

[redacted]

IVRISCONS. DE FEVDIS COMMENTATIO TRIPERTITA:

HOC EST,

Diſputatio de iure Feudali.

Commentarius in vſus Feudorum.

Dictionarium verborum Feudalium.

SOC. IESV BIBL.

IHS

LVGDVNI,

APVD IOHANNEM BERTOTIVM.

M.D.LXXIII.

Cum priuilegio Regis.

13.3.F.38

NOBILITATE, VIRTVTE, ET OMNI DIGNITATE PRÆSTANTIſſIMO VIRO *Caſpari à Seydlitz*, [redacted].

[redacted] *S. D.*

HANC mihi Feudiſticæ Diſputationis editionem meditanti (Caſpar à Seydlitz, vir nobiliſsime) ſæpenumerò fatum eorum librorũ, qui de ciuili iure varijs in gentibus ſcripti ad hæc noſtra tempora peruenerunt, admirari ſubiit. Nam vt à Romanis primùm ordiamur, Cornelius Tacitus grauis auctor imprimis teſtatur, tantos ſuo tempore aliarum ſuper alias aceruatarum legum cumulos fuiſſe, vt omnem propemodum æquitatis ſplendorem ſua multitudine obruerent: cùm inter omnes conſtet, nullum prope Rebuſpublicis maius exitium legum multitudine ac varietate afferri poſſe. Pòſt tragicæ quædam Proculianorum & Caſsianorum ſectæ exortæ ſunt, qui infinitis concertationúmque plenis diſputationibus annos amplius centum noſtram hanc diſciplinam ita permiſcuerunt, vt Theodoſius Imper. maximus idémque optimus, multò maximæ Iuriſconſultorum parti auctoritatem abrogarit: & ex perpaucis, quos antecellere iudicabat, qui numero vincerent, eorum in iudicijs probari ſententiam imperarit. Per eadem tempora Romani Imperatores, vel potius (ſi maximam illorum partem ſpectemus) improbiſsimi & ſceleratiſsimi tyranni extiterunt, quorum quiſque ius Romanum nouis edictis, placitis, decretis, conſtitutionibus, itémque Senatuſconſultis ſuo imperio factis ad ſuum arbitrium interpolauit. Iam verò Romani Imperij ſede in Græciam translata, quid aliud Conſtantinopolitani Imperatores, (qui non Rempub. ad Leges, ſed has ad illam accommodandas eſſe intelligebant) quid aliud, inquam, agerent, niſi vt maximam Romani iuris & Latinarum formularum partem abrogarent: nouáſque ſuas leges ad ſuæ Græciæ rationem accommodatas in Latinarum locum ſubſtituerent? Vbi ad Iuſtiniani imperium ventum eſt, tum verò planus noſter ac verè πανοῦργος, Tribonianus extitit, homo facinoroſus, qui coactis aliquot operis ita Legum & Iuriſconſultorum libros circumcidit, ac mutilos reddidit, vt ex copia illorum innume-

rabili nihil nobis præter fragmenta quædam reliquerit, nullo ordine deſcripta: ſed ita confuſè ac perturbatè diſiecta, vt quaſi Sybillæ folia eſſe videantur. Annis pòſt amplius trecentis Baſilius Macedo Imperator Conſtantinopolitanus exortus eſt, ac rurſus eo mortuo Imperator Leo Philoſophus, ipſius filius, qui Iuſtinianicis Pandectis non contenti, nouas & ipſi Pandectas fabricati ſunt, ſexaginta libris diſtinctas: quas alij ἑξηκοντάβιβλον, alij βασιλικῶν libros, ex Baſilij, vt opinor, nomine appellarunt: in quibus Harmenopulus profitetur, otioſa & ſuperuacanea multa ſcripta fuiſſe: quæ verò maximè neceſſaria erant, prætermiſſa. Vtcunque autem ea ſe res habeat, Iuſtinianici libri poſt illam Baſilicorum editionem contempti, annos amplius ducentos in ſitu ac tenebris iacuerunt, vſque ad Lotharij Saxonis, Imperatoris Germanici, ætatem: cùm Irnerius quidam inuentus eſt, qui Imperatori ſuo auctor fuit, vt eos in quadam Italiæ bibliotheca repertos in lucem edi, ac paſſim deſcribi iuberet. quo tempore ita librariorum incuria dicam, an imperitia, contaminati, ita multis mendis, & quaſi lutoſis maculis aſperſi ac fœdati ſunt, vt doctiſſimus quiſque noſtræ huius ætatis interpres magnam ſtudiorum ſuorum partem in iis vel eluendis, vel certè ſuſpicandis, & obſeruandis, conſumere cogatur. Ad extremum autem quaſi quidam infelicitatis cumulus acceſsit, Sophiſtarum ac Barbarorum interpretum colluuies: qui bonarum artium memoria toto terrarum orbe funditus deleta, certatim lecturas, tractatus, gloſſas in illa Tribonianica fragmenta conſcripſerunt: quæ tamen etiam nunc à neſcio quibus rabulis & pragmaticis maiore in pretio, quàm ipſæ Iuſtiniani leges habentur. Verum hæc quidem de Romanorum iure. Cetera videamus. Nam poſt Germanicarum gentium in reliquam Europæ partem eluuiones, multarúmque nationum, ac præſertim Cibeles Italiæ, magnæ matris Deûm vaſtitatem, dici vix poteſt, quàm abſurdæ atque inconditæ leges, victorum imperio, ſubactis bello populis impoſitæ fuerint. Cuius rei documento eſſe poteſt volumen earum legum, quæ Burgundionum dicuntur, & Francorum, Salicorum, Angliorum, Ripuariorum, Saxonum, & Langobardorum: quarum ex lectione facilè cuiuis intellectu eſt, legiſlatores illos magis in rei militaris & bellicæ laudis ſtudio, quàm in æquitate interpretanda, diiudicandiſque ciuilibus controuerſiis exercitatos fuiſſe. Quid? Poſteaquam Langobardi ſedes ſuas in Italiæ parte fixerunt, quibus tandem inſtitutis Remp. ſuam conſtabiliuerunt? An non is libellus, qui Lombarda inſcriptus eſt, declarat, quantum homines illi, inculto ac planè agreſti ingenio nati, à vera iuris diſciplina, omnibúſque artibus abhorruerint? Itaque cùm aſſidua ferè bella cum vicinis Romicolis geſsiſſent, ac tandem Caroli Magni victoris ſubacti eſſent, non multò poſt noui legiſlatores decrepitales exorti ſunt, qui offuſa mortalium generi teterrima caligine, Cimmerus ſuis leges de coloribus diiudicandis tradiderunt: vt qui etiam nunc in iis interpretandis tam laborioſè operam conſumunt, non multò ſecus

facere videantur, atque illi Lucianici Philoſophi, quorum alij hircos mulgebant, alij cribra ſupponebant. Iam verò quid de Francogallia noſtra dicemus? in qua non, vt in veteri prouerbio eſt, quot homines, tot ſententiæ ſunt, ſed quot ciuitates ac regiones, tot leges, inſtituta, mores: vt iam probabiliter diſputari poſſe videatur, non vnam Iuſtitiæ & æquitatis eſſe formam. certè non pluris ad ſummam Reip. referre, qua forma leges & iura populis tradantur, quàm qua forma veſtes variarum gentium hominibus aptentur, aut ponderum ac menſurarum ratio definiatur. quanquam ita multis locis inſtituta illa, quæ Conſuetudines appellantur, ſcripta ſunt, vt facilè appareat, magnam eorum partem ex illorum quos antea dixi Sophiſtarum fece hauſtam fuiſſe. Neque verò feliciores Siculos aut Neapolitanos fuiſſe, ſatis perſpicuè teſtantur Friderici Secundi leges: vulgò Neapolitanæ Conſtitutiones appellatæ: atque ita conſcriptæ, vt etiam qui in eas Commentarios & lecturas ediderunt, maximam illarum partem ludibrio habeant. Age vero. De Anglicanis legibus, quidnam ipſi
„Scriptores Angli tradiderunt. Eiuſmodi (inquit Polydorus Vergilius
„lib. Hiſt. IX.) leges apud nos etiam nunc ſunt, quæ ab omnibus intelligi
„deberent. Normanica lingua ſcriptæ ſunt: quam neque Galli, neque An-
„gli rectè callent. Quamobrem vidiſſes iam inde à principio, quotidie
„partim iniquitate legum, partim inſcitia eorum qui illas malè interpre-
„tabantur, hunc bonis auitis priuari, illum iudicio imperitiſsimorum ho-
„minum criminis damnari, mortéque multari, alium litibus inextricabi-
„libus perpetuò irretiri, ac denique diuina humanáque miſceri, atque ea
„omnia publicè priuatéque mortales teſtari ac deteſtari. Sanè Norman-
„nus pro ſuo inſtituto, non potuit alias dare leges: quando non alia eſt na-
„tio, quæ peritius ſciat calumniari, præuaricari, atque tergiuerſari: id eſt,
„per fraudem & cauillationem fruſtrationémque litigare, ſeu vexare liti-
„bus. Hæc Polydorus. De Saxonia verò vicina veſtra, quid dicemus? Cuius inſtituta, Saxonico, vt appellant, Speculo comprehenſa, facilè iam pridem apud omnes bene ſanos declararunt, voluminis illius auctores ex eorum fuiſſe numero, de quibus vetus Ennij verſiculus celebratur:
„Bellipotentes ſunt magis, quàm ſapientipotentes. Quanquam de Germanis lubenter vetus illud Taciti prædicare ſoleo, Plus apud illos bonos mores valere: quàm apud alios bonas leges. Itémque illud ex lib. (vt opinor.) XIII: Nullos mortalium armis, aut fide ante Germanos eſſe. Verùm vt iam ad inſtitutum de Feudiſtico iure noſtrum accedamus, cùm omnes iuris ciuilis partes ad ſummam Reip. vtilitatem opportunitatémque pertinent: tum verò nullum in iis locum hac de Feudis tractatione præſtantiorem eſſe arbitror: quippe, cùm aliæ partes in priuatorum hominum iure deſcribendo ferè conſumantur: hæc verò in Regnis, Imperiis, Poteſtatibus, quas Feudiſtæ noſtri, Ducatus, Comitatus, Marchias, Baronatus appellant, tota ferè poſita ſit: quarum rerum cognitio, quia propriè ad ſummam Reip. pertinet, facilè, tu nobiliſsime & præ-

ſtantiſsime Caſpar, pro tua prudentia perſpicis, hanc iuris partem tanto accuratius conſtitui ac literis mandari debuiſſe. At verò illam nihilo feliciore quàm alias fato fuiſſe, iam pridem eruditi complures conqueſti ſunt. Nam Baldus horum librorum interpres copioſiſsimus, ſuo tempore multos extitiſſe ſcribit, qui liberè dictitarent, nullam in toto iure Feudiſtico ſapientiam ineſſe. Quin etiam idem Baldus alio quodam loco, iſtius iuris ſcriptores hoc verborum honore dignatus eſt, vt eos Pecudes appellaret. Nimium acerbè, mea quidem ſententia, nimiúmque vehementer. Sed quoquomodo ſeſe res habeat, cùm illos libros ſuperioribus annis accuratius euoluiſſem, aliquoties etiam publicè interpretatus eſſem, duplicem in iis operam collocare inſtitui. Primùm, vt quæ mihi vitioſè ſcripta videbantur, modeſtè, ſine cuiuſquam offenſione, nullum meum iudicium interponens, ſed eruditiorum ſententiam exquirens, exponerem: ſi fortè alios quibus maior doctrinæ copia eſt ad aliquam iſtius iuris emendationem excitare poſſem. Deinde vt quæ interpretatione digna videbantur, ea complurium aliorum exemplo pro mea quoque virili parte illuſtrarem. Nam hoc idem in noſtra Biturigica ſchola non ita multis ab hinc annis luculenter fecit Eguinarius Baro, Academiæ noſtræ clariſsimum decus: fecere item alij poſtea: facturóſque alios aliquando, mihi facilè perſuadeo: neque illos magis in Feudiſtarum, quàm in meis ipſius vitiis & peccatis demonſtrandis occupatos fore. quod tamen æquiſsimo mihi animo ferendum eſſe profiteor: neque illorum arrogantiam imitandam, qui humanæ fragilitatis immemores, nunquam ſe errare, nuſquam ſe in tantis tenebris caligare poſſe arbitrantur. Tibi verò, vir Spectatiſsime, noſtram hanc Commentationem cur inſcribam, cauſæ complures fuerunt. primùm familiaritas noſtra, vnde tantus amor, tantáque beneuolentia mutua effloruit. Nam cùm ante quinquennium hic apud nos eſſes, de magno Germanorum adoleſcentum numero, nemo tum fuit, qui vel nobilitate generis, vel ſuauitate naturæ, vel ingenij præſtantia tibi antecelleret. Neque verò meum hoc ſolius iudicium fuit. Memoria teneo, cùm iter ad ampliſsimum virum M. Hoſpitalium, Franciæ noſtræ Cancellarium, ac potius Solonem alterum, inſtituiſſem, téque mihi comitem cum aliquot amicis communibus adiunxiſſes, vbi vir ille ſapientiſsimus ex colloquio tuo ingenij tui præſtantiam agnouit, quàm honorificè te ſit complexus: quámque amanter poſtea de te, atque ingenij tui ſuauitate, & ſenſerit, & prędicarit. Quamuis autem à maioribus tuis nobilitatem, opes, ac ſplendorem familiæ ſis adeptus, multóſque noſtra Sileſia tulerit Seydlitzios, domi, bellíque præſtantes: in his Melchiorem, cuius virtus cùm in bellis compluribus, tum verò in captiuitate Turcica enituit: itémque Paulum patruum tuum, qui apud Pomeraniæ Principem conſilij prudentia, ſapientiæque laude floruit: tamen illa naturæ probitas quæ in ore tuo elucet, illud veræ pietatis ſtudium, & morum elegantia, quam in te ſemper mirificè adamaui, propriæ ac veræ tuæ ſunt laudes,

animí-

animíque tui virtutes eximiæ. Eò acceſsit bonarum omnium artium cognitio propè ſingularis, quibus etiam Iuris noſtri diſciplinam adiunxiſti: ad quam excellenti vir ingenio Iuſtus Reuberus, Iuriſconſultus, meus inquam ille, vel potius noſter Reuberus, te tua ſponte currentem partim exemplo, partim etiam ſtudiorum communicatione incitauit. qui cùm tanto & tam acri ingenio ſit natus, vt maiore antehac neminem viderim, ad omnem præterea laudem natura propenſus, dubitare non poſſum, quin patriæ ſuæ magnum ornamentum, magnámque dignitatem ſit allaturus. Cùm autem tantus vtriuſque veſtrum in me amor extaret, gratiam vobis vel referre, vel agere volui: viciſsímque hoc meæ erga præſtantiam tuam voluntatis ac ſtudij argumentum extare: vt intelligeres me, de tua dignitate aſsiduè cogitantem, quæ ad illius amplificationem pertinere arbitror, cupidiſsimè ſtudioſiſsiméque præſtare. Vale: Auarici Biturigum, Idibus Iunij. M.D.LXXII.

[redacted] REV-

BERO SVO S.

HABES tandem, quam expetiſti tādiu, Commentationem Feudiſticam: quæ ſi amicorum noſtrorum expectationi non reſpondeat, partem culpæ aliquam horum temporum inſaniæ aſcribes. Quæ eadem volo apud illos excuſatione vtaris, quòd tardius promiſſa perſoluerim. Exemplar quidem Typographo iampridem miſeram: ac miraculo quodam accidit ſingulari, quod è tot latronum bacchantium manibus euaſerit. Dialecticam ante menſes decem miſi Typographo. Indicem vniuerſæ hiſtoriæ ab Orbe condito puto eſſe ſaluum. Notas quidem in omnes Cæſaris commentarios nuper accepi: quas ſpero propediem exituras. Diſputationes contra Guidonem Papium & Paponium Arreſtographum, & aliquot eiuſmodi Pragmaticos, mihi iam pridem ſurripuit is, quem tu ioculariter Chriſtophorum Porcum appellabas. Sed aſſiduis amicorum precibus adductus, nouas ab integro confeci: quas ſpero tibi ad tuam forenſem exercitationem non inutiles futuras. De prælectionibus in Pandectas & Codicem, & de Commentario in Regulas iuris, iubeo te bene ſperare. Hæc, benignitate Dei, mirabiliter è latronum faucibus erepta ſunt. De Marpurgenſi conditione, non poſſum non tibi, & lectiſſimo adoleſcenti Cornebergio, ceteríſque amicis, ac præſertim eruditiſſimo Giſanio, maximas & habere & agere gratias. Vidi binas literas Illuſtriſſimi & Potentiſſimi principis, Landgrauii: quibus de mea ſalute mirificè ſollicitum illum fuiſſe animaduerti. Deum oro, vt Heroëm illum Germanicæ veſtræ Reipublicæ quamdiutiſſimè florentem atque incolumem conſeruet. Habet multa quæ ſummis illum quibuſque orbis terrarum Proceribus adæquare poſſunt: ditiones ampliſſimas, dignitatem in Germanico imperio illuſtriſſimam, fortitudinem & virtutē in re militari eximiam,

cuius

cuius praclara iam olim adoleſcens documenta prabuit. Sed illa, prater ceteras heroicas ipſius virtutes inſigniter elucens, magnarũ artium doctrina, ſuprà omnes orbis terrarum Proceres illum extollit. vt mirum non ſit, eruditiſſimum Principem ſtudioſi hominis arumnas & calamitates miſerari. O beatam iſtis Heroibus Germaniam! O diuinam maiorum veſtrorum in forma imperii conſtituenda, ſingularem eorum qui nunc viuunt, in eadem conſeruanda ſapientiam! Sed hac, mi Reubere, plus ſatis. Nam huic veſtrorum Principum laudationi, ne Sulmoneus iſte neſcio quis inuideat, mihi cautio eſt. Valebis igitur, & me ſuauiſſimi ingenii tui amatorem ſummum redamare, vt facis, perges. Kal. Mart. CIↃ IↃ LXXIII.

Errata ſic corrigenda.

Pag.5.verſu 18. beneficia,iura. pag.6.verſ.41.Hinc Illud. p.8.v.33.bello extectos. p.10.verſ. 20.intelligemus. p.10.v.21.Vuitichindus p.13.v.26.Comitum qui p.14.v. dicere ſoleant p.15.v. 10.obtinent complectitur: p.20.v.7.præciſe dicuntur. p.20.v.41.cameræ & cauenæ p.21.v. 27.feudiſtarum vecordia p.22.v.2.lingua Vaſſus p.24.v.17.tuiturum promiſit. p.25.v.39.contendit, Vaſallicum. p.29.v.26.arbitri ſententiam. p.29.v.28. ſibi quidem p.41.v.11. deciſa fuit p.43.v.1.accipientis p.47.v.26 Epit. cap. p.56.v.20.permittant p.58.v.19.cui patronus p.59. v.38. agnaſcantur. p.61.v.41.à Titio ad illos ſine p.68.v.43.quibuſdam in Comment.verb.iuris expoſuimus. p.69.v.2.coniugalia p.70.v.3.mancipi & v.6.mancipi. p.72.v.40.P.Fabro p.75.v.12.Victorij Papæ p.91.v.38.cui Soloniſ p.96.v.18.ſimpliciter dominus.d.l.1. p.97.v.3. Bonitatij p.100.v.36.etiam non petitum p.101.v.16.at feudum ſola 1.a.lib.2.tit.16. p.118.v.11. Lituanorum mores damnet p.123 v.33.apud Herodot.lib.1, & Stobæum p.123.v.38.depugnabant. apud Plutarchum de Tergeminis Rezimachi & Demoſtrati filiis: quorum illi pro Tegeatis,hi pro Pheneatis pugnarunt. in paralle.cap.32. p.135.v.4.certe illum. p.135.v.23.ex legum præſcripto p.150.v.40.nimirum patruo. p.151.v.14.vid.obſ.loc.ſed qui. 18.profertur 28. CONSEN. EOS INVEST.Coniũge cum ſuperioribus. p.152.v.2.mendum, vt modo notaui p.153.v.13.Vnde Rub. p.157.v.33.agnaſcentur? 34.cap.28. p.160.v.26.alij indicarunt p.169.v.43. Vvimphelingus p.170.v.8.eſſe tertium p.170.v.15.Eugenium: Carolus p.171.v.21.cautum id fueris, p.172.v 34.locus apertè p.172.v.36. nihil complectitur, p.177.v.29. qui omnino ad iuſiurandum p.177.v.30.ſacramentalitio res p.177.v.44.alias præfecto. Deleatur. p.178.v.7.notam P.à ſcriptore p.181.v.20. venditoris dominio p.192.v.20.contraria ſententia p.257.v.38.nudatam p.260.v.15.conſilium capere p.269.v.41.dictu. p.323.v.19.enim adhiberi in p.323.v.25. μετωνομικῶς. p.323.v.36.conſtitutionis p.79.v.19 ὑπαθεις ibid. v.20. ἀλλὰ πράξαι ibid.eodem δήμῳ ibid.v.32.παραγενόντες ibid.v.33 αὐτοκρατορας p.80.v.11 συνθήκας ibid.v.19.καταφιλοῦντες τὰς χεῖρας: p.326.v.19 αἰτήματα. *In Lexico.* p.45.v.10.ἐν τῷ ibid.eod.τοῦτο.

INDEX RERVM ET *VERBORVM INSIGNIVM.*

Dictionarii autem indicem non fecimus: cùm ordine literarum conſtaret.

A

ABNEGANS dominum feudo multatur 111.3
Abſens an infeudari poſſit 48.36
Accretio feudi ad quem pertineat 107.40
Actore non probante an defenſor probare cogatur 145.8
Adæquatio quid 336.25
Adoptiuus in feudum non ſuccedit 59.7, & 238.13
Adoptiui an infeudari poſſint 48.28
Aduocati nomen duplex 256.13
Aedificanti in alieno an ſumptus refundãtur 263.35
Aequalitas in feudali ſucceſsione admittitur 59.28
Aetas legitima 240.25
Aetas legitima Langobardis quæ 314.40
Aetas in duellis quæ excuſetur 187.4
Agere de feudo cui permittatur 198.30
Agere & conueniri vaſſallus ſeniore inconſulto poteſt 107.14
Agnatus inueſtituræ præpoſteræ conſentiens ius prælationis amittit 150.20
Agnati in feudali ſucceſsione nulli 139.44
Agnatos Feudiſtæ vitioſè in ſuis literis nominant 64.28
Alapa in manumiſsionibus 69.20
Alberti Krantzij locus examinatus 56.33
Alienare qui non poteſt, dare in dotem non poteſt 205.3
Alienare qui non poteſt, pati præſcribi non poteſt 104.18
Alienare qui non poteſt, actiones exercere non poteſt 107.21
Alienare prohibitus locare non prohibetur 322.8
Alienare prohibitus dare in vſumfr. non poteſt 321.40
Alienatum contra ius non præſcribitur 322.16
Alienatio domini conſenſu valet 163.20
Alienatio poſt crimen contractum an valeat 34.25
Alienationis nomine legatum continetur 158.10
Alienationis nomine oppigneratio continetur 287.43
Alieni facti ignorantia tolerabilis error eſt 244.21
Allodium ex feudo facere non licet 350.16
Ambiguè reſpondere, & nihil reſpondere paria ſunt 286.4
Ambiguorum locorum exempla multa 8.8
Angliæ regnum an & cuius feudum 34.29
Anglici hominij ritus 81.21
Animi langor damnum in bonis ne afferat 255.24
Annulus ferreus in ſponſalibus 68.30
Annulus inſtituto heredi dari ſolitus 70.20
Ἀντίχρησις pignoris ſpecies 56.36
Ἀντίχρησις quid ſit 181.3
Aqua & ignis in nuptiis 68.42
Aquæ feruentis iudicium 119.20
Aquæ frigidæ iudicium 120.17
Argentariæ iuris regij 332.30
Arma inferat quis, an armis defendat, ſpectãdum 260.35
Arma patriæ inferre nefas 259.23
Armata defenſio quæ 214.16
Armorum ius penes ſolum principem 330.15
Armorum vſus inconſulto principe interdictus 256.10
Arrierefief 24.6
Aſsignati veteranis agri 10.4
Attentata pudicitia feudo multatur 48.36
Auctionum ritus vt digitus tollatur 70.18
Auctoris conſilium in his libris ſcribendis 1.25
Auris tangebatur in teſtationibus 69.43

B

Baldus feudiſtas appellat pecudes 2.5
Baſſæ Turcici, vaſſalli 14.8
Bellum impium gerẽti an ſubiecti parere debeant 2.1
Belli conficiendi ratio expeditiſsima 125.40
Bella iuris experiundi cauſſa iniuſta 126.29
Beneficium & Beneficij materia differũt 16.6

Bene-

Beneficium regale quod 282.18
Beneficium perſonale, cum perſona extinquitur 167.27
Beneficij nomen in iurgio ſumptum pro feudo 6.3
Beneficij quiſque ſui optimus interpres 220.7
Beneficij definitio 226.41
Beneficia eccleſiaſtica an & cuius feuda ſunt 38.7
Bohemiæ regnum, an & cuius feudum 34.15
Bonifacij octaui diſputatio contra Regem Galliæ 31.24

C

Cæſar pedem oſculandum præbuit 82.10
Calumniæ iuramentum in duellis 130.26
Camera, & feudum de camera 315.25
Campio in duellia qui 127.3. & 23
Candentis ferri exploratio 117.30
Canoniſtæ & Feudiſtæ conſanguinei 64.15. & 273 33
Capitanei, qui 315.36
Cardinalium facinus horribile 121.1
Carolus Magnus Romanam ſedem locupletauit 30 33
Carolus Magnus lites ferro diſceptari iubet 125.38
Caroli Magni conſtitutio de feudis 349
Caroli Simplicis reſupinatio in hominio illi præſtando 81.34
Carthaginienſium & Cirenenſium optio furioſa 121.20
Caſtella, quæ 318.12
Celans dominum inſidias, feudo mulctatur 110.26
Cenſores viis muniendis præerant 350.21
Childericus Galliæ Rex à Papa deiectus 31.18
Chriſtiani olim templa & aras non habebant 189.37
Chriſtus & Apoſtoli an proprium aliquid habuerint 42.26
Cingendi militia ritus 72.6
Cirenenſium & Carthaginienſium optio furioſa 121.20
Clauium traditio in nuptiis: ademptio in diuortiis 69.4
Clauium traditio prope horreum aut cellam facienda 75.38
Clericatus amittendi feudi cauſſa 111.18
Clericus quibus in cauſſis pro laico habeatur 103.5
Clerici ſucceſſor de præceſſoris inueſtitura qualiter teneatur 102.40
Clerici & epiſcopi differunt 287.14
Clerici an inueſtiri poſſint 48.1
Clericis an feudum conſtituere liceat 42.8
Clericis onus impoſitum militum alendorum 43.38
Clerici proprios ſibi magiſtratus habent 343.26
Clientelæ Romanæ à feudis quid differant 8.20
Clientelarum Ro. duo genera 8.31
Clientum & patronorum mira neceſsitudo 95.18
Cognati in feudali ſucceſsione non admittuntur 65.3
Cognationis plana deſcriptio 274. paſſ.
Cognationis deſcriptio eadem apud Feudiſtas & Canoniſtas 273.33
Coloniarum deducendarum cauſſa 9 38
Colonorum & Vaſſallorum differentia 10.30. 11 8
Colonorum genus ſingulare 10 43
Comeſſationes cauſſa prohibendi conuentus alioqui legitimos 317 6
Comitatus feudum regale 37.19
Comitum inueſtiendorum ritus 74.10
Conuentũ vt ex feudo allodium fieret 350 10
Commiſſoria lex, quid 181.15
Communis res donari pro indiuiſo poteſt 336 5
Compares qui dicantur 320 25
Conatus delinquendi an pro delicto habeatur 306.15
Conditio alterius fieri deterior non poteſt 148 19
Coniux pro commilitone 334.23
Conradus Impera. Francus & Salicus dictus 355.20
Conſilium delinquendi atque vt delictum punitur 306 6
Conſortes in feudis, qui 354 30
Conſtantini donatio 30 36
Conſultum quid dicatur 203.7
Controuerſiæ de feudis apud quos agantur 113.10
Controuerſiæ publicæ diſceptatio prælio commiſſa 127.40
Conuentus alij liciti, alij illiciti 316.38
Corona vna duobus capitibus non conuenit 87.23
Coronæ variis ex metallis Imp. impoſitæ 137.26
Corpus domini monachus in flammam deferre volens 117.16
Corporis dominici iudicium 120.38
Credentiæ manifeſtatio amittendi feudi cauſſa 111.9
Crinium amputatio pro pœna 256.38
Crucis iudicium 117.23
Cucurbitatio domini, feudi amittendi cauſſa 110.28
Curatores viarum 330.21

D

Daciæ regnum an & cuius feudum 34.1.
Dani lites pugna diuidebant 125.36
Defenſio alia iuratoria, alia armata 114.5
Definitio feudi in ſcholis recepta, vitioſa 15.39

Definiri

Definitionis feudiſticæ examinatio 15.9
Defuncti ex contractibus heres tenetur 336.12
Delphinatus an ſit feudum 32.41
Deſertio domini, feudo multatur 248.30
Deterioratio feudi ad quem pertineat 108.6
Deueſtire, quid 358.28
Deuoti Gallici non iidem qui Vaſſalli 9.13
Deuoti apud multas gentes 9.13
Dextra fidei inſigne 80.10
Dextra fidei regiæ pignus 80.8
Dextræ in fœderibus iungi ſolitæ 79.3
Digitorum concrepatio in adeundis hereditatibus 71.8
Dignitates feudi iure tenentur 54.16
Diocletianus pedem ſibi oſculari iubebat 82.28
Diſsidentium locorum exempla multa 2.40
Diuiduitas aut indiuiduitas feudorum explicata 326.30
Dominus plebis 153.37
Dominus feudi, quis, & cur dicatur 12.1
Domino proſcripto an vaſſallus liber ſit 261.28
Domino dormiente vaſſallus vigilat 228.20
Dominium aliud finitum, aliud infinitum 96 21
Dominium directum & vtile 96.37
Dominium in iure ciuili duplex 96 21
Dominium aliud proprietatis, aliud vſusfru. 96.10
Dominium vaſſalli quale 97.14
Donatio Conſtantini 30.36
Donatio poſt crimen contractum an valeat 347.25
Donatio feudalitia, qualis 55.36
Donum in inueſtitura ſolenne 253.10
Donum inueſtituræ in refutatione redditur 106.21
Dotis fructus ad quem pertineant 269.7.
Dotis nomine actio cui detur 217.36
Dotis profectitiæ ius 23.40
Doti dare non poteſt qui alienare non poteſt 205 3
Dubitantem reſpondere, quid 286.10
Ducatus feudum regale 37.7
Duces à Rege creati an ſint ipſius vaſſalli 36 26
Duces Reges facti 35 13
Ducum inueſtiendorum ritus 74.10
Duellum antiquè pro bellum 122.40
Duellum pro monomachia 123.4
Duelli definitio 123.6
Duelli bellici varia exempla 123.10
Duelli ludicri exempla 123.18
Duelli diuiſio bipartita 224.3
Duellum detractans pro confeſſo habetur 130.30
Duelli committendi forma 129.27
Duelli ſimulacrum in vindiciis Romanorum 126.36

E

Eccleſiæ non templa Chriſtianorum dicebãtur 189.37
Eccleſiæ duo tempora valde notanda 38 33
Eccleſiaſtica feuda Rex confert 293.12
Eccleſiaſtica feuda à quibus dentur 152.40
Emancipatorum ratio in iure feudali non habetur 57.25
Emphyteuta iuris, non corporis dominus 96.16
Emphyteuſis & feudi ſimilitudo multiplex 99.27
Emphyteuſin vaſſallus de ſuo feudo an poſsit conſtituere 322.3.
Emphyteuſis & feudi differentia 100.16
Emptione an feudum acquiratur 56 6
Emptori malæ fidei pretium non reſtituitur 310.35
Epiſcopatus tradendi ritus 73.44
Epiſcoporum inueſtitura cuius iuris 38.39.40.paſſ.
Epiſcoporum creatio cuius iuris 38.40
Epiſcoporum & clericorum differentia 287.14
Equeſtris ordinis vaſſalli 19.6
Equi vaſſalli demortui ad Seniorem pertinẽt 357.30
Eſcuyers qui, & cur dicantur 17.27
Excommunicato domino an vaſſallus ſolutus ſit 261 28
Excommunicationum libido 262 15
Execratio papalis horrifica 222.paſſ.
Exemplis & inductionibus quando iudicandum 186.7
Exhæredato feudum an concedi poſsit 58.22
Explorare, vetuſtè pro exclamare 116.34

F

Facere hoſtem Romæ, quid 157.7
Falſariorum ſupplicium 249.18
Feida, capitalis inimicitia 7.12
Feidoſus quid 7.12
Felonia tam à domino quàm à vaſſallo committitur 246.10
Ferri candentis exploratio 117.29
Feudale ius magna ex parte moribus conſtat 92 30
Feudale ſeruitium 309.5
Feudale ius perſonale & reale 93.20
Feudalis iuris ambigua capita 2.1
Feudalis iuris diſcrepantia capita 2.40
Feudalis iuris abſurda exempla 3.30
Feudalis iuris ſcriptores confuſi & turbulenti 4.20
Feudalis neceſsitudo mutua 21.8
Feudalis militia, equeſtris fuit 212.23
Feudalium librorum diſpoſitio ab Imp. Friderico

derico 133 36
Feudũ plerunque pro militari beneficio 6.41
Feudi notatio & etymologia 7.8
Feudum ſua natura diuiduum 326
Feudum clericatu & monachiſmo amittitur 236 40
Feudum, an à fide dictum 7.18
Feudum oppignerari à vaſſallo non poteſt 202.35
Feudum eccleſiaſticum à quibus conferatur 134.20
Feudum à fide dictum oon videri 7.10
Feudũ relinqui teſtamento non poteſt 157.18
Feudum mutare in allodium non licet 350.10
Feudum quaodo ſine ſenioris permiſſu alienari poſsit 103 40
Feudum an lege commiſſoria conſtitui poſsit 180.25
Feudum communionem & diuiſionem recipit 89.12
Feudum dicebatur quicquid alieno nomine tenebatur 142.16
Feudum æquè à Seniore, vt à Vaſſallo amittitur 112.1
Feudum quibus caſibus amittatur 110.paſſ.
Feudum ex pacto alienatum naturales feudi proprietates amittit 301.25
Feudum adimi vaſſallo ſine cauſſæ cognitione non poteſt 101.34
Feudum & beneficium, idem 5 13
Feudum vaſſalli ſtirpe deficiente ſeniori aperitur 103 26
Feudum propriè militare eſt 17.17
Feudum quod vaſſalli morte extinguitur, an poſteriori cedi poſsit 102.15
Feudum in re communi an conſtituatur 336 5
Feudi & vſuſf. differentia multiplex 98 10
Feudi & emphyteuſis ſimilitudo multiplex 96.27.
Feudi & vſusfructus ſimilitudo multiplex 97.20. paſſ.
Feudi ſucceſsio in infinitum deuoluitur 59.40.
Feudi conditio io inueſtitura immutabilis 42.40
Feudi diuturnitate iura variarunt 136 10
Feudi naturales conditiooes 301.25
Feudi ſucceſsio vaſſalli poſteris debetur 103.20
Feudi acquirendi ſex eſſe modos 55.30.
Feudi & emphyteuſis differentiæ 100.16
Feudi recti oatura duplex 140.36
Feudi analyſis tripartita. 14.22
Feudi definitio triplex, pro tripli conſideratione 14.32
Feudi in feudom dati conditio duriſsima 328.24
Feudi ſubiectum & accidens ſeparatim conſideraoda 16.16
Feudi ſummum genus quomodo definiatur 16.15
Feudi diuiſio multiplex 16.26
Feudo vni dato an alter inueſtiri poſsit 84.18
Feuda non tantum ob bella, ſed etiam ob inimicitias priuatas inſtituta 7.26
Feuda quarum rerum non conſtituantur 55.10.
Feuda vtrum diuidua, an indiuidua ſint 86 38.
Feudorum prima & antiquiſsima cauſſa 6.34.
Feudorum gradus tres tantum 20.4
Feudiſtarum error in figura cognationis deſcribenda 64 12
Feudaſtra, feuda impropria 11.26
Feudiſtici iuris miſeria 185.44
Feudiſtici ſtudij miſeria 284.32
Fidelitas an ſine homagio iurari poſsit 77 9
Fidelitas qnomodo definiatur 78 6
Fidelitatis iurandæ formula 78.10
Fidelitatis iuramentum triplex 194 17
Fiducia, quid 181.41
Fiduciæ & legis commiſſoriæ differentia 181.40
Filia quo caſu in feudo ſuccedat 159.20
Filia ex pacto ſuccedit 217.35
Filiæ à feudi ſucceſsione arcentur 59.7
Filiæ regulariter non ſuccedunt in feudo 139.paſſ.
Filiarum in ſucceſsione feudali ratio habetur 62.42.
Filius matri ex bono & æqno ſuccedit 166.30
Fiſcus, lien quo creſcente ceteri artus tabeſcunt 329.42
Flammæ probatio 117.3
Fœderis duæ ſpecies 24.16
Fœdera dextris iongendis fiebant 80.3
Fœmina an iofeduare poſsit 46.24
Fœminæ an infeudari poſsint 49.10
Fœmina an conſtituere feudum poſsit 192.15
Forcipis & ſcopæ ſupplicium 256.37
Formula Imperatoris exauctorandi 112.10
Formula iuriſiurandi vaſſallicij 195.196.30. paſſ.
Formula feruentis aquæ conſecranda 119.20
Forum competens in litibus feudalibus, quale 112.30
Fr. Connani opinio in diſquiſitionem vocata 9.10
Franciæ regnum feudum non eſſe 32.24
Franci à Iuſtiniano non quaſi Imperio ſubiecti nominantur 32.35
Francorum regnum imperio non ſubiectum 32.20
Frater io feudo non ſuccedit 61.6. niſi certis caſib. 20
Frater ad feodi ſucceſsionem non admittitur 158.40.
Frater Regis neceſſariò ei inſidiatur 326.17

Fratre mortuo frater ſuperſtes vnà cum fratris antè mortui filiis ſuccedit 210.26
Fructuarius eſt dominus vſusf. 96.15
Fructuarius an præſcribat 65.28
Fructuarius cedere vſumſ. extraneo non poteſt 104.7
Fructuarius fruendi ius cedere alteri poteſt 23.25
Fructus quo tempore ad fructuarium pertineant 267.paſſ.
Furioſus an infeudare poſsit 46 8
Furioſæ probationes feudiſticæ ſex 116. 44
Furti pœna variauit 2569.28

G

Galliæ Regis lex de duello 128.30
Galliæ.reges anno 14. hominia recipiunt 47.24
Galliæ ducatus & comitatus olim precaria 59.18
Galliæ regis iuſiurandum de ſubiectis fideliter conſeruandis 95.36
Galliæ regnum ſæpenumero diuiſum 87. 35
Germani lites pugna dirimebant 125.35
Germanorum mores in clientelis militaribus 7.35
Gladij traditio vitæ & mortis poteſtatem tribuit 73.36
Gloſſæ canoniſticæ examinatio 21. 22
Graduum cognationis ratio eadē apud Feudiſtas & Canoniſtas 273.33
Graduum cognationis deſcriptio 274. paſſ.
Græciæ veteris conſuetudo in flamma ſubeunda 119 10
Guardiæ feudum improprium 162 18
Guaſtaldia quale munus 142.4
Guaſtaldiæ feudum improprium 162.18
Guerræ nomine quid intelligatur 259.16
Guidopapij error non ferendus 32.36

H

Habitatio ab eo cui legata eſt locari poteſt 105.29
Hæreticorum pœnæ 343.34
Hæreticorum bona 344.1
Haſtæ Regib.& diis attributæ 72.26
Heres ex defuncti contractibus tenetur 336. 12
Heredis plurium in obligationibus indiuiduis ratio 89. 4
Heredis nomine filius intelligitur 138.12
Homage de paix 24.27
Homagij definitio 76.15
Hominium an ſine iuramento fidelitatis valeat 77.9
Hominij tres ſpecies 76.36
Hominij præſtandi ritus 79.44
Homoleugia 23.3
Homoleugius qui dicatur 22.35
Honore amiſſo inſigne honoris amittitur 324.paſſ.
Honores ab Imp. nouo confirmandi 85. 26
Honorum nundinationes fœdiſsimæ 332. 20
Hoſtia in miſſa veneno infecta 345.35
Hugo Capetus quib. artibus regnum ſuum conſtabiliuerit 59.24

I

Igneus dictus qui pyram illæſus tranſierat 117.6
Ignis probatio 117.5
Immobilia vitioſè à Feudiſtis dicta pro Iuribus 52.37
Imperator Venceſlaus imperio priuatur 112.7
Imperatoris eligendi ius 28.33
Imperatorum Rom. inſignia antiqua 72. 44
Imper.Germanorum inſignia 73.3
Imper. conſuetudo in tranſalpiſando 137. 23
Imperatorum multorum periculum ob papæ execrationes 344.25
Imperatoris iudicium à papa reſciſſum 345. 26
Imperatori venenum in miſſa oblatum 345. 27
Imperium Germanicum an ſit feudum papále 5.35
Improprium feudum 20.36
Incrementum feudi ad quem pertineat 107. 40
Indiuiduarum obligationum natura 88.4
Infeudari niſi miles non poteſt 42.35
Ingratitudo feudi amittendi cauſſa 226.2
Inquiſitionis fidei exemplum memorabile 118.1
Inſtitutio heredis extranei eſt alienatio 56. 28
Inuadiare,quid 251.8
Interpoſitas per perſonas an feudum conſtituatur 44.5
Inueſtitura per interpoſitam perſonam an fiat 44.5
Inueſtituræ partes quatuor 72.2
Inueſtitura in vaſſalli mutatione renouanda 85.20
Inueſtituram facere, an poſſeſsionem tradere maius ſit 84.28
Iohan.Fabri opinio examinata 322.3
Italiæ regnum an & cuius feudum 35.27
Iudice ab iniquo vltio expetitur 136.20
Iudicium crucis 117.23

Iudiciũ aliud diuinũ, aliud humanũ 256.34
Iuramentum de calumnia deferenti neceſſarium 115 8
Iuramentum calumniæ in duellis 130.26
Iuramentum feudi vtrius ſit 147.31.40
Iuramentum fidelitatis triplex 194.29
Iuramenti deferendi abſurda conſuetudo apud Feudiſtas 155.30.paſſ.
Iuramento iuſta de cauſſa non ſtans, non peierat 319.3
Iuramẽta minorũ an ſint obligatoria 318.10
Iurandi formula apud Romanos 114.27
Iurare in nomen Imperatoris 79.30
Iurare in acta Imperatoria 79.2
Iurare de alieno facto iniquum 114.26.115.26, & 338.20
Iuratoria defenſio, quæ 114.6
Iuſiurandũ & ſacramentum differunt 79 9
Iuriſiurandi militaria formula 79.19
Iuſiurandum inter alios præſtitum aliis non præiudicat 114.26
Iuriſiurandi feudalitij formula 78.10
Iuriſiurandi Romani formula 338.17
Iuriſconſultos auctor ad ius Feudiſticum reformandum hortatur 1.26
Iuriſconſultorum diſſenſio in ædificandi ſumptibus 164.paſſ.
Ius non ex armis, ſed contrà 126.27
Ius feudale fere moribus conſtat 184 30
Ius ambiguum boni viri arbitrio committendum 231.7
Ius ſibi nemo poteſt dicere 315.20
Iurium an conſtitui feudum poſsit 53.12
Iura vſucapi non poſſe 66 18
Iuris quæ ratio feudiſtarum tempore 185.15
Iuſtinianlei iuris conditio ſub Friderico Imp. 185.15

L

Lælij Taurelli opinio examinata 9 30
Laicus an ſucceſſorem obliget 144.26
Latrones, qui 256.7
Legari feudum non poteſt 56.35
Legatũ alienationis nomine cõtinetur 158.10
Legitimarionis ius quale 239.34
Lex commiſſoria, quæ 181.15
Leges paribiles 116.37
Leges plerunque in futurũ, interdum in præteritum valent 322.15
Legis cõmiſſoriæ & fiduciæ differentia 181 40
Leges interdum in præteritum tempus valent 346.36
Libellarij contractus conditio 164 10
Libellus quid ſit 321.31
Liber ex parte nemo 26.24
Liber ſtatum ſuum deteriorare poteſt 94 25
Liber feudorum primus & ſecundus rhapſodia ex variis feudiſtis 132.26
Libertas imminui pactione nõ poteſt 94.16
Ligius vulgo qui dicatur 21. 24
Ligij feudi appellatio examinata 21.30
Lis quædam duello expoſita 125.17
Lites à Germanis pugna dirimebantur 125.25
Lites feudales apud quos agantur 118.10, & 168 30
Litibus diiudicandis biennium conſtitutum 348.26
Liuigãdi pro feudo cui poteſtas detur. 107.15
Locata res locari alteri ante locationis exactum tempus poteſt 102 20
Locatio in tempus perpetuum dominium non mutat 202.20
Locatio vno nummo facta 205.39
Lotharij Imp. quo tẽpore floruerint 170.10

M

Magiſtratus iure feudi conceduntur 54.16
Magiſtratus ab Imp. nouo confirmandi 85.26
Magiſtratus ſontes non caſtigans damnum læſis reſarciat 136.16
Magiſtratuum creatio iuris regij 332.paſſ.
Magiſtratus proprietas duplex 332.3
Magiſtratuum nundinationes exitiales 332.20
Manſum quid ſit 147.20
Mantũ papale in inueſtitura diſtractum 75.10
Marchia vnde dicta 206 44
Maritus vxori in feudo non ſuccedit 166.30
Maſculus in feudi ſucceſsione ſemper fœminam excludit 154.13
Matri an filius in feudo ſuccedat 50.27
Matribus an filij ſuccedant 60.34
Mediolanenſis epiſcopus Romano aduerſatus 287.25
Mediolanenſium reip. forma 141.6
Melioratio feudi vtrius ſit 107.40
Meliorationis ſumptus quis ſuſtineat 263.35
Militare Chriſto & principi an contraria 222.42
Militaris ætas apud Romanos 47.4
Milites à Romanis propriè pedites 19.30
Milites expenſis publicis iter faciunt 209.10
Militum alij maiores, alij minores 17.8
Militia Rom. perſonę cohærebat 104.27
Militiæ conferendæ ritus 27.33
Militiæ Ro. tempus quantum 207.27
Minor an infeudare poſsit 44.29
Minor apud Feudiſtas pro pupillo 180.14
Minoris iuramentũ an ſit obligatoriũ 318.20
Minores an infeudari poſsint 47.2
Miſsione in poſſeſsionem feudum an acquiratur 67.30
Mobilium feuda cur non conſtituantur 53.45
Monachus venenum in miſſa Imperatori obtulit 345.35
Monachi & clerici differunt 257.1
Monachi an inueſtiri poſsint 48.1
Monachis an militia contraria 48.11
Monachorum duorum ſponſio de flamma ſubeunda 117.10
Monachiſmus amittendi feudi cauſſa 111.18
Monaſteria, feuda regalia 37.40

Morgengabe,quid 270.41
Moribus fere ius feudale conſtat 184.30
Muliebre feudum ad mulieres ex vaſſallo prognatas an tranſeat 50.6
Muliebris feudi ſucceſsio qualis permittatur 49.34
Mulier ad teſtimonium an admittatur 277.40
Mulieris feudum & muliebre, an differunt 49.35
Mulieres an infeudari poſsint 49.10
Mutatio vaſſalli inueſtituræ renouationem requirit 151.27
Mutus & ſurdus an infeudare poſsint 44.25
Mutus & ſurdus an inueſtiri poſsint 47.41

N

Neronis arrogantia cui ſimilis 28.20
Nobilis & vaſſallus differunt 208.35
Nogaretij Gallij facinus memorabile 262.5
Nominum ob differentiá ius diuerſum nõ inducendum 29 6
Notatio cui non cõuenit, eidem nomen non conuenit 192.40
Nothi non ſuccedunt in feudis 59.7
Nothi à feudi ſucceſsione arcentur 239 30
Nothi an infeudari poſsint 48.25
Nouum feudum,quod 304.15
Nudum dominium 96 30
Nundinæ,iuris regij 333.3
Nuptiæ nobilium virginum duello expetitæ 127.20
Nuptiarũ ſecundarũ odium 242.30,& 270.25
Nuptiarum inceſtarum pœnæ 331.16

O

Obertus & Gerardus à Baldo pecudes appellantur 25.4
Obertus de orto Cõſul Mediolanẽſis 225.34
Obligatio feudalis ſeruitij an iure cuius valeat 94.paſſ.
Obligatio ſeruitij feudalis pecunia redimi poteſt 94.34
Obligatio faciendi pecunia redimitur 94.36
Obſidio ſenioris feudo multatur 148.36
Ὁμολόγιος,an homoleugius 23.15
Operas locare homo liber poteſt 94.26
Oppida,quæ 318.12
Oppignerari qui poteſt,an vẽdere poſsit 284 paſſ.
Oſculum in hominio præſtando 79.44
Oſculum dextræ offerri ſolitum 80.18

P

Pactio contra naturam feudi nulla eſt 108.21
Pactionis inter papam & Imp.formula 38.30.paſſ.
Pactiones feudales vſitatæ 108.30.paſſ.
Pactũ de libertate imminuẽda nõ valet 94.10
Pactum in inueſtitura vt filiæ ſuccedant, valet 217.35
Pactum de ſubſtantia contractus naturam ipſius immutat 208.26
Pactum vt fœminæ & mares ſuccedant moribus extãtibus fœminis nõ prodeſt 303.40
Pagenſes qui 207.12
Pagi, qui 318.12
Palatia,iuris regij 332.26
Papæ & Imper. Friderici diſſenſio de verbo Feudum 5.25
Papæ vox memorabilis 38 31
Papæ diſputatio contra Imperatorem 29 4
Papæ & Regis Galli epiſtolæ inſignes 31.36
Papæ Hildebrandi facinus memorabile 121.1
Papæ auctoritate duella conſtituta 124.11. 126.3
Papalis inueſtituræ iurgium inſigne 75 6
Papalis hiſtoria horrenda 121.30
Papatus diuiduus, vt alter ſit Petri,alter Pauli 87.15
Paradogium,quid 209.7
Pares quo reſpectu dicantur 221.35
Paribiles leges 116.37
Paribus in cauſsis paria iura debentur 320.12
Parlamenti pariſienſis decretum in Papæ legatos 32.15
Parochiæ & feuda quid differunt 10.8
Parricidium quale feudi amittendi cauſſam præbeat 110.35
Partis & Totius an ius idem 289.25
Patriæ inferre arma nefas 259.23
Patronus clienti fraudem faciens ſacer erat 95.11
Patronorum & clientum mira neceſsitudo 95.18
Patronus in feudo non ſuccedit 61.6
Pecunia pro ſeruitio rectè ſoluitur 325.10
Pecuniæ feudum an conſtituatur 54.6
Pecuniaria pœna inopi vertitur in corporalem 316.26
Pedagium,quid 209.10
Percipi fructus quomodo dicantur 269.4
Peregrinis teſtamenti factio conceſſa 344.15
Perempto iure prioris perimitur ius poſterioris 204.16
Permutare non poteſt, qui alienare non poteſt 104.18
Permutatione feudum acquiri 57.5
Perſonale ius cũ perſona extinguitur 104.10
Perſonale beneficium cum perſona extinguitur 167.27
Pignus in duello dari ſolitum 129.28
Pignus feudi an conſtitui poſsit. 202.35
Pignus à creditore non vſucapitur 183.40
Pileus manumiſsis dabatur 69.20
Platonis conſilium in iureiurando deferendo 114.16
Plebeius & miles opponuntur 208.26
Poloniæ regnum an & cuius feudum 35.43
Pontificis R.vox memorabilis 38.31
Pontificiorum comitiorum iurá 126.43
Poſſeſsio iurium non propriè dicitur 83.38
Poſſeſsio feudalis prædij vtrius fit 202.18

Poſſeſsionem vacuam tradi 84.15
Poſſeſſori regulariter iuſiurandum defertur 216.3
Poſsidenti iuſiurandum defertur 145. 146.12
Præceptum pro ſcriptura 358.20
Præciſæ locutiones Iuriſconſult. familiares 96.40
Præfect. prætorio cingendi ritus 72.36
Prælationis ius in feudali ſucceſsione 64.2
Prælegari feudum non poteſt 56.36
Prælij euentus iudex cauſſæ 127.40
Præpoſiti in re militari, qui 13.8
Præſcriptionem pati non poteſt, qui alienare non poteſt 104.18
Præſcriptione feudum acquiritur 65.18
Præſtatio repetita obligationis præſumptionem inducit 189.7
Pragmatici vitioſè duellum definiunt 123. 26
Pretium emptori malæ fidei non reſtituitur 310.15
Primigenij ius in feudis nullum 59.28
Principe tyrannicè imperante an ius ſit ſibi conſilium capere 260.15
Probationum feudalium quinque genera 113. 40
Prodigus an infeudare poſsit 46 8
Proprij & improprij feudi differentia 156.10
Protimeſis graduum, ſtirpium & fibrarum iure nititur 106.27
Προτίμησις quid ſit 63.2. eius definitio 64.2
Puberes Langobardi qui 318.26
Pueri Ducatu inueſtiti 47.15

Q

Qui non habet in ære, luat in corpore 316.26

R

Ῥαπίσματα in emancipationibus 69.15
Raptor rei ſuæ quomodo puniatur 253.20
Rebellis qui dicatur 347.25
Receptatorum pœnæ variæ 316.35
Rectum feudum, quid 20.33
Refutare feudum, quid ſit 106.12
Refutationis iura enumerantur 106.paſſ.
Regale feudum an hereditarium 164.30
Rex perfidus dextra mancus 80.10
Rex Galliæ papam Bonifacium coercet 261. 35
Reges de bello & pace populum conſulebant 260.6
Regis frater ei neceſſariò inſidiatur 326.17
Regis & Regni differentia 135.15
Reges in comitiis ad iuſiurandum adigendi 95.29
Reges monachi facti 237.10
Regi impio Chriſtianus an militare debeat 260.7
Regum inueſtiendorum ritus 73.20.paſſ.
Regibus pueris homagia facta 47.20
Regum legibus diuinæ leges potiores 261
Regna quæ feudi iure teneantur 32
Regna omnia diuidua 87.3
Regna per gladium traduntur 106.26
Renouare iuſiurandum vaſſallus nolens feudo multatur 110.40
Renouatio inueſtituræ in Vaſſalli mutatione neceſſaria 85 20
Repræſentatio an ius habeat in feudis 60. 15
Res in iure, non ſunt eius partes 266 3
Res ſoli, quæ dicantur 52.15, & 186 20
Rerum quarum feuda conſtituantur 52.1
Rhadamantina iudicia quæ 114.17
Ripatica, quæ 330.40
Ritus in actionib. legitimis varij 68.paſſ.
Robertus Normannus Regem Galliæ reſupinat in pede oſculando 81.34
Romanæ ſedis patrimonium cui accepto ferendum 29.37
Romanorum ſuperſtitio in auſpiciis 68.26
Romani duelli ſimulacrum in vindiciis retinebant 126.36
Rudolphi Sueuiæ Ducis amputata dextra vox miſerabilis 81.10

S

Sacerdotia an & cuius feuda ſint 38.7
Sacramenta minorum an ſint obligatoria 318.20
Sacramenti vaſſallitici formula 78.10
Sacramenti & Iuriſiurandi differentia 79.9
Sauanarollæ ſponſio de flamma ſubeunda 117.10
Saxonum veterum lites iuramento diſceptabantur 114.36
Scientia ſine contradictione pro expreſſo mandato habetur 278.37
Sclauorum regnum an & cuius feudum 36. 15
Scopæ & forceps, quæ pœna 257.37
Scotiæ regnum an & cuius feudum 35.15
Senatores à ſenectute 12.6
Senior qui vulgo Signor 12.14
Senior & Dominus idem 12.18
Senior fictilis vaſſallum æneum conficit 281. 37
Seniorem inter & Vaſſallum mutua fidei obligatio 312.37
Senioris in Vaſſallum obligatio 95.paſſ.
Senioris erga Vaſſallum obligatio 196 8
Seruitium feudale nominatim præfiniri poteſt 227.17
Seruitium exhibere & præſtare differunt 236.20
Seruitium feudale 309.5
Seruitij feudalis obligatio an iure ciuili valeat 94.paſſ.
Seruitij nomine quid intelligatur 138.7

Seruitutis definitio certiſsima 94.23
Seruitutum feudalium explicatio 200.30
Seruus ſine domino, vno caſu 94.17
Seruus pro parte eſſe non poteſt 94.19
Seruus domini ſalutem ſuæ debet anteponere 229.26
Siciliæ regnum an & cuius feudum ſit 33.11
Singulæ res in iure, non ſunt iuris partes 266.3
Soldurij Gallici 9.13.20
Solicitatores alienarum nuptiarum 149.10
Solidorum æſtimatio qualis 256.33
Soritis exemplum in duello & bello 126.20
Spurij ſanguinis communionem habent 238.22
Stipulatio à ſtipula 71.7
Stirps ſecũda poſt prioris defectum admittitur 139 paſſ.
Succeſsio feudalis ius primigenij non admittit 59.28
Succeſsio feudalis vtrum in capita, an in ſtirpes 60.7
Succeſsio feudalis tranſuerſaria nulla 61.6.
Succeſsio feudalis primum inueſtitum non tranſcendit 211.7
Succeſsionis iura in feudis 56.20
Succeſsionum quadripartita diuiſio 56.22
Succeſsionis feudalis ius primum inueſtitum non tranſcendit 61.38
Succeſſor clerici ex ipſius contractu an teneatur 143.33
Succeſſor defũcti obligatione tenetur 144.20
Succeſſor ex defuncti contractu an teneatur 356.12
Sumptus meliorationis ad quem pertineant 263.35
Superficies ſolo cohæret 186.36

T

Telonium, quid 331.3
Templa Chriſtiani olim non habebant, ſed eccleſias 189.35
Tergeminorum duellum 123.37
Teſtamentum caſu quodam ante teſtatoris mortem vim obtinet 102.31
Teſtamenti factio non eſt de feudo 157.18
Teſtari de quibus liceat 158.7
Teſtatio inueſtituræ qualis 82.35
Teſtes inueſtituræ an omnes cõuaſſalli 83.10
Teſtes inueſtituræ idonei qui 220.30
Tetrarchiæ 87.27
Tituli, qui dicantur 153.13
Tonderi damnati interdum ſolebant 256.38
Totius & partis an ius idem 289.25
Traditio poſt inueſtituram an neceſſaria 84.4
Traditio feudi ſine inueſtitura tantum ad vſumfr. valet 176.44
Tranſigit vaſſallus ſeniore inconſulto 107.14
Tranſactionem iuratam violans fit infamis 319.14
Tutor an pro pupillo iuret 114.30
Tyranni pedes oſculandos præbuerunt 82.10
Tyrannos armis an liceat coercere 260.15

V

Vaſſallus diminutiuum à Vaſſus 13.37
Vaſſallus quib. cauſsis feudum ſine permiſſu alienet 103.40
Vaſſallus patris, eſt Vaſſallus filij, non contrà 303.23
Vaſſallus feloniæ per quinque teſtes damnandus 334.6
Vaſſallus feudo abutitur dum ne haſtam attingat. prou. 323.17
Vaſſallus feudum inconſulto domino vendens retento cenſu & iuriſd. an multatur 213.33
Vaſſallus de feudo ſuo nouum ſibi quærere Vaſſallum poteſt 328.23
Vaſſallum an ſubſtituere liceat 104.32
Vaſſallorum conditio militaris 17.10
Vaſſalli officium in plurium ſeniorum controuerſia 90.18
Vaſſallorum plurium in plurium ſeniorum contentione officium 90.20
Vaſſalli ſine militari cingulo qui 18.37.19.16
Vaſſalli ordinis equeſtris 19.6.36
Vaſſalli alij iurati, alij iniurati 78.1
Vaſſallorum minorum inueſtiendorum ritus 35.36
Vaſſalli teſtimonium in patronum an admittatur 281.1
Vaſſalli in militia non ſemper ſenioribus adiuncti 353.26
Vaſſallum inter & patronum mutua fidei obligatio 312.37
Vaſſallo adimi feudum cauſſa incognita non poteſt 101.34
Vaſſallorum iura qualia 93.20
Vaſſallitium mutuum 21.8
Vaſſus qui 23.25
Vauaſſores, quale nomen 14.10
Vectigalis ager an præſcribatur 65.35
Vectigalium ius regale 330.43
Venatio à principib. interdicta 256.26
Venceſlaus Imp. imperio priuatus 112.7
Vendi feudum poſſe, abſurdum 141.29
Vendere qui poteſt an oppignerare poſsit 284.10
Venditor an rem ipſam præſtare cogatur 242.8
Venenum Imperatori in miſſa oblatum 245.27
Vexillum in Ducum inueſtituris adhibitum 74.10
Viarum munitio 330.20
Viarum curatores 330.21

Viri & vxoris ſucceſsio in feudis 65 5
Viri qui dicebantur 318.12
Vindiciarum ritus manuum conſertio 69.33
Vitichindes Saxo laudatus hiſtoricus 10.21
Viui obruti ex ſponſione 121.26
Vnus duorum perſonas non ſuſtinet 150.10
Vſufructuarius an præſcribat 65.28
Vſusfruct.à proprietario an legari poſsit 58.30
Vſusfructus natura & proprietas 15.23
Vſusfruct. & ius fruendi multum differunt 105.6
Vſusfr.poſt fructuarij mortem alteri promitti poteſt 102.18
Vſurpandi ritus ſurculi defractio 69.28
Vſusfructus proprietates enumerantur 97.20.paſſ.
Vſusfruct.& feudi ſimilitudo multiplex 97.20.paſſ.
Vſusfruct.& feudi differentia multiplex 98.10
Vſus & conſuetudo dominantur in iure feudali 92.36
Voluntas delinquendi vt delictum punitur 306.16
Vvltzorum regnum an & cuius feudum 34 25

FINIS.

[redacted]

IVRISC. DISPVTATIO DE FEVDIS.

PRÆFATIO.

NEC VI mirum videatur, cùm tot & tam doctorum hominum Commẽtarij in libros Feudorum extent, hanc à me nouam diſputationem edi, operæpretium eſt conſilij mei rationem breuiter exponere. Duodecimus iam agitur annus, ex quo ius Feudiſticum publicè interpretans, ſatis liberè (vt rum ætas illa ferebat) quiritatus ſum, me tria in eo perſpicere vitia longè turpiſſima: ambiguitatem, repugnantiam, & abſurditatem. Auſus etiam ſum, barbarica illorum librorum ſcriptione offenſus, in libello quodam obſeruationum ſcribere, ingeniorum illam carnificinam eſſe, & Augię ſtabulum, in quo expurgando altero Hercule opus eſſet. Veruntamen ex eo tempore animaduerti, eoſdem hoſce libros ab eruditiſſimis quibuſque viris magno in pretio haberi, & nouis quotidie commentariis ac diſputationibus illuſtrari. Itáque de integro illos relegere inſtituj, & quæ tum fortè priuato mihi ſtudio annotará, attentius recognoſcere. Tantum autem abfuit, vt de ſententia illa mea vetere deſtiterim, vt in ea vehementius etiam atque etiam ſim confirmatus. Studeo iuuẽtuti conſulere, ad quam inſtituendam video me fato quodam ac neceſſitate magis, quàm animi iudicio adductum eſſe. Quare ſi video, vel (vt verius ac modeſtius loquar) ſi videre videor venditari iuuentuti (vt in vetere prouerbio eſt) pro frugibus, glandes: officij mei eſſe arbitror, & veteris in illam beneuolentiæ, ſentẽtiam ea de re meam in vulgus edi: vt ſi fortè magnis, & præſtantibus Iuriſconſultis probetur, de reformando Feudali iure cogitent: ſin minus, meam hanc diſputationem, eodem quo ſum vſus, candore & modeſtia refellant. Verùm, vt iſtorum vitiorum ſpecimen aliquod in hac præfatione præbeam, dico magnam iuris feudiſtici partem, quæ pro certa & explorata traditur, eſſe ambiguam, incertam, atque in medio ab ipſius auctoribus relictam: quo in genere numerari hæc poſſunt.

An Vaſallus patrono impium iniuſtúmque bellum gerenti, ſuam operam non præſtans, feudo multetur. lib.2. tit. 28.§.1. cùm tamen etiam ab Ethnicis præmium decernatur parenti, qui filium: aut filio qui parentem, impium bellum gerentem, interfecit.l.minimè.35.D.de relig. & ſumpt. qua de cauſſa Baldus illo loco ſtomachosè Obertú de Orto & Gerardum ſcribit, fuiſſe duo pecora: & hoc ſtatuiſſe contra ius diuinum, ciuile, & naturale.

An vt Vaſallus, ita patronus certis ex cauſis feudo multari, & quibus de cauſſis multari poſſit.lib.2.tit.47.

An feudo alteri conſtituto inueſtiri alter ſine prioris conſenſu poſsit.lib.1.tit.27.§.2.

An feudum muliebre ad mulieres ex Vaſalla prognatas ſine ſpeciali pacto ipſo iure transferatur.lib.2.tit.30.

An Dominus inferiori Domino iure feudum alienare poſsit. lib.2. titul. 34.§.3.

Feudum per errorem pro allodio venditum vtrum Domino, an Vaſallo reſtituendum ſit.lib.2.tit.42.

An qui legem in alienando feudo mutauit, eo multetur.lib.2.tit.34.§.vlt.

Ex pacto, vt filiæ ſuccedant, vbi nepos & neptis extant, vtri feudi ſucceſsio deferatur. lib.2.tit.51.§.4.

Vtrum quod Vaſallus feudo adiecit, ipſius morte ad heredem, an ad Dominum pertineat.lib.2.tit.8.§.3.& tit.28.§.3.

An Vaſallo in patronum teſtimonij dictio ſit.lib.2.tit.33.§.3.

An Vaſallus dubitanter patronũ agnoſcens feudo multetur. li.2.ti.34.§.5.

Vaſallo pendentibus fructibus mortuo, ad vtrum fructus pertineat, dominúmne, an Vaſalli heredem.lib.2.tit.28.§.4.

Domino contendente feudum eſſe nouum, agnato paternũ, vtri ſacramentum deferatur.lib.2.tit.11.§.3.

In controuerſia inter Dominum, qui feudum aſſerit, & emptorem qui allodium eſſe defendit, vtri iuſiurandum deferatur.lib.2.tit.41.

An pactú vt filia ſuccedat ipſius filiæ non proſit.lib.2.tit.50.lib.5.tit.6.§.2.

Atque hæc quidem ex eo, vt dixi, genere ſunt, quæ ambigua & in incerto relicta eſſe dicimus: quæ tamen ab omnibus & doctoribus & cauſidicis, atque pragmaticis, paſsim & in ſcholis & in foro pro certo & explorato iure traduntur. Deinceps de feudiſtici iuris repugnantia videamus. Dicimus enim pleroſque horum librorum locos, qui vulgò pro conſentaneis proferuntur, perſpicuè inter ſe diſsidere: neque ſibi feudiſtas de ſuo iure conſtare: ſed eorum planè cõtrarias & diſsidentes ſententias in eadem cauſſæ & controuerſiæ conſtitutione proferri. Cuius rei pauca hæc exempla ex magno numero proponemus.

Vt lis inter Vaſalli demortui agnatum & extraneum non in Patroni curia per pares: ſed per iudicem ordinarium vel arbitrum diſceptetur. lib.2.tit.15. alio verò loco vbi eadem cauſſæ cõſtitutio totidem propè verbis

verbis profertur, vt apud Dominum ipſum diſceptetur.lib.2.tit.46.

Vt paribus abſentibus liceat inueſtituram adhibitis teſtibus extraneis fieri.lib.1.tit.26.& non liceat fieri.lib.2.tit.2.§.1.& tit.33.§.1.& tit.58.§.4.

Vt cùm Vaſallus non poſſidens ſe inueſtitum contendit, deficiente probatione patrono detur optio, vt aut iuret, aut actori deferat.lib.1.tit.26.§.3.& lib.2.tit.2.§.1.& alio loco, vt Dominus nullo præſtito ſacramento abſoluatur,lib.2.tit.33.§.4.alio rurſus loco vt Patrono iuſiurandum deferatur.lib.1.tit.4.§.1.& tit.23.& tit.58.§.vlt.

Vt ſola traditione ſine inueſtitura iuſtum feudum acquiratur.lib.2.tit.33.& non acquiratur.lib.1.tit.25.§.1.

Vt fraterni feudi ſucceſſio ſi fratres ſimul habitent, concedatur. lib.1.tit.20.& non concedatur.lib.2.tit.12.

Vt in Ducatu, Marchia, & Comitatu ius ſucceſſionis ſit, & non ſit: atque vt conſuetudo rationi præferatur.lib.1.tit.14.§.1.

Vt lex commiſſoria adhiberi in feudo conſtituẽdo poſſit. lib.2.tit.51.§.7.& vt non poſſit.lib.1.tit.27.§.1.

Vt muto, ſurdo, cæco, claudo paterni feudi ſucceſſio concedatur.lib.2.tit.36.& non concedatur.lib.1.tit.6.§.3.

Vt ſi feudum à fratribus communiter acquiſitum ſit, fraterna ſucceſio permittatur.lib.1.tit.20.& vt non permittatur.lib.1.tit.1.§.2.

Hactenus locorum diſsidentium exempla protulimus: ex quib. facilè intellectu eſt, hanc Feudiſticæ farraginis rhapſodiam non vnius alicuius ciuitatis certum & conſtitutum ius eſſe: neque vno aliquo ex fonte manaſſe, ſed eſſe quaſi colluuiem quandam variarum opinionum & ſententiarum de controuerſiis feudalibus, quæ pro cuiuſque vel ciuitatis inſtituto, vel pragmatici arbitrio, vel Imp. Germanici conſtitutione diſceptabãtur: quod etiã Obertus ingenuè fatetur.lib.2.tit.1. Reliquum eſt vt de abſurditate diſſeramus: hoc eſt de eo iure quod contra rationem, & (vt veteres Iuriſconſulti loquebantur) naturalem æquitatem inductum eſſe arbitramur: vt mihi libros iſtos legẽti ſæpe illud Ciceronis in mentem veniat ex lib. De Oratore 1. Incredibile eſt, quàm ſit omne ius ciuile præter noſtrum inconditum ac pene ridiculum. Cuiuſmodi pauca hæc exempli loco proferemus.

Vt dominus qui ſe non inueſtiſſe iurauit, quamuis Vaſallus inueſtituram idoneis teſtibus probet, tamen abſoluatur.lib.2.tit.25.§.2.

Vt feudum quod fide & clientela conſtat, ab eo tamen, qui neque fidem dedit, neque iureiurando ſe obligauit, teneri poſsit.lib.2.tit.24.§.2.& tit.16.& tit.47.

Vt ſi patronus in ius à Vaſallo vocatus, non venerit, tum Vaſallo in illum graſſari, & prædas agere liceat.lib.2.tit.22.

Vt ſeruus qui ne inueſtituræ quidem adhiberi poteſt teſtis: tamen Domini ſui nomine & inueſtire & inueſtiri poſsit.lib.2.tit.3.§.3.

Vt liceat patrono feudum vni datum alteri in tempus mortis prioris Va-

ſalli conferre: quo iure captandæ alienæ mortis occaſio perſpicuè præbetur.lib.1.tit.9.& tit.3.

Vt feudatarius ſolus & agere & conueniri etiam de feudi proprietate poſſit.lib.2.tit.43.

Vt quod inter feudatarium aut extraneum iudicatum aut tranſactū erit, Dominus quamuis non laudatus, quantumuis id ipſo ignorante factum ſit,ratum tamen habere cogatur.lib.2.tit.26.§.24.& tit.43.

Vt feudum quod beneficij loco habetur, neque pretio vel mercede conſtitui dicitur in lib.1.tit.27.§.1. tamē emi pecunia numerata liceat, etiā à muliere.lib.1.tit.1.in fin.& tit.7.in fin.& tit.16.& tit.24.& lib.2.tit.12.

Vt ſi mulier feudū habens filios ex duobus matrimoniis reliquerit, ſoli ex priore ſuſcepti, tum in feudis, tū in allodiis ſuccedant. lib.2.tit.26.§.11.

Vt pactio in ſecundis nuptiis facta, ne filij qui ex iis naſcentur ſuccedant, non modò aliis extantibus, ſed etiam ipſis mortuis valeat. lib.2. tit.26. §.17.& tit.29.

Atque hæc quidem eorum viriorū exempla ſunt, quibus iſtos iuris feudiſtici libros refertos eſſe arbitramur. Neque tamen in eum numerum aſcribimus, tantam diſputationum omnium confuſionē, vt qui farraginis iſtius auctores fuerunt, vel lumine mentis, (quod ordinem demonſtrat) caruiſſe, vel certè turbulenta iſta perturbatione tenebras ſtudioſorum ingeniis offundere voluiſſe videantur: perindéque mihi tenebriones iſti & ordinis perturbatores facere videntur, etiam ſi fruges nobis quàm optimas afferrēt, quaſi ſi villicus ſuo domino permixtarum frugum aceruos redderet, frumēti, tritici, hordei, auenæ, & ſiliginis: vel agricola earum omnium ſementem permiſtè in eadem area faceret. Hac enim ſimilitudine M.Varro delectatur, cùm eum diſertū eſſe dicit, qui, vt olitor ſua quaſque res in area ſeparatim ſerit, ita ſuo quanquam rem loco & ordine demonſtrat. Iam verò quantam putamus, & quàm moleſtam eſſe in his libris repetitionum & iterationum importunitatem? cùm idem præceptū decies, interdum totidem propè verbis ac literis, inculcatur. Itaque memini cùm in ſcholis noſtris nuper iſtos de feudis libros interpretarer: neminē fuiſſe, cui tam crebra eorūdem præceptorum inculcatio nauſeam non moueret. Porrò autem ne iuuentus, cui nos conſulere velle profitemur, queri de nobis poſſet, ſi librorum iſtorum vitia tantùm indicaremus, neque aliquam remedij facultatem oſtenderemus: eiuſmodi de feudis tractationem inſtituimus, in qua & ſeries diſputationū ſeruaretur: & ea, quæ vel in vſibus feudorū (vt appellantur) vel in Germanorū hiſtoriis, à quibus hæc ad nos inſtituta manarūt, ad ius feudiſticū pertinerent, perſpicuè ac dilucidè traderētur. Et quoniam mira feudalium verborū nouitas eſt, operā dedimus, vt eorum interpretatio in certum libellum cōferretur: quem ex variis eiuſdem ordinis ſcriptorū libris collegimus. Sed iam tempus eſt ad inſtitutam de Feudis Commentationem accedere.

DE FEVDI ORIGINE, NOTATIONE ET INSTITVTO.

CAPVT I.

FEVDVM vetere Langobardica lingua, nihil aliud eſt, quàm Beneficium. Video enim quæcunq; iura, commoda, beneficia, liberalitate alicuius tribuuntur, ea generali vocabulo Feuda à Germanis nominari, vt ſi præclarum illud Ciceronis ex Philipp. III. Quis vnquam Rex fuit tam inſigniter impudens, vt haberet omnia commoda, beneficia, iura Regni venalia? ſi hoc, inquam, Ciceronis dictum Langobardico more enuntiandum eſſet, Feuda vno nomine dici oporteret. Nam ſiue honos aliquis ac magiſtratus, ſiue prædia vel vrbana, vel ruſtica, ſiue etiam regiones, ducatus, marchiæ, comitatus, regna deniq; & imperia beneficij loco alicui tribuantur, Feuda Langobardico nomine appellãtur. Quid verbis opus eſt? cùm Adrianus Papa coronam Imp. Friderico Ahenobarbo Romæ impoſuiſſet, eíque ſcripſiſſet, ſeſe illius erga ſe beneficij non pœnitere: commotus eo verbo Imperator, quaſi Papa Germanicum imperium Feudum eſſe ſtatueret: atque Imperatorem illo feudali beneficio à ſe affectum: ſtomachosè reſcripſit, Papam mentitum eſſe: neque ira multo poſt bellum ei acerrimum intulit. Cuius rei hiſtoriam Ottho Friſingenſis Epiſcopus, Ioãnes Abbas Vrſpergenſis, Ioannes Abbas Tritehemius, Nauclerus & alij complures literis mandarunt: atque in his Radeuicus: cuius in lib. I. cap. 9. Adriani epiſtola extat, ex qua hanc particulã deſcribemus. Debes enim ante oculos mentis reducere, quàm gratanter alio anno mater tua Romana Eccleſia te ſuſcepit: neque tamen pœnitet nos deſideria tuæ voluntatis in omnibus impleuiſſe. Sed ſi maiora beneficia excellentia tua de manu noſtra ſuſcepiſſet, non immerito gauderemus. Quibus verbis incenſus Fridericus Imp. his reſcribit verbis apud eundem Radeuic. cap. 10. Cúmque per electionem Principum à ſolo Deo Regnum & Imperium noſtrum ſit, quicunque nos imperialem coronam pro beneficio à Do. Papa ſuſcepiſſe dixerit, diuinæ inſtitutioni & doctrinæ Petri contrarius eſt, & mendacij reus erit. Itaque Papa moderatione adhibita ſic reſpondit, cap. 22. Occaſione ſiquidem cuiuſdam verbi quod eſt Beneficium, tuus animus, ſicut

dicitur, eſt commotus, quod vtique nedum tanti viri, ſed nec cuiuſlibet minoris animum meritò commouiſſet. Licet enim hoc nomen quod eſt Beneficium, apud quoſdam in alia ſignificatione, quàm ex impoſitione habeat, aſſumatur: tunc tamen in ea ſignificatione accipiendum fuerat, quam nos ipſi poſuimus, & quam ex inſtitutione ſua noſcitur retinere. hoc enim nomen ex bono & facto eſt dictum, & dicitur beneficiũ apud nos non feudum, ſed bonum factum. In qua ſignificatione in vniuerſo ſacræ ſcripturæ corpore inuenitur, vbi ex beneficio Dei non tanquam ex feudo, ſed velut ex benedictione & bono facto ipſius gubernari dicimur & nutriri. Et tua quidem magnificentia liquido recognoſcit, quòd nos ita benè & honorificè imperialis dignitatis inſigne tuo capiti impoſuimus, vt bonum factum valeat ab omnibus iudicari. Feudorum igitur nomine, Beneficia omnia, quantumuis magna, velut imperia, regna, magiſtratus & poteſtates appellantur. Itaq; quod Adherbal apud Saluſtium ſic locutus eſt: P.C. Micipſa pater meus moriens, mihi præcepit, vti regni Numidiæ tantummodo procurationem exiſtimarem meam: ceterum ius & imperium eius penes vos eſſe: ſi feudiſtico more pronuntiare velimus, ita proferemus: Vt regnum Numidiæ, quaſi Feudum mihi à vobis traditum recognoſcerem. Nam initio libri ſcribit, Maſiniſſam Micipſæ patrem, victis Carthaginienſibus in amicitiam à populo R. receptum, eique populum Rom. quaſcunque vrbes & agros ceperat, dono dediſſe. Qua de cauſſa Micipſam ipſius filium Numantino bello equitum ac peditũ auxilium Po. Ro. miſiſſe. Quod iure feudiſtico proprium Feudatariorum munus atque officium eſt. Sic cùm Cęſar Diuitiacum Heduum in antiquum honoris gradum reſtituit: eiq; principatum Heduorum attribuit, vt ei poſtea bello Gallico operam nauaret, lib.1. aut cùm Cauarinũ apud Senones regem conſtituit, lib.5. aut Comium Atrebatibus regem victis impoſuit, lib.4. aut cùm Taſgetium in Carnutum ciuitate regem conſtituit, lib.5. aut cùm Viridomarum Heduum, quem ex humili loco ad ſummam dignitatem produxerat, lib.7. Hæc inquam omnia Cæſaris beneficia Barbarico nomine feuda dicũtur. Ex eodémq; genere illud eſt in lib. de bell. ciuil. 3. de fratribus Allobrogibus. His, inquit, domi ampliſſimos honores mandauerat, agróſque in Gallia ex hoſtibus captos, præmiáque rei pecuniariæ magna tribuerat. Hæc enim feudorum prima & antiquiſſima fuit cauſa: vt Principes beneficiarios ſibi inſtituerent, quorum opera militari cùm vſus veniret, vterentur: cuius operæ feuda illa quaſi pręmium atque auctoramentum eſſent. Et quemadmodum plerumque vſu uenit, vt quæque res ex maiore parte æſtimetur: ita in hoc iure feudiſtico factum eſt, vt quia multò maxima feudorum pars militaris eſt, atque ad prædia equitibus alendis aſſignata pertinet: Feudorum appellatione ferè militaria beneficia intelligamus. Huic illud Lotharij Imperatoris lib. Feud. 2. tit. 52. Comperimus milites ſua beneficia paſſim diſtrahere, ac ita omnibus exhauſtis ſuorum ſeniorum ſer

uitia ſubterfugere, per quod vires imperij maximè attenuari cognouimus, dum proceres noſtri milites ſuos beneficiis ſuis exutos ad feliciſſimam noſtri numinis expeditionem nullo modo tranſducere valeant. Item illud Friderici tit.55. Beneficia ſua alienauerant: vnde debita ſeruitia imperij amittebantur: & noſtræ felicis expeditionis complementum minuebatur. Quæ cùm ita ſe haberent, veni equidem olim in eam opinionem, vt Feudum à Germanica voce Feed deductum eſſe exiſtimarẽ, qua bellum ſignificari, vel publico vel priuato conſilio ſuſceptum, com plures eruditi in Germania viri tradiderunt: vnde Feida in legib. Barbaricis pro capitalibus inimicitiis, & Feidoſus, & Diffeidare, pro capitales inimicitias denuntiare: vt leg. Franciæ lib.4.tit.49. Vbicunq; culpa contigerit, vnde Feida creſcere poteſt. Et mox: De ſtatu verò ingenuitatis & aliis querelis vnuſquiſque ſeipſum defendat. Et in legib. Langob. tit.17. Per hunc numerum componantur ceſſante Feida, id eſt inimicitia. Et tit. 30. Vt Feida, quod eſt inimicitia, poſt acceptam compoſitionem poſtponatur. Item in Lombarda libr.1. titul.9. l. ſi quis hominem: Quia filiæ, quòd fœmineo ſexu eſſe noſcuntur, non poſſunt Feidam leuare. Quod autem ſcriptor Feudiſticus Obertus lib. Feud.2. tit.3. §.2. ſcribit. Feudum à fidelitate vel à Fide dictum eſſe: eiuſdemmodi eſſe arbitror, vt illud eiuſdem, Marchionẽ dici à Mari. l. i. Feud.2. tit.10. Nam ſi è Latina origine fingere nomen Feudiſtæ voluiſſent, quidni Fidelium potius, integra prima, retenta ſyllaba, aut fidelitium, aut neſcio quid eiuſmodi confinxiſſent? Præterea lex clientelæ, ſiue neceſſitudinis feudalis demonſtrat, feuda non conſtitui tantum ob bella publica Imperatoris ductu ac nomine ſuſcepta, ſed etiam ob priuatas procerum & nobilium inimicitias, quorum quiſq; ſuos quaſi deuotos ad ſuas feidas, & contentiones perſequendas paratos habebat: eo tamen excepto, qui patroni patronus eſſet. libr. 2. titul.28. §.5. Denique oſtendat nobis eruditus aliquis, vllam aut verbi huius, aut iuris, hoc eſt clientelæ feudalis mentionem ante Gotthicarũ & Germanicarum nationum eluuiones: ac rum victi manus dabimus. Quod ſi cui altius Vaſallicarum clientelarum originem repetere placet, mihi non inconcinnum videtur, eam ad militares priſcorum Germanorum comitatus referre: de quibus Tacitus in libr. de moribus German. his ſcribit verbis: Eliguntur in iiſdem conciliis & Principes, qui iura per pagos vicóſque reddant. Centeni ſingulis ex plebe comites, conſilium ſimul & auctoritas, adſunt. Et mox: Gradus quinetiam & ipſe comitatus habet, iudicio eius quem ſectantur: magnáque & comitum emulatio, quibus primus apud principem ſuum locus: & principum, cui plurimi & acerrimi comites. Hæc dignitas, hæ vires, magno ſemper electorum iuuenum globo circundari. In pace decus, in bello præſidiũ. Cùm ventum in aciem, turpe principi virtute vinci: turpe comitatui virtutem principis non adæquare. Iam verò infame in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtitem principi ſuo ex acie receſſiſſe. Illum defendere, tueri,

ſua quoque fortia facta gloriæ eius aſſignare, præcipuum ſacramentum eſt. Principes pro victoria pugnant: Comites, pro Principe. Atque hæc quidem Tacitus. In quibus tamen nulla prorſus beneficiorum, aut feudorum, aut militarium prædiorum mentio fit, quod noſtræ huius Vaſſallicæ clientelæ fundamentum eſſe conſtat. Vt illud omittam, quòd Comites illi æque pacis & otij, vt belli & militiæ cauſa, ac plurimum ex plebe comparabantur.

Variæ doctorum hominum ſententiæ de Feudorum origine & inſtituto.

CAPVT II.

QVÒD verò Guillielmus Budæus, Vldricus Zaſius, & alij complures præſtanti doctrina homines ad Priſcorum Romanorum inſtitutum hoc referũt: apud quos iam inde ab Romuleis temporibus inſtitutæ patronorum & clientum neceſſitudines fuerãt: perfacile eſt, ex vtriuſque fine conſiderato, cuiuſmodi ſit exiſtimare. primum, quia neceſſitudines illæ in clientum præcipuè & tenuiorum gratiam inſtitutæ fuerant. Hæ verò feudales in gratiam ipſorum patronorum, ac præcipuè regum atque imperatorum. Itaque Carolus magnus libr. legum Franciæ 3. cap. 8. De iuramento, inquit, vt nulli alteri per ſacramentum fidelitas promittatur, niſi nobis, & vnicuiq; proprio ſeniori ad noſtram vtilitatem, & ſui ſenioris. Iam verò Romanæ illæ neceſſitudines pacis erant, atque otij alumnæ. Noſtræ verò rei militaris, multò maxima ex parte, comites ſunt: deinde quæ iura veteris illius neceſsitudinis fuerunt: (quæ nos ex Dioniſ. Halicarn. & Plutarcho, tum in Commentario verborum iuris, tum in XII. Tab. expoſuimus) plurimum ab his noſtris aliena ſunt. Quòd ſi ad Romanarum clientelarum ſimilitudinem feudalia hæc inſtituta referenda fuerunt, opinor non paulo commodius atque aptius ad illud alterum genus ea referri oportuiſſet, quæ inter Duces populi Ro. & ſubactos bello cæteros contrahebantur: cùm hi ſe illis dedebant, atque in eorum ſe fidem, ditionem, poteſtatémq; commendabant. Eáque de cauſa non modò Romæ, cùm vſus ferebat, defendebantur, verumetiam agris ea lege donabantur, vt cùm tempus ferret, parati in armis eſſent. Hircius de bello Africo: Namque Getuli, quorum patres Marij beneficio agris finibúſq; donati fuerant, &c. Et paulò poſt: Sæpenumero Imperator, complures Getuli, qui ſumus clientes C. Marij ad te voluimus confugere. Item: Interim Numidæ, Getulíque diffugere quotidie ex caſtris Scipionis, & quòd ipſi maioréſque eorum beneficio C. Marij vſi fuiſſent, Cæſarémque eius affinem eſſe audiebant, in eius caſtra perfugere cateruatim non intermittunt. Cæſar de bell. ciuil. 1. Pe-

treius verò non deſerit ſeſe, armat familiã, cum hac & prætoria cohorte cetratorum,barbariſque equitibus paucis beneficiariis ſuis, quos ſuæ cuſtodiæ cauſa habere conſueuerat,ad vallum aduolat. Quibus ex verbis apparet, neceſsitudines illas non modò agris concedendis confirmatas, verumetiam hereditarias fuiſſe: quorum vtrunque proximè ad feudales noſtras clientelas,vt poſterius intelligetur, accedit.Cic.libr.offic.1. Nam qui ciuitates aut nationes deuictas bello in fidem recepiſſent,earum patroni erant more maiorum. Quod verò Franc.Connanus vir doctiſsimus diſputat feudorum morem à Gallis ad Germanos,Hiſpanos,Italos, & alios Europę populos veniſſe,longè id alienius videtur.Cęſar(inquit) ſcribit lib.III. Eos qui opibus inter Gallos valebant,multos habuiſſe deuotos,quos ſecum in bellum ducerent, ſoldurios ſua lingua nuncupatos:quorum hæc erat conditio,vt omnibus in vita commodis vna cum iis fruerentur,quorũ ſe amicitiæ dedidiſſent:quod ſi quid iis per vim accidiſſet, aut eundem caſum ferrent ipſi,aut mortem ſibi conſciſcerent. Primùm nulla ratio eſt,hoc inſtitutum ad Gallorum deuotos,potius quàm ad illos Hiſpanorũ referre, de quibus eſt apud Plutarchum in Sertorio: vel ad illos Celtiberorũ, de quibus eſt apud Valerium Maximum, Deinde feudalitij clientes neque aliis beneficio patroni commodis fruebantur, quàm quæ illis ex ſuis feudis patronorum pręſcripto capere licebat.Et quod in ſoldoriorũ fide caput fuit,vt patrono interfecto ſibi mortem conſciſcerent: adeo vt nullus vnquam repertus ſit, qui eà de cauſa mori recuſaret:planè in Vaſallorum noſtrorum conditione inauditum eſt. Iam verò vt Cõnano aſſentiar,ſoldurios ſui illius muneris mercedem & quaſi ſeruitutis auctoramentum aliquod patronorum ſuorum beneficio accepiſſe: tamen cùm Cæſar omnia planè patronorum commoda communia cum illis faciat: ſatis patet, non certos & proprios agros ei rei attributos fuiſſe: qua tamen in re magnam feudorum partem conſtare,deinceps pro locis intelligetur. Sequitur Lælij Taurelli ſummi & præſtantis viri opinio, qui feudorum originem refert ad agros Imperij extremos, quos Romani principes militibus aſsignare ſolebant: vt apud Lamprid.in Alex.Sola,inquit,quæ de hoſtibus capta ſunt,limitaneis ducibus & militibus donauit,ita vt eorũ eſſent,ſi heredes eorum militarent, nec vnquã ad priuatos pertinerent:dicẽs attentius militaturos, ſi etiã ſua rura defenderent.Rectè Taurellus. Sed multo rectius, ſi non à poſtremis imperij Romani temporibus inſtitutum illud repetiiſſet, verùm à primis atque antiquiſsimis: quibus (vt Plutarchus, Appianus, Paterculus, Higinus & Flaccus teſtantur) Romani ſubactis bello gentibus,colonias in earum agros deducebant,partim vt veteranis præmia tribuerent, partim vt præſidium ibi haberent, quò cùm vſus ferret, vel rebellium, vel finitimorum impetus propulſarent:quæ iccirco militares coloniæ dicebantur.Nam ſic quoq; Pomponius Lętus veterem conſuetudinem fuiſſe ſcribit, eámque ab Imp. Conſtantino repetitam, vt Ducibus, Præfectis,

& Trib

& Tribunis, qui pro augendo Imperio conſenuerant, darentur agri, villæq́;: vt neceſſaria ſuppeterent, quoad viuerent: quas parochias vocabant. Sueton. in Iulio: Aſsignauit & agros veteranis militibus, ſed non continuos, ne quis poſſeſſorum expelleretur. Eiuſque aſsignationis mentio fit in l. item ſi, 15. §. 1. D. de rei vindic. & l. Lucius. 11. D. de euictio. cùm tamen militibus in iis locis, in quibus militāt, agros mercari non liceat, ne agriculturę ſtudio à munere ſuo fungendo auocentur. l. milites. 9. & l. milites. 13. D. de re militari. Verum inter feuda & parochias hoc intereſt, quòd hæ plerunque ſenibus & veteranis, pleriſque etiam emeritæ militiæ dabantur, qui cùm de repub. benè meriti eſſent, publico beneficio reliquum vitæ ſuſtentabant: aut ſi quod bellum naſceretur, euocati non tam milites, quàm magiſtri militiæ viderentur. Feuda verò plurimùm iuuenibus robuſtis, & primo flore ætatis qui militiæ munus ſuſtinere poterant: imo verò & vt poſſent, & vt vellent. Prętereà exterorum duntaxat, & bello ſubactorum agri aſsignabantur. At feudorū pars multò maxima conſtituitur à principibus & imperatoribus, vel à regni proceribus, ac nobilibus etiam ex ſuis agris & patrimoniis, quæ allodia nominant. Eò accedit, quòd certa neceſsitudinis & clientelæ iura non conſtituebātur: qualia inter patronos & vaſallos conſtitui, poſterius cùm eò ventum erit, intelligimus. Multò ſanè propius ad feudorum noſtrorū ſimilitudinem accedit, quod Vuitichindes Saxo, (quem ego cum paucis eiuſmodi ſcriptoribus ſummo in pretio numerandū puto) ſcribit de imperatore Henrico, his verbis: Quemcunque videbat furem aut latronem manu fortem, & bellis aptum, à debita pœna ei parcebat, collocans in ſuburbano Meoſaburiorum, datiſque agris atque armis, iubebat eum ciuibus quidem parcere, in barbaros autē in quantum auderent, latrocinium exercerent. Supereſt eorum ſententia, qui diſputant Vaſallos propterea originem ex iure Ro. ſumpſiſſe, quoniam in libris Codicis mentio fit actorum, cuſtodum, & præcipuè colonorum quibus agri certi ea conditione in perpetuum attributi erant, vt cùm eos colerent, certam eorum nomine penſionem præſtarent, neque dimittere illos poſſent. l. 6. & l. 18. & l. 19. C. de agric. cenſ. & colo. Cuſtodes denique & procuratores atque actores poſſeſsionum, cepiſſe perpetuo iure poſsidere, quod prius quaſi precario poſsidebāt. Quinetiam inſignis profertur locus ex Saluiani Maſsilienſis lib. de Prouident. 5. Fundos (inquit) maiorum expetunt, & coloni diuitum fiunt. Iugo ſe inquilinæ abiectionis addicūt. Item: Quos ſuſcipiunt vt alienos & extraneos, incipiunt habere quaſi proprios: quos eſſe conſtat ingenuos, vertunt in ſeruos. Quibus tamen in locis omnibus nulla militaris muneris vel tenuiſsima mentio fit. Quare nouam hanc ſententiam locis etiam aliquot adiuuabimus, in quibus nominatim de militia mentio interponitur. Cæſar de bell. ciuil. 1. cap. 8. Profectum item Domitium ad occupandam Maſsiliam nauibus actuariis ſeptem, quas Sicilia & Sardinia priuatis coactis ſeruis, liberiſque colonis ſuis compleuerat. & rurſus

 ſus

ſus cap.12. Certas ſibi depoſcit naues Domitius, atque has colonis paſtoribúſque quos ſecum adduxerat complet. Salluſt. in Catilin. Ipſe cum libertis & colonis propter Aquilam adſiſtit: vbi de Catilina loquitur. Hác autem hiſtorici paſsim familiam appellant: cùm tamen liberi omnes eſſent: cuius rei originem & inſtitutum Appianus ſub initium libri de bello ciuili primi multis exponit verbis. ſed non iccircò tamen concedendum eſt, parem illorum colonorum & Vaſallorum rationem fuiſſe. Nam primùm omnium & ſi coloni erant liberi, tamen eorum conditio ſeruilis erat: quippe qui agro certo vſque adeò addicti erant, vt eum dimittere non poſſent. qua de cauſſa terra illorum domina nominatur. l.1. C.de col. Thrac. ſed & agro vendito ipſi quoque vendebantur. l. 2. & l.7. C.de agric. & cenſit. Denique vſque adeo glebæ & agricolationi addicti erant, vt iis ne punctum quidem temporis (vt textus loquitur) abeſſe ab illa liceret. l. colonos, 14. C. eod. Itaque nulla ratione ad vllum quãtumuis humilis militiæ gradum (vt Theodoſius ait) admitti eos licebat. l. colonos, 17. eod. ἀναγκάζοιν γὰρ (ait l.ſeq.) καὶ τὴν γῆν γεωργεῖν, καὶ τὸ τέλος παρέχειν. Vaſallorum verò conditio tota non modò liberalis, atque ingenua, verùm etiam planè militaris erat. lib.2. tit. 26. §.23. tit.34. §.4. à quo vitæ genere ſeruos omnes ſub pœna capitis arceri, nemo mediocriter quidem eruditus ignorat. l. ab omni, 11. D. de re milit. neque verbum vllum frequentius totis duobus Feudorum libris, quàm illud militis, vſurpatur, cum eo nomine tertio quoque ferè verſu Vaſallus ſignificetur, de paganis Vaſallis, aut paganorum feudis, nulla aut rara admodum ſuſpitio eſt: & ſi quando eorum mentio fit, tamen apertè oſtenditur, ea nihilomagis feudorum nomine digna eſſe, quàm quæ mulieribus contra omnem feudalium inſtitutorum rationem conceduntur: quæ meo iudicio, feudaſtra potius appellanda eſſent: tanquam à verâ feudorum natura & conditione degenerantia. Quod autem Catilina & Domitius vſi ſuis colonis ad rem militarem dicuntur, primum ex particularibus nihil infertur. Itaque ſeruis quoque Domitium vſum Cæſar ſcribit. Præterea quicquid eiuſmodi fiebat, id extrà ordinem, & præter conſuetudinem atque conditionem, ſiue ſeruorum, ſiue colonorum fiebat: cùm propria, perpetua, & ordinaria Vaſallorũ conditio hæc eſſet, vt ſimulatque bellicum inſonuiſſet, cũ armis decoris & equis militaribus præſtò ſuis patronis eſſent.

De nominib. Domini, Senioris, Vaſsi, Vaſalli, Valuaſoris, Valuaſini, Feudatarij, Beneficiati. CAPVT III.

QVEMADMODVM autem genus hoc clientelæ Germanicæ ſuum Germanicum habuit nomen, ſic inter quos contrahebatur, ſua quoque ex eodem ſermone nomina ſumpſerunt, quæ nobis hoc initio explicanda ſunt. Ergò qui beneficij feudalis auctor eſt, id eſt, cui clientes ſubſunt, paſſim in his libris dominus appellatur.

pellatur: non quia dominium & proprietatem in feudis prædialibus retinebat, ſolum vſumfructum alteri cededat: vt vulgò creditur ex lib.2. titul.8.& tit.17.& tit.31.ſed vt Latino vocabulo, feudalis patroni nomen vernaculum appellaret, Segnor, ſiue Senior: cuius nominis cauſſam omnes quos videre licuit feudalitij ſcriptores ex ætate ſumendam putant, eadem ratione, qua Senator dicitur dignitatis & morum potius, quàm ætatis ratione. At Feſtus lib.17. Senatores, inquit, à ſenectute dici ſatis conſtat. Et Cicero in Catone: In agris erant tunc Senatores, id eſt, ſenes. Item: Apud Lacedæmonios quidem ij qui ampliſsimum magiſtratum gerunt, vt ſunt, ſic etiam nominantur ſenes. Atqui feudalem patronum conſtat annis vigintiquinq; minorem eſſe poſſe: hoc eſt minorem ea ætate, conſtituere feudum poſſe. lib.2. titul.3. Quare videndum eſt, an potius Germanorum verus vocabulum fuerit, Signor: quod poſtea ſenſim ad Italos, Gallos, & Hiſpanos dimanauit. Germanos enim generali nomine appello Gotthos, Francos, Langobardos, alióſque populos, qui mille ducentis ab hinc annis Italiam & reliquam Europę partem occuparunt. Video enim qui dominus appellatur, eundem alio loco Seniorem nominari, vt in formula Iuriſiurandi, libr. Feud.2. tit.5. Ego iuro, quòd ero fidelis ei, vt Vaſallus domino. Apud Aymoinum autem libr.5.cap.24. Domino Seniori meo Carolo Regi ſic fidelis ero, ſicut homo ſuo Seniori. Sic libr.2. Feud.2.tit.16. Si inter Dominum & Vaſallum de feudo orta fuerit controuerſia, per pares (vt lex Conradi dicit) dirimatur. At in lege Conradi, libr.5.tit.4.§.2. Si contentio emerſerit inter Seniorem & militem, quamuis pares iudicauerint, &c. Sic apud Gregorium Turon. qui Senior vrbis vno loco appellatus eſt, idem alio loco præfectus nominatur. vt lib.10. Quare cùm Seniori vrbis nuntiata fuiſſent, quæ puer horum geſſerat, collectis militibus, vel omni populo armis circundato ad metatum eorum dirigit. At paulò poſt: Quia præfectus vrbis illius cum collectis duobus aut tribus hominum millibus irruit ſuper nos, interemítque ſocios meos. Et libr.8.cap.31. Magnus tunc Rothomagenſes ciues, & præſertim Seniores loci illius Francos mœror obſedit. Seniores, id eſt, primarios, proceres. Sic lib.6.cap.24. Nihil per me feci, niſi quæ mihi à Dominis noſtris & Senioribus imperata ſunt. Denique ne qua dubitandi cauſſa ſuperſit, extat eodem lib.5.cap.21. formula quædam denuntiationis ab Epiſcopo pronuntiata poſt Lotharij Francorum regis mortem: Vos ſcitis fratres, quales & quantos euẽtus tempore Senioris noſtri, quem hactenus habuimus, communiter ſuſtinuimus. Idem cap.24. in formula fœderis à legato pronuntiata, Sic promitto ex parte Senioris mei Caroli, quod Senior meus fratri ſuo Ludouico Regi talem portionem conſentit habere, &c. Item, ſi frater ſuus Ludouicus eandem fidelitatem, quam ex parte Senioris mei Caroli habeo promiſſam Seniori meo, ex ſua parte ſeruauerit. Item apud Vuirichind. Saxonem libr.1. Poſt hæc moritur Hugo Rex Francorum. Populus autem Francorum à Seniore ſuo humanè cleméterq; tractatus, filium

quem

quem ex concubina genuerat, vngũt ſibi in Regem. Sed hac de re nimis, vt opinor, multa. Quare videndum eſt, quemadmodũ patronus hic feudalitius appellari latinè poſſit. Nã patroni quidẽ nomen, ſi genus vniuerſum eorũ omniũ ſpectemus, qui beneficiis dandis inferiores ſibi obligãt: quales ſunt Imperatores, Reges, Duces & Comites, aptiſſimum videtur. At ſi ſpeciatim priuatos ſpectemus, qui agris equitibus aliquot aſſignatis clientelas ſibi conciliant, meo iudicio non incommodè Prępoſitos illos appellabimus. Nam prępoſiti in Romana militia dicebantur, qui ſub Tribunis, certo militum numero præfecti erant. Suetonius in Otthone: Auſus etiam eſt in Illyrico milites quoſdam, quòd motu Camilli ex pœnitentia prępoſitos ſuos quaſi defectionis aduerſus Claudium auctores occiderant, capite punire. Item in Galba: Cũ in verba eius abſentis iurantibus militibus donatiuũ grandius ſolito præpoſiti pronuntiaſſent, neq; rẽ ratam habuit, &c. Modeſtinus l.3.§.2.D.de re mit. Si præſidis vel cuiuſuis præpoſiti ab excubatione quis deſiſtat, peccatũ deſertionis ſubibit. & §. vlt. Qui præpoſitum ſuum protegere noluerunt, vel deſeruerunt, occiſo eo capite puniũtur. & l.6.§.1. Qui manus intulit præpoſito, capite puniendus eſt. & §.vlt. Qui præpoſitum ſuum non protexit, cùm poſſet, in pari cauſſa factori habendus eſt. Quæ autem iura feudalibus noſtris Segnoribus, ſiue præpoſitis conueniãt, poſterius ſuo loco intelligetur. Clientum quidem hęc ferè nomina reperio, Vaſſus, Vaſallus, Valuaſor, Valuaſinus: quorũ originem eſſe nõ latinam, ſed germanicã, nemo (vt opinor) negauerit. pro quibus illa vulgata: Beneficiatus, & Infeudatus, & Feudatarius, & Fidelis, ad Latinã conſuetudinem inflexa ſunt. Vaſſus igitur generale nomẽ eſt, pro eo qui beneficio feudali eſt obſtrictus. vt li.Leg.Franc.4.ca.68. vt Vaſſi noſtri, & Vaſſi Epiſcoporum, Abbatum, Abbatiſſarum & Cotũ qui, &c. Eiúſq; rei argumentũ præbet Aimoini appendix, libr. 5. cap. 1. vbi loquens de Carolo magno: Ordinauit, inquit, per totam Aquitaniam Comites, Abbatéſq;, nec non alios plurimos, quos Vaſſos vulgò vocant, ex gẽte Francorũ, eíſq; commiſit curam regni prout vtile iudicauit, finium tutamen, villarúmque regiarum ruralem prouiſionem, & Bituricæ ciuitati primò Humbertum, paulò poſt Sturminium præfecit comitem: Porrò Pictauis Abbonem: Perragoricis autem Vuitbodum: ſed & & Aruernis Iterium: nec non Valagiæ Bullũ: ſed & Tholoſæ Corſonem, Burdegalis Siguinum: Albigenſibus verò Hemonem. Porrò Lemouicis Hrodgarium. Propriè tamen is Vaſſus dicitur, qui ab Imperatore regale feudum accepit. Vaſallus autem ὑποχοριστικῶς, diminutiuo nomine, qui ab illo feudale beneficium adeptus eſt: quaſi qui in Vaſſi fide & clientela eſt: vt lib.leg.Franc.2.tit.24. Vaſſi quoque & Vaſalli noſtri nobis famulantes, volumus vt omnes habeant honorem, &c. & li.4.cap.75. De Vaſſis inquit, dominicis qui adhuc intra caſam ſeruiunt, & tandiu beneficium habere noſcuntur, ſtatutum eſt, vt quicunq; ex iis cum Imperatore domi remanſerit, &c. Vaſallos ſuos caſatos ſecum nõ retineat, ſed cum comite,

cuius Pagenſis eſt, ire permittat. Quare non eſt (opinor) in verbo Vaſallus, quod aliunde deriuatum eſt, origo nominis exquirẽda: ſed potius in primitiuo Vaſſus. Quanquã horum vim & originem verborũ exponere, perdifficile eſſe arbitror: niſi fortè cùm ſcriptores noſtri Francogallici veteres dici ſoleant, *Grand vaſſelage*: Magnum vaſalagium: pro magno ſtudio & contentione: ſtatuamus vocem Vaſſus Francorum, hoc eſt, Germanorum propriam fuiſſe, quæ idem ſignificaret; quod apud Cæſarem Deuotus, vt meo iudicio non malè permulti coniiciãt, quos Turcæ Baſſas appellant, eodem ex fonte nomen ſumpſiſſe. Iam verò indidem quoq; Valuaſoris nomen fluxit. Quod tamen videtur Ottho Friſing. Normannorum origini aſsignare. Nam in libr. Frid. 1. cap. 3. Robertus iſte, inquit, ex mediocri ſtirpe fuit in Normannia ex eorum militum ordine, quos Vauaſſores vulgò ibi dicere ſoleant. Vſi ſunt tamen etiam Langobardi. Nam idem Ottho li. 2. cap. 13. Langobardorum mores & inſtituta deſcribens: Cúmque tres, inquit, inter eos ordines, id eſt, Capitaneorum, Vauaſſorum, Plebis eſſe noſcantur, de ſingulis Conſules eliguntur: quod idem apud Radeuicum commemoratur lib. 1. cap. 41.

De varia Feudi definitione, & prima eiuſdem diuiſione.

CAPVT IIII.

DEINCEPS ad Feudi definitionẽ accedamus. quo loco intelligendum eſt, tres feudi partes notandas eſſe, Perſonas, Res, & Ius. Perſonæ ſunt, Senior & Vaſallus, inter quos clientela contrahitur, & plerunq; militaris. Res eſt, materia feudi: & (vt Vlpianus in vſufructu dicere ſolet) ſubſtantia. l. 1. & l. 2. D. de vſufr. quo nomine ſubiectum, vel potius hypoſtaſin ſignificat: vt l. Sabinus, 8. D. de contr. empt. Poſtremò & Perſonarum & Rei iura in vtranque partem demonſtranda ſunt. Feudum ergo, ex Senioris parte beneficium eſt, ea lege Vaſallo tributum, vt quodam obſequij genere ipſius auctorẽ agnoſcat. Ex parte autem Vaſalli, feudum eſt ius vtendi fruendi re aliena ea lege, vt aliquod eo nomine obſequiũ, & gratiæ teſtificatio debeatur. Coniunctim autem, feudum eſt clientela militaris ea lege contracta, vt Cliens pro beneficio accepto militarem operam præbeat: viciſsímque Patronus ſuam illi fidem, beneuolentiámque prę̨ſtet. Nam cùm feudo conſtituendo, certa inter Patronum & Vaſallum neceſsitudo, atque obligatio vltro citróque contrahatur, de fide & beneuolentia inuicem præſtanda: lib. 2. tit. 52. & tit. 26. §. 24. & tit. 47. nullum eiuſmodi conuentionis eſſe genus cõſtat, quod propius cliẽtelari ad noſtram hanc accedat. Diximus autem clientelam militarem, quoniam & ſi feuda quędam non ſunt militaria: tamen (vt iam ante dictum eſt) Res quæque ex maiore & potiore parte definienda eſt. argum. l. quæritur. 10. D. de ſtat. hom. Certum eſt autem, longè maximam

ximam feudalitiorum obſequiorum partem militarem eſſe.qua de cauſa paſsim in iis libris,qui Vaſalli ſunt,milites appellantur:in aliis autem exercitales. Hortenſij autem definitio hæc eſt ex libr.Feud.2.tit.1.Feudum, inquit, eſt beneficium, quod ita datur alicui, vt proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: vſusfructus verò illius rei ita ad accipientem tranſeat, vt ad eum, heredéſque ſuos in perpetuũ pertineat: ad hoc, vt fideliter domino ſeruiant, ſiue ſeruitium ſit determinatum, ſiue non. In hac definitione multa notari poſſunt. Primùm, quòd neq; feuda Regnorum, Ducatuum, Marchiarum, quæ primum in hoc genere gradum obtinentem complectitur:& ad eos agros, qui colonis aſcriptitiis veteri Codicis iure attribuebantur, transferri poteſt. Inter quos & feuda noſtra multùm omninò intereſſe, ſuperius demonſtratum eſt. Propterea non ſatis exploratum videtur, quòd aſcribit proprietatem penes Seniorem, remanere: cùm Vaſallo non modò iuris ſui, ſed etiã feudalis ipſius prædij vindicandi, ac iudicio defendendi poteſtas detur.libr. 2.tit.8.& propter iuris perpetui rationem tranſlatum in ipſum dominiũ videatur: ſi minus directum, id eſt, cuius cauſſa directa competit actio, at certè vtile, ſiue cuius cauſſa vtilis conceditur: vt de emphyteuta dicitur in l.1.D.ſi ager vectig. qui etiam dominus agri vectigalis nominatim appellatur in l. poſſeſſores, 12. C. de fund. patrim. quanquam hac tota de re poſterius magis idoneo loco ſub cap.32. diſſeremus. Iam verò ne vſusfructus quidem nomen feudatario ſatis conuenit: cùm vſusfructus natura & proprietas hæc ſit, vt vnius perſonæ finibus coërceatur: neque ab ea diſcedere, ſine ſuo interitu poſſit. l.vel ſi ſeruo.15.D.fam.erc. Feudum autem vt ager vectigalis, ad heredes, id eſt liberos, poſteróſque perpetuo iure tranſeat. qua etiam de re vberius eodem capite diſputandũ erit. Sed ecce rurſus alterum in Hortẽſij, & aliorum compluriũ definitione vitium vel maximũ. Omnem enim patrocinij mentionẽ prætermittunt: id eſt, eius fidei, ſtudij, ac beneuolentiæ, quam patroni feudali iure ſuis clientibus debent.lib.2.tit.52.§.3.& tit.6.& tit.26.§.25.& tit.47. vt cùm Baldus, Beluiſius, Immolanus ſcribunt, Feudum eſſe conceſſionem rei pro homagio, aut Iohannes Reynaldus, Rebuffus, Zazius,[redacted]. Feudum eſſe beneuolam & liberam rei immobilis vel æquipolentis conceſſionem, cum vtilis dominij tranſlatione, retenta proprietate, ſub fidelitate, & exhibitione ſeruitiorum honeſtorum. Partem enim feudi tantum illæ definitiones complectuntur, non vim eius explicant integram: vt cùm rei & materiæ definitionem ſpectantes dicimus feudum eſſe prædium, propter quod fides & obſeruantia debetur. Quod non iuris totius definiendi, ſed rei tantùm feudalis explicandæ cauſſa dicitur: quanquam pingui minerua feudum dici prædium poſsit, figura Rhetoribus nota: vt cùm Celſus ſeruitutes, ſiue iura prædiorum quæ incorporalia ſunt, appellat prædia.l.quid aliud, 86. D. de verbor. ſignificat. Aut cùm veteres agros militibus fruendos datos Beneficia vocabant: cùm, ſi ſubtilius hæc limanda

ſunt, ſatis conſtet, multum intereſſe (vt ait Seneca lib. de Benef. 1.) Inter beneficium, & materiam beneficij. Cicero Verrina 4. Et quoniam quaſi quædam prædia Populi Rom. ſunt vectigalia noſtra, atque prouinciæ. Et orat. ſeq. Metellus literas ad Siciliæ ciuitates miſit, per quas hortatur & rogat, vt arent, vt ſerant in beneficio Populi Rom. Ergo honores, imperia, poteſtates, prædia, vectigalia, annonæ, feudorum materia ſunt. Feuda verò ſunt clientelæ & neceſsitudines, vltrò citróq; inter patronum & clientem contractæ. Itaque perſæpe Feuda in Allodiis conſtituta dicuntur, hoc eſt in prædiis patrimonialibus, vt ſuo loco perſpicuè intelligetur. Quinetiam paſsim in his libris feudaliſticis, feuda pro prædiis nominantur: veluti, cùm patronus aut cliens dicitur feudum, eiúſue partem repudiaſſe, alienaſſe, vel oppigneraſſe. vnde conſtitutiones Conradi, & Friderici, de feudis non alienandis: & cambium feudi factum, cùm aliud pro alio prædium commutatum eſt. Iam verò in re feudali duo notáda ſunt: Subiectum & accidens. Subiectum eſt (vt modò diximus) ſubſtantia, in qua ius verſatur: Accidens, ius ipſum, vtendi fruendi: quemadmodum de ſeruitutibus omnibus dici ſolet: vt loci corpus ſit ſubſtantia ſeruitutis. Seruitus autem ius in corpore: l. loci corpus, 4. D. ſi ſeru. vind. l. ſeruitutes, 14. de ſeru. Sic in agris vectigalibus, & in vſufructu, & pignoribus corpus à iure tanquam ſubiectum ab accidenti diſtinguitur. l. 3. §. 4. de reb. cor. qui ſub. l. ſi domus, 71. vltim. de legat. prim. l. eorum. 19. D. de damn. infect. l. qui tabernas, 32. de contrah. empt. Sequitur, vt ad diuiſionem accedamus: dum tamen ſummum feudi genus poſitum ac definitum ſit, hoc modo: Feudum eſt beneficium ea lege alicui tributum, vt gratiæ teſtificandæ cauſſa obſequium aliquod præbeat. Eius autem multiplex diuiſio eſt: ſed ſumma & prima eſt huiuſmodi: Feudū aliud eſt Ciuile, aliud Militare. Rurſus Ciuile, aliud eſt eccleſiaſticū, qualia ſunt opima ſacerdotia, Epiſcopatus, Archiepiſcopatus, Abbatiæ: quæ per ſceptrum Imperatoris beneficio conferebantur. libr. Feud. 1. tit. §. 1. & tit. 3. Aliud laicum, quales ſunt magiſtratus, & procurationes Reipub. veluti Conſulatus, in tit. de pac. Conſt. lib. Feud. 2. tit. 61. Conſules, inquit, conſtituentur, & inueſtituram recipient: & omnes inueſtituræ gratis fient. Item in fœdere Mediolanenſi, apud Radeuicum lib. 1. cap. 41. Conſules qui nunc ſunt ex auctoritate & conceſsione domini Imperatoris, vſque ad Kal. Febr. perſeuerent, & pro Conſulatu ſuo domino Imperatori iurent. Idem lib. 2. ca. 5. In manum Principis Regalia reddidere: requiſitíque de hoc iure, quid eſſet, adiudicauerunt Ducatus, Marchias, Comitatus, Conſulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, &c.

De militari conditione, & equeſtri ordine Vaſallorum.

CAPVT V.

QVONIAM Feudorum ius, natura, & conditio planius ex Vaſallorum conditione intelligetur, locus hic poſtulat, vt ſummatim ea de re exponamus. Intelligendum eſt igitur, cùm Vaſallotum, ſiue Valuaſorum duo ſint gradus, maiorum & minorum, (Vaſſos enim, quo in numero ſunt Duces & Comites, omitto) vtroſque militaris conditionis, atque adeò equeſtris ordinis fuiſſe. Sic enim antiquitus militum alij maiores, alij minores dicebantur. l. vlt. C. de loc. & conduct. De militari Vaſallorum conditione, patet ex lib. feud.2.tit.26. §.23. vbi ſtatuitur, vt ei demum feudum dari liceat, qui miles ſit. Itē tit.21. & tit.26. & tit.30. vbi monachatu & clericatu propterea feudū amitti dicitur, quia monachis armata militia interdictum eſt: beneficium autem dari propter officium. quo verbo perſpicuè demōſtrat feudale officium non niſi militare & bellicum fuiſſe. Item tit.34. §.4. dari feudum poſſe ſi dans miles ſit, & ille qui accepit, inueniatur miles. ad hoc vt feudū accipiens, ſimiliter domino ſeruire, (ſi res poſtulet) vt & prior poſſit. Quibus verbis paganos omnes, & colonos, & agricolas, & actores, cuſtodéſque poſſeſſionum à veris propriiſque feudis arceri, nemo non videt. Quod ſi quando eiuſmodi poſſeſſiones feudorum nomine appellentur, nominis illam abuſionem & corruptelam eſſe: veriúſque feudaſtra hæc appellanda: quippe cùm alieniſsimam à veris feudis naturam & conditionem habeant: veluti, vt adimi patronorum arbitratu poſsint. lib.1.tit.1.§.4. Denique feudale ius totum militare fuiſſe, & vaſallos ſcuti ius habuiſſe, quos Francogallica lingua *Eſcuyers*, appellamus, cùm ex aliis libris cōſtat, tum præſertim ex Speculo Saxonico. vel ex hoc loco lib.3.artic.65. Si quis à ſibi in generatione inęquali infeudatur, non ſuam originem, aut ciuilia iura, ſed tantummodo feudi dignitatem, id eſt ſcutum bellicum, minorauit. In ſcutis autem certa & proptia cuiuſque familiæ inſignia erant. vnde articul.72. Legitima & ingenua proles clypeum patris ſui & hereditatē eius matríſque obtinet, ſi ſit æqualis generationis vel melioris. Dandæ autem militiæ ritus feudiſtico quidem inſtituto hic fuit, vt ſi quidem Imperator in militarem ordinem cooptandus eſſet, tum Epiſcopi aliquot ſolēni precatione adhibita cingulum ei cum gladio apponerent: ſin autē alius, ipſe Imperator. Ottho Friſing. lib. Frid.1.ca.32. Altera die Rex ad quandá ligneam Eccleſiam accedit, ibíque ab Epiſcopis (nam eouſque in puerilibus annis poſitus, nondum militem induerat) accepta ſacerdotali benedictione, ad hoc inſtituta, armis accingitur. Item cap.25. Creuerat Fridericus, Friderici Ducis filius, militíſque cingulum iam ſumpſerat, nobilis patris heres nobilior. Rodeuicus lib.1.cap.6. indulgentiam conſecuti, Fridericum Ducem Sueuiæ, filium Conradi Regis, adhuc adoleſcentulum, in præſentia ſua (de Imperatore loquitur) gladio accingi & militem profiteri poſtulant & impetrant. Sigebert. in chron. ann.1160. Ad illam expe-

ditionem venit Malconius Rex Scotiæ: & à Rege Francorum Henrico cingulo militari ibidem accinctus eſt. Item apud Petrum de Vineis lib. Epiſtol.3.cap.20. in ea quam Rex Conradus ſcribit Panormitanis de receptione cinguli militaris: Licet (inquit) ex generoſitate ſanguinis, qua nos à primis componentibus natura dotauit, & ex dignitatis officio, quæ duorum regnorum nos in ſolio gratia diuina præfecit, nobis militaris honoris auſpicia non deeſſent: quia tamen militiæ cingulum, quod reueréda ſanciuit antiquitas, nondum ſerenitas noſtra ſuſceperat, die præſentis menſis Augusti, cum ſolennitate tyrocinij, latus noſtrum elegimus decorandum. Item Io. Tritehem. capit. 24. Ibi inter alios Principes fuerunt Comes Tholoſanus, qui Marchiam ab Imperatore in feudum accepit, præſtito (vt moris eſt) iuramento fidelitatis, & Comes Prouinciæ annum agens quinquageſimum, quem militem Imperator creauit, licet ex parte renitentem: quia Comites ſuæ parentelæ ſe non credebant diu poſſe viuere, poſteà quam gradum militię eſſent adepti. nec adhuc in militiam conſenſiſſent, niſi Rex Franciæ & Angliæ, quorum vterque filiam eius duxerat vxorem, ipſum ad hunc ordinem militiæ coegiſſent, indignum reputantes ſocerum ſuum non eſſe militem. Item cap.30. Henricus Imperator Romæ coronatus Rudolphum Comitem Palatinum Rheni & multos alios in eadem Eccleſia milites creauit. Cuſpinianus in Diario: Reſidente tunc Cæſare in ſolio maieſtatis, à lateribus cingebatur tribus præfatis Regibus, quibus ſingulis nudus eſt datus enſis, vt milites inſignirent. accurrebat vniuerſa nobilitas, in qua intermixti etiam fuerunt nonnulli noui homines & plebeij. Creati ſunt tum à Cæſare & tribus Regibus pluſquã ducenti milites ſiue equites aurati, vt vulgus loquitur. Fridericus in Conſt. de pace tenenda apud Abb. Vrſperg. & lib. Feud.3.tit. De filiis quoq; ſacerdotũ, diaconorum, ruſticorum, ſtatuimus, ne cingulum militare aliquatenus aſſumant: & qui iam aſſumpſerint, per iudicem prouinciæ à militia pellantur. Quod Guntherus ſic expreſſit: Præmia laudis Digna referre volens, titulos, & nomen equeſtre, Annáq; cornipedéſque feros, cultúſque nitentes Largiturus erat. Albert. Krantzius lib. Suetiæ, 5. cap.28. Ericus Dux inferioris Saxoniæ militari tum cingulo ſponſum Albertum Ducem Magnopolitanum exornauit. Quibus ex locis illud animaduerſione dignum eſt, quamuis medius & infimus Vaſallorum ordo non niſi militibus, & iam antè accinctis conſtet: tamen eos, qui ſummi ac primi ordinis ſunt, quales ſunt Reges, Duces & Comites, propter generis amplitudinem licere, etiam ſine militari cingulo Vaſallis eſſe: quod (vt dixi) propter familiarum dignitatem ſingulare in eis ac præcipuum ius conceditur. De inferioribus autem ordinibus exemplum hoc extat apud Otthonem Friſingenſem lib. Frid.2.cap.18. Nec prætereundum de cuiuſdam præruptæ audaciæ ſtratoris virtute videtur, qui dum tædio longæ obſidionis affectus, cæteris aſſiliendi arcem exemplum præbere vellet, gladio tantùm & clypeo, paruáque (vt id genus hominum ſolet) ſecuri,

quæ

quæ ſellæ ab eis alligatæ portantur, vſus aggerem aggreditur.& mox: Quem Rex ad ſe vocatum militari cingulo ob tam præclarum facinus honorandum decreuit. At ille cùm ſe plebeium diceret, in eodémque ordine velle remanere: ſufficere ſibi conditionem ſuam, honeſtè donatum ad prop: a redire permiſit contubernia. Reſtat vt de gradu equeſtris ordinis videamus. Primùm autem eius rei teſtimonium eſt lib. Feud. 3. tit. 4. hoc eſt in Conradi conſtitutione: vbi ſtatuit, vt maiorum Valuaſorum filij ſi in patrum demortuorum feudum ſuccedere velint, veterum vſum retineant in dandis defunctorum equis & armis ſuo patrono. Item lib. Feud. 2. tit. 12. vbi ſic loquitur: Quod ſi feudum cum equis & armis communibus ſit acquiſitum, adhuc idem dicunt. Item Helmodus in hiſtor. Sclauorum cap. 68. Quicunque voluiſſet fieri homo Etheleri, veniebat, vt acciperet in munere birrum, clypeum, vel equum. Item Ottho Friſing. lib. Frid. 2. cap. 12. Eſt autem conſuetudinis Regum, vt quotieſcunque ad ſumendam Romani imperij coronam, militem ad trãſalpizandum coëgerint, in campo Ronchaliæ ſuper Padũ non longè à Placentia, manſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorúmque equitum agmen feuda habentium, ad excubias proxima nocte Principi faciendas per Curiæ præconem expoſcitur. Atque hęc quidem de militari & equeſtri ordine, ſatis dicta ſunt. In quo ne illud quidẽ prætermittendum videtur, quod traditur in lib. Feud. 2. tit. 10. eos quibus ſoldata tantum, hoc eſt ſtipendium aut annona, non autem feudum verum tribuitur, Valuaſorũ nomine non dignari, ſed in plebeïorum ordine, & appellatione permanere. Sic enim militibus plebeij opponũtur in l. militiæ, 8. C. de quæſt. Infimũ autem fuiſſe militiæ ordinem eorũ, qui cinguli dignitatem adepti non erant, patet ex Alberto Krantzio lib. Suetiæ, 5. ca. 27. Regina, inquit, nupſit Kanuto, Duci Hollandiæ, quem ex infimo militiæ gradu ad militare Rex Daniæ Chriſtophorus prouexit cingulum. Eodémque modo extremus militiæ gradus nominatur à Modeſtino, in l. non eſt facile, 14. D. de cuſtod. & exh. reor. Veteri ſanè populi Roma. inſtituto milites dicebantur etiam pedites, qui modo ſacramento dixerãt: & in numeros relati, cinctíque fuerant. l. milites. 13. §. miſsionem. & l. vlt. D. de re milit. l. miles. D. de adult. l. filiusfam. 43. l. quod dicitur, 38. §. 1. & l. Titius. 25. D. de milit. teſt. Vbi autem ſacramenti fidem ruperant, militiæ ius amittebant. l. ex militari. 11. D. eodem. Summa igitur hæc eſto. Veros ac proprios Vaſallos, omnes equeſtris militiæ fuiſſe: cuiuſmodi memoratur quidam in l. pen. D. de milit. teſtament. iíſque certos prouentus, ad ſe & equos alendos, attributos fuiſſe: quemadmodum Liuius libr. 1. ſcribit, Seruium Regem, cùm equitum centurias ſcripſiſſet, iis ad equos alendos viduas attribuiſſe, quæ bina millia æris in annos ſingulos penderent.

De militaris feudi diuiſione.

CAPVT VI.

DEINCEPS ad feudorum militarium diuiſionem accedamus, quam ego triplicem eſſe reperio. Prima autem eſt huiuſmodi: vt feudorum gradus, ſiue ordines ſint tres; Summus, Medius, Infimus. Primariū feudum eſt, quod & regale dicitur, quod ab ipſo Rege, ſiue Imperatore datum eſt. Itaque paſsim regalia præciſa dicuntur, pro feuda regalia: vt in feudali dictionario docuimus. In hoc genere feudiſtæ noſtri numerant primum Ducatus, deinde Comitatus, tum Marchias: vt libr. Feud. 1. tit. 1. §. 1. & titul. 7. & titul. 14. & tit. 17. Itémque li. 7. tit. 10. & tit. 34. §. 1. Nos verò etiam regna complura in hunc numerum referēda poſterius demonſtrabimus. Medius feudorum ordo eſt, cùm à Vaſsis regiis Valuaſores regij, ſiue maiores Valuaſores conſtituuntur: vt cùm vrbiū præfecti à Ducibus conſtituti ſunt, quibus plebs gubernanda commiſſa eſt. lib. Feud. 1. titul. 1. §. 1. & tit. 7. & tit. 17. & libr. 2. tit. 10. Infimus autem eſt, eorum, qui ab his intermediis conſtituti ſunt; quod qui obtinent, minores Valuaſores, aut Vaſalli appellantur. Nam à Vaſsis Vaſalli diminuto (vt ſuprà dixi) vocabulo appellati ſunt: li. Feud. 2. tit. 10. §. 1. & lib. 1. tit. 15. Atque hi tres tantùm, (vt proximo capite docebimus) feudorum gradus conſtituendi ſunt: quoniam & ſi feudum in quartum vſq; gradum transferri poteſt, atq; etiam (vt nonnulli feudiſtę veteres diſputarunt) in infinitum: lib. 2. ti. 34. §. 4. tamen quia eadem ſemper infeudationis conditio & natura manet, nouus proptereà conſtituendus feudi non videtur gradus. argum. lib. Feud. 2. tit. 26. §. 23. & d. tit. 34. §. 4. Denique diſertè ſcriptum eſt, quartum hunc ordinem iure feudorum non cenſeri. lib. 1. tit. 1. §. 4. & tit. 7. & tit. 16. Sequitur altera feudorum diuiſio, vt aliud ſit vetus, aliud nouum. Vetus eſt, quod vel à ſuperiote, hoc eſt à præceſſore præſentis domini conſtitutum eſt, vel pręceſſori Vaſalli conceſſum. Semper enim antiquum feudum de ſucceſſore dicitur. lib. 2. tit. 3. Nouum autem, quod & ab eo domino; & ei Vaſallo, de quibus agitur, conſtitutum eſt. lib. 2. tit. 3. lib. 1. tit. 14. §. 3. Sequitur tertia diuiſio, vt aliud ſit proprium feudum, quod à feudiſtis dicitur rectū, quod propriis feudi finibus continetur, & veram feudi naturam, conditionémque retinet: veluti, vt militare beneficium ſit, vt perpetuo iure teneatur, atque ad heredes manet: neque auferri, niſi feloniæ damnato, poſsit. lib. 2. titul. 2. §. 4. & titul. 3. §. 1. & tit. 20. Aliud improprium, quod à naturali feudi conditione degenerat: veluti, quod militare non eſt, cuius cauſſa fidelitas & hominiū non iuratur: quod vnius anni ſpatio, vel morte, vel præſtituto tempore finitur, qualia ſunt feuda Guaſtaldiæ, guardię, camerę, camenę & ſoldatę. lib. 1. tit. 2. & li. 2. tit. 1. & tit. 2. §. 2. & tit. 10. quod tamen ſuperius dicebamus. Feudi nomine dignandum non eſſe: ſed feudaſtrum potius appellandū. niſi fortè communione nominis, quam homonymiā dialectici appellant, vt cùm Hercules pictus, aut fictus dicitur

Hercules

Hercules:aut teſtamentum falſum dicitur teſtamentum, aut modius iniquus dicitur modius.l.Paulus,221.D. de verb.ſignificar.l.2.D.teſtament. quemadm.aper.Illud autem prætermittendum nouum feudalis neceſſitudinis genus non videtur,de quo Albert. Argentin.in Chron.commemorat,cùm duo fœdus inter ſe ſic ineunt,vt alter alterius,cùm vſus feret, Vaſallus ſit.Humbertus, inquit, dominium delphinatus nanciſcens, ita Simoni comiti reformabatur, quòd pro maiori cauſſa quilibet eorum Vaſallus alterius eſt effectus:ſicq; inter eos briga ceſſauit.

De peruulgata diuiſione Feudi Ligij & non Ligij.

CAPVT VII.

SEQVITVR quarta diuiſio peruulgata,& in ſcholis ac iudiciis decantata: vt Feudum aliud ſit ligium, propter quod ſubſidium contrà omnes nullo excepto vel antepoſito debeatur: aliud non ligium, in quo nominatim aliquis excipitur. cuius diſtinctionis ius hoc paſſim receptum eſt, vt vnus duorum Vaſallus ligius eſſe non poſſit: duorum Vaſallus non ligius eſſe poſſit: aut verò vnius ligius,alterius non ligius.Cuius iuris auctoritas vulgo referri ſolet ad gloſſam in cap.paſtoralis,de ſent.& re iud.in Clement. nam auctorem adhuc laudari meliorem non vidimus. Ligium autem vno conſenſu omnes interpretantur,qui fidelitatem alicui nullo excepto vel antepoſito iurauit: qui promiſit alicui ſe operam nauaturum contra omnes, nemine excepto:vt infrà in Extraord.cap. lib.Feud.3.tit.21. & tit.27. Sed videamus, ne non ſatis bonis & idoneis auctorib. hæc affirmentur. nam primum omnium ſi quod feudi ligij ſingulare ius eſt, ſatis grauiter accuſari feudi ſtatum vecordis non poteſt, qui totis duobus peruulgatis libris ne minimam quidem eius mentionem,ac ne vno quidem in loco,fecerint. deinde quæ formula vulgo iurandi hominij ligiis Vaſallis tribuitur,vt dominum contra omnes alios nullo excepto vel antepoſito defendāt, eandem ipſam totidem verbis ac ſyllabis præſcribi Vaſallis omnibus videmus in lib. Feud.2.tit.7. vbi feudiſta nominatim aſcribit, illa formula integram & perfectam fidelitatem contineri. Regis tamen aut Imperatoris perſonam nominatim ſemper excipi. quod etiam lege Friderici conſtitutum fuit.libr.2.tit.55.in fin.Idque ipſum in ſupra dicta formula titul.6. diſertè obſeruatum eſt. Quod ſi ligij Vaſalli omnes ij dicendi ſunt, qui neminem excipiunt,cæteri verò non Ligij: ſimpliciter dicēdum erat,primum Vaſallorum gradum eſſe Ligiorum: reliquos inferiores, non Ligiorum. Nam in lib.2.tit.28. Vaſalli obligatio his deſcribitur verbis: Cōtrà omnes debet Vaſallus dominum adiuuare, & contra fratrē & filium, & patrem, niſi contra alium dominum antiquiorem. Hic enim cæteris eſt præferendus. Quare, ne multis morer, totam iſtam de ligiis aut non ligiis di-

ſputatio

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſputationem fictam & commentitiam eſſe arbitror: neque alium eſſe ligium, niſi qui idem vetere Germanica lingua Vaſſius, aut Vaſallus, aut Valuaſor dicebatur: dum modo verus ac proprius Vaſallus ſit; hoc eſt, qui beneficio alicuius feudum verum, rectum, ac proprium ſit adeptus. Nam primum omnium Albert. Krant. libr. Nortm. 4. cap. 7. Italicum eſſe hoc vocabulum ſignificat, quaſi à Liga, & quaſi obligatum dicamus. Et Guiſcardus (inquit) ſeſe conſtituens Eccleſiæ Romanæ Vaſallum vel (quod eius regionis verbum eſt) ligium, Romano Pontifici quæcunque peterentur præſidia mittere: ac quando opus videretur, cum omnibus copiis afferre ſpopondit præſidium. Item cap. 9. Quo in conuentu Robertus ligium ſe, (quod eius regionis verbum totalem ſignat ſubiectionem) Pontifici & Eccleſiæ iterum fecit: & B. Petri vexillo à Pontifice donatus eſt. Et cap. 12. Rogerius Melphi. ad vrbanum Pontificem ſe contulit, & Ligium ſe ac Vaſallum Eccleſiæ Romanæ obligans, Ducatus & paternæ ſucceſſionis confirmationem ab illo obtinuit. Denique quo in homine Vaſalli nomen apud Germanos, in eodem Ligij vocabulũ apud alios poni, ac promiſcuè vſurpari videmus. Clemens Papa in cap. paſtoralis, de ſent. & re iudic. Rurſus non eſt ſilentio relinquẽdum, quòd ipſe Rex eſt noſter, & eccleſiæ Romanæ, ratione Regni prędicti, ſubditus, homóque Ligius ac Vaſallus: ac in eodem regno non (vt præmittitur) in Imperio, certum, continuum ac notorium ſuum habens domicilium, ac originem inde trahens, imperatori eo modo non ſubfuit. Et in Conſtit. Roberti Regis Siciliæ: Si deceſſerit ille, qui ad certum ſeruitium à Rege Feudália quæcũque tenebat, ſucceſſor intra annum & diem neceſſe habeat Regi fidelitatis & homagij ligij præſtare iuramentum. Aimoinus lib. 5. cap. 53. Vnde Rex volens omnes iuſtè ac rationabiliter manutenere, & vnicuique ius ſuum conſeruare, cum magno exercitu Nortmanniam aggrediens, reddidit, & eum pro eadem terra in hominem ligium accepit. Albert. Argent. in Chron. Quamuis etiã Principes ipſum Francum ipſis graue & exoſum haberẽt: cuius cauſſa omnes quaſi eius eſſent Vaſalli, non ab imperatore mouerentur, cuius eſſent Ligij, inuadendi eum occaſionem aliquam non habebant. Quo in loco Ligium & Vaſallum pro eodem vſurpari perſpicuum eſt. Hinc, pro homo ligius, fictũ nomen, Homoleugius, coniunctè: vel ſeparatim, homo & leugius. Anton. Florent. hiſt. part. 2. tit. 17. cap. 6. §. 1. factus eſt autem ibidem Comes Bertrãdus Regis hieroſolymitani homoleugius. Item cap. 9. §. 31. Eodem anno Rex Philippus cum Rege Angliæ colloquium habuit, ſubmouens illum tanquam ſuum hominem leugium, vt pro comitatu Pictauienſi & Andegauenſi, & pro Ducatu Aquitaniæ veniret Pariſios, &c. Et paulo poſt: Itaque Arturum militem fecit, tradens ei comitatum Britániæ, & Pictauienſem, & Andegauenſem: & ſic in perpetuum eum hominem Leugium accepit. Et mox: hi tres erant ipſius Regis Anglię Leugij homines. Ad extremum autem regem Angliæ, quem hominem leugium regis

gis Franciæ prius nominarat, Vaſallum appellat. A Baronibus, inquit, apud Regem Franciæ accuſatur, cuius Vaſallus erat: cúmque comparere nollet, exheredatus eſt. Hinc fictũ nomen homoleugia: vt apud eundem cap. 8. §. 3. Tunc viſum eſt arbitris, quod dominus princeps ad Imperatorem accederet: atque cum debita ſolennitate debitam homoleugiam exhiberet, & fidelitatem. Et alio loco Fidelitas ligia: part. 3. tit. 19. cap. 1. §. 2. Et poſtquam obtinuiſſet Panormũ, tantundem ſibi exhiberet, & Ligiam ſibi fidelitatem præſtaret. Item cap. 3. §. 6. Gerburgenſes audito eius adventu pacifico caſtrũ reddunt ei ligam exhibentes & fidelitatem. Sigeb. in Chron. ann. 1176. Rex Scotiæ pacificatus eſt cum Rege Angliæ, hoc modo: Fecit ei homagium & ligantiam de omni terra ſua, vt proprio domino: & conceſsit ei, vt omnes Epiſcopi, & Abbates, & Comites, & Barones hoc idem facerent. Quæ cùm ita eſſe cogitarem, facilè me in eorum olim ſententiam abduci ſum paſſus, qui homologius à Græco ὁμολογὸς corruptum crediderunt: præſertim cùm Coloni homologi mentio fiat in l. vltim. C. Th. de patroc. vic. Neq; dubium ſit, quin ὁμολογίᾳ χρῆσθαι, & ὁμολογίᾳ προσχωρεῖν, pro deditionem facere, apud Græcos vſurpetur. Sed poſtmodum animaduerti Ligij nomen non modo in clientis, verum etiam in patroni perſona vſurpari: vt facilè appareat, à Liga verbum hoc ab Italis hominibus cõfictum eſſe: quaſi ligius ſit, idem qui ligatus, id eſt, proximè, & (vt vulgo loquimur) immediatè iunctus. Ligij autẽ nomen patrono etiam attribui, patet ex formula donationis Regni Galliæ facta Henrico Angliæ regi à Carolo VI. apud Enguerantium: *Item que apres noſtre treſpas leſdits Princes & Barons & eſtas de France, ſeront feaux hommes & liges dudit Roy Henry noſtre fils & hoir: & iceluy noſtre fils leur Seigneur Souuerain & lige, & vray Roy de France ſans aucune oppoſition.* id eſt, Poſt noſtrum è vita exceſſum, Principes, Barones, & ſtatus Franciæ erunt fideles homines & ligij prædicti Regis Henrici, filij & heredis noſtri: idémque filius noſter, erit eorum ſummus princeps ac dominus ligius, & verus Franciæ Rex, ſine vlla controuerſia. Item in Chron. Dionyſiacis ſub Ludouico Craſſo, cap. 17. *Adonq le Roy prit l'enſeigne S. Denys, que l'on appelle l'Auriflambe, ſur l'autel deuotement: qui appartient à la Comté de Veſquecin, que le Roy tient en fief de S. Denys comme de ſon Lige ſeigneur:* id eſt, Tum Rex D. Dionyſij vexillum venerabundus ex altari ſuſtulit: id vexillum vulgus Auriflammam nominat: quod eſt in iure Comitatus Veſquecinij quem Rex feudali iure à D. Dionyſio ligio Domino ſuo, poſſidet. Huc accedit, quòd in pragmatico Gallico, cui titulus eſt Summa ruralis, ita ſcribitur: *Puis que l'homme eſt receu en hommage, il eſt franc homme au Seigneur, & tient de luy en fief liegement & ſans moyen.* id eſt, Qui in homagium receptus eſt, patroni ſui homo eſt in ſolidum: & feudum ab illo habet, poſſidétque ligio modo, & proximè, ſiue immediatè. Et cap. ſeq. *Puis que traicté ay des fiefs qui tenus ſont liegement, dire veux des fiefs qui ſont tenus par moyen. Si ſachez qu'vn fief eſt tenu par moyen, dont on a hommes deſſous luy par la nature*

dudit

dudit fief: & toutesfois eſt il tenu d'autre Seigneur. id eſt, Quoniam dictum eſt de feudis, quæ ligio iure & modo poſſidentur: deinceps dicendum eſt de iis, quæ medio interiecto poſſidentur. Sciendum eſt feudum interiecto medio poſſideri, quod eſt ſubalternum: hoc eſt, quod non proximè, ſed per aliud intermedium adeptum eſt. Hoc idem in cap. inſeq. & paſſim in libris Cõſuetudinum appellatur *Arrierefief:* quod nonnulli ſubfeudum appellant: aut feudum ſubalternum. Ergo Dux imperatori Vaſallus erit ligius, Valuaſor Duci ſimiliter ligius. At Valuaſor regi non ligius erit, ſed ſubalternus. Eodem accedit quod in annalibus Francogallicis, qui ligius homo appellatur, & ligium hominium debere dicitur, prorſus idem ille ipſe eſt, qui in libris feudiſticis verè ac propriè Vaſallus nominatur: hoc eſt, cui ius aliquod beneficij loco tributum eſt, propter quod aliquam operam, & grati ac memoris animi ſignificationem præſtare debet: veluti, vt flexis genibus patiatur ſibi cingulum diſſolui, & gladio atque clypeo nudatus, oſculum patrono præbeat. Simplex autem hominium dicitur, reuerentia ex fœdere ab eo debita, qui ſeſe alterius maieſtatem comiter tacturum promiſit. Fœderis enim duas ſpecies Proculus conſtituit in l.7.D. de capt. & poſtul. reuer. vnũ æquum, amicitiæ cauſſa & pari conditione factum, propter quod par vtrinque honos & reuerentia debetur. vt apud Liuium lib. de bello Macedon.4. alterum, impar, cùm pactio fit, vt vnus alterius maieſtatem comiter tueatur. vt apud eundem lib. Macedon.8. & apud Ciceronẽ in Orat. pro Balbo. quod adiicitur (inquit Proculus) vt intelligatur, non pari iure vtrumque fœderatum eſſe, ſed hunc altero ſuperiorem. Atque hoc nimirũ fœdus eſſe arbitror, propter quod hominium illud præſtatur, quod vulgò Simplex appellatur, cùm fœderatus (non enim Vaſallus dicendus eſt, quippe non dedititius) ſtans, & gladio, clypeóque accinctus, maieſtatem ſe alterius comiter tuiturum ſpondet. Hoc Gallicis moribus dicitur *Hommage de paix*, vt eſt in Summa Rurali: hoc eſt homagium ſociale, ſiue fœderatum: *Quant il iure tenir & garder paix au Seigneur:* cùm inferior iurat ſe pacem, id eſt, amicitiam & ſocietatem cum potentiori ſeruaturum. Cuius rei exemplum ex Dyoniſiana hiſtoria proferemus, ſub Carolo VII. cap.137. Itemque ex Britanniæ Annalibus lib.4. cap.92. Et rurſus alio loco: vbi memoriæ proditum eſt, cùm orta quondam controuerſia fuiſſet, inter Ducem Britanniæ, & Reges Galliæ, de hominio præſtando: conſtitutum fuiſſe, Ducem Britanniç ligium eſſe hominem Regis Galliæ, propter Comitatum Montfortianum, quem agnoſcebat ſe Regis beneficio & liberalitate adeptum eſſe, atque eo nomine flexis genibus hominium debere, cingulo, enſe, & clypeo nudatum, ſed propter Britanniæ Ducatum, ſimplex hominium debere: hoc eſt, comem maieſtatis ipſius conſeruationẽ: quippe cùm Britanniæ Ducatum non regis vllius beneficio, ſed parentum ac maiorum hæreditate adeptus eſſet: eiúſque rei teſtimonio eſſe hæc fœderis antiqui verba: *Que le Duc de Bretagne ſe alliera pour luy, & ſon pays de Bretagne, au Roy & au*

& au Royaume de France: & le Roy pour luy, & ſon Royaume, s'alliera au Duc de Bretagne, & à ſes pays: id eſt, Dux Britannus cum Rege & Regno Franciæ fœdus pro ſe ſuóque Ducatu: viciſsímque Rex Franciæ fœdus pro ſe ſuóque Regno cum Britanno inibit. Deinde in hiſtoria hæc ſubiiciuntur verba: *Car s'il eſtoit ſon homme lige, le Roy ne prendroit pas à luy, & à ſes pays alliance de paix: ne le Duc au Roy, ne à ſes pays.* Si Regis Franciæ ligius homo eſſet, neque Rex pacis amicitiǽque ſocietatem pro ſe ſuóque regno cum illo iniret: neque Dux pro ſe & ſuo Ducatu. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Ligios propriè dici, quos Latinæ dedititios appellare poſſumus: alios verò fœderatos ac ſocios. Sed melius eſt verba hiſtorici proponere. *L'an 1450. Pierre Duc de Bretagne vint deuers le Roy, pour faire hommage, & luy feiſt faire le ſerment Monſeigneur de Dunoys grand Chambellan de France. Lequel priſt ſa ceinture, ſon eſpee, & ſon bouclier, comme à luy appartenoit. Et apres ledit ſerment fait, le Chancelier de France luy dit, qu'il eſtoit homme lige du Roy, à cauſe de ladite Duché: à quoy fut reſpondu par le Chancelier dudit Duc, qu'il n'eſtoit pas lige, à cauſe de ladite Duché. Et ſur ce furent en grande altercation certain eſpace de temps. Finalement le Roy le receut en foy aux vz & couſtumes, que ſes predeceſſeurs Ducs de Bretagne. Et apres ſans interualle fit au Roy vn autre hommage, pour ſa Comté de Montfort, pour la quelle confeſſa eſtre ſon lige, homme, & Vaſſal.* id eſt: Anno 1450. Petrus Britanniæ Dux ad Regem Franciæ profectus eſt, vt ei hominium præſtaret. Dunoſius magnus Franciæ Camerarius iuſiurandum ab illo exegit: eíque cingulum, gladium, & clypeum pro ſuo iure detraxit. Præſtito iureiurando, Cancellarius Franciæ dixit, eum eſſe ligium hominem Regis, propter Britanniæ Ducatum. Cancellarius Britanni Ducis, reſpondit, eum propter illum quidem Ducatum ligium non eſſe, at propter Montfortianum comitatum eſſe. Eáque in controuerſia ſpatij aliquãtum conſumptum eſt. Tandem Rex eum in fidem recepit, eadem ratione & formula qua maiores eius recepti fuerant. Simúlque Dux aliud Regi homagium pro Comitatu Montfortiano præſtitit: propter quem ingenuè faſſus eſt, ſe Regis hominem ligium, & Vaſallum eſſe. Hæc ſcriptor annalium. Eandem autem video diſputationem olim exortam propter formulam iuramenti, quod Imperator Ottho in coronatione Romana Papæ Iohanni præſtitiſſe traditur in cap. tibi domino, diſt. 63. Nam poſteriores Imperatores contendebant, non Vaſalli & Feudararij iuſiurandum illud fuiſſe, ſed ſocij, amici, ac fœderati duntaxat. vt in epiſt. Friderici Ahenobarbi apud Radeuicum lib. Frid. 1. cap. 16. Debitam patri noſtro reuerentiam exhibemus: liberam Imperij noſtri coronã diuino tantum beneficio aſcribimus. Verùm Papa Clemens in cap. 1. de iureiur. contra pugnat, multíſque verbis contendit, Vaſallium ac feudalitium illud hominium ac iuſiurandum fuiſſe. qua tota de re poſterius magis idoneo loco differetur. De ſociali quidem & fœderato hominio exemplum extat apud Otthonem Friſing. lib. Frid. 1. cap. 23. in Epiſt. Imp. Conradi ad Iohannem, Conſtantinopoli-

tanum Imperatorem:his verbis,Ad hoc Francia,Hiſpania,Anglia,Dacia, cæteráque Regna imperio noſtro adiacentia, quotidiana legatione ſua cum debita reuerentia & obſequio nos frequentant ad ea quæ Imperij noſtri mandata ſunt, ſe promptos eſſe tam obſidibus, quàm ſacramentis affirmantes. Plura autẽ poſterius ſub capite:de Homagio & fidelitate exponemus. Poteſt igitur is,qui in ſua ditione principatum obtinet,quales ſunt Reges,vel principes,vel tetrarchæ, ac reguli, qui neminẽ præter deũ principatus ſui auctorem agnoſcunt, ſi quos agros in alterius Regis ditione poſſideant,illius Vaſalli appellari, eóque nomine hominium illi & ſeruitium debere. qua de re ipſi inter ſe pro ditionis & agrorum amplitudine conueniunt. Sic in Chronic. Dionyſiacis ſub Carolo V. ca.33. Rex Nauarræ dicitur ligium hominium Regi Carolo feciſſe poſſeſſionum earum nomine,quas in Galliæ finibus habebat: eíque fidelitatem & obſequium promiſiſſe aduerſus (vt eſt in Gallica formula) & cõtra omnes, ſic,vt pro illo & viuere & mori paratus eſſet. Videndum etiam quorſum illud caput pertineat,quod eſt in formula pactionis inter Regem Galliæ Carolum VIII. & Papam Romanum,apud Symphorianum Champerium de Caroli rebus geſtis. Item Rex præſtabit ſummo Pontifici obedientiam perſonalem: item ipſe Rex non offendet in aliquo ſummum Pontificem:nec eidem aliquam iniuriam inferet,& ſi quis eidem moleſtus fuerit,vel in aliquo læſerit,tenebitur Rex ipſum defendere. Iure autem ciuili nemo ex parte ſeruus, ex parte liber eſſe poteſt. l. ſi pariter. 9. in fin. & l. duobus. 30. D. de libr. cauſſ. neque vel libertas ex parte deferri. l. cum duobus, 13. C. de inoff. teſt. vel ſeruitus ex parte defendi. l. 4. D. ſi ex nox. cauſſ.

A quibus conſtitui Feudum poſſit.

CAPVT VIII.

PRIMVM à Feudiſtis Vaſallorum gradum Ducibus, Comitibus, & Marchionibus attribui, ſuperius diximus. In quo vitium notari poteſt vel maximum. Primus enim locus regnis debebatur: quorum pars gladio & clypeo, pars feudali beneficio teneri dicitur: quinetiam imperium Germanicum Papalis maieſtatis feudũ eſſe, Romani Papæ multis abhinc ſeculis acerrime vehementiſsiméq; contenderunt: & contra diſputantes diris omnibus deuotos ſacris ſuis arcuerunt. Contra verò Imperatores Papatum ſuum eſſe feudum, ſuóq; beneficio acquiri contenderunt. Operæpretium autem videtur vtrorumq; diſputationes attendere: quarum hiſtoriam omnium optimè Polydorus Virgilius, vir doctiſsimus, ſic explicat lib. de inuent. rer. IIII. cap. x. Ius, inquit, creandi Rom. Pontificis, vſq; ad tempora Conſtantini Imperatoris, (cùm Pontificatus potuit cruciatus potius dici, quàm dignitas) haud dubiè

dubiè penes collegium Romanorum ſacerdotũ fuit. Poſteà paulatim cœpit eiuſdem collegij, cum populi ſuffragio ea electio firma eſſe, quam Conſtinopolitanus probaſſet Imperator: ídque inſtitutum durauit vſq; ad annũ ſalutis DCLXXXV. Quo quidem tempore Conſtantinus IIII. Imperator ſanctitate Benedicti II. permotus, ſtatuit, vt quem iam inde ſacerdotum Senatus P. Q. R. Pontificem creaſſet, is verè ſucceſſor Petri haberetur, cùm antè id tempus Conſtantinopolitani Principis & Italiæ Exarchi auctoritate ea ſit dignitas rata habita: id quod poſteà, haud diu eſt ſeruatum: Nam cùm paucis poſt annis Gregorius II. & nonnulli alij deinceps Pontifices Langobarborum iniuriis preſsi, nihil auxilij à Conſtantinopolitanis Principibus haberent, ad Carolum primò Martellum & Pipinum, deinde ad Carolum magnum, ipſius Pipini filium, Francorum reges confugere coacti ſunt. Quas ob res, Leo III. ipſum magnum Carolum fecit Imperatorem, cuius ſucceſſores conſueuerũt itidem Pontificis electionem confirmare. Atque ſic vſuuenit, vt tum primum tutela Romani Pontificis ab Imperatoribus Conſtantinopolitanis ad alios tranſlata ſit. Hactenus Polydorus. Eius autem hiſtoriæ teſtimonia hæc animaduerto apertiſsima apud Platinam Cremoñ. teſtem in hoc genere irrefragabilem. Is igitur in vita Benedicti II. Ad hæc, inquit, Conſtantinus Imperator hominis ſanctitate permotus, ſanctionem emiſit, vt deinceps quem clerus, populus, exercitúſque Romanus in Pontificem delegiſſet, eúndem ſtatim verum Chriſti vicarium eſſe omnes crederẽt, nulla aut Conſtantinopolitani principis, aut Italiæ exarchi expectata auctoritate, vt antea fieri conſueuerat. Id enim ratum erat in creando Pontifice, quod Princeps confirmaſſet, vel qui eius vices in Italia gerebat. Item in Gregorio IIII. Gregorius, inquit, electus à Clero, populoq; Rom. non prius Pontificium munus obire voluit, quàm à legatis Ludouici Imperatoris ob eam cauſſam Romam miſsis, qui diligenter tantam electionem diſcuſſerant, confirmatus eſt. Ferebat id Ludouicus non ſuperbia motus, ſed ne iura imperij amitteret. Item in Adriano III. vbi ſic ſcribit: Adrianus Tertius, patria Romanus, patre Benedicto, tanti animi fuit, vt initio Pontificatus ſui ſtatim ad Senatum populúmq; retulerit: anño domini DCCCXCV. ne in creando Pontifice Imperatoris auctoritas expectaretur, vtq; libera eſſent, & cleri & populi ſuffragia: quod quidem inſtitutum à Nicolao I. tentatum potius quàm inchoatum diximus. Item in Clemẽte II. Imperator Henricus II. Romanos in ſua verba iurare coẽgit, Pontificum electioni ſe nequaquam interfuturos, niſi iuſſu Imperatoris id facere cogerentur. Item in Gregorio VII. Tandem verò Imperator in gratiam cum Gregorio rediit: eundemq; in Pontificatu confirmauit, vt tum Imperatorum mos erat. Atque hæc quidem ex Platina, quibus conſentanea ſunt, quæ Nauclerus ex Bibliothecario Pontificali ſumpta commemorat: Generat. 20. & 23. & 28. Apud Canoniſtas autem peruulgata hiſtoria eſt; hortatu & precibus Adriani Papæ Carolum magnum bellum

contra Langobardos ſuſcepiſſe.cap.hortatu.23.q.8.& cùm Langobardos deleuiſſet,eundem Adrianum cum vniuerſa ſynodo CLIII. Epiſcoporum & Abbatũ tradidiſſe Carolo ius & poteſtatem eligendi Pontificem. c.Adrianus,diſt.63.quam poteſtatem confirmauit poſteà Leo Papa in ſynodo Imperatori Otthoni I. cap.in ſynodo, eadem diſtinct. Sed poſteà profertur iuris illius renuntiatio facta primum à Ludouico Pio Francorum Rege in cap.Ego Ludouicus,diſt.63. quod tamen falſo & deprauatè à canoniſtis deſcriptũ eſt, vt mox ex Raphaële Volaterrano docebimus: deinde ab illo eodem Otthone Imp.in cap.tibi domino, eadem diſtinct. quo ex capite poſtremo Papa Clemens(ſi quis in re ſua teſtis eſt idoneus) in cap.1.de iureiurand.in Clement.magna commutatione rerum contendit,iuſiurandum quod Imperatores in accipienda corona præſtant, eſſe iuſiurandum fidelitatis,quod Vaſalli feudo accepto ſuis dominis ſiue ſenioribus debent: vnde canoniſtæ acerrimè diſputant, ac ratiocinantur Imperatorem eſſe Papæ Vaſallum, & imperium ab eodem feudi nomine teneri. Quinetiam videmus in fragm.Ardiz.libr. Feud.3. tit.28. dilucidè ſtatui, genus omne mortaliũ Imperatori fidelitatẽ debere: ipſum autem ſoli Deo & Ro.Pontifici. Quo pertinet illud Papæ Ioannis XXII. in extrauag.ca.1.de conſuetudine. SVPER GENTES ET REGNA ROMANVS PAPA A DEO CONSTITVTVS EST. quaſi oratio illa Neroni Imperatori à Seneca in libro de Clement.1.attributa conuenire in illum poſsit.Ego ex omnibus mortalibus placui, electúſque ſum, qui in terris deorum vice fungerer.Ego vitæ neciſq; gentibus arbiter, qualem quiſq; ſortem ſtatúmque habeat,in manu mea poſitum eſt. Quid cuique mortalium fortuna datum velit,meo ore pronunciat. Ex noſtro reſponſo lætitiæ cauſſas populi,vrbéſque concipiunt. Nulla pars vſquam niſi volente propitióque me,floret.Hæc tot millia gladiatorũ,quę pars mea comprimit,ad nutũ meum ſtringẽtur:quas nationes funditus excindi, quas tranſportari,quibus libertatẽ dari,quibus eripi, quos Reges mãcipia fieri, quorúmq; capiti regium circumdari decus oporteat, quæ ruãt vrbes, quæ oriantur,mea iuriſdictio eſt. Sed & Papa Innoc. III. in c.venerabilem.Extr.de elect.ſcribit,ius eligendi Imperatoris ad Principes Germaniæ ab apoſtolica ſede perueniſſe. Ius autem & poteſtatem examinandi perſonam electam in Regem, & promouendam ad imperium,ad ſe ſpectare,qui eum inungit,conſecrat & coronat.Et in ca.2.de re iudic. in VI. Imperatorem poſſe à Papa deponi. Et in c.vnic.Extr.ne ſede vacan.alig. innu.Papam vacante imperio Imperatorem eſſe. Et in ca. venerabilem, de elect.Papæ poteſtatem eſſe,imperium de gente in gentem transferre. Atque hinc nimirum illa Papæ Innocẽtij ſecundi nata confidentia eſt, de qua ſuperius diximus: vt Romæ in Lateranenſi baſilica Lotharium Imp.pingeret,quaſi Vaſallum ad pedes ipſius proſtratum,& imperij coronam ab eo accipientem, atque hos ſimul verſus aſcriberet: Rex venit antè fores: iurans prius vrbis honores: Poſt homo fit Papæ: ſumit quo

dante

dante coronam. Cuius rei memoria extat in Chronic. Hirſang. in vita Abbatis Hartuingi, & apud Radeuic. lib. 1. num. 9. & 10. Et cùm ea de re Imperator Fridericus cum Adriani Papæ legatis expoſtulaſſet, Radeuicus ſic eos reſpondiſſe ſcribit: A quo ergo haber, ſi à domino Papa non habet imperium? Quinetiam extat apud Iohannem Auentinum libr. 6. pagin. 636. Adriani Papæ epiſtola ad Archiepiſcopos Treuerenſem, Moguntinum, & Colonienſem his verbis: Romanum imperium à Græcis tranſlatum eſt ad Alemannos: vt Rex Theutonicorum, non antè quàm ab apoſtolico coronaretur, Imperator vocaretur. Ante conſecrationem, Rex, pòſt, Imperator. Vnde igitur habet imperium, niſi à nobis? Ex electione Principum ſuorum habet nomen Regis: ex conſecratione noſtra habet nomen Imperatoris, & Auguſti, & Cæſaris. Ergo per nos imperat. Recolite antiqua. Zacharias promouit Carolũ: fecit ei nomen grande, vt eſſet Imperaror: & vt poſthac perpetuò Rex Theuronicus eſſet Imperator, & aduocatus ſedis apoſtolicæ: vt Romano Epiſcopo Apulia per eũ pacata, eſſet ſubiecta, quę noſtra cũ vrbe Romana eſt: nõ Imperatoris. Romæ noſtra ſedes eſt. Imperatoris, eſt Aquis, in Arduẽna, quę eſt ſylua Galliç. Imperator quod habet, totũ habet à nobis. Sicut Zacharias tranſtulit imperiũ à Græcis ad Theutonicos: ita nos poſſumus ab Alemannis tranſferre ad Grçcos. Ecce in poteſtate noſtra eſt, vt demus illud cui volumus. Proprerea conſtituti à Deo, ſuper gentes & regna, vt deſtruamus, & euellamus, & ædificemus, & plantemus. Hactenus Adrianus Papa. Quòd ſi oracula hæc indiuidua ſunt, vt de religione Cicero ſcribit Philip. 11. Aut vndiq; religionẽ tolle, aut vſquequaq; conſerua: fortaſſe diſputari poſſet ea non magis ex parte recipi, & ex parte repudiari poſſe, quàm rem iudicatam. l. in hoc iudicio, 27. D. famil. erciſc. aut arbitriũ ſententiam. l. quid tamẽ, 21. §. pe. D. de recept. aut teſtatoris diſpoſitionẽ. l. 1. D. de acq. her. l. legatarius, 38. D. de leg. 1. l. 4. D. de leg. 2. aut inſtitutionis portionem. l. quidam, 20. C. de iure delib. quanquam ne ſibi quidam hac in re Canoniſtæ conſtant. Nam in cap. cùm ad verum, diſtinct. 96. Cùm ad verum, inquit, ventum eſt, vltra ſibi nec Imperaror, iura Pontificatus arripuit: nec Pontifex nomen Imperatorum vſurpauit, quoniã Chriſtus dignitaribus diſtinctis officia poteſtatis vtriuſque diſcreuit. Verùm vt ſemel controuerſiæ iſti Canoniſticæ finis imponatur, & Francorum Regum atque Imperatorum ius appareat, ſimúlque Canoniſtarum fidelitas in deſcribenda Ludouici Pij donatione perſpiciatur, nos eius exempum ex Raph. Volaterr. ſubſcribemus. Sic enim cuius beneficio teneatur, quicquid illud eſt quod Romanę ſedis Patrimonium appellatur, & cuius feudum ſit, & à quo recognoſci oporteat, planiſſimè intelligetur. Volaterranus igitur lib. Geograph. 3. pag. 21. ita ſcribit: Ego ex antigrapho vetuſti libri, quod in bibliotheca Vaticana hodie continetur, vbi eius enarratur donatio, apographum excerpſi. In nomine domini Dei omnipotẽtis patris & filij & ſpiritus S. Ego Ludouicus Imp. concedo tibi B. Petro, Principi Apoſtolorum,

lorum, & per te Vicariū tuo Domno Paſchali ſummo Pontif. ſucceſſoribúſque eius in perpetuum ciuitatem Romanam, cum ſua iuriſdictione, omnibúſque circa terris, ciuitatibus, portubus, ac maritimis locis Hetruriæ. In ea deniq; mediterranea vrbem veterem Balneoregium, Viterbium, Soauā, Populoniam, Roſellas, Peruſinū, Maturanum, Sutrium, Ne pe verſus Campaniam, Ananiam, Signiam, Ferentinum, Alatrum, Patricum, Fruſinonē, cum omnibus circa oppidis & vicis, necnō Exarchatum Rauennæ integrum: ſicuti piæ recordationis Carolus Pater, & item Pipinus auus noſter B. Petro dudum conceſſere: videlicet Rauennam, Bouium, Aemyliam, Forum populi, Forum liuij, Fauentiam, Imolam, Bononiam, Ferratiam, Comaclum, Adriam, Ceruiam. In Marchia Piſaurū, Fauum, Senogalliam, Anconam, Auxinū, Numanam, Eſium, Forum Sempronij, Feretrum, Vrbinum, Territorium Valuenſe, Callium. Luceolos, Eugubium. In Campania Soram, Aquinum, Arpinum, Theanum, Capuam. Patrimonia quoque ad noſtram pertinentia ditionem, Beneuentanum, Salernitanū, Calabriæ inferioris & ſuperioris, ac Neapolitanum Ducatum: inſuper Spoletinum, Tuder, Otriculum, Narniam: reliquáq; eius ditionis. Inſulas quoque inferi maris, Corſicam, Sardiniā, Siciliam. Quæ omnia piæ memoriæ Pipinus auus, deinde Carolus Imperator, genitor noſter, per Attherium & Maynardum Abbates ad hoc ſponte miſſos B. Petro, eiúſque ſucceſſoribus ſcripto conceſſerunt: nos item probamus, atque concedimus. Præterea ſummi Pontificis deligendi Romano concilio poteſtatem eſſe volumus, modò ſine diſcordia fiat: ac poſt conſecrationem legati ad nos ſucceſſoréſque noſtros Reges Francorum conciliandæ charitatis & amicitiæ cauſſa mittantur, ſicut temporibus Domini Caroli ataui, & Pipini aui, & poſtremò Caroli genitoris noſtri mos fuit. Hanc igitur noſtram voluntatem ſcripto ac iureiurando firmamus: Et per legatum S.R.E. Theodorum domno Paſchali miſimus, manúque propria me ſubſcripſi: EGO LVDOVICVS. Atque hæc quidem ex Volaterrano hactenus. Ex quibus Veriſſimū eſſe apparet quod Albert. Krātz. his ſcribit verbis in Saxonia, lib. 2. cap. 1. Tribuunt nonnulli Conſtantino magnam illam donationem Italiæ & Germaniæ, & neſcio quarum prouinciarum eccleſiæ Rom. factam: de qua ipſi viderint. Carolus erat, qui ex victoria Langobardorum Romanam eccleſiam ditauit: cùm pridem aliquanta, & Gotthi per ſua tempora, & deinde Langobardi Reges nonnulla contuliſſent. Et in eandem ſententiam Æneas Syluius (is qui poſtea Papatum adeptus, dictus eſt Papa Pius) in Dialogo quodam diplomado nationis Conſtantini falſitatis arguit: & ſtolidos legiſtas appellat, qui tantopere ſudarint in diſputando, an ea donatio valeat quæ nunquam facta eſt. Quinetiam Antoninus, qui Romanę rotæ auditor, dein Florentinus Epiſcopus, Chronicorum ſuorum ſcriptionem ad Romanæ ſedis amplitudinem ſtudioſè accommodauit, ad fin. 2. part. ti. 8. §. 9. his ſcribit verbis: Tertium dubium eſt, de donatione facta Eccleſiæ à Conſtātino, de qua

habetur

habetur in Decret. diſtinct. 96. c. Conſtantinus. Sed illud capitulum non habetur in antiquis Decretis: Quid ergo & quantum donauerit, non eſt bene certum. videtur tamen ſaltem illud quod Ludouicus Rex Francorum, & Imperator promittit Paſchali Papæ, diſt. 63. Ego Ludouicus.

De feudis Regalibus, & quæ regna feudi nomine teneantur.

CAPVT IX.

IAM verò de Galliæ Regno hiſtoriæ omnes cõſentiunt anno 754. cùm Pipinus fuſis (vt modò dictum eſt) Langobardis, Romano Papæ pacem & otium peperiſſet, Zachariam Papam ei gratiam ita retuliſſe, vt Childericum Franciæ Regem certiſſimum, quòd imbellis, quietus, opportunus iniuriæ, metuens magis, quàm metuendus eſſet, de regno deiiciendum, atque in eius locum Pipinum Caroli Magni patrem acrem ac bellicoſum ſufficiendum curaret. Teſtes Gelaſius Papa in cap. alius, 15. diſt. 6. Landulphus hiſt. miſcellæ lib. 22. Auctor annalium trium Reg. Franc. ſub anno 749. Eguinarthus in Carolo Magno, Rhegino, Sigebertus, & Lambertus ſub anno 750. Aimoinus lib. 4. cap. 61. Ado Viennenſis ætate 6. & Ottho Friſing. libr. Chron. 5. cap. 23. vbi ſic exclamat. Ex hoc, inquit, Romani Pontifices regna mutandi auctoritatem trahunt. atque hoc iure fretus Bonifacius octauus, (vt eſt in Chron. Britann. Armoricæ lib. 4. cap. 14.) anno 1300. legatoſque miſit ad Philippum Pulchrum Galliæ Regem, eíque ſcripſit (verba hęc Hiſtorici ſunt omnia) ac denuntiauit, ſe non modo ſpiritualem, verum etiam temporalem omnium regnorum ac ditionum, quæ in orbe Chriſtiano ſunt dominum eſſe: ac pro eo iure poſtulare, vt Rex Philippus, eum pro domino ac ſummo Principe agnoſceret, eíque ſuum regnum acceptum referret, ac fateretur ſe illud ipſius beneficio poſſidere. Alioqui fore, vt eum hæreticum pronuntiaret. Literæ à Legatis Philippo Regi qui tum Pariſiis erat, redditæ ſunt. Sed re in conuentu Eccleſiaſtico, qui ea de cauſſa indictus eſt, quæſita & deliberata, decretum eſt, vt Epiſtola Papæ publicè in area Palatij Pariſienſis coram ipſius Legatis & nuntiis cremaretur: & Legati Papales ignominia notati Romam remitterentur. Atque hęc quidem ex Britannicis Annalibus ad verbum conuerſa deſcripſimus. Nicolaus autem Gillius, Gallicus hiſtoricus, vbi hanc hiſtoriam exponit, vtriuſque epiſtolam Latinè ſcriptam profert, quam propter iucunditatem hiſtorię ſubſcribemus. Bonifacius epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, Philippo Francorum Regi. Deum time, & mãdata eius obſerua. Scire te volumus, quòd in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes: beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla ſpectat. &; ſi aliquorum vacantium cuſtodiam habeas, vſumfructum earum ſucceſſoribus reſerues. &, ſi quæ contuliſti, collationem haberi irritam decreuimus: & quatinus proceſſerit, reuoca-

mus. aliud credentes fatuos reputamus. Datũ Laterani, IIII. Non. Decẽb. pontificatus noſtri anno VI. Philippus Dei gratia Francorũ Rex, Bonifacio ſe gerenti pro ſummo pontifice ſalutẽ modicam, ſiue nullam. Sciat tua maxima fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe: aliquarum eccleſiarum & præbendarum vacantem collationem ad nos iure regio pertinere, & percipere: fructus earum contra omnes poſſeſſores vtiliter nos tueri. Secus autem credentes fatuos reputamus atque dementes. Datum, &c. Rurſus aliquot Pragmatici (in his Io. Paponius libr. Arreſtor. Gallic. 1. tit. 5. art. 27.) memoriæ ac literis mandarũt, cùm Papa Benedictus anno 1408. bullam in Galliam miſiſſet, qua Regem & Principes Galliæ, nobilitatémque omnem Gallicam contumelioſiſſimè vexatam, & ſacris interdictam diris ſuis deuouebat, tum Regem Gallię de procerum & Senatus Parlamentici, ac Theologorum Pariſienſium ſententia, publicè bullã diſcindi ac lacerari iuſſiſſe, & Legatos bulliferos catamidiatos, mithellatos ac ſordidatos à carnifice in aream eiuſdẽ Palatij Pariſienſis plauſtro aduectos, plebis totius ludibrio atq; infamia affectos, & mendũ honorabile (vt vulgo loquuntur) facere coactos. Quod autẽ ad Germanicum Imperium attinet, Greg. Tur. libr. 6. cap. 24. negat regnum Francorum Imperialibus ſubiectum eſſe ditionibus. Theodor. Nihem. in Nemore Vnionis, tract. 6. cap. 33. verba hæc profert ex quodam Valente Alemanno, qui fuit tempore Gregorij Papæ X. Porro, quia ipſe Carolus Magnus, videns quòd ipſe factus Imperator ſuos heredes dignitate propria, ſcilicet Regno Francorũ penitus denudaſſet, ſtatuit (quod poſtea Henricus primus, Auguſtus, Pater Otthonis Magni Auguſti, eius pronepos conſummauit) vt Francigenæ cum quadam regni Francorum portione Regem haberent, de Regali ſemine, iure hereditario ſucceſſorem, qui in temporalibus ſuperiorem non recognoſceret: videlicet, vt Imperatoris poſteritati ad homagium vel aliquod obſequium teneretur. Et aliquantò poſt, Et per hoc Reges Francorum ex tunc quaſi totam Galliam eidem Imperio quaſi perpetuò abdicarunt: licet Reges Francorum & eorum progenies ſaltem de facto Romanum Imperatorem non cognoſcunt in ſuum ſuperiorem. Et Albert. Argentin. in Chron. Cum Francia à nullo haberi dicatur in Feudum, quamuis econtra nullus per fœmininam lineam in regnum ſucceſſiſſe dicatur. Neque ad rem pertinet l. 2. §. iubemus, C. de off. præf. præt. Afr. quam tamen Guido Papius, & alij neſcio qui ſemper in ore habent: cùm Imp. Iuſtinianus ibi tantummodò ſtatuat, vt is cui traiectus ab Africa in Hiſpaniam commiſſus eſt, omnia quæcunque in partibus Hiſpaniæ, vel Galliæ, ſeu Francorum aguntur, exploret, & Duci Mauritaniæ renunciet. Vt nugatores huiuſmodi, qui in rebus grauibus, tam ſtolidè teſtimoniis iuris ciuilis abutuntur, contumelia digni videantur. De Delphinatu autem Theodor. Niem. libr. hiſt. 2. cap. 25. Ita ſcribit: Idem Carolus huius nominis IIII. nobilem principatum, Delphinatum vulgariter nuncupatum, qui eſt vna de ſeptem

prouin

prouinciis regni Arelatenſis, quod etiam Burgundiæ nuncupatur, tranſtulit in Regem Francorum, ſub colore quòd primogenitus Regni Franciæ dictum principatum, tanquam Vaſallus Imperij teneret in feudum, & inde Delphinus vocaretur. Idémq; ferè inculcatur ab eodem in eiuſdem libri tract.6.cap.36.Io. autem Nauclerus Gener. 45. ſcribit Imp. Carolum IIII. ea conditione conſenſiſſe, vt primogenitus Regis tanquam Vaſallus teneret eundem ab Imperio. Iam verò de Siciliæ Regno, quod Romani Papæ feudum eſſe Canoniſtæ confidenter affirmãt: primum ex illo Ludouici Pij ſcripto perſpicuum eſt, feudum fuiſſe Francorum Regis, Papæ Paſchali attributum. Longa autem hiſtoria eſt iuris feudalis, quod Papa in Siciliȩ Regnum obtinet. Summa huc redit: Cùm eam Sarraceni circiter annum 915. occupaſſent, aliquantò poſt à Nortmannis recuperata eſt. Quam rem commemorat Albert. Krantz. lib. Nortmann. 4. cap. 2. Et cùm anno 1130. Antipapatus Romæ exortus inter Innocent. II. & Pet. Anacletum eſſet, tum accidêre, ea quæ cautius eſt auctorum ipſorum verbis exponere. Albert. Krantz. lib. Nortmann. 4. cap. 16. Interea Petrus Anacletus (is fuit Antipapa) Rogerium Apuliæ Ducem Nortmannum ſeduxit, pertentatum, vt Rex appellatus ſe Romanum Pontificem adoraret, idolum videlicet veneraretur ſimulachrum (verba hæc ſunt Alberti.) Sícque factum eſt, vt omnium Nortmannorum primus, abſurdo vtriuſque Siciliæ titulo Regni ſit abuſus: qui omnem terram de Italia complecterẽtur, quam nunc quoque Regnum Siciliæ appellamus. Item cap. inſeq. Cúmque Vilhelmus Rogerij filius ad S. Martini in baſilicam Beneuentani agri ſe contuliſſet, ad expectantis ibi Pontificis Adriani pedes prouolutus eſt. Cui nouo fidelitatis fœdere, & ſacramenti Religione obligato, Adrianus Pontifex ſolita vtriuſque regni iura, infeudationémque conceſſit. Hæc Krantz. Tandem verò circiter annum 1267. Papa Vrbanus IIII. Manfredo Siciliæ Regi infenſus euocat ex Gallia Carolum Prouinciæ & Andium Ducem, Ludouici IX. Francorum Regis Fratrem, vt eius opera Manfredum ex Sicilia pelleret, eúmque victorem de illo regno inueſtiret. At mortuo Vrbano, cùm Clemens IIII. ſucceſſiſſet, ita Bapt. Platina in ipſius vita ſcribit: Carolus Romam ingreſſus tandiu Senatorium munus mandato Pontificis obiuit, quoad ſuperuenêre Cardinales à Pontifice miſſi, qui hominem in Lateranenſi baſilica Hieruſalem & Siciliæ Regem declararunt: hac conditione, vt Carolus ſacramento adactus quotannis feudi nomine XL. Millia nummum aureorum Eccleſiæ Romanæ perſolueret: neue Imperium Romanum etiam vltrò oblatum acciperet. Hæc Platina. Papa autem Clemens in cap. paſtoralis, de ſent. & re iudic. in Clemẽt. Siciliæ Regem apertè ait ſuum eſſe ligium & Vaſallum. Innocentius verò in cap. ad apoſtolicæ, De ſent. & re iudi. in VI. ſcribit idem Siciliæ regnum eſſe ſpeciale patrimonium beati Petri, & principem Fridericum illud ab Apoſtolica ſede tenuiſſe in feudum: & mille ſartorum annuam penſionem pro eodem regno ei ſedi debuiſſe.

Hacte

Hactenus de Regno Siciliæ. Deinceps de cæteris videamus. Nam de Daciæ quidem feudo Iohannes Tritemius cap. 17. ita ſcribit: Rex Danorum Magnus ſe in poteſtatem Imperatoris tradidit, obſides dedit, Iuramentum fecit, ſe ſucceſſoréſque ſuos non niſi Imperatoris & ſucceſſorũ eius permiſſu Regnum adepturos. Et aliquàrò poſt: Adfuit huic ſynodo Rex Danorum Valdemarus, qui coronam Regni Daciæ manibus Do. Imperatoris ibidem ſuſcepit. Ottho Friſing. lib. Chron. 7. cap. 19. De Imperatore Lothario Regem Daciæ in ſignum ſubiectionis ad decorem Imperialis reuerentiæ gladium ſibi ſub corona deferri fecit. Item: Imp. Fridericus in Epiſt. ad Otthonem Friſing. Rex Danorum Petrus ad Curiam noſtram vocatus venit, & hominio ac fidelitate nobis facta coronam Regni de manu noſtra ſuſcepit. Primum autem huius Danici hominij inſtitutum Albert. Krantzius aſtu & dolo Imp. Friderici exortum ſcribit lib. Daniæ, 6. cap. 17. De Regno verò Bohemiæ Radeuicus lib. 1. cap. 13. ita ſcribit: In eadem curia Dux Bohemorum Ladeſlaus ab Imperatore ac Imperij primis ex Duce Rex creatur, Anno 1158. Suſcepto igitur priuilegio de vſu diadematis, aliíſque Regni inſignibus lætus reuertitur. Alber. Krantz. in Vandalia lib. 7. cap. 30. Inſtruitur tribunal apparatu magnifico: Sedet Imperator in maieſtate, ex latere qui aderant Electores, alíique magnates: Procedit rex Bohemus cum paucis: ſuggeſtum petit: pedibus prouoluitur Imperatori, iuramentum quod exigebatur hominij & fidelitatis de more præſtat. Item Vrſperg. in vita Frid. 1. Eodem tẽpore Ducem Bohemorum Regio decorauit nomine & dignitate, Regium ſibi conferens diadema. Io. Tritemius cap. 30. Anno 1310 Elizabetham Regis Bohemiæ filiam de paterno Regno infeudauit. Et de Regno Vultzorum apud Aimoinum lib. 4. cap. 3. vbi ſic ſcribit: Ludouico Imp. conuentum habente, venerunt duo Reges Vultzorum, fratres, quorum minori Imperator Regium honorem detulit, maiore abiecto, qui Regnum parum dignè adminiſtrabat. Iam de Anglico regno ita ſcribit Albert. Krantz. lib. Daciæ 6. cap. 17. vbi Imperatoris Friderici orationem ad Valdemarum Daniæ Regem commemorat, ſuadentis, vt Regnum ſuum de ipſius manu recognoſceret: Nec dedecori, inquit, ſed honori futurum regno ſuo, quòd ſimili ratione Anglorum Reges Franciæ Regibus deuincerentur. Polyd. Vergil. lib. 15. Non multo pòſt Ioannes (Rex Angliæ) perinde ac Innocentius Papa mandarat, primum diadema capiti ademptum Pandulpho Legato Papæ tradit, nunquam id aut ipſe, aut heredes accepturi, niſi à Pontifice Romano. Tum Pandulphus tanquam Pontificis vicarius, diadema illi reſtituit. Ex quo fama eſt Iohannem cupientem perpetuare memoriam muneris accepti, ea lege feciſſe ſe Innocentij beneficiarium, vt Reges deinceps à pontifice duntaxat Romano iura regni conſequerentur. Blond. lib. 6. Decad. 2. Tunc Iohannes Anglorum Rex vires ſuas Regi Francorum impares fore veritus ad Innocentij III. Pontificis R. miſericordiam confugit: namque Angliam hyberniámque Romanæ

Eccleſiæ

Eccleſiæ feudatarias ex fœdere conſtituens, centum auri marcas pro vtraque inſula quotannis ſoluere eſt pollicitus:quod aliquot poſteà annis ſeruatū fuiſſe inuenimus. Antoninus Florentinus hiſtor. part.3.tit.19. §.5.Anno, inquit, 1223. Iohannes Rex Anglorum ſponte de conſilio ſuorum Principum obtulit, ac liberè conceſſit, Deo & Apoſtolis eius ſanctiſſimis Petro & Paulo, & Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, & Do.Papæ Innocentio III. totum Angliæ regnum, & Hiberniȩ pariter cum omnibus iuribus & pertinentiis ſuis:& fecit ac iurauit homagium, pro dictis Regnis, dicto Innocentio Papæ, vt illa de cætero, vt feudatarius ab ipſo Papa & ſucceſſoribus eius teneret: ſtatuítque vt pro omni ſeruitio dictarum regionum, ſaluo per omnia donario Beati Petri, Romana Eccleſia annuatim mille marcas perciperet: ſeptingentas pro regno Angliæ, trecentas pro regno Hiberniæ. Porro autem de Scotico, ita Sigebertus ſcribit in Chron.ſub ann.1176. Rex Scotiæ pacificatus cum rege Angliæ, hoc modo fecit homagium & ligantiam de omni terra ſua, vt proprio domino, & conceſſit ei, vt omnes Epiſcopi terræ illius, & Abbates & Comites & Barones hoc idem facerent.Item ſub ann. 1164. Falconius Rex Scotiæ fecit homagium Henrico filio regis Anglorū, & dedit regi obſides de pace tenenda. De Romano verò Pontifice Polyd.Vergil.lib.17.Bonifacius interea Pontifex à Scotis precibus fatigatus, interdixit Eduardo Regi, ne amplius poſt hac Scotos bello vexaret, quòd id regnum antea in R. pontificis fidem & poteſtatem à Scotis ipſis permiſſum fuiſſet:& ideo aſſeuerabat ſibi ſoli integrum eſſe cuicunque liberet dare, aut auferre. Hector verò Boëtius lib.Scot.hiſtor.14.Rex,inquit, à Scotis Ioānes Baliolus creatus eſt, ac eodem anno Eduardo Angliæ Regi in verba illius iurauit, inuitis primoribus, ſe regnúmque ſuum, cum antea omnia ſemper libera fuiſſent, tradere. De Italico, Sigeber.in Chron.ann.955.Berēgarius,inquit, Rex Italiȩ in Germaniam ad regem Otthonē venit, eíque ſuis ſuíque filij manibus datis ſe ei committit. Et libr. Chronic.2. ſub anno 952. Eodem anno, menſe auguſto, conuentus publicus apud Auguſtanā vrbem agitur:vbi Berengarius cum filio ſuo Adalberto regiæ ſe per omnia in vaſallitium dedit dominationi, & Italiam iterum cum gratia & dono regis accepit regendam. De Auſtriaco ex Ducatu in regnum ſublato, teſtis eſt Petrus de Vineis lib. Epiſt.6.cap.26. Ducatus Auſtriæ (inquit Fridericus Imp.) & Stiriæ cum pertinentiis ſuis ad nomē & honorem regium transferentes:te hactenus prædictorum ducatuum Ducem, de poteſtatis noſtræ plenitudine & magnificentia promouemus in regem: eiſdem libertatibus, immunitatibus & iuribus prædictum regnum tuum dotantes quȩ deceant regiam dignitatem:vt tamen ſicut hactenus tanquam Dux, Princeps & fidelis noſter extiteras, ſic in poſterum regio decoratus honore, tu & ſucceſſores tui, legitimi Principes, fideles & deuoti nobis & ſucceſſoribus noſtris in imperio perpetuò perſiſtatis. De Poloniæ regno, Albert. Krantz. in Vandalia lib.8. cap.2. Poloni reges habuere per inter-

uallacreatos ab Imperatoribus. ſed cùm illos tæderet geminæ ſubiectionis,omiſſis regibus duces creauere. Lakoldus hac tẽpeſtate dux erat Crացouiæ,& qui per omnem Poloniam facilè principaretur. Hic à Iohanne Pontifice Romano ſuſcepit coronam,quòd Ludouicum (quia eum execrabatur Papa) non duceret legitimum Imperatorem. Iam enim Pontifices in eam venerant maieſtatem (quam Principes ſeculares dicunt præſumptionem) vt reges crearent: citantes verbum primi poſt Chriſtum pontificis.Ecce,inquit Petrus, duo gladij hic. Cõtra quod principes ipſi verbum æterni pontificis: Mitte gladium tuum in vaginam: de gladio carnali,humano,& ſeculari interpretantur.quaſi non liceat ſummo pontifici in eo pugnare. Vtcunque ſit, Romani pontifices iam cœperant reges creare. Lakoldus autem à pontifice rex nominatus & conſecratus, omne regnum fecit B.Petro tributarium:vt per ſingula quotannis capita ſolueretur numus vnus: qui appellatur ſancti Petri. De regno Sclauorũ, Helmodius in hiſt.Sclau.cap.50.Kanutus filius regis Daniæ adiit Lotharium Imperatorem,emítque multa pecunia regnum Obotritorum,omnem ſcilicet poteſtatem qua præditus fuerat Henricus. Et poſuit Imperator coronam in caput eius,vt eſſet Rex Obotritorum,recepítque eum in hominium.Sed de regnis,quæ feudi nomine poſſidentur,ſit, opinor, dictum ſatis. Feudalium ſane regnorũ ſpeciem illa quoque obtinebant, de quibus Corn. Tacitus in Iulij Agricolæ vita (ſiue quiſquis alius eius libelli auctor eſt,nam floridius aliquanto genus ſcribendi ſecutus videtur,quàm Tacitus) quædam, inquit, ciuitates Cogiduno Regi donatæ. Is ad noſtram vſque memoriam fidiſſimus manſit,vetere ac iam pridem recepta populi R.conſuetudine,vt haberet inſtrumenta ſeruitutis,& reges. Neque vero hic prætermittenda illa quæſtio videtur, an vt Duces à rege creati, Vaſalli & clientes ipſius fiant: ſic rex à populo vel à ducibus deſignatus, ipſorum ſit cliens.Langobardi (inquit Aimoinus lib.3.) cùm per annos decem ſub poteſtate ducum fuiſſent,tandem communi conſilio Flauium Antharij Principis filium Regem ſibi ſtatuerũt: eique mediam totius ſubſtantiæ ſuæ partem contribuerunt. Quod idem ſcribit Rhegino lib.1.ſub ann.517.Albert. Krantz.lib.Dan.8.cap.21.Illi replicant quandiu rex illis ſuperſit, alium ſe regem nec poſſe perpeti, nec vnquam adquieturos,illum adoptione,vt meminerat,factum regem. non eſſe illi ius pro ſe alium ſubrogandi. Si omnino (quod ipſi nollent) regnare recuſaret: eſſe incolarum liberam de ſufficiendo rege electionem. Item cap.22. Chriſtophorus ex Bauariæ Ducibus, procerum ex tribus regnis vnanimi conſilio rex eligitur:ſcrutata prius, quod neceſſe fuit, illius deſuper voluntate. Sed reſpondendum eſt, non beneficium, ſed beneficij legem & conditionem ſpectandam eſſe arg. legis regiæ, quæ de Regum primò,deinde de Imperatorũ poteſtate lata eſſe dicitur in l.1.D.de conſt. princep. vt populus ei & in eum omne ſuum imperium & poteſtatem conferret.Item arg.l.2.§.quod ad Magiſtratus.D.de orig.Iur. vbi Conſu-

les

les & Dictatores à Populo quidem conſtituti cum ſummo Imperio dicuntur: ſed Conſules ea conditione, vt ab iis prouocatio eſſet ad populum, néue poſſent in caput ciuis Romani, populi iniuſſu animaduertere: Dictatores verò vt ſine prouocatione ius vitæ & necis in ciues haberent. Deinceps de cæteris videamus. Ac primũ de Ducatu. Nullum eſt feudũ vexilli (ait Specul. Saxon. lib.3.articul.58.) de quo quis poſſit illuſtris, ſeu princeps fieri, niſi illud ſibi à Rege conferatur. Feudũ alij prius collatum ſequenti illuſtriam non tribuit dignitatẽ. Ado in Chron. Hoc audiens Pipinus Taſſillonem in Ducatum Baioariorum poſuit, eíque per beneficium Baioariam commiſit. Albert. Krantz. lib. Dan.7. cap.41. Ibi renouata eſt ratio feudi, quòd Ducatus Sleſuicenſis perpetuo iure ad ſeniorem ex Holſatorum huius lineæ Comitibus pertineat: ita tamen vt iuxta regni iura, feudum à corona recognoſcat, & inde præſtet obſequia. Aimoinus lib.1.cap.14. Clodoueus Milidunum caſtrũ eidem Amuliano, cum totius Ducatu regionis iure beneficij, conceſſit. Sigebert. in Chron. ſub ann: 1200. Eodem quoque die Philippus Rex Francorum Iohanni regi Anglorum reddidit Arturum nepotẽ ſuum, principem Britonum: qui hominium patruo ſuo Iohanni regi fecit, & Britanniæ Armoricanæ Ducatum ab eo accepit. De Comitatu autem exempla hæc pauca proferemus. Io. Tritem. cap.29. Albertus rex R. Hollandiæ Comitatum Ioanni Comiti Hannoniæ in feudum ſemper accipiendum conceſſit. Et apud Adonem in Chron. Eíque per beneficium Baioariam in Ducatum commiſit. Gryphoni quoque in partib. Auſtriæ duodecim Comitatus dedit. Nam eo tempore ferè duodecim Comitatus vno ducatu continebantur. vt in dictionario docuimus. Theodor. Niem. lib. hiſt.2. cap.1. Tamen eo defuncto Comitatus Gebennenſis, exiſtens magnum ac nobile feudum imperiale in Gallia, ad Comitem Sabaudiæ peruenit, excluſis qualitercunque cunctis veris heredibus qui de iure ſuccedere debuerunt. Iam de Marchia extat exemplum apud Io. Tritemium cap. 24. Ibi, inquit, inter alios Principes fuit comes Tholoſanus, qui Marchiam ab imperatore in feudum accepit: præſtito (vt moris eſt) iuramento fidelitatis.

De Feudis ſiue beneficiis Eccleſiaſticis.

CAPVT X.

HACTENVS de Feudis (vt noſtri loquuntur) laicis, ſiue profanis. Deinceps de Religioſis differendum eſt. Ac primum video Caroli Magni legem eſſe, vt monaſteriorum, & Xenodochiorũ beneficia Regalia ſint, neq; ab vllo niſi ab ipſo Imperatore conſtituantur: vt in Capitulari Caroli Magni, tit.2.c.6. & in Lõbarda lib.3. tit. 1.l.31. & lib. leg. Frãc.4.c.49. Et rurſus lib.5.ti.25. De Monaſteriis, inquit, & Xenodochiis, quæ per diuerſos Comites eſſe videntur, vt regália ſint, &

quicunque ea habere voluerit, per beneficiũ domni Regis habeat. Item in Specul.Saxon.lib,3.artic,59.Cum electus fuerit Epiſcopus, Abbas, Abbatiſſa, qui ſcuto fruuntur bellico, tales primò tenentur à Rege feudum recipere: vt poſtea ab eccleſia curam ſpiritualem. Sed de præfecturis eccleſiaſticis, hoc eſt de Archiepiſcopatibus, Epiſcopatibus, Abbatiis videamus. Incredibile dictu eſt, quantas vna hęc quæſtio tragœdias ſuperioribus ſeculis excitarit, vtrùm omnia ſacerdotia vnius Papæ, an ſingulorum Principum, quorum in ditione ac finibus ſunt, feuda numeranda ſint. Nam Papa confidenter atque acriter defendebat, prædia omnia eccleſiaſtica, quæ vſquam in orbe terrarum ſunt, ſua eſſe feuda: & qui iis alebantur, ſuos eſſe Vaſallos. capit. ad apoſtolicæ, de ſent. & re iudic. in Sext. Qua de cauſſa Romam iis omnibus eſſe fidelitatis & hominij præſtandi cauſſa adeundam: cuius fidelitatis formula præſcripta eſt in c. Ego N. ext. de iureiur. qua de re præclarum extat elogium apud Abbatem, Monachum Vrſpergen. auctorẽ in hoc genere grauiſſimum maximéque idoneum, in vita Philip. Imp. pag.321. Vix remanſit, inquit, aliquis Epiſcopatus, ſiue dignitas Eccleſiaſtica, vel etiam parochialis Eccleſia, quæ non fieret litigioſa, & Romam deduceretur ipſe cauſſa, ſed non manu vacua. Gaude mater noſtra Roma, quoniam aperiuntur cataractæ theſaurorũ in terra, vt ad te confluant riui, & aggeres nummorum in magna copia. Lætare ſuper iniquitate filiorum hominum, quoniam in recompenſationem tantorum malorum datur tibi pretium. Iocundare ſuper adiutrice diſcordia, quia erupit de puteo infernalis abyſſi, vt accumuletur tibi multa pecuniarum præmia. habes quod ſemper ſitiſti: Decãta canticum, quia per malitiam hominum, non per tuam religionem orbem viciſti. Ad te trahit homines, non ipſorum deuotio, aut pura conſcientia, ſed ſcelerum multiplicium perpetratio, & litium deciſio pretio comparata. Hactenus Abbas, Vrſperg. Sed longè memorabilius eſt oraculum illud Papæ Pij II. quod idem Abbas Monachus Vrſperg. in vita Imper. Henrici V. ex ipſius Pontificis ore ſacro palàm in ſynodo Romæ habita editum his expoſuit verbis, pag.273. Tum, inquit, Apoſtolicus manu & huiuſmodi verbis murmur compeſcuit. Eccleſia primitiua martyrũ tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Dein ad fidem conuerſi ſunt Reges, Imperatores Romani, Principes, qui matrem ſuam Eccleſiam, ſicut boni filij honeſtauerunt, conferendo Eccleſiæ Dei prædia & allodia, ſeculares honores & dignitates, Regalia quoque iura & inſignia, quemadmodum Conſtantinus, cæteríque fideles: & cœpit Eccleſia florere tam apud homines, quàm apud Deum. Habeat ergo mater & domina noſtra Eccleſia, ſibi à Regibus, ſiue Principibus collata: diſpenſet & tribuat ea filiis ſuis, ſicut ſcit, & ſicut vult. Hæc Vrſperg. Contra tamen in Canoniſtarũ libris pugnat primùm c. cum longe, diſt. 63. vbi concilium Toletanum ſtatuit, creationem Epiſcoporum Regij iuris eſſe. Item capit. Adrianus, ibid. vbi Adrianus Papa cum omni ſynodo ſtatuit, vt non modò Papa

crearetur

crearetur ab Imp.Carolo, verumetiam vt omnes Archiepiſcopi, & Epiſcopi inueſtituram ab Imperatoribus acciperent: quod idem Leo Papa Otthoni Imp.deberi agnouit in c.in ſynodo, ibid. Et rurſus c.hinc etiá, 16.q.1.vetatur ne Abbas quidam in Regno Franciæ ſine regali prouiſione conſtituatur. Sigebert.in Chron.ann.773. Adrianus Papa ad tuendas res Eccleſiæ Carolum Magnum Romam accerſit. Ibi ſynodum cõſtituit cum Adriano, aliíſque CLIII.Religioſis Epiſcopis & Abbatibus. In qua Adrianus Papa cum vniuerſali ſynodo dedit ei ius eligendi Pontificem, & ordinandi apoſtolicam ſedem, dignitatem quoque principatus. Inſuper Archiepiſcopos & Epiſcopos per ſingulas prouincias ab eo inueſtituram petere definiuit: & vt niſi à Rege laudetur, & inueſtiatur, Epiſcopus à nemine conſecretur: omnéſque huic decreto rebelles anathematiſauit, & niſi reſipiſcerent, bona eorum publicauit. His de cauſſis aliquan tò poſt grauiſſima inter Papas & Imperatores aliquot, non modo diſſidia, verum etiam bella exorta ſunt. Albert.Krantzius in Vandalia libr.4. cap.10. Hoc tempore Imp.Fridericus I.inchoauerat controuerſiam cum eccleſia Rom.de inueſtiendis Epiſcopis. Durauit ea controuerſia abuſq; memoria tertij, quarti, & quinti Henricorum, & peruenit ex hoc Friderico I. ad II. & deinde ad Otthonem IIII. poſt Fridericum autem II. ea fuit imperij perturbatio per multos annos, vt facilè Pontifices ius ſuum defenderent, & obtinerent. De Henrico Sigebert.in Chron.ann.MCXI. in reconciliatione quæ facta eſt inter Imperatorem & Papam (nam ipſum Papam cum Epiſcopis & Cardinalibus ceperat) Papa tradidit ei antè altare in oculis omnium Principum priuilegium de inueſtitura Epiſcopatuum, & Abbatiarũ, tam per annulum quàm per virgã: ſcilicet vt Regni eius Epiſcopis vel Abbatibus inueſtituram virgæ & annuli conferat. Sed ſatius eſt rem omnem ex ipſius conuentionis formula exponere: quam ex Saxonia Alberti Krantzij lib.5.cap.43.& Naucleri Generat.37. deſcribemus. Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imper.Auguſtus, pro amore Dei & ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & Domni Papæ Calixti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & ſanctis eius apoſtolis Petro & Paulo, ſanctæq; Catholicæ eccleſię omnem inueſtituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus eccleſiis fieri electionem, & liberam conſecrationem: poſſeſsiones & regalia beati Petri, quæ à principio huius diſcordiæ vſque in hodiernum diem, ſiue tempore patris mei, ſiue etiam meo ablata ſunt, quæ habeo, eidem ſanctæ Romanæ eccleſiæ reſtituo: quæ autem non habeo, vt reſtituantur, fideliter adiuuabo. Poſſeſsiones etiam omnium aliarum eccleſiarum, & Principum, & aliorum tam clericorum quàm laicorum, conſilio Principum, & iuſtitia dictante quæ habeo, reddam, quæ non habeo, vt reddantur fideliter iuuabo: & do veram pacẽ Calixto, ſanctæq; Romanę eccleſię, & omnibus qui in parte ipſius ſunt, vel fuerunt, in quibus ſancta Romana eccleſia auxilium poſtulauerit fideliter iuuabo. Ego Calixtus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio

D 2 Henr

Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori ſemper Auguſto. Cõcedo electiones Epiſcoporũ & Abbatum Theutonici regni, quæ ad regnum pertinent, in præſentia tua fieri, abſq; ſimonia & aliqua violẽtia: vt ſi qua inter partes diſcordia emerſerit, metropolitani, & comprouincialiũ conſilio & iudicio ſaniori parti aſſenſum, & auxiliũ præbeas. Electus autem regalia per ſceptrum à te recipiat: exceptis omnibus quæ ad Romanam eccleſiam pertinere noſcuntur, & quæ ex his tibi iure debet, faciat. Ex aliis verò partibus Imperij, conſecrãdus infra ſex menſes regalia per ſceptrum à te recipiat. De quibus verò, mihi querimoniam feceris, ſecundũ officij mei debitum auxilium præſtabo. Do tibi veram pacem, & omnibus qui in parte tua ſunt, vel fuerunt tempore huius diſcordiæ. Datum anno XXII. 8. Cal. Octobr. Quinetiam paſsim videmus, tum à feudiſtis, tum ab aliis, feuda hæc eccleſiaſtica maiora, nominari regalia: cùm ſatis conſtet, regalia feuda dici, quorum ab ipſo Rege, ſiue Imperatore directò inueſtitura facta eſt. lib. Feud. 1. tit. 14. §. 1. & lib. 2. tit. 34. §. 2. hinc tit. 40. §. 3. Si Clericus, inquit, veluti Epiſcopus, Abbas, beneficium habens à Rege datum, non ſolummodo perſonæ, ſed eccleſiæ, ipſum propter ſuam culpam perdat, &c. Ottho Friſing. lib. Chron. VII. cap. XXXI. Populus Ro. ſenatoribus quos antè inſtituerant, patritium adiiciunt, & ei tanquam Principi ſubiiciuntur. Deinde Pontificem ſuum adeunt, & omnia regalia eius tam in vrbe, quàm extra poſita ad ius Patritij ſui repoſcũt, eumq; more antiquorum ſacerdotũ de decimis tantùm & oblationibus ſuſtentari oportere dicebant. Ipſe autem tædio vitæ diem ſuum obiit, & Eugenium ſucceſſorem reliquit. Hic in principio dignitatis ſuſceptę, eò quòd totus populus ad tradenda vrbi regalia ipſum ſollicitare vellet, vrbe cedit. Item lib. Frider. 2. cap. 12. Non ſolum laicorum feuda, ſed & quorundam Epiſcoporum regalia perſonis tantum: quòd nec perſonis, ſed eccleſiis perpetualiter à Principibus traditæ ſunt, abiudicata fuere. Idem lib. 2. cap. 20. Dicebat enim nec clericos proprietatem, nec Epiſcopos regalia, nec monachos poſſeſsiones habentes, aliqua ratione ſaluari poſſe: cuncta hæc Principis eſſe, ab eiúſque beneficentia in vſum tantum laicorum cedere oportere. Albert. Argent. Argentinæ etiam honorificè eſt receptus. Ipſum Epiſcopum in gradibus eccleſiæ induens regalibus inſignibus, habens coronam auream in capite, & pomum & ſceptrum in manibus, de ſuis regalibus præſtito ſibi homagio, ſolenniter inueſtiuit. Item Imp. Fridericus apud Radeuicum lib. 2. cap. 30. Epiſcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominium, ſi tamẽ & eos de noſtris regalibus nihil delectat habere. qui ſi gratanter audierint à Romano præſule, Quid tibi & Regi? conſequenter quoque eos ab Imperatore non pigeat audire, Quid tibi & poſſeſsioni? Ottho Friſing. lib. Chron. 7. cap. 14. Occaſio autem ſceleris huius hæc fuit, quòd Rege Romam tendente inter ipſum & Papam conuentio facta, ab obſidibus firmata narratur, vt Rex inueſtituras Epiſcoporum remitteret, & Papa ipſi regalia eorum reſignaret. Priuilegiũ ergo

de

de hoc ſcribitur, ac ipſi rurſum, vt electi, tam Ciſalpini, quàm Tranſalpini non prius ordinentur Epiſcopi, quàm regalia de manu eius per ſceptrum ſuſcipiant, ſcripto confirmaturi. Hoc pro bono pacis ſibi ſoli, & non ſucceſſoribus datum dicunt Romani: Quod Antoninus Florentinus hiſtor. part. 2. tit. 1. his commemorat verbis: Conuenerat autem vt Imperator illi inueſtituras Epiſcoporum & Prçlatorũ relaxaret. Papa autem è conuerſo Imperatori omnia Epiſcoporũ regalia dimitteret. Ottho Friſing. lib. Frid. 2. c. 6. Decano perſuaſit, vt Guiemannũ Epiſcopũ eligerent: eique acceſſito regalia eiuſdem Eccleſiæ conceſſit. Tradit enim Curia, & ab eccleſia, eo tempore quo ſub Henrico v. de inueſtitura Epiſcoporum deriſa fuit inter regnum & ſacerdotium controuerſia, ſibi conceſſum autumat, quod obeuntibus Epiſcopis, ſi fortè in eligendo partes fiant, pricipis arbitrij eſſe Epiſcoporum, quem voluerit, ex primatum ſuorum numero ponere: nec electum aliquem ante conſecrandum, quàm ab ipſius manu regalia per ſceptrũ ſuſcipiat. Hæc cùm ita ſint, extat tamen in Decretis Papç illius Gregorij vii. (quem Platina, Volaterranus & alij mirificè deſcribunt) lex his cõſcripta verbis. Si quis Imperatorum, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, inueſtituram Epiſcopatus, vel alicuius eccleſiaſticæ dignitatis dare præſumpſerit, eiuſdem ſententiæ vinculo ſe obſtrictum eſſe ſciat. 16. q. 7. c. ſi quis deinceps, & ſeqq. Vtcũq; autem ſe res habeat, licet illud ex ſuperioribus auctorum locis animaduertere, moris fuiſſe cùm Imperator aut Rex eccleſiaſtica feuda conferret, vt modò ſceptrum aureum, modò annulum & virgam pro inueſtituræ ſymbolo adhiberet. Sed hac de re & aliis huiuſmodi ritibus poſterius ſuo loco differetur. Helmodus in hiſtor. Sclauorum cap. 70. Et viſum eſt Epiſcopo verbum illud durum, eo quòd eſſet præter conſuetudinem. Epiſcopos enim inueſtire ſolius Imperatoriæ maieſtatis eſſe.

De feudis militaribus, quæ ab Eccleſiaſticis conſtituuntur.

CAPVT XI.

ARMA quidem veterum Eccleſię paſtorum ſpiritualia erant, vt ait Paulus, Epheſ. 6. Sed prædiorum eccleſiaſticorum prouětus pingues & vectigalia opima, quibus poſtea Principum liberalitate ſaginati ſunt, ſpiritualia non ſunt. Itaq; Imperatores ſtatuerũt, vt Clerici partem aliquam eorum prædiorũ certis equitibus ad victũ cultũq; attribuerent: vt legis Fräc. li. 4. c. 68. Vt Vaſſi noſtri & Vaſſi Epiſcoporũ, Abbatum, Abbatiſſarũ & Comitum, qui anno præſente in hoſte non fuerint, heribannũ reuadient. Itaq; propè à ſuis domibus certas ædes eorum militũ habitationi dicatas ac deſtinatas habebát. Radeuicus li. 2. c. 12. Domus etiam & officinæ Canonicorũ, & domus militum, exceptis valde paucis, crematæ ſunt. Memoria autem dignum eſt, quòd

Epiſcopis non licebat,feudum vlli militi conſtituere,priuſquam ab Imperatore de ſuis regalibus inueſtiti fuiſſent.Ottho Friſing.lib.Frid.2.cap. 28.Impetitur ibi Hardeuicus qui nouiter per electionem cleri, & populi, & Metropolitani ſui conſecrationem,Pontificatũ eiuſdem ciuitatis acceperat. Regalia ſiquidem, quæ iuxta rationes curiæ, nulli Epiſcoporum militi antequã de manu Principis ſuſcipiãtur,tradere licet,ipſe huius rei neſcius,impræmeditatè, moráte adhuc in Italia Principe, tradiderat.Sed ad textus noſtros accedendum eſt, in quibus tria video iura ſtatui apertè inter ſe repugnantia:primum vt clericis ita demum liceat feudum conſtituere, ſi modò antiquitus id eis licuerit.lib.1.titu.1.§.1.Alterum vt id non liceat,niſi in iis prædiis,quæ extrà Titulos ſunt.libr.Feud.1.tit.6.§.1. Tertium eſt,vt ſimpliciter & indiſtinctè liceat,ſicuti ſemper anteà licuit.lib. 2.tit.35.Summa autem hiſtoriæ feudiſticæ eſt huiuſmodi.Cùm Imperatores eccleſiaſticis militum aliquot alendorum munus impoſuiſſent, quo nomine feuda certis equitibus aſſignare cogebantur: Papa Vrbanus ſecundus,circiter annum 1095 per ſynodum Placentinam ſtatuendum curauit,vt deinceps clericis id muneris imponere non liceret, niſi extra prędia titularia:hoc eſt,certa prædia certæ eccleſiæ titulo, ac nomine inſcripta,quæ ad victum, cultúmque illorum aſsignabantur. diſt.70.cap.ſanctorum.Primus autem Vrbanus Papa cõſtituit,vt eccleſia fundos & prędia dono à fidelibus oblata reciperet : quemadmodum Platina in ipſius vita teſtatur.Multis poſt ſeculis,cùm inſtitutum illud quibuſdã improbaretur,Papa Ioannes XXIII acerrima vehementiſsimáque cõſtitutione confirmauit,c.4.de verborum ſignif.in extrau. Anno(inquit Platina) MCCCXXII L edictum propoſuit, quo eos declarauit hereticos, qui affirmarent Chriſtum eiuſque diſcipulos nihil priuatim habuiſſe. Quod certè (ait idem Platina) non multum cum ſacra ſcriptura conuenit,quæ multis in locis teſtatur Chriſtum,eiúſque diſcipulos ac veros imitatores nihil proprij habuiſſe.

A quibus infimus Feudorum ordo conſtituatur.

CAPVT XII.

IN TERTIO Feudorum ordine conſtituendo,duo requiruntur. Prius eſt, vt qui infeudatur, miles ſit.libr.2. tit.26.§.23.&,vt ſi vſus venerit,ſuperiori patrono eaſdẽ operas præſtare,quas alter præſtabat, poſsit.lib.2.titu. 34.§.4.hoc eſt,vt neque mancus, neque cæcus, neque mutus aut ſurdus ſit ,alióue corporis vitio affectus, quominus militari munere fungi poſsit. Alterum eſt, vt Feudi conditio non mutetur,verùm eadem lege feudum detur,qua prius acceptum fuerat:quanquam arctari conditio poteſt,augeri non poteſt,ne deterior feudi cauſſa efficiatur.lib.2.tit.8.§.3.veluti, ſi ea lege accepit, vt ipſi eiúſque

maſculis

maſculis heredibus habere liceret: ea lege dare, vt accipientes quoque filiæ ſuccedant, non poteſt. lib. 2. tit. 34. §. 3. Atque hæc quidem feudalis ceſsionis lex eſt: nunc ſanctionẽ videamus. Gerardus (inquit) & alij grauiore addita conditione feudum patrono ſuperiori committi ſtatuunt, vt & qui dedit, & qui accepit, ſpolietur. Quid acerbius dici poteſt? vt ob mutatam feudi conditionem eadem pœna ſanciatur, quæ ob atrociſsimum feloniæ crimen imponitur: cùm tamen ciuili iure ne turpis quidem & flagitioſa & improba conditio alia pœna mulctetur, quàm vt pro non adiecta cenſeatur. l. conditiones, 14. de cond. inſti. l. non dubitamus, 20. D. de condit. & demonſt. Quare tolerabilior Oberti ſententia eſt, vt grauior infeudationi conditio impoſita, pro non impoſita numeretur. Iam verò ne illud quidem hoc loco prætermittendum eſt, quæſitum à feudiſtis fuiſſe, An liceat patrono feudum alicui iam attributum, alteri in tempus mortis prioris Vaſalli aſsignare: vt ea conſtitutio poſt poſſeſſoris demum mortem valeat. Manſit quidem hoc ius ambiguum inter Placentinos & Mediolanenſes, vt apertè teſtatur, lib. 1. tit. 27. §. 2. & ſignificatur, lib. 1. titul. 9. Sed tamen poſterius traditur, Ius hoc moribus receptum fuiſſe, vt in iis feudis quorũ ſucceſsio non eſt, velut in impropriis, liceret Vaſallum ſibi parare atque inſtituere, lib. 2. tit. 26. §. 4. & lib. 1. tit. 3. & titul. 25. §. 2. & tit. 27. §. 2. Proximum eſt, vt quæratur, an quartus infeudantium ordo cõſtitui non poſsit. De quo ius à noſtris legiſlatoribus in medio relictum eſt, vtrum in infinitum transferri feudum poſsit, an verò vltra tertiam perſonam feudi conceſsio non extendatur: vt cùm feudum peruenit in quartam perſonã ei auferre dominus poſsit. lib. 2. tit. 34. §. 4. Quod ego, ſaluo aliorum iudicio, non tantùm ſic interpretor, vt à Duce in maiorem Valuaſorem primùm, tum à maiore in minorẽ, poſtremò ab hoc in minimum translatum conſiſtat: neque enim ita textus (quod ſciam) vllus loquitur: quin potius à minimo in quàm minimum (vt ita loquar) transferri licere. Quid enim ſi de ſuo allodio ac patrimonio maior minórue Valuaſor feudum nouum effecerit? quid ita non in quartum vſq; gradum ambulare feudum poterit? aut verò etiam in centeſimum? nam quæ fingi & excogitari ratio poteſt, cur feudum transferri in quartã perſonam poſsit, in quintam aut ſextam non poſsit? Conſtitui ergo feudum etiam à minore Valuaſore poteſt. lib. 1. tit. 15. & lib. 2. tit. 10. Sed quod ab eo conſtitutum eſt, impropriè & abuſiuè ſic appellatur: quoniã (vt ait textus) iure feudi non cenſetur. lib. 1. titul. 1. §. 4. Ius autem feudi proprij eſt, vt adimi ſine Vaſalli culpa non poſsit. hoc verò adimi pro conſtituentis arbitrio poteſt, niſi duobus caſibus: ſi Vaſallus cũ Imperatore in Italiam profectus ſit, aut ſi pretio numerato feudum emerit. Tum enim aut feudum ei relinquendum, aut pretium reſtituendum eſt. libr. 1. titul. 1. §. 4. & titul. 7. & titul. 16.

An Feudum per interpoſitas perſonas, itémque à minore & à fœmina conſtitui poßit.

CAPVT XIII.

DEINCEPS videndum eſt, an per interpoſitas perſonas acquiri feudum poſsit. De quo ſi ex iuris ciuilis ratione atque inſtituto diſputari placet, adhibenda diſtinctio videtur: vtrum inueſtitura ſit legis actio, an actus legitimus. Nam in Comment. de reg. iur. docuimus, inter hæc illud intereſſe, quòd legis actio per procuratorem & nuntium peragi non poteſt. l. nemo alieno, 123. D. eod. qua de cauſſa neque adoptio, neque arrogatio peragi inter abſentes poteſt. l. poſt mortem, 25. D. de adopt. neque hereditas per procuratorem acquiri: ſic enim ſcribendum eſt in l. per procuratorem, 90. D. de acqu. heredit. Actus verò legitimi peragi per internuntiũ poſſunt, vt deductio vxoris in domum, item repudiũ, & diuortium: quę quamuis certis verbis, & ſolennitate peragerentur: l. 1. D. de diuort. & l. 1. D. vnd. vir & vx. tamen per internuntium fiebant. l. 2. D. de rit. nup. l. 2. D. de diuort. Sed meo iudicio ſubtilior hæc diſputatio eſt, quàm vt in ius feudiſticum induci poſſit. Quare pinguiore Minerua & paulo planius agendum eſt: veluti, ex cinguli militaris exemplo: vel aurei annuli, quæ per internũtium accipi non poterant: vel ex emphyteuta, qui in feudi poſſeſſionem induci, niſi à domino, non poteſt. l. vltim. §. penult. C. de iure emphyt. ex quo conſentaneum videtur, inueſtituræ ſolennitatem, quæ ex patroni parte, infeudationis ſigno porrigendo: ex Vaſalli verò hominio iurando conſtat: per internunciũ confici non poſſe. Sed tota hæc iuris Romani ratio & ſubtilitas feudiſticis inſtitutis repudiata eſt. Conſtitutũ eſt enim, vt & dari inueſtitura, & accipi per internuntium poſſit. lib. 2. titul. 3. §. 1. & §. 3. & lib. 2. titul. 58. §. 4. Itaque apud Petrum de Vineis in priuilegio regni Auſtriaci lib. Epiſt. 6. cap. 26. Nullus, inquit, ex ſucceſſoribus tuis coronam aut conſecrationem in prædicto tuo regno de manu cuiuſquam accipiat: ſed à nobis, & ſucceſſoribus noſtris, tantum in curia noſtra, vel ab his qui ſpeciale mandatum à nobis ſuper hoc habeant, coronationis & conſecrationis munus & decus pro tempore conſequentur. Aimoinus libr. 3. cap. 6. ſcribit: Garicium Comitem partium Childeberti poſt mortem Chilperici Regis, ſacramento fidelitatis à Lemouicinis domini ſui vice exegiſſe. lib. 4. cap. 86. Romæ, inquit, Adriano defuncto, Leo Pontificatum ſuſcepit, & mox per legatos ſuos claues confeſsionis S. Petri, ac vexillum Romanæ vrbis, cum aliis muneribus Regi miſit: rogauítque vt aliquem de ſuis optimatibus Romam mitteret, qui populum Romanũ ad ſuam fidem atque ſubiectionem per ſacramenta firmaret. Eguinarthus in vita Caroli Magni: Legatíſque ob ſacramenta fidelitatis à Beneuentanis exigenda atq; ſuſcipienda cum Aragiſo dimiſsis Romam redit. Radeuicus

lib. 1.

lib.1.cap.11.Arelatenſis Epiſcopus & alij omnes Archiepiſcopi,Epiſcopi, Primates & nobiles veniſſent,&c.Miſsis tamen per honeſtos valdè & induſtrios nuntios literis omnimodam ſubiectionem & debitam fidelitatem imperio Romano compromiſerunt.Idem lib.1.cap.24.Eodem loco,iiſdémque diebus nuncij Regis Daciæ nuper electi, Principis adeunt præſentiam,pòſtulantes quatenus inueſtituram de regno ſuo Regi mittere,ac electionem de ipſo factam ratihabitione confirmare dignaretur. Exaudiuit eos Imperator, præbito & accepto ab eis ſacramento iuriſiurandi.Hæc cùm ita ſint, videmus tamen pleriſque Francogalliç moribus receptum eſſe,vt ſi patronus iubeat,Vaſallus ipſe præſtare homagium cogatur.Quinetiam Antoninus Florentinus part.hiſt.3.tit.20.cap.8.§.3.ſcribit anno MCCXCIII.Regem Franciæ legationem miſiſſe ad Eduardum Regem Angliæ vt perſonaliter ad eum accederet,ad præſtandum homagium ſibi de prouincia Vaſconiæ:quod ſi non obediret,intra certum terminum ei ſtatutum, ipſe Rex cum conſilio ſuo priuaret eum dicto Ducatu.Eduardus autem vt magni animi dedignatus perſonaliter ipſe accedere,ſed loco ſui miſit germanum ſuum, dominum Amundum, qui faceret dictum homagium. Rex autem Franciæ noluit hoc acceptare, &c. Atque hæc quidem de internuntiis hactenus. Illud multo abſurdius eſt, quod ſequitur,inueſtituram fieri per ſeruum poſſe.Iure ciuili defert quidem ſeruus iuſiurandum,ſed vbi de re ſua,id eſt de peculio agitur:in cæteris non defert.l.ſeruus,20.l.tutor,35.§.1.D.de iureiurand. Nunc de cæteris videamus.Et primum an mutus & ſurdus inueſtitutæ faciendæ ius habeant.Nam donare certè iure ciuili non prohibentur.l.qui id quod, 33.§. mutus.D.de donat.At neque vel deferre, vel delatū audire iuſiurandum poſſunt.Rurſus neque militiæ munus ſuſtituere,neque ad honores ciuiles admitti poſſunt,l.honores,7.D.de Decurio.qua de cauſſa feudum iis adimitur.lib.1.titul.6.§.3. vt mihi probabilius videatur, eos infeudandi ius habere non poſſe.Proximū eſt,vt de minore videamus. De quo ſummatim illud traditur,feudi veteris inueſtituram fieri à minore poſſe: nouum autem conſtitui non poſſe.lib.2.titul.3.§.1.quod videri poteſt inductum eſſe ad exemplum l. quam Tuberonis, 7. D. de pecul.vbi pupillus conſtituere peculium non poteſt:ſed à patre conſtitutum,conſeruare poteſt.Itémque argument.l.3.§.3.D.de reb.eorum qui ſub tut.l.3.C.quand. decret.op.non eſt.Minoris autem nomine feudiſtæ annis octodecim minorem intelligunt:vt in Lomb.l.t.de prohib.alien.min. Itaq; non dubiū eſt,quin Patrono defuncto Renouatio ſiue Confirmatio feudalis clientelæ fieri ab ipſius filio poſsit,adhibito tutore:quē pupilli nomine iuſiurandum deferre,conſtat ex l.iuſiurandum,17.§.3.D.de iureiurand.& alimenta libertis atq; etiam exteris,ſi hoc pupillo expediat, præſtare.l. cum plures,12.§.3.D.de adminiſt.tut.Eiúſque rei exemplum extat apud Abbatem Vrſpergeñ.in vita Henric.VI. His temporibus, inquit, procurante Imperatore factū eſt,vt principes Alemaniæ penè omnes filium paruulum

lum ipſius adhuc in cunis vagientem aſſumerent in Regem,& ei fidelitatem iurarent,& literas de hoc facto cum ſigillis ſuis tranſmitterent Imperatori.Item apud Otthon.Friſingen.lib.Frid.1.cap.11. Illa nocte Comitiſſa filium genuit.Itaque oppidani conuenientes, infantulo recenter genito ſacramento fidelitatis aſtringuntur.Quibus ex locis neceſſaria etiã infantis domini præſentia videtur:contrà quàm iure ciuili conſtitutum eſt:l.potuit,5.& l.ſi infanti,18.C.de iure deliberan. Deinceps de prodigo & furioſo videamus.Et ſi enim regulariter cui bonorum ſuorum interdicta adminiſtratio eſt,eidem infeudatio interdicta intelligitur:lib.2.titu. 4.§.1. & neutri eorum iuſiurandi delatio permittitur:l.tutor,35.D.de iureiur.neutrius vlla eſſe voluntas exiſtimatur.l.furioſi,40.D.de regul.iur. tamen ad exemplum minoris diſputari poſſe videtur, nouum conſtitui feudum ab illis non poſſe:paternum conſeruari poſſe. argumen.l.quam Tuberonis,7.l.curator,24.D.de pecul. Et de cæco quid iuris? Nam hic quoque ſuſtinere militiæ munus non poteſt. Sed quoniam non oculorum ſenſus in hoc negotio,neque corporis valetudo, ſed mentis & conſilij integritas ſpectatur:cùm cæcus etiam Iudicis officio fungi poſſit.l.cæcus,6.D.de iudic.probabilius eſſe arbitrarer,vt ei qui prouecta ætate oculos amiſiſſet,Vaſalli,cuius virtutem noſſet ſibi conſtituendi poteſtatem haberet,argumento l.2.§.3.D.de vacat.mun. Reſtat vt de fœminis videamus:de quibus ita ſtatuitur,etiam noui feudi inueſtituram ab illis fieri poſſe.lib.2.tit.3.§.3. Ex quo dubitandum non videtur, quin de veteri feudo inueſtire poſſint. Sed quęri poteſt,cùm feudum militaris clientela ſit, quæ Præpoſitum ad Patrocinium clienti præſtandum obligat: quomodo ea poſſit obligatio cõtrahi.Neceſſe eſt,igitur,impropria hæc dici feuda multis de cauſſis.Nam neque Vaſallum ad ſubſidium in bello & prælio præpoſito ſuo præſtandum obligant, neque rurſus dominam ad defenſionem & patrocinium præſtandum.Reipublicæ autem cauſſa & rei militaris fauore inſtitutum fuiſſe,quo plures equites parati in numeris eſſent, vt mulieribus liceret certum equitibus prædium aſsignare, vnde ſe tueri ac Reip.præſtare poſſent.

A quibus recipi feudum non poſſit.

CAPVT XIIII.

CVM Feudum ſuperius definitum ſit, Clientela militaris,conſentaneum erat, neminem eius beneficij capacem eſſe,niſi qui idem & miles eſſet, & militare munus ſuſtinere poſſet. lib.2.titul.26.§.23. & tit.34. §.4. Quam æquitatem noſtri quidem feudiſtæ duobus locis commemorant. lib.2.tit.21. & tit.36. Sed eam poſteà multis in locis vitiant.Nam & fœminis infeudationem concedunt, & impuberibus, ideſt minoribus annis XIIII. Vaſallorum filiis, nõ modò feudum

pater

paternum retinere permittunt: verum etiam quibuſuis aliis impuberibus nouum attribui feudum concedunt. lib.2.tit.26.§.13. Ita tamen vt alij qui munus militiæ intereà ſuſtinere poſſint, ſubſtituantur. Iure autem Romano, id eſt, Tullij regis inſtituto, & Sempronia lege militaris ætas definita eſt anno demum decimo ſeptimo, vt ſcribit Plutarchus in Gracchorum vita: tametſi Tribuni militum impuberes eſſe potuerint ex l.vlt. C.de teſt. milit. opinor, vt alius corũ nomine munus illud tantiſper exerceat. Liuius lib.25. Et, ſi qui roboris ſatis ad ferenda arma habere viderentur, etiam ſi nondum militari ætate eſſent, milites facerent. Tribuni plebis, ſi eis videretur ad populum ferrent, vt qui minores ſeptem & decem annis ſacramento dixiſſent, iis ſtipendia procederent. Itaque cùm Ludouicus quartus Francorum Rex Richardum puerum Nortmannorũ Ducem in vrbe Rhotomago ſubducere tentaſſet, plebis tumultu perterritus: Ille (inquit Alb. Krantz.) verbum demandat. nihil ſe nociturum puero, paternam illi ditionem ſaluam fore: ſolemniter illum in conſpectu populi inueſtit de feudo: ſacramenta accipit à tutoribus. lib. Nortm.3. cap.8. Et Sigebertus in Chron. ſub ann.1180. Iohanna, inquit, vxor Regis Siciliæ peperit ei filium: qui cùm à baptiſmate reuerteretur, pater inueſtiuit eum Ducatu Apuliæ per aureum ſceptrum, quod in manu gerebat. Lambertus Schafnaburg. Anno 1052. Imperator natalem domini Polethæ celebrauit: vbi filio ſuo Henrico adhuc cathecumeno principes regni ſub iuramento fidem promittere fecit. Et Annales noſtri teſtantur regnante Carolo v. Francorum Rege lata lege regia inſtitutum fuiſſe, vt regis mortui filius natu maximus anno ætatis XIIII. coronaretur, & fidelitates atque hominia procerum & Baronum ſuorum reciperet. Iacob. Vuympfelingus Epiſt. cap.50. Adelberto mortuo Bohemi de Rege diſceptantes, licet Regina filium Regem natũ in cunabulis oſtenderet, in varias partes ſcinduntur: nonnullis perſuadẽtibus, vt Sigiſmundi & Alberti Regum meminerint: nepotem filiúnque Ladiſlaum ne reſpuãt, contra ius gentium paternam hereditatẽ puero ne adimãt, fœdera cum Auſtralibus percuſſa ne violent, pupilli atq; orphani miſereantur. At in contrarium ij qui Albertũ Regem oderant, proponunt Regem à regendo dictũ, qui regẽdus ſit, Regẽ vocari non poſſe. Vicit hęc ſentẽtia, &c. Relictis igitur Feudiſtarũ argutiis ſummã iuris feudiſtici ſic conſtituemus: vt qui muti, ſurdi, cęci, membris debilitati, qui clerici, aut monachi ſunt, aut viuo patre dominũ læſerunt, aut præſtare fidelitatem detrectant, ab omni & noui & hæreditarij feudi beneficio excludãtur. Qui verò nothi aut adoptiui ſunt, nouum feudũ nouo beneficio accipere poſſint, hereditate vero & ſucceſsione nõ poſſint. Fœminæ verò & nouo beneficio, & ſi ita pactum eſt, ſucceſſione capere feudum poſſunt. De muto, ſurdo, & debilitato, textus eſt lib.1. tit.6.§.3. & lib.2. tit.36. vbi feudiſtici iuris vitiũ ſingulare animaduertitur. quod enim priore loco vetatur, idem poſteriore diſertè permittitur. De clericis & monachis textus eſt in lib.2. tit.21.

& tit.

& tit.26.§.7.& tit.30.vbi conſtituitur, vt Vaſalli monachiſmum induentis feudum, ſi nouum eſt, domino: ſin hereditarium, agnato proximo acquiratur: & ratio Theologica ſubiungitur: Quoniam feudum militaris clientela eſt: qui verò mundo militat, Chriſto militare non poſſe. intelligendum eſt, tamen quod dicitur à monachis feuda remoueri, ſic accipiendum eſſe, vt cùm feudi duæ partes ſint, quarum altera in percipiendis prædiorum fructibus: altera in militari labore conſiſtit: ſuperiorem ſibi partem monachos ſumpſiſſe, alteram quæ laborioſa eſt, reliquis delegaſſe. Nam lib.2.tit.40.§.3. dilucidè ſcribitur, Epiſcopos, Abbates, cæteróſque clericos feuda beneficio Regum ac Principum recipere: at in D. lib.2.tit.21. militares ab iis labores remouentur: cui iuri feudiſtico Valentinianũ ius aduerſatur in l. quidam ignauiæ 26. C. De decurionib. lib.10. Iam verò qui iurarẽ fidelitatẽ recuſant, & ſi feudiſtico iure inueſtiti ſunt, tamen frui feudo non poſſunt. niſi fortè feudum ea lege datum eſſet, vt Vaſallus fidem non obligaret. lib.2. tit.3. §.4. & lib.2. tit.16. & lib.2. tit.23. §.4. vbi traditur, feuda quædam ita dari, vt pro his fidelitas non ſit præſtanda, in quo vitium feudiſticum notauimus: quia cùm feudum definiatur Clientela, & eiuſmodi neceſſitudo fide obligáda conſtet, certum eſt pactum contra naturam contractus adhibitũ non valere. l. cum precario, 12. D. de precar. Ad hunc numerum aſcribendi ſunt filij, qui patre viuo in patroni offenſionem ob aliquod peccatum inciderunt: qui niſi maturè illum placarint, atque in eius gratiam redierint: tanquam indigni à paterna ſucceſsione feudali remouentur. lib.2. tit.55. §.6. & tit.51. §.2. De nothis verò ita conſtitutum eſt, vt ne legitimati quidem paterno feudo ſuccedant. lib.2.tit.26.§.12. ſed quæ lex vnius generis infeudationem prohibet, non eadem continuò alterius generis prohibet. arg. l. cum prætor, D. de iudic. l. ex eo, D. de teſtib. l. inter ſocerum, 26.§. cum inter, D. de pact. dotal. Quod eodem modo de filiis adoptiuis intelligendum eſt: qui & ſi ab hæreditaria feudi ſucceſsione excludantur, à nouo tamen noui feudi beneficio, cùm ab extraneo confertur, excludi non poſſunt. lib.2.tit.26.§.10. Albert. Krantz. lib. Dan. 8. cap.1. Ericus Pomeranorum Dux à Margareta Regina trium Regnorum adoptatus filius in Regem aſſumitur. De fœminis autem poſterius exponemus. Nunc illud reſtat, vt quæramus, vtrum Vaſalli præſentia in infeudatione requiratur, an etiam infeudari abſens poſsit: quippe cùm inueſtitura (per quam quis in Vaſallum cooptatur,) ſolemnitas quædam ſit, non abſimilis adoptioni, quæ peragi inter abſentes non poteſt. l. poſt mortem, 25.§.1. D. de adopt. Sed vt proximo ſuperiore capite docuimus, Feudiſtæ non modò inueſtituram per procuratorem, atque adeo per ſeruum dari poſſe ſtatuunt: verum etiam per eoſdem recipi. lib. 2.tit.4.§.3.& titul.58.§.3. Quod tamen parum militari conditioni, ne dum equeſtri ordini decorum videri, ſuperius expoſitum eſt: cùm etiam ab infeudationis teſtimonio ſerui arceantur. lib.2.tit.58.§.2.

De Feudis muliebribus.

CAPVT XV.

IN diſputatione de Feudis muliebribus operæpretium eſt in primis Feudiſtarum harmoniam & conſonantiam attendere: & hos inter ſe locos comparare. lib.1. tit.1.§.3.& tit.6.§.2.& tit.8.§.1.& §.3.& tit.14.§.3.& tit.24. & lib.2.tit.11.& tit.17.& tit.30.& tit.50.& tit.51.§.4. Cùm autem alia feudiſtici iuris vitia ſunt innumera, tum illud non mediocre, quòd feuda quæ rei militaris cauſſa comparata ſunt, certis tamen caſibus fruenda mulieribus permittuntur: cùm tamen aliquot locis feudiſtæ ſtatuant, ei qui fungi feudali officio non poteſt, beneficium feudale adimendum eſſe.lib.2.tit.30.& tit.35. mulier autem faydam leuare non poteſt: vt dicitur in Lombard.lib.1.tit.9.l.ſi quis hominem.veriſsimúmq; eſſe cùm experientia, tum omnium ætatum hiſtoria oſtendit, quod Vlpianus noſter ſcribit in l.quæritur,14.D.de ædil.edict. maximum ac præcipuum munus fœminarum eſſe, accipere ac tueri conceptum.qua de cauſſa mulier ipſo iure ad paterni feudi hereditatem non admittitur.lib.1.tit.1.§.3.& tit.8.§.3.& tit.24.Proles enim fœminini ſexus, vel ex fœmineo ſexu deſcendens ad huiuſmodi ſucceſsionem aſpirare non poteſt.ait textus lib.2.tit.11.§.1.quippe, cùm etiam multorum barbaricorum legibus ab Allodiorum hereditate excludantur: vt legis Salicæ tit.62.Ripuariæ tit.58.Anglorũ tit.7.Itaque mirum videtur, quod Iohannes Tritemius Chron.cap.29.ſcribit anno 1299. cùm Iohannes Hollandiæ Comes ſine liberis obiiſſet, Iohannem Hannoniæ Comitem filium Adelheidis ſororis Vuilhelmi quondam Regis Romanorum, iure propinquitatis Comitatũ aſſumpſiſſe, Hollandiámque totam ſuo dominio coniunxiſſe. Imperatorem autẽ Albertum qui contra eum arma ſumpſerat, & vacantem Hollandiæ Comitatum Ro.Imperio vindicarat, tamen ab Archiepiſcopo Colonienſi pacatum ei Comitatum illum in feudum ſemper accipiendum conceſſiſſe. Duobus autem modis feudum à muliere acquiritur: Beneficio, ſiue (vt noſtri loquuntur) inueſtitura: & pacto ſucceſſorio. Sed inueſtituræ nomen eò minus proprium eſt, quia etiam illud quod ſucceſſione adeptũ eſt, inueſtitura confirmari oportet. lib.2. tit.24. & tit.40. Quod autem placere nonnullis video, vt aliud ſit feudum muliebre, aliud feudum mulieris: & muliebre dicatur, de quo mulier primum inueſtita eſt: mulieris verò quod à patre in mulierem pacto vel priuilegio peruenit: ego ne vllam quidem eiuſmodi differentiæ notam in his libris reperio: non magis, quàm illius iuris, vt muliebri feudo filij & filiæ pariter æqualitérque ſuccedant: mulieris feudo filij ex æquitate: filiæ, ex pacto. Nam apertè in lib.2.tit.30. fœmineum tribus locis indiſtinctè dicitur, quod ad mulierem quocunque modo peruenit. Beneficio muliebre feudum acquiritur, cùm patronus mulieri feudum fruen-

dum nouo iure attribuit: ſiue id è maiorum, ſiue è minorum feudorum genere ſit. vnde Reginæ & Duciſſæ & Comitiſſæ dicuntur: & in his libris Abbatiſſæ. lib.1.tit.1.§.1.& lib.3.tit.1.§.1. quarũ beneficia in Regalium feudorum ordine numerantur: lib.2, tit.40. Licet igitur Imperatori, aut Capitaneo, aut Valuaſori, nouo beneficio mulierem feudo inueſtire: ſiue id recens, ſiue paternum mulieris feudum ſit: quod vel pretio accepto patronus ei adhibita inueſtitura condonet: vel contemplatione paternæ virtutis & ſeruitiorum quæ à defuncto receperat. lib.1. tit.24. Quo loco etiam ſignificari videtur, nouum hoc in Vaſalli mortui filiam beneficiũ iure gentilitio, quod generi poſteríſque Vaſalli quæſitum fuerat, anteponi: vt quamuis extent poſteri, quibus feudum illud gentilitio & hereditario iure debeatur, tamen propter illud patroni in mulierem beneficium excludantur. cùm tamen ius feudiſticum ita comparatum ſit, vt eripi ius in feudum niſi crimine damnatis non poſſit. lib.3.tit.4.§.1.& aliis locis innumeris. Vtcunque ſit, muliebris huius de feudo paterno inueſtituræ exemplum hoc extat apud Io. Tritemium Chronic. cap.30. vbi ſic ſcribit: Anno 1310. Henricus Romanorum Rex magnũ conuentum principum Spiræ habuit, vbi Elizabeth filia quondam Regis Bohemiæ perſonaliter comparuit, & regno paterno infeudari ab imperatore ſe petiuit. Rex autem Henricus principum vſus conſilio eandem filiam cum Regno Bohemiæ Iohanni filio ſuo Lutzelburgenſi Comiti, de conſenſu procerum Bohemiæ dedit vxorem: celebratíſque ibidem cum magna ſolennitate nuptiis, eum cum vxore & cum exercitu miſit in Bohemiam, &c. Iam verò pacto ſucceſſorio muliebre feudum acquiri dicitur, cum in nouo feudo conſtituendo conuenit, vt deficiẽte virili Vaſalli ſtirpe, mulieres ſuccedant: cuius pactionis duos tréſue liberos homines teſtes eſſe oportet. lib.1.tit.15.§.3. vbi tamen dicitur pactum iuri vel naturæ contrarium, adhiberi in infeudatione non poſſe quaſi natura, & (vt ita dicam) natiua conditio feudi non ea ſit, vt pro clientela militari habeatur. lib.2. tit.26.§.23.& tit.34.§.4. Itaque dictu mirum eſt quàm anguſtè ac reſtrictè ius illud pactionis ſucceſſoriæ à maxima feudiſtarum parte interpretetur. In quo primum hæc ab illis pro fundamento Regula ponitur: Non patere locum fœminæ in feudi ſucceſſione, donec maſculus ſupereſt ex eo qui primus de hoc feudo fuerit inueſtitus. lib.2. tit.17. Itáque ſiue ita dictum ſit, vt deſcendentes maſculi & fœminæ feudum habere poſſint, relicto maſculo fœmina excluditur. lib.1.tit.6.§.2. ſiue hoc modo, vt filij & filiæ ſuccedant. lib.1.tit.8.§,3. ſiue his verbis: vt habeant maſculi, vel his deficientibus fœminæ, quamuis vnica filia extiterit, ex qua duo filij nati ſunt, quorum vnus filiam, alter filium reliquerit. lib.2.tit.17. quaſi in primo gradu conſtitutum in reliquis omnibus repetitum videatur. arg. l. licet, 74. D. de legat. prim. l. Caio Seio, 13. D. de alim. & cib. At cum ex filia herede nepos & neptis nati ſunt, diuiſa ſententia eſt; diſſidentibus inter ſe ſummis feudiſtarum Capitaneis Oberto & Gerardo, quorum hic ma-

res

res tantùm, ille etiam mulieres admittebar. lib.2. tit.51.§.4. & tit.50. Qua diſputatione & ſigniferorum concertatione, ſuperiora illa iura omnia euerſa, & in medio relicta ſunt. Quinetiam maior aliquantò feudiſtarum concertatio memoratur in quæſtione, An feudũ muliebre ad mulieres ex Vaſalla prognatas ſine ſpeciali pacto ipſo iure trãsferatur. Nam cùm tam multis horum librorum locis pactiones eiuſmodi contrà fœminas interpretentur, quaſi feuda naturaliter à fœminis abhorreant, tamen Obertus & Gerardus mulieribus blandiuntur: alij ſolos maſculos admitrunr. lib.2. tit.30. quorum adiuuari fortaſſe ſententia poteſt arg. l.j. D. de iur. immunit. & l. vacatio, 13. D. de mun. & honor. vbi vacatio generi poſteriſque conceſſa ad eos qui ex fœminis nati ſunt, non pertinet: videlicet quia mulier familiæ ſuæ caput ac finis eſt. l. pronuntiatio. 195. D. de verb. ſignifi. Hanc tamen feudorum naturam aliquanto pòſt magnopere degeneraſſe, vel ille locus oſtendit, in capit. Extraord. §.32. vbi feudum militi datum ſub conditione certi ſeruitij, quod mulier commodè præſtare poſſit, quamuis nihil de fœminę ſucceſsione in inueſtitura cautum ſit, tamen ad ipſam transfertur. Illud ad extremum in ſuperiore illa regula notandum eſt, quia non infinitè maſculos omnes mulieribus anteponit, ſed eos demũ qui ex primo inueſtito prognati ſunt, nihil obeſſe, quominus in feudo fratribus duobus ea lege dato, vt deficientibus maſculis fœminæ ſuccedãt, vnius filia patruo ſuo ſuperſtiti præferatur. lib.2. tit.18. Ex quo conſentaneum eſt, vt etiam ſi alter quoque relicto filio decederet, tamen hic eius filius alterius filiam non excluderet. Lex enim de maſculis ex inueſtito prognatis diſertè ſcripta eſt: & (vt feudiſta ſcribit) ſuis quiſque potius, quàm alter alterius liberis cauiſſe intelligitur. Sed hæc quidem de mulierũ ſucceſsionibus hactenus. An verò Vaſallæ matri filius ſuccedat, & ſi inter feudiſtas dubitatum eſt, ex æquitate tamen conſtitutũ fuit, vt eos admitti liceret. lib.1. tit.15. vbi cùm indefinitè, ſimpliciter, & indiſtinctè textus loquatur, nõ video, cur differentia inducatur, vt muliebri feudo filius & filia pariter ſuccedant: mulieris feudo non ſuccedant. Cuius iuris nullum adhuc in his libris veſtigiũ animaduerti.

Quarum rerum conſtitui Feudum poſſit.

CAPVT XVI.

PROXIMVM eſt, vt quarum rerum feuda conſtituantur, videamus. Conſtituuntur autem rerum immobilium & iurium duntaxat, nam mobiliũ conſtitui non poſſunt. lib. 2. tit.1. §.2. Sciendum eſt, inquit feudiſta, feudum ſiue beneficium non niſi in rebus ſoli, aut ſolo cohærentib. aut in iis quæ inter immobilia commemorantur: (veluti cum de camera, aut de cauena feudum datur) poſſe conſiſtere. Ac primũ de priori videamus. Solum, eſt ipſe fundus: at ædes ſolo

impoſitæ, & ſyluæ, & arbores, & ſata, & vites, ſolo cohærere & contineri dicuntur. l. quia aceruus, 10. D. quod vi aut clam. & l. 1. §. 2. de vi armat. De omnibus ſimul exemplum extat apud abbatẽ Vrſperg. in vita Frider. I I. Dúmque, inquit, Papa nollet deſiſtere ab excommunicatione Imperatoris, ipſe Imperator conuocauit ad ſe de ciuibus Romanis potẽtiſsimos ac nobiliſsimos, de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem, & de aliis ad quos reſpectum habebat Populus Ro. habuítque cum illis tractatum, qualiter eos faceret Vaſallos imperij: & vt ſibi faciant hominium, & fideliter aſsiſtant in omnibus cauſsis. Iuſsit itaque eoſdem ſub certa æſtimatione pretij & cenſus computare, quantũ valeant omnes res ipſorum immobiles, quas habebant in ciuitate, tam in ædificiis, quàm in agris, & vineis & mancipiis & aliis rebus. Quo facto omnes res illas dato pretio comparauit ab eis, & eaſdem res ipſis in feudum conceſsit, ratione fidelitatis quam deberent ſibi & imperio. Quocirca iidem reuerſi, cùm Papa rurſus excommunicaret Imperatorem, fecerunt, vt à populo pelleretur turpiter extra ciuitatem. Nunc de ſingulis videamus, ac primùm de rebus ſoli, qualis eſt area, & fundus, & aruum, & hortus. l. ſi areæ, 73. D. de vſuf. & l. repeti, 5. §. 2. & §. 3. & l. ſundo, 8. cum ſeq. D. quemadm. vſuſf. amittarur. Itémq; fodinæ, ſiue ſecturæ, auri, argenti, ferri, plumbi, & cæterorũ metallorum, itémque lapidis, calcis, arenæ, picis, cretæ, ſulphuris. l. item ſi. 9. & l. ſi cuius, 13. §. inde. D. de vſufr. Hinc feudum in manſo conſtitui dicitur. lib. 1. tit. 4. §. 6. Si quis de manſo vno feudi nomine inueſtituram acceperit. Nam Manſum eſſe agri certum modum in dictionario expoſuimus. Iam in rebus ſoli, lacus etiã & ſtagna numeranda eſſe arbitror, quorum vſumfrúctum conſtitui conſtat. l. quid tamen. 10. §. 1. D. quib. mod. vſuſf. amitt. Solo autem cohærentia ſunt, veluti caſtra, quòrum feudum conſtituitur: lib. 1. tit. 4. §. 4. cæteráque ædificia, quorum vſusfructus iure ciuili conſtituitur, l. 7. D. eod. vbi Vlpianus ait ædium vſufructu legato, quicunque reditus eſt, ad fructuarium pertinet: quæquè obuentiones ſunt, ex ædificio, ex areis & cęteris quæcunque ædiũm ſunt, ſyluę ceduæ, arundinetum, ſylua palaris. l. item ſi, 9. in fi. & l. ſeq. D. eod. Atque ita commodius hunc locum interpretari poſſe arbitror, quàm de ſolo affixis, vel quæ propter ædes habentur: qualia Vlpianus recenſet, ſeras, claues, clauſtra, & ruta cæſa, & putealia, & eiuſmodi multa: quorum̃ abſurdum eſt quærere an conſtitui vſusfructus poſſit. Sequitur genus aliud rerũ, quarum conſtitui feudum poteſt: Eorum, inquit, quæ inter immobilia connumerantur: veluti cùm de camera, aut de cauena feudum datur. libr. 2. tit. 1. §. 2. Mendosè autem feudiſtæ immobilia dixerunt, quæ Iuriſconſulti iura verè ac propriè appellant. quales ſunt penſiones pecuniariæ, aut annonæ Vaſallo ad victum cultúmque attributæ. Hæc neque mobilia, neque immobilia dici poſſunt: atque ab iis perſpicuè ſeparãtur, in l. à Diuo Pio, §. ſic quoque, & §. pen. D. de re iud. l. ſeruum, 44. §. cum qui, & l. legatum, 105. D. de legat. prim. & l. cum hæreditas, 36. D. ad Trebell. & l. here-

des,

des,25.D.fam. erciſc. Neque contrariam ſententiam adiuuari poſſe puto ex l.2.C.de ſeruit.& aq.quoniam aliud eſt iura & res incorporales cenſeri res immobiles,aliud iura quædam rei immobilis eis tribui. Multò minus ex Nouell. 7.vbi Imperator iubet ea lege,qua res eccleſię immobiles alienari vetat,contineri etiam ciuiles annonas.Atqui idem iubet de colonis & mancipiis ruſticis, quæ tamen nemo iccircò immobilia dixerit. non igitur immobilia hæc haberi iubet, ſed eodem iure eſſe, quo immobilia. Sed latius hac de re in lib.obſeruat. 111. diſſeruimus.Illud potius quærendum eſt,cum ſuperius docuerimus, feudi duas eſſe partes: ſubiectũ, (ſiue vt Vlpianus Græco more appellat, ſubſtantiam, quale eſt prædium:) & Accidens,quod in iure vtendi fruendi conſiſtit:quemadmodum iurium conſtitui feudum poſsit? nam iurium, (veluti ſeruitutum) vſumfructum conſtitui non poſſe,conſtat ex l.1.D.de vſuf.leg.l.videamus,19.D.de vſur. l.cum eſſent.33.in fi.D.de ſeruit.ruſtic. quippe cùm eiuſmodi vſusfructus nulla ſit hypoſtaſis, & (vt Vlpianus appellat) ſubſtantia? qua de cauſſa ne in fundo quidem vectigali hoc eſt emphyteuſi, ipſo iure conſtituitur? l.1. D. quib. mod. vſuſf. Veriſsimum eſt igitur feuda propriè dici non poſſe, niſi quorum corporalis hypoſtaſis ſubeſt: nominis tamen cauſſa, & (vt Dialectici loquuntur) ὁμωνύμως paſsim appellari. Neq; rurſus minor difficultas exoritur, quod res omnes mobiles ab earum numero, quarũ conſtitui feudum poteſt,excluduntur.lib.2.tit.1.§.2.primùm quia iure ciuili earum etiam vſusfructus conſtitutus valet.l. vſufructu.7.D.de vſuf.& l.1. D.de vſuf.ear.rer. vbi Vlpianus ait, omnium rerum quæ in cuiuſq; patrimonio ſunt,vſumfructũ conſtitui poſſe:etiam ſi vſu conſumantur.Adeo vt pecuniæ & mancipiorũ & nummorum veterũ conſtitui vſusfructus, aut potius quaſi vſusfructus poſſit.l.1.& l.ſeq. D.eo.Deniq; poſt S C. nulla res eſt, cuius nõ cõſtitui vſuſf.poſsit.l.vſufructu, 69.D.ad leg.falc.l.1.D. de vſuf.legat. Itaque in lib.2.tit.1.§.2.& tit.20.feudiſta ſtatuit,penſionem pecuniariam,quá de camera,& item annonam, quam de Cauena nominát,feudi nomine rectè attribui.& lib.2.tit.25. §.1. vt patronus qui laudatus Vaſallum non defendit,vel alterũ feudum, vel pretiũ quanti feudum euictum fuit,feudi nomine perſoluat. Et lib.2. tit.44. ſi Vaſallus feudum ſuum domini conſenſu alienarit ea lege, vt quotannis certa ei penſio eo nomine præſtetur, penſionẽ illam pecuniariam pro feudo retenturum. Quid ergo eſt? An dicemus,non in pecunia,quæ mobilis eſt,huiuſmodi eſſe feuda:ſed in penſione ac nominibus,quæ iura numerantur? d.l.heredes, 25. D.fam. erciſc. At Iuriſconſulti vſumfructum iſto modo conſtitutum, in pecunia numerata conſtitutum appellant: cúmque à penſionibus & nominibus ſeparant.l.3. D. de vſuf.ear.rer. Quare ita meo iudicio conſtituendum eſt,vt quia feuda non iam tanquam vſusfructus, ſed perpetuo iure conſtituuntur:hoc eſt Vaſallo, Vaſallíque generi & poſteris:res autem mòbiles fluxæ & caducæ ſunt, faciléque conſumuntur: eárum conſtitui verum & proprium feudi genus non poſsit: feudaſtrum

poſſit: quippe quod pro domini voluntate adimitur. lib.1. tit.2. Pecuniæ autem numeratæ feudum verè propriéque conſtitui dicatur: cùm vtrùm alimenta in fructibus, an in pecunia conſtituantur, nihil interſit. l. Stichus, 20. D. de alim. & cib. legat. Denique & beneficium & ſeruitium feudale rectè in pecunia numerata conſtitui poſſe, patet etiam ex eo quod Platina in Clemente IIII. ſcribit: Papam illum Carolo Ludouici Francorum Regis conſanguineo Siciliæ Regnum ea lege in feudum dediſſe, vt quotannis quadraginta aureorum millia eccleſiæ Romanæ penderet: & alio loco: à Regina Neapolitana vrbem Auenionē emiſſe, permutato tributo annuo pecuniario, quod eius feudi nomine quotānis pontifici pendere ſolebat. Ergo vt ad inſtitutum reuertamur, inter iura quorum conſtitui feudum poteſt, habitatio quoque numeranda eſt: vt in capit. Extraord. Itémque venationes, aucupia, piſcationes, quarum vſuſfructus conſtituitur. l. vſufructuarium, 62. D. de vſuf. Sed inter iura, quorum conſtitui feudum poteſt, principem locum obtinent, dignitates, imperia, magiſtratus & poteſtates: quales ſunt Ducatus, Comitatus, Marchionatus, epiſcopatus, abbatiæ, cæteráq; opima ſacerdotia. lib.2. tit.10. & lib.1. tit.1. §.1. Eodem in numero ſunt etiam magiſtratus & honores, vt conſulatus qui per inueſtituram mandantur: vt in lege Frider. de pace Conſtant. lib. Feud.2. tit.62. Sigebert. in Chron. Anni 1176, Rex Scotiæ fecit Regi Angliæ homagium & Ligantiam de omni terra ſua, &c. Præterea Rex Angliæ dabat honores, epiſcopatus, abbatias, & alios honores in Scotia. Idem ſub anno 1170. Henricus filius Regis Anglorum fecit homagium Regi Francorum de Andegauenſi Comitatu, & de Cenomanenſi, & de Ducatu Britanniæ. Nam de Nortmannia ei fecerat ante homagium: & conceſſit ei Rex Francorum vt eſſet Seneſchalcus Franciæ, quod pertinet ad feudū Andegauenſe. Aimoinus lib.5. cap.36. Abbates etiam & Regni primores ac Vaſsi Regij ſe illi commendauerunt, & ſacramento ſecundum morem fidelitatem promiſerūt. Itémque Aduocatiæ: lib.2. tit.27. §.15. Item Guardiæ, & Guaſtaldiæ: hoc eſt Cuſtodiæ & Procurationis, quarum hæc natura eſt, vt anno exacto reuocari poſſint. lib.1. tit.2. Præterea feudum vel potius feudi ſpes conſtitui poteſt in feudo alieno: vt feudo quod iam alteri conſtitutum eſt, inueſtiri alter, vt poſt poſſeſſoris mortem habeat, etiam ſine prioris conſenſu poſsit: mitti tamen in poſſeſsionem ſine ipſius conſenſu non poſsit. qua tamen de re commodior deinceps diſputandi locus erit ſub. cap. de Reali feudorum iure. Neque verò rei propriæ tantùm, verùm etiam communis conſtitui feudum poteſt. lib.2. tit.58. §.3. quæ non modò ſocio, ſed etiam extraneo pro virili parte alienari poteſt, ſiue per venditionem. l.1. & l.3. C. de commun. rer. alienat. & l.1. C. comm. diuid. ſiue per donationem: l. portionem, 12. C. de donat. qua de cauſſa non dubitatur, vſumfructum quoque in re communi tertio alicui pro alienantis parte conſtitui poſſe. l. ſi proprietas, 9. D. de vſufr. accreſ. l. vti frui, 5. §. ſi pactis, D. ſi vſuf. petat. l.

Sempro

Sempronius,25.§.1.D.de vſufr.legat. Quinetiam video non ab vno tantum domino conſtitui feudum in re communi poſſe, verum etiā à duobus.lib.2.tit.38. Hactenus de rebus, quarum conſtitui feudum poteſt, ſatis videtur dictum. Deinceps de iis,quarum conſtitui non poteſt,videamus. Superius demonſtratum eſt hoc in numero primùm collocari res omnes mobiles: quod tamen quemadmodum accipiendum eſſet,expoſuimus. Alterum genus feudiſtæ numerant earum rerum, quarum prohibita alienatio eſt. lib.2.tit.3.§.2. quo in numero infrà ſcriptæ ponendæ ſunt.Res litigioſæ.l.2.& l.vlt.C.de litig.Item fundus dotalis.l.1.§.& cum lex,C.de rei vx.act. Item bona filij, in quibus pater vſumfructum habet. l.1.C.de bon. matern.l. vlt.§.filij autem,C.de bon.quæ libr. Item res quæ fideicommiſſoriæ reſtitutioni obnoxiæ ſunt. l. vlt.§.ſed quia, cum auth. res quæ,C.commun.de legat. Item res quæ in hereditate ſunt, tantiſper dum deliberatur.l.ait Prætor,7.D.de iur. delib. Item res communes cùm diuiſio poſtulata eſt.l.1.C.commun. diuid. Rei autem alienari prohibitæ appellatione non modo eæ continentur, quæ à lege prohibitæ ſunt, ſed & quæ à teſtatore,aut pactione contrahentium.vulg.l.vlt.C.de reb.alien. non alien. quanquam à feudiſtis caſus excipitur, cùm gentilitij prædij, quod extra familiam alienatum retrahi ab agnato poteſt, feudum conſtituitur: quamuis enim alienari niſi agnato non poſsit,dari tamē cuiuis extraneo in feudum poteſt. lib.2.tit.3.§.2. & tit.35.§.1. Res igitur extra familiam alienari per teſtamentū prohibitæ dari in feudum non poſſunt, l.filiusfa.114.§.diui, & §.ſeq.D.de legat.prim. & l.peto,69.§. fratrem, & l. cùm pater,77.§.libertis,27.D.de legat.2.

Quibus modis Feudum acquiratur.

CAPVT XVII.

PROXIMVM eſt,vt videamus quibus modis feudū acquiratur: quorum ego ſex eſſe animaduerto: donationem,emptionem,permutationem,ſucceſsionem,præſcriptionem & inductionē in poſſeſsionem. Ac donatio quidem frequentiſsimus feudi conſtituendi modus eſt,qua de cauſſa paſsim beneficium appellatur, vt lib.2.tit.23.§.2. Eſt autē donatio alia mera & directa, quæ liberalitatis exercendæ tantùm cauſſa fit: alia negotialis, quæ cum liberalitate negotij quandam geſtionem & conditionem adiunctam habet.l.1.C.de donat. quæ ſub mod. cuiuſmodi feudalitia donatio multò maxima ex parte eſt: plerumque enim ſub certi officij, ſiue ſeruitij conditione contrahitur: ſiue ſeruitium nominatim definitum ſit, ſiue non ſit.li.2.tit.23.§.2. Quanquam interdum mera & ſimplex donatio eſt:veluti cùm neque fidelitas iuratur, neque ſeruitium vllum debetur: vt lib.2.tit.16.& ti.24.§.2.Item lib.1.tit.24.vbi mulieri propter patris ipſius officia & merita feudum da-

tur.Sed feudum quod in dotem marito datur, negotialis donatio eſt.li.2.titul.9.§.2.Dos enim negotialis donationis ſpecies appellatur: in l.vlti.C.de donat.ante nupt.Itémque feudum quod pro anima iudicari dicitur,id eſt clericis,mercenariis ſub conditione precum, aut pronunciandarum aut admurmurandarum attribui.lib.2.tit.9.§.2.& tit.55.Secundus acquirendi feudi modus eſt Emptio:cùm certo pretio accepto feudum fruendum datur.lib.1.tit.16.vel viro:(vt lib.2.tit.9.§.1.& §.2.& libr.2.titul.26.§.21.& §.26.)vel mulieri:(vt lib.1.tit.24.& tit.5.& tit.18.§.1.)Quod tamē ſummum eſſe iuris feudiſtici vitium, vt venale beneficium dicatur, patet ex l.filium,20.D.cont.tab.Et ex lib.feud.1.titul.27.§.1.vbi dicitur,feudum non ſub prætextu pecuniæ,ſed honore & amore domini acquirendum eſſe:niſi rurſus dicamus nominis cauſſa beneficium hoc eſſe:vt manumiſſio quæ fit accepto pretio.Manumiſſor, inquit Marcellus, etiam ſi non gratuitū,beneficium tamen præſtitit. l.3. D.de obſeq.par.& patron. Cùm autem pretio numerato acquiri feudum poſſit, quæſitum eſt, an lege commiſſoria comparare liceat:cùm conuenit vt pignus Vaſallo datum non ſoluta ad diem pecunia feudi iure teneatur:ſed eius rei ius propter feudiſtarum diſſentionem in medio relictum eſt: vti patet ex libr.2.tit.51.§.7.& lib.1.titul.27.§.1.Mirum eſt autem cùm feudiſtę tam multis locis feudum numerato pretio vendi prætermittant, quidni etiam fundum,qui iure ἀντιχρήσεως fruendus creditori datus eſt,in diem non ſolutæ pecuniæ pro feudo relinqui non permittant. Sed operæpretium eſt, huius rēi exemplum proferre,quod extat apud Albertum Krantzium li.Dan.8.c.35.vbi ſic ſcribit:Interim paſſus Rex pro ſua manſuetudine queri mercatores terra maríque ſpoliatos,clementérq; ſingulis pro ſua cuiq; conditione reſpondit.In eum tamen res vergebat exitum:vt concilio Lubecenſi pro liquidato ciuium damno oppidum Kilonem, cum arce ſua in pignus daret:ſoluto tamen in præſens ære certorum milium. Pignus vocant:& pignoraticium contractū. Ego ex intentione contrahentium veram arbitror emptionem: cum pacto tamen redemptionis, quod fas & iura ſinunt.Alioqui in ſortem computaretur ſi pignus eſſet, quicquid eo nomine proueniret. Hæc Krantzius:non admodum, vt mihi quidē videtur,ad iuris rationem accommodatè. Nam cum Rex pro pecunia quam Lubecenſibus debebat ditionem illam ſuam fruendam illis attribuiſſet,tantiſper, dum debitam ſummam ſolueret: ſine dubio ἀντίχρησιν contraxerat,quam eſſe pignoris ſpeciem Marcianus apertè ac dilucidè teſtatur in l.ſi pecuniam,33.de pignorat.act.& in l.ſi is qui,11.§.1.D.de pig. Itaque neque Lubecenſes eam ditionem pro dominis poſſidebant: & facultas arcis ſoluta pecunia repetendæ integra Regi manebat. Deceptus autem videtur Krantzius peruulgato Canoniſtarū errore ex cap.1.& cap.2.de empt.& vendit.in extrauag.vbi peruulgata redituum emptio comprobatur:quaſi pacto de redimendi facultate adiecto emptionis contractus non impediatur.l.2.C.de pact.inter empt.& vend.ſed animaduerti

oportuit:

oportuit,ea conuentione non fundũ,ſed fundi prouentum ſolùm alienari.In emptione autem ſolidum verumq; rei pretium æſtimari:cuius in iſto Canoniſtico conuẽtionis genere ratio habetur nulla:quemadmodũ iampridem docuimus,lib.obſeruat.2.cap.1.Tertius acquirendi feudi modus eſt,permutatio:quam feudiſtæ Cambium appellãt:cùm vel feudum feudo commutatur,vel proprietas pro feudo traditur. vt lib.1.titul.4.§.3. & li.2.ti.25.& li.3.tit.4.§.4.Nam & proprietatem pro feudo, & contra feudum pro proprietate commutari,patet etiam ex illo Platinæ loco, in Clemente VI. Vrbem, inquit, Auenionenſem à Regina Ioanna emit: eius enim patrimonium habebatur. Perſoluitur pretium feudi permutatione: tantundem enim & eo amplius ob regnum Neapolitanum eccleſiæ Romanæ debebat.

De ſucceßione feudali, qui quartus acquirendi feudi modus eſt.
CAPVT XVIII.

QVARTVS acquirendi feudi modus eſt, ſucceſsio. Per ſucceſsionem quoque (inquit feudiſta) ſicut per inueſtituram beneficium ad nos pertinet.lib.2.tit.11. Cùm autem ſucceſsio alia ſit legitima,alia teſtamentaria:& rurſus alia vniuerſalis, alia ſingularis:conſiderandum eſt,cui earum generi ſit in feudis locus. Ergo ex Vaſalli quidem parte,cuicunque ſucceſsio permittitur, tota legitima eſt.neque enim Vaſallo de ſuo feudo teſtamenti factio eſt.lib.1.tit.8.§.1. quippe,cùm Lotharij & Conradi inſtituto feuda Vaſallorum liberis poſteriſque prodantur,lib.3.titul.4.& lib.1.titul.1.§.2. Extranei autem heredis inſtitutio pro alienatione numeratur.l.peto, 69.§.vltima.D.de legat. ſec.Neque verò inſtitutum iſtud à iuris ciuilis ratione omninò alienum eſt.Nam iſto modo viuus libertus(inquit Iulianus) donare benemerẽtibus amicis poteſt:legare verò,nec benemerentibus amicis poteſt,qui Patroni partem minuat.l.viuus,9.D.ſi quid in fraud.pat. Sic igitur Vaſallus ſuum feudum viuus dare alteri in feudum poteſt: legare autem non poteſt.Prætereà non modò alieno legari feudum nõ poteſt, ſed ne vni quidem ex filiis prælegari:ne filius patrem potiùs quàm patronum, beneficij auctorem agnoſcat.argum.l.ſi arrogator, 22.in fin.D.de adopt.l.ſi ſeruo,84.& l.teſtamento,90.D.de her.inſtituen.& l.cum duobus,52.§. idem reſpondit.D.pro ſocio. Quod cùm ita ſit, ſatis equidem admirari non poſſum,quid in mentem venerit auctori Speculi Saxonici, cùm articul. XIII. ita ſcripſit: Quamuis de iure feudali dominus vnum duntaxat ex filiis cum feudo patris mortui valeat infeudare, non tamen concedit ius terræ vt idipſum ſolus retineat, quin fratres ipſius ad æqualem admiſerit ſecum in feudo portionem.Sic etiam non permittit ius terræ, vt ſi pater vnum de filiis ſuis cum omni feudo ſuo emancipaſſet, is ſolus totum

poſt patris mortem nulla cum fratribus ſuis diuiſione deſuper facta, valeat obtinere. Vnde licet iure feudali ſuper hoc ipſum impetere non valebunt, iure tamen prouinciali ſi contra eum agant, eundem ad iuſtam & æqualem diuiſionem compellent. Quibus ex verbis, potius quàm illius auctorem libri tantæ imperitiæ arguamus, coniecturam capiemus aliud ius feudale intelligi, quàm quod his Lágobardicis libris deſcriptum eſt. Cur autem pater nõ poſſit in diuiſione, quam viuus inter liberos facit ex l. vlti. C. fam. erciſc. l. parentibus, 8. C. de inoff. teſta. etiam de feudo inter ipſos ſtatuere, cauſſam eſſe nullam arbitror. Quæri autem poteſt, cum alienatio inter viuos à Vaſallo domini permiſſu ac voluntate facta valeat, an legatum feudi Vaſallo factum, ratihabitione domini confirmari poſſit. Dubitandi cauſſa eſt, quia nominatim ſancitur, ne diſpoſitio Vaſalli teſtamentaria valeat. Iuri autem publico priuatorum voluntatibus non derogatur. l. quod bonis, 15. §. 1. D. ad leg. falc. l. nec ex prætorio, 27. de regul. iur. Sed cùm etiam in legitima feudi ceſſione patroni inueſtitura requiratur: lib. 2. tit. 3. quamuis patronus hunc legatariũ inueſtiat: tamen non in demortui locum ſuccedere, aut ab ipſo beneficium habere: ſed nouo patroni beneficio inueſtitus videbitur: vt lib. 2. ti. 9. & exemplo mulieris, an patronus pro meritis paternis feudi paterni inueſtituram conceſſit. lib. 1. tit. 24. Atque hæc quidem de Vaſalli parte hactenus. Vtrùm autẽ vniuerſalis, an particularis ſucceſsio ſit, maior quæſtio eſt. nam exheredato notæ cauſſa filio feudum concedere, nulla ratio eſt. argu. l. Sed cum iure feudali filio non liceat repudiata patris hereditate feudum retinere, agnato liceat. lib. 2. titul. 45. conſentaneum videtur ſtatuere, in filij perſona ſucceſsionem vniuerſalem eſſe, in agnati verò ſingularem. Iam verò ex iure ciuili diſputari poſſet, quemadmodum patronis licuit libertos ſuos vni alicui ex ſuis liberis teſtamento aſsignare: ſic ius idem patronis in ſuos Vaſallos concedendum eſſe. Quinetiam non dubitandum arbitror, quin quemadmodum nudæ proprietatis dominus vſumfructum legare poteſt, etiam ſi eo mortuo vſusfructus cõſolidatus ſit: l. quod noſtrum, 63. & l. ſi dominus, 72. D. de vſufruct. ita dominus feudum alteri conceſſum, alteri legare poſt ſuam mortem poſsit. ſic, vt heres domini ad inueſtituram & poſſeſsionem tradendam obligetur. optimo argum. l. ſi ego, 9. §. 1. D. de iure dot. Sed quoniam tam multis & variis locis de feudali ſucceſsione tractatur, melius eſt, eos primum qui de liberorum iure commemorant, inter ſe conferre. lib. 1. titu. 1. §. 2. & tit. 15. lib. 3. tit. 4. §. 3. & lib. 2. tit. 8. §. 1. & tit. 14. §. 2. & tit. 19. §. 2. & libr. 2. tit. 11. §. 1. & tit. 50. Huius autem multiplicis diſputationis neceſſe eſt hoc tanquam firmamentum conſtitui: feudum Vaſallo datum liberis poſteríſque ipſius, qui virilis ſexus ſunt, datum intelligi. Nam cùm antiquo iure feuda fructuaria tantùm eſſent, poſteà ab Imperatore quodam impetratũ eſt, vt etiam ad filios transferrentur. Deinde ab Imp. Lothario 1. ſiue Conrado Salico rurſus impetratum eſt, vt nepotes quoq; ex filiis admitterentur. lib. 1. tit.

1. §.

1.§.2.& tit.20.& lib.3.titul.4.§.4. De feudis autem muliebribus ita conſtitutum eſt, vt quamuis lex Imp. quæ liberos ad ſucceſsionem admittit, nominatim de patrũ feudis loquatur: tamen benignitatis ratione in matrum quoque feudis ſucceſsio filiis ipſarum concedatur. libr.1.tit.15. Hoc poſito firmamento, deinceps aliquot feudiſtarum obſeruationes aſcribendæ ſunt: quarum prima hęc eſt: Cùm de filiis nominatim cautum ſit non modò filias, verùm etiam adoptiuos atque adeo nothos, quamuis legitimatos excludi. lib.2.tit.26. Altera eſt eiuſmodi: Quoniam ſoli ſecundi & tertij ordinis Vaſalli beneficium illud ab Imperatore impetrarunt lib.1.tit.1.§.2. ne in regalibus ac primariis feudis, ea liberorũ ſucceſsio locum habeat. lib.1.tit.14.§.1. vbi tamen adhibita clauſula eſt, ſuperiori iuri contraria, vt in feudis quoque regalibus propter vſurpationem ſucceſſio permittatur: quo dici abſurdius nihil poteſt. quaſi verò ſumma Principum beneficia, eorúmque ius ex vſurpatione & audaci conſuetudine, non ex prudentia & æquitate pendeant. Verùm vtcunq; ſit, memoratu dignum eſt, quod de noſtra Francogallia ſcribitur à nonnullis, omnium autem optimè à Franc. Connano iuriſc. lib.2.cap.9. cuius verba cautius eſſe arbitror proponere. Quòd ſi quis, inquit, noſtros annales curioſius euoluerit, cognoſcet Ducatus, Comitatus & Baronias quas vocamus, muneris & adminiſtrationis olim fuiſſe, non patrimonij nomina, reuocaríque potuiſſe, cùm liberet Principi: certè quidem ad heredes Ducum & Comitum non pertinuiſſe. Primus Hugo Capetus ad conciliandos retinendóſque ſibi procerum animos, quorum opera regnum Franciæ nullo iure occuparat, has, quæ temporariæ erãt, dignitates fecit perpetuas: atque ita deinceps pariter reliqua feuda tranſierunt ad heredes, dum tamen milites eſſent. Tertia feudiſtarum obſeruatio eſt, vt filij poſterique omnes æquis ex partibus ſine vlla ætatis prærogatiua ſuccedant, quod iuri ciuili & prætorio conſentaneum eſt. l. inter filios, 11. C. fam. erciſc. l.1. C. vnde libe. l. penult. C. commun. diuid. Diuidere tamen inter ſe feudum ſuo arbitratu poſsint. lib.1.tit.1.§.2. & tit.8.§.1. & lib.2.tit.11.§.2. & tit.50. in fi. vbi de pronepotibus & abnepotibus mentio fit. nam & ſi feudum natura ſua indiuiduum eſt, itẽ vt vſusfructus, cæteræq; ſeruitutes: tamẽ vtilitatis cauſſa inductum eſt, vt materia vſusfructus & feudorum id eſt, fructus ipſi diuidantur. l.5. D. de vſufr. vbi vſusfructus & pro diuiſa & pro indiuiſa parte conſtitui poteſt. & lib. feud. 2. tit.55.§.5. vbi Imp. Fridericus ſtatuit, vt feuda regalia deinceps indiuidua ſint: reliqua autem inferiorum ordinum diuidi coheredum arbitratu poſsint. In quo diſputatio exoritur, an ex vno Vaſallo plures patrono agnoſcantur. de qua nobis certus alibi diſputandi locus eſt conſtitutus. Quarta feudiſtarum obſeruatio eſt, vt feudum liberis poſteriſque attributum omnibus inferioribus gradibus in infinitũ attributum eſſe intelligatur. lib.2.tit.50. cui conſentanea eſt l.4. D. de iur. immunit. Quod cùm ita ſit, ſequitur vt feudũ non modo iis qui natura primum liberorum gradum obtinẽt: verum

etiam

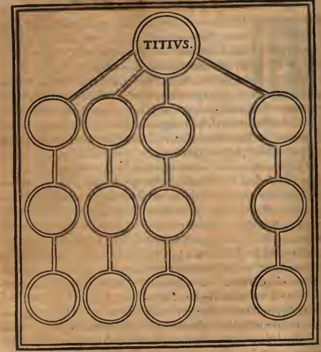
etiam iis qui ſuccesſione illum adepti ſunt, nimirum nepotes, aut pronepotes, qui in demortui filij locum ſubeunt, attribuatur: vt patris ſui perſonam repræſentent: & ſiue ſoli ſint, ſiue præter illos filij extẽt, ipſi tamen vna cum filiis concurrant. lib.1.tit.1.§.3.& titul.8.& tit.20.& lib.3.tit.4.§.3. Ergo quod in iure ciuili traditur, vt è filiis, ſi quis deceſſerit, eius in locum nepos inferior ſuccedat: ac proinde, ſiue pari ſiue impari gradu ſint, quibus hereditas debetur, ea non in capita, ſed in ſtirpes diuidatur: l.2.& l.3.C.de ſuis & legit. l.1.§.ſi filius.D.de ſuis & legit. Idem in feudis valet, vt qui gradu proximior eſt, vlteriorem non excludat. Itaq; ſi è duobus filiis alter nepote relicto deceſſerit, auo mortuo nepos vna cũ filio æqualiter ſuccedat. At ſi plures nepotes ſint, in ſtirpes ſuccedẽt. Quinta obſeruatio eſt, vt liberis deficientibus ſiquidẽ paternum feudũ ſit, frater vnáq; cum eo fratris demortui filij ſuccedant. lib.2.tit.2.§.2. Qua ex re quæri poteſt, Anne igitur ex iure feudiſtico ſucceſſio ſiue repræſentatio à Iuſtiniano inducta in fratrum liberis, locum habeat: Nouell. CXVIII. §.reliquum.& Nouell. CXXVII. contra quam iure ciuili conſtitutum fuerat: l.2.§.1.D.de ſuis & legit. l.3.C.de legit.hered.& l.3.§.ſi duo, in fin.D.de legit.tut. Quod prima ſpecie videri poſſet. Verum intelligendum eſt, locum hunc nihil prorſus ad fraternam hereditatem pertinere. Nam ſicuti cùm frater ſucceſſurus dicitur, non tanquam frater fratri, ſed tanquam filius patri ſuccedit: eodem modo cùm fratris demortui filij ſuccedere dicuntur, non tanquam ad patrui, ſed tanquam ad aui hereditatem vocantur. quoniam iure feudiſtico nulla tranſuerſaria ſucceſsio eſt, vt modo planius atque vberius explicandum erit. Sexta obſeruatio eſt, vt ſi è pluribus filiis vni feudum ex diuiſione obtigerit, quod ſenſim ad ipſius poſteros deuoluatur, vt primum maſculus in ea linea deſinat, continuò ad cæteras ſtirpes reuertatur. li.2.tit.50.& tit.11.§.2. veluti, ſi Sempronius de feudo inueſtitus, quatuor reliquerit filios: quorum vnus ex diuiſione feudum adeptus eſt: ídque feudum ad ipſius nepotes pronepotéſque delatum tandem maſculo deficiente conſiſtat: continuò ad tres reliquos filios, ipſorúmue ſtirpes ad poſteróſque reuertatur: atque inter eos pro trium fratrum numero, id eſt in tres partes diuidatur: ſingulis partibus vnicuique ſtirpi ſiue lineæ attribuendis. Septima obſeruatio eſt, vt non modò ſuis patribus, verum etiam matribus, ſi fortè feudum habuerint, filij ſuccedant. lib.1.tit.15. vbi tamen ius hoc filiis ex æquitate contra iuris rationem conceſſum traditur. At longè magis & rationi & æquitati aduerſatur, quod alio loco conſtitutum eſt, vt ſi filij ex duobus matris coniugiis extent, tum qui ex priore ſuſcepti ſunt, ſoli tum in feudis, tum in allodiis ſuccedant. libro 2. titul.26.§.11.

An vlla feudalis ſucceſsio tranſuerſaria ſit.

CAPVT

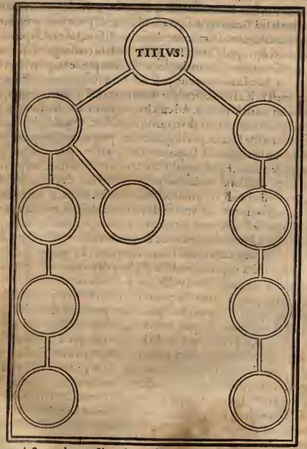
CAPVT XIX.

HACTENVS de directa, ſiue liberorum ſucceſſione diximus. Nunc videndum eſt, ecqua feudalis tranſuerſaria ſucceſſio ſit: de quo nos dubitare, loci infra ſcripti non ſinunt. lib.1.tit.1.§.2.& tit.14.§.3.& tit.20.& tit.8.§.3.& lib.2.tit.11.§.2.& ti.12.& ti.50. quibus non modò patrui aut patruelium, ſed ne fratrum quidem, ſi feudum nouum eſt, ſucceſsio permittitur. Nam de fratrum ſucceſsione diſtinctio hæc adhibetur: vt ſi feudum profectitium vni ex fratribus obuenerit, tum eo ſine filiis mortuo, frater ad ſucceſsionem admittatur non quaſi fraterni feudi, ſed quaſi paterni, & profectitij. lib.3.tit.4.§.3.& lib.1.tit.19.§.2. quemadmodum veteres dicebant, heredem heredis teſtatoris heredem eſſe. l. vltim. C. de heredib. inſtit. Quòd ſi feudum nouum ac recens eſt, & fratri primùm à domino attributum, tum Vaſallo ſine liberis mortuo, nulla in eo fraterna ſucceſsio eſt: ſed ad dominum reuertitur. lib.1.ti.8.§.3.& tit.18.ti.20.& lib.2.tit.12. quippe, cùm Imperatorum beneficio non niſi liberi poſteriq; virilis ſexus ad feudi ſucceſsionem recepti ſint. d. lib.1. titul.§.2. & lib.3.tit. 4.§.3. Quæret aliquis, Nulláne iuris iſtius exceptio admittitur? Sanè quatuor proponuntur caſus in lib.1.ti.20. quibus frater ad feudi fraterni ſucceſsionem recipitur, ſi pacto id conuenerit, ſi pecunia communi feudum acquiſierint, ſi ſimul habitarint, & ſi vnis in caſtris militantes id adepti ſint. At lib.1.tit.1.§.2. & lib.2.tit.12. perſpicuè traditur, tribus his poſtremis caſibus, ſolos feudi fructus communes eſſe, feudi ſucceſſionem non eſſe. Et cauſſa ſubiungitur, ne fortè patrono inuito Vaſallis obueniat. Itaque ius feudiſticum his tribus caſibus ambiguum eſt: in illo vno certum & ſtabilitum: vt ex pacto in inueſtitura conuento frater ad fraterni feudi ſucceſſionem admittatur. Atq; hæc quidem de fratribus hactenus: quod eodem modo de reliquis ſtatuendũ eſt. Itaque ſi tres fratres fuerint, quorum vnus relictis liberis deceſſerit, alter iam ſine filiis moritur: ſuperſtes frater vnà cum demortui filiis ſucceder. lib.2.tit.11.§.2. verùm neque ille vt fratri, neque hic vt patruo ſuccedent: ſed tanquam filius patri, & nepotes auo. vt dubitari nõ poſſit, quin eo caſu in ſtirpes hereditas diuidenda ſit: quemadmodum ſuperiore capite expoſitum eſt. De cæterorum autem agnatorum gradibus, quia ſpinosè & tortuosè à feudiſtis diſputatum eſt: operæpretiũ eſt, aliquot præmunitionis cauſſa regulas proponere, quarum prima hæc erit: Ius feudalis ſucceſsionis primi inueſtiti perſonam non tranſcendit. Nam vt primùm ſtirpe vna extincta cõſtitit, continuò ad alteram ſtirpem defertur: at iis omnibus extinctis, ad patronum beneficij auctorem reuertitur. li.2.tit.11.§.2.& lib.1.tit.8.§.3.& lib.3.tit.4.§.3.& lib.2.titu.50. Exempli cauſſa: Ponatur Titius primus de feudo inueſtitus, ſubter, quatuor eius filij: quorum ex ſingulis ſingulæ liberorum lineæ directæ propendeant: hoc modo:

Feudum quo Titius inueſtitus eſt,eius morte ad quatuor ipſius filios æquis ex partibus defertur:tum deinde gradatim ad eorum nepotes & pronepotes. Sed ne plura ex vno feudo ſeruitia debeantur, plerunque in hereditatis diuiſione vni adiudicatur.li.2.tit.50.& aliis locis innumeris.Ponatur ergo adiudicatū primo filio. Tum vero eius morte,primùm ipſius filio deferetur,tum etiā nepoti.At nepote ſine filio mortuo referetur rurſus ad tres filios æquis ex partibus ſucceſſuros:aut, ſi vel aliqui eorum,vel omnes mortui ſint,ad ipſorū liberos:diuiſione tantū in tres ſtirpes facta, propter ius repræſentationis: quod ipſorum liberis conceditur.li.2 tit. 2.Omnibus autē hiſce quatuor ſtirpibus extinctis,ad patronū quaſi ex caduci cauſſa reuertetur.Quid?ſi Titius fratrem aut patruum, aut patruelem habeat,nūquid patrono præferetur?cùm toties in his libris dicatur, Agnatos patrono præferri.Reſpondendum eſt,Nequaquā:quia ius feudalis ſucceſsionis nunquam primi inueſtiti perſonam trāſgreditur.quod tum fieret,ſi in Titij fratrem aut patruum feudum tranferretur.quandoquidem à Titio ſine aſcenſu perueniri non poteſt. Sequitur ſecunda regula: Ius feudalis ſucceſsionis inter agnatos non tam gradus,quàm ſtirpis atque adeo fibrarum prærogatiua nititur.Qua ex regula primùm intelligitur,

telligetur, quid ſit προτίμησις illa tantopere [illegible] feudiſtas celebrata: deinde magnus feudiſtarum error aperietur. Nam προτίμησιν, vulgò prælationem: & (vt eorum vtamur verbo) prioritatem graduum appellant: cùm in feudi ſucceſsione agnatus propinquior remotiori antefertur. li. 1. tit. 5. §. 3. lib. 2. tit. 26. §. 15. Quid igitur ſi feudiſtis apertiſsimè demonſtremus, eum qui gradu remotior eſt, ei tamen qui eſt propinquior, anteferri? Ponatur Titius primus inueſtitus, ſubter, duo ipſius filij: Primus qui ex diuiſione feudum habuit, & ſecundus ſub primo: rurſus duo filij, Tertius & Quartus: cui ex diuiſione feudum obuenit. Tum deinde ſub Tertio filius & ex eo nepos adſcribantur, hoc modo:

Quamuis Secundus eiuſdem ſtirpis ſit reſpectu Titij, cuius eſt nepos tertij, & quarto propinquior ſit vno gradu: tamen quia nepos tertij prærogatiua

gatiua fibræ nititur, ſecundo præfertur. libr. 2. titul. 26. §. Titius filios, 14. Prærogatiua igitur, ſiue προτιμήσεως ita definiẽda eſt: Ius prælationis, quæ agnato propter eiuſdem ſtirpis, atque adeò fibræ rationem defertur. Nã in prærogatiua non tantùm ſtirpium, vt dixi: verùm etiam fibrarum ratio ducitur. Itaque cùm de feudi alienati recuperatione agitur: aut cùm de refutationibus tractatur, cùm agnatus agnato ius quod in feudo habet, cõcedit: ſeueriſſimè ius illud ſtatuitur, vt vnius ſtirpis fibræ aliis ſtirpibus præferantur: quemadmodũ cum eo loci ventum erit, intelligetur. Hęc igitur cùm ita ſe habeant, perſpicuũ eſt, quanto errore feudiſtarum natio ducatur, cum vſitatã graduum cognationis figurã à Iuriſconſultis inſtitutam in ſuas de ſucceſsionibus diſputationes inducunt. non enim agnationis, ſed Genealogiæ figura feudalitiæ diſputationis propria eſt: in qua genealogia non tres limites deſcribendi ſunt, inferior, ſuperior, & obliquus: ſed (vt apud Canoniſtas, qui Feudiſtarũ conſanguinei fuerunt) inferior dũtaxat: modò ſit multiplex, ab illo vno pendens, qui primus feudi, de cuius hereditate quæritur, poſſeſſor fuit. Eiúſq; rei manifeſtũ argumentum eſt in li. 2. ti. 31. vbi feudiſta quartum gradũ ſic interpretatur, vt à generis autore ratio ineatur. Ad eius, inquit, petitionẽ admittuntur, qui quarto gradu ſunt remoti ab eo, qui id acquiſiuit. Quod eodem modo dicendum eſt de lib. 2. tit. 50. vbi ſpecies hæc proponitur: Sempronius de feudo nouo inueſtitus eſt. Is quatuor ſuſcepit filios: primũ, ſecundum, tertium, & quartũ. Horũ ſinguli filios & nepotes procreát: cùm prius ex hereditatis diuiſione, feudum ad primũ peruenıſſet. Curſus ac ſucceſſio feudi erit huiuſmodi, vt à primi perſona in ipſius filium ac nepotem, ac deinceps deuoluatur. vbi verò ea ſtirps virilis deficiet, tum ad cæteros tres filios, eorúmue nepotes aut pronepotes ex æquis partibus in ſtirpes, non in capita diuiſis, transferetur: ac demum omnibus virilis ſexus deficientibus ad patronum eiúſue liberos reuertetur. Ex quo perſpicuũ eſt, quàm abſurdè & imperitè, feudiſtæ illo loco de patruo vel propatruo & patruelibus loquantur. Item vt lib. 2. tit. 50. & aliis locis: quia qui ſuccedit, non tanquam patruus aut patruelis, fratris filio vel patrueli ſuccedit: ſed tanquam filius patri, & nepos auo: aut pronepos abnepóſue, proauo vel abauo: quotocunque gradu & quacunque in ſtirpe ſit. l. qui per ſucceſsionem, 194. D. de regul. iur. Et huc pertinet quod feudiſtæ alio loco ſtatuunt, vt filius repudiata patris hereditate retinere feudum non poſsit, agnatus agnati poſsit. lib. 2. tit. 45. & tit. 51. §. 5. cuius rei rationem hanc reperio: quia filius patris beneficio ſaltem ſecundario feudum adipiſcitur: vt dici ſolet, nepotẽ per patrem affici beneficio. l. ſi ex patronis, 10. ff. de bon. libert. Itaque non æquum eſt, vt eum à quo beneficio affectus eſt, lædat. intereſt autem memoriæ defunctorum ne ſucceſſoribus careant. l. 6. D. de interrogat. act. §. 1. inſtit. qui & quib. cauſſ. manumitt. At qui in alia ſtirpe eſt, non agnati beneficio feudum adipiſcitur: neque vnquam hereditas cum feudo confuſa eſt. Itaque aduentitiam agnati

heredit

heteditatem repudiare poterit: feudum tamen quod ex parentis communis beneficio ipſi defertur, retinere. De cæteris igitur, videamus. Remouimus à feudali ſucceſsione agnatos: multò verò magis cognatos. quid de coniugibus? nam iure Prætorio cognatis deficiētibus vir & vxor inter ſe ſuccedunt. l.1.D.vnd.vir & mulier. Diſſimilis feudorum ratio eſt. Et ſi enim feudum ſuum in dotem mulier dederit, eáque ſine filio deceſſerit, patronus tamen non maritus ſuccedit. lib.1.tit.12. & lib.2.tit.13. ſiue quia beneficia Lotharij & Conradi perſonalia ſunt: eorum autem in legibus nulla mariti aut vxoris mentio fit: ſiue etiam quia beneficiū perſonale mulieri contra iuris ordinem ac rationem conceſſum, ea mortua extinguitur. l.3.D.de conſtitut. Princip.

De præſcriptione Feudali.

CAPVT XX.

QVARTVS acquirendi feudi modus, eſt præſcriptio. lib.Feud.2.tit.26.§.6.& tit.33. In quo tamen quadripartita diſquiſitio eſt. nam primum omnium cum feudi nomine plerunq; & prædium ipſum, & feudalis vſuſfructus contineatur: de ſingulis ſeparatim quærendum eſt: tum deinde & de Vaſalli & de patroni, & de extranei perſona. Quantùm igitur ad proprietatem attinet, certum eſt, eam icciroò à Vaſallo præſcribi non poſſe, quia etſi poſſeſsionem habet: lib.2.tit.8.§.vlt. tamen non ſibi ſed alteri, non pro ſuo, ſed pro alieno poſſidet: quæ cauſſa præſcriptionem impedit. l.2.C.de præſcript. trig. ann. & ob eam ipſam cauſam emphyteuticarij nullo tempore proprietatē præſcribunt. l.cum notiſsimi, 7.§.vlt.C.eo. quod multò magis de fructuario dicendum eſt, qui proprietatem icciroò vſucapere non poteſt: primùm quia non poſſidet (niſi fortè in naturali poſſeſsione dici poteſt,) deinde non poteſt neſcire ſe rem alienam poſſidere: ac proinde mala fide poſſidere. l.acquiruntur, 10.in fi.D. de acq.ret.dom.l.naturaliter, 12.D. de acq. poſſ.l.neque fructuarium, 8.C. de vſuf. §.4. Inſt. per quas perſonas. Quæ poſterior cauſa & in Vaſallo, & in emphyteuta, & in colono, & in creditore, & in omnibus eiuſmodi perſonis locum habet. Neque mouere nos debet l. ſi finita, 15. §. ſi de vectigalis, D. de damn. inf. vbi vectigalis ager longo tempore acquiri poſſe dicitur, cùm tamē vſucapi negetur in l. cum ſponſus, 12.§.is cui, D. de public. An quod vectigalia prædia ſint in prouinciis: vſucapio verò ad ius Quiritium & ciues R. pertinet? quod quibuſdam placuiſſe video. quaſi verò Municipia in prouinciis fuerint, quorum illa erant prædia, de quibus agitur in d.l.ſi finita. Non igitur rei, ſed perſonæ id vitium fuit. nam & vectigalia & fructuaria prædia vſucapi poſſunt: ſi perſona mutetur. quod illo in loco factum eſt: vbi prædia non aduerſus emphyteutā, ſed aduerſus municipes ipſos vſucapiuntur. quan-

quam cùm Vlpianus ſimplicirer ſcripſiſſet, PER TEMPVS ACQVIRI: Tribonian⁹ ex Imperatoris, vel ſuo potius inſtituro interiecerit, LONGO. Ac ſimpliciter fundus fructuarius ab ipſo quidem fructuario vſucapi non poteſt. ab altero verò, velut ab eo cui fructuarius eum legarit, poteſt. l.Sticho, 36.D.de vſuf.legat. Quantum autem ad feudalem vſumfructum attinet, maior dubitatio eſt: nam, vt illam antiquam diſputationẽ omittamus, quæ ad leges XII. tabularum pertinuit: quia iura ſunt Res incorporales, quæ non poſsidentur, iccirco iura vſucapi non poſſe. l.ſeruitutes, 14.D. de ſeruit. ſatis conſtat, nullum huic quæſtioni locum eſſe in vero vſufructu: qui natura ſui temporalis eſt: cùm vſucapio & præſcriptio ſolidum dominium, iúſque perpetuum pariat. Quamuis autem Vaſallus vnà cum ipſo prædio vſumfructum quaſi poſsidear, & hic vſusfructus Conradi lege factus videarur perpetuus, tamen non omninò arque abſolutè perpetuus eſt, cùm & eum ſemper renouari per inueſtituram poſt ſingulorum mortem oporteat, & multis caſibus proprietario committatur, hoc eſt domino aperiatur. Quæ videtur in regno Neapolitano ratio fuiſſe, ante Imperium Friderici Secundi, cur feuda, quamuis magna temporis longinquitare poſſeſſa præſcribi non poſſent. Conſt. Neapol.lib.3. tit.28. Hæc cùm ita ſint, tamen feudiſtæ ſtatuerunt, ius feudale cuiuſmodicunque tandem illud ſit, triginta annorum poſſeſſione præſcribi: ſi modò ſeruitium Vaſallus appellatus exhibuerit, quamuis à Patrono inueſtitus non fuerit. lib.2. tit.26.§. ſi quis. Diururnam enim illam domini patientiam pro inueſtitura valere: ſed in ea controuerſia fidelitatis iuramentum à feudarario exigi. lib.2.tit.33.§.1. Cùm autem bona fides in præſcriprionibus requiratur, plerunque neceſſe eſt, admodum adoleſcentem Vaſallum hunc præſcribere cœpiſſe: cum ei feudum ſcilicet, aut parentis morte, aut quouis alio modo ante pubertatem obueniſſet. niſi fortè peremptorias Theodoſianæ præſcriptionis rubricas etiam ad malæ fidei poſſeſſores pertinere dicamus. d.l.3.C.de præſcript.trig. ann. l.pignori, 13.D. de vſurpat. Quinetiam memorabile eſt quod in capit. extraord. traditur, §. in beneficiis, 15. vt à non domino inueſtitus tamen aduerſus dominum præſcribat: & longi temporis poſſeſſione præſcribat, nedum longiſſimi. Cùm autem prædium illud feudi naturam per præſcriptionem adeprum ſit, ius feudale dominus in illo retinebit. Primum, vt Vaſallum ſibi habeat: deinde vt certis caſibus recuperare prædium & liberare ſeruitute poſſit: neque omninò eius dominio excidat. Extat autem Friderici II. lex in Conſt. Neapol.lib.3. rir.38. vt feuda triginta annorum poſſeſsione præſcribi liceat. Iure certe ciuili quamuis diuturna præſtatio non inducar obligationem. l.crediror, 7. D. de vſuris. & l. operis, 31. D.de oper.libert. eius tamen præſumptionem inducit. l.cum de in rem, 6.D.de vſur. & obligarionem quæ fuit in perpetuum confirmat. l.1.C. de fideic. Deinceps de patroni perſona videamus: An ſcilicet patronus feudũ Vaſallo conſtitutũ pręſcribere aduerſus ipſum poſsit: ſi fortè Vaſallus longo

tempore

tempore præſtare ſeruitium prætermiſerit: quanquam huic quæſtioni in vſufructu locus nullus eſt: propter auream Pauli regulam, qua dicitur, Ea quæ non vtendo amittuntur, vſucapi non poſſe: lib. Sent. 1. tit. de ſeruitut. §. 1. nam cùm vſusfructus non vtendo ſtatuto tempore amittatur, l. pen. C. de ſeruitut. & aq. quid opus eſt proprietariũ vſucapere, quod ſine ipſius facto & opera ſua ſponte ad ipſum redit: cùm vſucapio factum deſideret? l. denique, 19. D. ex quib. cauſ. maior. quanquam quarundam aliarum ſeruitutum libertate vſucapi conſtet. l. 3. §. vlt. D. de vſurpat. Sed conſtitutum eſt à feudiſtis, dominum nullo tempore prædij ſui libertatem poſſe præſcribere, ob ſeruitium non præſtitum: vel potius feudum non committi: niſi poſtulatũ à domino ſeruitium à Vaſallo neglectum fuerit. lib. 2. tit. 26. §. licet. lib. 1. tit. 21. §. 1. Reſtat, vt de extraneo dicamus: cui ſi Vaſallus feudum ſuum quoquo modo tradiderit, nullius temporis, ac proinde nec longiſsimi præſcriptio permittitur, propter Lotharij & Friderici 1. conſtitutionem. lib. Feud. 2. tit. 40. §. 2. & tit. 55. §. 2. cui conſentaneum videtur caput legis Iuliæ de repetundis, quo cauetur ne res contra legem acceptas vſucapi liceat. l. pen. D. ad leg. Iul. repet. Sed videamus, ne totum iſtud ius abrogatum ſit. Extat enim Friderici II. conſtitutio Neapolitana, quam ſuperius commemorauimus, quæ tricennalem præſcriptionem ob hanc cauſam admittit, quia cùm prædia ſeruitio principis deſtinata atque obligata ſint, nihil de ipſius ſeruitio poteſt decedere: cui conſentanea ſunt quæ extant in l. Imperatores, 7. D. de public. & vectig. l. denique 19. de iur. fiſci.

De traditione poſſeſsionis.

CAPVT XXI.

SVPEREST ſextus & vltimus feudi acquirendi modus, aliquanto tamen quàm ſuperiores infirmior, nimitum Miſsio in poſſeſsionẽ: de quã ſcribitur in lib. 1. tit. 25. §. 1. & lib. 2. tit. 33. Quorum tamen duorum locorum (pace feudiſtarum dixerim) manifeſta diſcrepantia eſt. Nam primo loco ſimplex miſsio in poſſeſsionem, inueſtituræ expers, negatur valere pro feudo, ſed tantùm ad vſumfructum, qui fructuarij morte extinguitur: altero verò talis eſſe dicitur, ac ſi inueſtitura interceſsiſſet: atque inde dici longa poſſeſsione feudum acquiri. Quid? feudum præſcriptione quæſitum: an non etiam ad heredes tranſmittitur? Certè: quamuis in lib. 2. tit. 26. §. 6. nulla eius tranſmiſsionis mentio fiat: tamen vbi nominatim ius præſcriptionis non abrogatur, nihil de eo derogari intelligitur. vt vulgo dici ſolet ex l. præcipimus, C. de appellat. l. ſancimus, C. de legat. præſt. At vetus dialecticæ lex eſt, vt propter quod aliquid tale eſt, id quoque magis tale ſit. Quare ſi propter nudam poſſeſsionis traditionem, id eſt, ſine inueſtitura factam

quam cùm Vlpianus ſimpliciter ſcripſiſſet, PER TEMPVS ACQVIRI: Tribonian⁹ ex Imperatoris, vel ſuo potius inſtitutó interiecerit, LONGO. Ac ſimpliciter fundus fructuarius ab ipſo quidem fructuario vſucapi non poteſt. ab altero veró, velut ab eo cui fructuarius eum legarit, poteſt. l. Sticho, 36. D. de vſuf. legat. Quantum autem ad feudalem vſumfructum attinet, maior dubitatio eſt: nam, vt illam antiquam diſputationē omittamus, quæ ad leges XII. tabularum pertinuit: quia iura ſunt Res incorporales, quæ non poſsidentur, icciro iura vſucapi non poſſe. l. ſeruitutes, 14. D. de ſeruit. ſatis conſtat, nullum huic quæſtioni locum eſſe in vero vſufructu: qui natura ſui temporalis eſt: cùm vſucapio & præſcriptio ſolidum dominium, iúſque perpetuum pariat. Quamuis autem Vaſallus vnà cum ipſo prædio vſumfructum quaſi poſsideat, & hic vſusfructus Conradi lege factus videatur perpetuus, tamen non omninò atque abſoluté perpetuus eſt, cùm & eum ſemper renouari per inueſtituram poſt ſingulorum mortem oporteat, & multis caſibus proprietario committatur, hoc eſt domino aperiatur. Quæ videtur in regno Neapolitano ratio fuiſſe, ante Imperium Friderici Secundi, cur feuda, quamuis magna temporis longinquitate poſſeſſa præſcribi non poſſent. Conſt. Neapol. lib. 3. tit. 28. Hæc cùm ita ſint, tamen feudiſtæ ſtatuerunt, ius feudale cuiuſmodicunque tandem illud ſit, triginta annorum poſſeſſione præſcribi: ſi modò ſeruitium Vaſallus appellatus exhibuerit, quamuis à Patrono inueſtitus non fuerit. lib. 2. tit. 26. §. ſi quis. Diuturnam enim illam domini patientiam pro inueſtitura valere: ſed in ea controuerſia fidelitatis iuramentum à feudatario exigi. lib. 2. tit. 33. §. 1. Cùm autem bona fides in præſcriptionibus requiratur, plerunque neceſſe eſt, admodum adoleſcentem Vaſallum hunc præſcribere cœpiſſe: cum ei feudum ſcilicet, aut parentis morte, aut quouis alio modo ante pubertatem obueniſſet. niſi forté peremptorias Theodoſianæ præſcriptionis rubricas etiam ad malæ fidei poſſeſſores pertinere dicamus. d. l. 3. C. de præſcript. trig. ann. l. pignori, 13. D. de vſurpat. Quinetiam memorabile eſt quod in capit. extraord. traditur, §. in beneficiis, 15. vt à non domino inueſtitus tamen aduerſus dominum præſcribat: & longi temporis poſſeſſione præſcribat, nedum longiſſimi. Cùm autem prædium illud feudi naturam per præſcriptionem adeptum ſit, ius feudale dominus in illo retinebit. Primum, vt Vaſallum ſibi habeat: deinde vt certis caſibus recuperare prædium & liberare ſeruitute poſſit: neque omninò eius dominio excidat. Extat autem Friderici II. lex in Conſt. Neapol. lib. 3. tit. 38. vt feuda triginta annorum poſſeſsione præſcribi liceat. Iure certe ciuili quamuis diuturna præſtatio non inducat obligationem. l. creditor, 7. D. de vſuris. & l. operis, 31. D. de oper. libert. eius tamen præſumptionem inducit. l. cum de in rem, 6. D. de vſur. & obligationem quæ fuit in perpetuum confirmat. l. 1. C. de fideic. Deinceps de patroni perſona videamus: An ſcilicet patronus feudū Vaſallo conſtitutū pręſcribere aduerſus ipſum poſsit: ſi forte Vaſallus longo

tempore

tempore præſtare ſeruitium prætermiſerit: quanquam huic quæſtioni in vſufructu locus nullus eſt: propter auream Pauli regulam, qua dicitur, Ea quæ non vtendo amittuntur, vſucapi non poſſe: lib. Sent. 1. tit. de ſeruitut. §. 1. nam cùm vſusfructus non vtendo ſtatuto tempore amittatur, l. pen. C. de ſeruitut. & aq. quid opus eſt proprietariū vſucapere, quod ſine ipſius facto & opera ſua ſponte ad ipſum redit: cùm vſucapio factum deſideret? l. denique, 19. D. ex quib. cauſ. maior. quanquam quarundam aliarum ſeruitutum libertate vſucapi conſtet. l. 3. §. vlt. D. de vſurpat. Sed conſtitutum eſt à feudiſtis, dominum nullo tempore prædij ſui libertatem poſſe præſcribere, ob ſeruitium non præſtitum: vel potius feudum non committi: niſi poſtulatū à domino ſeruitium à Vaſallo neglectum fuerit. lib. 2. tit. 26. §. licet. lib. 1. tit. 21. §. 1. Reſtat, vt de extraneo dicamus: cui ſi Vaſallus feudum ſuum quoquo modo tradiderit, nullius temporis, ac proinde nec longiſsimi præſcriptio permittitur, propter Lotharij & Friderici 1. conſtitutionem. lib. Feud. 2. tit. 40. §. 2. & tit. 55. §. 2. cui conſentaneum videtur caput legis Iuliæ de repetundis, quo cauetur ne res contra legem acceptas vſucapi liceat. l. pen. D. ad leg. Iul. repet. Sed videamus, ne totum iſtud ius abrogatum ſit. Extat enim Friderici 11. conſtitutio Neapolitana, quam ſuperius commemorauimus, quæ tricennalem præſcriptionem ob hanc cauſam admittit, quia cùm prædia ſeruitio principis deſtinata atque obligata ſint, nihil de ipſius ſeruitio poteſt decedere: cui conſentanea ſunt quæ extant in l. Imperatores, 7. D. de public. & vectig. l. denique 19. de iur. fiſci.

De traditione poſſeſsionis.

CAPVT XXI.

SVPEREST ſextus & vltimus feudi acquirendi modus, aliquanto tamen quàm ſuperiores infirmior, nimirum Miſſio in poſſeſsionē: de qua ſcribitur in lib. 1. tit. 25. §. 1. & lib. 2. tit. 33. Quorum tamen duorum locorum (pace feudiſtarum dixerim) manifeſta diſcrepantia eſt. Nam primo loco ſimplex miſsio in poſſeſsionem, inueſtituræ expers, negatur valere pro feudo, ſed tantùm ad vſumfructum, qui fructuarij morte extinguitur: altero verò talis eſſe dicitur, ac ſi inueſtitura interceſsiſſet: atque inde dici longa poſſeſsione feudum acquiri. Quid? feudum præſcriptione quæſitum: an non etiam ad heredes tranſmittitur? Certè: quamuis in lib. 2. tit. 26. §. 6. nulla eius tranſmiſſionis mentio fiat: tamen vbi nominatim ius præſcriptionis non abrogatur, nihil de eo derogari intelligitur. vt vulgo dici ſolet ex l. præcipimus, C. de appellat. l. ſancimus, C. de legat. præſt. At vetus dialecticæ lex eſt, vt propter quod aliquid tale eſt, id quoque magis tale ſit. Quare ſi propter nudam poſſeſsionis traditionem, id eſt, ſine inueſtitura factam

& ad eius exemplũ ius feudi perpetui præſcriptio confert: quid eſt, quòd de illius vi & poteſtate pari dubitare poſsimus? Vtra autem verior ſententia ſit, conſiderandum eſt. Ac primum video textum in libr. 2. tit. 32. qui diſertè affirmat inueſtituram ſine teſtium ſolennitate factam non valere: etiam ſi per breue teſtatũ probari poſsit. Sanè cum inueſtitura ſit actus legitimus qui certo ritu conſtat, idem planè de illa dicendum putarem, atque de cæteris omnibus, quos conſtat ſine legitimo ritu & ſolennitate non valere. adeo vt aquæ & ignis ceremonia de ſubſtantia matrimonij eſſe ſtatuatur: in l. pen. D. de donat. int. vir. Valuiſſe tamen ad vſumfructũ inducendum, propterea videtur, primùm, quia vterque in eo Textus conſentit: deinde quia plerúnque quod non valet vt agitur, at tamen vt poteſt, valere iubetur. vt l. 1. §. ſimiliq́ue, C. de latin. lib. toll. & ſimilib.

Digreſsio de notis ſolennibus, ſiue ritibus, qui à Populo Ro. in actibus legitimis adhibebantur.

CAPVT XXII.

SVPERIOR illa inueſtituræ mentio multorum eiuſmodi rituum mihi memoriam renouat, quibus vti Populus R. in actibus legitimis ſolebat: quos animi cauſſa iuuat hunc in locum ex variis auctoribus collectos atque obſeruatos congerere. Mirifica igitur Populi R. in omnibus gerendis negotiis ſiue cautio, ſiue diligẽtia, ſiue ſuperſtitio fuit: quod vel ex ominibus & prodigiis & ſomniis cuiuis licet animaduertere. Apud antiquos (inquit Valerius lib. 2.) non ſolùm publicè, ſed etiam priuatim nihil gerebatur, niſi auſpicio prius ſumpto. Hinc omnibus in rebus certas & ſolennes verborum formulas adhibebant: adeo vt etiam à Laniis carnes conceptis verbis emerent. quod Varro lib. de re ruſt. 2. demonſtrat. Hinc etiam illi ritus, ſiue ſymbola quibus vti in actibus legitimis ſolebant: veluti in ſponſalibus, vt ferreum annulum darent. Plinius lib. 33. cap. 1. Hi quoque qui ob legationem acceperant aureos in publico tantùm vtebantur eis: intra domos verò ferreis. quo argumẽto etiam nunc ſponſæ annulus ferreus mittitur, iſque ſine gemma. Poſteà autem aureus dari cœpit. Tertullian. in Apologet. aduerſ. gent. cap. 6. Aurum nulla norat, præter vnico digito, quem ſpõſus oppigneraſſet pronubo annulo. Iſidorus lib. 20. Etymol. Fœminæ non vſæ ſunt annulis, niſi quos virgini ſpõſus miſerat. Et in lib. de diuin. off. Quod in primis nuptiis annulus à ſpõſo ſponſæ datur, ſit vel propter mutuæ dilectionis ſignum, vel vt eo pignore eorum corda iungantur. Eiuſque rei exemplũ extat in l. ſi donatæ, 36. §. 1. D. de donat. int. vir. Item in contrahendis nuptiis vt aquam & ignem adhiberent: qua de re multa ex Varrone, Feſto, Seruio, & aliis quibuſdam locis expoſuimus. Idque ad matrimonij ſubſtantiam pertinuiſſe, patet ex l. pen. D. de donat. int. vir.

& vx.

&vx. Eius autem ſymboli varias Plutarchus in Problem. cauſſas exponit, ſed ego conuictus tantùm coniugales eas fuiſſe notas exiſtimo. Iam in domum deductæ vxori claues dabantur: vt ſignificaretur (ait Sext. Pompeius) ei rerum omnium domeſticarum, quæ clauibus concludi ſolent, cura ac cuſtodia, tota denique domus ac rei familiaris adminiſtratio committi. In diuortiis autem claues adimebant. Cicero Philip. 2. Frugi factus eſt. Mimam illam ſuam ſuas res ſibi habere iuſsit. ex XII. tabulis claues ademit, exegit, &c. Quod inſtitutum Plutarchus Numæ attribuit, in ipſius vita. Ambroſius in Epiſt. 65. Mulier offenſa claues remiſit, domũ reuertit. Item in operis noui prohibitione lapilli iactu ſolenni vtebantur: vt eſt apud Vlpian. in l. de pupillo, 5. l. meminiſſe, 10. D. de oper. nou. nunt. Item in emancipationibus liberorum, & manumiſsionibus ſeruorum, alapas impingebant, quas ῥαπίσματα Iuſtinianus appellat. l. vlt. C. de emancip. & Nouell. 81. Cornutus in Perſium, Quoties manumittebant, eos alapa percuſſos circumagebant, & liberos confirmabát: Cùm Perſius ita ſcripſiſſet:

Verterit hunc dominus, momento turbinis exit Marcus Dama.

Seneca in Epiſt. ad Lucilium, Philoſophiæ ſeruias oportet: vt tibi contingat vera libertas. non differtur in diem, qui ſe illi ſubiecit. ſtatim circum agitur. Tonſis prætereà Pileum imponebant. l. directis, 10. C. de teſt. manum. & apud Non. Marcell. & Liuium libr. 45. Polybius eum Regem indignum maieſtate nominis tanti tradit pileatum capite raſo obuiam ire legatis ſolitum: libertúmque ſe populi R. ferre, & ideo inſignia ordinis eius gerere. Feſtuca præterea eos attingebant: authore Plutarcho, in libello de Sera dei vindicta. Plautus in Milit. glorioſ. Quid ea? ingenua an feſtuca facta libera eſt? Eiúſque rei argumentum ſupereſt in l. 2. C. ſi aduerſ. libert. & l. igitur, 12. §. 2. D. de liber. cauſ. Item in vſurpationibus, id eſt, interrumpendis vſucapionibus, ſurculum arboris defringebant. Cicero de Orat. III. Etiam hac inſtituendo diuiſione vtuntur: ſed ita, non vt iure aut iudicio, vt deniq; recuperare amiſſam poſſeſſionem, ſed vt ex iure ciuili, ſurculo defringendo, vſurpare videantur. Item in vindiciis manum conſerebant. Gellius lib. 20. cap. 9. Manum conſerere eſt, qua de re diſceptabatur in re præſenti, cùm aduerſarius aduerſarium manu prenderet, in ea re omnibus verbis vindicare: id eſt, vindicta correpta manus in re atque in loco præſenti conſerere. Hinc vim moribus fieri apud Ciceronem in ea pro Cæcinna: quod commiſsis feſtucis (quas vindicias appellabant) ludicra concertatione fiebat. Item in ſponſionibus annulum tradebant. Plin. lib. 33. cap. 1. Celebratior quidem vſus cum fœnore cœpiſſe debet: argumento eſt conſuetudo vulgi, ad ſponſiones etiamnum annulo exiliente, tracta ab eo tempore, quo nondum erat arra velocior: vt planè affirmare poſsimus, numos ante apud nos, mox cœpiſſe annulos. Item: in teſtationibus aurem attrectabant. Plin. lib. 11. cap. 45. Eſt in aure ima memorię laus, quem tangentes atteſtamur. Plautus Perſa:

Nónne anteſtaris? Tuáne ego cauſſa carnifex cuiquam mortali libero aures atteram? Horat.libr. Serm.1.licet anteſtari? Ego verò oppono auriculam:rapit in ius. Item in emptionibus rerũ mancipij æs & libram adhibebant:eóque ære libram percutiebãt. Plin.lib.33.cap.3.Libralis & dupondius appendebatur aſsis:qua conſuetudine in his emptionibus,quæ mancipij ſunt,etiam nunc libra interponitur.Caius in Inſt. Is qui mancipium accipit, æs tenens, ita dicit: Hunc ego hominem ex iure Quiritium meum eſſe aio.Iſque mihi emptus eſt hoc ære,æneáque libra.Deinde ære percutit libram. Idque æs dat ei, à quo mancipium accipit, quaſi pretij loco. Vnde etiam tranſlata conſuetudo ad teſtamenta, vt quaſi emptione res transferretur,per æs & libram fierent. Item in auctionibus, ſi quis quid pluris liceretur,digitum tollebat.Cicero Verrina III.Accurrunt tamen ad tempus tutores: digitum tollit Iunius Patruus. Et Verrina v.Vtrum eſt æquius eum qui manu quæſierat, an eum qui digito licitus ſit, poſſidere? Puto etiam in acquirenda poſſeſsione, ſedis poſitionem fuiſſe.quam coniecturam ex his Pauli verbis capio: in l.1.D. de acq. poſſ.Poſſeſsio appellata eſt (vt & Labeo ait) à ſedibus:quaſi poſitio: quia naturaliter tenetur ab eo, qui inſiſtit, dominiúmque rerum ex naturali poſſeſsione cœpiſſe.Præterea in herede inſtituendo moris fuiſſe videtur, vt teſtator ſuum heredi annulũ traderet. Valerius Max.lib.7.cap.9. Cùm præ ſe ſemper tuliſſet vnum illum ſibi eſſe heredem, moriens etiam annulos ei ſuos tradidiſſet. Item: T. Barrulus Lentulo Spintheti decedens ſuos annulos perinde atque vnico heredi tradidit. Item: Sempérque annulos quoque ſuos ei tradidit: videlicet nequid ex ea hereditate, quam non erat aditurus, amitteret. Iuſtin.lib.12.de Alexandro Magno ſcribens: Sexto die,inquit,præcluſa voce exemptũ digito annulum Perdiccæ tradidit:quæ res gliſcentem amicorum diſſenſionem ſedauit. Nam & ſi non voce nuncupatus heres, indicio tamen electus eſſe videbatur. Æmilius Prob. in Eumene: Alexandro mortuo, cùm regna ſingulis familiaribus diſpartirentur, & ſumma rerum tradita eſſet tuenda eidem,cui Alexander moriens annulum ſuum dederat,Perdiccæ, ex quo omnes coniecerant, eum regnum ei commendaſſe quoad liberi eius in ſuam tutelam peruenissent. Quod idem Diodorus libr.18. commemorat: ᾧ καὶ ὁ βασιλεὺς,inquit, τὸν δακτύλιον τελευτῶν ἐδεδώκει. Videndum etiam ecquid in oppignerandis rebus moris fuerit,vt pugno contingerẽtur,aut manu compreſſa præhenderentur.Cuius in l.238.§.2.D.de verb.ſignif.Pignus appellatur à pugno,quia res quę pignori dantur,manu traduntur.Vnde etiam videri poteſt,verum eſſe quod quidam putant,Pignus propriè rei mobilis conſtitui.Poſsit etiam aliquis exiſtimare moris fuiſſe, in obligationibus vt dicis cauſſa promiſſor necteretur: Item vt in ſolutionibus vt vinculum ſolueretur. Varro: Nexum eſt quodcunque per æs & libram geritur. Idque Necti dicitur. Hinc apud Cicer. lib. de legib.2. Legatarius qui non vult ſoluere quaſi ex teſtamento, ſtipulatur ab herede, & per æs & libram

libram ab eo accipit. Ita legatarius, inquit, heredem ſoluit. Huc etiam referri poteſt quod Iſidorus, non optimus tamē auctor, lib. Etym. 5. cap. 34. ita ſcribit, Mandatū dictum quòd olim in commiſſo negotio alter alteri manum dabat. Et paulo pòſt: Stipulatio dicta eſt à ſtipula. Veteres enim quando ſibi aliquid promittebant, ſtipulam tenentes frangebant. quam iterum iungentes, ſponſiones ſuas agnoſcebant. Atque hæc quidem hactenus. Nam quòd exiſtimant nonnulli, moris fuiſſe, vt in hereditatum aditionibus digitos concreparent, propter Ambroſij locum in lib. de Off. 3. videamus ne ab Ambroſij ſententia planè alienum ſit. Nam verba ipſius in lib. 3. cap. 11. hæc ſunt: Non ego in hereditatib. adeundis digitorum percuſſiones & nudi ſucceſſoris ſaltationes notabo. (Vulgo vitiosè legitur Salutationes) nam hæc etiam vulgo notabilia. Non ſimulatæ piſcationis compoſitas copias vt emptoris illiceretur affectus. Cùm autem Ambroſius iis tribus libris cōtra tres Ciceronis de Offic. libros diſputare inſtituerit: hoc capitis initio tres Ciceronis locos perſtringit, quorum primus his ſcriptus eſt verbis. Itaque ſi vir bonus haberet tantam vim, vt ſi digitis concrepuerit, poſſit in locupletum teſtamenta nomen eius irrepere. Ludit autem Cicero, perinde quaſi diceret: Si digitum mouerit. Neque aliud Ambroſius ſignificat. Nam digitis concrepandis aliquid efficere, prouerbiale eſt, pro facilè & nullo negotio conficere. vt apud eundem Agraria 11. Qui ſimul ac Decemuiri concrepuerint, armati in ciues, & expediti ad cædem eſſe poſſint. Huc verò etiam pertinet, quod ſcribit Plin. libr. 28. Pollices cùm fauemus, premere etiam prouerbio iubemur.

De ritu infeudationis, quæ Inueſtitura dicitur.

CAPVT XXIII.

QVOD igitur gentium propè omnium commune fuit, vt in ordinum & collegiorum cooptationibus ritum aliquem adhiberent, quod inſigne noui honoris eſſet: id feudiſtæ in Vaſſallorum creatione vſurparūt. quem ritum poſteriores inueſtiturā appellarunt: id eſt, quaſi confirmationem, & ritum ceſſionis: quemadmodum in Dictionario copiosè expoſuimus. Meminiſſe autē oportet, quod ſuperius docuimus: non hanc militarem conſcriptionem, ſiue cooptationem eſſe. Prius enim militari cingulo inſignitum eſſe eum oportuit, qui infeudandus eſſet: vt cùm is cuius in equeſtri militia virtus erat Imperatori cognita, aureo annulo pro concione donabatur his verbis: Quandoquidem tu in prælio, in bello, in re militari nunquam mihi defuiſti, omnibúſque in periculis mecum verſatus es, ob haſce res, hoc annulo aureo te dono. Cuius formulæ Cicero Verrina v. eſt teſtis. Inueſtituræ igitur quatuor partes animaduertendæ ſunt: quarum prima eſt Nota infeuda

feudationis,ſiue inſigne honoris,quod peculiari nomine Inueſtitura dicitur: altera Hominium,ſiue iuſiurandum fidelitatis:tertia Teſtatio: poſtrema Inductio in poſſeſsionem. quarum de ſingulis eo quo propoſuimus ordine diſſeremus. Quanquam non ſine cauſſa dubitatum eſt, vtri prior debeatur locus: inueſtioníne, an fidelitati.Nam ſi militaris cinguli rationem ducamus,ſatis conſtat,ordinem hunc ſeruatum fuiſſe,vt primùm nomina milites profiterentur,tum vt iuramento dicerent, mox in numeros referrentur, poſtremò vt cingulo militari accingerentur. l.ex eo tempore,42.& l.ſeq.D.de milit.teſt.& aliis locis compluribus. Contra tamen Feudiſtæ Inueſtituram ante Sacramentum conſtituunt: vt lib.2. tit.3. Vtrum autem, inquiunt, præcedere debeat fidelitas inueſtituram, an inueſtitura fidelitatem, quæſitum ſcio. Et ſæpe reſponſum eſt,inueſtituram debere præcedere fidelitatem. Fidelitatem autem dicimus, iuſiurandum quod Vaſallus præſtare debet domino. Feudiſtarum ſententiam hæc ratio comprobat, quòd cùm feudum ſit clientela militaris (vt ſuperius demonſtratum eſt) clientelæ autem materia ſit ius vtendi fruendi cauſſa efficiens:Beneficium patroni: forma,inueſtitio:finis,munus militiæ: conſentaneum eſt, primum efficienti cauſſæ locum attribui. vnde etiam feudalis clientela beneficij nomine appellata eſt:quòd prius beneficium eſſe oportet, quàm eſſe Vaſallus poſsit, qui beneficium agnoſcat. Itaque lib.2.tit.7. in fi. Inueſtitura verò facta, inquiunt, & fidelitate ſubſecuta, omnimodò cogatur dominus inueſtitum in vacuam poſſeſsionem mittere. Inueſtiendi ergo ritum certum ſolemnémque eſſe voluerunt:eiúſque ritus notas complures, præcipuè autem haſtam inſtituerũt. cuius inſtituti originem hanc apud Iuſtinum lib. 43. reperio. Per ea, inquit,tempora Reges haſtas pro diademate habebãt,quas Græci σκῆπτρα dixere. nam & ab origine rerum pro diis immortalibus veteres haſtas coluere:ob cuius Religionis memoriam,adhuc deorum ſimulacris haſtę adduntur. Sic Dyoniſ. Halicarn. Liuius, Appianus, & Tacitus teſtantur, populi R. inſtitutum hoc fuiſſe, vt Regibus appellatis Senatus auream coronam,auream pateram, ſellam eburneam, ſcipionem eburneum, rogam pictam, & palmatam tunicam mitteret. Valerius autem Max. lib.5. cap.7. conſuetudinem Imperatorum qui Regem aliquem appellabant, fuiſſe docet,vt eum in ſuo tribunali ac ſella curuli collocarent. Sic Iulius Capitolinus & Dio,& Zonaras teſtantur, moris fuiſſe, vt Imperator Præfectũ prætorio conſtituens, cingulum ei cum gladio apponeret:vnde illa memorabilis vox Traiani: Accipe hunc enſem: &, ſi quid rectè atque,è Rep.imperauero, pro me: ſin ſecus, in me vtere. Sed hac de re & horum præfectorum ornamentis atque inſignibus, video luculenter & copioſè ſcriptum à P.Fabio,viro clariſſimo,& cùm artium omniũ ingenuarũ doctrina præſtanti, tum etiam honoribus atque opibus florentiſsimo, lib. Semeſtr.1.cap.3. Ac veterum quidem Imperatorum inſignia hæc ferè numerantur,ſella eburnea, laurea corona vel radiata, ſceptrum eburneum,

veſtis

veſtis purpurea, XXIIII. lictores cū ſecuribus & faſcibus, & ignis prælatio: Germanorum autem, Caroli Magni inſtituto, hæc fuerūnt: chlamys, torques, corona, crux, ſceptrum, enſis, lancea, orbis in terræ figuram, clypeus cum aquila bicipiti, & labarum purpureum. Vt autem varia feudorum genera, ſic etiam varij infeudationum ritus fuerunt. Nam alia in Imperatoribus deſignandis, alia in Regibus, alia in Epiſcopis, alia in Ducibus, Comitibus, Marchionibus, alia item in minoribus Vaſallis adhiberi inſignia ſolebant. Imperatori quidem Germanico primùm gladius accingitur, tum armillæ humeris imponuntur, pòſt ſceptrum in manus datur, ad extremum capiti corona imponitur: quemadmodum Ioh. Tritemius in Otthonis I. hiſt. commemorat, cap. Chron. 6. qui alio loco cap. 20. in Regis Romanorum inauguratione, globum & annulum adiungit. Helmodus in hiſt. Slauorum, libr. I. cap. 32. Fac nobis reddi coronam, annulum, & purpuram, cæteráque ad inueſtituram Imperialem pertinentia. Iam verò in cæteris Regnis interdum haſta tantùm adhibetur, interdum gladius tantùm, nonnunquam vtrunque. Gregorius Turonenſis lib. 7. cap. 33. Poſthæc Rex Guntchrannus data in manus Regis Childeberti haſta, ait: Hoc eſt indicium, quòd tibi omne Regnum meum tradidi. Aimoinus lib. 3. cap. 68. Tunc demum, inquit, Guntchrannus Rex haſtam quā manu gerebat, nepoti tradidit, inquiens: Hoc, amantiſsime nepos, indicio noueris, te mihi ſucceſſurum in Regno. Et lib. 5. cap. 17. Vbi dominus Imperator filium ſuum Carolum armis virilibus, id eſt, enſe cinxit: corona Regali caput inſigniuit. Et ca. 36. Richildis Compendium ad Ludouicum veniens, attulit ei præceptum per quod pater ſuus illi Regnum antè mortem ſuam tradiderat: & ſpatham, quæ vocatur Sancti Petri: per quam eum de Regno inueſtiret: ſed & Regium veſtimentum & coronam ac fuſtem ex auro & gemmis. Et cap. 39. Coronam & ſpatham ac reliquum Regium apparatum filio ſuo Ludouico miſit. Et cap. 49. Necnon & ſceptrum & virgam, & per hæc Eccleſiarum & pauperum defenſionem, & quæcunque Regni inſignia tradidit. Eleganter etiam Gallicus ſcriptor Annalium Nortmanniæ cap. 180. & ſeq. ritum illum deſcribit, qui eſt adhibitus in Richardi Anglorum Regis inauguratione: cuius capiti primùm corona, tum dextræ ſceptrum, mox ſiniſtræ virga Regalis tradita eſt: cùm ei tres Comites præirent: quorum ſinguli ſingulos gladios nudos geſtabant. Memorabile autem eſt, quod Corn. Tacitus ſcribit, gladij traditione, ius vitæ & necis permiſſum intelligi. Suetonius in Vitellio: Vocata cōcione iurauit, coëgitque iurare cæteros, nihil ſibi antiquius quiete publica fore. Tunc ſolutum à latere pugionem Conſuli primùm, deinde illo recuſante Magiſtratibus porrigēs: &c. Tacitus autem, vt dixi, eandem hiſtoriam commemorans, addit eum pugionem porrexiſſe Conſuli, veluti, ius necis vitæq; ciuium tradentem. Atque hæc quidē de Regni inſignibus hactenus. Epiſcopatuum autem infeudandorum inſigne, fuit ſceptrum: Ducatus autem & Comitatus &

Marchiæ, Vexillum. Specul. Saxon. lib.3. articul. 60. Imperator cum ſceptro, cōfert feuda ſpiritualibus: cum vexillo autem ſecularibus confert omnia feuda illuſtris dignitatis. nec licet ei feudum vexilli per annum & diem vacans & non collatum tenere. Ottho Friſing. lib. Frid.2. cap.5. vbi ſcribit de duobus fratribus, Petro & Guirtone, qui de Regno Daciç contendebant: quæ controuerſia ſic ab Imp. Frid.1. & Principibus Germaniç tranſacta eſt, vt Guirto relictis ſibi quibuſdam prouinciis regiũ nomen per porrectum gladium abdicaret. Eſt enim, inquit, conſuetudo curiç, vt regna per gladium, prouinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur. Petrus verò accepto ab ipſius manu regno, fidelitate & hominio ei obligaretur. Ita corona regni per manũ Principis ſibi impoſita gladium Regis ſub corona incedentis portauit. Hoc autem Guntherus lib. 1. ſic expreſſit:

Ergo vbi vexillo partem quam diximus, ille:
Hic autem gladio regnum ſuſcepit ab ipſo:
Hunc etenim longo ſeruatum tempore morem
Curia noſtra tenet.

Ottho Friſing. lib. Frid.2. cap. vlt. Erat autem hæc ſumma, (vt recolo) concordiæ. Henricus maior natu Ducatum Baioariæ per ſeptem vexilla reſignauit: quibus minori traditis, ille duobus vexillis Marchiam Orientalem, cum Comitatibus ad eam ex antiquo pertinẽtibus reddidit. Exinde de eadem Marchia cum prędictis Comitatibus, quos tres dicunt, iudicio Principum Ducatum fecit: eúmque non ſolùm ſibi, ſed & vxori cũ duobus vexillis tradidit: néue in poſterum ab aliquo ſucceſſorum ſuorũ mutari poſſet, aut infringi, priuilegio confirmauit. Idem lib. Chron.7. ca.20. Verum ſilentio præterire nolumus, quod in dãdo ducatu inter ipſum & Romanum Pontificem penè controuerſia orta fuit, vtroque ducatum Apuliæ ſui fore iuris affirmante. Quæ lis conſilio tandem hoc modo deciſa dicitur, vt in dando Duci vexillo, vtrique manum adhiberent: hoc eſt, vt ambo, Papa & Imperator, ſuis dextris vexillum tenẽtes, ſimul illud Duci porrigerent, vt Dux ſe æque ab vtroq; inueſtitum agnoſceret. Albertus Krantz. lib. Dan.7. cap.40. Et inſtituto de more ſolenni apparatu, vexillum illi per manus filij tradidit, Ducémque creat illum: regníq; Vaſallum, multis ex regni proceribus aſtantibus. Idem libr. 8. cap.22. Ibi ex compoſito illi Adolphus Dux Sceluicenſis & Comes Holſatiæ occurrens feudi poſtulauit de iure innouationem. Nec diu moratus Rex apparatu legitimo per Bannerium inueſtiuit illum Ducatu, acceptis quæ præſtari ſolent iuramentis. Idem lib. Nortmann.4. cap.9. Quo in conuentu Robertus Ligium ſe Pontifici & Eccleſiæ iterum fecit, & B. Petri vexillo à Pontifice donatus eſt. Ducatus enim Apuliæ datus ei antea fuerat. Video etiam ſceptrum in Ducali inueſtitura adhiberi ſolitum. Sigeb. in Chron. ſub ann. 1180. Filia Henrici Regis Anglorum peperit ei filium: quem pater inueſtiuit Ducatu Apuliæ per aureum ſceptrum, quod in

manu

manu gerebat. De Papalis autem inueſtituræ ornamentis atque inſignibus, operæpretium eſt volumen Pontificalium ceremoniarum legere. Mantum quidem, quod eſt togę papalis genus, earum caput fuiſſe, intelligitur ex his Alexádri Papæ verbis in epiſtola contrà Octauianum Antipapam, apud Radeuic. lib. 2. cap. 51. Idem Octauianus abſtracto pileo, & capite inclinato, mantum per manus eiuſdem clerici ambitioſus aſſumpſit. Verùm ex diuino credimus iudicio contigiſſe, quòd ea pars manti, quæ regere anteriora debuerat, multis videntibus & ridentibus poſteriora regebat. Et cùm ipſe hoc emendare voluiſſet, quia capitium manti extra ſe raptus non poterat inuenire, collo fimbrias circunduxit, vt ſaltem mantus ipſe appenſus ei quodammodo videretur. Et cap. 66: In Epiſtola Canonicorum pro parte Victoriæ Papæ: Accepto manto voluerunt immantare Dominum Rolandum. Item: Iterum illum immantare tentauerunt, nec potuerunt, & cancellarium cum manto nullo modo retigerunt. Item cap. 67. Voluerunt cognoſcere, ſi immantatus eſſet: & non inuenerunt eum immantatum. Cætera autem inueſtituræ Papalis inſignia Platina Cremonenſis in Paſchali II. his deſcribit verbis: Indutus deinde coccineam Chlamidem, tyaráque capiti eius impoſita, comitante populo & clero, equo albo ad Lateranum perducitur: vbi cùm in ſede ad eam rem de more parata aliquandiu quieuiſſet, balteo ſuccingitur, vnde ſeptem claues, ſeptémque ſigilla pendebant: dein atrium lateranenſe inuiſit, ſceptrum Pontificium manibus gerens. Hæc de Papatu. De reliquis autem regalibus ſacerdotiis, illud ſcire oportet: interdũ ſceptrũ aureum notæ cauſſa, interdum verò annulum & virgam adhiberi ſolitã: quemadmodum ex iis locis quos ſupra ca. de feud. eccleſ. protulimus, intelligi poteſt. Sigebert. in Chron. ann. 1111. Imperator dabat licitò Epiſcopatus & Abbatias per annulum & virgam. Contra hanc maiorum auctoritatem cenſebant Papæ non debere dari per virgam, vel per annulum epiſcopatum, aut aliam eccleſiaſtici iuris inueſtituram. Idem in Chron. ann. 1097. Reges Angliæ hanc legem diu renuerũt, vt electos eccleſiæ præſules ipſi per virgam paſtoralem eccleſiis inueſtirent. Helmodus in hiſt. Sclauorũ, cap. 70. Vt dominus meus Dux Saxoniæ accipiat virgulam & det in manum veſtram. Verùm hæc quidem de potentiorum & Vaſſorum maiorum inueſtituris, hactenus. Minores autẽ ſiue Vaſalli, modò haſta, modò annulo, modò fuſte inueſtiuntur. vt lib. Feud. 2. tit. 2. Quando haſta, vel aliud corporeum quiddam porrigitur à domino, ſe inueſtituram facere dicente. Id autem domini inueſtitura appellatur: quod Vaſallus cùm ei de inueſtitura controuerſia mouetur, proferre atque oſtentare ſolet. libr. 2. tit. 27. §. 7. Non diſſimilis fuit Romani iuris ratio, cùm claues aut annulus ſignatorius dabatur, quaſi alienationis teſtificandæ cauſſa. l. cum pater, 77. §. pater. 21. D. de legat. 2. Nam vt in feudis poſt inſigne traditionis inductio in poſſeſſionem neceſſaria eſt, ita poſt claues aut annulum tradenda erat poſſeſſio: niſi forte ad ipſum horreum, aut cellam, & in re præ-

ſenti traderentur: vt nominatim ſcribit Papinianus, in l. clauibus, 74. D. de cont. empt. & Paulus in l. 1. §. pen. D. de acq. poſſ. Verùm hæc quidem de infeudationis ritu & ſymbolis. Illud ad extremum notandum eſt, vim huius infeudationis hanc eſſe, vt duplicem in patronum obligationem pariat: vnam vt plenam poſſeſsionis traditionem inueſtito debeat. lib. 2. tit. 7. & tit. 26. §. 16. qua de re nec ita multò pòſt diſſeremus: alteram, vt mutuam Vaſallo fidem beneuolentiámque præbeat: & vt ille huic clientis, ſic hic illi patroni officium præſtet: quæ obligatio ipſo (vt modo dicebamus) infeudationis iure, vi ipſa, tacitè ac ſine vlla verborum aut iuriſiurandi formula naſcitur. lib. 2. ti. 26. §. 24. & tit. 47. De quo commodior erit poſteriùs explicandi locus.

De homagio & fidelitate.

CAPVT XXIIII.

DEINCEPS ad inſtitutam de feudali inueſtitura tractationem redeundum eſt. Alteram igitur infeudationis partem eſſe diximus hominium: ſiue (vt alij appellant) homagium: quod & Fidelitas vulgò dicitur. Eſt autẽ homagium (ſi vim verbi propriè ſtrictéque conſideramus) veneratio, quam vaſallus patrono propter beneficium acceptũ tribuit: cùm ſe eo nomine hominem, id eſt, clientem ipſius fore profitetur: quæ veneratio planè ſeruilis fuit: quemadmodum paulò pòſt intelligetur. Itaque quod in lib. Feud. 2. tit. 5. ſic cõcipitur: Ego iuro, quòd ero fidelis ei, vt vaſallus domino: apud Aimoinum lib. 5. cap. 24. ita concipitur: Ego Hircmannus à modò & deinceps domino ſeniori meo Carolo Regi ſic fidelis & obediens ero, ſicut homo ſuo ſeniori. Hinc verſus ille fatalis inter Papam Adrianum & Imperatorem Fridericum 1, de quo eſt apud Radeuicum lib. 1. cap. 10. Nam cum à Papa coronatus Imperator fuiſſet Romæ in templo Lateranenſi: ſub eius coronationis imagine verſus iſti duo ſubſcripti ſunt, quibus Imperator homo, id eſt, vaſallus Papæ dicebatur.

Rex venit antè fores, iurans prius vrbis honores:
Poſt homo fit Papæ: ſumit quo dante coronam.

Admonendi autem ſumus, hominium plerunque generaliter accipi pro fœdere: tréſque ipſius ſpecies conſtitui: Obſequiale, Feudale, & Sociale: quod pragmatici veteres Galli dicere ſolebant, *Hommage de ſeruice, hommage de fief, ſimple hommage de paix.* quemadmodum ſcribit auctor ſummæ Ruralis & Conſuet. Nortmann. Obſequiale eſt, veneratio cum promiſſione obſequij & operæ militaris. cuiuſmodi ferè illud eſt, de quo in duobus Feudorum libris tractatur. Feudale eſt veneratio, cum promiſſione fidelis & grati animi ob beneficium acceptum, ſine vllius operæ obligatione: cuiuſmodi pleraque ſunt quæ Francogalliæ moribus præ-

ſtantur.

ſtatur. Sociale verò non veneratio eſt, ſed eſt fœdus, quo quis ſe alterius beneuolentiam comiter obſeruaturum promittit. Itaque impropriè & abuſiuè hominium appellatur: cùm is qui neceſsitudinem illam contrahit, non ſe hominem & clientem, ſed amicum ſimpliciter fore profiteatur. Ex quibus intelligi poteſt, primùm duas illas ſuperiores ſpecies commodius ita nominari poſſe, vt aliud dicatur militare, quoniam operę militaris obligationem continet: aliud priuatum, quoniam à cuiuſuis ordinis & conditionis hominibus præſtatur. Deinde intelligitur, quemadmodum vetus illa quæſtio explicari poſſit, An homagiū ſine iuramento, viciſsimque iuramentū fidelitatis ſine homagio pręſtari poſsit. Radeuicus lib. 2. in cap. Adriani Papæ, de concordia inter ipſum & Imperatorē Fridericum 1. Epiſcopos Italiæ, inquit, ſolum ſacramentū fidelitatis ſine hominio facere debere domino Imperatori, id eſt, ſine perſonarum ſubiectione. Item in eiuſdem Epiſt. ad Fridericum, quæ extat in Append. Radeuici: Quid dicam de fidelitate Beato Petro & nobis à te promiſſa & iurata? quomodo eam obſerues? cùm ab iis qui Dij ſunt, & filij excelſi omnes (Epiſcopi videlicet) homagium exquiris, fidelitatem exigis, & manus eorum ſacratas manibus tuis innectis? Sigebertus in Chron. ann. 1176. Rex Scotiæ pacificatus eſt cum Rege Angliæ, hoc modo: Fecit homagium ei de omni terra ſua. Et mox: Et conceſſit ei, vt omnes Epiſcopi & Abbates hoc idem facerent. Epiſcopi verò & Abbates homagium non fecerunt, ſed ſacramento ſe conſtrinxerunt, hoc obſeruaturos, & quòd forent ſubditi eccleſiæ Eboracenſi, & illò irent cauſſa ſacrandi. Albertus Krantz. Vuandal. libr. 12. cap. 26. Hamburgum vetus & honoratum oppidum quod Comitibus Holſatiæ ab olim paruit, Regi Danorū, tum Holſatiam tenenti, homagium præſtare depoſcitur. Oſtendêre ciues indulta ab olim ſua, & obſeruantiam ſupra hominum memoriam longæuam: quòd ſubiectionem ſuam fidelibus verbis non ſacramentis firmare conſueſſent. Vrgebat diu Rex, aſſerēs non eſſe homagium ſine iuramento. & quomodò poſſent eſſe ſine homagio ſubditi? Illi permodeſtè reddidere: Homagium eſſe fidelitatis exhibitionem ſiue iuramento, ſiue verbis conſtantibus, & fide bona præberetur. orare ne vrgeantur à ſuis diſcedere cō ſuetudinibus honeſtis. Rex humaniſsimus placatus acquieuit. Idem lib. Daniæ, 8. cap. 29. Cúmque ſacramenta Rex ſolenni ritu ab omnibus acciperet, venit in Hamburgum. de homagio quidem nulla mora: ſed de pręſtando iuramento fit dubitatio. Intelligendum eſt igitur, iuſiurandum illud fidelitatis, quod ſine hominio fit, propriè tertiam illam eſſe fœderis partem, quod Sociale appellauimus: cùm inferior ſuperioris beneuolentiam, fortaſsis etiam maieſtatem, comiter ſe conſeruaturum iurat: cuius rei exempla ſuprà in cap. de feudo ligio & non ligio expoſuimus. Quod verò Hamburgenſes hominium facere non recuſauerunt, iuſiurandum eius præſtare recuſarunt, conſentaneum eſt ei quod feudiſtæ ſcribunt, Vaſallorum duo eſſe genera, nam alios iuratos eſſe, alios iniuratos. vel (vt

ipſorum verbis vtar,)alios per ſacramentum,alios ſine ſacramento,id eſt, qui neque fidelitatem neque hominium iurant:lib.2.ti.3. & tit.16.& titu. 24.§.2.& tit.47.Eius autem hominij quod verè propriéque hominiũ eſt, id eſt,cùm inferior potẽtioris ſe hominem & quaſi mancipium fore profitetur,duæ partes ſunt:Iuſiurandũ fidelitatis,& nota ſubiectionis.Itaque fidelitas definitur iuſiurandum quod Vaſallus præſtat domino.lib.Feud. 2.tit.3.§.4.& lib.2.tit.26.§.9.Sed de vtroq; ſingulatim atq; ordine differendum eſt. Ac iuriſiurãdi quidẽ feudalitij formula ita ſtolidè itáq; barbarè à feudiſtis cõcepta eſt in li.2.ti.5.vt eius lectores pudeat. Iurat enim Vaſallus ſe domino ita fidelem fore, vt Vaſalli ſuis dominis eſſe ſolẽt. Quid igitur ſi iura clientelæ Vaſallus ignoret, quæ tam multa ſunt, vt amplius viginti amittendi feudi cauſſæ numerentur. Quid eſt porro quod feudiſtæ ſcribunt,lib.1.tit.21.§.1.& lib.3.tit.2.moris eſſe vt Vaſallus in fidelitatis iuramento nominatim certa officia enumeret? At Carolus & re & nomine Magnus,lib.Franc.legis 4.titu.46. Hanc imperio ſuo ſubiectis formulam impoſuit:De ſacramẽto fidelitatis,quod nobis & filiis noſtris iurare debent,quod his verbis conteſtari debet: Sic promitto ego ille partibus domini mei Caroli Regis, & filiorum eius, quia fidelis ſum & ero diebus vitæ meæ ſine fraude vel malo ingenio. Hanccine igitur ſequemur? At Carolus illam formulam non Vaſallis militaribus,ſed ciuibus omnibus ſuæ ditioni atque imperio ſubiectis præſcripſit. Deinde quæ clientela & obſeruantia Principi,non eadem nobili alicui, aut Præpoſito militari continuò debetur,vt modò ex libr.2.tit.38.§. contra, dicebamus.Ecce rurſus aliam Imp. Frideric.1.quam Italię ciuitatibus,cùm Romam infeſtis ſignis proficiſceretur,præſcripſit : apud Radeuicum libr.1. ca.19. Ego iuro quòd à modo in anteà ero fidelis domino meo Friderico Romanorum Imperatori contra omnes homines : ſicut iure debeo domino & Imperatori,& adiuuabo eum retinere coronam Imperij,& omnem honorem eius in Italia:nominatim & ſpecialiter ciuitatem illam,& quicquid in ea iuris habere debet,vel in omni virtute comitatus vel Epiſcopatus N. Regalia ſua ei non auferam ibidem, nec alibi : & ſi fuerint ablata,bona fide recuperare & retinere adiuuabo.Neque in conſilio ero, neque in facto,quòd vitam,membrum vel honorẽ ſuum perdat,vel mala captione teneatur. Omne mandatum eius, quod ipſe mihi fecerit per ſe,vel epiſtolam ſuam,aut per legatum ſuum de facienda iuſtitia, fideliter obſeruabo, & illud audire vel recipere,vel complere, nullo malo ingenio euitabo. Hæc omnia obſeruabo fide bona ſine fraude. Sic me Deus adiuuet,& hæc ſancta quatuor euangelia. At huius formulæ ratio planè eadem eſt,quæ ſuperioris Carolinæ:ſolius enim Monarchę cauſſa & omnibus omnium generum ſubiectis præſtituta eſt. Ioh.Tritem.Chron.ca. 26.Ibi Principes iurata pace & obedientia in manibus noui Regis ſua ab eo feudalia ſuſceperũt : promittẽtes ei contra quoſcunq; firmá fidelémq; pro viribus aſsiſtentiam.Formulas igitur Carolinę illarum conſimiles, in Vaſallis qui ab Imperatore vel Rege feuda receperant,& aliis eius ditioni

atque imperio ſubiecti ſunt, ſeruabimus. cuius tamen longè diſſimilis illa fuit Magiſtratuũ Rom. qui Kal. Ianuar. iurare in acta Imperatoris ſolebant. Scribit enim Dio lib. XLVII. cùm Triumuiri Kal. Ian. iuraſſent, cæteróſque ad iuſiurandum adegiſſent, ſe Cæſaris Octauiani acta omnia rata eſſe habituros, καὶ τοῦτο (inquit) καὶ νῦν ἐπὶ πᾶσι τοῖς τὸ κράτος ἰσχύουσιν, ἢ καὶ ἐπ' αὐτοῦ ποτὲ γενομένοις, καὶ μὴ ἀτιμωθεῖσι γίγνεται. Alia rurſus eáque diſsimilis militaris iuriſiurandi fuit ratio, & multoties pro temporum varietate commutata. Liuius quidem lib. 32. aliud eſſe ſignificat ſacramentũ, aliud iuſiurandum. illud eſſe, quod quis vltrò ac ſponte pręſtat: hoc verò, quòd à ſuperiore conceptis verbis defertur. Milites, inquit, tum quod nunquam anteà factum erat, iureiurando à Tribunis militum adacti, iuſſu Conſulum conuenturos, neque iniuſſu abituros. nam ad eum diem nihil præter ſacramentum fuerat. Et vbi ad decuriatum aut centuriatum conueniſſent, ſua voluntate ipſi inter ſe equites decuriati, centuriati pedites coniurabant, ſeſe fugæ atque formidinis ergô non abituros, neque ex ordine receſſuros, niſi teli ſumendi aut petendi, aut hoſtis feriendi, aut ciuis ſeruandi cauſſa. Id ex voluntario inter ipſos fœdere à Tribunis ad voluntariã iuriſiurandi adactionem tranſlatũ. Dyon. Halic. lib. 10. hanc militaris iuriſiurandi formulã exponit: ἀκολουθήσειν τοῖς ὑπάτοις ἐφ' οὓς ἂν καλῶνται πολέμους, καὶ μήτε ἀπολείψειν τὰ σημεῖα, μήτε ἄλλο πρᾶξαι μηθὲν ἐναντίον τῷ νόμῳ. At Imperatorum ætate illius formulam Vegetius lib. 2. ſic exponit: Milites iurare ſolent: & ideo militiæ ſacramenta dicuntur. Iurant autẽ ſe omnia ſtrenuè facturos, quæ præceperit Imperator: nunquam deſerturos militiam pro republica Rom. Plura autem ſacramenti militaris capita Gellius exponit lib. 16. cap. 4. Ac memorabile eſt, quod Ammian. Marcellinus de Iuliani Imper. militibus ſcribit lib. 21. Iuſsíq; vniuerſi in eius nomen iurare ſolẽniter, gladiis ceruicibus ſuis admotis ſub execrationibus diris, verbis iurauere conceptis, omnes pro eo caſus quoad vitam profuderint, ſi id neceſſitas exegerit, perlaturos. Plutarchus autem in Galbę vita & Dio lib. 57. ſcribunt ſuis temporibus moris fuiſſe, vt Romani milites Kal. Ianuar. in nomen Imperatoris iurarẽt: cùm anteà ſtante Republ. in Senatus populíque Rom. nomen iurare ſoliti fuiſſent. συναγαγοῦντος αὐτοὺς (inquit Plutarchus) ἐπὶ τὸν ὅρκον, ὃν ἔθος ἐστὶν ὀμνύειν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος. Aliam etiam Gellius commemorat lib. 16. cap. 4. Sed diſputari poteſt, has omneis militares formulas nihil ad feudales clientelas pertinere: ad quas nemo, niſi qui iam cinctus, & in equeſtrem militiam receptus, ac proinde militari ſacramento obligatus eſſet, admittebatur. vt ca. 3. docuimus. Fuit igitur, vt iſtis feudiſticis delirationibus exagitandis finem imponamus, triplex iuriſiurandi formula ad triplicem clientelarum rationẽ accommodanda: cuius rei negotium Principum conſiliariis ad quos ea res pertinet, permittimus. Deinceps de nota hominij & feudalitię ſubiectionis videamus. Omnium quidem video eſſe commune, vt dextras tanquã in fœderibus iungerent: plerunque etiam vt dextris auerſis oſculum præberent

berent:interdum vt ambas manus iunctas patrono contrectandas præberent:ſupplicum & dedititiorum more,qui velatas manus porrigebát. At dextras quidem iungendi vetus in fœderibus faciendis inſtitutum fuit,religionibus etiam conſecratum.Plin.lib.11.cap.45.Ineſt & aliis partibus quædam Religio:ſicut dextra oſculis auerſa appetitur:in fide porrigitur.Iuſtinus lib.11.In quam rem vnicum pignus fidei regiæ dexteram ſe ferendam Alexandro dare.pôſt hæc porrecta manu expirauit. Loquitur de Dario:qui Dextram vnicum fidei Regiæ pignus eſſe affirmat.quo dici præclarius nihil poteſt: vt non incommodè argumentari liceat, Regis perfidi,quia dextram amiſerit,nullam eſſe vim,nullum ius ac poteſtatem in ſuos.Regem deniq; niſi nominis cauſſa, &(vt Dialectici loquuntur) ὁμωνύμως non eſſe. Liuius lib.1.Numa,inquit, fidei ſolẽne inſtituit.ad id Sacrarium Flamines manu ad digitos vſque inuoluta rem diuinam facere iuſſit:ſignificantes fidem tutandam,ſedémque eius etiam in dextris ſacratã eſſe. Heſychius, δεξιαί, αἱ γινόμεναι κατὰ συντυχίας ἐπαφαὶ τῶν δεξιῶν χειρῶν εἰς σύμβολον τοῦ βέβαια ἔσεσθαι, καὶ εἶναι τὰ συντιθέμενα. Omniũ hæc gentiũ conſuetudo fuit. De manus oſculo Plutatchus in Bruto: καὶ μετὰ μικρὸν, inquit, ὁ λαβὼν τὴν δεξιὰν τοῦ Καίσαρος καταφιλήσας ἀπέστη. Et in Catone Vticenſi: ὑποτιθέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν ᾗ βαδίζοι, καὶ κατὰ φιλούντων τὰς χεῖρας. Tacitus li. 15. Agere grates Diis,ornare lauru domũ,genua ipſius aduolui (de Nerone loquitur)& dextram oſculis fatigare.Item lib.17. Increpare Galbã,laudare militum iudicium,exoſculari Otthonis manũ. Atq; vt ad feudiſtica tempora veniamus,de ambabus manibus à Vaſallo porrigendis, Albert. Krantz.li.Dan.6.c.17.vbi de Vildemaro Daniæ Rege & Germanico Imp. loquitur:In hanc,inquit,formam vtranque Rex Cæſari manum porrexit.Sigebert.in Chron.ann.1007. Vnde Balduinus perterritus Imperatorĩ ſatisfacit. Valentianas reddit: datíſque obſidibus cum ſacramento fidelitatis manus ei dedit.Item in anno 955. Berengarius Rex Italiæ in Germaniam ad Regem Otthonem venit:eíque ſuis ſuíque filij manibus datis,ei ſe commiſit.Vuytichind.lib.1.Et ideò inducens fore,proprio ſeruo manus dare.Et lib.2.Collocarunt nouum Ducem in ſolio ibidem conſtructo,manus ei dantes ac fidem pollicentes, operámque ſuam contra omnes inimicos ſpondentes,more ſuo fecerunt eum Regem. Item lib.3. in fin.Certatim manus dabant,fidem pollicẽtes, & operam ſuam contra omnes aduerſarios ſacramentis militaribus conferentes. Albert.Krantz. in Vandalia,lib.4.cap.10:Compertum eſt (dicebat Vicelrius Epiſcopus) vnum hoc eſſe Imperatoriæ celſitudini reſeruatũ, quod magno illi mercati ſunt impẽdio,vt ab Epiſcopis Domini vocitẽtur:decimas,poſſeſſiones,& prædia in eam rem plurima ſunt eccleſiis elargiti. Vbi autem Dux vel Marchio,vbi in regno principatus quãtuſlibet magnus,qui pontificibus manus nõ offerat?recuſatus opportunè,importunè ſe ingerat?Certatim currunt, vt hominia ſumãt eccleſiarũ,& participes fiant beneficiorũ ab eccleſia.Dabitíſne Duci huic manus veſtras,vt incipiant eſſe principũ

ſerui,

ſerui,qui fuerant illis ſemper habiti maiores?Aimoinus lib.4.ca.64. Illuc & Taſſilo Dux Baioariorum cum primoribus genris ſuæ venit, & more Francico in manus regis in vaſallicū, manibus ſuis ſemetipſum cōmendauit:fidelitatémque Pipino regi iurauit. Helmodus in hiſt. Slau. lib. i. ca.70.Vbi enim Dux vel Marchio,vbi in regno principatus qui Pontificibus manus non offerat?Dabitíſne huic Duci manus veſtras,vt hoc exēplo incipiant eſſe Principū ſerui,qui fuerant Principū domini?Hinc illa tam multorū hiſtoriis celebrata vox Rudolphi , Sueuiæ Ducis,qui cùm Pont. Rom.Hildebrandi,ſiue Gregorij VII. impulſu,& aliquot Germanorum Epiſcoporū ſuaſu contra Imper.ſuum Henricum IIII. bellū geſſiſſet,cui dextera porrecta fidem iurarat : Imperatoríſque nomen ſibi ab Hildebrando delatum recepiſſet:& in prælio præciſam dextram videret: Ecce,inquit,hæc eſt manus,qua domino meo Henrico fidem ſacramento firmaui.Ecce ego iam eius regnum & vitam derelinquo præſentem.vide te qui me ſolium eius conſcendere feciſtis, vt recta via vix veſtra monita ſequentem duxiſſetis. Quod idem ſcribit Abbas Vrſperg.in hiſtor. ann.1080. & Helmodus in Slau.hiſt. cap. 29. & Albertus Krantz. in Metropol.lib.5.ca.16. Adrianus Papa in Epiſt.ad Imper.Fridericū apud Nauclerum & in appēdice Radeuici:Ab Epiſcopis homagium requiris, fidelitatem exigis,& manus eorū ſacratas manibus tuis innectis. Multis autē Galliç atque etiam Angliç moribus inſtitutum eſt (quod ex Anglico Liteltonio intelleximus)vt hominiū ſeruili & ſupplici veneratione ac planè tanquam à deditiriis præſtetur. nam vaſallus diſcinctus, nudo capite, ad pedes ſedentis patroni proiectus,ambas manus iunctas porrigit,quas dum dominus ſuis manibus amplectitur,hæc verba pronuntiat:Here,venio in tuum hominium,& fidem,& homo tuus fio,ore & manibus: tibiq́; iuro ac ſpondeo fidelem me tibi futurum eorum feudorum nomine,quç tuo beneficio accepi. Ore autem & manibus dicebatur , quòd patroni manibus plerumque oſculum ferret,vt ſuperius dictum eſt:interdum tamen Patronus ipſe oſculum ei in genam ferebat. Illud autem Galli dicūt, *Serment de feaulté auec bouche & mains*. Memorabile eſt autem, neque tamen meo iudicio credibile, ac ne veriſimile quidem , quod Alberrus Krantz.lib.Nortmann.2.cap.27.ſcribit,Regi Francorum Carolo ſimplici, Balbi filio homagium præſtitum fuiſſe oſculo ad ipſius pedes deferendo.Vbi,inquit,in Regium conſpectum peruenit Robertus, aderant ex Francis Regi blandientes, qui hortarentur Robertum procumbere, Regiáque oſculo veſtigia honorare.Horrebat liber animus & Dux inuictus ſeruile miniſterium. Alium ex inſtantibus officio vicarium dedit. Rex illi pedem protendit.Erat is Carolus Simplex,Balbi filius. Ille mordicus apprenſo pede , Regem reſupinat. Indignati nonnulli ex Francis intumuere.Alij altius ſecum populi libertatē & ferocitatem reputantes, Regē placauere.Idem ſcribit Gallicus hiſtoricus in annalib. Nortmann. cap.25.*Et quand Raoul vint faire ſon hommage , il ne ſe deigna baiſſer: mais priſt le pied*

le pied du Roy, & le leua ſi hault, que le Roy cheut : dont il ſourdit grand riſee. Verum hæc, vt dixi, neque probabilia ſunt, neque Francorum Regum ac multò minus Caroli Simplicis clementię ac manſuetudini conſentanea. Papalis Maieſtatis homagia iſta & ſunt, & fuerunt: vt omnes omnium generum, ordinum, ætatum & conditionum mortales, Duces, Marchiones, Reges, Imperatores denique, homagium ei ad pedes prouoluti, fixo ad crepidam oſculo, deferant: quod tamen more & exemplo multorum inſtitutum eſt: veluti C. Cæſaris, imperium orbis terrarum ſuis victoriis adepti, & C. Caligulæ, & Diocletiani, quos hiſtoriæ omnes crudeliſſimos & importuniſſimos Tyrannos numerant. At non iſto modo Petrus Apoſtolorum Princeps, toties aliis in cauſſis & argumentis nominatus: cui cùm Cornelius Centurio ſe ad pedes ſupplex ac venerabundus abieciſſet: Surge, inquit: nam & ipſe homo ſum. quod etiam Io. Faber inter veteres Doctores præſtantiſsimus in præfationem Inſtitutionum annotauit. Papa, inquit, in verbis ſe dicit ſeruum ſeruorum: de facto tamen ſe adorari permittit: quod Angelus in Apocalypſi refugit. Seneca li. de Benef. 2. cap. 12. Cæſar dedit vitam Pompeio Pœno, ſi dat qui non aufert. Deinde abſoluto & agenti gratias porrexit ad oſculandum ſiniſtrum pedem. Qui excuſant eum, negant id inſolentiæ cauſſa factum: aiunt ſocculum auratum, imò aureum margaritis diſtinctum oſtendere eum voluiſſe. Ita prorſus, quid hic contumelioſum eſt, ſi vir Cõſularis aurum & margaritas oſculatus eſt: & alioquin nullam partem in corpore eius electurus, quam purius oſcularetur: homo natus in hoc, vt mores liberæ ciuitatis Perſica ſeruitute mutaret. Põponius Lætus: Imperatores anteà manus exoſculandas nobilibus præbebant: pòſt ſuis manibus ſubleuabant ad oris oſculum: vulgus genua exoſculabatur. Diocletianus edicto ſanxit, vti omnes ſine generis diſcrimine proſtrati, pedes ſibi exoſcularentur: quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calceamenta auro, gemmis & margaritis: quod feciſſe anteà C. Caligulam memorant.

De teſtatione inueſtituræ.

CAPVT XXV.

TERTIAM inueſtituræ partem eſſe diximus, Teſtationem, de qua operæpretium eſt feudiſtarũ inter ſe ſententias conferre. lib. 2. tit. 2. §. 1. item tit. 32. & titu. 33. §. 1. & lib. 1. tit. 26. Inueſtituræ igitur teſtes eſſe oportet cæteros Vaſallos, ſi qui extent. nam pro collegio nouus Vaſallus neceſſariò cooptãdus eſt: vt ſi fortè patronus eiúſue heredes controuerſiã ei de inueſtitura moueant, producere teſtes eiuſdem militiæ ſocios poſſit. Etſi autem (vt Cicero ſcribit in legibus) grauitatem res habet, cùm frequẽs ordo eſt, tamen duobus tribúſue lex

contenta

contenta eſt.lib.1.tit.26.& lib.2.tit.33.& tit.68.§.2. Vſque adeo autẽ Conuaſallorum præſentia neceſſaria eſt, vt niſi teſtes pares adhibeãtur, actus non valeat.lib.2.tit.2. Quid igitur ſi fortè tum abſint? erúntne expectandi? an verò etiam extranei adhiberi poſſunt? In hac queſtione apertiſſimè inter ſe feudiſtæ pugnant. Nam lib.1.tit.26. ſtatuitur, admitti extraneos poſſe. At lib.2.tit.33.§.1. diſertè ſcribitur, eos expectandos eſſe. Vbi autem alij Vaſalli non extant, tum extraneorum duorũ triúmue præſentia neceſſaria eſt.lib.2.tit.58.§.2. In quo videndum eſt, vt liberi homines adhibeantur, quia ſeruis in hac re teſtimonij dictio non eſt.li.1.tit.14. Verum illud aliquantò abſurdius, magíſque ridiculum videtur, quod in clericorum inueſtituris etiam exteros adhiberi permittunt: ideò quod clerici furtim & occultè ſuas inueſtituras facere cupiunt.lib.1.tit.26.§.2. opinor, ne ſodales inuidia rumpantur, cùm alios promoueri & ſe deſertos vident. Vtcunque ſit, quemadmodũ alia pactionum genera ſolis teſtibus ſine ſcriptura probantur.l.pactum, 17.C.de pact.l. indicia.C.de rei vẽdi.l.1.l.inſtrumentis.C. de fid. inſtr. ita inueſtituræ teſtatio ſcriptura non indiget: adhiberi tamen poteſt: ídq; breue teſtatum feudiſtæ appellant. lib.1.tit.4.§.1.& §.4.& §.6.

De traditione poſſeßionis.

CAPVT XXVI.

SVPEREST, vt de quarta inueſtituræ parte videamus. Primum omnium feudiſtæ loqui pugnãtia videntur: cùm ita ſcribunt, Inueſtiturá prius fieri debere, quàm fidelitatem: & tamen nullum inueſtiendum eſſe, niſi qui fidelitatem præſtet.lib.2.tit.5.§.4. Quare hæc illorum oratio ita ſupplenda atque adiuuanda eſt, quaſi dixiſſent, nulli tribuendam inueſtiturá, niſi qui paratus ſit fidelitatem & hominium iurare: vt illi Italiæ epiſcopi, de quibus ſuperius diximus: qui profitebantur ſe paratos eſſe fidelitatẽ Friderico Imp. iurare: ſed hominium facere detrectabant. Imperator eis inueſtituram non tribuiſſet. Sed ecce rurſus altera quæſtio: Cùm inueſtitura verè propriéque ſit poſſeſſio: impropriè verò ſit imaginaria traditio, & tanquam arra poſſeſſionis: quid opus fuit vtrunq; adhibere? aut re verè ac ſolidè præſtita, quorſum imago & ſimulacrum adhibetur? Sed meminiſſe oportet, maximá & potiſſimam feudorum partem in iuribus conſiſtere: quales ſunt honores, imperia, dignitates, quarum non propriè tradi poſſeſſio dicitur: ſed quaſi poſſeſſio.l.ait prætor, 23.§.2. D.ex quib.cauſ.maior.l.vlt.D.de ſerui.l.ſi ædes, 32.§.libertus, D.de ſeruit.vrb. Deinde haſtæ traditionem nihilomagis ad poſſeſſionem valere, quàm clauium aut annuli ſignatorij: de quo ſuperius diximus. Eſt enim animi alienantis ſignificatio & nota: vt haſta vel annulus inſigne feudalis vſusfructus conſtituti. Vtrum autem

Patronus

Patronus qui inueſtiuit, tradere rem ipſam cogatur, ſiquidem eius tradendæ facultatem habeat: an offerendo eo quod intereſt, liberetur, præclara quæſtio eſt, de qua video pugnantia feudiſtas reſpondiſſe. nam lib. 2. tit. 7. in fin. ſtatuunt eum litis æſtimatione præſtanda liberari. At lib. 2. tit. 26. §. ſi facta, 15. non liberari, ſed ad rem ipſam præſtandam adigi. Quę verus fuit Bulgari & Martini diſputatio de venditore: cùm illam ſententiam Bulgarus, hanc Martinus tueretur: quæ probabilior videtur ex l. ex empto, D. de act. empt. Iam verò ex ſuperioribus locis quatuor notanda eſſe animaduerto: quorum hoc primum eſt, duriorem eſſe feudũ, quàm vſumfructum conſtituentis conditionem: cùm in hoc patientia, vt quis fruatur, traditionis vim obtineat. l. 3. ff. de vſufr. & l. 1. in fine. D. de ſeruit. ruſt. Alterum eſt quod ſcribitur, vacuam poſſeſſionem tradendam eſſe. Quod Iuriſconſulti rum fieri interpretantur, cùm alius poſſeſſor nemo eſt, cui ea bono ſit. l. pen. §. vltim. D. de acquir. poſſeſſ. l. in conuentionalibus, 52. §. 1. D. de verb. oblig. vſque adeò, vt vacua poſſeſſio tradi non dicatur, ſi alius in ea legatorum, fideíue commiſſorum ſeruandorum cauſſa in poſſeſſione eſt, aut creditores bona poſſideant. l. 2. D. de act. empt. Quod cũ ita ſit, meritò dubitarit aliquis, quomodo feudo iam vni dato plenè inueſtiri, alter etiam eo viuente & fruente, & poſſidente poſſit. De quo tamen textus eſt in l. 1. tit. 3. vbi nõ præciſè de inueſtitione agitur, ſed planiſſimè dicitur, inueſtitum eius feudi nomine in poſſeſſionem miſſum eſſe. nam ſatis conſtat, poſſeſſionem duorum in ſolidum eſſe nõ poſſe. l. 5. §. vltim. D. commod. Reſpondendum igitur eo caſu ſingulare ius conſtitui propter conſenſum veteris Vaſalli: & poſſeſſionem non vacuam eo caſu, ſed iam ante ab altero occupatam tradi. Denique nouum Vaſallum animo tantùm: veterẽ & animo & corpore poſſidere: vt cùm dominus rei commodatæ, vel depoſitæ, poſſeſſionem retinere dicitur in l. rei commodatæ, 9. D. commod. l. licet, 17. §. 1. D. depoſ. Tertiò quæri poteſt, vtrùm horum maius ſit: inueſtituram facere, an poſſeſſionem tradere. Dubitationem mouent Canoniſtæ, in c. viſis, 16. q. 2. vbi Papa Ioannes ad querimoniam Monachorum conquerentium ſibi earum rerum inueſtituram non cõcedi, quarum tamen data poſſeſſio fuerat, ita ſcribit: Diuinæ leges habent & ſeculares, vt cuius eſt poſſeſſio, eius fiat inueſtitio. & ſi in dando, quod maius eſt, facilis fuit charitas: ſit facilior in concedendo quod minus eſt, ſancta largitas. maius enim fuit poſſeſſionem dare, quàm ſit inueſtituram concedere. Quod autem ſcribit in diuinis legibus differentiam ſtatui inter poſſeſſionem & inueſtitionem: ita valeat vt apud Pythagoreos, Ipſe dixit. Ipſe autẽ erat Papa. Quod de humanis addidit, feudiſtæ diſſentiunt. Nam qui poſſeſſionẽ tradidit, pœnitere poteſt: neque inueſtire cogitur. lib. 2. tit. 33. lib. 1. tit. 25. §. At qui inueſtiuit primum neque pœnitere, neque conſilium mutare poteſt: deinde ne litis quidem æſtimatione offerenda liberari. lib. 1. tit. 4. §. 1. & libr. 2. tit. 26. §. 16. Poſtremò etiam ſucceſſorem ſuum ad tradendum obligat. libr. 2. tit. 35. &

lib. 1.

lib.1.tit.4.Deniq; vt plus eſt in vẽditione, legato,& donatione, quàm in traditione,ita plus iuris ex inueſtitione, quàm ex traditione acquiritur. Qui vendidit aut donauit tradendi neceſsitate tenetur.§.2.inſt.de don. Heres à quo legatum eſt,tradere compellitur.l.ſi domus,71.§.qui confitetur,& §.ſeq.D.de legat.prim.Poſtremò ne illud quidem prætermittendum eſt,quod dicitur,traditionem poſſeſsionis ſequi,& ſuccedere poſt inueſtitionem:ita demum verum eſſe,ſi non antea traditio facta eſſet: vt in caſu lib.1.tit.4.§.4.vbi is cui caſtrum per guardiam erat traditum,poſteà pro feudo inueſtituram acceperat.Item lib.1.tit.11.& tit.25.§.1.& titu. 28.vbi creditor pignus ſibi multò ante traditũ, poſteà infeudationis nomine acceperat.& lib.2.ti.33.Tum enim idem iuris eſt, quòd in venditione rerum antea traditarũ.l.ſi rem,62.D.de euict.l.3.§.illud,14.D.de acqu. poſſ.l.ſi ſeruus,21.§.1.D.de acqu.rer.dom.

De renouatione inueſtituræ.

CAPVT XXVII.

Hoc loco admonendi ſumus,ita ius feudiſticum comparatum eſſe,vt inueſtitura ſemel facta toties renouãda ſit,quoties vel Patroni vel Vaſalli perſona mutatur. vt lib.2.tit.3.Inueſtitura,inquit,aut fit de veteri beneficio,aut de nouo.& lib.2.tit.31. Nouam inueſtiturã dico,quando feudum primo quæritur.Veterem autem, quæ fit à domini ſucceſſore,vel Vaſalli ſucceſſori.Huius inſtituti memoria referri poteſt,ad Imperatorem Tiberium,de quo Suetonius Trãquillus in Tito Veſpaſiano ita ſcribit:Natura,inquit, beneuolẽtiſsimus cum ex inſtituto Tiberij omnes dehinc Cęſares beneficia à ſuperioribus conceſſa Principibus aliter rata non haberent,quàm ſi eadem iiſdem & ipſi dediſſent:primus præterita omnia confirmauit edicto, nec à ſe peti paſſus eſt.Reuocatum tamen hoc ius à feudiſtis fuit:vt lib.1.tit.14.heres non ſuccedit vllo modo in regalibus dignitatibus, niſi ab Imperatore inueſtituram acquiſierit.Ottho Friſing.lib.Frid.2.cap.12.Alia itidem ex antiqua conſuetudine manaſſe traditur iuſtitia, vt Principe Italiam intrãte, cunctæ vacare debeant dignitates,& magiſtratus:ac ad ipſius nutum ſecundum ſcita legum,iuriſque peritorum iudicium vniuerſa tractari. Intelligendum eſt autem,quemadmodum plures vnius eiuſdémque feudi gradus atque infeudationes eſſe poſſunt, ſic plures eiuſdem inueſtituras eſſe.A quo enim feudum datur,ſiue is primus, auctor ſit, ſiue ſecundus, ſiue cuius alterius gradus,ab eo inueſtitura facienda eſt. Itaque Vaſallus de ſuo feudo alterum infeudans,eundem inueſtire debet.vt lib.2.tit.9. Si verò vel totum vel partem volebat per feudũ aliquem inueſtire, hoc licebat ei ſine fraude facere. Memorabile autem fuit,quod ſuperius de Hugone Capeto protulimus, qui hoc eodem trabali clauo ad figendã poſ-

ſeſsionem eſt vſus. Itaque Arnoldus ſcribit Ludouicum XI. cum inito Regno magiſtratus omnes quaſi pro ſuo iure mutare vellet, non leuiter periclitatum fuiſſe. Fuiſſe autem hoc Regum & Imperatorum inſtitutum, vt initio principatus ciuium ſuorum fidelitatem renouarint facilè ex hiſtoriis intelligitur. Ioh. Tritem. cap. 33. ann. 1356: Carolus IIII. Imperator ex Italia reuerſus in ciuitate Metenſi conuētum habuit ſolemnem Principum, vbi omnes ferè totius Regni Principes concurrentes, regalia ſua de manu Imperatoris ex more ſuſceperunt. Albertus Krantz. libr. Nortmann. 4. c. 14. Vilhelmus Rogerij Ducis filius, Roberti nepos, mortuo patre ſuccedit in Ducatu Calabriæ: apud Gelaſium Pontificem legitimam promeritus de Ducatu inueſtituram. Cùm & ab eodem Pontifice Robertus quoque Capuam, & Richardus de Aquila Principes feudũ ſuum accepiſſent. Nam nouo ſe illi fidelitatis ſacramento obligauerunt. Atque hæc quidem de feudis regalibus. In reliquis autem quęritur, an beneficij renouatio requiratur. Nam in lib. 1. tit. 14. §. 2. ita ſcriptum eſt: Filij eorum fratres, & nepotes per inueſtituram patris & aui in beneficiũ ſuccedunt. Quibus verbis ſignificari videtur, iure inueſtituræ paternæ poſteros ſine vlla renouatione ſuccedere. Contra tamen libr. 1. titul. 21. §. 2. Si vaſallus vltra annum & diem vadat, vt inueſtituram beneficij ſui à filio vel ſucceſſore domini ſui non petat, vel poſt mortem patris ſui, vel alterius cui ſuccedebat, niſi iuſta cauſſa interuenerit, quare non petierit, veluti mortis vel capitales inimicitiæ, vel infantia, vel iuſta abſentia, & ſi non petierit, damnetur: quod eodem modo traditur in lib. 2. titul. 24. §. 1. & tit. 40. & titul. 52. §. 3. Quare quod in dicto lib. 1. titul. 14. §. 2. de patris inueſtitura minus plenè dictum eſt: ſic ſupplendum eſt: Nepotes ſuccedere per inueſtituram aui: hoc eſt, hereditatē quidem ad eos propter patris clientelam peruenire, ſed tamen iuriſiurandi renouatione opus eſſe. Itaq; cùm in lib. 1. titul. 26. §. 3. dicitur, eum qui ſciente & non contradicente domino poſſedit, liberari ab onere probandæ inueſtituræ, modò iuret ſe vel patrem inueſtitum fuiſſe: ſic intelligendũ, vt ſi iuret patrem tantùm inueſtitum fuiſſe, nō ſe, tum inueſtituram ipſe ſibi petat, & accipiat. Simul ex hoc loco intelligitur: Pœnam illam amittendi feudi ſi inueſtitura intra annum petita non eſt, locum non habere, ſi dominus ſcierit & non contradixerit: qua de re ſuprà copioſè diſputatum eſt.

De diuiduitate vel indiuiduitate feudorum & vaſallorum communione. CAPVT XXVIII.

QVæſtio hic exoritur, an ob plures vel vaſalli vel patroni heredes plures hominij atque inueſtituræ renouationes debeantur. Cuius quæſtionis vis omnis ex illa ſuperiore pendet, vtrùm feuda ſint diuidua, an indiuidua, de qua ita feudiſtæ ſtatuunt, vt Regalia feuda, (veluti Ducatus, Comitatus, Marchias) dicant eſſe indiuidua

diuidua, cetera verò diuidua.lib.2.tit.55.§.5.Quo dici abſurdius nihil poteſt: ſi quidem naturam & conditionem ipſam feudorum ſpectemus. Quod enim Regnum, aut Imperium, quem Ducatum, quam Satrapiam non paſſim legimus & communionem & diuiſionem recepiſſe? vt fabulas omittamus, de tribus Saturni filiis qui paternum regnum inter ſe partiti ſunt, quemadmodum Homerus ſcribit Iliad.o.quotuſquiſque Imperator Romanus fuit; qui non aut filium, aut fratrē, aut quempiam alium Imperij conſortem aſciuerit: ſi non pari poteſtate, at aliqua tamen. Ammianus Marcellinus lib.27.In hoc tamen negotio Valentinianus morem inſtitutum antiquitus ſupergreſſus, non Cæſares, ſed Auguſtos Germanicum nuncupauit & filium: beneuolè ſatis: nec enim quiſquam antehac aſciuit ſibi pari poteſtate collegam, præter Principem Marcum, qui Verum adoptiuum fratrem abſque diminutione aliqua maieſtatis Imperatoriæ ſocium fecit. Quinetiam Papatum ipſum videmus habitum eſſe diuiduum: cùm alter Petri, alter Pauli Vaſallus eſſet. Platina in Leone IX. Pontificatum Baunon adeptus, Hildebrandum Eccleſiæ Romanæ Cardinalem creat: eíque S.Pauli Eccleſiam gubernandā committit: vt quaſi conſors Pontificij muneris ſecum videretur: cùm alter Petri, alter Pauli templum tueretur, & regeret. Sic Imperator Ottho I. filium ſuū Otthonem Imperij ſui collegam pari iure & conditione aſciuit: eóque tempore duo ſimul Imperatores auguſti fuerūt: quod nunquam anteà factum eſt auctore Vitichindo, lib.hiſt.2. Atque hæc quidem de communione. de qua tamen veriſſimum eſt vetus verbum: Vnam coronā duobus capitibus non conuenire. Quod verò ad diuiſionem attinet: Quis neſcit ſæpe ex Regnis Tetrarchias & decadarchias eſſe factas? de quibus eſt apud Strabonem lib.12.& Plinium lib.5.cap.18. Intercurſant, inquit, cingúntque has vrbes Tetrarchiæ, regnorū inſtar ſingulæ. Sic Micipſa Numidiæ Rege mortuo, Decretum (inquit Salluſtius) in Senatu fit, vti decem legati Regnum inter Iugurtham & Adherbalem diuiderent. In diuiſione Regni, quæ pars Numidiæ Mauritaniam attingit, Iugurthæ traditur. Illam alteram ſpecie, quàm vſu potiorem Adherbal poſſedit. Sic Euſebius lib. de vita Conſtant. IV. ſcribit, eum ętate grandem imperium ſuum inter ſuos liberos ſic diuiſiſſe, vt natu maximo Occidentem: ſecundo Orientem: tertio mediam regionem aſsignaret. Sic Francogalliæ Regnum antiquis temporibus frequentiſsimè diuiſum eſt. Gregorius Turonn. lib.3. & æmulus eius Aimoinus lib.2. Defuncto Chlodoueo Rege, quattuor filij eius, id eſt, Theodoricus, Chlodomirus, Childebertus atque Chlotarius Regnum eius accipiunt, & inter ſe æqua lance diuidunt. Et Theodoricus quidem ſedem Regni ſortitus eſt, Metis: Chlodomirus Aurelianis: Chlotarius, Sueſſonis: Childebertus Pariſiis. Et rurſus poſt Chlotarij I. mortem, vt ſcribit Gregor. lib.4. & Aimoinus lib.3. cap.1. Et ſic quattuor fratres id eſt, Cheribertus, Guntchrannus, Chilpericus atq; Sigibertus diuiſionem legitimam faciunt: dedítque ſors Cheriberto Re-

gnum Childeberti, ſedémque habere Pariſios: Guntehranno verò Regnum Chlodomiri, ac tenere ſedem Aurelianēſem: Chilperico verò Regnum Chlotarij patris eius, cathedrámque Sueſsionas habere: Sigiberto quoque Regnum Theodorici, ſedémque habere Remenſem. Item lib. 5. cap. 40. Filij autem Ludouici quondam Regis Francorum profecti ſunt Ambianos, & ſicut fideles illorum inuenerunt, regnum paternum inter ſe diuiſerunt. Denique paſsim apud Aimoinum exempla extant. Ado Viennenſis in Chron. Hic Ludouicus poſt obitum patris, mortuo fratre ſuo Carolo, cum fratre Lothario Regnum fratris mortui partitur. Item Lotharius diuidens Regnum patris cum fratribus ſuis, accepit Regnum Romanorum &c. Item: Reliqui filij Regnum eius inter ſe apud Ambianenſem vrbem æqua ſorte partiuntur. Eguinarthus in vita Caroli Magni: Mortuo Pipino Franci facto ſolenniter generali conuentu, ambos ſibi Reges conſtituunt, ea conditione præmiſſa, vt totum Regni corpus ex æquo partirentur, & Carolus eam partem, quam pater eorum Pipinus tenuerat, Carolomannus autem eam cui patruus eorum præerat, tegendo ſuſciperet. Verùm hac de re & Caroli partitione legendū eſt ipſius teſtamentū, quod ad Feudalis dictionarij finem ſubiungemus. Abbas item Vrſperg. Mortuo, inquit, Pipino Carolus & Carolomannus filij eius omnium Francorum conſenſu, ambo Reges creati ſunt, ea conditione, vt totum Regni corpus ex æquo partirentur. Idem Rhegino lib. chron. 2. ſub anno 876. Quod cùm ita ſit, contra ſententiam aliorum concludendum arbitror, Regna & Ducatus & Imperia non modò communionem, verum etiam diuiſionem & natura & inſtituto recipere. Friderici tamen lege ſanciri, vt deinceps indiuidua ſint, quod illud in Textu verbum demonſtrat: *De cetero*. lib. 2. tit. 55. §. 5. Ex quo ſequitur vt ſi hereditaria ſint, ea natu maior obtineat: ſin minus, vni à Rege vel Imperatore deferātur. Nam (vt eſt apud Iuſtinum lib. 21) firmius futurum eſt regnum, ſi penes vnum remanſerit, quàm ſi portionibus inter plures filios diuideretur. Albert. Krantzius in Vandalia lib. 8. cap. 11. Per idem tempus Nicolaus de VVittemburgo comes (pars ea eſt comitatus Zuuetinenſis per partes diuiſi, cùm multi eſſent filij coheredes) quo conſilio non eſt dicendi locus. Sed tamen ſi principatus per Germaniam indiuiſi manerent, longè formidabilior eſſet virtus eius, quàm ſit modò, cùm ſit multis partibus dimembrata. Non ſic Francia, quæ ſemper ſtudet vnico per omne regnum Principatui: vnde fit vt crebrioribus victoriis illuſtretur, minus ciuilibus bellis laceretur.

De inferiorum feudorum natura diuidua, aut indiuidua.

CAP

CAPVT XXIX.

Seqvitvr vt de cæterorum feudorum natura diſſeramus. Nam ſi indiuidua ſunt, regula eſt iuris ciuilis, vt ex perſona heredum obligationis conditio non immutetur. atque ideo ſinguli debitoris heredes in ſolidum obligati ſunt. l. 2. §. ex his, D. de verb. obli. l. 2. D. de ſtip. prætor. l. heredes, 25. §. an eam. & §. contra, D. fam. erciſc. & rurſus ſinguli creditoris heredes in ſolidum actionem habeant. l. ſi vnus, 19. D. de ſeruir. ruſt. Itaque magna quęſtio eſt ſi plures ſunt vel patroni vel vaſalli heredes, vtrùm omnibus & ab omnibus, an vni & ab vno, tum hominium, tum ſeruitium debeatur. Ac feudum quidem & communionem & diuiſionem recipere, conſtat. ex lib. 1. tit. 14. & lib. 2. tit. 12. & tit. 18. aliiſque locis compluribus, vbi duo fratres de vno feudo inueſtiti dicuntur. itémq; ex lib. 2. tit. 26. §. omnes, & tit. 55. §. præterea Ducatus: vbi plures heredes feudum vel indiuiſum vel diuiſum obtinent. & lib. 1. tit. 8. vbi feudum paternum in plures filios æqualiter diuiditur. Verùm intelligendum eſt communionem & diuiſionem illam pertinere ad fructus & prouentus feudi: vt plures vaſalli fructus inter ſe partiantur. quemadmodum iure ciuili dicimus vſumfructum vnum ex omnibus ſeruitutibus eſſe diuiduum, propterea quòd fructuum perceptione conſtat, quæ diuidua eſt. l. 1. §. ſi vſusfructus, D. ad leg. falcid. Itaq; quemadmodum vſusfr. ab initio pro parte indiuiſa vel diuiſa conſtitui poteſt. l. 5. D. de vſuf. ita feudum, & in conuentione inueſtituræ & ex poſt facto diuidi in partes poteſt. Sed quantùm ad hominium & ſeruitium maior multò dubitatio eſt. Ac iure quidem inter Pragmaticos recepto conſtitutum eſt, vt vnus duorum vaſallus eſſe poſſit non ligius: itémque vnius ligius alterius non ligius: duorum verò ligius vno eodémque tempore eſſe non poſſit: eiúſque iuris auctoritas refertur ad gloſſam in cap. paſtoralis, de ſent. & re iud. in clement. Sed iam ſuperius demonſtratum eſt, Ligij nomen ab Italis confictum eſſe, pro eo quod Langobardi Vaſallum aut Valuaſorem dixerunt. Quare cùm in libris Feudiſticis toties dicatur, vnum eundémque plurium dominorum Vaſallum eſſe poſſe, non dubium eſt, quin Ligius eadem ratione eſſe poſſit. neque alia iuriſiurandi Ligij formula vſquam legitur, quàm quæ Vaſallis iure feudiſtico præſcripta eſt. lib. 2. tit. 5. tit. 6. & tit. 7. Illud tamen conſtat, qui ſemel ſeſe iureiurando Vaſallico alicui obligauit, nullo modo poſſe alteri ſe eadem formula & iureiurando aſtringere: quod etiam conſtitutum videmus in lib. 2. tit. 52. §. ſatis bene. in quo ſpecies profertur eius Vaſalli, qui duo quidem feuda à duobus dominis Titio videlicet & Seio acceperat: ſed Titio ſe primum in ſolidum addixerat, ac nullo ei antè poſito deuouerat. Poſt Seio, vno illo Titio excepto, ſuam quoque operam addixerat. Deinde cùm duos filios reliquiſſet, primum & ſecundum: primus ſe Titio in ſolidum, ſecundus Seio itidem in ſolidum deuouerant. Cùm autè ſecundo

mortuo feudum ipſius ad Primum rediiſſet, tum Seius à primo ſolidum hominium, hoc eſt, ſolidæ deuotionis iuſiurandum exigebat. Reſponſum eſt, huic poſteriori, ſolidum non deberi: quia nemo duorum in ſolidum vaſallus eſſe poteſt. quid ergo fiet? nimirum in iuriſiurandi formula, quod primus Seio præſtabit, Titij perſona nominatim excipietur. Hæc cùm ita eſſent, tamen quod inter feudiſtas plerunque accidit, vt pugnantia de ſuo iure ſtatuant, id in cauſſæ conſtitutione non admodum diſſimile vſuuenit. nam in Capitulis Extraordin. lib. 3. tit. 27. reſpondetur, feudum ligium paternum, quod in fratris gradu & perſona verſatur, hereditate deferri poſſe ad fratrem, qui & ipſe domini alterius ligius vaſallus erat. quoniam etſi ligius homo idem plurium eſſe nõ poſſit, tamen priori domino per ſubſtitutũ acceptabilem ſeruiturum: quaſi verò non idem illo ſuperiore caſu dici potuiſſet. aut verò ſi bellum inter illos duos dominos exoriretur, liceret vni per ſe, alteri per vicarium operá nauare. quo nihil abſurdius fingi poteſt. neque dubium eſt, quin illo caſu retinenda potius eſſet, ratio l. 3. §. ſi cùm omnes, D. de ſenat. ſilan. vbi excuſatur is ſeruus qui pluribus dominis vno tempore ſubuenire non potuit. Ergo vt ad propoſitam quæſtionem redeamus, quinquepartitò diſputatio illa tractanda eſt. aut enim dominus vnus eſt, feudum vnum, plures vaſalli: aut dominus vnus, feuda plura, vaſallus vnus: aut plures domini, feudum vnum, vaſallus vnus: aut plures domini, feudum vnum, vaſalli plures: aut plures domini, feuda plura, vaſallus vnus. Prima igitur ſpecie, cùm dominus vnus eſt, feudum vnum, vaſalli plures: veluti cùm vaſalli vnius mortui plures heredes extant in quos feudum æquabiliter diuiditur. lib. 1. tit. 8. vel cùm duo fratres de vno feudo inueſtiti ſunt. lib. 2. tit. 18. ita ſtatuendum eſt, vt fidelitatem quidem & hominium ſinguli præſtare debeant. lib. 2. tit. 26. §. omnes, & tit. 55. §. præterea Ducatus: vbi Fridericus ſtatuit, vt omnes qui partem feudi habent iam diuiſi, vel diuidendi, fidelitatem faciant. cuius tamẽ contrarium à quibuſdam Feudiſtis conſtitutum fuerat: in Capitulis extraordinariis lib. 3. tit. 5. Sed Friderici conſtitutio argumentum habet ex l. ſi cuius, 13. D. de vſufr. l. ſi vſuſf. 9. in fi. D. vſuf. quemad. cau. vbi cùm plures eiuſdem fundi fructuarij ſunt, ſinguli proprietario cauent. Itémque ex l. per feudum, 11. D. de ſeruit. ruſt. præd. l. vlt. D. commun. præd. l. ſi rem, 62. §. 1. D. de euict. l. in executione, 85. D. de verb. oblig. de ſeruitio verò, id eſt, feudali obſequio & militari opera, puto idem iuris ſtatuendum eſſe, quod de operis libertorum Vlpianus ſcribit in l. libertus, 15. D. de oper. lib. eas neque promitti neq; deberi, neque ſolui, neque peti pro parte poſſe. Itáque vnicum ex vnico feudo ſeruitium debetur. arg. l. communi, 7. D. comm. diuid. vbi vectigalis ager inter coheredes non diuiditur, ſed mercede ab vno ſoluta, cæteri liberantur. & l. ſi pluribus, 44. D. de legat. 2. cum eo tamen, vt qui ex pluribus heredibus ſeruitium ſolus præſtiterit, indemnitatem à cæteris poſtulat. l. heredes, 23. §. an ea, & §. ſeq. D. fam. erciſc. facit l. cum vnus, 10. D. de alim. &

cibar.

cibar.l.cui fundus,56. D. de cond.& demonſt. vbi plures in vnius locum ſuccedentes pro vno numerantur.& l. ſi is qui tres, 31.in fi. D. de excuſat. vbi conſortes vnius loco numerantur. Sequitur ſecunda ſpecies: cùm dominus vnus eſt, feuda plura, vaſallus vnus: quo caſu ſi nihil nominatim in inueſtitura conuenit, non dubitandum arbitror, quin ſi eiuſmodi feuda ſint, vt ex ſingulorum fructibus ali ſinguli equites poſſint, pro ſingulis ſingula & hominia & ſeruitia debeantur. non quò vnus eodẽ tempore ſeruitia plura præſtet, verùm vt muneris ſui vicarios præbeat. lib.2. tit.54.& tit.55.§.firmiter. Tertia ſpecies eſt, cùm plures domini ſunt, feudum vnum, vaſallus vnus. veluti cùm duo eiuſdem prædij domini, vni vaſallo feudum dederunt. veluti, cùm Apuliæ Ducatus Reginaldo datur à Papa & Imperatore, & propter illorum contentionem conuenit, vt in dando Duci vexillo vterque manum adhiberet: apud Otthonẽ Friſing. lib.Chron.7.cap.20.Item lib.Feud.2.tit.38.vbi ſtatuitur, vt vaſallus vnius feudi & duorum dominorum, vnius partem refutare ac repudiare poſſit: alteram verò retinere: Itémque vt feloniam in vnum committendo vna duntaxat feudi parte mulctetur. aut cùm domino mortuo plures ſunt heredes.quo caſu Imper. Fridericus conſtituit, ne vaſallus pro vno plures habere patronos cogatur.lib.2.tit.55.§. præterea Ducatus. Quibus ex locis apparet, licere vaſallo poſtulare vt domini cõmuni conſenſu ſtatuant inter ſe, cui tum hominium tum ſeruitium prȩſtet.arg.l.hæ operæ,23.§.1. D.de op. lib. & l.iam tamen, 5.§.ſi tamen, D.Iudicat.ſol.l.1.§.vlt.& l.3. D.de his qui deiec.vel effud.l.1.§.vlt.& l.2.D.de exerc.act.l.de pupillo,5.§. ſi plurium,& l.ædibus, 18. D.de oper. nou.nunt.l.3. §. quòd in tutoribus, D. de admin.tut. Eſt enim iniquum (ait iuriſ.) plus heredes noſtros habere, quàm haberemus ipſi.l.vlt.D.ſi fam.furt.feciſſ. Si tamen nouum à pluribus dominis feudum ſit conſtitutum, quorũ ſinguli præſtari ſibi & hominium & ſeruitium velint, tum vaſallus, aut mature totũ feudum eiuſue partem repudiare debebit: aut pactis conuentis ſtare cogetur. Si non repudiarit, tum ita ſubſidium omnibus illis debebit, vt tamen ratio temporis habeatur. Nam ſi diuerſis temporibus ac locis patroni periclitentur, ſingulis ſubſidium debebit. ſin eodem tempore, vni ſoli ſubſidium ferendo excuſandus eſt.l.3.§.ſi cum omnes, D.de ſenat.ſilan. Quid igitur ſi patroni inimicitias inter ſe exerceant:& bellum gerant? Et puto æquiſſimum, ei ſubſidium deberi cuius iuſtior cauſſa videtur. arg. d. l.3. §.2.D. illo tit.vbi ſeruus non ſuccurrẽs dominæ, quam maritus in adulterio deprehenſam necat, excuſatur. Neutri enim opem ferre hominis videtur, æquum & iniquum, ius atque iniuriam pariter habentis: quibus Solonis inſtituto capitale ſupplicium irrogatum eſt. Alteri autem & pro parte defenſio præſtari non poteſt. l. 4. D. ſi ex nox. act. Quarta ſpecies eſt, cùm plures ſunt domini, feudum vnum, vaſalli plures: quo caſu diſtinctio neceſſariò adhibenda eſt, vtrúmne nouum an profectitium feudum ſit. Nam ſi feudum nouum eſt, & à duobus eiuſdem prædij ſociis duobus

conſtitutum, quia par eſt eiuſmodi fundum eſſe, vt eius fructibus ali plures poſſint: non dubium eſt, quin & illo caſu tot hominia & ſeruitia debeantur, quot vaſalli ſunt. Quod ſi plures domini, quàm vaſalli erunt, ſuperioris caſus ratio ſequenda erit: vt vel refutetur feudum, vel impetretur vt domini inter ſe ſtatuant, cui aut quibus ſeruitia debebuntur. Sin autem profectitium feudum eſt, vt cùm vnius patroni & vnius vaſalli plures heredes ſunt: hoc caſu ſi opimum feudum eſt, ſingula ſeruitia ſinguli vaſalli ſingulis dominis debebunt. Sin autem exilius, quàm vt ali plures ex eo poſſint, tum vel refutandum eſt, vel idem quod modò diximus impetrandum. Supereſt quinta ſpecies, cùm plures domini ſunt, feuda plura, vaſallus vnus: vt lib.2.tit.52.§.ſatis bene.& lib.3. in cap. extraord.artic.21.& art.27.& apud Theodot.Nihemium libr.4.cap.2.licet ipſe dominus Ladiſlaus ſit vaſallus eccleſiæ & imperij: tenet enim ab eccleſia in feudum dictum regnum Siciliæ, & ab imperio prouinciam prouinciarum, quæ eſt de regno Arelatenſi, quod eſt iuris ac proprietatis Romani imperij: & tenet etiam ab ipſo imperio Comitatu Fortelguerium, & terram Pedemontium, de quibus ſe intitulat. Hoc igitur caſu dubitandi cauſſa nulla eſt quin vaſallus ſingulis dominis pro ſingulis feudis ſingula ſeruitia debeat: quorum partem per muneris ſui vicarios præſtare poterit: ex lib.2.tit.54.& tit.55.§.firmiter. Idémque traditur dd. artic.21. & 27. quod tamen ſic intelligendum eſt, dummodo bellum inter ipſos dominos non exoriatur. Tum enim idem ſtatuendum eſt, quod ſuperiore caſu diximus, vt ei ſoli ſubſidium debeatur, cuius iuſta eſſe cauſſa videbitur. arg.l.3.§.2.D.de ſenat.ſilan.

De iure & naturali conditione feudorum.

CAPVT XXX.

NVNC proximum eſt, vt de iure & naturali feudorum conditione diſſeramus. In quo primum ac ſummum illud eſt, ante Imperatoris Friderici 1. conſtitutionem, totum ius feudale moribus & conſuetudine potius, quàm ſcripto conſtitiſſe. lib.Feud.2.tit.1.§.1.& tit.26. §.4. & §.25. Cauſſarum feudalium (inquit Obertus) aliæ dirimuntur iure Romano, aliæ legibus Langobardorum, aliæ ſecundùm regni conſuetudinem, quæ quàm varia, quámque ſecundùm diuerſorum locorum aut curiarum mores ſit diuerſa, breuiter dici non poteſt. quin etiam vſque eò conſuetudo vetus valebat, vt etiam quæ contra rationem & æquitatem inducta erant, tamen propter vſum admitteretur. lib.2. tit.26. §.17. & quod ſcriptis legibus conſtitutum eſſet, vſu tamen curiarum abrogaretur. lib.2. titul.23.§.1. vbi Obertus ſcribit cauſſas quibus feudum amittitur, potius ex curiarum conſuetudine, quàm certa lege ac regula definiri poſſe. In eandem ſententiam Radenicus lib.2.ca.7.

de Friderico 1. loquens: Ad vltimum, inquit, de iure feudorũ quod apud Latinos ſcripto nondum ſufficienter expreſſum fuerat, & penè omnes eam beneficiorum iuſtitiam in iniuſtitiam conuerterant, leges promulgauit: quorum capitula præſenti annotatione ſubiecimus. Eam autem conſtitutionem deſignat quæ relata eſt in lib. Feud. 2. tit. 55. Cùm autem varia gentium feudiſticarũ genera, & mores, & inſtituta eſſent: ſibi enim Langobardi in Gallia ſua Ciſalpina, ſuos de feudis mores finxerunt, alios Gothi, Franci, & Saxones, & Nortmanni & Vuandali, ſuis quiſque in finibus atque prouinciis: neceſſariò accidit, vt variæ feudorum leges eſſent. Itaque in libris noſtris, etiam Italicæ prouinciæ, (ſic enim tandem appellari verè potuit) varia pro cuiuſque ciuitatis arbitrio feudalia inſtituta commemorantur. veluti Mediolanenſium, Cremonenſium, Placentinorum, lib. 1. tit. 27. §. 2. & lib. 2. tit. 32. & tit. 40. denique, vt rem in pauca conferam, & apertè ac ſine circuitione rem eloquamur, multò maxima pars iuris Feudiſtici incerta, varia, & ambigua eſt. Cuius rei iam ab ipſo exordio aliquot exempli cauſſa non argumenta, ſed planè documenta propoſui. Quare quid explorati & certi iuris in his tradatur libris, deinceps exponemus. Ius feudale bipartitum eſt: nam aut perſonale eſt, aut reale. Perſonale rurſus vaſalli primùm, tum deinde patroni. Ac vaſalli quidem ius, vt ſummatim complectamur, quadruplex eſt. primũ vt in hominio præſtando iuret ſe patroni ſui caput & fortunas contra omnes, etiam filium & fratrem, & (vt in vulgatis libris legitur) patrem, excepto ſuperiore patrono, fideliter defenſurum. quod iuſiurandum fidelitatis appellari diximus. lib. 2. tit. 5. & tit. 26. Alterum, vt ſiue dominus, ſiue vaſallus deceſſerit, idem iuſiurandum renouetur. lib. 2. tit. 24. §. 1. Tertium eſt, vt quoties patronus poſcet, promiſſum officium præſtet: hoc eſt, ſi militare feudum eſt, præſtò ſit cum armis & equo: ſin minus, præſtitutũ officium præbeat. prius autem quàm à domino euocetur, exhibere ſe non cogitur, quantumuis longum temporis ſpatiũ effluxerit. lib. 1. tit. 21. §. 1. lib. 2. tit. 26. §. 8. & §. 18. & tit. 28. §. 2. & tit. 72. §. 2. & tit. 39. §. 4. Quod à iuris ciuilis ratione non abhorret quo libertus patrono neque officium, neque operas præbere, niſi cùm is popoſcerit, tenetur. Abſurdum eſt enim (inquit Caius) alia die deberi officium, quàm quo is vellet, cui præſtandum eſt. l. cum patronus, 22. D. de oper. libert. Huc pertinet, quòd etſi vaſallus feudum domino refutare, id eſt, renunciare poteſt: tamen ea renuntiatione militaris quidem muneris obligatio extinguitur, at non reuerentiæ & honoris. lib. 2. titul. 38. Sed de refutatione plura paulò pòſt exponemus. Quartum autem vaſalli ius eſt, vt teſtimonium dicere in patronum non poſſit: de quo tamen ambigue ſtatuitur in lib. 2. tit. 33. §. 3.

An obligatio ſeruitij feudalis iure ciuili valeat.

CAPVT XXXI.

HOc loco quæſtio exoritur, an peruulgata conuentio vaſalli de ſeruitio ab ſe ſuiſq; poſteris in perpetuum tempus præſtando, iure ciuili valeat. Dubitandi cauſa eſt, quia etſi conuẽtio liberi hominis de operis dandis,& iure & vſu recepta ſit: l.3.D. de vſuf.leg.l.2.& l.ſi veſtram,11.C.de ingen.manum.l.ſi hi contra,22.C.de locat.& cond.tamen conuẽtio per quam ius libertatis imminuitur, non valet.argum.l.Titio,71.§.2.D.de cond.& demonſt.veluti vt in illa ciuitate domicilium habeat: vt à monimento non recedat. neque enim multũ à ſeruientum ſpecie differunt, quibus recedendi facultas non datur, l.2. D.de lib.hom.exhib. Quantùm autem ad liberorum & poſterorũ obligationem attinet, ſatis conſtat, conuentionem priuatam, neque ſeruum quemquam, neque libertum alicuius poſſe facere.l.conuentio,37.ff.de lib.cauſſ.l.liberos,10.C.eod.Facit l.poſt certi,36.C.de lib.cauſſ. vbi cõuentio matris liberæ mulieris, vt ſui liberi alicui in miniſterium tradantur, non valet. Quinetiam vendens vſumfructum hominis, quem liberum eſſe ſcit, efficit vt ſeruus ſit ſine domino.l.ſi vſumfructum,23.D.de liber. cauſ. Neminem autem pro parte ſeruum, & pro parte liberum eſſe ſatis conſtat ex l.ſi pariter,9.in fin.& l.diuus,30.D.de lib.cauſ. Contrarium tamen verum eſt. primum quia libertas hominis non minuitur niſi perpetuitate ſeruitutis, atque operarum. nam ſeruitus dicitur, eius demum hominis, qui in domini poteſtate perpetuas ei operas debet.l.4.§.ſtichus.D. de ſtat.lib. Vaſallus autem non perpetuas, ſed ſtatas tantùm,& certas operas debet, vt quiuis homo liber, qui vltrò ac ſua ſponte illas prẹſtat.l.4.D. de vſu & habit.l.liberos,20.& l.ſi tibi,23.C.de lib.cauſſ. Itaque Paulus lib. ſent.2.tit.18. Homo liber, inquit, qui ſtatum ſuum in poteſtate habet, & peiorare eum,& meliorem facere poteſt: atque ideo operas ſuas diurnas nocturnáſq; locat. Deinde quia cum obligatio de capite & fortunis inuicem tuendis ſit reciproca,& vltrò citróque tam ex ſenioris quàm ex vaſalli parte contrahitur.lib.feud.2.tit.26.§.25.& tit.47. perſpicuum eſt, nullam omnino per eam obligationem ſeruitutis ſpeciem conſtitui. Tertiò quoniam eiuſmodi feudale ſeruitiũ eſt, vt non modò per vicarium præſtari, verùm etiam parte feudalis prouentus redimi poſſit, lib.2.titul.55.§. præterea,& tit.56.§.3. quemadmodum liberti operæ redimi poſſunt.l.vlt. §.2.D.qui & à quib.manum.l.patronus,25.D.de oper.libert.l.1.C.eodem. omnis denique faciendi obligatio pecunia redimitur.l.ſtipulationes,72. D.de verb.obligat.l.ſi quis ab alio,13.§.vltim.D.de re iudic.l.ſtipulatio, 21.§.ſiue autem.D.de oper.nou.nunt.

De iure ſenioris aduerſus vaſallum.

CAPVT

CAPVT XXXII.

HACTENVS de vaſalli aduerſus ſeniorem obligatione dictum eſt: deinceps de iure ſenioris breuiter conſideremus. Hoc autem à feudiſtis ſic exponitur, vt mutuã in ipſius capite & fortunis defendendis fidem atq; beneuolentiam præſtet: & ob quas perfidiæ ac neceſſitudinis relatæ cauſſas Vaſallo feudum eripitur, ob eaſdẽ patrono adimatur. lib. 2. titul. 26. §. 24. & titul. 47. quo iure nihil æquius dici poteſt. Sic enim vetus illa Romanorum clientela contrahi ſolebat: vt ſi patronus clienti fraudem feciſſet, ſacer eſſet: quod ius, lege XII. tabularum ſancitum eſt, vt in XII. tabularum fragmentis expoſuimus. Quin etiam Gellius lib. 20. cap. 1. & lib. 5. cap. 13. ſcribit, inſtitutum fuiſſe, vt patroni ſuos clientes chariores haberent, quàm liberos. Sed & Dyoniſ. Halicarn. lib. 2. ſcribit, proditionis crimen habitum fuiſſe, ſi patronus clientem, aut cliens patronum capitis accuſaſſet, aut graue in eum teſtimonium dixiſſet. Plutarchus tamen in Romulo aliquanto lenius. *κατὰ μαρτυρεῖν τε*, inquit, *πελάτου προστάτην, ἢ προστάτου πελάτην, οὔτε νόμος οὐδεὶς, οὔτε ἄρχων ἠνάγκαζεν.* Illud mihi feudalitio iuri deeſſe videtur, quòd non certa iuriſiurandi & fidei aſtringendæ formula æquè patrono, vt clienti præſcripta eſt. Nam hoc ſophiſtis & rabulis atque calũniatoribus diſputandi anſam præbet, ſeniorẽ nihil amplius vaſallo debere, quàm quod verbis conceptis iurauit. argum. l. cùm affirmes, 8. C. de liber. cauſſ. præſertim cùm etiam patronis æquè ac parentibus calumniæ iuſiurandum remittatur. l. qui bona, 13. §. pen. D. de damn. infect. l. de die, 8. §. iubetur. D. qui ſatiſd. cogant. Nullam tamen vnquam ita bardam ac ſtupidam gentem fuiſſe arbitror, quæ non Regem ſuum ad fidem ac tutelam regni iurandam in auguratione adegerit. Saxon. Specul. lib. 3. artic. 54. Rex cùm eligitur, oportet ipſum iurare fidem, id eſt homagium præſtare imperio, & quòd iuſtitiam exaltet, confortétque: iniuriam verò pro poſſe deprimat, & etiam imperium in iure ſuo protegat: ſecundum quod ſcit & præualet. Sic apud Aimoinum in append. libro quinto legimus formulam, qua Carolus Caluus Francogalliæ Rex ſuis ſe ciuibus obligauit: & cum inaugurare tur, eſt vſus. Quia me, inquit, ad veſtrum regimen & gubernationem delegiſtis, ſciatis me honorem & cultum Dei atque ſanctarum eccleſiarum, domino adiuuante conſeruare, & vnumquemque veſtrum ſecundum ſui ordinis dignitatem & perſonam iuxta meum ſcire & poſſe honorare, & ſaluare, & honorabiliter ſaluatum tenere velle: & vnicuique in ſuo ordine, ſecundum ſibi competentes tam eccleſiaſticas, quàm mundanas, legem & iuſtitiam conſeruare: in hoc, vt honor regius & poteſtas, ac debita obedientia atq; adiutoriũ ad regnum mihi à Deo datum continendum & defendendum ab vnoquoq; veſtrum, ſecundũ ſuum ordinem & dignitatem atque poſſibilitatẽ mihi exhibeatur, ſicut anteceſſ

anteceſſores veſtri iuſtè, fideliter & rationabiliter meis anteceſſoribus exhibuerunt.

De reali feudorum iure.

CAPVT XXXIII.

DEINCEPS de reali feudorum iure diſſerendum eſt. In quo primum illud meminiſſe oportet quod cap. 2. diximus: Feudi duas eſſe partes: Subſtantiam, quod eſt corpus ipſum prædij: & accidens, ſiue ius vtendi fruendi prædio alieno. argum. l. 3. §. ſi ius, D. de reb. cor. l. ſi domus, 71. §. vltim. D. de leg. prim. Vt autem duæ res ſunt, ita duo earum domini ſunt. Nam ſenior, prædij dominus eſt: vaſallus, iuris vtendi fruendi. lib. 2. tit. 8. §. vltim. quemadmodum videmus in vſufructu proprietarium rei dominum appellari. l. rectè, 25. D. de verb. ſign. l. 1. §. 1. D. ad ſenatuſc. ſillan. Fructuariũ verò, dominum vſusfructus. l. in venditionem, 8. D. de reb. auct. iud. poſſ. qui neque proprietatis dominus eſt, l. falſus, 43. in fin. D. de furt. neq; ſimpliciter d. l. 1. §. 1. ad Sillan. eodem modo in emphyteuſi alter corporis dominus eſt, alter iuris. l. 1. D. ſi ag. vectig. Sic in ſuperficie alter areæ, alter ædificij dominus eſt: ac tanquam inquilinus. l. 3. §. pen. D. de oper. nou. nunt. l. bonorum, 49. D. de verbor. ſign. Ac dominium quidem in iure ciuili duplex eſt. Aliud infinitum, quod eſt ius vtendi atque abutendi re quapiam ſuo arbitratu. vulg. l. in re mandata, C. mand. Aliud finitum, quod eſt ius certis legibus, interdum etiã ita anguſtis finibus circumſcriptum, vt propemodum inane ac nudum eſſe videatur: veluti, cum heres fiduciarius alienandi ius non habet: vltra quadrantem l. 3. §. res quæ. D. ad Treb. vel cùm maritus rem dotalẽ cuius dominus eſt, alienare non poteſt. l. C. de rei vxor. act. vel pupillus vel adoleſcens ſine tutoris aut curatoris auctoritate: aut tutor vel curator ſine decreto. l. 1. & paſſ. C. de præd. & alien. reb. min. Nudi autem exempla hæc ſunt: veluti cùm dominus vſufructu rei ſuæ alteri conſtituto ſolam eius proprietatem retinuit. l. 3. D. de vſufr. aut dum colono vel inquilino elocauit: ſed multò magis ſi in perpetuum locauit: quæ emphyteuſis dicitur l. 1. & paſſ. C. de iur. emphyt. Rurſus iſtius finiti dominij video duas ſpecies à ſcholaſticis doctoribus conſtitutas: vt aliud ſit directum, aliud vtile. Illud, cuius nomine directa: hoc, cuius nomine vtilis actio concedebatur. Quę diſtinctio & ſi nominatim à veteribus iuriſconſultis non vſurpatur, tamen ab illorum conſuetudine in nominum conciſionibus non abhorret. Sic enim vtiles actiones præciſè appellant, quæ vtilitatis cõmunis cauſſa contra iuris ſummi rationẽ comparatę ſunt: & Actionem vectigalem. l. ſi finita, 15. §. ſi de vectigalib. D. de damn. infect. quæ alibi dicitur de fundo vectigali propoſita. l. ſi cùm venditor, 66. D. de euict. Et Actionem bonæ fidei, pro Actione, cuius in formula ſcribi ſolet, quantum ex

bona

bona fide dari fieri oportet, & ſcripturã, pro vectigali quod pro paſcuis pendi ſolebat iis, qui ſcripturæ & codicibus publicanorum præerant, Quinctiã Boritarij & Quiritarij dominij nomina Theophilus in vſum induxit: à quo video eruditos viros non abhorrere. Non omninò igitur incommodè veterum Doctorum inſtituto ſtatuemus, cùm & ſenior & vaſallus prædij dominium finitum habeant: tum verò illum eſſe dominum directum: hunc dominum vtilem. Quemadmodum enim in emphyteuſi municipes quidem domini ſunt agri vectigalis: conductores autem vtilem actionem habent.l.1.D.ſi ag.vectig.atque adeò actionem arborum furtim cæſarum, & aquæ pluuiæ arcẽdæ: quæ dominorũ cauſſa comparata eſt.l.5.in fin.D.arb.furt.cæſ.l.3.§.vlt.D.de aq.& aq.pluu. eodẽ modo in feudo vaſallus quamuis corporis dominus non ſit, tamen rei vendicationem habet: imò ſolius ipſius proprietatis nomine & agere, & conueniri poteſt.lib.2.tit.43.quinetiam ſeruitutem tanquam in ſuo acquirere.lib.2.tit.8.§.pen.& tit.28.§.penul.quod fructuarius non poteſt.l.ſed ſi quid,15.§.vltim.de vſufr.

Quibus rebus Feudum & vſusfructus inter ſe vel conueniant, vel diſsideant.

CAPVT XXXIIII.

SED melius eſſe arbitror, quænã inter feudum & vſum fructum vel ſimilitudo, vel diſſimilitudo intercedat, ſubtilius exquirere. Nam ſimilitudines quidem has ferè animaduerto. Primum, vt vſufructu conſtituendo duæ res ſunt, & diuerſorum dominorum: ſubiectũ & accidens: l.1.& l.2.D.de vſufr.ita in feudo alterius eſt proprietas, alterius vſusfructus.lib.2.titul.23.§.vltim. Itaque ſicut vſusfructus eſt ius vtendi fruendi: ſic etiam feudum.d.titu.23.§.vltim.& lib.1.tit.25. Sequitur II. Vt fructuarius meliorem proprietatis cauſſam facere poteſt, deteriorem nõ poteſt: l.ſi cuius,13.§.fructuarius.D.de vſufr.ita feudatarius lib.2.titul.8.§.2. Sequitur III. Vt fructuarius naturaliter poſſidere videtur: l.naturaliter,12.D.de acquir.poſſeſ.ita feudatarius cùm habere poſſeſſionem dicitur, de naturali intelligitur.lib.2.titul.8.§.vltim.nam ciuilis ad vſucapionem valet, quæ in feudo locum non habet, non magis quàm in agro vectigali.l.cum notiſsimi,7.§.vltim.C.de trig.ann.præſcr. Sequitur IV. Sicut fructuarius fundum oppignerare nõ poteſt: l.intereſt,6.C.de vſufr.ita feudatarius.lib.2.tit.8.§.vltim. Sequitur V. Sicut fructuarius interdicto vnde vi vti poteſt: l.3.§.pertinet,D.vnde vi: ſic feudatarius lib.2.titul.22.§.2. Vt fructuarius ædes in quibus vſumfructum habet, ſartas tectas tueri debet: l.vſufructu,7.§.1.D.de vſufruct.& l.eum ad quem,7.C.eod.ita feudatarius.lib.2.tit.28.§.pen. VI. Sicut vſusfructus fructuarij morte extinguitur, niſi repetatur: l.3.& l.5.D.quib.mod.vſusfruc.amit.

l.ſtipulatio iſta,38.§.ſi quis ita,D.de verb.oblig.ita feudum vaſalli morte perimitur,niſi per nouam inueſtituram repetatur ac renouetur.lib.2.tit.3.& titu.32. V I I. Sicut fructuarius ius ſuum locare poteſt.l.arboribus,12.§.1.D.de vſufr.ita feudatarius ſuum.lib.2.tit.9.§.donare. V I I I. Sicut fructuarius proprietatem nullo tempore præſcribit.l.neque fructuarium,8.C.de vſufr. ita vaſallus nullo tempore prædij proprietatem præſcribit, quod non pro ſuo, ſed pro alieno poſſidet.arg.l.3.& l.cum notiſſimi,7.§.vlt.C.de præſcript.trig.ann. Atque in his quidem & aliis fortaſsè nonnullis vſusfructus & feudum inter ſe conueniunt. Sequitur vt quibus in rebus diſcrepent, videamus. Prima igitur differentia hæc eſt. I. Vſusfructus teſtamento conſtitui poteſt.l.3.D.de vſufr.l.1.& paſſ. D.de vſufr.leg. Feudum niſi inter viuos conſtitui non poteſt: propterea quod eius demum vaſallus quiſque eſt, à quo inueſtituram accepit.libr.2.titul.3.& tit.32. I I. Vſusfructus venditione & locatione cõſtitui poteſt.l.3.D.de vſufr.l.4.& l.ſi domina,10.C.eod.l.ſi ſocius,18.C.de iur.dot. Feudum nec pretio,nec mercede rectè comparatur.lib.1.titul.27.§.1.quod contra tamen alio loco feudiſtarum inconſtantia ſtatuit.libr.1.tit.1.in fin.& tit.7.in fin.& titul.16.& lib.2.titul.12. I I I. Vſusfructus rerum omnium quæ in bonis ſunt, conſtitui poteſt,l.1.D.de vſuf.leg.l.vſufructu,69.D.ad leg.falc. Feudum rerum mobilium conſtitui non poteſt.lib.2.tit.1.§.2. I I I I. Vſusfructus niſi præſtita cautione de vtendo boni viri arbitratu,& re reſtituenda non conſtat.l.1.ff.de vſufr.quemad.cau.in feudo nulla eiuſmodi cautio interponitur. V. Vſusfructus nomine nulla neque gratiæ reſtificatio, neque obſequium,aut opera debetur. Feudi nomine & homagiũ, & ſeruitium debetur.lib.2.tit.23.in fin. V I. Vſusfructus ſola ceſsione conſtitui & patientia tradi intelligitur.l.3.D.de vſufr. Feudum ſine inueſtituræ cerimonia non conſtituitur.lib.1.tit.25. V I I. Vſusfructus nihil cum militia commune habet. Feudorũ maxima pars militaris operę obligatione conſtar.lib.2.tit.52.& tit.55.& tir.30. V I I I. Vſusfructus nullum planè dominij genus,quantum ad ſubſtantiam attinet,in fructuarium transfert.l.1.D.ad ſen.ſillan.l.vſufructu,9.C.de vſuf. Feudum verò vtile prædij dominium transfert.libr.2.tit.8.& titul.43. I X. Vſusfructus perſonæ cohæret, neque cedi extraneo poteſt.l.vel ſi ſeruo,15.D.famil.erciſc. Feudum cedi cuiuis alteri, dum tamen miles ſit, poteſt. libr.2.titul.34.§.4. X. Vſusfructus neceſſariò temporalis eſt, ne proprietas mortua & inutilis maneat.l.3.§.2.& l.an vſusfructus,56.D.de vſufruct. Feudum autem Vaſallus perpetuo iure ſibi ſuiſque poſteris poſsidet.libr.1.titul.1.§.4. X I. Fructuarius proprietatis nomine legare non poteſt: quia neque dominus eſt, etſi conueniatur, laudare dominum cogitur.l.2.C.vbi in rem act. Feudatarius prædij feudalis nomine ſolus & agere & cõueniri poteſt.lib.2.tit.8.& tit.43. X I I. Fructuarius ius ſuum alteri vendere,donare,& precario concedere poteſt.l.arboribus,12.§.3.D.de vſufr.atque etiam oppignerare.l.ſi is qui,11.§.2.D.de pign.l.1.C.ſi pig.pig.dat. Feudatarius nihil horũ

facere

facere poteſt.l.2.tit.9.§.donare.&titu.55.§.2. XIII. Fructuarius acquirere nouam ſeruitutem non poteſt.l.ſed ſi quid,15.in fin.D.de vſufr. Vaſallus poteſt.li.2.tit.8.§.2. XIIII. Fructuarius formam & qualitatem ædiũ mutare non poteſt:adeò vt ne in area quidem ædificare poſſit.l.vſufructu,7. l.ſi cuius,13.§.ſed ſi ædium,D.de vſufr. Vaſallus feudũ arbitratu ſuo meliorare,idque inædificare poteſt.lib.2.titul.8.§.pen.& tit.28.§.pen. XV. In vſufructu qui proprietarius eſt,proprietatem ſuam omnibus modis tum inter viuos,tum in teſtamento alienare poteſt, atque etiam oppignerare.l.fundi,38.D.de vſufr.legat.l.locum,17.§.vltim.D.de vſufr.l.iuſto,44. §.non mutat,D.de vſurpat.l.2.C.de vſufr. Senior autem nihil illorum poteſt.lib.1.tit.22.§.2.& tit.27.§.2.& lib.2.tit.26.& tit.34.§.3. XVI. Proprietarius fructuarij perſonæ nulla neceſſitudine deuinctus eſt. Senior vaſallo fidem,& præſidium, & beneuolentiam debet.lib.2.tit.26.§.24.& tit.47. XVII. Proprietarius nullo ſuo delicto proprietatem fructuario committit.Senior autem ob feloniam proprietatem amittit,quæ vaſallo cõmittitur.lib.2.tit.6.in fi.&tit.47. XVIII. Vſusfructus latenti incremento augetur:euidenti non augetur.l.item ſi,9.§.3.D.de vſufr. Feudi incrementũ ex pactione de parte aliqua ſeniori ſeruanda æſtimatur.lib.1.tit.4.§.pen. & §.vltim.

Quæ ſit inter feudum & emphyteuſim vel ſimilitudo, vel differentia.

CAPVT XXXV.

DEINCEPS de feudi & emphyteuſis, tum ſimilitudine, tum diſsimilitudine cõſiderandum eſt. Primum igitur illorum hoc commune eſt, quod vt emphyteuſis non prædium eſt, ſed ius in prædio:l.ſi domus, 71.§.vltim.D.de leg.prim:l.3.§.4.D.de reb.cor.qui ſub tut. ita feudum propriè veréq; non prædium eſt, ſed ius certum prædiis impoſitum,& quaſi vſusfructus.lib.feud.2.tit.23.in fi. II. Sicut emphyteuſis tantum eſt in agris & fundis:l.1.& paſſ.C.de iur.emphyt.ita feudum propriè ac plerumque in rebus ſoli atq; immobilibus verſatur.lib.2.tit.1.in fin. III. Sicut emphyteuſis certum ac proptium eſt contractus genus ab emptione & conductione diſcrepans, & ſuis proprietatibus conſtans:§.3.de locat.&cond. ita feudum genus eſt conuentionis iuri ciuili Romanorum prorſus ignotum.libr.2.tit.23.§.1. IV. Sicut emphyteuſis vtile dominium in emphyteutam transfert, hoc eſt ius vtilis actionis exercendæ:l.1.D.ſi ag.vectig.l.5.§.bonorum, D.vt in poſſ.leg. adeò vt etiam dominus appelletur, & ſeruos ruſticos manumittat.l.poſſeſſores,12.C.de fund.patr.ita feudum omnem in vaſallum de re litigandi & tranſigendi poteſtatem transfert.lib.2.tit.8.§.1.& tit.43. V. Sicut agri vectigalis dominium directum proprietarius retinet:l.1.D.ſi ager vectig.

ita ſenior agri feudalis.lib.2.ti.8.§.vlt. VI. Sicut ager vectigalis plerumq; in perpetuum datur:l.1.eod.qua de cauſſa ius perpetuariũ appellatur:l.1.C.de offic.com.ſacr.pal.l.1.l.2.l.3.C.de loc.præd.ciuil.tametſi etiã ad longum tempus dare poſsit:l.vltim.D.ſi ag.vectig.l.1.§.quod autem,D.de ſuperfic.ita feudum Lotharij lege gentilitium factum eſt, vt perpetuo iure etiam ad poſteros transferatur.lib.1.tit.1.§.2. VII. Sicut ager vectigalis eripi ſine cauſſa emphyteutæ per proprietarium non poteſt,dum ille vectigal præſtat.l.1.D.ſi ag.vectig.l.1.C.de iur.emph.ſic feudalis adimi per ſeniorem vaſallo,ſine cauſſa conſilio cognita,non poteſt.lib.2.titul.34.§.2.& lib.3.tit.1.§.1. VIII. Sicut emphyteutes agrum vectigalem proprietario cedere ac remittere poteſt.l.ſi domus,71.§.1.de lega.prim. Ita vaſallus ſeniori cedere ac refutare ſuum feudum poteſt.lib.2.titul.9.§.1. & tit.38. IX. Sicut emphyteutes acquirere ſeruitutẽ agro vectigali,quippe rei non iam propè alienæ,poteſt:arg.l.non dubito,12.D.de ſeruit.ita vaſallus prędio feudali poteſt.lib.2.tit.8. Atq; hæc quidem de conuenientia & ſimilitudine hactenus:nunc quibus rebus inter ſe diſcrepent, videamus. Primum inter dominum & emphyteutam,nullum clientelæ & neceſsitudinis genus,non magis quàm inter alieniſsimos contrahitur. In feudo verò clientela & obligatio fidei ac beneuolentiæ vltrò citróque contrahitur.lib.2.tit.23.in fin.& titu.55.§.2. II. Emphyteuſis ad paganos pertinet, & eorum propria eſt, qui conterendis & meliorandis agris operam, vel per ſe,vel per alios conſumunt: vt cùm verbi notatio demonſtrat, tum etiam intelligitur ex l.1.C.de iur.emphyt. Feudum autem multò maxima ex parte militare eſt:& ad militarem operam pertinet.lib.2.titu.26.§.23.& tit.34.§.4. III. Emphyteuſis agrorum & rerum corporalium propria eſt: vt eadem verbi notatio declarat.Feudum verò etiam ad res incorporales pertinet:veluti imperia & honores,lib.2.titul.1.§.2. IIII. Emphyteuſis ſine ſcriptura non contrahitur.l.1.C.de iure emphyt. Feudum etiam ſola teſtatione conſtat.lib.1.tit.4.§.1.& §.4.& §.6. V. Illius natura eſt,vt meliorandi obligatione conſtet:quemadmodum & verbi notatio & textus demonſtrat in l.1.C.eod. In hoc nuſquam legimus meliorationem requiri:ſed cum quaſi quidam vſusfructus ſit:lib.2.tit.23.in fin. ſatis videtur,ſi vaſallus rei ſubſtãtiam arbitrio boni viri tueatur.l.1.& paſſ. D. vſusfr.quemad.cau. VI. Illius natura eſt, vt emphyteutes certũ vectigal pendat.d.l.1.D.ſi ag.vect.huius propria cõditio eſt, vt opera militaris pręſtetur.lib.2.tit.26.§.23. VII. Vectigal debetur etiam petitum; & ob non præſtitum,pœna committitur.l.2.C.illo tit.militaris opera non niſi ſenioris poſtulatu præſtanda eſt.lib.1.tit.21. VIII. Emphyteuſis non niſi ab ipſo domino induci in poſſeſsionem poteſt.l.vltim.§.pen.C.illo titul. Feudatarius verò etiam per procuratorem inueſtiri poteſt. lib.2.tit.3,§.1.& §.3.& tit.58.§.4. IX. Interitus agri vectigalis,ſi rei totius eſt, ad dominum pertinet:ſin partis tantùm, ad emphyteutam: vt minuere vectigal non poſsit.l.2.C.illo tit.In feudo, licet vaſallo ſi ferre detrimentũ malit,

ſeniori

ſeniori prædium, quoties illi commodum eſt, refutare. lib.2.ti.9.§.1.& tit. 38. x. In emphyteuſi nulla per ſucceſſores vniuerſales contractus renouatio debetur. l. vltim. C. illo titul. In feudo per ſingulos heredes inueſtitura renouanda eſt. lib.2.tit.3.& tit.32. xi. In emphyteuſi neque proprietas, neque ius vtendi fruendi vllo temporis ſpatio præſcribitur. l. cum notiſſimi, 7. §. vltim. C. de trig. ann. præſcript. Feudum autem triginta annorũ ſpatio præſcribitur. lib.2.tit.26.§. ſi quis. & titul.33.§.1. xii. Emphyteutes agrum vectigalem oppignerare, donare, vendere, & quouis modo alienare, etiam in extraneum, poteſt: domino tamen vel conſentiente, vel etiam mere recuſante. l. tutor, 16. §. vltim. D. de pign. act. l. ex vectigalis, 31. D. de pign. l. vltim. C. illo titul. Feudatarius oppignetare non poteſt: alienare autem domini permiſſu poteſt. lib.2.tit.52.§.1.& tit.46.§.2.& tit.55. quanquam de mala conſuetudine, quæ inoleuerat, vt permiſſu domini vendi poſſet, conceſſa erat domino pro æquali pretio redemptio. lib.2.tit.9.§.2. xiii. Agro vectigali domini permiſſu vendito, quinquageſima pretij pars ei domino debetur. l. 1. C. eod. In feudo ſola inueſtitura acquiritur. lib. tit. xiiii. Emphyteutes ius ſuum etiam per teſtamentũ alienare poteſt. l. ſi domus, 71. §. vltim. D. de leg. prim. l. in conuentionibus, 219. D. de verbor. ſignific. De feudali iure nulla teſtamenti factio eſt. lib.1. titu.8. §.1. xv. Emphyteutici iuris hereditas, in quoſuis heredes, quantumuis extraneos tranſit. dicta l. ſi domus. & l. viam veritatis, 10. C. locat. Feudalis autẽ ſucceſsio tota gentilitia eſt. lib.1.tit.1.§.2. xvi. Ius emphyteuticariũ tantum ob vectigal triennij non præſtiti amittitur. l. vlt. C. eod. Feudum autem circiter viginti de cauſsis amittitur. lib.1.tit.5.& lib.2.tit.24. xvii. Agri vectigalis proprietas nullo caſu emphyteutę cõmittitur: feudi proprietatem ſenior iiſdem de cauſis committit, quibus vſumfructum vaſallus ſeniori apperit. lib.2.tit.26.§.24.& tit.47.

De reliquo reali feudorum iure.

CAPVT XXXVI.

SED reliquum feudorum ius reale videamus: id enim octuplex eſſe animaduerto. Primũ eſt, vt patronis non liceat feuda primi ac medij ordinis ſine cauſſa iudicio cognita vaſallis adimere. lib.1.tit.7. vbi nominatim de regalibus feudis agitur: negatúrque ius eſſe Principi, hoc eſt Regi, vel Imperatori, mandatas à ſe dignitates, imperia, poteſtates vaſallis ſuis ſine iudicio eripere: idémque in mediis feudis, quæ à maioribus valuaſoribus conſtituuntur, iuris eſſe. Quæ verò infimi ordinis ſunt, pro domini voluntate adimi poſſe: niſi vaſalli vel Regi militarint, vel pretio feudum emerint. tum enim pretiũ eſſe reſtituendum: qua de re paulò ſuperius dictum eſt. Secundum reale ius eſt, vt patronis non liceat feudum alicui conſtitutum, ſine ipſius feudatarij vo-

luntate in alterum quoquo titulo alienare, aut in cambium dare, ac ne in feudum quidem concedere. lib.1.tit.22.§.2.& tit.17.§.2. & lib.2.tit.26.§.4. & tit.34.§.3. adeo vt generali alienatione curtis feudum quod in ea conſtitutum eſt, niſi diſertè id conuenerit, id eſt, feudatarius conſenſerit, non contineatur. lib.2.tit.26.§.20.& tit.51.§.1. Cuius rei æquitas perſpicua eſt: quia regulariter feuda non modò vaſallo, verùm etiam ipſius generi poſteríſque perpetuo iure attribuuntur. lib.1.tit.1.§.2. & lib.3.tit.1. Itaque vaſalli morte gentilitia efficiuntur, & ad eius ſtirpes (vt paulò poſt dicemus) gradatim deferuntur. Ex hoc autem iure magna quæſtio exoritur, An feudum quod vaſalli morte extinguetur, neque ſucceſſorem habebit, alteri à domino ita cedi poſſit, vt poſterior poſt prioris infeudati mortem illud habeat. Eiuſmodi autem ſunt primùm feuda ſtra quædam, vt de cauena, & de camera: putóq; ad eundem numerum referenda, quæ poſſidentur ab iis feudatariis, quibus neque liberi, neq; agnati vlli ſunt, ad quos feudi ſucceſſio deferatur. Magna hæc, vt dixi, quæſtio eſt. primùm quia quod in noſtro dominio non eſt, alienari à nobis non poteſt. l. nemo, D. de reg. iur. l. traditio, D. de acq. rer. domin. Deinde quia captandæ alienæ mortis occaſio præberi videtur. Contra tamen videmus iure ciuili receptum eſſe, vt vſusfructus vni conſtitutus cedi à proprietario, legaríque alteri poſt prioris mortem poſſit. l. ſi dominus, 72. D. de vſuf. Itémque vt res vni locata locari alteri ante prioris locationis exactum tempus poſſit. l. ne cui, 32. C. locat. Itáque in quæſtione propoſita variæ feudiſtarum ſententiæ fuerunt. lib.1.tit.27.§.2. vbi traditur, Placentinis illam inueſtituram non placuiſſe: Mediolanenſibus autē & Cremonenſibus placuiſſe. Alio rurſus loco diſtinctio adhibetur, vt ſi quidem purè inueſtitura facta ſit, non valeat: ſin autem in diem, aut ſub conditione: tum verò ita demum valeat, ſi prior inueſtitus ante inueſtitoris mortē deceſſerit: tum enim inueſtitoris ſucceſſorem teneri. lib.1.tit.5. quæ tamen diſtinctio à Mæciano repudiata eſt, in d.l. ſi dominus, D. de vſuf. vbi mirabiliter ſtatuit, ſi vſusf. in vita teſtatoris ad proprietatem acceſſerit, eum ad legatarium pertinere. qui caſus eſt, quo teſtamentum ante teſtatoris mortē vim obtinet. Itaque alio rurſus loco ſcribitur, moribus receptum eſſe, vt inueſtitura illa valeat, ſed tum demum valeat, cùm ad inueſtitorem aut ipſius, ſucceſſorem feudum redierit: lib.2.tit.26.§.4. arg. l. ſi fundus, 16.§. aliena, D. de pignorib. Cùm autem tanta iuris feudiſtici varietas appareat, concludemus ex iuris ciuilis ratione, inueſtituram huiuſmodi ad vſusfructus exemplum valere: neque de captandæ mortis occaſione malè ominandum eſſe: arg. l. cum tale, 72. D. de condit. & demonſt. ídque (vt modò dixi) pleriſque iuris feudiſtici locis conſentaneum eſt. Reſtat altera quæſtio de clericis quæ in iiſdem ferè locis traditur: & rurſus in lib.1.tit.3.& tit.9.& lib.2.tit.26.§.4.& titul.35. An ſucceſſor eius clerici, qui de feudo alteri conſtituto alterum inueſtiuit, ad eam implendam & poſſeſſionem tradendam obligetur. Summa autem huc redit. Clericus aut

de ſuis

de ſuis bonis atque allodiis feudum alicui conſtituit: aut de bonis eccleſiæ. Si de ſuis, quocunque modo inueſtierit, id eſt, ſiue id poſſideret, ſiue alteri fruendum feudi nomine dediſſet, item ſiue purè, ſiue in diem, ſiue ſub conditione inueſtierit, ſucceſſorem ad implendam inueſtituram & poſſeſſionem tradendam obligat. lib.2.tit.35. quippe cùm in iis rebus pro laico habeatur. l.3. C. de Epiſc. & cleric. Sin autem de bonis eccleſiæ feudum alicui dederit, duplex illa diſtinctio adhibetur. Nam ſi poſſidebat, neque fruendum alteri tradiderat, ſucceſſorem obligat. d. titul. 35. ſi non poſſidebat, ſed iam vaſallum in eo conſtitutum habebat, tum rurſus diſtinguitur. nam ſi purè id fecit, nihil egit: ſeipſum non obligauit. libr.1. tit.9. & lib.2. tit.35. ſin autem in diem, vel ſub conditione, & ante diem aut conditionis euentum feudum ad ipſum redierit, vterque obligatur: tum inueſtitor clericus, tum eius ſucceſſor: niſi inueſtitor ante deceſſerit, quàm prior infeudatus, aut antequã dies conditióue extiterit. lib.1. tit.9. & lib.2. tit.26. §.4. & ti.35. Cùm autẽ eius priuilegij auctor nominetur Lotharius lib. Feud.2. tit.14. §.1. rectiſsimè ab Ardizone demonſtratum eſt, ſignificari l.2. in Lombard. Quando lic. rectorib. eccleſ. quæ relata eſt in cap.2. Ext. de precar. vbi ſtatuitur, vt clericorũ ſucceſſores iis demum defunctorũ contractibus teneantur, quibus eccleſiarũ vtilitas non læditur. Tertium reale ius eſt, vt vaſallo mortuo feudi ſucceſsio generi liberíſque ipſius concedatur, ſic vt neque vni filiorũ prælegare illud poſsit: neq; filij nepotibus ex altero filio præferantur. lib.1. tit.8. quinetiam ſi vni ex diuiſione obtigerit, tamen ita gentilitium factũ ſit, vt eius vitili ſtirpe extincta, continuò ad reliquorum filiorũ genus poſteróſque transferatur. qua de re accuratè ſup. cap.16. explicatũ eſt. Quartũ ius eſt, vt vaſallo ſine liberis virilis ſexus, vel ex virili ſexu prognatis mortuo, vel eius ſtirpe extincta, & agnatis omnibus deficientibus, feudum patrono aperiatur: id eſt, tanquã vacans & caducũ cõmittatur. lib.2. tit.11.15. & ti.18. & tit.26. & ti.31. Albert. Krantz. in Vandalia lib.7. cap.46. alius quoque Vvenceſlaus, Rex Bohemiæ, moriens filium ſui nominis heredem reliquit. ſed ille eodem anno cæſus à ſuis, filium non reliquit: peruenítque regnum iure feudi ad Romanum Imperium. Idem lib.8. ca.3. Non multos ante annos nouem & decem erant huius tituli Marchiones (de Brandeburgenſibus loquitur) adulti ac minores ætate. nunc in eam orbitatem venit prouincia, vt ſine principe terra recideret, velut feudũ in ius Imperatoris Ludouici Bauari.

An vaſallo nullo modo liceat feudum ſine patroni permiſſu alienare. CAPVT XXXVII.

QVINTVM reale ius eſt, vt quamuis antiquo iure liceret vaſallis partẽ ſui feudi ſine patroni voluntate alienare, tamen nouo iure & Lotharij tertij conſtitutione nullam ſui feudi partem ſine domini permiſſu alienare poſsint. adeo vt alienatio iſto modo facta nulla temporis præſcriptione confirmari poſsit. lib.2. tit.52. §.1. &

tit. 40. §. 2. & tit. 55. quod eodem modo in Neapolitano regno conſtitutum eſt, de feudis regalibus: Imp. Friderici II. lege I. Neapol. conſt. lib. 3. titul. I. & tit. 5. Lotharius autem & Fridericus hanc rationẽ afferunt, ne milites vſufructu, & alimentis amiſsis, ſimul ſeruitij præſtandi & ordinis ſui tuendi facultatem amittant: atque ita vires comitatúſque Imperatorij extenuentur. Altera ratio ſumi ex iure ciuili poterat: quã fructuarius cedere extraneo ſuum vſumfructum non poteſt. l. ſi vſusfructus, 66. D. de iur. dot. §. 3. inſt. de vſuf. quippe cùm, vt vſusfructus morte fructuarij ad dominum reuertitur: ita feudum vaſalli ſine liberis morte patrono committatur: & quicquid perſonæ cohæret: vt ait l. 3. in fi. D. quib. mod. vſuſf. amitt. l. 3. §. ſi quis minori, D. de minorib. vtriuſque autem in alterum ceſſione præiudicium dominis fiebat. vbi verò domini voluntas acceſsit, non prioris, ſed poſterioris morte & vſuſfr. & feudum extinguitur. l. ſi quis vſumf. 29. D. de vſuf. legar. Quinetiam legis ſanctio hæc ab Imperatore ſcripta eſt, vt vaſallus feudum ſine domini permiſſu alienatum adeo ipſo iure amittat, dominóque committat: vt etiam ſi antequam Dominus reſciſcat, illud fortè recuperet, retinere tamen ne feudi quidem nomine & iure poſsit. lib. 2. tit. 44. Quod ſi alienare vaſallo feudum non licet, ſequitur, vt neque illi liceat pati feudum præſcribi. l. alienationes, 28. D. de verb. ſignif. l. 3. D. quæ in fraud. credit. neque vt permutare, aut in dotem dare poſsit. l. I. C. de rer. permut. l. I. §. in alienatione, D. quand. de per. act. l. 4. d. ad leg. fab. de plagiar. & lib. feud. 2. tit. 9. §. 2. Vnus tamẽ à feudiſtis caſus paſsim excipitur, quo alienandi feudi ius vaſallo, etiam ſine permiſſu, conceditur: ſi modò illud alteri in feudũ cedat: etſi verè ac ſine fraude id faciat. lib. 2. tit. 8. §. I. nimirum, vt alterum ſuum in locum ſubſtituat, qui munus militiæ ipſi impoſitũ ſuſtineat. libr. 2. tit. 26. §. 23. & tit. 34. §. 3. In quo primùm illud mirum videri poteſt, quod feudalis militiæ ius perſonæ non cohæreat: contra quã de Romana traditur in d. l. 3. §. ſi quid, D. de minorib. neque ſit in ea delectus, vt vir virum legat: præſertim cui vitæ & fortunarum patroni cuſtodia committitur: deinde quòd durior patrono quàm vaſallo impoſita conditio videtur: cùm illi ſine vaſalli conſenſu, ne in feudum quidem dare ſuum feudum liceat. lib. I. ti. 22. §. 2. Verum vtcunque illud ſit, maior aliquantò quæſtio exoritur, An noua Friderici conſtitutione tota hæc vaſalli ſubſtituendi poteſtas ſublata ſit. lib. 2. tit. 55. §. 2. vbi vetat ne deinceps locus ſit callidis machinationibus eorum, qui pretio accepto quaſi ſub colore inueſtituræ, quam ſibi licere dicunt, feudum vendunt, & in alios transferunt. Quid enim ad legiſlatoris mentem & propoſitum intereſt, vtrùm vaſallus gratis alterum inueſtiat, an accepto vel munuſculo, vel pretio? Quare operæpretium eſt, locum illum accuratè attendi, & à peritioribus conſiderari, ecquid Fridericus vetus illud militię ius reſtituerit, quod perſonis coherebat. Quod ſanè multis de cauſſis æquiſſimum videtur. primùm quia clientela iudicio & delectu beneuolentiæ vtrinque contrahitur: multò & diligentius

& ſan

& ſanctius quam ſocietas, in qua non admittitur in ſocietatem is, quem vnus ex ſociis arbitratu ſuo cooptauit. l. qui admiſit, 19. D. pro ſocio. deinde quia verum feudum ſine hominij iureiurãdo non contrahitur. Vnius autem iuſiurandum alterum non obligat. l. 1. D. ſi mul. vent. nom. neque aduerſatur, quod fructuarius, vel ipſe frui ea re, vel alij fruendam concedere, vel vendere, poteſt. l. arboribus, 12. & l. cui vſusfructus, 67. D. de vſuf. Nam vſufructu ſemel conſtituto, nihil intereſt domini, quis fructus percipiat. At in feudo permagni intereſt domini, quis ei in militia comes ſit, & cui vitam & ſalutem ſuam committat. Et ſi autem Friderici conſtitutione feudum alteri in feudum dari ſine domini permiſſu non poteſt, dari tamen eius voluntate poteſt: ſic vt vaſallus vaſalli conſtituatur. lib. 2. tit. 55. §. illud quoque. 6. vbi ſecundi huius feudi conditio hæc duriſſima eſſe dicitur, vt duos pro vno dominos metuat: & ob alterutrum offenſum tam primo, quàm ſecundo domino committatur: adeo vt ſecundus vaſalli ſui culpam patrono ſuo præſtare debeat. Porro autem ne illud quidem in hoc alienationis tractatu prætermittendum eſt, quòd ſi vaſallus agnatos habeat, tum alienare feudum in perſonam extranei, ne patroni quidem permiſſu, niſi agnatorum omnium conſenſu adiuncto, poſſit. lib. 2. tit. 39. §. 1. ac ne in filiam quidem ſuam inueſtituram transferre. lib. 1. tit. 8. §. 2. & lib. 2. tit. 39. §. 1. Denique ſi feudum nouum eſt, in eius alienatione ſolus patroni conſenſus exquiritur: ſi paternum, etiam agnatorum; ſed eorum demum, qui ex parẽtis inueſtiti ſtirpe prognati ſunt. d. tit. 45. quinetiam alio loco ſtatuitur, vt vaſallus meliorem facere feudi conditionem poſſit: deteriorem verò ſine patroni & agnatorum conſenſu, non poſſit. lib. 2. tit. 8. §. 3. id quod iuri ciuili & æquitati naturali cõſentaneum eſt. Sic enim heredi fiduciario res fideicommiſſarias alienare, aut deteriorare, ac peruertere, in fideicommiſſarij damnum non licet. l. mulier, 22. §. ſed enim, & l. ſi heres, 70. §. 1. D. ad Trebell. l. domus, 58. & l. ſeq. D. de legat. 1. Quemadmodum autem alienare feudum vaſallus non poteſt, ita nec oppignerare poteſt. qua de re extat Friderici cõſtitutio lib. 2. tit. 55. §. 1. & apud Feudiſtas lib. 2. tit. 8. §. 3. cùm tamen antiquitus partem oppignerare, item vt alienare liceret. lib. 1. titul. 5. §. 2. ſed & iure ciuili licet colono vectigale prædium oppignerare, item vt ſuperficiarium, l. tutor, 16. §. vlt. D. de pignorat. act. Id enim ſingulari iure à Friderico inſtitutum eſt, ne milites ſuorum agrorum fructibus carentes, ſatis parati in equis & armis eſſe non poſſint. vt illo loco diſertè ſcribitur. Illud ad extremum aſcribendum eſt, tametſi ius hoc ſit, naturaliſque feudi conditio, vt feudum neque alienari, neque oppignerari ſine domini permiſſu poſſit, tamen ſi inueſtitura ea lege facta eſt, vt vaſallus, & cui ipſe dederit, feudũ habeat: tum vaſallo licere quandocunq; volet id donare, vendere, alioúe quouis modo, etiã domino ignorãte & inuito alienare: lib. 2. tit. 26. §. 26. & tit. 48.

CAPVT XXXVIII.

SEXTVM vaſalli reale ius eſt, vt quamuis alienare feudum ſine patroni permiſſu non poſsit, refutare tamen id vel ipſi patrono recipienti poſsit, ſi modò agnatós non habeat: vel, ſi habeat, ipſis agnatis, etiam ſine patroni permiſſu: ita tamen, vt refutádo graduum prærogatiuam ſeruet: id eſt, vt proximo cuique potiſsimum refutet: aut ſi remotiori refutare velit, propinquioris conſenſum habeat. lib.2.tit.39.§.1.& lib.2.tit.9. in fi. vbi ſtatuitur, vt in redimendo potior ſit proximi agnati, quàm domini conditio. Refutare auté feudiſtæ dicunt, quod Latini, cedere, deferre, remittere. Primum ergo refutationis ius eſt, in patroni perſona: vt quemadmodum emphyteutes fundum vectigalem dominis cedere & legare poteſt: l. ſi domus, 71.§.vlt.D.de legat.prim. & fructuarius ſuum vſumfructum proprietario: l. ſi vſusfructus, 66. D. de iur.dot. Ita vaſallus feudum ſuum patrono remittere, vel totum vel ex parte poſsit. lib.2.tit.9.§.1. & lib.2. tit:38. vbi ſtatuitur, huius refutationis hoc eſſe ius, vt præſtandi quidem ſeruitij obligationem extinguat: reuerentiæ auté non extinguat. In quo prætermittendum non videtur, quod in refutando feudo inſigne, ſiue nota infeudationis, quæ in inueſtitura data fuerat, reddi ſolebat. Id autem Donum inueſtituræ appellatur. lib.2. tit.27.§. ſi duo homines. Ottho Friſing. lib.2.tit.5. Guotto relictis ſibi quibuſdam prouinciis, regium nomen per porrectum gladium abdicaret. Eſt enim Conſuetudo Curiæ, vt Regna per gladium, prouinciæ per vexillum à Principe tradantur, vel recipiantur. Altera refutationis ſpecies eſt, quæ in agnatorum perſona fit: in qua (vt modo dixi) graduum prærogatiua ſeruatur. Sed paulò ſubtilius id explicandum eſt. Hæc eſt .n. illa προτίμησις, de qua ſuperius in ſucceſsionis iure diſſeruimus: quæ prærogatiuam non tam ex graduum, quàm ex ſtirpium, atque adeo fibrarum iure tribuit. Ergo qui eiuſdem ſtirpis aut fibrę iure potior eſt, ſi refutationi in aliquem alterius ſtirpis conſentiat, prælationem in omne tempus, id eſt, etiam poſt refutantis vitam amittit. lib.1.tit.5.§.3. Sin minus, repetere feudum refutatum pro ſuo iure ac ſine pretio poteſt: ſed tamen non ante refutatoris mortem. quia ſicut nihil intereſt proprietarij, vtrùm fructuarius ipſe vtatur: an alius cui eum vendiderit, l. arboribus, 12. & l. cui vſusfructus, 67. D. de vſuf. ita nihil intereſt propinquioris agnati, quis feudo vtatur. Incidit tamen caſus, quo etiá viuo refutatore propinquior à remotiore repetere feudum poteſt, ſed pretio reſtituto. nimirum ſi refutator filium habeat. Nam ſi filius ille patre mortuo recuperare feudum vellet, de pretio reddendo teneretur. lib.2.titul.26.§.15. quippe, cùm heres neceſſarius ſit: hoc eſt, repudiata paterna hereditate retinere feudum non poſsit. Sed mortuo refutatore ſine liberis, propinquus à remotiori feu-

dum

dum recuperat. Iam verò, ne illud quidem in refutationis iure prætermittendum eſt: Eam non modò de iam quæſito feudo, verùm etiam de delato tantùm, atque adeo de ſperato duntaxat, fieri poſſe: quomodò in iure ciuili dicimus, delatam, ſed nondum aditam hereditatem repudiari licere. l. is qui heres, 13. D. de acq. vel omitt. hered. De iam quæſiti feudi refutatione exemplum extat in lib. 2. tit. 39. § 1. de quo iam diximus. De refutatione feudi nondum acquiſiti, ſed ſperati tantùm, textus eſt in lib. 2. tit. 26. §. vlt. & tit. 49.

De iure litigandi, & melioratione aut detrimento feudi.

CAPVT XXXIX.

SEPTIMVM reale ius eſt, vt vaſallus ſolus de feudi proprietate, & ſeruitutibus tum agere, tum conueniri, etiam patrono ignorante, poſſit: atque adeo tranſigere. Patronus autem, quo ignorante iudicium illud factum eſt, ratum illud habere debeat: ſi qua fortè de cauſſa feudum ad eum poſtea reuertatur. lib. 2. tit. 8. §. 2. & tit. 26. §. 24. & tit. 43. Quod tamẽ cuiuſmodi ſit, coniectura aſſequi non poſſum. Nam primum omnium abſurdum eſt, ei cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere. l. ait prętor, 7. D. de iur. delib. Deinde, quo iure patronus rem inter alios ſe ignorante iudicatam ratam habere cogetur? quid enim ſi qua vaſalli negligentia interuenerit? An dominus ſimul & feudum & ſeruitium amittet? Deinde cur ſolus vaſallus etiam de ipſa proprietate & agere & cõueniri poterit, cùm toties dicatur proprietatem in patroni dominio permanſiſſe? lib. 2. tit. 8. §. 3. Prætereà quid eſt, quod lib. 2. tit. 8. §. 3. ſtatuitur, vaſallum meliorem feudi conditionem ſolùm facere poſſe: deteriorem verò ſine patroni & agnatorum conſenſu non poſſe. Iam verò cur tam multis locis ſtatuitur, vt vaſallus ob feudi cauſſam conuentus auctorem ſuum laudare, & ad ſuſcipiendum iudicium euocare debeat: & ſi quidem laudatus dominus defenſionem recuſarit, tum euicto prædio dominus aut alterum feudum tantidem pretij, aut pretium quanti feudum illud fuerit, reſtituere cogatur. lib. 2. tit. 25. & tit. 46. & tit. 8. At ſi vaſallus iudicio pulſatus patrono non denunciarit, an iccirco minus poterit patronus ius ſuum perſequi, ne ob vaſalli culpam ſimul & prædium, & ſeruitium amittat? arg. l. mulier, 22. §. ſed enim, D. ad trebell. Octauum reale ius à feudiſtis incertum atque ambiguum relictum eſt: vtrum id quod feudo accreuit, aut decreuit, ad patronum, an ad vaſallum pertineat. Summa huc redit: Si quod ædificium extructum eſt, aut ſeruitus quæſita, ius in medio relictum eſt. lib. 2. tit. 28. §. 3. ſi verò manſo in feudum dato aliquid accreuerit, non aliter feudatarij ſit, niſi & de eo nominatim inueſtitus fuerit: & nihil ſibi in curte dominus reſeruarit. lib. 1. tit. 4. §. 6. Rurſus ſi per ſe res acquiſita conſter, veluti prædium,

id eſſe

id eſſe feudatarij: de quo ne vaſallum quidem, æqui (vt opinor) dubitaſſent. ſin autem ſit ſeruitus, eam patrono acquiri propter regulam, vt meliorem feudi conditionem feudatarius ſolus poſſit efficere, deteriorem verò ſine patrono non poſſit. lib.2.titul.8.§.3. Sed de ſeruitute ambiguum ius relictum eſt in lib.2.tit.28.§.3. Atque hæc quidem de accretione, ieiunè & exiliter, de decretione autẽ multò ieiunius. Vno enim tantùm loco traditur, feuda de camera, & de cauena, exhauſto facultatibus domino, euaneſcere. lib.2.tit.58.§.1. vſumfructum quidem rei in qua conſtitutus eſt, interitu extingui, ſatis conſtat, & pro qua parte res interiit. Itaque agri vel loci vſusfructus legatus, ſi fuerit inundatus, vt ſtagnum iam ſit aut palus, proculdubio extinguetur, l. quid tamen, 20.§.1. & paſſim. D. quib. mod. vſusf. amitt. Sed iam ſuperius dictum eſt, ſi eiuſmodi detrimentum ſit, vt id ferre feudatarius nolit, poteſtatem ei fieri feudum Seniori remittere. lib.2.tit.9.§.1.& tit.38.

De pactis feudalibus.

CAPVT XL.

PROXIMVM eſt, vt de pactis feudalibus diſſeramus. Nam vt iure ciuili pacta dant legem contractibus, eóſque informant. l. iuriſg. 7.§.1. D. de pact. ita feudiſtico iure pactiones in hunc contractum omnes admittuntur: quæ tamen contra ipſius naturam non ſint. l. 1.§. ſi conuenit, D. de poſſ. l. cum de precario, 12. D. de precar. quin etiam pactum de ſubſtantia contractus naturam ipſius immutat. l. vbi ita, 27. D. de mort. cauſſ. donat. contra feudi naturam eſſet, ſi conueniret, vt vaſallus ſuo ſumptu operas daret. l. imponi, 53. D. de oper. libert. naturam immutaret, ſi pactũ eſſet, vt vaſallus nulla fide atque obſequio Seniori obſtrictus eſſet. lib.2.tit.24.§.2.& tit.16, & tit. 47. Quæ verò contractus naturæ conſentanea proponuntur, hæc ferè ſunt: Vt certum à vaſallo ſeruitij genus præſtetur. lib.2.titul.23.§.2.& tit.31.§.8. Sigebert. in chron. ann. 1174. Comes de ſancto Ægidio pacificatur cum Rege Angliæ de Tholoſa, & facto ſibi homagio promiſit ei ſe daturum equos magni pretij quotannis, in quadrageſima. Et ſi neceſſe habuerit, inueniet ei vno quoque anno ad ſeruitium ſuum per quadraginta dies centum milites. Item, Vt vaſallo alienare & in quemuis transferre ſuum feudum liceat. lib.2.tit.26.§.26.& tit.48. Item, Vt frater fratri in nouo feudo ſuccedat. lib.1.tit.8.§.3.& tit.20.& lib.2.ti.18. Item, Vt frater fratri in feudo paterno non ſuccedat: neque ſuperſtiti petere id à poſſeſſore liceat. lib.2.tit.26.§.27. Item, Vt vaſallus feſtis diebus vadat cum vxore ſua ad eccleſiam. lib.2.tit.2.§.vlt. Item, Vt feudum improprium diutius anno poſſidere liceat. lib.1.tit.2.& tit.11. Item, Vt ſolus vaſallus hominium & fidelitatem iuret: liberi poſteriq; eo iureiurando non teneantur. Albert. Krantz.

lib.

lib.Dan.6.cap.17. Vt deinceps Rex Daniæ Valdemarus Romano Imperio iunctus haberetur: filio ex ſe nato, nulla perinde obligatio maneret, nec in reliquos Daniæ Reges propagaretur: ſed in ſola Valdemari perſona finiretur. In hác formam vtranque Cæſari Rex manum porrexit. Item, Vt fratres vaſſalli feudo inuicem ſuccederēt, nulla liberorum ratio haberetur. Albert. Krantz. lib. Suet. 5. cap. 14. fol. 555. Cùm interim in Dania regnum ſibi per manus traderent Suenonis filij, ea lege patris voluntate pòſt inuicem regnātes, vt nulla liberorū ratio haberetur: ſed decedente proximo Rege, non eius filij, ſed fratrum vnus natu proximus Regno ſuccederet. Et hunc eundem Regni Numidici more fuiſſe animaduerto ex lib. Liuij XXIX. vbi de Maſiniſſa agēs, ita ſcribit: Militante eo pro Carthaginienſibus in Hiſpania, pater eius moritur. Galæ nomen erat. Regnum ad fratrem Regis Deſalcem prægrandem natu (mos ita apud Numidas eſt) peruenit. Deſalce quoque mortuo, maior ex duobus filiis eius Capuſa, puero admodum altero, paternum Imperium accepit. Idem quoque de Punicis quibuſdam ciuitatibus, ſcribit lib. XXVIII. Corbis, inquit, & Orſua patrueles fratres de principatu ciuitatis, quam Iben vocabant, ambigentes, ferro ſe certaturos profeſſi ſunt. Corbis maior erat ætate. Orſuæ pater princeps proximò fuerat, à fratre maiore poſt mortem eius principatu adepto.

Quibus ex cauſſis feudum amittatur.

CAPVT XLI.

ORDINIS inſtituti ratio poſtulat, vt deinceps quibus ex cauſſis feudum amittatur, cōſideremus. Quoniam autem feudum militaris clientela eſt, & clientelæ duo extrema ſunt, vnum ex parte vaſſalli, alterum ex patroni: prius de priore videamus: hoc eſt, quibus ex cauſſis vaſſallus exauctoretur. Ac primùm omnium regula hæc tradenda eſt, vaſſallum ob quoduis capitale facinus feudo multari: ſic tamen vt cauſſa prius parium iudicio diſceptetur: & ſi regia feuda ſint, Imperator ipſe iudicium exerceat: ſin ſecundi ordinis ſunt, Patronus: à quo tamen ad Imperatorem appellare ius eſt. ſin inferiora, tum vel parium, vel miſſi Imperatorij iudicio, cauſſa ſine prouocatione dirimatur. lib. 3. tit. 4. §. 1. & lib. 1. titul. 21. §. 1. & tit. 22. §. 3. Cuiuſmodi autem vaſſalli delicta feudi amittendi cauſſam idoneam afferant, prudentia iudicis potius, & curiarum moribus, quàm vllis regulis ac legibus certis definiri poteſt. lib. 2. tit. 23. §. 1. & tit. 24. §. 4. Sed tamen ex tanta præceptorum confuſione, quanta his in libris cernitur, certa capita deligemus, eáque in ordinem, vt facultas feret, digeremus. Quantum enim animo complecti poſſumus, viginti cauſſas Feudiſtæ numerant, propter quas patrono feudum committitur, ceteras verò propter quas non patrono, ſed agnatis proximis com-

mittitur, poſterius explicabimus. Primi autem generis has fere reperio: Necem domini, vulnerationem, pulſationem, inſidias in eundem, arcis ipſius oppugnationem, eiuſdem in vitæ periculo deſertionem, verborum contumeliam in eundem, accuſationem, teſtimonium atrocius, attentatam vxoris ipſius, aut filiæ, aut nurus, aut ſocrus pudicitiam, necem fratris ſui, aut fratris filij, cōtemptum euocationis ad bellum, prætermiſſionem renouandæ fidelitatis, recuſationem iuriſiurandi, abnegationem patroni, arcani commiſſi enuntiationem, contumaciam in vocatione in ius, alienationem feudi ſine ipſius permiſſu, debilitationem corporis, & clericatum vel monachatum. Horum autem de ſingulis, quot, quibúſque locis tractetur, ſummatim indicabimus. Nam incredibile dictu eſt, quàm moleſtis atque odioſis eiuſdem rei repetitionibus hi libri referti ſint. Ergo de quatuor primis, hoc eſt de nece, vulneratione, pulſatione domini, & inſidiis ipſi factis, textus ſunt in conſtitutione Henrici, lib.2.tit.57. & lib.1.tit.17. & lib.2.tit.51.§.3. Quintæ autem cauſſæ, quæ eſt obſeſſio & oppigneratio caſtri, præcepta extant in lib.1.tit.5 & lib.2.titul.57. Sextæ autem, quæ eſt domini deſertio in prælio, alióve capitis periculo, præcepta extant lib.1.titul.5. & lib.2.tit.24.§.3. & titul.26.§.18. & titul.39.§.4. & titul.57. Porrò ſeptimæ, quæ eſt verborum contumelia in dominum, argumentum eſt in lib.2. titul.24. §.3. vbi graues & inhoneſtæ iniuriæ numerantur. Et ob eandem cauſſam libertus qui patrono contumeliam fecit, aut conuicium dixit, etiam exilio temporali coercetur. l.1.D. de iure patr. facit l.1. D. de obſeq. à lib. præſtand. & l.2.C. de libert. & eor. lib. l.4.C. de obſeq. patr. l.1. §. cùm patronus, D. de offi. præf. vrb. Octauæ autem & nonæ, quæ eſt accuſatio, & teſtimonium capitale in dominum, textus ſunt in lib.2.tit.24.§ 4. & tit.33. §.2. Decima porrò numeratur, Celatio inſidiarum & periculi, quod vitæ aut fortunis domini comparatum eſt. li.2.ti.24.§.4. & ti.28.§.2. in fin. & tit.26.§.18. Vndecima eſt, Cucurbitatio domini, quo verbo maculam quæ ex ſtupro in patroni domū illato cōtrahitur, Feudiſtæ ſignificāt, ac non effectum tantummodo, verùm etiā conatum, atque adeò luſiones obſcœnas: de quibus eſt in li.1.tit.5.§.1. & tit.21.§.2. & li.2.tit.24.§.3. Duodecimam verò cauſſam Parricidium faciunt: de quo tamē ita ſtatuunt, vt vaſſallus ob necatum à ſe patroni fratrem, feudum non amittat: ob ſuum verò fratrem, ita demum amittat, ſi totius hereditas obtinendæ cauſſa id fecerit lib.2.tit.37. & lib.1.tit.5.§.1. & lib.2.ti.24.§.5. Decimatertia cauſſa eſt, contemptus euocationis, cùm patrono ad expeditionem euocanti vaſſallus non obtemperat: quod propriè feudalitium crimen eſt: propter quod datur patrono condictio cauſſâ dati, cauſſa non ſecuta. lib.1.tit.12.§.1. eius præcepta extant in lib.2.titu.24.§.4. & tit.55.§.3. Decimaquarta eſt prætermiſſio renouandi iuriſiurandi. Nam vaſſallus intra annum & diem à morte domini, vaſſalli ve mortui filius, intra idem tempus inueſtituram oblata fidelitate non petens, feudo ſpoliatur. lib.1.tit. 22. & lib.2.titul.24. & tit.40. & tit.55.§.3. Quod autem Obertus domino

neceſſ

neceſsitatem imponit ternis denuntiationibus vaſallum admonendi, Mediolanenſis curiæ proprium illud arbitror.lib.2.titu.24.§.2. Decimaquinta eſt,abnegatio clientelæ:Nam qui ſciens dolo malo patronũ abnegat,feudo multatur:vſque adeò, vt dubitatum ſit, an dubitanter dominum agnoſcens, ſit multandus.lib.2.tit.26.§.5.& tit.22.& tit.34.§.5. Decimaſexta cauſſa eſt,contumacia iudicialis, cùm vaſallus à patrono in ius vocatus ſe non ſiſtit,quod feudiſtę dicunt,Iuſtitiam non facere.lib.2.tit.22.& tit.24.§.4.Decimaſeptima eſt,commiſsi enuntiatio:quod feudiſtæ dicunt,Credentiam manifeſtatá.li.1.ti.17.Sic enim iure ciuili qui ſecreta hoſtibus renuntiant,proditores habentur,& capitis pœnam luunt: ait l. omne,6.D.de re milit.Decimaoctaua cauſſa eſt, alienatio feudi ſine permiſſu patroni.lib.2.tit.55.§.2.& lib.1.tit.5.§.2.& tit.13.& ti.18.§.2.& lib.2.ti.24.§.5.& tit.38.& tit.44.& tit.48.Decimanona cauſſa numeratur quidem ab aliis,debilitatio corporis:veluti ſi quis mutus,aut ſurdus,aut mancus, aut cęcus factus ſit.quo tamẽ nihil agreſtius,aut inhumanius dici poteſt: ſiquidẽ in bello,vel ex bellicis laboribus eiuſmodi aliquid vitij ſit contractum,quemadmodũ ſuo loco diximus.lib.1.tit.6.§.3.& lib.2.tit.36. Viceſima cauſa eſt, ſacerdotium:cùm fendatarius ex milite clericus,aut monachus factus eſt.lib.2.ti.21.& ti.26.§.7.& ti.30. Has igitur amittendi feudi,& patrono committendi cauſſas reperio. Deinceps quibus de cauſsis agnato proximo committatur,videamus. In quo hæc regula traditur:vt quoties id crimẽ commiſſum eſt quo patronus propriè læditur, patronó feudum acquiratur:at ſi publicum crimen eſt, hoc eſt ex eorum genere, quæ in iure ciuili publica nominantur,tum agnato feudum attribuatur: etiam liberis damnati vaſalli præteritis.lib.2.ti.24.§.5.& ti.26.§.19.& titu.31.& tit.37.§.1.Cuius præteritionis cauſſa ſi quæratur, non illa proferenda eſt,quæ in maieſtatis iudicio cõmemoratur: quaſi paterni ſceleris exempla metuantur.l.5.§.1.C.ad legem Iul.maieſt. non enim eadem ſupplicij grauitas in minoribus vt in atrociſſimis delictis adhibẽda eſt. Quid ergo eſt? cùm feudum vaſalli generi poſteríſque datum ſit, non dubium eſt, quin ſicut vna ſtirpe intermortua, ſic eadem ſceleris conuicta,& damnata,feudum ad alteram,cui per inueſtituram deſtinatum fuerat,transferatur,quemadmodum iure ciuili conſtitutum eſt,vt ſi in libertum animaduerſum fuerit,patrono eius id quod in bònis illius habiturus eſſet, ſi is in quem animaduerſum eſt,ſua morte deceſsiſſet,non eripiatur.l.ſi in libertinum,28.D.de bon.libert.l.cum ratio,7.§.1.C.de bon.lib.Reſtat,vt quęramus,quibus de cauſsis patronus feudum amittat: & cùm amiſſum ab illo eſt,cui committatur.De quo etſi ius à feudiſtis incertum atque ambiguum relictum eſt,duobus tamen locis traditur, quibus ex cauſsis feudum à vaſallo amittitur, iiſdem de cauſsis à patrono amitti, & in vaſalli perſona conſolidari.lib.2.ti.26.§.25.& tit.47.Cuius rei ratio ſumma in æquitate poſita eſt,vt clientela feudalis pari vtrinque fide & beneuolentia nitatur.lib.2.titu.52.§.3.quippe cùm(vt ſuperius diximus) veteris XII.

tab. legis hoc quoque crimen fuiſſet: Patronus ſi clienti fraudem fecerit, ſacer eſto. Sic Iuſtinianus non modò iuſtas exheredandorum liberorum, verumetiam prætereundorum parentum cauſſas expoſuit, Nou. c x v. neque modò iuſtas vxoris repudiandæ, ſed etiam mariti relinquendi l. conſenſu, 8. C. de repud. Ac memorabile eſt, quod in Germanicis hiſtoriis legimus, anno M C C C C. Septemuiros Germaniæ principes electores de cęterorum principum ac ciuitatum ſententia Vuenceſlao Imperatori Germanico imperium abrogaſſe: cuius abrogationis formulā hanc Munſterus prodit, lib. Coſmograph. 3. Nos Ioannes Archiepiſcopus Moguntinus, ſacri Romani imperij per Germaniam Archicancellarius, nomine dictorum dominorū Principum Electorum ſacri Rom. imperij, atq; nomine noſtro, propter multas prægnantes cauſſas nos vrgentes, & intolerabiles exorbitationes, amouemus & deponimus hac noſtra ſententia dictum dominum Vuenceſlaum, ceu inutilem, ignauum, & penitus ineptum ad Romanum imperium, ab ipſo Romano imperio, atq; ab omni ſibi debita gloria, honore & maieſtate: denuntiantes omnibus principibus, proceribus, dominis & ſeruis, ciuitatibus, regionibus, & populis ſacro imperio ſubiectis, quòd deinceps penitus abſoluentur, & abſolutos pronuntiamus ab omni homagio & iuramento, memorato Vuenceſlao nomine ſacri imperij præſtito, monemúſq; & requirimus eos per iuramentum, quo adſtricti ſunt ſacro imperio, ne poſthac ſæpè dicto Vuenceſlao vllo pacto obediant, aut obſequantur, neque illi ius vllum, obſequium, cenſum, reditum, aut vllam obuentionem quocunque nomine tandem appelletur, tanquam Romano Regi præbeant, exhibeant, aut permittant exhiberi, ſed omnia hæc reſeruent pro illo, quem Dei gratia, ceu vtilem & idoneum in Romanorum Regem eligi continget.

De iudiciis feudalibus, & primùm de foro competenti.

CAPVT XLII.

SVPEREST, vt de iudiciis feudalibus videamus: ac primùm de iudicio, ſiue de foro cōpetenti: quæ quæſtio tripartita eſt. Nam aut inter patronum & vaſallū controuerſia eſt, aut inter cōuaſallos, aut inter vaſalli agnatos & poſſeſſorem. Ius de patroni & vaſalli foro varium & incertum eſt. Nam Lotharij quidem conſtitutione indefinitè ſtatuitur, vt vaſallorum & patronorum controuerſia parium iudicio diſceptetur. lib. 1. ti. 10. & libr. 2. titul. 22. §. 2. ita tamen vt vaſallo damnato poteſtas ad Imperatorem appellandi permittatur. libr. 1. titul. 22. §. 3. At Conradi cōſtitutione diſtinctio interponitur, vt ſi maior eſt valuaſor, à parium iudicio appellare liceat: ſin minor, non liceat. libr. 3. tit. 2. §. 3. Rurſus Friderici conſtitutione indefinitè ſtatuitur, vt vaſalli cum patrono controuerſia parium iudicio terminetur. libr. 2. titul. 55. §. 8.

A feud

A feudiſtis autem ſtatuitur, vt ſiue patronus vaſallum, ſiue hic patronum accuſare velit, à parium curia iudicium exerceatur: & ſi tribus edictis patronus vocatus non affuerit, tum ei dies ad Imperatorem dicatur: quod ſi ne tum quidē affuerit, vaſallo in eū graſſandi & deprædandi poteſtas fiat. lib.2.ti.22.§.2. Rurſus alio loco, vt ſi in deligendis iudicibus vaſalli & patroni diſſentiant, prior ſit optio patroni. li.2.ti.16. Alio verò loco diſputatur, ſi de ſubeunda parium iuriſdictione contentio ſit, quòd is quem dominus vaſallum negat, ex eo ipſo arguat, ſi par ipſe illis non eſt, ne illos quidem ſibi pares eſſe: ac proinde illorum iudiciū detrectat: vtrùm prius inueſtiendus ſit, an cauſſa principalis, puta de feudi natura, diſceptanda. Nā hæc à feudiſtis diſtinctio adhibetur: vt ſi alterius feudi vaſallus erat, prius inueſtiatur, ſin minus, differatur. lib.2.ti.39.§.2. vbi non nominatim quidem ſtatuitur, vt pares iudicent. ſed certè non obſcurè ſignificatur, quod contra æquiſſimam illam ex relatis argumentationem inducitur. At lib.2.tit.20. cùm initiò reſponſum eſſet, vaſallum prius inueſtiēdum, ſed iuſiurādum fidelitatis differendū: tribus interiectis verſibus: vtrunq; antè ſimul faciendum ſtatuit. Sequitur altera pars de controuerſiis inter conuaſallos: cuius non minus varium & incertum ius his libris traditum eſt. Nam ſiquidem primi ordinis vaſalli ſunt, qui vulgò Capitanei regij appellantur, nimirum Duces, Comites, Marchiones, Imperator ipſe iudicium exercet. lib.1.tit.18.§.1. & lib.2.tit.34.§.1. Sin autem ſecundi vel tertij ordinis ſunt, tum verò feudiſtæ lib.1.tit.15.§.1. ſtatuunt, vt vel parium iudicio definiatur, vel per iudicem curtis: at lib.2.ti.34. & ti.46. per iudicem, vel arbitrum. Et rurſus d.lib.2.tit.15.§.3. ſi inter duos de feudo controuerſia ſit, alter alterum inuitum ad dominum trahere non poſſit. Friderici verò lege quæ eſt lib.2.tit.55.§.8. generaliter ita ſancitur: ſi inter duos vaſallos de feudo ſit controuerſia, domini ſit cognitio: & per eum controuerſia terminetur. Sequitur tertia pars, cùm inter defuncti vaſalli agnatum & extraneum poſſeſſorem controuerſia eſt. de qua ita contrarium ius profertur, vt non dubitem, eiuſdem cauſſæ contraria iuriſconſultorū & cauſſidicorum conſilia proferri. Nam eadem vtrobique ſpecie propoſita vno loco ſtatuitur, controuerſiam non apud dominum, & per pares curiæ diſceptandam eſſe: ſed per iudicem aut arbitrum: & lib.2.titu.15. at verò alio loco, quia domini intereſt ab euictione, apud ipſum, & in ipſius curia per ſuos pares dirimendam. lib.2.tit.46.

De forma probationum feudalium. CAPVT XLIII.

QVONIAM in his libris nulla litium feudalium exercendarum ratio profertur, niſi quæ in probationibus poſita eſt, reſtat vt de iis diſſeramus. Probationū igitur feudalium quinque genera reperio. Teſtimoniū, Scripturam, Iuſiurandū, Exploratione & Duellum. De teſtimonio & inſtrumento frequentiſſima in his

libris mentio fit, vt lib.1.ti.2.& ti.23.& ti.26.& lib.2.ti.58.§.2.& §.3. vbi ſtatuitut, vt vaſallorũ inueſtitura probetur, vel per pares curtis, vel ſi pares non ſunt, per extraneos: aut per ſcripturã: quod breue teſtatũ appellant, Iuſiurandum autem & duellum paſſim defenſiones appellantur. Duplex enim defenſio eſt, Iuratoria, & Armata. Defenſio iuratoria eſt, quæ ita cõceditur, vt vel ſolus is iuret, cui defertur: vel cum tribus aut quatuor, aut longè plurimum cum duodecim qui propterea ſacramentales (vt in feudali dictionario docuimus) appellantur. lib.1.ti.10. & lib.2.tit.58.§.6. Cui autem iuratoria hæc defenſio defertur, is fauorabilior habetur. lib.2.titu.58.§.4.& ti.33.§.2. Defenſio verò armata dicitur, quæ per duellum & ſingulare certamen ſuſcipitur. vt libr.2.ti.39.§.3.& li.3.ti.2.§.1. Si quis ſuorum parium per pugnam eum fatigare velit, vt per pugnã ſe defendat, edicimus. Cùm autẽ multa his in libris noua & mirabilia videri poſſunt, tum verò illud in primis: quòd cùm inter omnes conſtet, minimam inter milites religionis & iuriſiurandi rationem duci: Feudiſtę tamen, illa militari ætate, Rhadamantina iudicia retulerint: de quibus Plato lib. de legib. XII. ita ſcribit, Rhadamantum ſumma laude videri dignum, quòd cùm leges eo tempore ſcriberet, quo plerique mortales Deum eſſe credebant, Deo potius quàm hominibus committere iudicia maluerit. ex quo accidebat vt iudicia celeriter, ac nullo negotio diſceptarentur. nam iureiurando in ſingulis litibus, à litigatoribus exquiſito, celeriter, ac tuto iudicabatur. At verò vbi contempta religione vigere impietas cœpit, tum à Rhadamantinis iudiciis abſtinẽdum eſſe: ne periuriis ciuitas obligetur. Alterum eſt, vt cùm litigatori vel affirmanti vel neganti teſtes deſunt, liceat ei iuratores producere, qui ſacramentales dicebantur: qui ea quę neſciunt tamen ex alterius animi ſententia & conſcientia iurent. lib.1.ti.10. & lib.2.ti.58.§.6. cùm tamen iure ciuili iniquum dicatur de alieno facto iurare. l. Marcellus, 11.§.2.D. de act. rerum amo. & iuſiurandum inter alios præſtitum, alteri nec proſit, nec noceat. l.1. D. ſi mul. vent. nom. qua de cauſſa veteribus hæc iuriſiurandi formula præſcripta erat: EX ANIMI MEI SENTENTIA: quemadmodum ex Cicerone & aliis in formulis antiquis demonſtrauimus. Itaque in cauſſa pupillari, neq; pupillus doli non capax, neque ipſius mater, ad iurandum admittuntur: ac ne tutor quidem, niſi rem exploratam & cõpertam habeat. Graue enim videbatur (inquit Vlp.) & ignorantes & inuitos ſub alieni cõpendij emolumento etiam periurium anceps ſubire. l.4.D. de in lit. iur. Deniq; Langobardici iuris iſtius æquitas nihilomagis quęrenda eſt, quàm illius Saxonici, de quo in Speculo, art.18. ita ſcribitur. Quicquid Saxo in iudicio non fecerit, ſi ſacramento mediante negare voluerit, hoc facere poteſt, conuincibili aliqua probatione non extante. Tertium, quòd cùm ex æquitate & naturali & ciuili agenti atque affirmanti probatio incumbat: vulg. l.4.C. de edend. l.2.D. de prob. tamen iure feudiſtico regulariter ei qui poſſidet, iuſiurandũ deferatur: qua de cauſſa defenſio ex ordine appellatur: quo-

niam

niam ordinarium eſt, ei deferri. lib.1.tit.4.§.1.& §.8.& lib.2.tit.58.& libr.1. ti.10.& ti.23.& ti.26.§.3.adeo vt etiam ei, qui ex parte tantum poſſidet iuſiurandum deferatur.lib.1.ti.4.§.1.& ti.12.quippe, cùm poſſeſſoris conditio melior iudicetur:ei cui fauetur, iuſiurandum defertur.lib.2.ti.58. vt ſatis mirari non poſſim, quid ſit quod feudiſta vetus inſeruit in libr.2.ti.33. §.1.non ſemper poſsidenti ſacramentum deferri, ſed rationem à iudice haberi, eiúſque prudentiæ cõmitti, vtrum petenti, an poſsidenti ſit deferendum. Quartum in his inſtitutis admiratione dignum illud eſt, quòd cùm iure ciuili regulariter is, qui iuſiurandũ defert, iurare prius de calumnia cogatur:l.iuſiurandum, 34.§.3. & l.ſi non fuerit, 37.D.de iureiur.l.vlt. C.de fideic.tamen hic iuſiurandum iſtiuſmodi non defertur.libr.2.tit.33. §.3.Niſi fortè dicamus feudalitia iuramenta non ex partium conuentione, ſed iudicis arbitrio deferri, qui litis diſceptationem Deo committit. quod tamen ex æquitate naturali tum demum fieri debet, cùm probatio quidem aliqua ſubeſt, ſed ea imperfecta & inchoata: qua tamen iudicis religio mouetur.lib.4.tit.36.§.2.vt eam hoc iuriſiurandi quaſi ſupplemẽto adiuuet.arg.l.admonendi, 31.D.de iureiur.& l.3.C.de reb.cred.Neque ad rem pertinet Nou.nouo iure, C.de pœn.iud.vti patet ex Nou.124.vbi ſingulare ius inducitur de litigatoribus qui aliquid iudicibus dederunt, aut promiſerunt. Quartum eſt quòd cùm totum hoc ius de iuramenti delatione ſacroſanctũ ſit, tamen non modo abſurdè & ſtolidè, verum etiam variè, repugnanter & contrariè, his in libris tradatur. Cuius rei aliquot exempli cauſſa teſtimonia proponemus. Nam de abſurditate hæc documenta ſunt: quòd cùm non modo ciuili, verùm etiam gentium iure iniquum ſit alterum de alterius facto iurare: l.Marcellus, D.rer.amot. & l.1.D.ſi mul.vect.tamen feudiſtico iure plerunque is cui iuſiurandum defertur, cogatur tres, aut quatuor, aut 12.vel cognatos, vel amicos producere, qui de alterius conſcientia, & (vt veteres loquebantur) ex alieni animi ſententia, & in eadem quæ ille verba iurent: atque aliquid ab eo vel factum eſſe, vel non eſſe affirment: qui propterea ſacramentales appellãtur: vt in feudali dictionario docuimus ex li.2.ti.33.§.2. Item, vt cùm actor, vel cuſtos caſtri, inueſtitum ſe contendit, & ſine probatione contendit, domino poſſidenti iuramentũ ſacramentalitium deferatur. lib.1. tit.10.contra vulgatam regulam iuris, vt actore non probante reus abſoluatur. Item, Vt ſi alterius feudi vaſallus certus alterius feudi poſſeſſionem poſtulet, & ſine probatione poſtulet, patrono iuſiurandum deferatur, lib.1. tit.4.§.2. Vt ſiue patronus pactum in infeudatione adiectũ eſſe contendat: vaſallo iuſiurandum deferatur: ſiue vaſallus patrono. lib. 2. titul.2.§.4.hoc eſt, vt non is probet, qui dicit, ſed qui negat. Item, Vt ſi quis prædium ab aliquo venditum, vel vt dominus, vel vt vaſallus, vindicet, & ſine probatione vindicet, emptori iuſiurandum deferatur. lib.2. tit.41.& tit.51.§.6. Item, Vt vaſallus feloniæ vel negligentiæ accuſatus, ſi accuſator probare crimen non poſsit, iuramẽto ſe purgare cogatur. lib.3.

tit.2.§.1.& §.2.Item,Vt quamuis vaſallus idoneè ſuam inueſtituram probet,tamen ſi dominus eam abiuret,dominus abſoluatur: pluriſq; ſit domini iuſiurandum,quàm vaſalli probatio.li.2.tit.25.§.2. Atque hæc quidem de abſurda iuriſiurandi delatione exempla ſint poſita. Deinceps de feudiſtici iuris repugnantia in iuramento deferẽdo videamus.Eius enim exempla hæc ſunt: Vt cùm patronus vaſallo poſsidenti controuerſiam de inueſtitura mouet,& ſine probatione mouet,vaſallo iuſiurandum ſacramentalitium deferatur.lib.1.tit.4.§.1.& tit.10.& ti.23. Cùm tamen alio loco diſtinctio adhibeatur,vtrum ſciente,an ignorante domino per annum vnum poſſederit.lib.1.tit.26.§.vlt.& alio rurſus, aliud diſtinctionis genus inducatur,vtrum noua an diuturna poſſeſsio fuerit.libr.2.titul.37. Itémque alio loco ſimpliciter ſtatuitur, vt vaſallus aut iuret, aut referat. li.2.ti.2.§.2.Item alio loco,ex contrario,vt ſi teſtes producti & iurati nihil ſe ſcire affirment, domini ſacramento lis dirimatur.lib.1.tit.26.§.2. Item, Vt cùm quis etiam non poſsidens, tamen inueſtitum ſe à patrono contendit,& ſine probatione contendit,domino poſſeſſori ſacramentũ deferatur.lib.1.tit.4.§.1.& ti.10.& ti.23.in fin.& lib.2.ti.58.§.4. Item alio loco vt iuret,aut actori iuſiurandum referat.lib.1.tit.26.§.3.& libr.2.titul.2.§.1. Contra autem alio loco,vt dominus nullo pręſtito ſacramento abſoluatur.lib.2.tit.33.§.4. Item,Vt cùm inter dominum & defuncti vaſalli agnatum de feudi qualitate controuerſia eſt, iudicis arbitrio ſacramentũ deferatur.lib.2.ti.10.§.2.Rurſus alio loco,vt agnato electio iuriſiurandi detur.lib.2.tit.26.§.1.Itémque alio,Vt agnato iuſiurandum deferatur.libr.1. tit.12. Item, Vt ei qui caſtrum quaſi feudum poſsidet, ſi dominus Guaſtaldiam,aut Guardiam,aut pignus tantum eſſe contendat,& ſine probatione contendat,legitima probatio incumbat.libr.1.tit.2. & ti.11. Rurſus alio loco,vt eidem poſsidenti iuſiurandum deferatur.lib.1.titul.4.§.ſi vaſallus. Itémque alio, vt ei vel iurandi, vel referendi electio detur. libr. 1.titul.28.

De probatione per explorationem.

CAPVT XLIIII.

QVARTVM feudalium probationũ genus nominauimus Explorationem: quod, vt veteres Latini (auctore Feſto) Explorare dicebant, pro exclamare, tanquam quæ in tormentis expreſſa erant: ita genus hoc probationum violenta exquiſitione conſtabat. Olim Paribiles leges dicebátur,barbaro & abſurdo vocabulo:quaſi manifeſtariæ:& per quas veritas parebat.vt in Conſtit.Neapol.lib.2.ti.31. leges quæ à quibuſdam ſimplicibus ſunt dictæ Paribiles, quæ abſciſſæ à veritate,deberent potius nuncupari &c. Huius autem furioſę probationis ſex genera fuiſſe animaduerto: per flammam,per crucem, per ferrum

candens, per aquam vel gelidam vel feruentem, per ſortes, & per corpus domini. Sic enim tum loquebantur, eorúmque omnium aliquot exempla proferemus: ac primùm de primo. Abbas Vrſperg. Petrus (inquit) Albanenſis epiſcopus obiit. iſte per iudicium ignis immenſam pertranſiens illæſus pyram, veſtimentis etiam per flammam volitantibus, ſed in nullo læſis, Petrum Florentinum epiſcopum declarauit ſimoniacum: vnde & ipſe poſteà Igneus eſt appellatus. Ex eodem genere eſt, quod Philippus Comineus commemorat lib. Gallic. hiſtoriæ 8. cap. 19. vbi ſcribit, Hieronymum Sauaranollam, monachum Dominicanum Florentinum, quòd in ſuis concionibus vehementius in Italorum mores inueheretur, & Caroli Francogalliæ Regis aduentum infeſtis in Italiam ſignis aſſiduè in concionibus ſuis denuntiaret, à Franciſcano quodam in crimen hereſeos vocatum fuiſſe: tanta contentione, vt ſponſione illum flammæ ſubeundæ prouocaret, ni hereticus & veterator eſſet. Pro Hieronymo alter quidam ſui ſodalitij atque ordinis Dominicanus conditionem accepit. Die conſtitura, cùm vterque magna ſodalium ſuorum caterua ſtipatus, in forum, multis hominum millibus inſpectantibus, veniſſet, Dominicanus (inquit Comineus) corpus domini manu tenens, progredi ad rogum cœpit. aduerſus eam geſtationē, cuius præſidio Dominicanus confidebat, Franciſcanus reclamare, atque acriter aduerſari cœpit. Itaque Senatus Florentinus interceſſit. qua de cauſſa re infecta vtrinque diſceſſum eſt. Secundum explorationis genus eſt, Per iudicium crucis, vt in Teſtamento Caroli Magni: apud Naucłerum: Si cauſſa controuerſiæ inter partes orta fuerit, quæ hominum teſtimonio definiri non poteſt, volumus quòd ad declarationem rei dubiæ iudicio crucis Dei voluntas, & rerum veritas inquiratur. Et in Capitulari: Quòd ſi accuſator contendere voluerit, de ipſo periurio, ſtent ad crucem: &, ſi iurator vicerit, lege ſua accuſator emendetur. Et alio loco: Campo, vel cruce contendant. Tertium explorationis furioſæ genus diximus eſſe per ferrum candens: de quo in fragmentis Georgij Pachymerij ſcriptum ita eſt: Teſtatur auctor ſe adoleſcente nonnullos maſſam ferream candentē manibus citra noxam ſuſtuliſſe: itáque innocentiam ſuam per miraculum teſtatam reliquiſſe: cùm alioqui teſtes produci, iuſiurandum deferri, & anteacta vita reorum conſiderari ſoleat. Huius deuotionis formulam Iohannes Auentinus lib. Annal. 4. hanc profert: Deus Iudex iuſtus, qui author pacis es, & iudicas æquitatem, te ſuppliciter rogamus vt hoc ferrum ordinatum ad iuſtam examinationem cuiuſlibet dubietatis faciendam, Benedicere ✠. & ſanctificare digneris. Ita ſi innocens (de prænominata cauſſa vnde purgatio quærēda eſt) hoc ignitum in manus acceperit, illæſus adpareat. Et ſi culpabilis atque reus, iuſtiſſima ſit ad hoc virtus tua, in eo cum virtute declarandum: quatenus iuſtitiæ non dominetur iniquitas, ſubdatur falſitas æquitati, per dominum noſtrum &c. Exemplum autem inquiſitionis fidei memorabile commemorat Ioh. Tritemius in Chron. cap. 22.

His

His temporibus circiter annum 1215. multi fuerunt hæretici. Hos frater Conradus de Marpurg inquiſiror Apoſtolicus, iudicio ferri candentis ſi negaſſenr hereſin, probare conſueuit, & quos ferrum exuſſiſſer, velut hereticos iudicio ſeculari tradere comburendos. Vnde paucis exceptis, omnes qui ſemel eſſent accuſati, & ad eius examẽ perducti, per eum condemnabanrur ad incendium. Fuerunt, qui crederent, eum plures innocenter damnauiſſe, propterea quòd candens ferrum à peccatis nullum reperiſſet immunem, etiam ſi nullius hereſis macula vnquam infectus extiriſſet. Hæc inquiſitor Apoſtolicus: cui præguſtatoris honos debebatur: præſertim cùm in c. dilecti, Ext. De purgat. vulg. Papa Honorius tertius iſtos liuaniorum mores damnat, qui criminis alicuius inſimularos ferri candentis iudicium ſubire iubebát: & ſi qua exinde ſequebatur aduſtio, ciuilem pœnam infligebant. Ex eodem genere eſt, quod Albertus Kranrzius lib. Daniæ 4. cap. 24. ſcribit, Cùm Dani ad Chriſtianam religionem adduci non poſſent, veniſſe Roma Popponẽ quendam, qui diu (inquir) in Italia & apud ſummũ Pontificem peregrinatus fuerat, populúmque his affatum eſſe verbis: Quid ſi ad candentis ferri tactum manus eius cernerent intactas? Velléntne ſubire, quæ hortaretur, cunctis ſucclamantibus velle. In chirotecæ formam iuſſit ferrum aprari, ídque ignitum afferri. Rubuit igne ferrum. ille tamen intrepidus manum immiſit ad cubitum, deportauítque ad locum conſtitutum. Ibi cùm ad pedes Regis proieciſſer, victa manus dedit concio, ſponte ſubiens Lauacrum regenerationis. Huc pertinet legis Francicæ lib. 4. ca. 57. Si cui de libertate lis mota ſit, & cognatum interfecerit, ſi negauerit ſe illum occidiſſe, per nouem vomeres igniros iudicio domini examinandus accedat. quæ lex extat eriam in Lombarda lib. 1. tit. 11. de parricid. Itẽ illa lex militaris apud Radenicum lib. 1. cap. 26. Si ſeruus aliquis culpatus nõ in furto fuerit depræhenſus, ſequenti die expurgabir ſe iudicio igniti ferri: vel dominus iuramentum pro eo præſtabit. Hanc autem conſuerudinem in Regno Neapolitano Imp. Fridericus II. ſuſtulit: Neapol. conſt. lib. 2. titul. 31. Eorum (inquit) ridendum ſenſum duximus, qui naruralem candentis ferri calorem tepeſcere, imo, (quod eſt ſtultius) frigeſcere nulla iuſta cauſſa ſuperueniente confidunt. Ac memorabile eſt huius furioſæ probationis miraculum, quod Albert. Krantzius memoriæ prodidit lib. Vandaliæ 8. ca. 30. his verbis. Incendium ædium furtim procuratum imponebatur in eo oppido innocenti: Ille quàm ſanctè iurans, eius ſe culpæ non eſſe affinem, purgationem afferebat vulgarem de ignito ferro: quam iuribus interdictam, aut ignorauere, aut contempſere, qui iudicio præerant laici. Ferrum ergò ignitum ille deportat, itinere non paruo: rum manib. excutiens, nihil læſionis prẹferebat. Euanuit ferrum ex oculis mirantium omnium. Annus penè totus interceſſerat, cùm alius iam ſilicibus viam ſtraturus in oppido publicam, in arena loci manum vertir, & inuento ferro, adhuc igneſcente dexteram adurit. mirati qui aſtitere rem, referunt loci

præſe

præfecto: Illi mox incidit ſuſpitio, illum eſſe hominem criminis reum, quod innoxio imponebatur. mox iubet ad quæſtionem abripi: confitetur crimē, & vltimo ſupplicio, fractis rota cruribus, interimitur. Hæc de candenti ferro: de quo tamen prætermittendum illud non videtur, barbarum & hoc & ſuperius de tranſilienda flamma inſtitutum videri etiam priſcis Græciæ temporibus vſurpatum fuiſſe: déq; illis verſus hos Sophoclis in Antigone intelligendos.

κ'οὐδεὶς ἐναργὴς ἀλλ' ἔφευγε τὸ μὴ εἰδέναι.
ἦμεν δ' ἕτοιμοι καὶ μύδρυς αἴρειν χεροῖν,
καὶ πῦρ διέρπειν, καὶ θεοὺς ὁρκωμοτεῖν,
τὸ μήτε δρᾶσαι μήτε τῳ ξυνειδέναι
τὸ πρᾶγμα βουλεύσαντι μή τ' εἰργασμένῳ.

Nam μύδρον Heſychius vſurpari teſtatur pro σιδηρᾶ πεπυρωμένα. Cùm igitur rex Creon Polynicis cadauer humare prohibuiſſet, Antigone autem ipſius ſoror illud humo contexiſſet, cuſtodes vt mortis pœnam à Rege conſtitutam vitarent, dicebant ſe paratos eſſe ferrum candēs manibus contrectare, & per pyram incedere. Quartum explorationis furioſæ genus erat per aquam feruentem aut frigidam. Calidæ conſecrandæ formulam Auent. lib. 4. hanc profert: Deus Iudex, iuſtus, fortis & patiens, qui es autor & amator iuſtitiæ, qui iudicas æquitatem, iudica domine, quod iuſtum eſt. Tu hanc aquam per ignem feruentē ſanctifica, qui tres pueros, id eſt, Sidrach, Miſach, Abdenago, iuſſione Regis Babylonis miſſos in caminum ignis ſeruaſti. Præſta, vt ſi quis innocens in hanc aquam feruentem manum mittat, ſicut tres pueros ſupradictos de camino ignis eripuiſti, & Suſannam de falſo crimine liberaſti, ita domine manum illius ſaluam & illæſam perducas. At ſi quis culpabilis præſumpſerit manum mittere, tua pietas, hoc declarare dignetur, vt in eius corpore tua virtute manifeſtetur, & anima illius per pœnitentiam ſaluetur. Hinc illud in lege Friſ. tit. 3. Si res grandis erit, ſeruum ad iudicium Dei in aqua feruenti examinet. Item, Et ad examinationē feruētis aquæ iudicio Dei probandus accedat. Et tit. 14. Et ſe per ſacramentū iudicio Dei examinandum feruenti aqua innocentem oſtendat. Item in Lomb. lib. 1. tit. 10. Si cuiuſlibet hominem interfecerit, iudicio aquæ feruentis examinetur, vtrum hoc ſpōte an ſe defendendo feciſſet. Item in Neapol. conſtit. lib. 2. tit. 31. Eorum, inquit, ſenſum ridendum duximus, qui reum criminis conſtitutū, ob conſcientiam læſam tantùm aſſerunt ab aquæ frigidæ elemēto non recipi: quem ſubmergi potius aëris competentis retentio non permittit. vbi gloſſa: Submergebantur, inquit, in aqua frigida tribus vicibus. Item in Spec. Saxon. lib. 1. artic. 39. Sed ex his tribus vnum magis eligant congruentem: vel ferrum candens manibus portent, vel in aquam bullientem brachium, vſq; ad cubitū imponant, aut ab incurſu in area contra certātem ſe defendāt. Deinceps de aqua frigida videamus. Aimoin. lib. 5. c. 34. Ludouicus autem Ludouici Regis filius decē homines cū aqua calida, & decē cum ferro calido, & decem cum aqua frigida, ad iudicium miſſi coram eis qui cum illo erāt, petentibus omnibus, vt Deus in illo iudicio declararet, ſi per ius & æquū ille

habere deberet portionem de Regno, quam pater ſuus illi di miſit, ex ea parte, quam cum fratre ſuo Carolo per conſenſionem illius, & per ſacramentum accepit. Qui omnes illæſi reperti ſunt. Item in formula Pacis Alſaticæ apud B. Rhenanum, German. rer. li. 2. Plebeius autem & minoris teſtimonij ruſticus, aquæ frigidæ ſe expurget iudicio. Sed hãc inſaniã Imp. Lotharius ſuſtulit in Lomb. li. 2. tit. 54. Vt examẽ aquæ frigidæ quod h. ctenus faciebant, à miſſis omnibus modis interdicatur: vt non vlterius fiat. Mirũ eſt autem quod de Germanis memoriæ proditum eſt, eos vxorum pudicitiã ita probaſſe: vt infantes recẽns natos ſcutis impoſitos in Rhenum deferrẽt: ſi mergerentur, vxores adulterij conuincerent: ſin ſupernatarent, tum infantes pro ſuis agnoſcerent. Vnde illud inter Græca Epigrammata.

Θαρσαλέοι Κελτοὶ ποταμῷ ζηλήμονι Ῥήνῳ
Τέκνα ταλαντεύουσι, καὶ οὐ πάρος εἰσὶ τοκῆες
Πρὶν παῖδ' ἀθρήσωσι λελουμένον ὕδατι σεμνῷ.
Αἶψα γὰρ ὠδίνων μητρὸς ὀλισθήσας διὰ κόλπων
Νηπίαχος, πρῶτον προχέει δάκρυ, τὸν μὲν ἀείρας
Αὐτὸς ἐπ' ἀσπίδι θῆκε νέον παῖδ', οὐδ' ἀλεγίζει.
Οὔπω γὰρ γενέταο φέρει νόον πρίν γ' ἐσαθρήσῃ
Κεκριμένον λουτροῖσιν ἐλεγχεγάμου ποταμοῖο.
Ἡ δὲ μετ' εἰλείθυιαν ἐπ' ἄλγεσιν ἄλγος ἔχουσα
Μήτηρ, εἰ καὶ παιδὸς ἀληθέα οἶδε τοκῆα,
Ἐκδέχεται τρομέουσα τί μήσεται ἄστατον ὕδωρ.

Atq; illud eſt quod Claudianus lib. in Ruffinũ 2. eo verſu ſignificat:

Et quos naſcentes explorat gurgite Rhenus, &c.

Quintũ explorationis genus eſſe diximus per ſortes. cuius formula in legib. Friſ. ti. 14. hęc extat: Sortes tales eſſe debẽt: Duo tali de virga præciſi, quos tenos vocãt, quorũ vnus ſigno crucis innotatur: alius purus dimittitur, & lana mũda obuoluti, ſuper altare, ſeu reliquias mittũtur, & presbyter ſi adfuerit, vel ſi presbyter deeſt, puer quilibet, vnũ de ipſis ſortibus de altari tollere debet: & interim Deus exorandus, ſi illi ſeptem qui de homicidio commiſſo iurauerunt, verum iuraſſent, euidẽti ſigno oſtẽdat. Si illũ qui cruce ſignatus eſt ſuſtulit, innocẽtes erũt qui iurauerũt: ſin verò alterũ ſuſtulit, tunc vnuſquiſq; illorũ ſeptẽ faciat ſuã ſortẽ, id eſt, tenũ de virga, & ſignet ſigno ſuo, vt eũ, tã ille, quã ceteri, qui circũſtãt, cognoſcere poſſint: & obuoluãtur lana mũda, & altari, ſeu reliquiis imponãtur: & presbyter ſi adfuerit, ſi verò nõ, vt ſuperius, puer innocẽs, vnũquẽque eorũ ſingillatim de altari tollat, & ei qui ſuã ſortę eſſe cognouerit, rogat: cuius ſortẽ extremã eſſe cõtigerit, ille homicidij cõpoſitionẽ perſoluere cogatur, ceteris quorum ſortes prius leuatæ ſunt, abſolutis. Poſtremum furioſæ explorationis genus eſt, per corpus domini. Greg. Turon. li. 10. c. 8. Tu verò ſi idoneus es, vt adſeris, accede propius, & ſume tibi Euchariſtiæ particulã, atq; impone ori tuo. erit enim Deus reſpector cõſciẽtiæ tuæ. At ille accepta Euchariſtia, cõmunicãs abſceſſit. Beno Card. in vita Hildebrãdi Papæ Greg. VII. Iohã. inquit, Portuẽſis Epiſcopus, qui intimus fuerat à ſecretis Hildebrandi, aſcendit in ambonem B. Petri, & inter multa audiente clero

& populo

& populo,ait, Tale quid fecit Hildebrãdus, & nos, vnde deberemus viui incendi: ſignificans de ſacramento corporis domini, quod Hildebrandus reſponſa diuina quærens contra Imperatorem, fertur inieciſſe igni, contradicentibus Cardinalibus qui aſsiſtebant ei. Item illud de quo eſt apud Iohannem Tritemium in Chron.cap.15. Conſilio habito epiſcopus probationem reuelationum ſuarum Abbati ſub præceptione dominici corporis & ſanguinis indixit. Itaque celebratione miſſarum peracta, epiſcopus corpus domini præbens in manum ſic iurare cœpit: Ego Rupertus dico & iuro ſuper hoc corpus & ſanguinem Domini, quòd reuelationes iſtę non ſunt fictæ, &c. Si aliter eſt quàm dixi, corpus non pertranſeat corpus meum, ſed hereat in faucibus meis, ſtrangulet & ſuffocet me. Sigebert. in Chron. anni 870. Lotharius Rex Romam ad Adrianum Papam ſe excuſatum vadit. A quo dum pro comprobatione innocentiæ ſuæ ad examinationem corporis & ſanguinis domini tam ipſe, quàm optimates Regni inuitati fuiſſent: & ipſe & omnes qui corpus domini cum eo temerè accipere præſumpſerãt, infra annum perierũt. Non eſt ex ſimili genere, quod Salluſtius narrat: non enim ad probationes valebat, ſed tamen optionem furioſam harum non abſimilem continet, nam in Iugurthino ſcribit, Cùm Carthaginienſes & Cirenenſes de finibus contenderent, ac primò placuiſſet, vti certo die legati domo proficiſcerentur: quo in loco inter ſe obuij fuiſſent, ibi finis haberetur: res autẽ celeriori Carthaginienſium itinere conturbata eſſet: Cirenenſes optionem illis feciſſe, vt vel illi ibi viui obruerẽtur: vel eadem conditione ſeſe, quem in locum vellent proceſſuros. Philenos conditione probata, ſéque virámque ſuam Reip. condonauiſſe: ibíque viuos obrutos fuiſſe. Verum vt huic de furioſis probationibus diſputationi finem imponamus, memorabilem & plane horrendam ac tragicam hiſtoriam ſubiungemus, quam ex Lamberti Schaffnaburgenſis monachi & abbatis annalibus totidem verbis propter exempli grauitatem deſcribemus. Loquitur autem de Imp. Henrico IIII. & Papa Gregorio VII. Venit, inquit, Imperator Henricus vt iuſſum fuerat. Durũ nimis hoc viſum eſt legatis. Cúmque vehementer inſiſterent, vt ſententiam temperaret, nec calamũ conquaſſatum iudicij auſteritate penitus contereret, vix & ægrè tandẽ exoratus, annuit vt cominus veniret, & ſi veram pro admiſsis pœnitudinem gereret, culpam, quam ſedi Apoſtolicę contumeliam irrogando contraxerat, ſedis Apoſtolicæ decretis nunc obediendo expiaret. Venit ille vt iuſſum fuerat, & cùm caſtellum illud triplici muro ſeptũ eſſet, intra ſecundum murorum ambitum receptus, foris derelicto omni comitatu ſuo, depoſito cultu regio, nihil præferens regium, nihil oſtentans pompaticum, nudis pedibus, ieiunus, à mane vſque ad veſperam perſtabat, Ro. Pontificis ſententiam præſtolando. hoc ſecundo, hoc tertio die fecit. Quarto demum die in conſpectum eius admiſſus, poſt multas hinc inde dictas ſententias, his poſtremò conditionibus excommunicatione abſolutus

eſt, vt die & loco quemcunque Papa deſignaſſet, euocatis ad generale concilium Theutonicis Principibus præſto eſſet, & accuſationib. quæ intenderentur, reſponderet, ipſo Papa, ſi ita expedire videretur, cognitore cauſſarum aſſidente, & ad eius ſententiam vel retineret regnum ſi obiecta purgaſſet, vel æquo animo amitteret, ſi probatis criminibus regio deinceps honore indignus iuxta eccleſiaſticas leges decerneretur, nullam ſiue retento, ſine amiſſo regno huius iniuriæ vindictam, à quopiam hominum in perpetuum exacturus. Vſque ad eam autẽ diem, qua cauſſa eius legitimè diſcuſſa terminaretur, nulla Regij cultus ornamenta, nulla Regiæ dignitatis inſignia, ſibi adhiberet, nihil circà rerum publicarum adminiſtrationem, iuxta conſuetudinem ſuo iure ageret, nihil quod ratum fore oporteat, decerneret, poſtremò præter regalium ſeruitiorum exactionem quibus neceſſariò ipſe & ſui ſuſtentandi eſſent, nihil regium, nihil publicum vſurparet, omnes etiam qui ei ſub iureiurando fidem dixiſſent, ab huius ſacramenti vinculo, & conſeruandæ ergà eum fidei debito apud Deum & apud homines interim liberi expeditiq; manerenr. Et paulò poſt: Epiſcopus quoque Cilicenſis, & epiſcopus Vercellenſis & Azzo Marchio, & alij conuentionis eius Principes, allatis ſanctorum reliquiis ſub iureiurando confirmauerunt facturum eum eſſe quæ pollicebatur, nec aliqua rerũ aſperitate, vel caſuum variè ſuccedentium mutabilitare, ab ſententia deducendum. Ita abſoluto eo excommunicatione, Papa miſſarum ſolennia celebrauit, confectáque ſacra oblatione, Regem cum cætera, quæ frequens aderat multitudine, ad altare euocauit, præferénſque manu corpus dominicum, Ego, inquit, iam pridem à te, tuíſque fautorib. literas accepi, quibus me inſimulabas, &c. Et paulò poſt: Hæc & alia, vt ſolenne eſt, præfatus verba terribilia, quibus Deum cauſæ ſuæ æquiſſimum iudicem, & innocentiæ aſſertorem adeſſe precabarur, partem dominici corporis accepit, & comedit. Qua liberrimè abſumpra, cùm populus in laudes Dei innocentię eius congratulatus aliquandiu acclamaſſet, tandem impetrato ſilenrio, conuerſus ad Regem, Fac ergo, inquit, fili, ſi placet, quod me facere vidiſti. ſume hác reſiduam partem dominici corporis, vt comprobata Deo teſte innocentia tua, obſtruatur omne os aduerſum te iniqua garrientium, &c. Hæc Lambertus: ex quibus cùm alia multa & de Sacramentalibus epiſcopis, & de furioſa probatione intelliguntur, tum etiam apparet in execrationem & perniciem eſſe conuerſum, quod ad ſalutem inſtitutum putabatur.

De Duello. CAPVT. XLV.

RESTAT ea defenſio quam Armatam appellauimus, quam Feudiſtæ & eius generis ſcriptores duellum appellarunt. Duellum autem vetere Latina lingua idem quod bellum erat: vti ſcribit Varro, lib. de lingua VI. ex eo (vt Feſtus Pompeius teſtatur) dictum, quòd duabus partibus de victoria contendentibus dimicetur. Hinc

Hinc illud Caij Iuriſc.l.quos nos,274.de verb.ſignif.Quos nos hoſtes appellamus, eos veteres perduelles dicebant. Sed barbaticis temporibus, hoc eſt, poſt Gotthorum eluuiones deprauata ſermonis conſuetudine, duellum pro duorum certamine, quam μονομαχίαν Græci vocant, vſurpari cœpit: ſi modò quaſi ambigui diſceptandi, & quaſi ſortis cauſſa ſuſceptum eſſet. Nam vera illius definitio hæc fuit: Duellum eſt duorũ pluriúmue concertatio, ea lege inſtituta, vt ex ipſius euentu de re ambigua diiudicetur. Qua differentiæ adiectione concertationes omnes remouemus, quæ vel belli publici, vel rixæ, vel latrocinij, vel ſpectaculi cauſſa, committuntur. Belli cauſſa, quale Homerus Iliad. κ. deſcribit inter Aiacem & Hectorem: item Iliad. ξ. inter Achillem & Hectorem: aut Virgilius Æneid. 12. inter Æneam & Turnum propter vxorem Lauiniam: aut Liuius lib. VII. inter T. Manlium, Torquatum & Equitem Gallum: eodémque libro inter M. Valerium Coruinum, & alterum Gallum: & libr. VIII. inter M. Manlium & Metium: vel illud Eumenis & Neoptolemi apud Plutarch. in Eumene, & Diod. Sic. libr. 18. vel illud Antonij Mariæ Itali, & Georgij Sonnembergij, Germani, apud Bembũ in 1. hiſt. Venetæ. Spectaculi vero (nam latrocinij & rixæ exempla nimis multa vita communis ſuppeditat) exempla extãt apud Homerum lib. Iliad. ψ. cùm aliorum, tum præſertim Aiacis, & Vlyſsis, itémque Euryali & Epei: & apud Vergil. lib. Aeneid. v. Daretis & Entelli. Verùm haud ſcio an vllum præclarius commemoretur, quam illud Dioxippi & Coragi coram Alexandro Magno, multis & Macedonum & Græcorum millibus inſpectantibus: apud Diodorum Sicul. lib. 17. Ex eodem genere fuerũt Gladiatorum paria: cùm apud alias gentes, tum in populo Romano frequentiſsima. Genera igitur hæc concertationum omnia de noſtra definitione remota ſint. Quod autem aſcripſimus, duorum Pluriúmue, eò pertinet, vt intelligatur, Falſam eſſe pragmaticorum opinionẽ, qui quod duellum à duobus dictum vident, ſtatuunt duellum, non niſi duorum pugna & dimicatione cõſtare: qua de cauſſa ita definiunt: Singularis pugna inter duos, ad probationẽ veritatis. vel, Pugna corporalis, deliberata hinc inde duorum, ad purgationem vel gloriam conſequendam, vel ad odij exaggerationem tendens. De plurium duello exemplum extat apud Stobæum λόγῳ ζ. de Lacedæmoniis & Argiuis, qui cùm de agro quodam in finibus poſito contenderent, ac iam inſtructa vtrinque acie dimicare parati eſſent, trecentenos vtrique delegere, quorum certamini ius illius agri committerent. Item apud Liuium & Dionyſium de trigeminis Horatiis & Curiatiis: quorum illi pro Romanis, hi pro Albanis depugnabant. Item apud Hectorem Boet. Scott. hiſt. 16. anno 1396. vbi cùm duæ montanorum factiones Claukay & Claukquhete diuturnis inimicitiis conflictarentur, Dunbarij Comitis conſilio tricenos vtrinque pugnatores delegerunt, gentis principes, quorum ex certaminis euentu de ambiguo imperij iure diſceptaretur. Tanta autem contentione vtrinque pugna-

tum eſt, vt vnus ex Claukay ſuperfuerit, ex altera vndecim ita vulnerati, vtrǽgtè ſuos gladios ſuſtinerent. Alterum de centenis equitibus mox commemorabimus. Duellum autem duplex eſt. nam aut inter rei dominos, id eſt eos quorum res eſt, quorum negotium agitur, quorúmque intereſt, aut inter alienos committitur. Inter dominos: velut illud olim in Germania vſitatum, vt ſi in Comitiis duo Imperatores renunciati eſſent, duello inter ſe committerentur, & penes victorem imperium maneret. qua de re Albericus Roſatius in Dictionario reſtatur: & exemplum extat in Saxonia Krantzij lib. 9. cap. 8. Itē illud apud Michaelem Riccium lib. Neapol. 3. planiùs autem apud Ant. Florent. part. 3. tit. 20. ca. 4. §. 8. de duobus Regibus Carolo Siciliæ, & Petro Arragoniæ dominis, inter quos anno 1282. duellum, Papæ Martini, & Conſiſtorij Cardinalitij auctoritate conſtitutū eſt, vt de iure Regni Siciliæ, centenis lectis equitibus, Burdegalæ, Galliæ oppido, condicta die, depugnarent. quā tamen diem Petrus non obiit. qua de cauſſa Papali iudicio damnatus eſt. Itē illud apud Liuium lib. 28. & Plutarch. in vita Scipionis, de duobus Hiſpanis, Corbe & Orſua, fratribus patruelibus: qui de principatu ſuæ ciuitatis ambigentes, coram Scipione profeſſi ſunt, ſe ferro certaturos. Cùm verbis (inquit Liuius) diſceptare Scipio vellet, ac ſedare iras, negatum id ambo dicere communibus cognatis: nec alium deorum hominúmue quàm Martem, ſe iudicem habituros eſſe. Corbis maior erat ætate. Orſuæ pater Princeps proximè fuerat, à fratre maiore pòſt mortem eius principatu accepto. Sed Corbis vſu armorum & aſtu ſtolidas vires minoris ſuperauit. Ex eodem genere illud eſt, quod ſcribit Polyd. Vergil. libr. hiſtor. Angl. 7. inter Edmundum Anglorum, & Canutum Dacorum Reges interceſsiſſe. Ratio, inquit, inita eſt, vt Reges inter ſe ferro contenderent: & qui viciſſet, huic alter victus Regni poſſeſsione cederet. Inſpectātibus vtriuſque copiis, atque acie vtrinque ordinata datur ſignum, infeſtíſque armis Reges concurrunt. Poſt diuturnum certamen conuenit inter illos, vt regnum inter ſe æquis ex partibus diuiderent. Item illud de quo Albert. Krantz. in Saxonia lib. 1. ca. 4. inter Hundiugum Saxoniæ, & Roheum Daniæ Reges, qui ſpectantibus exercitibus duello dimicarunt: ea lege vt qui viciſſet, Iutia terra potiretur. Eiuſdem modi fuit illud apud eundem Krantzium lib. Dan. 1. cap. 22. Inter Atiſlum Suetiæ, & Frouuinum Iutiæ Reges: qui cùm aliquandiu copiis omnibus ancipiti prælio decertaſſent, tādem cùm in acie alter alteri occurriſſet, ſingulari certamine negotium inter ſe tranſegerunt. Duelli autē quod inter alienos committitur, exemplum extat omnium antiquiſſimum in literis ſacris, de Dauide & Goliatho: qui pro ſuis Regibus ſingulare certamen inierunt. 1. Sam. 17. vbi Goliathus legem hanc nominatim dicit: Si ipſe vincatur, Philiſtinos Iſraeliis ſeruituros: ſin ipſe vincat, dominaturos. Eiuſdem modi nobile illud certamen fuit Menelai & Paridis, apud Homerum Iliad. γ. inter duas acies Græcorum & Troianorum, vniuerſis hinc atque hinc inſpectantibus, &

timidè

timidè certaminis exitum expectantibus. nam inter Agamemnonem Græcorum, & Priamum Troianorū Reges lex pacta erat, vt ſi Paris vinceret, Helenam ſibi haberet: ſin Menelaus, eam Troiani redderét. Eadem Tergeminorum Horatiorum & Curiatiorum ratio fuit, de quibus paulo ante diximus. Atque ea pactione inter vtranque aciem commiſſi ſunt, vt ſuæ quique Reip. aleam ſubirent: vtri vtris ſine alterutrius populi internecione imperarent. Sic Cornel. Tacitus in lib. de morib. Germ. ſcribit, Germanorum inſtitutum fuiſſe, vt eius gentis, cum qua bellum gerere inſtituunt, capriuum quoquomodo interceptū cum electo popularium ſuorū patriis quemque armis committant: & vt victoria huius vel illius pro præiudicio accipiatur. Sic Vuitichind. Saxo lib. 2. ſcribit, Imp. Otthonis 1. tempore, cùm orta eſſet inter Germaniæ Principes controuerſia de auita hereditate, an nepotes vnà cum patruo admittendi eſſent, & in imperij comitiis placuiſſet, arbitris rem committi: maluiſſe Otthonem gladiatoribus rem committere: viciſſéque partem eorum, qui nepotes admittebant. Cùm autem permultarum gentium inſtiturum hoc fuit, vt controuerſiarum diſceptationes duellorū aleæ, & incerto euentui committerent: tum verò Germanorum præcipuè: quod Velleius Paterculus lib. 2. his oſtendit verbis: Mediam ingreſſus Germaniam (de Quintilio Varo loquitur) iuriſdictionibus agendóque pro tribunali ordine trahebat æſtiua. At illi ſimulantes fictas litium ſeries, & nunc prouocantes alter alterū iniuria, nunc agentes gratias, quòd ea Romana iuſtitia finiret, feritáſque ſua nouitate incognitæ diſciplinæ miteſceret, & ſolita armis diſcerni iure terminarentur: &c. Et hoc idem inſtitutum à Germanis in Italiam & Galliam importatum, documento eſt primum lex Friderici 11. conſtitut. Neapolit. lib. 2. tit. 32. Ingerente ſe, inquit, caſus præſentis materia circa Francos, qui perſonarum ſuarum, plurimámque rerum ſuarum omnium, aut maioris partis earum fortunam in monomachiam, (quæ duellum vulgariter dicitur) reponebant. Et mox: Prædictum igitur probationis modum per pugnam videlicet, quo iure Francorum viuentes hactenus vtebantur, &c. Francorum autem nomine Germanos ex illius temporis conſuetudine appellat: vt lib. 2. tit. 17. De Iure Francorum in iudiciis ſublato: neque quicquā vſitatius eſt apud veteres Gennanos hiſtoricos, quàm vt Francorum nomine generaliter Germani intelligantur: quemadmodum in Francogallia noſtra docuimus. Alterum documentum extat apud Saxonem lib. 5. Danicæ hiſt. vbi Frothonis Danorū Regis legem cōmemorat, vt omnes controuerſiæ ferro dirimerētur. Itémq; in legibus Imp. Caroli Magni, Lomb. lib. 2. tit. 54. l. mentio, vbi ſtatuit, vt in criminalibus cauſis accuſator, & defenſor in cāpo cum fuſtibus pariter contendant: neque eorum iureiurando rēs committatur. quod tamen ita intelligendum conſtat, cùm aliud probationum genus deficit. Duellum enim in furioſarum probationū numero iam antè poſuimus: quę legitimis demū deficientibus adhibentur: Tertium extat argumentum in

lege Imp. Otthonis IIII. in Romandiola de Principum Italorum ſententia promulgata, ſciente & non contradicente Papa Iohanne XIII. vniuerſáque ſynodo, quę tum Rauennæ conuenerat: vt apparet ex Lombarda lib.2.tit.54.l.antiquis: & legis Franc.lib.5. tit.4. vbi ſtatuit, ne deinceps tota Italia etiam iis locis in quibus iure Romano, id eſt, Iuſtinianicis legibus vtebantur, cõtrouerſias iureiurando diſceptent: propter periurorum multitudinem: ſed duello & certamine illas dirimant. Idq; inſtitutum Ottho non modo in priuatorum & laicorum, verum etiam in eccleſiarum litibus obſeruari iubet: l.vlt.eod. Et eòdem pertinet lex Luirprandi Langobardorũ Regis, libr.Lomb.1.tit.10. & in leg. Langob.tit.91. vbi ſcribit, hoc eſſe gentis ſuæ inſtitutum impium, quod tamen inhiberi propter inueteratã conſuetudinem nõ poterat. Et de Gallia noſtra extat Philippi Valeſij Francogallorũ Regis conſtitutio, edita ann. M.CCCVI. quam Guido Papius in deciſiones Grationopolitanas retulit: ca.616. vbi duellum in Gallia certis caſibus quos poſterius oſtendemus, permittit. Videtúrque inſtitutum iſtud hac Ciceronis præclara ſententia comprobari poſſe, in lib. Offic. I. Cùm ſint duo genera decertandi, vnum per diſceptationem, alterum per vim: cúmque illud proprium ſit hominis, hoc belluarum: confugiendum eſt ad poſterius, ſi vti non liceat ſuperiore. Quinetiam diſputari Soritis modò non incommodè ſic videtur poſſe: Si quod belli ius eſt (de quo inter omnes ſanos conſtat) etiam duelli ius eſſe oportet. nam ſi centenis millibus pugnare ius eſt, etiam denis millibus, & mille, & centenis, ad extremum etiam binis pugnare ius eſt: viciſſimq; ſi hoc ius non eſt, ne illud quidem. Quare videamus, quemadmodum de re ſuperioribus ſeculis maximopere controuerſa conſtituere poſſimus. Ponatur autem regula hæc iuri diuino, & naturali ęquitati conſentanea: Non ius ex armis, ſed ex iure arma quærenda eſſe. Nam cùm Deus gladij poteſtatem ſoli magiſtratui dederit, perſpicuum eſt prius conſtituendũ eſſe ius, quàm gladio & armis vti liceat. Quod cùm ita ſit, ſequitur bella omnia quę iuris experiundi cauſſa, tanquam aleæ & ſortis inſtar ſuſcipiũtur, ſiue illa magno, ſiue paruo numero pugnatorũ conſtent, iniuſta eſſe. Itaque cùm hæc belluina, & immanis litium dirimendarũ ratio primis temporibus fuiſſet, poſteà naturali & ciuili iure deſcripto, abrogata eſt: tantum eius ſimulachrum vſurpandæ vetuſtatis cauſſa retentum eſt, in vindiciis in quibus litigatores inter ſe manu conſertũ in rem præſentem dicis cauſſa vocabant, quemadmodũ iampridem docuimus in Commẽt. orationis pro Cæcina: idque inſtitutum non modo apud Romanos valuiſſe, verùm etiam apud Germanos, copioſè docuimus in lib. Obſeruat. III. tum ex Gellij libr.20.ca.9. tum etiam ex leg. Aleman.tit.85. & Baioar. 24. Verùm, vtcunque ſit, duelli committendi leges & iura quædam deſcripta fuerunt: quorũ quadripartita diſtributio eſt: in perſonas, res, formam, & ius. Ac de perſonis quidem hoc conſtitutum eſt, vt inter concertatores par dignitatis & conditionis ratio ſit. Itaq; qui militem ad duel-

lum

lum prouocat, niſi ſe militem, & militari genere ortum oſtẽdat, non admittitur. lib. feud. 2. tit. 27. de pace ten. vbi autẽ imparitas eſt, tum pugnæ vicarium edere licet, quẽ illi campionem appellant: vt in Otthonis IIII. lege in Lombard. lib. 2. tit. 54. l. quæcunque. vbi ſtatuitur, vt iis qui vel minoris vel grandioris ætatis, vel morbi vitio pugnare non poterunt, campiones dare liceat. quod idem traditur lib. 1. tit. 11. de parricid. l. vltim. Iure autem Neapolitano ætas vel ſexaginta annis maior, vel quinque & viginti minor definitur. Neap. Conſt. lib. 2. tit. 40. Et lib. Feud. 2. tit. 27. §. ſi ruſticus: vt ſiue miles ruſticum, ſiue hic illum in certamen prouocet, campionem edere liceat. Sic apud Liutprandum lib. hiſtor. 3. cap. 13. Rex Italiæ Hugo à fratre, cui interdixerat, ne ſe amplius fratrem appellaret, duello prouocatus, adoleſcentem pro ſe propugnatorẽ dedit. Item apud Paulum Diaconum Aquilienſem, de geſt. Langob. lib. 4. cap. 16. Hæc cùm de crimine adulterij apud maritum accuſata fuiſſet, ſeruus eius Carolus nomine, à Rege expetiuit, vt cum eo qui Reginę crimen ingeſſerat, pro conteſtatione caſtitatis dominæ ſuæ monomachia, id eſt ſingulari certamine dimicaret. Qui dum cum criminatore illo ſingulare certamen iniſſet, eum cuncto populo aſtante ſuperauit. Regina verò poſt hoc factum ad dignitatem priſtinã rediit. Iure autem Gallico licere omnibus in duellis campionem edere teſtes ſunt pragmatici veteres, vt Butelerius in ſumma Rurali, Guido Papius & Petrus Iacobus. Quod idẽ de Neapolitano, teſtatur Neap. conſt. ti. 37. & 38. & 39. Cãpiones enim in duellis plerunq; dicebantur, non ipſi litis domini, hoc eſt, quorum res principaliter agebatur, ſed qui pro iis in campum & certamẽ, quaſi illorum vicarij deſcẽdebant. Iubetur autem Friderici II. conſtitutione, vt campum ingreſſi conſeſtim iurent (vt eius verbis vtamur) quòd iuxta probabilem credulitatẽ eorum credunt, dominos pro quibus pugnã intrauerint, veritatem fouere, & non per calumniam, ſeu per aſtum ad accuſationem propoſitã, ſeu defenſionem adhibitã proceſſiſſe: & quod omni ſtudio partes, pro quibus pugnant, adiuuabunt. Neapol. conſt. lib. 2. titul. 38. Itaque in titul. 39. ſtatuit, vt campio præuaricationis à duelli pręfecto dãnatus, morte multetur. Cùm autem clauis ſpinoſis & aculeatis prius vterentur, eiuſdem Imp. lege hoc interdictum eſt, Conſt. Neap. li. 2. tit. 37. Statuimus vt à modo Campiones habeant clauas æquales, non ſpinoſas, nec cum aguſonibus, nec habentes cornua, nec ex parte fuſtis ad modum vnguis. Sequitur, vt de rebus videamus: nam omnibus de cauſſis ſiue publicis, ſiue priuatis, & ſiue capitalibus, ſiue pecuniariis duello prouocari licuiſſe, video inter omnes conſtare. De imperij autem ſumma vter vtri dominetur, ſuperius ex Horatiis, & aliquot regibus exempla protulimus. Plautus in Amphitruone:

Deinde vtrique Imperatores in medium exeunt:
Extra turbam ordinum colloquuntur ſimul.
Conuenit, victi vtri ſint eo prælio,

Vrbem,agrum,aras,focos dederent.

Iam verò de criminibus pleni ſunt Langobardorum libri: veluti de crimine læſæ maieſtatis,in Lomb.lib.1.titul.1.l.vltim.item de homicidio & veneno,lib.1.titul.10.l.qui verò,& l.vltim.& lib.1.titul.11.item de adulterio,lib.1.titul.de adult.30.l.3.item de vi & furto.lib.2.titul.54.l. ſi quis,& l. ſequ.& lib.1.tit.25.l.ſi quis liber.item de felonia & infidelitate.lib.2.titul. 54.l.quibuſcunque.& lib.Feud.2.titul.39.§.vltim.item de incendio,lib.2. titul.54.l.ſi quis alium:item de controuerſia, an qui aliquem occidit, ſui defendendi cauſſa id fecerit:libr.Feud.2.titul.27.§. ſi quis alium.item de conuitio & verborum cõtumelia:vt ſi quis alium Argam,id eſt cucurbitam appellarit.lib.1.titul.de conuit.lib.1.Item de cauſſa liberali, lib.2.titu. 54.l.ſi ſeruus. Imperator autem Fridericus 11. in tribus ſolis criminibus duellum permiſit,in reliquis interdixit:læſæ maieſtatis, cædis, & veneficij.Neapol.conſtit.lib.2.tit.33.Quod verò ad res ciuiles attinet, exemplũ eſt de depoſito abnegato,lib.2.tit.54.in l.ſi quis per ſcriptum: quæ tamen lex à Friderico 11.abrogata eſt, Neap.conſt.libr.2.titu.34.item de venditione,vi aut metu extorta.l.ſequen.item de paterno debito:l.ſi quis poſt mortem: item de re mobili vel immobili malo ordine poſſeſſa, in l.2.tit. de præſcript. Quinetiam de regiarum & nobilium puellarum nuptiis complures hiſtoriæ extant apud Alb.Krantzium, veluti libr.Dan.2.cap. 2.vbi Noruagiæ Rex filiam ei ſuam deſpondet, qui duello vicerit.& Noruagiæ.lib.1.tit.22. vbi Starcuterus nouem fratres duello pro Regis filia pugnantes interfecit.Indéque fabularum Amadiſicarum & aliarum conſimilium argumenta ſumpta videntur. At in Gallia noſtra ratio, diſſimilis eſt.Nam lege Philippi Pulchri conſtitutum eſt, ne duello certare, niſi ob capitales accuſationes,liceat: & eo demum caſu quo commiſſum facinus fuiſſe conſtat:cuius tamen probatio nulla extat. Eius autem Conſtitutionis,quam(vt antea diximus) Guido Papius in ſuas Deciſiones retulit, ſententia ferè hæc eſt: Philippus Dei gratia Rex Franciæ. Antehac propter bellorum externorum rationem optimum factu iudicauimus, interdicere ciuibus noſtris, contentionibus omnibus, ac duellis & priuatis præliis.Sed cùm improbi quidam ea lege noſtra ad maleficia & cædes abutantur, propterea quod legitimo teſtium numero coargui & conuinci non poſſunt: ſancimus, vbi cędem, aliúdue maleficium capitale(furto excepto)factum eſſe conſtabit, cuius auctor conuinci teſtibus non poſſit: argui tamen indiciis, præſumptionibus, & ſuſpicione poſſit: tum,vt duello prouocare,eiúſq; rei nomine pignus poſtulare liceat. Verùm eius poteſtatem hac lege permittimus, duntaxat iis in locis ac ciuitatibus, in quibus duellorum vſus ante ſuperius illud edictum noſtrum frequentabatur.Quod ſi qua ante hanc legem promulgatam facinora in iudicium & quæſtionẽ vocata ſunt, eorũ nomine duella proponi vetamus: eorúmq; diſceptationem iudicum fidei ac religioni permittimus: neque aliorum maleficiorum nomine duelli cõmittendi poteſtatem facimus,

niſi

niſi quæ commiſſa fuiſſe liquidò cõſtabit. Lutetiæ Pariſiorum, xix. Cal. Iul. ann. M. CCCVI. Hac ex cõſtitutione Guido Papius Deciſ. 617. obſeruauit quatuor in duello requiri: primum vt facinus cõmiſſum eſſe conſtet: alterum, vt facinus illud capitale ſit: tertium, vt is cui crimen obiicitur, indiciis, præſumptione & ſuſpitione arguatur. quod extremũ etiam Ioan. Faber, Gallici iuris peritiſſimus, in Commẽt. Inſt. annotauit: ex quo quinta obſeruatio aſcribenda eſt, quam meo iudicio propter vitioſam textus interpunctionem, Guido prætermiſerat: vt de capitalib. omnibus criminibus duellum inferri liceat, furto excepto. Per ſtatuta Regis Franciæ (inquit Faber) duellum toleratur in omni caſu, cuius pœna eſt mors, excepto furto: quando crimen eſt ita occultum, quòd non poteſt probari clarè per teſtes, & eſt præſumptio contra reum talis, quòd poſſet supponi quæſtionib. ſi accuſator hoc requireret: alias non permittitur. & ſuper hoc ſunt ſtatuta Regis Philippi Pulchri. Hæc Faber. Deinceps ſequitur, vt Duelli committendi formam exponamus. Forma igitur hæc ferè eſt: Primò, vt à ſummo magiſtratu duelli inferendi poteſtas petatur: tum ſecundò vt calumniæ iuſiurandum præſtetur. lib. Lomb. 2. titul. 54. l. ſi quis alium. & lib. 1. tit. l. ſi quis qualemcunque. & lib. 2. tit. de teſtib. 41. l. ſi duo teſtes. & l. ſeq. & Neapol. conſtit. lib. 2. tit. 58. Tertiò, vt vir aliquis primarius dignitate præſtans duello præſit, & in conſilio aſſeſſores aliquot habeat. Neapol. conſt. lib. 2. ti. 39. Quartò vt pignoris loco aliquid ab vtroq; offeratur: quantumuis leue illud ſit. nam iure Gallico chirotecam ſolam pignoris loco dari poſſe, pragmaticorum & hiſtoricorũ omnium conſenſu conſtat. Atque hoc fidei pignus apud Germanos fuiſſe, ſicuti annulũ apud Romanos, patet ex Spec. Saxon. lib. 2. artic. 26. quem locum deſcripſimus in lib. Feud. 2. tit. 56. de regalib. Sed pignus priore loco prouocator dat: laceſſitus ſecundo. huius tamen priore loco ſubleuari ſolet. Eóque pignoris datio pertinet, primùm vt illo ſymbolo fidem inter ſe aſtringãt: deinde vt victori caueatur de ſumptibus, qui eius rei cauſſa facti erunt, ex bonis alterius reſtituendis. Quintò de armis & telis, quibus pugnaturi ſunt, per vtriuſq; amicos ſingulos ab illis nominatos conſtituitur, quos amicos Galli patronos appellant. quanquam Friderici II. lege ſancitum eſt, vt prouocator ad laceſſiti conditionem redigatur. Iuxta conditionẽ, inquit, & qualitatem ipſius pugnare debeat, quem conuincere per oblatam pugnam intendit: non vt olim ad electionem ipſius qui ipſam pugnam obtulerit, fieri debere. Itaque ſi prouocator pedes eſt, laceſſitus eques: ex equo pugnabit. viciſſimque ex contrario. Quin etiam ſtatuit, vt ſi laceſſitus luſcus, aut membro aliquo captus ac mancus ſit, tum prouocatori ea pars corporis faſciola quadã præpediatur. Neap. conſt. libr. 2. tit. 40. Moribus autem Galliæ prouocato armorũ optio conceditur. At Langobardico iure nulla eiuſmodi quæſtio eſt: propterea quòd armorum ac telorum genus lege eſt præſcriptum, nimirum vt ſi aliis de cauſſis quàm de infidelitate pugnetur, fuſtibus tantùm & ſcutis decertetur. Lomb. lib.

2.titul.54.l.quibuſcunque.Quibuſcunque,inquit,per legem propter aliquam contentionem pugna fuerit indicata,præterquam de infidelitate, cum fuſtibus & ſcutis pugnent: ſicut in Capitulari dominico primum conſtitutum eſt:quo ex loco apparet,vbi de infidelitate pugnatur, armis militaribus & gladiis rem agi.Eodémque illud pertinet quod eſt in Morib.Nortmann.cap.67.vbi dies certaminis venit,adeſſe ambo ante meridiem debent parati cum ſcutis & fuſtibus cornutis,id eſt,obruſis,ac non præacutis,& armati contextíque panno,vel corio, vel lana, vel ſtuppa: neque alia,inquit,arma aut tela iis habere licet. Sextò campus duelli aſſignandus eſt,& funibus aut repagulis ſepiendus.Quinetiam priſcis temporibus inſtitutum erat,vt ſorte ducerentur,vter prior aduerſarium feriret. Vtrunque Homerus Iliad. γ.in Menelai & Paridis duello commemorat.

ἕκτωρ δὲ πριάμοιο πάϊς, καὶ δῖος ὀδυσσεὺς
χῶρον μὲν πρῶτον διεμέτρεον, αὐτὰρ ἔπειτα,
κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ πάλλον ἑλόντες,
ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος.

Quinetiam Saxo Grammat. libr.hiſtor.Dan.2.ſcribit, veterum duellorum inſtitutum hoc fuiſſe,vt prius quàm aduerſarij decertarent,conſtitueretur,vtri prius & quoties vtriq; feriendi poteſtas fieret. Non enim, inquit,antiquitus in edendis agonibus crebræ ictuum viciſſitudines petebantur:ſed erat cum interuallo temporis etiam feriendi diſtincta ſucceſſio:raríſque ſed atrocibus plagis certamina gerebantur: vt gloria potius percuſſionum magnitudini,quam numero deferretur. Vbi in campum ventum eſt, alter alterum manu præhendit, atque iterum de calumnia in hæc verba iurant: Se ſolius Dei armorúmque ſuorum præſidio,& æquitati cauſſæ confidere:magicis omnibus artibus vt libellis,herbis & lapillis repudiatis legib.Langob.tit.112. Ad extremum ſilentio per præconem imperato poteſtas eis decertandi permittitur. Supereſt vt de iure videamus.Primum igitur qui prouocatus duellū detrectat pro conuicto,& confeſſo habendus eſt. Nam apud Abbatem Vrſperg. in hiſtor. Henrici IIII. cùm Eguino quidam mediocri loco natus Otthonem Baioariæ Ducem apud Imperatorem læſæ maieſtatis accuſaſſet, eúmque ad duellum prouocaſſet,quòd Dux cum latrone,inquit,primas cū ignobili congredi contempſit,maieſtatis damnatus, & Ducatu ſuo priuatus eſt.Sic apud eund. in hiſtor.Frid.1.cùm ambigeretur, an ius eſſet Imperatori iudicium capitis exercere in principes Germaniæ extra ipſius principis, qui reus factus eſſet,ditionem ac fines: extitit qui pro Imperatoris iure ſeſe ad duellum offerret:quia nemo conditionem accepit, ſecūdum Imperatorem pronuntiatum eſt. Alterum ius eſt, vt qui ex vadatis, ſiue aduerſariis ad diem duello conſtitutam non affuerit, & vadimoniū deſeruerit,pro confeſſo & conuicto damnetur.Cuius rei ſuperius exemplum in Arrogoniæ Rege propoſitum eſt. Tertium ius eſt vt ſi in pugna ſatiſ-

factum

factum Regi videatur, tum ei ius ſit finem pugnæ per præconem indicere, cuius rei exéplum extat in Chron. Nortmann. cap. 210. vbi ſimulátque Præco pronuntiauit: HO DE PAR LE ROY DE FRANCE: dimicandi finis factus eſt. Itémque apud Diodorum Siculum lib. 17. in illo nobili Dioxippi & Coragi duello, ſpectaculi tamen cauſſa inſtituto: nam cùm

ius eſt, vt qui duello ſuperabitur, eo ſupplicij genere afficiatur, quo ſi iudicum ſententia damnatus fuiſſet, legibus afficiendus ac multádus eſſet: cuius rei teſtimoniú extat in Lombard. lib. 1. ti. 1. l. ſi quis qualemcunque, 7, his verbis: Et ſi probatum fuerit ei aut de anima ſua aut qualiter Regi placuerit, componat. Item tit. 10. de monomach. l. qui verò. Si verò conuictus fuerit, manum quæ homicidium fecit, amittat. Item lege Lodoici. Imp. Caroli Magni filij, lib. 2. titul. de teſtib. 51. l. 10. ſi duo teſtes de qualibet re teſtimoniauerint, & inter ſe diſcordauerint, tunc Comes eligat vnum ex vna parte & alium ex altera: & illi duo teſtes diſcernant, cú ſcutis & fuſtibus: & ipſi qui de ipſa falſitate conuictus fuerit, dextra manus amputetur. Et l. ſeq. Eligantur ex vtraque parte vnus qui cum ſcutis & fuſtibus in campo decertent: & campio qui conuictus fuerit propter periurium, quod antè pugnam commiſerit, dextra manus amputetur. Quod eò diligentius notandum eſt, quia video pragmaticos noſtros aliter ſtatuiſſe: atque omnium imperitiſsimè Guillielmum Benedictum in ſuo Raynutio. Galliæ quidem inſtitutis victus infamia notatur: ciúſque, ſi nobilis eſt, ſtemmata & inſignia dedecore & turpitudine afficiuntur. Quintum ius eſt vt prouocator qui vincere non potuerit, pœna legibus impoſita calumniatoribus afficiatur. Lomb. lib. 1, ti. 1. l. ſi quis qualemcúq; 7. in illis verbis: Et ſi probare non potuerit, & cognoſcatur dolo ſe amiſiſſe, tunc guidrigilt ſuum componat: medietatem Regi & medietatem ei cui crimen iniecit.

FINIS.

IVRISC. IN LIBROS FEVDORVM COMMENTARII.

PRÆFATIO.

INITIO de horum librorum auctoribus, eorúmque partitione & indicibus pauca dicenda ſunt. Duo nanque his in libris frequentiſſimè nominantur Iuris feudiſtici auctores: Gerardus Niger, & Obertus de Orto: quorum vtrumque ſub Imper. Friderico I. Mediolanenſis ciuitatis Conſulem fuiſſe iampridem ab aliis demõſtratum eſt: ex Otthonis Friſing. lib. Frid. II. ca. XII. Ac totius propè huius Feudiſticæ farraginis, quæ primo libro continetur, auctorẽ alij ſolum Obertum faciunt: alij ſolum Gerardum: quarum ab vtraque ſententia cur diſſentiam, & primum librum, non vnius auctoris opus, ſed rhapſodiam ex variorum auctorũ ſcriptis ſuffarcinatam eſſe exiſtimẽ: hæc cauſa eſt, primùm quia tantã & tam abſurdam in tam propinquis eius primi libri locis diſcrepantiam animaduerto, vt incredibile ſit, hominem bene de mente conſtitutũ, quod prima pagina ſcripſerit, non meminiſſe in tertia. Nam quod tit. 1. §. 1. de feudis Eccleſiaſticis ſtatuitur, id tertia poſt pagina retexitur: vti docuimus tit. 6. §. 1. Itémq; quod de fraterni feudi ſucceſſione ſcribitur in tit. 1. §. 2. id verbis contrariis abrogatur in tit. 20. Prætereà tam impudens eorundẽ præceptorum, ac propè verborum iteratio, toties in hoc primo libro, ac tam vicinis locis occurrit, vt veriſimile non ſit, quenquam in vnum libellum tot odioſas repetitiones conferre voluiſſe: qualis illa eſt de feudi ſucceſſione tit. 1. §. 2. & tit. 14. & tit. 20. Item de cauſſis amittendi feudi: tit. 5. §. 1. & tit. 16. & rurſus tit. 17. Item de alienatione feudi. tit. 2. §. 1. & ti. 13. & rurſus tit. 18. Iam verò, ſi primum librum Gerardo aſcribamus, in cuius tit. 6. §. vlt. ſcriptum eſt, à muto retineri non poſſe: quid reſpondebimus ad lib. 2. tit. 36. vbi diſertè ſcribitur, Gerardo & Oberto placuiſſe, vt feudum à muto, ſurdo & cæco, etiam ſi ſic nati ſint, retineri debeat? Neque verò me mouet, quòd cùm in lib. 1. tit. 27. ſcriptum ſit, feudum lege commiſſoria dari non poſſe:

tum

tùm in lib.2.titul.51. demonſtretur, eam Gerardi ſententiam fuiſſe. Non enim ſi vna aliqua, aut altera è Gerardo ſententia in primum hunc librum relata eſt, continuò ſequitur, eum totius libri auctorem fuiſſe:ſed vt ex aliorum Feudiſtarum ſcriptis, ita ex Gerardi libris collatas aliquot in hanc rhapſodiam ſententias fuiſſe. Eò accedit, quòd ſi Gerardus, qui Mediolanenſis ciuis & Conſularis erat, huius primi libri auctor fuiſſet, nunquam tam acriter Mediolanenſes, temeritatis & imperitiæ accuſaſſet.lib.1.tit.13.& tit.7. Primum igitur hunc librum neque Gerardo, neque Oberto, neque cuiquam vni aſcribendum putarem:ſed ita potius inſcribendum: FARRAGO IVRIS FEVDISTICI, EX VARIIS AVCTORIBVS COLLECTA: quod idem de ſecundo dicendum eſſe, nemini, qui diligenter attenderit, dubium fore confido: Librorum autem ordinem ac partitionem in ſcholis & Iudiciis receptam atque vſitatam immutandi, cauſſam idoneam aliquam ſi viderem, nemini in minuenda Feudiſtarum auctoritate concederem. neque enim tanti apud homines mentis & rationis compotes barbari neſcio cuius aut imperiti librarij auctoritas eſſe debet, vt ordinem aſpernemur: quem ego, naturæ lumen, ac potius Deum ſecutus, ſemper ſacroſanctum eſſe duxi. Sed cùm neque melius quicquam affertur, & eadem rerum perturbatio, & confuſio retinetur: veteri prouerbio parendum arbitror, ne malum bene poſitum moueamus. Duos igitur vſitatos libros eorúmque ordinem & partitionem retinuimus. quamuis Iacobus Aluarottus, antiquus horum librorum interpres, tres faciat, & tertium à tit.23. exordiatur. Sed cùm aliquot Germanorum Imperatorum Conſtitutiones partim in hac farragine, partim apud Germanos quoſdam hiſtoricos extarent, de iure feudiſtico conſcriptæ: neceſſarium eſſe duximus, eas omnes vnum in librum conferre, quem tertium fecimus: cum tamen ſi per receptam conſuetudinem liceret, primus ei locus ſine controuerſia debeatur: quippe qui fontes contineat, ex quibus multò maximam Iuris Feudiſtici partem manaſſe conſtat. Optandum autem eſſet, vt eam feudalis Iuris deſcriptionem haberemus, quam Iohannes Cuſpinianus ſcribit Imp. Frid. III. faciendam curaſſe: his verbis quæ ſubſcribemus: Imp. Fridericus Iuris peritos mediocriter dilexit, quòd iuris æquitaté diceret ab iis inuerti: iuſtitiámque fœdari. Ob id librum de vſibus feudorum nouum fieri iuſſit, qui extat apud Piladem meum Gabrielem Eubolium Iurecconſultú peritiſſimum: in quo rubricas omnes in antiquis confuſas in pulchram ſeriem miro ordine reduxit: de feudíſque plenè tractauit. Id opus Beſſacione Cardinale, atque Angelo Reatino approbantibus, Antonius de veteri prato Bononienſis Iurecconſultus congeſſit Friderico precipiente,

LIBER PRIMVS FEVDORVM.

De iis qui feudum dare poſſunt, & qui non, & qualiter adquiratur, & retineatur. Titulus 1. §. 1.

ARGVMENTVM §. 1.

Feudum Eccleſiaſticum dant proceres Eccleſiæ, ſi conſuetudo ferat: Laicum dat Rex Capitaneis: Capitanei Valuaſoribus Regiis: Valuaſores, minoribus Valuaſoribus.

TEXTVS.

QVIA de Feudis tractaturi ſumus, videamus primum qui feudum dare poſſunt. Feudum autem dare poſſunt, Archiepiſcopus, Epiſcopus, Abbas, Abbatiſſa, Præpoſitus, ſi antiquitus conſuetudo eorum fuerit feudum dare. Dux, Marchio & Comes ſimiliter feudum dare poſſunt, qui propriè Regni vel Regis Capitanei dicuntur. Sunt & alij, qui ab iſtis feuda accipiunt: qui propriè Regis vel Regni Valuaſores dicuntur: ſed hodie Capitanei dicuntur ſeu appellantur, qui & ipſi feuda dare poſſunt. Ipſi verò qui ab eis accipiunt feudum, minores Valuaſores dicuntur.

COMMENTARIVS.

Archiepiſcopus, Epiſcopus.) Nominá hæc dignitatum Eccleſiaſticarum expoſuimus, partim in Cômét. verb. Iuris, partim in dictionario feudali.

Si antiquitus conſuetudo fuerit.) Abſurda principij repetitio videtur: licere ſacerdotibus aliquid facere, ſi antiquitus id licuit, vt Papirius ſcribit in l. Imperatores, 13. D. de pollicit. tolerabilia eſſe, quæ vetus conſuetudo comprobat. Quare intelligendum eſt, veteres Germanicos Imperatores impoſuiſſe ſacerdotibus munus patrimoniale alendorum aliquot equitum, qui, cùm opus eſſet, parati ad heribannú, id eſt, edictum & euocationem eſſent. Eius muneris teſtimonia extant in legis Franc. lib. 4. tit.

68. Et

68.Et apud Radeuicum lib.2.cap.12.Huic autem legi obiicitur textus li-1.tit.2.§.6.qui totidem propè verbis tam contortè,& tamen tam propinquo loco ſcriptus,perſpicuè oſtendit,aut non eundem vtriuſque textus auctorem, aut certè illud non ſatis in mentis poteſtate fuiſſe. Sententia autem,meo quidem iudicio vtriuſque loci hæc eſt: Vrbanum Papã per ſynodum Placentinã perfeciſſe, vt deinceps nõ liceret Imperatoribus ac Regibus noua ſacerdotibus onera imponere alendorũ equitum, quibus autẽ iam olim impoſita fuerãt:quoniã bona Imperatorũ pace deponere illa nõ poterant vt ea patiẽter ſuſtinerẽt. Sed ecce rurſus alia horũ librorũ abſurditas:nam in lib.2.ti.35.dilucidè ſcribitur, licere omnibus & epiſcopis & clericis feuda conſtituere, ſolo Mediolanẽſi Epiſcopo excepto.

Dux, Marchio, Comes.) Commodiùs exordiri hoc modo, potuiſſet: Imperator,vel Rex feudum conſtituit.vt lib.2.titul.10.quinetiam regna quædam feudi & beneficij iura dari ſolita, copioſè in diſputatione docuimus.

Regni vel Regis Capitanei.) Regnum à Rege diſtinguitur:vt in lege Saxonum titul.3.Qui in regnum vel in Regem Francorum conſiliatus fuerit,capite puniatur. Sic in l.vltim.D.ad leg.Iul.maieſt.Perduellis dicitur, qui hoſtili animo aduerſus rempub.vel principem animatus eſt. Regni nomine reſpub.ſignificatur: Regis verò ipſius Monarchæ perſona. Sic Xenophon in li.de Lacedæm.Repub.ſcribit,moris fuiſſe,vt Rex & Ephori ſingulis menſibus iuſiurandum inter ſe darent: Rex pro ſe, Ephori pro ciuitate.Rex,ſe ex legem præſcriptã regnaturum: Ephori, ſe regium imperium ſeruaturos, ſi ipſe iuſiurandum ſeruaſſet. Vtrum autem de Langobardorum Rege, & regno, an verò de Germanorum hunc feudiſtæ locum intelligamus,non magni referre arbitror.

Capitanei dicuntur.)Qua de re in Dictionario feudali expoſuimus.

Qui ab iſtis accipiunt,)Imo,qui à Rege & ab iſtis.vt lib.2.ti.10. Qui verò à principe vel ab aliqua poteſtate per feudum inueſtitus eſt,&c.

Regis, vel regni valuaſores.) Obſcurus mihi locus, nam ea demum regalia dicuntur feuda,quorum ab ipſo Rege inueſtitura facta eſt.lib.1.tit. 14.& lib.2.tit.34.§.1.Item in legib.Caroli Magni in Lombarda,libr.3.titu. 1.l 31.quæ extat lib.leg.Franc.4.cap.49.& turſus lib.5.cap.25.de monaſteriis & Xenodochiis,quæ per diuerſos comitatus eſſe videntur, & regalia ſunt,vt quicunque ea habere voluerint, per beneficium domini Regis habeant. Itaque illa verba, REGIS VEL REGNI, tum ab hoc loco,tum etiam ab inſequenti §.notandum,tollenda viderentur:niſi fortè quoniã in lib.2.tit.10. Valuaſores inueſtiri dicuntur non modò à Ducibus, verum etiam ab ipſo Rege ac Principe:dicamus regalia quoque hæc feuda interdum eſſe:ſed tamen vnamquanque rem,ex eo quod plerumque accidit æſtimari.

Hodie Capitanei dicuntur.) Impropriè.vt lib.2.tit.10.Tres autem feudorum gradus conſtituit:Capitaneorum,Valuaſorum maiorum,& Valua-

ſorum minorum.nam hi ſoli veram & propriam feudi naturam obtinent:vt & ad filios transferantur,neque adimi niſi Parium iudicio damnatis non poſſint.lib.1.tit.7.Reliqua ſi qua conſtituantur, rectius feudaſtra nominari poſſunt: quoniam neutram illarum conditionem retinent.lib.2.tit.10.

Argumentum §.2.

Septies variauit ius de feudi diuturnitate: Tandem eò deuentum eſt, vt paternum in filios: inde in nepotes ex filiis transferatur. Fraternum autem ſiue ab vno, ſiue à pluribus communiter quæſitum,ad ſuperſtitem non redeat,niſi nominatim cautum id fuerit.

TEXTVS.

Et quia vidimus de perſonis,videamus qualia prius habuerunt initia. Antiquiſſimo enim tempore ſic erat in dominorum poteſtate connexum,vt quando vellet, poſſent auferre rem in feudum à ſe datam. Poſteà vero eò ventum eſt,vt per annum tantùm firmitatem haberet: deinde ſtatutum eſt,vt vſque ad vitam fidelis produceretur, ſed cum hoc iure ſucceſſionis ad filios non pertineret,ſic progreſſum eſt,vt ad filios deueniret,in quem ſcilicet dominus hoc vellet beneficium confirmare. quod hodie ita ſtabilitum eſt, vt ad omnes æqualiter filios pertineat. Cùm verò Conradus Romam proficiſceretur, petitum eſt à fidelibus, qui in eius erant ſeruitio,vt lege ab eo promulgata hoc etiam ad nepotes ex filio producere dignaretur: & vt frater fratri ſine legitimo herede defuncto,vel filius in beneficio, quod eorum patris fuit, ſuccedat. Si autem vnus ex fratribus à domino feudum acceperit, eo defuncto ſine legitimo herede frater eius in feudum non ſuccedit.quod & ſi communiter acceperint, vnus alteri non ſuccedit, niſi hoc nominatim dictum ſit : ſcilicet vt vno defuncto ſine legitimo herede, alter ſuccedat: herede verò relicto,alter frater remouebitur.

COMMENT.

Antiquiſſimo tempore.) Puta dictum, Primò feudalium inſtitutorum tempore.vel ſic: Quo primùm tempore feuda in Italia inſtitui cœpere: hoc eſt, poſt Barbaricarum gentium, Gotthorum, Langobardorum & Francorum eluuiones. Nam ſi antiquitatem hanc ad Romanum imperium referamus, exemplum aliquod Feudorum Romanorum proferre oportebit.quod primo diſput.cap.docuimus fieri non poſſe.

Quando vellent.) Cauſſa in prædiis quidem aperta eſt:quia quaſi precario fruenda concedebantur. Itaque non mirum eſt, ſi precarij naturam retinebant.l.1.D.de precar.Sed in primariis feudis, hoc eſt in imperiis & poteſtatibus,quid fuit iuris?nam de ſecundo tantum feudorum ordine

Conradi

Conradi conſtitutio loquitur.lib.3.tit.1.§.1.lib.2.titul.34.§.2. Et hodie in Gallia noſtra magiſtratus omnes à Rege cum hac formula mandantur: Quandiu nobis placebit. Iure autem feudiſtico libertas illa principibus adempta eſt.lib.Feud.1.tit.7.

Per annum tantùm.) Profectò ex hoc verbo capi coniectura poteſt, primam huius hiſtoriæ partem non ad Germanicum imperium, ſed ad Mediolanenſem remp.pertinere. Nam cùm annuis magiſtratibus vteretur, vt Ottho Friſing.teſtatur, annua quoque feuda conſtituebant: ſicuti Iuſtinianus ſcribit actiones annuas à Prætoribus annuis fuiſſe inſtitutas.§.1.de temp.& perpet.act.

Vſque ad vitam.) Exemplo vſusfructus.l.1.C.de vſufr.aut legati annui. l.in ſingulos,81.D.de ann.legat.aut immunitatis. l.1. D.de iur.immunit. l.4.§.quanquam,D.de cenſib.

Conradus Romam proficiſceretur.) Suſpectus mihi locus.nam Conradum Salicum,ſiue Francum,Romam ad imperij coronam de manibus Papæ Ioannis XX. accipiendam profectum eſſe, ſcribit Volaterranus lib.XXII. quinetiam Ottho Friſing.qui lib.Chron.6.cap.28.Francũ illum appellatũ teſtatur, quòd ex matre Galla natus eſſet: capite inſeq.ſic ſcribit: Anno ab incarnatione domini MXXVII. Conradus Romam veniens in ipſa die Paſchalis ſolennitatis inter duos Anglorum & Burgundiæ Reges honorificè procedens, à ſummo Põtifice Ioanne coronatus, ab omni populo Ro.Imperatoris & Auguſti nomen ſortitur. Mos enim (vt obiter illud dicamus) hic Germanorum Imperatorum fuit, de quo Ioan. Trithemius cap.30.ita ſcribit: Rex Henricus mouens exercitum à conuentu Spirenſi, pro ſuſcipienda corona imperiali, iter direxit in Italiam, habens multos principes ſecum. Et primò quidem Mediolani corona ferrea ex more coronatus eſt, ac deinde Romæ aurea corona. De magno Friderici Imperatoris Romam eadem de cauſſa proficiſcẽtis apparatu, ſcribit Ottho lib.Frid.2.cap.11. De more, inquit, Imperatorum, vt longam profectionẽ ſuſcipientes, Reges & Principes vaſallos ſuo in comitatu habeant. Item Albert.Krantz.lib.Dan.6.cap.17.& Helmodus in hiſtoria Slauorum lib. 1.cap.14. Verum vt ad id, quod difficilius eſt, accedamus, video quòd ius de nepotibus & fratribus Conrado tribuitur hoc loco, id annis antè amplius ducẽtis inſtitutum fuiſſe à Lothario 1. Caroli Magni nepote, qui & ipſe Romã grauioribus de cauſſis profectus eſt: vti patet infra hoc ipſo lib.titul.19.§.2.& §.3. vt mihi veriſimile videatur, pro CONRADVS, reponendum eſſe LOTHARIVS. præſertim cùm hoc ipſo primo libro conſtitutio eius Lotharij proponatur: neque veriſimile ſit, feudiſtam quenquam tam turpiter & flagitioſè hallucinatum eſſe. Conradi autem conſtitutio his in libris omiſſa eſt: quæ tamen extat in Lombarda lib.3.titu.8. ſed plenius lib.leg.Franc.5.& nos eam in lib.3.referemus. Meam coniecturam adiuuat, quod ſimile quoq; mendũ animaduerto in lib.2.tit.40. vbi REX CONRADVS vitioſiſſimè legitur: pro LOTHARIVS, vti patet

ex lib.1.tit.22. Denique fatalis quidem error in his libris in Lotharij nomine verſatus eſt. vt lib.2.tit.9. vbi qui locus Lotharianæ conſtitutionis in Lombarda indicatur, is eſt in quo Conradina extat. & rurſus aliud mendum lib.2.tit.16. & tit.34. & titul.40. quemadmodum in ſingulis locis demonſtrabimus.

In eius ſeruitio.) Seruitij nomine perſæpe comitatus, pompa, & apparatus Imperatoris Romam ad coronam accipiendam proficiſcentis intelligitur.

Ad nepotes ex filio.) Feuda enim ſolis viris & ex virili ſexu prognatis ipſo iure deferuntur. lib.1.tit.19.

Legitimo herede.) Id eſt ſine filio. nam heredis nomine filius intelligitur. lib.1.titul.34. Video tamen eſſe qui hæc verba tollant: quibus cur aſſentiri non poſſim cauſſa hæc eſt. Titius duos habuit filios: primum & ſecundum. Primo feudũ paternũ ex hæreditatis diuiſione obuenit. Secundus relicto filio Luceio deceſſit. Pòſt ille primus ſine filio moritur. Luceius ſuccedet in beneficio, quod fuit patris eorum, id eſt, primi & ſecundi. Dicet aliquis: Atqui iuris iſtius nulla in Conradi lege, vel tenuiſſima mentio eſt. Ergo alterum habemus argumentum Conradi nomen pro Lotharij nomine in hunc locum irrepſiſſe. At enim ne in Lotharij quidé lege ſpecies iſta deſcripta eſt. Non diſertè quidem, & nominatim: ſed tamen vi ipſa, & per graduum relationem apertiſſimè. Nam quo iure, ſi feudum ad ſecundi filium patris ſui morte deueniſſet, eo ſine liberis mortuo, Primus eius patruus ſucceſsiſſet: eodem viciſsim iure, ſi in primi perſona feudum verſatum eſt, ſecundi demortui filius patruo ſuccedet? Verùm non tam patruo quàm auo: quoniam tranſuerſaria ſucceſsio nulla eſt, & ab auo feudum profectum eſt.

Sine legitimo herede.) Locutio feudiſtica, iterum atque iterum notanda: pro ſine filio. lib.1.titul.13. & lib.2.tit.34. §. pen.

Communiter acceperint.) Vitium feudiſticum: vt fraterna ſucceſsio ne in eo quidem feudo, quod communiter acquiſitum eſt, admittatur. contra lib.1.titul.20. vbi diſertè conſtituitur, vt eo caſu frater ad ſucceſsioné admittatur. quod eſt conſentaneum cum l.1. C. ſi liber. Imp. ſoc. vbi beneficium principis duobus communiter conceſſum, ſi alter ſine liberis deceſſerit, conſorti relinquitur. Hinc autem intelligi poteſt, non vnum & eundem huius primi libri auctorem fuiſſe.

Argumentum §. 9.

Feudum ad filias, earúmue filios, niſi nominatim cautum id ſit, non tranſit. Ad filios & poſteros ex maribus adeò in infinitum tranſit, vt vnius filij ſtirpe deficiente, ad alterius ſtirpem in infinitum redeat.

TEXTVS.

Hoc autem notandum eſt, quòd licet filiæ vt maſculi patribus ſuccedant

cedant, legibus tamen à ſucceſsione feudi remouentur: ſimiliter & earum filij: niſi ſpecialiter dictum fuerit, vt ad eas pertineat. Hoc quoque ſciendum eſt, quòd beneficium hoc ad venientes ex latere vltra fratres patrueles non progreditur ſucceſsione, ſecundum vſum ab antiquis ſapientibus conſtitutum: licet moderno tempore vſque ad ſeptimum gradum ſit vſurpatum. quod in maſculis deſcendentibus hodie nouo iure vſque in infinitum extenditur.

COMMENT.

Patribus ſuccedant.) Subaudiendum eſt, In Allodiis. Quanquam non omnium barbaricorum legibus: vt Anglorum, titul.7. Salicæ, 62. Feuda ergò allodiis oppoſuit: hoc modo: Licet filiæ vt maſculi patribus ſuccedant in allodiis: legibus tamen Lotharij & Conradi Imp. à ſucceſſione feudi remouentur. lib.1.tit.24.

Et earum filij.) Commodiùs dixiſſet, Et ex iis nepotes. vt libr.2. tit.11. Poſſet etiam legi, Filiæ: propter ſubiectam rationem: ſi modo de nouo mulieris feudo locus intelligatur. vt lib.2. tit.30. nam de filio conſtat ex libr.1.titul.15. non igitur proprium hoc feudum eſt, ſed tantum nominis cauſſa, & (vt dialectici loquuntur) ὁμωνύμως, ita dicetur. propriè autem vſusfructus eſt mulieri conceſſus.

Beneficium ad venientes.) Placet vſitata lectio: Beneficium hoc: quæ perſpicuè oſtendit beneficium hoc loco intelligi Lotharij liberalitatem in nepotes: Tametſi paſſim in his libris Beneficij nomine feudum intelligatur. vt cap. diſput.1. docuimus.

Vltra patrueles.) Feudiſtę quidam, homines videlicet acuti, verba Lotharianæ legis notarant: Si quis miles mortuus fuerit, ſine filio maſculo, & nepotem reliquerit: in beneficium aui in patris vicem ſuccedit. lib.1. tit.19. §.1. Cùm igitur ex primo inueſtito duo filij, tum etiam duo nepotes eſſent, & feudum ad vnum illorum nepotum perueniſſet: propter legis verba concedebãt, alteri nepoti qui alterius frater patruelis erat, ſucceſsionem. Si pronepos extaret, non concedebant: quaſi nepotis nomen propriè & reſtrictè accipiẽdum eſſet. Sic pronepotes ſtrictè in beneficiis intelliguntur. l. diuo, 11. C. de quæſt. & l. ſi quis inceſti, 6. C. de inceſt. nupt. Atque hoc nimirum illud eſt, quod alio loco ſcribitur, nonnullis placuiſſe, feudi ſucceſsionem non vltra quartũ gradum produci. lib.1. tit.8. quod vitioſè & peruersè ex illo Lotharianæ legis loco ratiocinabantur.

Vt ad eas.) Refero ad vtráſque: primùm ad vaſallorum, tum etiam ad vaſallarum filias. Hic enim ſententiam eorum defendit, qui ne vaſallæ quidẽ filias ſine ſpeciali pacto admittunt: de quibus lib.2. tit.30. & ti.51. §.3.

Ad venientes ex latere.) Feudorũ natura & conditio Lothariana lege ita comparata eſt, vt in poſteros tãtùm deuoluantur: omnes ab iis agnati & cognati excludantur. Itaque non figura graduum in feudali ſucceſsiõe, ſed genealogiæ potius adhibenda eſt. Quare mendoſè noſter dixit,

VLTRA FRATRES PATRVELES: cùm potius dicendum fuiſſet: VLTRA NEPOTES EX DVOBVS FILIIS. Nam & ſi nepotes illi ſint inter ſe patrueles: tamen neque in figura genealogiæ, neque in feudali ſucceſsione vllus eiuſmodi nominibus eſt locus.

Secundùm vſum.) Imo, ſecundùm ſtrictam Lotharianæ legis interpretationem: quæ de ſolo nepotum gradu nominatim ſanxit.

Septimum gradum.) Cauſſam aperit lex Langobard. tit. 57. Omnis parentilla vſque in ſeptimum genieulum numeretur: vt parens parenti per gradum & per parentillam heres ſuccedat. Sed animaduertendum eſt, quod modo dicebamus, gradus in iure Langobardico non ex iuris ciuilis, ſed ex genealogiæ ratione numerandos eſſe.

Vſque in infinitum.) Vitioſè quæritur, an his verbis liberi in infinitum admittantur: agnati verò vſque ad ſeptimũ gradum duntaxat. quoniam (vt ſuperius monui) in feudali ſucceſsione nulli prorſus agnati ſunt. De poſteris igitur vterque locus accipiendus eſt. Item vt lib. 2. tit. 31.

Argumentum §. 4.

Feudi à minoribus Valuaſoribus dati non propria natura eſt: niſi aut in curia Mediolanenſi, aut cùm vaſalli vel Romam cum Patronis in exercitu profecti ſunt: vel pro feudo pretium ſoluerunt.

TEXTVS.

Notandum eſt autẽ, quòd illud beneficium quod à Regis Capitaneis, atque Regis vel Regni Valuaſoribus aliis impenditur, propriè iure feudi cenſetur. Illud verò quod à minoribus in alios transfertur, non iure feudi iudicatur: licet aliter in curia Mediolanenſi obſeruetur ſed quando voluerint, rectè auferre queunt: niſi Romam cum illis in exercitum perrexerint: quo caſu iure feudi tranſit & adiudicatur: vel niſi aliquid propter feudum acceperint: tunc enim niſi reſtituto pretio auferre non poſſunt.

COMMENT.

A Regis Capitaneis.) Qui ſecundus feudorum gradus eſt.

Aut Regis Valuaſoribus.) In aliis peruulgatis: *Atque Regis vel Regni Valuaſoribus*. quorum de vtroque ſuperius diximus lib. 1. tit. 1. §. 1.

Iure feudi cenſetur.) Duplex recti feudi natura & conditio eſt: prior vt adimi niſi criminis damnato non poſsit: altera vt liberis poſteriſque prodatur. lib. 1. tit. 7.

In alios.) Quos alibi Valuaſinos appellat. lib. 2. tit. 10.

Non iudicatur.) Ratio petenda eſt ex verbis Conradinæ legis: §. 3. Præcipimus vt ſi aliquis miles ſiue de maioribus, ſiue de minoribus, de hoc ſeculo migrauerit, filios eius beneficium tenere. nam cùm maiores & minores nominatim exprimat, tacitè minimos excludit: quippe cùm

generi

generi per ſpeciem derogetur.l.in toto,80.D.de reg.iur.

Licet aliter.) Verba hæc parentheſis nota includenda ſunt: atq; à proximè ſequentibus diſiungenda. Langobardi qui Mediolanum obtinebant, Reipub. ſuæ tuendæ cauſſa, infimos quoſque in ciuitatem aſciſcebant, & parem iis libertatis ac iuris conditionem tribuebant. Ottho Friſing.lib.2.cap.13. Cùmque tres inter eos ordines, id eſt Capitaneorũ, Valuaſorum, & plebis eſſe noſcantur: ad reprimendam ſuperbiam non de vno, ſed de ſingulis Conſules eliguntur. Inferioris etiam conditionis iuuenes, vel quoſlibet contemptibilium etiam mechanicarũ artium opifices, quos cæteræ gentes ab honeſtioribus & liberalioribus ſtudiis, tanquam peſtem propellunt, ad militiæ cingulum, aut dignitatum gradus aſſumere non dedignantur.

Romam perrexerint.) Non loquitur de Langobardis, aut Mediolanenſibus, qui diuturna cum Romanis Pontificibus bella geſſerunt. Nihil ea res ad hunc locum pertinet. Generatim enim agitur, de Imperij Germanici Valuaſinis, vti patet ex lib.1.titul.7. vbi hæc exceptio ita concipitur: niſi fecerint hoſtem Romæ. Intelligendum eſt igitur verbum *Hoſtem*, in libris barbaricis vſurpari pro exercitu, vel agmine: quam conſuetudinem in lingua noſtra Francogallica retinuimus, vt in dictionario dictum eſt. Moris autem fuit Germanicis Imperatoribus, cùm Romam ad coronam Imperij de manibus Pontificis Ro. accipiendam proficiſcerentur: vt maximas ſuorũ equitum copias ducerent: qua de re textus eſt lib. feud.2.tit. de allodiis, 54. Quicunque indicta publica expeditione Romana ad ſuſcipiendam imperij coronã Regem aut ſub Rege dominum ſuum non adiuuauerit &c. Eiúſque rei exempla extant apud Otthonem Friſing.lib. Frid.2.ca.11.& ca.12. Valuaſinis igitur, qui in Imperatorum comitatu Romam profecti erãt, hoc ius dabatur, vt feudum perpetuo iure obtinerent.

Propter feudum acceperint.) Vitium feudiſticũ vt dominus poſſit feudum accepta pecunia vendere.lib.1.tit.7.& tit.16. cùm alio loco ſtatuatur, vt non pretio, ſed beneuolentia conſtituatur.lib.1.tit.27.

De Feudo guardiæ & guaſtaldiæ. *Titul. 2.*

Argumentum §. 5.

Feuda impropria, niſi certum ad tempus data ſint, anno finito, etiamſi pretium non ſit redditum, reuocari poſſunt. Guaſtaldus verò feudum eſſe proprium contendens, probare cogitur.

TEXTVS.

Item illud quod datur nomine Guaſtaldiæ, vel Guardiæ, & pro mercede alicuius rei, tranſacto anno poteſt iure auferri, etiam pretio pro eo dato non reſtituto, niſi ad certũ tempus datum fuerit. Si verò Guaſtaldi aliquid nomine proprij feudi poſſederint, non valebunt propterea poſſeſſionem ſibi defendere niſi per pares curtis, vel breue teſtatum po-

tuerint

tuerint probare, ſe antequam Guaſtaldi eſſent, vel poſtquam diſierunt eſſe, inueſtituram accepiſſe.

COMMENT.

Guaſtaldiæ.) Docuimus in Dictionario Guaſtaldiam munus fuiſſe, non modo ad rei dominicæ adminiſtrationem, verùm etiam ad rei militaris partem aliquam pertinens. Guaſtaldiam autem non genus quoddam feudi fuiſſe arbitror, vt feudum Guaſtaldiæ dici poſſit. non enim Guaſtaldia feudum eſt. ſed feudum ob Guaſtaldiam, eiúſque munus ſuſtinendum conceditur. quapropter in hoc textu feudum Guaſtaldiæ nomine datum appellatur. & in Capitulis extraordinariis, artic. 22. Quod nomine Guaſtaldiæ vel Guardiæ in feudum datur, ablata Guaſtaldia vel Guardia iure auferri poteſt. Feudum igitur quod Guaſtaldo pro opera & labore conceditur, improprium eſt. nam & adempto munere Guaſtaldiæ adimitur, & annuum eſt duntaxat. Poſt annum enim reuocari à domino, ſi ei libet, poteſt. lib. 1. tit. 11.

Pro mercede alicuius rei.) Obſeruandus mos Barbarorum, vt quicquid alienum quocunque titulo haberent, tenerent, poſſiderent, id feudi nomine appellarent: non tamen propriè. Feudi enim iure hæc non cenſentur. lib. 1. tit. 11. Id eſt non habet eiuſmodi conditiones, quales aliquot expoſuimus lib. 2. tit. 57.

Si verò Guaſtaldi.) Hoc primum loco feudiſticarum probationum mentio inſtituitur: quarum multò maxima pars non modò à iure ciuili, verum etiam ab æquitate naturali abhorret: atque adeo ſecum ipſa diſſidet. Cuius rei ſpecimen hoc loco feudiſta præbet. Sonus quidem verborum eſt huiuſmodi. Si quis alienum caſtrum pro feudo ſibi conſtituto poſsideat, dominus autem id guaſtaldiam eſſe contendat, neque tamen eam probare poſsit, tum poſſeſſor feudalem inueſtituram probare cogitur. Quæ ſententia pugnat apertiſsime cũ fine §. Itẽ ſi aliquis, 10. infrà eo.

Si Guaſtaldi.) Vox Guaſtaldi planè otioſa eſt. quid enim ſi aut nunquam conſtituta Guaſtaldia fuerit: aut (vt mox cauſſa cõſtituitur) ſi poſtquam Guaſtaldius eſſe deſierat, de feudo inueſtitus ſit?

Non valebunt propterea.) Hoc quid ſit, non intelligo. non enim opinor, ita furioſè loquitur, quaſi dubitari poſſet, an contendens ſe inueſtitum eo ſolo nomine quod illud contendit, & verbo contendit, retinere feudum poſsit. Quid ergo eſt? An ita ſupplenda oratio eſt, quaſi dixiſſet: Si dominus ſuam Guaſtaldiam probet, poſſeſſor non poterit feudalem poſſeſsionem retinere, niſi eam probet? Primùm nulla in hoc toto §. ſyllaba, ac ne litera quidem extat, quæ hanc ſententiam adiuuet. Deinde quàm aptè & concinnè ita diſputaretur, poſſeſſorẽ non proptereà ſuam poſſeſsionem retenturum, quia dominus ſuum eſſe caſtrum probauerat. Neceſſe eſt igitur ita locum ſuppleri, quaſi feudiſta dixiſſet: Non continuò ſi dominus probare Guaſtaldiam non poteſt, iccircò feudi poſſeſsio-

nem

nem retinere poſſeſſor poterit. Tum enim dubitandi cauſſa non abſurda eſt: An actore ſuam intentionem non probante, defenſori probatio imponatur. Reſpondetur autem, reum in exceptionibus actoris partibus fungi: ſuámque intentionem probare compelli. l. in exceptionibus, 19. D. de probat. Atque hæc quidem (vt dixi) loci huius ſententia neceſſario conſtituenda eſt, quæ tamen apertiſsimè pugnat cum fine d. §. item ſi aliquis. & cum fi. §. in ſeq. vbi traditur domino in probatione deficiente, defenſionem ſacramentalitiàm poſſeſſori tribui. hoc eſt, ipſius & duodecim aliorum iureiurando rem totam committi.

Per pares curtis.) Per conuaſallos, per alios eiuſdem patroni clientes, per eiuſdem clientelæ ſocios. qui modò pares, modò compares modò conſortes appellantur: vt in dictionario docuimus.

Breue teſtatum.) Teſtationem literis conſignatam: Alibi dicitur, per chartam, per ſcripturam, per libellum. Sed vt cęterarum conuentionum, ſic nec huius clientelæ ſcriptura requiritur. l. pactum, 17. C. de pact. l. non ideo, 12. C. fam. erciſc.

Antequam Guaſtaldi eſſent.) Notandum igitur eum, qui iam vaſallus & infeudatus eſt, fieri Guaſtaldum poſſe.

Poſtquam deſierunt.) Id eſt, poſt exactum Guaſtaldiæ conſtitutæ tempus. Sed cur feudiſta tertium caſum, qui potiſsimus omnium erat, prætermiſit? Vel cùm iam Guaſtaldi eſſent, vt in prædicto loco: Cùm iam Guardiam ſuſcepiſſent.

Qui ſucceſſores Feudum dare teneantur. *Titul. 3.*

Argumentum.

Succeſſor eius clerici, qui feudo vni iam antè dato, alterum inueſtiuit, ſi inueſtitus antè poſſeſſorem deceſſerit: non tenetur eam inueſtituram filio ipſius confirmare: niſi inueſtitus poſſeſſoris conſenſu in poſſeſſionem miſſus ſit. Laici verò ſucceſſor tenetur.

TEXTVS.

Si verò Archiepiſcopus, Epiſcopus, vel Abbas, vel Abbatiſſa inueſtituram eius feudi quod alius detinebat, eo tenore alicui dederit, vt poſt deceſſum eius qui poſſidet habeat: & ante deceſſerit Archiepiſcopus, quàm ille qui feudum poſſidebat: ſucceſſores eorum non coguntur eam inueſtituram facere, vel confirmare, etiam ſi pares eius curiæ ad ſint teſtes, vel breue teſtatum inde ſit: niſi ille qui inueſtituram acceperit, nomine eius feudi in poſſeſſionem miſſus ſit eo conſentiente, qui detinet. Sed ſi ille, qui feudum poſſidet, prius deceſſerit, quàm ille qui inueſtituram fecit: iure cogitur eam ratam habere. Laici verò iiſdem modis omnibus quibus ſupra diximus ſi alijs inueſtituram dederint, hæredes eorum, ſi rationibus claruerint, omnimodo eam adimplere cõpelluntur.

COM

Si verò.) Summa huius quæſtionis hæc eſt: an clericus de eo feudo quod alteri conceſsit, alterum inueſtiens ſucceſſorem obliget. Primùm de Laico prius quærendum fuerat, de quo ad extremum poſuit. Deinde quærendum, an ipſemet clericus inueſtitor obligetur. tertiò quærendũ, nihílne inter feuda quæ de ſuis bonis, & ea quæ de bonis eccleſiæ conſtituta ſunt, interſit. Ergo quod ad laicos attinet, ius varium & ambiguum eſt: vti patet ex lib.1.titul.27.§.1.& titul.9.& libr.2.titul.26.§.3.& tit.35.qua de re cap.diſput.13.expoſuimus. De clerico verò inueſtitore, & item de ſucceſſore, hæc ſumma eſt: Si de bonis propriis inueſtituram fecit, quocunque modò fecerit, & ſe & ſucceſſorem obligat. ſiue vnicum inueſtiuit, ſiue primo viuente, alterum: & ſiue ante illum, ſiue poſt illum moriatur. lib.2.titul.35. Nam in rebus propriis clerici pro laicis habentur. l.3.C. de epiſc. & cleric. Sin autem de bonis eccleſiæ, primo inueſtito rectè & ſe & ſucceſſorem obligat. d.lib.2.tit.35. ſecundò ita demum, ſi non purè, ſed vel in diem, vel ſub conditione inueſtierit, ac feudum ad ipſum adhuc viuentem redierit. lib.2.tit.35.lib.1.tit.9.

Succeſſores eorum.) Imo eius. Nam de vno locutus eſt.

Iure cogitur.) Nam obligationem qua ipſe aſtrictus eſt, in ſucceſſorem tranſmiſit. l. ex contractibus, 49. de oblig. & act. l. ſi quis, 57. de verb. oblig. l.3.C. de reb. alien. non alien. l. cum à matre.14.C. de rei vindic.

Laici verò.) Vitium ambiguitatis, vt ante dixi ex lib.1.tit.27.§.1.& titu.9. Sed ponatur eſſe ius certum: vt laicus ſucceſſorem obliget. Nunc quęro rationem differentiæ. an quòd obligatio, quæ non incepit à defuncto, non poteſt incipere à ſucceſſore: Quid igitur ſi in diem, aut conditionis euentum collata ſit? Nunquid eueniente die, vel conditione, & clericus inueſtitor obligatur, & ſucceſſori obligationem relinquit? Nulla igitur alia ratio eſt: niſi hæc vna: magis fauetur bonis eccleſiæ propriis, quã communibus & profanis. Itaque clericus de ſuis allodiis ſecundum vaſallũ inueſtiens, omnimodo, & ſine vlla diſtinctione tum obligatur, tum ſucceſſorem obligat. libro 2. titul.35. Nam in his bonis laico comparatur, ſuúmque negotium gerere intelligitur. At cùm de bonis eccleſiæ negotium gerit, non vt dominus, ſed vt adminiſtrator gerit. cap.2. de donat. cap. vltim.12.quæſt.1.1. capit.4.quæſt.1. Itaque Lotharius Imp. qui huius iuris auctor laudatur. libr.1.titul.9. conſtitutionem ſcripſit, quæ extat in Lombarda lib.3.tit.10. vt ne ſucceſſores anteceſſorum actis teneantur, ſiquidem iis eccleſiarum vtilitas læditur: Sic alio loco contra ius commune conſtitutum eſt, vt clerico qui inueſtiuit, ante traditam poſſeſsionem mortuo, feudum euaneſcat. lib.1.tit.25.§.2.

Eo tenore.) Ea lege, conditione, pacto.

Ante deceſſerit.) Clericus inueſtitor.

Si de inueſtitura feudi controuerſia fuerit. Titul. 4.

Argum

Argumentum §.1.

Qui quaſi inueſtitus poſſeſsionem poſtulat, probare inueſtituram debet: ſi non probet, dominus tamen ſe non inueſtiſſe ſolemniter iurare debet. At cùm dominus rem, vt ſuam vindicat, aut probare debet: aut ſi non probet, reus ſe inueſtitum ſolenniter iurare cogitur.

TEXTVS.

Si autem controuerſia inter dominum & fidelem de feudi inueſtitura fuerit, quid iuris ſit, videamus. Et ſi inueſtitura facta fuerit, coram paribus curiæ, aut in breui teſtato: rectè eum qui inueſtitus eſt, cogitur dominus mittere in feudi poſſeſsionem. Si verò fuerit in poſſeſsione, & mota fuerit ei controuerſia à domino: ei defenſio detur propter poſſeſsionem. Si autem non fuerit in poſſeſsione, nec ſupradictis modis poterit probare, tunc illius erit defenſio, qui inueſtiturā dicitur feciſſe.

COMMENT.

Cogitur Dominus.) Vitium repugnatiæ. nam lib.2.tit.7. ſtatuitur, vt dominus litis æſtimatione præſtanda liberetur. At lib.2. titul.26. §.16. vt non liberetur.

Ei defenſio detur.) Vitium duplex: abſurditatis: vt actore non probante reo poſſeſſori iuſiurandum deferatur. contra l.4. C. de edend. Et repugnantiæ: de qua diximus in diſput. cap. de form. probat.

Propter poſſeſsionem.) Locus oſtendit ordinarium fuiſſe, vt poſsidenti iuſiurandum deferretur contra diſtinctionem ciuilem. lib.2. tit.33. §.2.

Tunc illius erit.) Vitium eiuſdē modi: vt eodem loco demōſtrauimus.

Argumentũ §. 2.

Cum alterius feudi vaſallus certus alterius feudi poſſeſsionem poſtulet, nec tamen probare poteſt: dominus ſimpliciter iurans, abſoluitur. ſolenniter iurare non cogitur.

TEXTVS.

Si verò feudum aliquis habuerit, de quo nulla controuerſia eſt: & dixerit ſe inueſtituram alterius feudi accepiſſe ab eodem domino, nec in poſſeſsione fuerit: nec prædictis rationibus probare poterit: licet domini eſſet defenſio ex ordine, tamen quia aliunde vaſallus eſt, remittitur domino ex æquitate defenſio.

COMMENT.

Defenſio ex ordine.) Id eſt iuſiurandum ſacramentalitium: de quo diximus in dictionario.

Ex æquitate.) Vitium abſurditatis, vt actore non probante poſſeſſori iuſiurandum deferatur. de quo paulò ante admonuimus.

N Argum

Argumentum §. 3.

Qui ſe in partem poſſeſsi ab ſe feudi ſucceſsiſſe contendit, ſiquidem id paternũ eſſe probet, alterius probationis onus in dominum transfert. ſin id non probet, ſolenniter iurare cogitur.

TEXTVS.

Cùm autem quis dixerit feudum ad ſe per ſucceſsionem pertinere, aſſerendo illud eſſe paternum: ſi fuerit in poſſeſsione medietatis, vel alicuius partis, vel cambium proprietatis nomine illius feudi habuerit, vel aliis iuſtis rationibus illud eſſe paternum probare potuerit, iure obtinebit. Si verò probare non potuerit prædicto modo, dabitur ei defenſio cum XII. ſacramentalibus.

COMMENT.

Dabitur ei defenſio.) Adeo regulare eſt, vt poſſeſſori iuſiurandum deferatur, vt id etiam in eo qui ex parte tantum poſsidet, ſeruetur. lib. 1. ti. 12.

Sacramentalibus.) De quibus in Dictionario expoſuimus.

Argumentum §. 4.

Dominus caſtrum, quod poſſeſſor, vt feudum defendit, guardiam aut pignus eſſe contendens, probare cogitur. poſſeſſor tamen guardiã aut pignus inueſtitura confirmatum probans, liberatur: at domino non probante, poſſeſſori defenſio conceditur.

TEXTVS.

Item ſi vaſallus poſſederit caſtrum, quod dixerit ſe pro feudo tenere, & econtrà dominus per guardiam dixerit, ei ſe dediſſe: domini eſt probatio. & ſi poterit probare, tunc ille qui tenet, domino debet reſtituere, vel probare per pares curtis, vel per breue teſtatum, poſtquam in guardiam ſuſcepiſſet, ſe à domino pro feudo inueſtituram accepiſſe. domino verò in probatione deficiente, tunc illius erit defenſio qui poſsidet. Similiter ſi aliquis poſſederit caſtrum vel aliam rem, & dominus dixerit ſe pro pignore ei dediſſe: econtrariò ille dixerit ſe accepiſſe pro feudo: ſi potuerit dominus probare quod ei pro pignore dediſſet, tunc ille, qui tenet, domino reſtituet: vel probet ſupradicto modo ſe poſtquam à domino pro pignore accepit, feudi nomine accepiſſe: & ſi dominus non poterit probare, ſe nomine pignoris dediſſe, erit defenſio illius qui poſsidet.

COMMENT.

Defenſio qui poſsidet.) Vitium repugnantiæ, quam oſtendimus ſuprà titul. 2. vbi probationis onus in vaſallum transfertur.

Similiter ſi aliquis.) Vitium iterationis: eandem enim ferè cauſſam aliis

exponit

exponit verbis:cum in illo de guardia,in hoc de pignore agatur.

Argumentum §. 5.

Quod manſo in feudum dato accreuit, ſi nihil ſibi dominus in curte retinuit, ad vaſallum pertinet:ſi quid retinuit,ad dominum: niſi vaſallum de illo incremento inueſtierit:quam inueſtituram,vaſallus ſi non poſſidet,probabit: ſi poſſidet,tantummodo iurabit.

TEXTVS.

Si quis de manſo vno feudi nomine inueſtituram acceperit,& dixerit,quod omne incrementum pertineat ad eum per inueſtituram: ſi dominus reſeruauerit ſibi aliquid in ipſa curte, tunc oportebit fidelem incrementi inueſtituram per pares curtis vel per breue teſtatum probare. Sed ſi dominus in ipſa curte nil ſibi retinuit: tunc omne incrementum iure feudi fidelis obtinebit. Si verò fidelis in poſſeſſione incrementi fuerit,non oportebit eum inueſtituram probare, ſed iurare.

COMMENT.

De manſo.) Manſum quid ſit,in Dictionario expoſitum eſt. Agri deſerti & inculti certa menſura dabantur cultoribus, quaſi in emphyteuſin,vt culti & meliorati feudi iure à vaſallis poſſiderentur. In contractu autem vaſalli nonnunquam incrementum, id eſt meliorationé omnem ſibi recipiebant:ſiue per culturam,ſiue per inædificationem ea melioratio fieret:interdum etiam ſi per alluuionem: vt de vſufructu ſcribitur in l.item ſi,9.§.3.D.de vſufruct.Interdum domini depaciſcebantur ſibi aliquid pro curte:veluti vt è fructibus agri meliorati aliquid ad curté quotannis afferatur:vel ex ſylua ligni aliquantum, vel calcis aut arenæ, aut carbonis. Hæc pactio quia præſumptione dominum iuuabat, probandi onus in vaſallum transferebat.

In poſſeſſione.) Quid ergo,ſi latens incrementum fuerit? potéſtne alius poſſidere,quàm in manſum poſſidebat. Vter autem prædium in feudum datum poſſideat,Patronus an Feudatarius, dubitare nos non ſinit libr.2. titul.1.§.2.& lib.2.tit.26.§.23.& tit.43.vbi ſolus feudatarius etiam de proprietatis controuerſia conueniri poſſe dicitur.

Argumentum §. 6.

Quod accreuit ei feudo, quod cum omni futuro incremento datum eſt: ſi poſt patroni minoris mortem accreuit, ad maiorem pertinet.ſin eo viuo,ad feudatariũ.

TEXTVS.

Rurſus ſi aliquis acceperit inueſtituram feudi cum omni iuramento quod ei obueniret: & aliquid accreuerit viuente eo, à quo acceperit: ipſius erit.& ſi ille qui inueſtituram fecit, ſine herede deceſſerit, &

feudum reuerſum fuerit ad eum, a quo ipſe tenuerit, vel ad alium: quicquid poſt mortem eius, qui dedit, accreuerit, ad eum pertinebit, ad quem regreſſum fuerit.

COMMENT.

Rurſus ſi aliquis.) Sunt qui de feudo improprio locum hunc accipiant, quaſi minot Valuaſor Valuaſino feudum hoc dederit. Sed eius rei nullũ planè in conrextu argumentum animaduerto. Tum enim potuit Dux maiori Valuaſori primum dare, tum deinde hic minori: quàm maior minori, & minor Valuaſino. Intelligendum eſt igitur, feudum à ſuperiore acceptum, alteri dari poſſe, ſi modo non deteriore lege detur, quam qua fuerat acceptum. lib. 2. tit. 26. §. beneficium. & titul. 34. §. 3. nimirum vt alrerum ſuum in locum ſubſtituat. lib. 2. titul. 34. §. 3. & titu. 55. §. 5. Caſus igitur hic erat, de deteriore feudi conditione à ſecundo vaſallo impoſita. nam feudum ea conditione alteri dedit, vt incrementum ad illum pertineret, qua conditione ipſe non acceperat. Quare conſtituitur, vt quandiu inueſtitor viuet, ſecundus vaſallus eo fruatur: poſt inueſtitoris mottem, ad ſeniorem reuertatur. lib. 2. titul. 58. §. 2. Sic enim iure ciuili deterior aliorũ conditio fieri non poteſt. l. ſeruitutes, 20. §. ſtillicidium, D. de ſeruit. vrb. præd. l. ſoluendo, 39. D. de neg. geſt.

Quibus modis feudum amittatur. *Titul. V.*

Argumentum §. 1.

Deſertio domini in prælio dimicantis, attentata pudicitia ipſius vxoris, filiæ, nurus, ſororiſue innuptæ, inſidiæ ipſi factæ, obſidióue comparata, nex fratris ipſius, eiúſue filij, ſex ſunt primæ feudi amittendi cauſſæ.

TEXTVS.

Quia ſupra dictum eſt, quibus modis feudum acquiritur, & retinetur, nunc videamus qualiter amittatur. Si enim dominus prælium campeſtre habuerit, & vaſallus eum morantem in ipſo prælio dimiſerit non mortuum, nec ad mortem vulneratum: feudum amittere debet. Item ſi fidelis cucurbitauerit dominum, id eſt cum vxore eius concubuerit, vel concumbere ſe exercuerit, aut cum ea turpiter luſerit, vel ſi cum filia, aut cum nepte ex filio, aut cum nupta filio, aut cum ſorore domini concubuerit (hac ita obtinent, ſi in domo domini maneat) iure feudum amittere cenſetur. Similiter ſi dominũ aſſalierit, vel caſtrum domini ſciens dominum vel dominam ibi eſſe. Item ſi fratrem ſuum occiderit, vel nepotem, id eſt filium fratris.

COMMENT.

Prælium campeſtre.) Sexta hæc amittendi feudi cauſſa eſt, Iuri ciuili

conſent

conſentanea l.3.§.vltim.l.6.§.1.& §.vltim.D.de re milit. Prælium autem intelligit non modò in eo bello quod publico, verùm etiam in eo quod priuato conſilio ſuſceptum eſt: ſiue guerra priuata: de qua lib. Feud.2.tit. 28.§.1.& §.2.

Cucurbitauerit.) Verbum expoſuimus in Dictionario feudiſtico.

Turpiter luſerit.) Hæc attentatio pudicitiæ dicitur in l.attentari,10.D. de iniur. Lombarda turpem luſum ſic interpretatur, manum in ſinũ aut ad pectus eius mittere, vel ad alium locum vnde turpe eſſe poteſt. libr. Lomb.2.tit.qualit.ſe quis defend.54.l.ſi quis à modo. Et huc pertinet l.1. D.de extraord.crimin. vbi agitur de ſolicitatoribus alienarum nuptiarum: item l.ſi qui adulterij,34.C.de adult. de iis qui ob adulterium proximitatis obtentu commiſſum grauius puniuntur. Item l.1.C.de mul.quæ ſe prop.ſeru.iunx.& l.1.C.ad ſenat.claud.

Dominum vel dominam.) Hæc quinta vaſalli ſpoliandi cauſſa eſt. libr. 3.titul.2.§.1.

Fratrem vel nepotem.) Parricidium vndecima cauſſa eſt: quæ commodiùs hoc loco exponitur, quam lib.2.titul.37. vbi non aliud fratricidium vindicari videtur, quàm quod totius hereditatis obtinendæ cauſſa ſuſceptum eſt.

Argumentum §.2.

Propter alienationem libellariam maioris partis media, aut quamuis tranſlationem dolo malo factam, aut caſum vaſalli ſine herede mortui, aut refutationem ab eo factam, feudum amittitur.

TEXTVS.

Aut ſi libellario nomine amplius medietate in feudum dederit: aut pro pignore plus medietate obligauerit, ita vt tranſactum permittat, vel dolo hoc egerit, amiſsione feudi multabitur. His omnibus caſibus feudum ad dominum reuertitur. Rurſus ſi fidelis minus medietate libellario nomine feudum dederit, & ſine herede deceſſerit, & feudum ad dominum redierit, vel poſtquàm ad libellum dederit, vel pignori obligauerit, & domino refutauerit: tunc ille, qui ab eo acceperit, nullo iure aduerſus dominum ſe tueri poterit.

COMMENT.

Aut ſi libellario.) Vitium feudiſticum: vt ius Lotharij tertij conſtitutione perſpicuè abrogatum, tamen quaſi otioſis obtrudatur. Licuit olim vaſallis partem ſui feudi & alienare & oppignerare: cum tamen ne plus dimidia parte alienaretur: quorum vtrumque & Lotharij tertij & Friderici primi conſtitutione abrogatum eſt. lib.2.titul.52.§.1.& titul.55.§.1.

In feudum dederit,) Rectiſsimè ab aliis emendatũ eſt, MEDIETATE FEVDI. nam in feudum dare etiam totum fundum licebar.

m *Vt tranſactum permittat.*) Legendum cenſeo, TRANSACTO ANNO: vt lib.1.tit.2.& titul.11.nam pignus id demum prohibitum arbitror, quod plus anno tenebatur: ne vaſallus fructibus feudi priuatus & ſe & equos tueri non poſſet.

Ab eo feudum recognoſcere.) Huc illa quæſtio pertinet: Si vaſallus poſtquàm feudum ſuum alteri in feudum dedit, à Patrono heres inſtitutus, & iam allodij & (vt noſtri loquuntur) fundi dominantis dominus factus ſit: vter veri hominium debeat. nam pro poſteriore vaſallo pugnat, quòd qui in alterius locum ſucceſſit, eodem quo ille iure vtitur. Atqui difficile eſt, vnum duas contrarias perſonas ſuſtinere. l. quiſquis, 6. C. de poſtulat. & l. accipientis, 15. D. de auct. tut. & qui furti vel iniuriarum actionem habet, eadem conueniri non poteſt. l. apud antiquos, 15. C. de furt. l. eum qui, 14. §. Iulianus, D. eod. l. ſed ſi vnus, 17. §. ſi ſeruus, D. de iniur. Sed videamus, ne vel inanis hæc quæſtio ſit: cùm is qui hominium præſtare grauatur, refutando & repudiando feudo liberetur. lib.2. titu.38. vel ſi ei locum eſſe placet, probabilius ſit, dicere, conſolidata proprietate feudũ extinctum eſſe: ſicuti de vſufructu traditur in l. 3. D. de vſuf. accreſc.

Argumentum §. 3.

Agnatus inueſtituræ præpoſteræ conſentiens ius prælationis amittit.

TEXTVS.

Præterea ſi ille ad quem feudum per ſucceßionem iure obuenire debet, conſenſerit eos inueſtire, ad quos ſecundum rectum morem non pertinet: nullo modo ad eum repetendum regreſſum habet.

COMMENT.

Per ſucceßionem,) Duplex conſtitui ſpecies poteſt: Prima hoc modo: Titius infeudatus duos reliquit filios: primum, & ſecundum. Primo ex diuiſione feudum obuenit. poſt relicto filio deceſsit. Si nepos hic ad quẽ feudi ſucceſsio pertinet, conſenſerit patruum ſuum inueſtiri: reuocare ceſsionem illam non poterit. Non enim hæc alienatio eſt, quæ iure feudiſtico interdicta eſt. lib.2. tit.52. §.1. ſed refutatio, hoc eſt, ceſsio in vnum aliquem de ſtirpe primi inueſtiti, quæ eodem iure permiſſa eſt. libr.4. tit. 26. & tit.58. Sed hæc ſpecies nihil habet dubitationis. Poteſt igitur hoc modo ſpecies conſtitui: Titius duos reliquit filios: primum & ſecundũ: qui fundum inter ſe partiuntur. deinde primus duos ſuſcepit filios: tertiũ & quartum. Ex quarto quintus natus eſt. Quintus cùm filium non haberet, ſecundo pro patruo ſuo feudi partem quam habebat, conceſsit: & (vt feudiſtico vtar verbo) refutauit: Tertio proximiori, eius nimirũ patrono conſentiente. Quæritur, an poſteà pœnitentia ductus, iure propinquitatis repetere illam feudi partem poſsit. Reſpondetur, nullo modo poſſe. quippe cùm refutatio facta in agnatũ valeat: & quamuis in remotiorem

facta

facta ſit, tamen ſi propinquioris conſenſu facta eſt, valet. lib.2.titul.26.§. & tit.39.§.1.

Argumentum §. 4.

Alter è duobus fratribus ex diuiſione, & ſine inueſtitura feudi partem adeptus, ſi maiorem eius portionem alienarit, ac ſine herede legitimo deceſſerit, Domino feudum aperit.

TEXTVS.

Item ſi fuerint duo fratres, & vnus inueſtituram feudi acceperit: ſi poſteà feudum cum fratre diuiſerit, & ille qui feudi partem accepit, poſteà plus medietate vendiderit, & ſine herede legitimo deceſſerit: feudum ad dominum reuertitur.

COMMENT.

Videtur obſcurus locus.) Sed qui ſcriptoris orationẽ veſtigiis, & vt Græci dicunt, κατὰ πόδα ſequetur, non aberrabit. duo ſunt fratres primus & ſecundus: vnus tantum, nimirum primus, inueſtituram feudi cuiuſdam à Seniore accepit, & totius feudi accepit: quale exemplum præfertur lib. 2. tit.12. circa medium. Pòſt, feudum illud quod primus ſolus obtinebat, cum fratre ſecundo diuiſit, eiuſque dimidium ei ceſſit, atque refutauit, quod etiam ſine Senioris conſenſu fieri poſſe conſtat ex lib.2.ti.28. Quo loco præter ſcriptoris verba monendi ſumus, ſecundum non optimo iure feudum habiturum: id eſt, non recto feudo fruiturũ niſi à communi Seniore inueſtitus ſit. quoties enim vaſallus mutatur, toties inueſtituræ renouatio adhibenda eſt. lib.2.tit.32. ac nouus hic vaſallus non primo vaſallo quæſitus eſt, ſed ipſi Seniori. Refutatio enim Seniorẽ retinet. atque hoc nimirum fuit, quod proximo §. his verbis ſignificatur.

Conſenſerit eos inueſtire.) Nunc ad textum reuertamur: Hic ſecũdus amplius dimidia parte ſuæ dimidiæ portionis alienauit: tum deinde deceſſit. Eo mortuo Senior alienatam partem quaſi ſibi commiſſam & apertam vindicat. nam pars alienata tantum committitur. lib.2.titul.38. frater ſuperſtes contra defendit ad ſe pertinere, quia iure veteri interdicta erat tantummodo alienatiò maioris partis dimidia feudi conceſſi: vti ſuperius dictum eſt hoc ipſo titul. §. aut ſi. Itaque negabat plus dimidia dimidiæ, eſſe plus dimidia totius. legem autem de dimidia totius intelligendam eſſe. diſceptatio ex ſcripti & ſententiæ contentione naſcitur. feudiſta reſpondet, feudum ad dominum reuerti, pro qua ſcilicet parte alienatum eſt. quod conſentaneum eſt cũ lib.1.tit.21.§.2. in fi. & lib.2.tit.24.§. deníque, vt feudum ob feloniam in dominum commiſſam, domino ac non fratri aut agnato committatur. Quòd autẽ frater negabat plus illud parte dimidia ad legem non pertinere, nihil ei profuit: quia quod pro diuiſo noſtrum eſt, id non pars, ſed totum eſt. l. recte dicimus, 25. & l. locus, 60. D. de verb. ſignif. itaque quæ pars ſecundo ceſſerat, non feudi pars, ſed

integrum feudum erat. Quod autem aſcribitur.

Et ſine legitimo herede deceſſerit.) Id cuiuſmodi ſit, coniectura aſſequi non poſſum. Quid enim ſi filium ſecundus reliquerit? an iccircò minus feudum illud domino committetur? quod pugnat apertiſsimè cum li.2. titul.31. vbi vaſalli feloniæ damnati liberis feudum eripitur. Quare pro *Et ſine* legendum potius putarē *Et ſi* legitimo herede deceſſerit: quæ locutio vſitata eſt, cùm ſubaudiatur *Relicta*: niſi fortè pro *Et* reponamus *Aut*: vt ſenſus ſit: Partem illam à toto diſtractam adeò totum feudum eſſe factum, vt iam feudi noui naturā propriā adepta ſit, quòd decedente ſine filiis vaſallo Seniori cōmittitur. lib.3.tit.1. & aliis locis innumeris.

Argumentum §.5.

Feudum ſiue in curte, ſiue extra curtem ſi modò in hoc dominus diſtrictum aliúmue honorem habeat, ſine ipſius conſenſu, nulla ex parte vel alienari, vel obligari poteſt.

TEXTVS.

Item ſi quis feudum habuerit in curte domini ſui: non poterit ipſum feudum in aliqua parte libellario nomine alicui ſine conſenſu domini ſui dare, vel pignori obligare. Similiter ſi extra curtem detinuerit & dominus diſtrictum habuerit vel alium honorem: etſi alienauerit ſine domini voluntate, iure ad dominum reuertitur.

COMMENT.

Feudum in curte.) Vitium abſurditatis. Nam ſiue in curte, ſiue extra curtem ſit, alienari ſine domini permiſſu non poſſe, ſexcentis locis traditur. lib.1.tit.13.tit.16. lib.3.tit.2. lib.2.tit.52. & tit.55.§.2.

Libellario nomine.) Feudi nomine dari poſſe multis locis traditur: etiā inuito & ignorante domino: quod tamen ſublatum videtur Friderici conſtitutione: vt in diſputatione docuimus.

Diſtrictum habuerit.) Vitium eiuſdē modi. Quid enim ſi diſtrictū non habuerit? minúſne iccircò alienatio interdicta eſt? lib.3.tit.1. & lib.2.ti.55.

Epiſcopum vel abbatem vel abbatiſſam, vel dominum plebis feudum dare non poſſe. Titul. 6.

Argumentum §.1.

Feudum rei Eccleſiaſticæ dari à proceribus Eccleſiæ niſi antiqua conſuetudo id patiatur, non poteſt.

TEXTVS.

Item ſi Epiſcopus vel abbas, vel abbatiſſa, vel dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quæ eis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur: nullum habet vigorem ſecundum hoc, quod conſtitutum eſt à Papa Vrbano in ſancta ſynodo: hoc eſt illud quod poſt eius decretum fuerit dat

rit datum: quod autem antè datum fuerit firmiter permanere debet. Idem iuris eſt,ſi præpoſitus vel abbatiſſa,vel alia Eccleſiaſtica perſona, quæ antiquitus non ſit ſolita in feudum dare: ſcilicet vt quod dederit, de iure non valeat.

COMMENT.

Item ſi Epiſcopus.) Vel vnus hic locus aperte clamitat, non vnum eſſe huius libri primi auctorem: ſed eſſe rhapſodiam ex variis feudiſtarum fragmentis ſuffarcinatam: niſi quis Girardum Nigrum eiuſmodi fuiſſe putet,vt quod primo capite ſcripſerat,non meminiſſet in ſecundo.

Tituli vocantur.) Tituli ſunt prædia clerico alicui propriè & peculiariter ſic attributa vt ex eius nomine appellentur. Vide Rub. nullus ſine tit. ordin. diſt. 70.

Poſt eius decretum.) Feuda inſtituta ſunt,vt Reip. ſuæ copię conſtarent: hoc eſt,vt certus eſſet equitum numerus ſemper ad dubia Reip. tempora paratus. Hac de cauſſa particula quædam Eccleſiaſticorum prædiorum aſsignata militibus alendis fuerat,vt ſuo loco docuimus. cogebantúrque Epiſcopi & abbates vaſallos alere, qui ſeruitia feudalia etiam militaria Imperatori præſtarent,vt in Capit. extraord. §. vlt. Papa Vrbanus conſtituiſſe dicitur,ne deinceps cogerentur in titularibus prædiis ea onera ſuſtinere. Locus indicatur in d. diſt. 70. nullus ſin. tit. Sed videamus ne commodiùs referatur ad c. ſeruitium, 18. q. 2. Seruitium quod monaſteria, aut eorum Eccleſiæ à tempore Gregorij VII. vſque ad hoc tempus fecerunt, & nos concedimus. In reliquis quæ ſequuntur manus adhibitas arbitror: ne quibus de ſeruitiis ageretur, intelligi poſſet. Seruitia autem intelligi militaria, perſpicuè cõſtat ex c. 1. Ext. de cenſ. deſcripto ex lib. leg. Franc. 1. cap. 85. Lambertus Schaffnaburg. in chron. ann. 1075. Heinrichus Spirenſis Epiſcopus, cum iam theſauros Eccleſiæ Spirenſis penè omnes puerili leuitate dilapidaſſet, & prædia militibus ſuis in beneficium erogaſſet, in tantum vt vix in dimidium annum ſumptus ei ex reditibus Eccleſiæ miniſtrari poſſent, inopinata morte ſubtractus eſt. Theodoric. Niem. lib. hiſt. 11. cap. IIII. Clemens Antipapa multùm fauebat magnatibus, ſiue nobilibus: vnde petentibus ipſis terras, caſtra & dominia Eccleſiaſticarum cathedralium & monaſteriorum pro modico annuo cenſu ab ipſis ſoluendo, in feudum ſine difficultate conceſsit.

Dominus plebis.) Hunc eundem eſſe arbitror, qui poſterius appellatur præpoſitus: quod Eccleſiaſticos prouentus à plebeis, hoc eſt à colonis & villicis exigit. De præpoſito diximus in dictionario.

Quæ antiquitus.) Non abrogat feuda omnia Eccleſiaſtica, quod neque Germanicus Imperator, neque Rex Langobardorum, aut Regibus exactis Reip. rectores toleraſſent. Sed quia quæ iam conſtituta erant tollere non potuit, cauet ne deinceps ex prædiis Titularibus conſtituantur.

Argum

Argumentum §. 2.

In feudo ea lege dato, vt liberi maſculi & fœminæ id habeant, maſculus tamen fœminam excludit.

TEXTVS.

Quinetiam ſi quis eo tenore feudum acceperit, vt eius deſcendentes maſculi & fœminæ illud habere poßint relicto maſculo, vlterius fœmina non admittuntur.

COMMENT.

Eo tenore.) Ea lege, conditione, pacto.

Relicto maſculo.) Id eſt, ſuperſtite filio maſculo, filia excluditur.

Non admittuntur.) Vitium feudiſticum. vt pactum de admittendis ad hereditatem feudi maſculis & fœminis, ſuperſtitibus maſculis, fœminis non proſit. lib.2.titul.8. §.3. Contrà linguæ latinæ conſuetudinem: in qua non dubium eſt, quin coniuncti ſint, quos & nominum & rei complexus iungit: vt ait l.triplici, 142. & l.ſæpe 53. de verb.ſignif. & contra iuris ciuilis rationem: de qua in l.ſi ita quis, 66. l.clemens, 81. l.Lucius, 85. D.de hered.inſtit. neque obſtat, quod dici ſolet, ius feudiſticum ita comparatum eſſe, vt non pateat locus fœminæ donec maſculus ſupereſt. lib. 2. tit. 17. §.1. Nam ſi valet pactio vt filiæ cum filiis admittantur: aut latinè concipi formula non debuit, aut legibus latinæ orationis aſtringenda eſt. Cur autem non admittatur coniunctim, quæ ſeorſim admitti poteſt, ratio nulla videtur. lib.1.tit.24. Deinde pugnant inter ſe noſtri Andabatæ. nam in lib.2.tit.50. Itémque tit. 51. §.3. perſpicuè ſcribunt, aliud aliis in hac quæſtione viſum eſſe nonnullis enim placere, vt neptes æquè ac nepotes admittantur. aliis verò, vt ſoli ex filia nepotes, filiabus excluſis, feudum auferant. Eiuſque diſcrepantiæ documentum extat apertiſſimum in Cap. Extraord. §.33. & §. ſequenti: vbi feudum eo tenore datum vt in eo ſuccedant fœminæ ſicut maſculi: pariter ad filias & ad filios defertur. Sermonem, inquit, inueſtituræ, nec non vim verborum & ſenſum contrahentium intuentes, diſcretionem ſexus in eiuſmodi ſucceſſione non fecimus. Quæ nam igitur ratio fuit, præceptum hoc nobis, tanquam certum aliquod oraculum, tradere? Minus obſtat regula l.3. D. ſi cert. petat. vt in contrahendo id quod agitur pro expreſſo habeatur. cui poteſt adiungi, l.talis, 40. §. vlt. D. de pact. Hic enim diſertè filia expreſſa, & cum filio coniuncta eſt. vbi autem in verbis nulla ambiguitas eſt, voluntatis quæſtio non admittitur. l. Ille aut ille, 25. D. de legat. 3. Aliud autem ſi dixiſſet, Maſculi aut fœminæ. l.ſi is qui, 13. §. vlt. D. de reb. dub. vel Maſculi & his deficientibus, fœminæ. vt lib.feud.2.tit.17.

Argumentum §. 3.

Muto feudum admittitur: ſed ſi magnum eſt datur ei vnde ſe tueri poſſit.

TEXTVS.

Mutus feudum retinere non poteſt, ſcilicet qui nullo modo loquitur, ſed ſi feudum fuerit magnum: quo ei ablato ſe exhibere non valeat, tantum ei relinqui debet, vnde ſe ſuſtinere poſſit. Ex his omnibus caſibus feudum amittitur & ad dominum reuertitur.

COMMENT.

Locus hic ex eorum numero eſt, quos repugnantes appellamus: vti patet ex lib.2.tit.36.

Retinere poteſt.) Cùm retinendi, non acquirendi verbo vſus ſit: probabile eſt de paterno feudo hic agi: vt ſententia hæc ſit: Cùm feuda militaris muneris obeundi cauſſa inſtituta ſint, nulla ratio eſt ea mutis, aut ſurdis, aut cæcis attribui: cùm ij inter imbecilles numerentur. l.3. §.ignoſcitur, D.de ſen.ſilan. At ſi vaſallus, qui ætatem in militia conſumpſit, & bonam præpoſito ſuo operam nauauit, moriens filium mutum reliquerit: dubitari poteſt, an eius filio feudum ſit relinquendum. verbum *Retinere* neceſſariò ſic accipiendum eſt. Nam dubitare an ei, qui ob diuturnos militiæ labores ſurditatis aut cæcitatis vitio affectus eſt, aut in prælio membro aliquo debilitatus eſt, feudum ſit adimendum: nimiæ importunitatis videatur. tametſi ex iure ſummo & acerbo, vbi perſonæ conditio locum facit beneficio, ibi deficiente ea beneficium quoque deficiat. l.in omnibus, 68. D.de reg.iur. Sed humana eſt Papiniani ſententia qui de furioſo loquens, videndum eſſe ait ne langor animi damnũ in bonis afferat. l.iuſto, 44. §.eum qui, D.de vſurpat. Itaque in ſpeculo Saxonico art.4. Si eueniat (inquit lex) vt puer ſurdus aut mutus, aut altero vel vtroque pede aut manu carens naſcatur, talis iure ciuili exiſtere heres non poteſt: (legendum arbitror *Poteſt* ſublata negatione, vt allodia iuris ciuilis nomine intelligantur) ſed non iure feudali. Si autem feudum antequã huiuſmodi impedimentum illi obueniſſet, ſit ſortitus, propter ſuper aduenïens impedimentum, id quod iam acquiſitum ſibi habet, non amittit. quod ſimiliter de leproſo homine aſſerimus.

Retinere non poteſt.) Vitium feudiſticum, vt mutus & ſurdus retinere paternum feudum non poſſit: quia (vt alibi ſcribunt) ipſum ſeruire non poteſt. lib.2. tit.36. At impubes non modò retinere paternum poteſt, verumetiam nouum accipere. lib.2. titul.26. §. quod idem etiam de muliere innumeris locis traditur.

Fuerit magnum.) Sunt, qui *Paternum* reponant. Sed videamus, ne verbum *Retinere*, quo ſuperius eſt vſus, ſatis oſtendat de nullo alio hic quæri, quàm de paterno. Magnum igitur ſic interpretor, ita fructuoſum, vt & nouus vaſallus ali eius prouentu poſſit: & defuncti bene de Rep. meriti filio aliquid ad inopiam vitandam attribui. Hoc enim bene de Repub. meritorum liberis deberi, ratio pietatis ſuadet.

Ad dominum reuertitur.) Qui tamen defuncti ſui militis filio, ſi opulentum

lentum feudum eſt, partem fructuum ad vitam tolerandam attribuet. In contraria autem ſententia fuiſſe Obertum & Gerardum, patet ex lib.2. tit.36. vnde perſpicuum eſt huius primi libri auctorē Gerardū non fuiſſe.

De natura feudi. Titul. 7.

Argumentum.

Proprij feudi ea natura eſt, vt adimi ſine vaſalli culpa non poſſit: improprium verò poteſt: niſi valuaſinus aut in Romana expeditione fuerit, aut pro feudo pretium ei reddendum eſt. A quibuſdam tamē eadem improprio natura tribuitur, quę proprio.

TEXTVS.

Natura feudi hæc eſt, vt ſi Princeps inueſtierit capitaneos ſuos de aliquo feudo, non poteſt eos deueſtire ſine culpa, id eſt marchiones & comites, & ipſos, qui propriè hodie appellantur capitanei. Idem eſt ſi inueſtitura ſit facta à Capitaneis & maioribus valuaſoribus, qui propriè hodie Capitanei appellantur. Si verò facta fuerit à minoribus vel minimis valuaſoribus, aliud eſt. Tunc enim poſſunt deueſtiri non habita ratione culpæ, niſi fecerint hoſtem Romæ. tunc enim idem eſt in minimis quod in maioribus valuaſoribus, vel niſi emerint feudum. tunc enim pretium reſtituendum eſt ſecundum antiquum & rationabilem vſum. Moderni autem non ita ſubtiliter cernentes, dicunt idem obſeruandum in minimis quod dictum eſt in maioribus valuaſoribus.

COMMENT.

Si Princeps.) Imperator Germanicus in finibus imperij: Aut Rex Langobardorum, dum illud Regnum ſtetit, in Gallia Ciſalpina. Plerúnque tamen Regis nomine Imperator ſignificatur.

Capitaneos ſuos.) Duces, Comites, Marchiones. lib.2. tit.10.

Sine culpa.) Imperia, poteſtates, magiſtratus adimi ſine crimine non poſſunt. In Gallia tamen magiſtratus à Rege cum hac formula mandantur: *Quandiu nobis placebit.* Conradi autem conſtitutio, quæ feuda ſine crimine adimi prohibet, diſertè de mediis & infimis loquitur. non de primariis. lib.3. tit.1. §.1. & lib.2. tit.34. §.2.

Idem eſt ſi.) Qua de re nominatim ea Conradi cōſtitutione cautū fuit.

Propriè Capitanei.) Rectiſſimè ab aliis demonſtratum eſt, idque res ipſa loquitur, *Impropriè* corrigendum eſſe. nam cùm & pagenſibus ac plebeiis præeſſent: lib.2. tit.10. & verò equitū aliquot magiſtri, ſiue tribuni eſſent, factum eſt loquendi conſuetudine, vt Capitaneorum eis nomen tribueretur. Sic in Friderici conſt. lib. Feud.2. tit.53. Duces autem marchiones & comites, quinquaginta auri libras præſtent: Capitanei quoque & maiores valuaſores viginti auri libris puniantur.

A minoribus vel minimis.) Feudum ab vtríſque conſtituitur: ſed quia naturam retinet eandem, vnàm tantùm eorum ſpeciem conſtituimus cap. diſput.5.

Non

Non habita ratione culpæ.) Id eſt, pro patroni arbitrio.

Fecerunt hoſtem Romæ.) Hoſtis apud ſcriptores barbaricos, pro exercitu ponitur: vt in Dictionario docuimus. Ergo facere hoſtem Romæ, eſt, Romam cum Imperatore, & Imperatorio comitatu proficiſci: nimirum ad coronam imperij de manibus Pontificis accipiendam: vt dixi lib.1.tit. 1.§.4. Et facere hoſtem eſt, eſſe apud exercitum.

Mediolani autem.) Idem ſcribitur lib.1.titul.1.§.4. vbi eius rei cauſſam expoſuimus.

De ſucceſſione feudi. Titul. 8.

Argumentum §. 1.

Feudum ad filios & ex iis nepotes æqualiter & in ſtirpes remotis filiabus deuoluitur. N. De feudo teſtamenti nulla factio eſt. N. Feudum diuiſionem non recipit, recipit tamen communionem: vt ſeruitus.

TEXTVS.

Sequitur de ſucceſſione feudi videre. ſi quis igitur deceſſerit filijs & filiabus ſuperſtitibus: ſuccedunt tantum filij æqualiter vel nepotes ex filio loco ſui patris, nulla ordinatione defuncti in feudo manente vel valente.

COMMENT.

Filij ſuccedunt.) Vitium inculcationis lib.1.titul.1.§.3. vt paterno feudo ſoli filij excluſis filiabus ſuccedant. lib.2.ti.11. Filiorum autem appellatione etiam emancipati continẽtur: primũ quia lex Lotharij & Conradi generaliter & indefinitè ſcripta eſt: deinde quia nulla iure feudiſtico emancipatorum differentia ſtatuitur. poſtremò quia per nouellam Iuſtiniani ea differentia inter liberos ſublata eſt.

Aequaliter.) Feudum ad filios æqualiter ſine vlla ætatis prærogatiua transfertur. neque modo ad filios, verumetiam ad filiorum poſteros, niſi hereditas inter eos diuidatur. lib.2.tit.11.§.2. & tit.50. in fin.

Aequaliter.) Feuda primi ordinis indiuidua ſunt: cæterorum ſunt diuidua. Sed quæri poteſt an igitur ex vno vaſallo plures domino agnoſcẽtur? Qua de re copioſè diximus in diſput.cap.

Nepotes ex filio.) Lotharij inſtituto nepotes ex filio demortuo in aui feudum ſuccedunt. d.tit.1.§.3. & lib.3.tit.4.§.3. Itaque nepotes ex filia remouentur: quia nomen vaſalli in filia intercidit. l. pronuntiatio, D. de verb.ſignific. Succedunt etiam nepotes ex filio demortuo vnà cum patruo: ex filio ſuperſtite, non ſuccedunt: quamuis pater repudiet. argum. l.1.§.ſi nemo. D. ad tertyll.

Ordinatione defuncti.) Obſeruandum eſt nullam de feudis teſtamenti factionem eſſe. Tacitus de morib. German. Heredes ſucceſſoréſque ſui cuique liberi, & nullum teſtamentum. ſi liberi non ſunt, proximus gra-

dus in poſſeſsione fratres, patrui, auunculi. Eius autem cauſſam rei dupli cem eſſe arbitramur: primùm quia patronus perpetuã ſibi beneficij auctoritatem retinet: vt cuicunque de ſtirpe feudum obuenerit, is non parentem ſuum, ſed patronum beneficij auctorem agnoſcat. Ergo de iis demum teſtari licet, quæ ad heredem non aliunde, quàm ex teſtatoris, atque adeo ex teſtamenti beneficio perueniunt. l. ſi arrogator, 22. D. de adopt. l. quia perinde, 42. & l. ſi patroni, 55. D. ad Trebell. l. ſed & ſi ſic, 6. §. 1. D. de leg. 3. l. pater filiũ, 14. D. ad leg. Falci. Altera cauſſa eſt, quia vetuſtiſsima Lotharij primi lege ſucceſſorum omniũ conſtitutionibus confirmata, ſancitum eſt, ne feudum alienari ius ſit. Conſtat autẽ alienationis nomine legatum contineri. l. dotalem, 16. D. de teſta. mil. l. 1. §. 1. D. ſi quis in fraud. patr. vt autem legare, ſic nec mortis cauſſa donare poterit. l. filius, 7. §. pari, D. de donat. nam alienationis nomine tum legatũ, tum fideicommiſſum continetur. l. & fideicommiſſum, 87. D. de legat. 3. Atque hanc regulam valere arbitror etiam ſi patronus liberam teſtamenti factionem vaſallo dederit. l. Paulus, 47. §. patroni, D. de bon. liber. niſi fortè Princeps eam dediſſet. l. 3. §. 1. D. eod. Sed quæri poteſt, an non liceat patri plures habenti filios vni feudum aſsignare? Quod equidem non arbitror, nã cùm hoc loco regulam feudiſta poſuiſſet vt filij æqualiter ſuccederent, mox intulit, nullum ordinationi teſtamentariæ locum relinqui; nimirũ quæ illi iuri de partium æqualitate contraria ſit. eóque pertinet. l. vt iuriſiurandi, 7. §. vltim. D. de oper. lib. Neque obſtat, l. aſsignare, 7. D. de aſsign. lib. vbi aſsignatio liberti neque quaſi legatum, neq; quaſi fideicommiſſum percipitur: quaſi videlicet teſtamentaria diſpoſitio non cenſeatur. quæ regula neque diſpoſitione inter viuos neque mortis cauſſa infringi poteſt. Nihilomagis obſtat, §. omnes, infrà lib. 2. tit. 26. vbi feudum ex diuiſione ad vnum peruenire poteſt. Licet enim patri ſuam hereditatem ita inter filios diuidere ex l. vltim. C. fam. erciſc. vt vni tantùm feudum attribuat. Quia non quaſi teſtatoris illa diſpoſitio eſt: ſed quaſi fratrum inter ſe voluntaria conuentio, & pactio, quibus inter ſe refutare licet. Minus obſtat l. filiusfam. 114. §. cùm pater, D. de leg. 1. vbi qui pater fundum extra familiam alienari prohibitum vni filio tum legat, eum in familia reliquiſſe intelligitur: quia præter regulam, quæ vetat extra familiam alienari, eſt & altera quæ vetat partes inæquales fieri.

Argumentum §. 2.

Frater percipere ius ſucceſsionis non poteſt, ac nec agnatus agnato ad gradum vſque ſeptimum.

TEXTVS.

Hoc quoque obſeruatur, vt ſi frater meus alienauerit partem ſuam feudi, vel fecerit inueſtiri filiam ſuam: ſi moriatur ſine herede maſculo, nihilominus reuertitur ad me. & olim obſeruabatur vſque ad quar

tum

tum gradum tantùm ſecundum quoſdam, hoc ideo. quia poſteà non vocatur feudum paternum. Alij autem dicunt vſque ad ſeptimum gradum.

COMMENT.

Inueſtiri filiam.) Feudum paternum vſque adeo generi poſteriſq; addictum eſt, vt vaſallus id ſine patroni permiſſu & agnatorum (ſi quos ex eodem inueſtiti parentis ſtirpe prognatos habet) adiũcto conſenſu alienari non poſsit: ac ne in filiam quidem ſuam inueſtituram conferre. libr. 2. titul. 39. §. 1.

Vſque ad quartum gradum.) Notandum vitium natum ex peruerſa graduum numeratione, vt docuimus lib. 1. tit. 1. §. hoc quoque.

Argumentum §. 3.

Filiæ in feudum, niſi vel inueſtitæ fuerint, vel eà inueſtituræ paternę lex fuerit, non ſuccedunt. Similiter inter agnatos, niſi nominatim ita conuenerit, nulla feudalis ſucceſsio eſt.

TEXTVS.

Filia verò non ſuccedit in feudo niſi inueſtitura fuerit facta in patre, vt filij & filiæ ſuccedant in feudum, tunc enim ſuccedit filia filijs non extantibus, vel niſi inueſtitæ fuerint. Hæc de feudo paterno. In alio verò feudo, quod habuit initium tantum à fratribus, non ſuccedit vnus alteri, ſiue vna inueſtitura, ſiue duabus inueſtituris: niſi hoc fuerit dictum expreſsim vt alter alteri ſuccedat.

COMMENT.

In patre.) Id eſt, niſi in patris inueſtitura pactio huiuſmodi adhibita ſit.

Filijs non extantibus.) Vitium feudiſticum: de quo dixi lib. 1. titul. 6. §. 2.

Inueſtitæ fuerint.) Noui feudi nouo beneficio affectæ. Vitium feudiſticum duplex. Prius, vt prædia militaria mulieribus attribui liceat. de quo diſput. cap. 11. Alterum vt filia de nouo inueſtita ſucceſsione feudũ obtinere dicatur. nam cùm ita loquitur, filia non ſuccedit, niſi fortè inueſtita ſit: pugnantia loquitur. Repugnant enim ex paterna hereditate, & ex nouo patroni beneficio feudum obtinere. Filia denique quamuis ex pacto patri ſuccedat, à patrono tamen inueſtienda eſt. lib. 2. tit. 13.

Vnus alteri.) De feudo fraterno, eiúſque iure & ſucceſsione planiùs hoc ipſo libro diſſeritur. tit. 20. & nos expoſuimus cap. Diſput. 17.

Qui ſucceſſores teneantur. Titul. 9.

Argumentum.

Ex inueſtitura feudi alieni, quod accipientis morte finitur, ſub conditione, aut in diem, aut tempus mortis primi vaſalli alteri facta, heres inueſtitoris heredi inue-

ſtiti tenetur. At heres clerici ſi clericus ante primi mortem, conditionémue incertam deceſſerit, non tenetur.

TEXTVS.

Si quis inueſtitus fuerit de alieno feudo poſt mortem eius, vel ſi quis fuerit inueſtitus ſub conditione aliqua vel tempore, quo nullus erat inueſtitus, ſiue præmoriatur tenens feudum, ſiue inueſtitor, ſiue inueſtitus: inueſtitor & inueſtitoris heredes tenentur inueſtito, vel heredi eius veniente tempore, vel conditione: licet alij dicant, ſi moriatur inueſtitus, antequam tenens feudũ, vel ante conditionem exiſtentem, vel ante tempus, quod heredes eius non debeant inueſtiri. nam ſi quis fuerit inueſtitus purè de alieno feudo, nõ valet habita inueſtitura. Hoc ita eſt, niſi fuerit facta ab aliqua eccleſiaſtica perſona. Tunc enim ſi præmoriatur inueſtitor antequam feudum tenens, vel conditio, vel tempus exiſtat, non obligatur ſucceſſor illius, & hoc probatur per legem Lotharij de precarijs, & hoc intelligendum eſt in vaſallis, qui feudi succeſſionem non habent.

COMMENT.

Si quis.) Vitium inculcationis. lib.1.tit.3.

De alieno feudo.) De feudo prius alteri conſtituto.

Poſt mortem eius) Prioris vaſalli.

Licet alij dicant.) Vt Placentin. lib.1. titul.27. §.2.

Legem Lotharij.) Quæ extat in Lombarda ſub tit. Quando liceat Rectoribus eccleſiarum acta anteceſſorum ſuorum reſcindere, libr.2. tit.10. vnde alij iudicarunt ſumptum eſſe cap.2. de precar. & capit. de precariis, 10.q.2. At in legibus Aſtulphi Langobardorum Regis, quæ extat in volumine legum Barbaricarum titulus quidem extat: verba autem illius legis non extant.

De precarijs.) De quibus in Dictionario dictum eſt.

Succeſsionem non habent.) Idem traditur lib.1. tit.27. §.2. Quod meo iudicio poteſt non modò de impropriis feudis intelligi, verùm etiam de propriis: quorum heres nullus ſperatur. Quæ verò ſucceſsionem habent, transferri in alterum non poſſunt. lib.1. tit.22. §.2. lib.3. titul.1. §.4.

De contentione inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi. Titul. 10.

Argumentum.

Inter dominum & vaſallum pares curię de inueſtitura iudicant. deficientéq; probatione poſſeſſor cum 12. ſacramentalibus iurat: ſed ſi vaſallus author gaſtaldus cuſtóſue ſit, ſolus dominus iurat.

TEXTVS.

Si contentio fuerit inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi per

di per pares curia dirimatur. Alij enim teſtes, etſi idonei ſint admittendi non ſunt: inopia tamen probationũ dirimatur per religionem clientuli poſſeſſoris feudi, vel cum duodecim ſacramentalibus ſecundum quoſdam. Caeterùm ſi dominus poßideat: etiam per ſuum iuſiurandũ cum duodecim ſacramentalibus dirimatur: hoc ita niſi clientulus ſit gaſtaldus vel actor domini: tunc enim tantùm ſua, id eſt domini religioni ſtatur: niſi habeat teſtes pares idoneos: nam aliquando malignando multa bona offeruntur domino hoc modo: & hoc colligitur per legem quae eſt in titulo de acquiſitione actorum Regis in Lombarda. Idem dicendum eſt de guardia.

COMMENT.

Per pares.) Vitium ambiguitatis. Nam eadem de re aliter Lotharius, aliter Conradus, aliter Fridericus, aliter Feudiſtæ ſtatuerunt: vti docuimus in diſputat. cap. de iudic. feudal.

Admittendi non ſunt.) Vitium repugnantiæ. Ambigitur enim, an abſentibus paribus adhiberi extranei teſtes poſsint. libr. 1. titul. 26. §. 1. & libr. 2. tit. 2. & lib. 2. tit. 36. §. 1.

Religionem clientuli.) Vitium repugnantiæ de quo diximus cap. diſput. de form. probat.

Si dominus poßideat.) Vitium abſurditatis. Vt cùm quis inueſtitum ſe contendit, & ſine probatione contendit, poſsidenti domino iuſiurandum deferatur. vulg. l. 4. C. de edend. l. aſſeueratio, 10. C. de non num. pec. Quod autem iudex quibuſdam in cauſsis pro ſuo iure iuſiurandum defert, id tum demum locum habet, cùm inchoata probatio eſt; cui ſupplementum ex iuramento quæritur. l. admonendi, 31. D. de iureiurand. l. 3. C. de reb. credit.

Malignando.) Similiter in l. 1. D. de offic. proc. Cæſar. Si rem Cæſaris procurator eius quaſi rem propriam tradat, non puto eum dominium transferre. tunc enim transfert, cum negotium Cæſaris gerens, conſenſu ipſius tradit. deniq; ſi venditionis vel donationis cauſſa quid agat, nihil agit. non enim alienare ei rem Cęſaris, ſed diligẽter gerere cõmiſſum eſt.

In Lombarda.) Lib. 2. ti. 17. In qua Rex Lotharius vetat, ne gaſtaldi principis ſibi rem vllam ſine ipſius venia & permiſſu titulo donationis acquirant. ſi quid acquiſierint, vt id principi quæſitum ſit. Legis ratio perſpicua eſt: ne de corio alieno liberales, ex principis bonis aliorum in ſe beneuolentiam alliciant: nam ſpecies furti eſt, ex alieno largiri, & beneficiis debitorem ſibi acquirere: l. ſi pignore, 54. §. 1. D. de furt.

De pignori dato feudo quid iuris ſit. Titul. 11.

Argumentum.

Inueſtitura pignoris per pares probanda eſt. Guardiæ autem & Gaſtaldiæ feuda poſt annum domino volenti acquiruntur.

TEXTVS.

Similiter ſi quis voluerit dicere de pignore ſibi dato ſe inueſtitum eſſe: non credatur ſuo iuramento, ſed teſtibus idoneis paribus domus, vel curiæ. Inſuper ſciendum eſt feudum guardiæ & gaſtaldiæ quacunque hora vult, auferri poſſe à domino, ſcilicet poſt annum.

COMMENT.

De pignore.) Vitium repugnantiæ, cum lib.1.tit.28. vbi ſtatuitur, vt poſſeſſori vel iurandi vel referendi detur electio. Caſus autem eſt, cùm dominus, cui miles pecuniam credidit, ſuum ei allodium pignori obligauit: miles autem ſe poſteà de illo inueſtitum aſſerit; vt lib.2.titu.33. Conſentit tamen cum lib.1.titul.2.

Quacunq; hora.) Feuda guardiæ & gaſtaldiæ, quæ nõ perpetuo iure, ſed annui beneficij cauſſa dantur, iure feudorum non cẽſentur. lib.1.tit.1.§.4.

De contentione inter me & dominum de portione feudi fratris mei defuncti. Titul. 12.

Argumentum.

Qui fratris defuncti portionem quaſi paterni feudi vindicat, de patris inueſtitura iurat. ſi nihil poſſideat, probatione deficiente dominus iurat. Ipſe verò, ſiue paternum probet, ſiue eo poſſidente dominus non probet, cauſſam obtinet.

TEXTVS.

Si contentio fuerit inter me & dominum de portione feudi fratris mei defuncti dicendo paternum eſſe, & ſic me debere ſuccedere, ille verò minimè tanquam habuerim partem meam, ſiue poſſideo, ſiue alienaui, dabitur iuſiurandum, ſcilicet patrem meum iure inueſtitum fuiſſe, licet non poſſideam portionem fratris mei. Si verò nullam partem habuero illius feudi: nec mihi nec domino dabitur iuſiurandum niſi propter ſupradictam rationem domino non, vt ego propter hoc aliud meum feudum amittam. Si tamen vaſallus poterit probare paternum fuiſſe: ſiue poſſideat, ſiue non, obtinebit: alioquin niſi probet paternum fuiſſe, vel niſi poſſideat, dominus obtinebit.

COMMENT.

Partem meam.) Dominus enim contendebat ſe duobus idem feudum communiter dediſſe.

Licet non poſſideam.) Regula iuris feudiſtici vt poſſidenti defenſio detur. lib.2.titul.4.§.1.& lib.2.titul.58.§.4. adeo vera eſt, vt etiam in eo qui ex parte

parte tantùm poſſidet,ſeruetur.lib.1.tit.4.§.2. vt hoc caſu frater ſuperſtes ſuam partem poſſidebat:defuncti fratris non poſſidebat.

Alienari.) Partem defuncti fratris.nam ſuę partis neceſſe eſt ſuperſtitem poſſeſſorem eſſe.

Nec domino.) Quia neuter alienatam partem poſsidet.

Suprad:ctam rationem.) Superiori titulo. Nam aliquàndo multa bona auferuntur domino &c. Ergo ne pars illa à fratre ſuperſtite alienata domino pareat,ipſi domino quamuis non poſsidenti iuſiurandũ deferetur.

Propter hoc.) Notandus locus.Significat enim ius,quo ſancitum eſt,vt vaſallus ſine domini permiſsione feudum alienans eo multetur.lib.3.ti.1. & tit.5.& tit.7. Statuit igitur vt propter partem alienatam altera pars nõn amittatur. quia qui in alterius locum ſuccedit iuſtam ignorantiæ cauſſam habet.

De alienatione feudi. Titul. 13.

Argumentum.

Vaſallus quamuis feudi partem rectè domini voluntate alienat : ſine domini voluntate,dimidium ſuæ partis rectè priuato alienat:eccleſiæ non rectè:fratri verò vel nepoti rectè per libellum alienat.

TEXTVS.

Si clientulus voluerit partem ſui feudi alienare, id eſt medium, ſine domini voluntate : poterit hoc facere, vlterius progredi non poteſt, ſecundùm iuſtum & verum vſum : Alioqui & feudum amittit & non valebit quod factum eſt. Quod dictum eſt alienare, intelligas de libello. Huic conſuetudini derogatum eſt per legem Lotharij. Mediolanenſes verò irrationabiliter conſiderantes dicunt clientulum etiam alienare poſſe in totum, & ſine domini voluntate : Inde poteſt præſumi ſi clientulus fecerit libellum in perpetuum de feudo ſuo alicui eccleſiæ non valere: ideo ſcilicet, quia nunquam reuerſurum ſit ad dominum, cùm eccleſia non deſinat eſſe heres : quod obſeruandum eſt, & in priuato ex natura perpetui libelli. Sed diuerſum obſeruatur in eccleſia, quàm in priuato. Eccleſia enim cultrix & auctrix iuſtitiæ non patitur contra iuſtitiam aliquid fieri in ſe vel in alterum: priuatus verò ſæpe obuiat iuſtitiæ. Et ſi clientulus fecerit libellum, vel aliud de medietate feudi, ſine domini voluntate : eo mortuo ſine legitimo herede maſculo (quod verbum ita intelligendum eſt in feudo, id eſt, ſine filio maſculo) reuertitur feudum ad dominum. Si verò cum domini voluntate totum vel medium alienauerit : ſtabilis permaneat alienatio: fratri verò vel nepoti per libellum facta alienatio etiam ſine voluntate domini.

COMMENT.

Id eſt, medium.) Quoniam primi Lotharij conſtitutio vetabat totum

feudum alienari,lib.1.tit.21.§.2. propterea inductum ius eſt à feudiſtis, vt medium alienare liceret.

De libello.) Id eſt,Etiam de libello: vt non modò vendere, & donare, non liceat,ſed ne per libellum quidem alienare. Nam cùm pretium nullum detur,ſed tantum penſio annua exigua:lib.2.tit.9.propterea propriè Alienatio non videbatur.

Per legem Lotharij.) Lib.2.titul.52. qua vetat vllam feudi militaris partem vllo titulo à militibus ſine ſeniorum permiſſu alienari. Quod confirmatur Friderici conſtitutione.lib.2.tit.55.§.1.

Cùm eccleſia.) Locus hic perſpicuè oſtendit,libellarij contractus hanc eſſe condirionem,vt prædium detur fruendum colono,& ipſius poſteris: ac proinde ſtirpe ipſius extincta continuò ad auctoré reuertatur. atque ideo cùm eccleſia, corpus, collegium ſit immortale.l. an vſuſf. 56. D. de vſufr. feudum eccleſiæ dari in libellum non poteſt. nunquam enim, inquit,reuerſurum eſſet ad Dominum:cum eccleſiæ non deſinat eſſe heres.

Ex natura perpetui libelli.) Id eſt, ex pacto in libellario contractu adhibito,vt non modo coloni poſteris, ſed etiam quibus ius aliis ſucceſſoribus qui de ipſius familia non erunt,frui prædio dato liceat.

Verbum ita intelligendum.) Heredis nomine propriè in iure feudiſtico filius intelligitur.lib.2.tit.34.

Reuertitur feudum.) Quia perempto iure auctoris, perimitur ius ſucceſſoris:vt alio loco docuimus:lib.2.tit.9.§.2.

Fratri vel nepoti.) Nepotem hoc loco pro fratris filio poſuit. vt libr.1. tit.5.§.1.Hæc eſt refutatio,de qua copioſè in diſputatione diximus.

De feudo marchiæ,vel Ducatus,vel comitatus. *Titul.* 14.

Argumentum §.1.

Regale feudum iure ad heredes non tranſit,conſuetudine tamen tranſmittitur.

TEXTVS.

Item in feudo comitatus , vel marchiæ, vel aliarum dignitatum, non eſt ſucceſſio ſecundum rationabilem vſum : ſed hodie hoc eſt vſurpatum. De marchia,vel Ducatu,vel Comitatu vel aliqua regali dignitate ſiquis inueſtitus fuerit per beneficium ab Imperatore ille tantum debet habere. Heres enim non ſuccedit vllo modo, niſi ab Imperatore per inueſtituram acquiſierit.

COMMENT.

Item in feudo.) Vitioſe auulſus hic §. ab hoc titulo fuerat : quem ſuum in locum parua mutatione adhibita repoſuimus.

Regali dignitate.) Qualia præter hæc ſunt opima ſacerdotia, quæ ab ipſo Rege conferuntur. lib.4.titu.40.§.3.qua propter Regalia nominantur:vt oſtendimus cap.diſput.7.

Hodie eſt vſurpatum.) Periculoſa ratio, vt ius per vſurpationem quæratur.l.iniuriarum,13.§.vlt.D.de iniur.

Heres enim.) Regale feudum ſoli inueſtito, non etiam ipſius generi poſteríſque conceditur. Sic Principum beneficia perſonis data cum perſonis extingui dicuntur.l.3.D.de cenſib. Ius hoc ſumptum videtur ex eo, quòd lex Conradi quæ nepotes ad ſucceſſionem admittit, nominatim ſcripta eſt de maioribus & minoribus valuaſoribus lib.3.tit.4.§.4.

Niſi inueſtituram.) Mendoſè: cùm etiam ſi eſſent hereditaria, tamen in ſucceſſore inueſtitura requireretur.lib.2.ti.3.& li.2.ti.32.& ti.24.& ti.55.§.3.

Argumentum §.2.

In quouis feudo & filij & ex iis nepotes ſuccedunt: & vna ſtirpe deficiente altera ſtatim admittitur.

TEXTVS.

Si Capitanei, vel valuaſores maiores, vel minores inueſtiti fuerint de beneficio, filij vel nepotes ex parte filiorum ſuccedunt. Si verò vnus ex iis filiis vel nepotibus ſine deſcendentibus maſculini ſexus heredibus mortuus fuerit: prædicti fratres vel nepotes per inueſtituram patris & aui in beneficium ſuccedunt. Et ſimiliter intelligendum eſt in conſobrinis.

COMMENT.

Filij vel nepotes.) Vitium inculcationis.lib.1.tit.1.§.2.& tit.8.§.1.

Ex parte filiorum.) Non filiarum. quia feudum datum generi & poſteris ad eos, qui ex fœminis prognati ſunt, qui familiæ nomen amiſerunt, non pertinet.l.1.D.de iur.immunit.& lib.2.tit.11.

Fratres vel nepotes.) Locus hic à nobis explicatus eſt lib.1. tit.1. §. 2. vbi demonſtratum eſt feudum à nepote in alterum nepotē transferri. Nam feudum generi poſteríſque datum, vna ſtirpe extincta, confeſtim ad alteram transfertur.lib.2. tit.50. Sempronius feudali beneficio affectus eſt. Is duos reliquit filios primum & ſecundum. primo feudum ex diuiſione obtigit. deinde illorum vterque longam poſterorum ſeriem reliquit. Simulatque primi ſeries deſinet (deſinit autem etiam familiæ nomine extinctò, quod per fœminas accidit) continuò alterius ſtirpis maſculi nomen familiæ retinentes graduum ordine ſeruato feudum arripiunt. Ea deficiente feudum ad dominum reuertitur.lib.2.tit.11.

Patris vel aui.) Hoc ſignificat: Non ideò feudum aſcendit: contra ſuam naturam, de qua in lib.2.tit.50. non enim originem, quæ in Sempronij perſona reperitur tranſcendit: ſed ab eius capite in ſtirpes ex eo enatas deuoluitur.

In conſobrinis.) Atqui conſobrinos modò poſuerat, duos nepotes ex duobus filiis. legendū igitur arbitror, *Sobrinos*: vt idem ſignificetur, quod iam dictum eſt lib.1.titul.1.§.3.& tit.8. vſque in ſeptimum, aut infinitam hereditatem deuolui.

Argumentum §. 3.

In feudo nouo, neque frater fratri, neque filia patri iure ſuccedit.

TEXTVS.

Si duo fratres ſimul inueſtiti fuerint de beneficio nouo, & non de paterno: ſi vnus eorum ſine deſcendentibus maſculini ſexus mortuus fuerit, dominus ſuccedit, non frater, niſi pactum fuerit, in inueſtitura quod frater fratri ſuccedat. Per pactum enim frater ſuccedit, non dominus. Et quod diximus de fratribus, vt vnus alij ſuccedat per pactum: Idem dicendum eſt de filiabus, ſi hoc pactum conciliet. & ſic per pactum filiæ ſuccedunt.

COMMENT.

De paterno.) Paternum voco (inquit feudiſta) quicúnque de ſuperioribus illud acquiſierit. lib. 2. tit. 50.

Non frater.) Feudum enim inueſtito, eiúſque poſteris conceditur. quo in numero frater non eſt. lib. 5. tit. 1. §. 3.

Si duo fratres.) Vitium inculcationis. lib. 1. tit. 1. §. 2. & infrà tit. 20.

Pactum conciliet.) Ex pacto, feudi fraterni ſucceſſio inducitur. li. 1. ti. 20.

De filiabus.) Vt filia patri ex inueſtituræ paternæ pacto ſuccedat. lib. 1. tit. 1. §. 3.

Iuri vel natura.) Qua de re ſatis copioſè dictum eſt cap. Diſputat. de pactis feudal.

Per pactum filiæ ſuccedunt.) Vitium inculcationis. Nam etiã hoc idem totidem verbis hoc eodem 1. lib. dictum eſt. tit. 1. §. & tit. 8. §. 1. vt mihi veriſimile non videatur, vnum & eundem huius primi libri auctorẽ fuiſſe.

An maritus ſuccedat vxori in beneficio. *Titul. 15.*

Argumentum.

Maritus vxori in feudo non ſuccedit. Filius matri ex bono & æquo ſuccedit.

TEXTVS.

Si fœmina habens beneficium, & maritum moriatur: nullo modo ſuccedit in beneficium maritus, niſi ſpecialiter inueſtitus fuerit. Et ſi ipſa fœmina filios dimiſerit: dicunt quidam filios non debere ſuccedere in beneficium matris niſi ſpecialiter ſit dictum, vel inueſtiti fuerint: quia ſecundùm vſum regni ad beneficium vocatur paternum, & non maternum. Sed ſecundùm æquitatem dicamus, filios debere ſuccedere. Hoc dicimus de Capitaneis & de maioribus valuaſoribus & de minoribus. De minimis autem & de iis qui beneficium tenent à minoribus valuaſoribus ſic ſeruetur, ſicut inferius dicemus.

COMMENT.

Nullo modo maritus.) Maritus in vxoris feudo quamuis ei in dotem datum fuerit, non ſuccedit. lib. 2. tit. 15.

Maritus inueſtitus.) Sed quid opus fuit iſtud, in quo dubitandi cauſſa nulla eſt, tradere? vaſalla ſine liberis mortua feudum ad dominum reuerſum, poſſe vel ipſius fœminæ marito, vel cuiuis alieniſſimo in feudum ab ipſo domino attribui? Niſi fortè de veteri feudo hîc agatur, & hoc loco ſignificet, permiſſum eſſe domino poſt vaſalli mortem feudum ſtirpi vaſalli primi quæ virilis ſexus eſt debitum, eripere, & in maritum transferre: item vt in lib. 1. tit. 24. permiſit in filiam transferre.

Paternum, non maternum.) Ineptia feudiſtica. Nam ſi Regni iure feuda mulieribus conceduntur, vt tam multis horum librorum locis inculcatur: quidni feudum ab illis relictum æquè maternum dicetur, vt à viris paternum? Nam fœminas, & nouis patronorum beneficiis infeudari, & ex parentum pacto feudi heredes eſſe poſſe: locis innumeris traditur. Rectiùs igitur & commodiùs ita rationem expoſuiſſet: Quia lex Imperatoris quæ filios & nepotes ad feudorum ſucceſsionem contra maiorum inſtituta & mores admiſit, nominatim de patribus loquitur. libr. 1. tit. 1. §. 1. & titul. 20. & lib. 3. titul. 1. §. 3. Neque tamen ſatis hæc idonea ratio videtur: cum Imperatoris beneficium quo iubet feuda conſtituta etiam ad filios poſteróſque virilis ſexus pertinere, facilè ad feuda quoque muliebria producendum intelligatur. ex vulg. l. vlt. D. iſſo tit. & l. Mela, 14. D. de alim. & cib. legat. vt Principis beneficium latiſsimè interpretetur. Et huc pertinet l. tutela, 16. D. de tutel.

Secundùm æquitatem.) Quaſi ratio iuris eſſet, vt perſonale beneficium cum perſona extingueretur. l. 1. D. de conſt. princip. l. 3. in fi. D. quib. mod. vſusf. amitt. l. 3. & l. 4. §. quanquam, D. de cenſib. Caſum autem quo matri filij ſuccedunt, videre licet in lib. 2. tit. 26. §. mulier.

De feudis datis minimis valuaſoribus quid iuris ſit. *Tit. 16.*

Argumentum.

Valuaſinicum adimi pro voluntate poteſt: reddi tamen pretium ſi quod datum eſt oportet.

TEXTVS.

Si minores valuaſores beneficium tollere voluerint minimis valuaſoribus: licet eis facere, excepto ſi beneficium vendiderint eis. Si verò pretium de beneficio acceperint; tunc aut pretium reddant, aut beneficium dimittant.

COMMENT.

Licet eis facere.) Vitium inculcationis. lib. 1. tit. 7. vbi hoc ipſum traditur: feudum quod à minore valuaſore in minimum confertur, non propriè feudum, ſed feudaſtrum dici: nam iure feudi non cenſeri: id eſt, pro-

priam feudi naturam & conditionē non habere. Propria autem feudi natura eſt, vt non niſi per iudicium auferri poſsit.li.3.tit.1.& li.2.& tit.52.§.1.

Excepto.) Vitium præteritionis. Duplex enim alio loco exceptio traditur.lib.1.titul.7.

Pretium acceperint.) Vitiū hoc notatum eſt tit.1.in fin.vt feudum pretio conſtitui poſſit.

Quibus modis feudum amittatur. *Titul. 17.*

Argumentum.

Ob dominum in prælio deſertum, adulterium cum ipſius vxore, arcanum enunciatum, vim domino illatam, feudum amittitur.

TEXTVS.

Si capitanei vel maiores valuaſores, qui hodie vocantur capitanei, licet impropriè vocentur minores, ſeniores in bello dimiſerint: vel ſi credentiam ad eorum damnum ſcienter manifeſtauerint: ſi valuaſores ſeniorum vxores adulterauerint, ſi ſcienter ſeniores aſſalierint, vel ſimiles culpas commiſerint: beneficio carere debent.

COMMENT.

Vocantur capitanei.) Quod in Dictionario expoſitum eſt.

In bello dimiſerint.) Plenius dicendum fuit: In bello campeſtri.vt libr.1. titul.5.§.1. Et vitium eſt inculcationis, vnde huius primi auctorum libri multitudo & varietas arguitur.

Credentiam manifeſtauerint.) Quam decimamſeptimam multandi vaſalli cauſſam poſuimus cap.diſput. vbi in ſequentium cauſſarum teſtimonia protulimus. Sic iure ciuili qui conſilia hoſtibus renunciant capite puniuntur. l.ſi quis,38.§.1.D.de pœn.l.omne,6.D.de re milit.

Apud quem vel quos controuerſia definiatur. *Titul. 18.*

Argumentum §.1.

Lis de feudo primario, per Imperatorem: de ſecundario, per pares, iudicémue curtis diſceptatur.

TEXTVS.

Si contentio fuerit de beneficio inter Capitaneos, coram imperatore definiri debet. Si verò fuerit contentio inter minores valuaſores, & maiores de beneficio, in iudicio pariū definiatur, vel per iudicem curtis.

COMMENT.

Coram Imperatore.) Lis inter primi ordinis vaſallos, velut inter Duces, Comites, Marchiones, Imperatoris iudicio diſceptatur, ſed non ex lege Conradi: vt traditur lib.2.tit.34.

Iudicem curtis.) Virium repugnantiæ. Nam Conradus ſtatuit, vt miſſus Regius in parium locum cauſſam diſceptet.lib.3.tit.1.§.2.

Argumentum §. 2.

Qui feudum ſine domini conſenſu alienat, eo multatur.

TEXT

TEXTVS.

Si aliquis de Capitaneis, vel de maioribus valuaſoribus, vel de minoribus ſuum beneficium ſiue totum, ſiue partem alienauerit, & ipſe vel heres eius ſine herede deceſſerit: quia beneficium ſenioribus aperitur, totum quod fecit reuocari debet.

COMMENT.

Si aliquis.) Vitium inculcationis.lib.1.tit.5.§.2.& tit.13.ex quo vitio diuerſus hujus ab illo loci auctor arguitur.

Conſtitutiones feudales Dom. Lotharij Imp. quas ante ianuam B. Petri in ciuitate Romana condidit obſeruandas. Titul. 19.

Argumentum §. 1.

De ſucceſſione vaſallorum ex ſuperioribus legibus, de delictis, ex Lotharij lege iudicandum eſt.

TEXTVS.

Si quis ex militum ordine deceſſerit, qui de feudo inueſtitus fuerit vt conſtitutum habemus, obſeruetur de beneficio, & ſucceſſione & culpis. Si vnus inculpatus fuerit vna de his nominatis culpis: vt habemus incertum, obſeruetur per conſtitutionem domini Lotharij Imperatoris quae eſt conſtituta tempore Eugenij Papae ante ianuam beatiſs. Petri Apoſtoli in ciuitate Romana per laudamentum ſapientum Papiae, atque Mediolani, Mantuae, Verona, quae Brennona (alias Hibernus vocatur:) & Parmae, Lucae, & Piſae, & Syponti, & Marchionum atque Ducum, vel Capitaneorum atque Valuaſorum maiorum.

COMMENT.

Vt conſtitutum.) De qua conſtitutione nondum mentio vlla toto hoc libro, vel minima facta eſt.

Inculpatus.) Inſimulatus, reus factus.

Nominatis culpis.) Certum tamen earum numerum non eſſe, Obertus ſcribit libr.2.titul.23.& titul.24.§.3.

Eugenij Papae.) Placet ſcriptura neque quicquam mutandum arbitror. Nam auctores harum hiſtoriarum omnes ſcribunt, anno DCCCXXII. quo tempore Papa Eugenius II. regnauit, Lotharium qui aliquáro poſt Imperator eius nominis primus fuit, à Ludouico patre imperij conſorté factum fuiſſe: & Romam certis de cauſſis profectum. Platina in Eugenio 2. Eugenius ſecundus (inquit) patria Romanus, Pontifex creatus eſt, eo tempore, quo Lotharius in Italiam veniens magiſtratum delegit, qui populo Rom. ius diceret. Iacob. Vuympfelichius cap.11. Ludouicus Pius filium ſuum primogenitum Lotharium imperij ſocium ſibi delegit, in

conuentu apud Aquiſgranum habito, miſitq; D. Pontificem Paſchalem (hic Eugenij præceſſor fuit) à quo in baſilica Petri inunctus Auguſtus appellatur. Blondus decad. 2. lib. 2. Concordi populi fauore creatus eſt Eugenius II. Id cum eſſet imperatori Ludouico apud compendium Galliæ oppidum agenti nunciatum, Lothariũ Regem in Italiam miſit. Præterea huius Lotharij primi leges cum patris Ludouici ſcriptas videmus in lib. 2. & lib. 3. & lib. 4. leg. Francic. Denique ne cui forte in mentem veniat Lotharium hunc eſſe certum qui trecentis poſt annis imperauit, & auctor fuit conſtitutionis lib. 2. tit. 52. extat huius eiuſdem primi conſtitutio in Lombard. lib. 3. titul. 10. cum hac eadem inſcriptione dominus Lotharius addidit ad limen beati Petri Apoſtoli, iuxta ciuitatem Romanam tempore Eugenij Papæ de Pontificibus hæc capitula, &c. Fuit autem poſtea Lotharius III. anno M. CXXVII. cuius extat conſtitutio libr. 2. titul. 52. Ex cuius anni ratione recte ſubſcripta: ſed vitioſa inſcriptione ad Papã Eugenium: vt [redacted] rectiſsime animaduertit & docuit in conſuet. Pariſienſ. amplius trecentos annos inter primum & tertium interfluxiſſe.

Imp. Lotharius Eugenio Papæ & vniuerſo populo.

Argumentum §. 2.

Paterni feudi hereditas mortuo ante patrem filio, nepoti defertur: quo & ipſo ſine liberis mortuo ad ſuperſtitem filium feudum reuertitur.

TEXTVS.

Si quis miles mortuus fuerit ſine filio maſculo, & nepotem reliquerit: in beneficium aui in patris vicem ſuccedat. Et ſi hic deeſt, & fratrem reliquerit: in beneficium patris ipſe ſuccedat: et ſi filius fratris mortuus fuerit: frater patris in beneficium aui defuncti ſuccedat.

COMMENT.

Si quis.) Hæc Lotharij conſtitutio diligenter notanda eſt: quippe quæ eandem in iure feudiſtico auctoritatem obtinet, quam in ciuili Edicti, aut Senatuſc onſ. aut legis verba.

In patris vicem.) Vaſallo mortuo, prima cauſſa eſt filiorum: ſi filij non extent, tum nepotes ex iis admittentur, quod iuri ciuili conſentaneũ eſt.

Si heredem & fratrem.) Mendum apertiſsimum quod tamen ab aliis iam vetuſti codicis auctoritate ſic correctum eſt: *Si hic deeſt.* Hic autem, Nepos videlicet intelligitur.

Fratrẽ reliquerit.) Quis niſi miles? quẽ enim aliũ hæc oratio ferre poteſt?

In beneficium patris.) Id eſt, ſi Lucij militis pater feudum iam conſtitutum habuerat, quod ad militẽ ex hereditatis diuiſione peruenerat, mortuo ſine liberis milite, frater ipſius militis Marcius in patris communis feudum ſuccedet. Cautè dixit *Patris.* nam ſi Lucius primus de feudo inueſtitus

ueſtitus fuiſſet, Marcus eius frater non ſuccederet. Iure nanque feudiſtico nulla in feudis fraterna hereditas eſt. libr.1.titul.8.§.3.& libr.2.titul.50. Denique contendo loci huius ſententiam eandem eſſe omnino, quæ eſt alterius, totidem prope verbis expreſſa in Conradi conſtitutione: libr.3. titul.4.§.3. Si fortè auiaticum ex filio non reliquerit, ſed fratrem legitimum ex parte patris, beneficium, quod patris ſui fuit, habeat.

Filius fratris.) Alia cauſſæ conſtitutio. Sempronio feudum datum eſt. Is duos habuit filios, primum & ſecundum. Primo ex diuiſione feudum obtigit. Is relicto filio Luceio deceſſit: qui cum feudum aliquandiu tenuiſſet, ſine filio eſt mortuus. Vtri feudum debetur? Secundóne: an quia feudi talis natura eſt (vt Feudiſtę loquuntur lib.2.tit.50.) quòd aſcendentes non ſuccedunt, ipſi domino committetur? Frater, inquit, in beneficiũ aui, quod auus Luceij defuncti obtinuit ſuccedet. Non enim feudum aſcendit: non ſuam primam originem, quæ in Sempronij perſona eſt, ſuperat. ſed cùm è duabus ſtirpibus, vna extincta ſit, ad alteram regreditur. lib.2.titul.11.

De beneficio fratris, & qualiter frater in beneficium fratris ſuccedat. Tit.20.

Argumentum.

Noui feudi hereditas, etiam liberis non extantibus, fratri non defertur, niſi vel quantum id fuerit, vel ſimul fratres habitent, vel feudum communi nomine, aut bello partum ſit.

TEXTVS.

Si quis acquiſierit beneficium, & ſine filio maſculo mortuus fuerit, & fratrem reliquerit: frater non ſuccedat fratri, ſed dominus habeat, niſi per inueſtituram à domino ordinatum fuerit, vt frater ſuccedat fratri, ſi mortuus fuerit ſine herede maſculo: vel ſuccedat frater fratri morienti ſine filio: vel niſi beneficium de communibus bonis fuerit emptum, vel vtriuſque nomine domino ſciente, ſi inſimul ſteterint, vel in hoſtem Regis acquiſierint.

COMMENT.

Acquiſierit.) Primus inueſtitus fuerit: qua de cauſſa nouũ feudum eſt.

Frater non ſuccedat fratri.) Notandum legis verbum prohibitorium: ex quo ratiocinari poſſumus, etiam ſi filius nepotem reliquerit, qui feudum repudiet, admitti fratrem non poſſe: atque adeo nepotem illi refutare feudum in patroni præiudicium non poſſe. Sed ſi paternũ feudum fuiſſet, tum verò quia iure non eſt excluſus, abſtinẽtibus nepotibus, patruus admitteturne nudum nomen nepotum patruo noceat. l.2.§.liberi, in fin. D. ad tertyl. & l. defunctis, 6. C. de legit. hered. facit l.1.§. quibus, D. de ſucceſſ. edict. l.1.§. ſed ſi is, D. de aſsig. libert. Neque nos moueat ius obſoletũ l.2. D. de ſuis & legit. vbi conſanguinei non admittentes hereditatẽ agnatis locum non faciũt. nam hæc 12. tab. fuit acerbitas, vt à propriore gradu

repudiata hereditas quaſi caduca publicaretur, l.1.D.de ſucceſſ.edict.

Vel ſuccedat frater fratri, moriente ſine filio.) Totus hic verſus ſuperuacaneus & delendus eſt: è gloſſa, vt opinor, ſumptus.

De communibus bonis.) Vitium repugnantiæ. Quatuor enim diſtinctè caſus commemorat, quibus fraterni feudi ſucceſſio conceditur: ſi pacto id conuenerit: ſi communi pecunia, id acquiſierint: ſi ſimul habitarint: ſi in Regis exercitu militantes id adepti ſint. At ſuperius hoc ipſo lib.1.tit.1. §.2. diſertè ſcripſerat, etiam ſi feudum communiter acquiſitum ſit, fratrem tamen non ſuccedere, vt facilè appareat, non vnum huius eiuſdem libri auctorem fuiſſe, qui modò ſatis de mente conſtitutus eſſet. Rurſus lib.2.tit.12. perſpicuè traditur, pleriſque Feudiſtarum placuiſſe, quamuis fratres ſimul habitent, vt ſoli tamen fructus communes ſint: fraterna ſucceſſio non permittatur.

De feudo ſine culpa non amittendo. *Titul. 21.*

Argumentum.

Feudum ob non ſeruatam iuriſiurandi feudalitij fidem, neglectum domini ad bellum euocantis mandatum amittitur.

TEXTVS.

Sancimus, vt nemo miles ſine cognita culpa beneficium ſuum amittat, ſi ex culpis ijs vel cauſſis conuictus non fuerit, quas milites vſi ſunt nominare, quando fidelitatem faciunt dominis ſuis, vel per laudamentum parium ſuorum: vel ſi dominis ſuis deſeruire noluerint: tunc condictio cauſſa data proponitur ad repetendum feudum, ex quo non ſeruit domino. Nam ſi ſteterit viginti annis, & vltra quòd non ſeruierit domino, niſi neceſſe fuerit domino, feudum non amittit.

COMMENT.

Sancimus.) Verbum legiſlatoris proprium: ex quo Gerardum aliúmue feudiſtam huius libri auctorem non fuiſſe apparet. Sic lib.1.tit.22.§.3.

Cognita culpa.) Sine crimine, iudicio conuicto & damnato. libr.1.titul. 22.§.3. & alijs quamplurimis.

Vſi ſunt.) Locus à parte oſtendit, moris fuiſſe, vt vaſallus fidelitatem iurans certa officia nominatim exponeret, quibus ſe obligaret, libr.5.tit. 2. quorũ tamen feudiſtici iuriſiurandi formula nihil explectitur. li.2.ti.5.

Laudamentum.) Quod verbum in Dictionario expoſuimus.

Condictio cauſſa data.) Duas domino actiones proponit: vnam, criminis: qua, ſi vaſallus damnetur, ipſo iure feudum domino committitur. lib.3.tit.1. & lib.2.tit.55.§. Alteram ciuilem, ex iure Romano ſumptam: quæ condictio dicitur cauſſa dati, vel dati ob cauſſam, cauſſa non ſecuta. Ex quo patet feudum non propriè ab Orteſio beneficium definiri: quia cùm ob cauſſam ſeruitij præſtandi datur: tum etiam ob eiuſdem non præ-

ſtiti

ſtiti cauſſam, condicitur. Repugnat enim ob cauſſam dare, & donare. l. Aquilius, 27. D. de donat.

Viginti annis.) Vitium repugnantiæ cum lege Henrici II. relata in lib. 5. tit. 3. §. 3. vbi ſtatuitur, vt miles ſe domino ſæpe repræſentet, cúmq; crebro appellando, ſalutando, conueniẽdo, teſtem animi & ſtudij ſui quodammodo faciat. Millies tamen hoc idem inculcatur: vt lib. 2. tit. 26. & cum iuris ciuilis æquitate conſentit. l. ſi quis, 13. §. 1. & l. cum patronus, 22. D. de oper. libert.

Argumentum §. 2.

Qui feudum in iuſſu domini vendidit, cum ipſius vxore concubuit, eundem in prælio deſeruit, inueſtituram intra annum & diem, cum id ſciret poſsétque, non petierit, feudo multatur.

TEXTVS.

Si quis miles beneficium ſuum vendiderit totum, ſine voluntate, vel iuſſu domini ſui, vt proprium beneficium amittat, decernimus: dominus verò habeat, vel ſi concubuerit cum vxore domini ſui, domino viuente, vel ſi in pugna ſuum dominum dimiſerit, & cum eo non laborauerit, ſi potuerit.

COMMENT.

Alienauerit totum.) Notandus locus, ex quo intelligitur, poteſtatẽ alienandi partem feudi dimidiam ex Lòtharij primi conſtitutione manaſſe. lib. 2. tit. 9. Alienationis autem nomine oppigneratio continetur. l. vlt. C. de reb. alien. non alien. l. 1. §. 1. D. quæ res pign. oblig. Facit l. 3. §. ſed quia, C. commun. de legat. vbi res fideicommiſſariæ reſtitutioni obnoxiæ, neq; vendi neque oppignerari poſſunt.

Concubuerit.) Inculcatio lib. 1. tit. 5. §. 1.

Quo tempore miles inueſtituram petere debeat. *Titul. 22.*

TEXTVS.

Sancimus, vt nemo miles vltra annum & menſem (aliàs diem) vadat vt inueſtituram beneficij ſui à filio vel ſucceſſore domini ſui petat, vel poſt mortem domini ſui, vel patris ſui, vel alterius, cui ſuccedere debet, niſi iuſta cauſſa interuenerit quare non petierit, veluti mortis, vel capitales inimicitiæ, vel infantia, vel iuſta abſentia, & ſi (vt ſupra dictum eſt) non petierit damnetur.

COMMENT.

Annum & menſem.) In aliis omnibus Impp. conſtitutionibus annum & diem tantum præſtitutum legimus; vt Lotharij tertij lib. 2. tit. 52. §. vlt. Friderici lib. 2. tit. 55. §. præterea. neque video cauſſam cur non ad illam

normam hunc locum corrigamus. Tempus autẽ iſtud numerari æquum eſt iuris ciuilis ratione: ex quo vaſallus dominum ſciuerit mortuũ, l. 2. D. quis ord. in poſſ. & l. 2. C. qui admitt. ad bon.

Iuſta cauſſa.) Sic in lib. 2. titul. 52. §. vlt. vbi Lotharij tertij conſtitutione huius ſimillima profertur.

Argumentum.

Neque inueſtitura neque permutatio feudi à domino ſine vaſalli conſenſu facta valet.

TEXTVS.

Si quis fecerit inueſtituram vel cambium de beneficio ſui militis, ſine illius conſenſu, cuius eſt beneficium, pro non facto habeatur.

COMMENT.

Inueſtituram.) Vitium inculcationis. lib. 1. tit. 9. Vt dominus de feudo vni conceſſo inueſtire alterum ſine vaſalli conſenſu non poſſit. lib. 3. tit. 1. §. 4. & lib. 2. tit. 34. §. 3. niſi forte feudum ſit eiuſmodi, vt ſucceſſionem non habeat, quale eſt feudum improprium: quod vaſalli morte ad dominum reuertitur. lib. 1. tit. 27. §. 1. & lib. 2. tit. 26. §. 4.

Argumentum §. 3.

Vaſallo adimi feudum niſi cauſſa iudicio parium cognita, non poteſt: ad imperatorem prouocandi poteſtas datur.

TEXTVS.

Sancimus vt nemo miles eijciatur de poſſeſſione ſui beneficij, niſi conuicta culpa, quæ ſit laudanda per iudicium parium ſuorum, ſicut ſupra diximus. Si autem dixerit miles, quòd ſui pares iniquè iudicaſſent: miles in poſſeſſione maneat per ſex hebdomadas, & ad noſtram veniat præſentiam cum illis, qui laudamentum atque iudicium fecerint, & antè nos definiemus.

COMMENT.

Per iudicium parium.) Hoc inſtituto Ludouicus IX. Galliæ Rex, Hugonem Marchiæ comitem, qui homagium ei facere detrectabat, per parium iudicium damnandum curauit: vt eſt in chron. Dionyſiacis ca. 28. *En ce parlement furent les Pairs de France. Si leur demanda le Roy qu'on deuoit faire du vaſal, qui vouloit tenir terre ſans Seigneur, & qui alloit contre la foy & contre l'hommage qu'il auoit tenu luy & ſes deuanciers: & ilz reſpondirent que le Seigneur deuoit aßigner à ſon fiefz comme à la ſienne choſe. En mon nom dit le Roy, veult le Comte de la Marche en telle maniere, terre tenir, laquelle eſt des fiefz de France.*

Laudanda.) Requæſita & deliberata, tandem de parium ſententia & conſenſu diiudicata. nam laudandi verbo hanc notionem ſubeſſe in dictionario expoſitum eſt.

Ad

Ad noſtram præſentiam.) Vitium repugnantiæ. Nam hoc loco indefinitè de omnibus feudis ſancitur, vt cauſſa per pares iudicata poſteà ex appellatione ad Imperatorem deferatur. At Conradi conſtitutione nominatim id de ſecundi ordinis feudis ſancitur tantùm. de infimis ſtatuitur, vt cauſſa vel parium vel miſſi imperatorij iudicio terminetur.

De contentione inter dominum & vaſallum de inueſtitura feudi. Titul. 23.

Argumentum.

Cum inueſtitura negatur, ſiue vaſallus ſiue dominus poſſideat, actori probatio incumbit. quo non probante, poſſeſſori iuſiurandum defertur.

TEXTVS.

Si quis miles in poſſeſſione ſui beneficij fuerit, & dominus inueſtituram negauerit, miles affirmet per iuſiurãdum, ſi potuerit, quòd ſuum ſit beneficium per inueſtituram Domini ſui. At ſi dominus poſſederit, & miles dixerit quòd inueſtitus fuerit à domino ſuo, & dominus negauerit: adhibeantur pares illius, & per ipſos inueniatur veritas. & ſi pares non fuerint, veritas inueniatur per dominum, quia non eſt bonum, vt veritas denegetur.

COMMENT.

Affirmet per iuſiurandum.) Vitium abſurditatis. vt actore non probante poſſeſſor iuret: & repugnantiæ quam oſtendimus in diſput. cap. de forma probat.

Per dominum.) Vitium eiuſdemmodi: quemadmodum eodem capite demonſtrauimus.

Quemadmodum feudum ad filiam pertineat. Titul. 24.

Argumentum.

Filia in feudo niſi à domino id redemerit, ſiue dominus gratificatus ſit, non ſuccedit.

TEXTVS.

Si quis ſine filio maſculo mortuus fuerit, & reliquerit filiam: filia non habeat beneficium patris, niſi à domino redemerit. Si autem dominus ei dare voluerit, propter ſeruitium, & amorem patris, non reuocetur ab vllo ex parentibus ſuis, neque damnetur.

COMMENT.

Filiam non habeat.) Vitium importunæ repetitionis. Hoc enim iam quater hoc primo libro dictum eſt. lib. 1. tit. 1. §. 3. & tit. 8. & tit. 14. §. 3.

A domino redemerit.) Vitium duplex. Vt & feudum mulieri concedatur & pro pretio concedatur. nam ſi feudum beneficium eſt, quid pretio commune cum beneficio: l. 1. D. mandat. l. cum in fundo, 78. D. de iur. dot.

Seruitium & amorem patris.) Quo caſu nō iam ſucceſſio veteris, quàm noui feudi inueſtitura eſt.

Ex parentibus ſuis.) Ex defuncti patris agnatis, nam parentes pro cognatis & agnatis ab iſto genere hominum dici ſolitos in dictionario expoſuimus.

Non reuocetur.) Vitium feudiſticum, vt vaſallo mortuo patronus feudum ſtirpi virilis ſexus debitum adimere iis & in filiam transferre poſsit. Quo iure quid iniquius dici poteſt? Nam cùm antiquus patronus feudum ſtirpi virilis ſexus attribuerit, facultas ab iis niſi crimine damnatis eripiendi patroni poſteris adempta eſt. lib.3. titul.4. §.1. Et aliis locis innumeris. Item lib.2. tit.11. §.2. Neque mihi dixerit aliquis, verba hæc de nouo feudo intelligi, quod huius filiæ patri cōceſſum nullo iure ad ipſius agnatos pertinet: nam eo caſu cauſſa dubitandi nulla omnino eſt, dubitandi (inquā) cauſſa nulla eſt, quin patronus vaſallo ſine filio mortuo liberam in feudo poteſtatem obtineat, neque vaſalli agnati quicquam in eo ius habeant.

Neque damnetur.) Parium iudicio: quod ſanè (vt dixi) durum videtur, patronum poſſe debitum ſtirpi virilis ſexus feudum eripere, & in filiam, à quà feudum abhorret, transferre. contra l. pater, 38. §. duobus & §. filiam, D. de legat.3. l. libertus, 108. D. de condit. & demonſt. l. filiusfa. 114. §. cùm pater, de legat.1. l. pater filium. 54, D. ad leg. falcid.

Quib. modis feudum conſtitui poteſt. *Titul. 25.*

Argumentum §. 1.

Feudum ſola traditione ſine inueſtitura conſtitutum, ad ſucceſſionem inducendam non valet.

TEXTVS.

Sciendum eſt feudum ſine inueſtitura nullo modo conſtitui poſſe, etiam ſi domino iubente quis alicuius rei nomine feudi poſſeſſionem nanciſcatur & teneat. licet tamen poſſeſſionem taliter adeptam, dum vixerit, quaſi feudi nomine retinere, herede eius in hoc iure nullo modo ei ſuccedente.

COMMENT.

Sine inueſtitura.) Impropriè inueſtituram appellat ſymbolum infeudationis, cùm propriè inueſtitura ſit poſſeſsio. lib.2. titul.2. Ergo etiam ſi emptione aut ſucceſsione feudum ſit acquiſitum, ritus tamen infeudationis neceſſarius eſt. lib.2. tit.24.

Domino iubente.) Vitium apertiſsimæ repugnantiæ. Vt feudum ſola traditione ſine inueſtitura iuſtum feudum non ſit. cùm infrà lib.2. tit.33. diſertè ſtatuat, poſſeſsionis traditionem inueſtituræ vim obtinere.

Nullo modo ſuccedente.) N. Sola feudi traditio ſine inueſtitura facta, tantùm

tantùm ad vſumfructum conſtituendum valet, ad ius ſucceſsionis inducendum, non valet. Qua ex re apparet, quid inter iuſtum & fructuarium feudum interſit.

Argumentum §. 2.

Clerico qui inueſtiuit antè adeptam ab inueſtito poſſeſſionem, mortuo, feudum euaneſcit.

TEXTVS.

Si dominus, qui inueſtiuit, fortè ſit clericus, & contigerit vt antè moriatur, quàm vaſallus poſſeſſionē feudi nāciſceretur, exinanitur feudum: quod generaliter in omnibus clericis qui feudū dant, obſeruatur.

COMMENT.

Si Dominus.) Magnum hoc Clericorum priuilegium eſt, vt cùm inueſtitura tantopere inueſtitorem ad tradendum obliget, vt ne præſtando quidem eo, quòd intereſt, liberetur. lib.2.tit.26.§.16. tamen ex Clerici mortui inueſtitura ſucceſſor non obligetur. Quantò æquius Lotharius Imp. qui laudatur auctor legis de precariis lib. Feud.1.tit.9. & in Lombarda lib.2.tit.10. vt iis demum defunctorum contractibus ſucceſſores non tenerentur, quibus Eccleſiarum vtilitas læditur. Nulla autem in re pugnat cum lib.1.tit.3. Imò genus hoc loco complectitur, illo verò ſpeciem duntaxat. Cum iure vero ciuili magnoperè pugnare, nemo eſt qui neſciat propter regulam, vt ſucceſſor ex defuncti facto teneatur. l. ſi ab eo.7. C. de libet. cauſſ.

Si de inueſtitura inter dominum & vaſallum lis oriatur. *Titul. 26.*

Argumentum §. 1.

Inueſtitura laici probanda eſt per pares: aut ſi non interfuerint per extraneos, qui nomine ad iuſiurandum adiguntur: probatione deficiente, iuramento poſſeſſoris ſacramentalitia res deciditur. ſiue inter principales, ſiue inter ſucceſſores controuerſia ſit.

TEXTVS.

Si inter Dominum & vaſallum lis oriatur de inueſtitura feudi, domino ſcilicet inueſtituram ſe feciſſe negante: ſi teſtibus res probari non poterit, poſſeſſoris ſacramento res decidatur. Idem & in eorum ſucceſſoribus obſeruatur. Si verò teſtes interfuerint, & eos vaſallus ad teſtimonium vocauerit: eorum teſtimonio cum ſacramento credatur. Teſtes verò ſint pares eius, & qui ab eodem domino feudum teneant. Qui ſi tempore inueſtitionis abfuerint, etiam extranei ſunt recipiendi, qui etiam ſi veritatem celare voluerint, fortè amore vel pretio, vel alia qualibet ex cauſa à comite vel à populo (aliàs præfecto) iurare cōpellantur: quod ex ea cauſa falſitatem non dicant, nec vera ſcientes tacebunt.

COMMENT.

Poſſeſſoris ſacramento.) Vitium repugnantiæ, cum lib. 2. tit. 33. §. 4. vbi ſi dominus poſſidet, nullo præſtito ſacramento abſoluitur. Congruit tamen cum huius tit. §. 3. & lib. 1. tit. 4. §. 1. & tit. 23. & tit. 58. §. vlt.

Etiam extranei.) Vitium apertiſsimæ repugnantiæ, cum lib. 2. tit. 2. & tit. 33. §. 1. & tit. 58. §. 4. vbi ſoli pares dicuntur inueſtituræ teſtes eſſe idonei.

A comite, vel à populo iurare compellantur.) Mendum eſſe in voce *Populo*, dubitari non poteſt. Suſpicor notam *Populo* à ſcriptore adhibitam, quæ cùm præfectum ſignificaret, ab imperito librario pro *Populo* vitioſè accepta eſt. nam in edicto Carolomanni apud Auentinum lib. 3. ita legitur: Præfectus quem Franci Graphionem vocant, ſummo ſtudio adnitatur, vt incantationes impunè non abeant. Niſi fortè præfectus comitis intelligatur, qui iudicatum exercet. vt legus Barioar. tit. 1. Comes verò ſecum habeat iudicem, qui ibi conſtitutus eſt iudicare.

Iurare compellantur.) Nam cùm antiq. iure teſtibus inuitis teſtimonium non denunciaretur, niſi in cauſſis criminalibus. l. 4. D. de teſtib. noua Iuſtiniani conſtitutione inductum eſt, vt etiam in ciuilibus teſtimonium inuitis denũcietur. l. per C. de teſtib. & Nouell. 90. itémq; iure feudiſtico: 1. lib. 2. tit. 58. §. 6. & in Lombardæ tribus locis, qui eo loco iudicantur.

Argumentum §. 2.

Iudice detrectante iuſiurandũ à teſtib. exigere vaſallus cauſam intra annũ ſalua ſibi interim poſſeſſione ad Imperatorem defert. ni detulerit, lis domini ſacramento deciditur. Contra clericum autẽ extranei teſtes æquè vt pares curiæ admittũtur.

TEXTVS.

His enim non cogentibus eos vaſallus cum ipſo domino ad Imperatorem ire feſtinet, eique cauſam intimet, & quòd Imperator inter eos iudicauerit, obſeruetur. Si autem ſe venturum vel nuntium miſſurũ vaſallus promittat, ex quo promiſerit vſque ad annum quietè poſſideat. Si verò ad regem non venerit, vel non miſerit intra annũ: Domini ſacramento cauſſa finiatur. Et ſi teſtes ſacramẽto iã dicto præſtito ſe non interfuiſſe dixerint domini ſacramento quæſtio terminetur hæc omnia etiam in clericorum perſonis locum habent præterquam quòd de perſonis teſtium dictum eſt. in clericorũ feudo pariter accipiuntur pares & extranei, hoc ideo, quia cum clerici quoſdam de feudo inueſtiunt ſæpè abſconsè & ſine præſentia ſuorum confratrum hoc facere ſtudent.

COMMENT.

Quæſtio terminetur.) Hoc cuiuſmodi ſit, non intelligo. Nam proximo §. dixit, ſi teſtibus probari res non poſsit, ſacramentum poſſeſſori deferri. Hoc autẽ loco, ſi teſtes ſe non affuiſſe dixerint, domino deferri. Quid enim

nim intereſt, vtrum teſtes ſe non affuiſſe dicant, an teſtibus probari res non poſsit.

Pariter extranei.) Iteratum. lib.1.tit.26.§.3.

Sæpè abſconsè.) Deliratio feudiſtica. Nam quò latentius atque occultius id agebant, eò magis palam atque apertè facere iubendi fuerant. Quanquam quidnam iſtud ſit, ſatis exputare non poſsim. Nam ſi clerici milites inueſtiunt, non fratres ſuos, ſed alios militiæ ſocios & conuaſallos communi iure adhibere debebant. Hos autem fratres clericorũ feudiſta, non appellaret: cùm alio loco ſcribat, non eſſe fas Chriſti ſimul & ſeculi militem eſſe lib.2.tit.21. Quare videndum eſt, an potius locus hic de feudis Eccleſiaſticis, quæ beneficia, ſiue ſacerdotia dicuntur, ſit intelligendus: quæ furtim, & extraneis potius quàm collegis teſtibus adhibitis conferuntur, ne cæteri inuidia & æmulatione crucientur, cùm alios locupletari, ſe autem relinqui vident.

Argumentum §. 3.

Vaſallo inueſtituram non probante res iuramento vel domini vel vaſalli ſacramentalitio deciditur: ſiue inter principales ſiue inter ſucceſſores controuerſia ſit.

TEXTVS.

Si quis ſe vel patrem ſuũ ab aliquo defuncto, vel patre eius de feudis inueſtitum eſſe contẽderit, niſi per duos pares de domo ipſius domini, probauerit, quod intendit, vel etiã cùm pares abſunt, per alios idoneos duos teſtes, tunc in electione domini eſt, vtrùm velit iurare cum duodecim ſacramentalibus, illum, qui feudum quærit per ſe, vel patrẽ eius, ſi de hoc quæratur, de ipſo feudo inueſtitũ nõ fuiſſe. Quod ſi iurare noluerit, actor iuret cum duodecim ſacramentalibus, ſe, vel patrem ſuũ inueſtitum fuiſſe: quòd ſi iurare voluerit, qui conuenitur eſt abſoluẽdus Secundùm enim morem Mediolanenſium hæc ſacramenta præſtanda ſunt tam à filiis actoris, vel rei, quàm ab ipſis principalibus perſonis.

COMMENT.

In electione domini.) Vitium repugnantiæ. Nam ordinarium quidem eſt, vt ſiue Patronus, ſiue Vaſallus agat, poſſeſſori iuſiurandum deferatur vt diximus lib.1. tit. 4.§.1. At li.2.tit.33. §.4. perſpicuè ſtatuitur, vt vaſallo ſe inueſtitum contendente, & probatione deſtituto, tum dominus, qui conuenitur, etiam nullo præſtito ſacramento abſoluatur, Cum hoc tamen loco congruit lib.2.tit.2.§.1.

Argumentum §. 4.

Vaſallo, qui annum vnum domino patiente poſſedit, ſi dominus aut ſuam, aut patris inueſtituram neget, ſine onere probationis ſimplex iuſiurandum defertur.

TEXTVS.

Si autem aliquis in poſſeſſione feudi ſit, de quo dominus dicit, eum inueſtitum non fuiſſe: tunc ſine probatione vlla teſtium debet ſolus iurare, ſe,

rare, ſe, vel patrem ſuum fuiſſe inueſtitum. Hæc autem ſunt ita tenenda, ſi per vnum annum ſciente Domino, & non contradicente in poſſeſſione feudi permanſit. Alioqui iuſta ignorantia, vel parui temporis negligentia cum iniquæ poſſeſſionis periurio, quandoque domino in poſſeſſione damnum affert.

COMMENT.

Solus iurare.) Id eſt, ſine ſacramentalibus. Quod (vt modò infert) de eo intelligendum eſt, qui domino ſciente anno vno poſſedit. Nam ſi domino ignorante poſſidebat, ſacramentalitium iuſiurandum defertur. li. 1. tit. 4. §. 1. & tit. 10. vbi tamen nulla iuriſiurandi diſtinctio adhibetur: quæ ſi neceſſaria eſt, vt eſt certè, vitium excuſari non poteſt.

Domino ignorante.) Vitium repugnantiæ. Nam lib. 2. tit. 33. §. 4. diſtinctio adhibetur: vt ſi diuturna poſſeſsio ſit, vaſallo: ſin minus, domino iuſiurandum deferatur.

Cum periurio.) Ita loquitur, quaſi teſtium, aut inſtrumenti probationem requirat: cum (vt modò dixi) aliis locis ſacramentalitium iuſiurandum exquiratur tantùm.

De feudo dato in vicem legis commiſſoriæ reprobando. Titul. 27.

Argumentum.

Feudum lege commiſſoria conſtitui non poteſt: id eſt, vt pignus non ſoluta ad diem pecunia feudi iure retineatur.

TEXTVS.

Si quis obligauerit aliquam rem pignori, eo pacto, vt ſi ſtatuto tempore pecunia ſoluta non fuiſſet, res eſſet creditoris, & eam pro feudo habeat: poteſt debitor quandocunque pecuniam ſoluendo, pacto non obſtante, pignus recuperare. feudum enim non ſub prætextu pecuniæ, ſed amore & honore domini acquirendum eſt.

COMMENT.

Pro feudo habeat.) Vitium duplex: ambiguitatis & abſurditatis. Ambigitur enim vtrum pactio vt allodium pignori ea lege datũ, vt niſi pecunia ante certam diem ſoluatur: tum creditor allodium feudi iure teneat, probanda, an improbanda ſit. Nam hîc apertiſsimè improbatur. at lib. 2. tit. 51. §. pari. concluditur non valere: eiúſque contentionis auctores duo feudiſtarum ſigniferi nominantur, Gerardus & Obertus: iure quidem ciuili, cùm antea ſemper valuiſſet pactio, vt pecunia ſua die non ſoluta pignus creditoris maneret: tamen poſtremis temporibus ab Imperatore Conſtantino damnata eſt. l. vlt. C. de pact. pign. ergò pro Gerardo facit lex Conſtantini, & ſpecies æquitatis: ne debitores pretioſis pignoribus pro minore pecunia defraudentur. Pro Gerardo ius conſenſionis, nõ vi, aut metu expreſſæ: & ſpatium temporis: quorum vtróque veteris Iuris auctores

auctores nitebantur.neque illud Conſtantini argumentum ignorabāt. Hoc enim loco genus illud pignoris intelligitur, quod illi ἀντίχρησιν appellarunt:cùm debitor pro pecunia, fundum creditori ſuo fruendum attribuit.quamuis fructus legitimum vſurarum modum exuperent:quod ideò iure probatur, quia quaſi minoris locatio facta videtur,l.ſi ea pactione,14.& l.ſi ea lege,17.C.de vſur.eodémque pertinet l.à diuo Pio,15. §.ſi pignora, D.de re iudic.quinetiam pactum legis commiſſoriæ inter debitorem & fideiuſſorem valere ſtatuitur in l.vltim.D.de contrah.emp. Sed virium abſurditatis multo maius eſt. Nam cui licet feudum in allodio ſuo vel liberaliter donare, vel pure ac præſenti pecuniā donare: quidni etiam commiſſoria lege alienare licebit?præterea videmus in lib. 1.tit.4.§.ſimiliter: dominum qui ſuum allodium pignori ſuo creditori dedit,idem poſtea in feudum eidem cōcedere.quod idem repetitur.lib. 1.tit.11.& tit.28. Sed locus hic poſtulat,vt de lege commiſſoria paulo planius explicemus. Lex commiſſoria,eſt quæ in venditionis & pignoris contractu ſic interponitur, vt ſi quid ab emptore vel debitore de iis qui conuenerunt,omiſſum ſit,tum res venditori aut creditori committatur, id eſt in eius dominio ſit. In venditionibus autē eius hæc formula eſt:vt ſi ante certam diem pretiū ſolutū non ſit, tum res inempta ſit,ac venditori in dominio cōmittatur.nam ſi emptor ſua die pretium nō ſoluat, tum plenum rei dominium ſine alio acquirendi ritu ac traditione ad venditorem reuertitur.l.2.& l.3.& l.5.D.de leg.commiſſ.ac ſi emptori precariā poſſeſſionem tradiderat,rei vindicationem habebit: ſin minus non habebit, quippe qui poſſeſsionem retinuerit.l.3.& l.4.C.de pact.int.empt. Quinetiam eius legis hoc ius eſt,vt emptor ſi quid vel arræ, vel pretij nomine dederit,id perdat:atque illo quidem caſu fructus ſuos faciat:ſin autem pretij nomine nihil dederit,tum fructus reſtituat.l.4.& l.6.D.eod. Multo autem magis arras perdit,ſi nominatim id conuenerit,vt l.1.C.de pact.inter empt.In pignoribus autem legis huius hæc eſt formula: vt niſi debitor ante certam diem pecuniam ſoluat,tum oppigneratę rei dominium perpetuo iure penes creditorem maneat:eíque res committatur:id eſt ipſo iure,& ſine alio legitimo actu ac traditione acquiratur.l.ſi fundus,16.§.vltim.D.de pign.& l.vltim.D.de contr.emptio.quibus in locis apertiſſimè ſtatuitur,illo conuentionis genere emptionem & venditionem ſub conditione contrahi:quod diligenter notandum atq; animaduertendum eſt,propter quæſtionem quam induco: vtrum fiducia & lex commiſſoria idem ſint,an verò conuentiones diſsimiles. nam mihi quidem olim eadem vtriuſque conuentionis eſſe ſpecies videbatur:multóſque me huius opinionis ſocios habere conſtat. Sed animaduerti poſteà multiplex inter illas diſcrimen eſſe:quorum illud primum eſt. In fiducia pura & præſens alienatio perficitur. Nam(vt ait Iſydorus libr.Etymol.5. cap.25.) Fiducia eſt cum res aliqua ſumendæ mutuæ pecuniæ gratia vel mancipatur,vel in iure ceditur. Quare pure quidē facta abalienatio eſt:

Q nam

(nam mancipatio & in iure ceſſio actus ſunt legitimi qui conditionem non recipiunt.l.actus,de reg.iur.)ſed ſub conditione reſoluitur,vt facilè appareat,antiquam illam fiduciam nihil aliud fuiſſe, niſi venditionem, quam vulgo cum redimendi facultate factam appellamus.l.2.C.de pact. int.empt.At in lege pignotis commiſſaria venditio ſub conditione contrahitur:vt modo dictum eſt. Secunda differentia hæc eſt: In fiducia,& poſſeſsio & proprietas ſimul eodémque contractus momento transfertur.In commiſſoria,ſola poſſeſsio.l.cum & ſortis,35.D.de pigno.act. Itaq; pignus quidem cõmitti & acquiri creditori dicitur: at fiducia quæ iam in illius dominio eſt,committi non poteſt.Sequitur III. Effectus fiduciç eſt,vt ſi pecunia ſua die non reddatur, res ex die interpoſitæ fiduciæ creditori empta ſit, neque debitori eam poſtea redimere liceat.d.l.2.C.de pact.int.empt.nam actus legitimi diem non recipiunt. Legis autem commiſſoriæ effectus eſt, vt ſi pecunia ſua die nõ reddatur, tum res poſt eam demum diem non ſolutæ pecuniæ creditori empta ſit:neq; debitor amplius eius emptionis impediendæ facultatem habeat. Quarta differẽtia eſt,quòd pecunia ſua die reddita,in fiducia quidẽ, remancipatione, vel contraria in iure ceſsione opus eſt.nam ſine alterutra legis actione dominium ad debitorem non redit:auctore Paulo lib.Sent.2.cap.13.§.3. Debitor,inquit,creditori fiduciam vendere non poteſt: ſed aliis ſi velit, vendere poteſt:ita vt ex pretio eiuſdem pecuniam offerat creditori,atque ita remancipatam ſibi rem emptori præſtet.In fiducia ergo amiſſa proprietas recuperatur.vt l.1.in fin.C.de reſcind.vendit.vbi Gordianus ait, perfectam venditionem actu priori ſimili retro agi poſſe.In commiſſoria verò proprietas ipſo iure ſine alio actu adhibito retinetur: ſola rei libertas, quaſi diſſoluto vinculo,recuperatur.l.1.C.de diſt.pign.Quç cùm ita ſint, facile intelligitur, non ſi lex commiſſoria Conſtantini imperio ſublata eſt:l.3.C.de pact.pign,iccirco fiduciæ contractum ſublatum fuiſſe.Cuius rei documento eſt, quòd etiam poſt Conſtantini ætatem vſurpari ſolebat:vt ex Arcadij & Honorij conſtitutione intelligitur,l.valeat,9.C.TH. de infirm.quæ ſub tyran.

Prætextu pecuniæ.) Vitium feudiſticum:vt feudum pretio non conſtituatur.cum tamen ſexcentis locis ſtatuatur, feudum pecunia numerata comparari poſſe etiam à muliere,lib.1.tit.24.& tit.1.in fin.Quare ſi pretio vendi feudum poteſt, quidni etiam prædium illud quod iam creditori iure *ἀντιχρήσεως* fruendum datum eſt, lege commiſſoria pro feudo committi poterit?præſertim cùm iam poſſeſsio tradita ſit.quo tamen caſu inueſtitura erit neceſſaria.vt lib.1.titu.4.§.4.& tit.25.§.1.& titul.28. vbi creditor pignus ſibi multo ante traditum poſtea infeudationis nomine accipit.

Argumentum §. 2.

Feudo improprio nouus vaſallus ſine prioris conſenſu inueſtiri poteſt, vt poſt prioris mortem valeat quod actum eſt.

TEXTVS.

Si quis inueſtierit aliquem de feudo ſui militis, viri Placentini prorſus aſſerunt hanc inueſtituram non aliter valere, niſi eo conſentiente cuius erat feudum. Mediolanenſes & Cremonenſes nihil diſtare aſſeuerant, vtrum eo ſciente vel ignorante: dummodò eo viuente nullum detrimentum de feudo ſuo ſibi contingat. Hoc autem dicendum eſt de eo milite, qui feudi ſucceſſores non habet.

COMMENT.

Si quis inueſtierit.) Vitium inculcationis. lib. 1. tit. 3: & rurſus titu. 25. §. 2.

De vſu Mediolanen. ſecundùm quoſdam. *Titul. 28.*

Argumentum.

Creditor à quo prædium oblata tuitione repetitur, niſi ſacramentaliter de inueſtitura iuret, actori ſacramentum refert: qui ſi recuſet, inueſtire cogitur.

TEXTVS.

Quidam obligauerat terram quandam ſuo militi, deinde cùm filius ſui domini longum poſt tempus pecuniam offerendo pignus liberare voluiſſet: filius militis contendebat patrem ſuum à domino ſuo defuncto, de prædicto pignore inueſtitionẽ feudi accepiſſe. vnde viri prudentes Mediolanenſes interrogati laudauerunt, in electione filij militis eſſe, cum duodecim ſacramentalibus, iurare patrem ſuum, vel ſe à domino ſuo per inueſtituram prædictã terram tenuiſſe, ita vt per xxx. annos conteſtatio pignoris à parte domini aduerſus ipſum, vel patrem ſuum facta non fuiſſet. Si autem iurare ipſe noluerit, filius defuncti domini neceſſe habet iurare cum duodecim ſacramentalibus, defunctum militem inde per feudum inueſtitum non fuiſſe. Quòd ſi ita iurare recuſet, inueſtire ipſum filium militis, domini filius de iam dicta terra per feudum debet.

COMMENT.

Filius ſui domini.) Vox, ſui, importunè poſita eſt. magis cõueniret *iſtius:* *Vitium eſt hoc loco inſigne.*) Dominus ſuum allodium militi ſuo dedit pignori. Vtroque mortuo, domini filius, poſt annos à contracto pignore xxx. luitionem offert militis filio. Si quæreretur, an pignoris dominiũ vſucapi à creditore poſſit? facilè reſponderetur, non poſſe, quia pro alieno poſſidetur. l. pignori, 13. D. de vſurp. ſi quæreretur, an longo tempore præſcribi poſsit? idem reſponderetur ex l. nec creditores, 9. & l. vltim. C. de pign. act. ſed an longiſsimo tempore præſcribi liceat, vetus fuit quæſtio inter primos iuris interpretes, non tam propter peremptorias rubri-

cas Theodoſianæ conſtitutionis de annis XXX. l.3.C.de præſcr.trig.quá propter Anaſtaſianam XL. annorum deciſionem.l.4.eod.vbi.quæ Theodoſius omiſerat,Anaſtaſius generaliter complexus eſt.Sed nulla iſtarum quæſtionum omnium proponitur:verum hæc ſola, vtri ſacramentalitiũ iuſiurandum de inueſtitura facta deferatur.In qua decidenda noua Mediolanenſium iuriſconſultorum ſapientia profertur: vt miles iuret vel patrem ſuum,vel ſe inueſtitum fuiſſe:quaſi verò ſi de inueſtitura quæratur,non vtriuſque,& patris & filij neceſſaria inueſtitura fuerit.Et,ſi filius inueſtitus fuerit,non omnis ſublata dubitatio ſit. Neque huc pertinet, quod de præſcriptione dicitur.lib.2.tit.26.§.6.& tit.33.§.1. Nam in illis locis vaſallus & pro ſuo,& ſibi,& bona fide poſsidebat:hic verò creditor & alteri,& pro alieno,& mala fide poſsidet.Videndum igitur ecquid commodius ita legi poſsit: *Iurare patrem ſuum & ſe*: non vt vulgò, *vel ſe*. nam æquè in filio,vt in patre inueſtituram requiri ſatis planè conſtat ex libr. 2.tit.3.& tit.32. Sed ecce rurſus alterum repugnantiæ vitium cum lib.1.ti, 11.vbi non vaſallo,ſed paribus curiæ iuramentum defertur.

LIBER SECVNDVS FEVDORVM.

De Feudi cognitione. *Titul. 1.*

Argumentum §. 1.

In cauſsis feudalibus ius moribus receptum, obſeruandum eſt.vbi deficit, exemplum è legibus Romanis inducendum eſt.

Obertus de Orto Anſelino ſuo dilecto Salutem.

TEXTVS.

CAVSSARVM, quarum cognitio frequenter nobis committitur,aliæ dirimuntur iure Romano, aliæ verò legibus Longobardorum, aliæ autem ſecundùm regni conſuetudinem, quæ quanquam ſint variæ,& quanquam ſecundùm diuerſorum locorum aut curiarum mores ſint diuerſæ,nec breuiter poſsint dici,nec hoc

libello facilè comprehendi: vſum tamen feudi qui in noſtris partibus obtinet, prout poſſibile eſt exponere tibi neceſſarium duxi. In iudicio etenim quod de feudis agitur, illud legibus noſtris contrarium dici ſolet. Legum autem Romanarum non eſt vilis autoritas: ſed non adeo vim ſuam extendunt, vt vſum vincant, aut mores. Strenuus autem legiſperitus, ſicubi caſus emerſerit, qui conſuetudine feudi non ſit comprehenſus: abſque calumnia vti poterit lege ſcripta.

COMMENT.

Obertus de Orto.) Hunc Mediolanenſem conſulem Friderico imperante fuiſſe, docuimus initio lib. 1.

Iure Romano.) Horum temporum hæc fuit ratio, vt in Romandiola, id eſt, exarchatu Rauennæ Iuſtinianicæ leges valerent. in Lombardia verò, ipſorum Langobardorum, iura & inſtituta: quæ tribus Lombardæ libris continentur. Vbi verò ſcripta lex deerat, conſuetudo ſpectabatur. vt in Lombard. libr. 2. titul. 41. l. penult. Placuit nobis inſerere, vbi lex deeſt, præcellat conſuetudo: & nulla conſuetudo ſuperponatur legi, ſic enim legendum arbitror, non Regi. De legibus Iuſtinianicis conſtat ex Radeuici lib. 2. cap. 5. vbi de Friderico Ahenobarbo ſcribens his vtitur verbis: habénſque quatuor iudices videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum & Hugonem, viros diſertos, religioſos, & in lege doctiſſimos, legúmque in ciuitate Bononienſi doctores, & multorũ præceptorũ auditores. Quinetiam And. Iſernicus in præfat. Feud. ſcribit, non modò in quibuſdam imperij partibus leges Langobardorum ſeruari: in aliis Romanorum: verumetiam in vna & eadem terra, inquit, ſunt multi viuentes iure Langobardorum, & multi iure Romano.

Regni conſuetudinem.) Ius ergo feudiſticum in Langobardia partim ſcriptum erat: quod Imperatorum conſtitutionibus conſtabat, Lotharij, Friderici & aliorum: partim non ſcriptum, quales erant conſuetudines, de quibus infrà tit. 28. Hîc conſuetud. regn. incip. Conſuetudinis autem & legis, par eſt auctoritas. l. de quibus, 32. D. de legi. & ſenat. Poſtea tamen magnam partem earum conſuetudinum literis mandarunt, edicto Regis Lhotaris: vt in inſcriptione leg. Langob. *Leges* Langobardorum quas Lhotaris Rex ſola memoria & vſu retinebat, & compoſuit iuſsítque edictum appellari. Sic Germanicum ius partim ſcripto, partim moribus cõſtitiſſe, patet ex epiſt. Frid. 1. Et German. Epiſc. ad Papam Adrianum IIII. apud Othonem Friſing. Duo ſunt, inquiunt, quibus noſtrum regi oporter imperium, leges ſanctæ Imperatorum, & vſus bonus prædeceſſorum & patrum noſtrorum.

In noſtris partibus.) Ex quo ſtudij huiuſce miſeria intelligitur: cum ea omnes diſcunt, quæ tamen nuſquam niſi anguſto admodum in loco pro legibus valuerunt.

Vilis auctoritas.) Sumprum ex l.2.C.quæ ſit long.conſuet.quod eius ſimile factum in lib.2.ritul.23.notauimus.

Uſum vincant, aut mores.) Vbi de feudis agitur; neque mirum, cùm in iis nulla de feudis ne minima quidem ſuſpirio ſit. Exemplis igitur, & inductione vti licebit ex Iuſtiniani legibus, cùm ea quæſtio proponetur, quæ iure feudiſtico deciſa non eſt.l.qui filium,74.in fin.D.ad Trebell.

Argumentum. §.2.

Feudum non niſi rerum immobilium, aut ſolo cohærentiũ, aut quæ immobilium numero habentur, nec niſi vel inueſtitura, vel ſucceſsione acquiritur.

TEXTVS.

Sciendum eſt autem feudum, ſiue beneficium non niſi in rebus ſoli, aut ſolo cohærentibus, aut in iis quæ inter immobilia connumerantur (veluti cum de camera, aut de cauena feudum datur) poſſe conſiſtere: ac feudum neminem poſſe acquirere, niſi inueſtitura aut ſucceſsione.

COMMENT.

A rebus ſoli.) Verbum Iuris. Seneca libr.quæſt.nat.11. Tertia illa pars de agris, terris, arbuſtis & ſatis quærit.& (vt Iuriſconſultorũ verbo vtar) de omnibus quæ ſolo continentur, de feudo in re ſoli exemplum eſt in lib.1.tit.4.§.6.vbi feudum in manſo conſtitui dicitur.

Non niſi.) Mirum eſt autem feudũ in rebus mobilibus non conſtitui: cùm in iis quaſi vſusfructus conſtituatur.l.1.D.de vſufr.ear.rer.& paſsim dicatur feudum de camera & cauena conſtitui: quod idem eſt cum vſufructu pecuniæ conſtituto.l.ſenatus, D.eod. Sed mobilium rerum dominia apud iſtos militares legiſlatores incerta plerunque habebantur. vt vel ex Specul.Saxon.lib.1.intelligi poteſt, artic.52.vbi res quidem immobiles ſine agnatorum conſenſu alienari vetantur. Mobilia autem (inquit lex) poteſt quiuis alienare, quandiu præcinctus gladio & clypeo ſuum dextrarium ſine iuuamine alicuius aſcendere poterit: dummodò dextrarius & ſtrepa ei teneantur, pedibúſque eius lapis vel truncus cubitum in altitudine habens ſupponatur. Et hinc fortaſſe prima origo legis Francogallicæ, qua dici ſolet, mobilia non habere ſectorem: *Meubles n'ont point de ſuitte.*

Solo cohærentibus.) Vt in ſuperficie quæ natura ſolo cohæret: l.obligationum,44.D.de oblig.& act.l.quia aceruus,10.D.quod vi aut clam.l.1.§.3.D.vti poſsid. Cæteráque paſsim enumerata in l.quæſitum,12.§.ea verò quæ ſolo,D.de inſtr.vel inſtr.l.Iulianus,13.§.vlt.& ll.ſeqq.

Inter immobilia connumerantur.) A Feudiſtis & eius generis ſcriptoribus. nam à iuriſconſultis iura nominantur vti docuimus in libr.Obſeruat.3. Feuda autem in iuribus ſunt: veluti Ducatus, Comitatus, Epiſcopatus. lib.1.tit.1.§.1.& lib.2.titul.10.Item aduocatia lib.2.tit.27.§.quicunque.

De Camera.) Locutio feudiſtica, pro deciſta, de Patroni ærario: vt in Diction. expoſuimus.

De Cauena.) De qua in eodem libro diximus.

Inueſtitura aut ſucceßione.) Vitium feudiſticum duplex: vt & lib. 2. titul. 33. primùm quia etiam hereditaria feuda per interpoſitam inueſtitutam acquiruntur. lib. 2. tit. 24. Deinde quia feudum ſex modis acquiritur donatione, emptione, permutatione, ſucceſsione, præſcriptione, poſſeſsione, & traditione, vt docuimus lib. diſput.

Quid ſit inueſtitura feudi. *Titul. 2.*

Argumentum.

Inueſtitura fit ſigno aliquo, quaſi ceſſæ poſſeſſionis tradendæ coram paribus curiæ. Et niſi vel per illos, vel per extraneos teſtes, vel per publicum inſtrumentum probetur domino inueſtiturā neganti ſacramentum defertur: qui niſi vel iuret, vel referat, actor abſoluitur.

TEXTVS.

Inueſtitura quidem propriè dicitur poſſeßio: abuſiuo autem modo dicitur inueſtitura, quando haſta, vel aliud corporeum quidlibet porrigitur à Domino, feudi ſe inueſtituram facere, dicente: quæ, ſi quidem ab illo fiat, qui alios habet vaſallos, ſaltem coram duobus ex illis ſolenniter fieri debet: alioqui licet alij interſint teſtes, inueſtitura minimè valeat. Si enim domino adhuc in poſſeßione conſtituto, an facta ſit inueſtitura quæratur, non debet probare niſi per pares curtis illius domus, vel per publicum inſtrumentum à tribus vel à duobus paribus confirmatum. Nam ſi inſtrumentum defecerit, vel quia factum non fuerit, vel quia amiſſum ſit: tunc qui probare deſiderat, pares curiæ illius qui interfuerint, offerat, qui ſi denegauerint, fortè corrupti odio, vel gratia, ſeu pretio, & dicant ſe non interfuiſſe cum inueſtitura facta fuerat, vel non reminiſci: tunc domino cogente iurent tactis ſacroſanctis ſcripturis, quòd huius rei veritatem neſciant: & tunc actor aut alios producat pares, aut iuriſiurandi domino detur electio, vt proinde iuret inueſtituram factam non eſſe, aut ſacramentum vaſallo referat, & ille aut iuret, aut acquieſcat. Quod ſi iurare pares aliqua ex cauſſa recuſauerint, nec dominus eos iurare compellat: liceat vaſallo etiam per extraneos probare inueſtituram. Teſtibus verò deficientibus, iuriſiurandi electio domino detur.

COMMENT.

Propriè poſſeßio.) Inueſtituram, neque ab inueſtiendo dictam. neque latinū eſſe, ſed Barbaricū vocabulū, docuimus in dictionario feudiſtico.

Haſta,vel aliud.) Vt feudum eſt multiplex, ita infeudandi ritus eſt multiplex. Nam ſuus cuique infeudationi ritus, & quaſi ceremonia erat. Regni deferendi nota erat, modò gladius, modò haſta. Ducatus, & Comitatus, vexillum: inferioris feudi, haſta vel annulus.

Solemniter fieri.) Vitioſè vt inueſtituræ ſolemnitas duobus duntaxat collegis adhibitis fieri debeat: ac non potius pro toto vaſallorũ collegio.

Minimè valet.) Vitium repugnantiæ. cum tit. ſuperiore, & proximo: & lib.1.tit.26. ex quibus apparet, huius quæſtionis perplexum & varium ius inter feudiſtas fuiſſe. Cùm alij vaſalli extant, ij ſoli in nouo cooptando, ſiue inueſtiendo teſtes ſunt idonei. lib.2.tit.58.§.2.

Probare niſi.) Inueſtituræ probatio contra patronum vindicantem per Pares curtis facienda eſt.

Domino cogente.) Vitium feudiſticum: Vt quis in ſua cauſſa iuſiurandum aduerſarij teſtibus deferat: id eſt, vt ſi dominus feudum poſſidens inueſtituram factam neget, Pares autem, quos teſtes vaſallus laudat, teſtimonium detrectent, tum iis dominus iuſiurandum deferat. Modò enim dixit, Si Domino in poſſeſſione conſtituto, an inueſtitura facta ſit, quæratur.

Iuriſiurandi electio.) Vitium feudiſticũ: vt cùm vaſallus non poſſidens ſe inueſtitum contendit, deficiente probatione patrono detur optio, vt aut iuret, aut actori deferat. lib.1.tit.26.§.3. cùm tamen alio loco ſtatuatur, vt dominus nullo præſtito ſacramento abſoluatur. li.2.tit.33.§.4. alio rurſus, vt patrono iuſiurandum ſacramentalitium deferatur. lib.1.tit.4.§.1.& tit.23.

Per extraneos.) Deficiente parium probatione extraneorum probatio admittitur. lib.1.tit.26.

Argumentum §.2.

Vaſallo poſſidenti, vel quaſi poſſidenti, ſi dominus feudum non eſſe intendat, iuſiurandum defertur: vt vel iuret, vel referat domino: quo non iurante reus abſoluitur.

TEXTVS.

Si verò Vaſallus quidem poſſideat, vel ſi feudum cameræ, aut cauenæ in duabus ſeu tribus acceptionibus quietis quaſi poſſideat, dominus autem feudum negans eſſe, rem ſuam petat, vel quod de camera, vel de cauena bis vel ter (ſicut diximus) iam ſolutum eſt, deinceps ſoluere renuat: tunc non eſt opus probatione, ſed poſſidenti data electione, aut iuret ſuum eſſe feudum rectũ, aut domino referatur iuſiurandum. Si autem inueſtitura ab eo qui vaſallos non habebat dicatur facta: tunc per quoſlibet idoneos teſtes, aut per publicum inſtrumentum probari poteſt, aut inopia probationis emergente, res decidatur per iuſiurandum.

COM

COMMENT.

Aut domino referat.) Vitium repugnantiæ.lib.1.tit.4.§.1.vbi perſpicuè ſtatuitur, vt vaſallo poſsidenti ſacramentalitium iuſiurandum deferatur. In illis autem aliquoties repetitis præſtationibus, quoniam obligationis præſumptio inducitur:l.cũ de in rem,6.D. de vſur.l.1. C.de fideic. non ſine ratione moueri iudex videretur, vt iuſiurandum deferret ex l. admonendi,31.D.de iureiur.

Inopia probationis.) Vide vt apertè probationem omnem remouet:neque ad iuſiurandum deferendum ſemiplenam probationem requirit, contra lib.2.tit.33.§.2.

Argumentum §.3.

Cum pactionem in feudo adiectam allegans probatione deſtituitur, tum aduerſario ſacramentum defertur, vt id vel recipiat, vel referat.

TEXTVS.

Præterea ſi aliquis tenor præter communem feudi rationem in inueſtitura à domino dicatur interueniſſe, vel ſi dicatur feudum ſub tali conditione dediſſe, vt vaſallus in feſtiuis diebus vadat cum vxore ſua ad eccleſiam: omni facultate probandi domino adempta habeat vaſallus poteſtatem defendendi ſe per ſacramentum. Item ſi vaſallus per pactum ſpeciale, contrà feudi conſuetudinem allegat, veluti de filiarum ſucceſſione: liceat ei tenorem, ſi poteſt, ſicut inueſtituram probare. quòd ſi in probatione defecerit vel ceſſauerit: concedatur domino hoc denegare iureiurando præſtito.

COMMENT.

Præterea ſi aliquis.) Vitium abſurditatis, vt qui factum affirmat, non iuret, ſed is qui negat. Nam ſi iuramentum probationis ſupplementum eſt, ſatis conſtat ei qui dicit, non qui negat probationem incumbere.l.2. D.de probat. Notãdum autem hoc loco eſt, eum qui pactum contra feudi naturam adhibitum contendit, pro actore: qui negat, pro poſſeſſore haberi: quia in his libris regulariter poſſeſſori defenſio tribuitur. libr. 2. tit.58.§.4.

Præter communem.) Omnis enim pactio quæ neque iuri neque naturæ contraria eſt, in inueſtituris admittitur.lib.1.tit.14.§.3.

Vadat ad eccleſiam.) Sic loquebantur Chriſtiani priſcis temporibus, id eſt in eccleſia primitiua, cùm nulla neque templa, neque ſigna, neque aras haberent. Arnobius contra gent. lib.6.In hac enim conſueſtis parte crimen nobis maximum impietatis affigere: quòd neque ædes ſacras venerationis ad officia conſtruamus: non deorũ alicuius ſimulacrum conſtruamus, aut formam; non altaria fabricemus, non aras. Item lib.8. Cur nullas aras habent, templa nulla, nulla nota ſimulacra, nunquam palam loqui, nunquam liberè congregari? Cui Chriſtianus paulò pòſt ita reſpondet:

ſpondet: Quod enim ſimulacrum deo fingam, cùm ſi rectè exiſtimes, ſit Dei homo ipſe ſimulacrùm? templum quod ei extruam, cùm totus hic mundus eius opere fabricatus eum capere non poſsit? Idem ſcribit Lampredius in Alexandro.

Per quos fiat inueſtitura, & per quos recipiatur. *Titul. III.*

Argumentum §. 1.

Inueſtitura de iuſta poſſeſſione facta præſumitur, ac veteris quidem feudi etiam per minorem inueſtitura fit, noui autem per maiorem duntaxat.

TEXTVS.

Inueſtitura autem, aut fit de veteri beneficio: aut de nouo: quæ de veteri fit, etiam à minore poteſt fieri. Siue autem à minore, ſiue à maiore fiat, non de omni poſſeſſione vaſalli, ſed de iuſta tantum facta intelligitur, niſi aliud nominatim dicatur. Noui verò inueſtitura feudi, non ab alio rectè fit, niſi ab eo, qui legitimè ſuorum bonorum adminiſtrationem habet. Qui enim qualibet ratione aliquid de ſuis rebus impeditur alienare: is nec per feudum poterit inueſtituram facere.

COMMENT.

Aut de veteri, aut de nouo.) Nouum appellat quod ei de quo agitur attributum eſt. Vetus verò, quod eius parētibus vel maioribus. In ſingulis igitur & vaſalli & patroni heredibus inueſtitura renouāda eſt. lib. 2. tit. 32.

Etiam à minore.) Minorē feudiſtæ paſsim etiam pupillum appellant. Quare diſputari poſſet, an ſine tutore auctore fieri à pupillo inueſtitura poſsit? Mouet quòd deferre iuſiurandum pupillus ſine tutoris auctoritate non poteſt. l. iuſiurandum, 17. §. 1. D. de iureiur. quod tamen inueſtitura præſtari poſterius intelligetur. Probabilius eſt igitur, veteris feudi inueſtituram fieri à pupillo ſine tutore auctore non poſſe, quod à feudiſta ſine vitio prætermitti non potuit.

De iuſta tantum.) Id eſt, de optima conditione feudi: de feudo proprio, de feudo recto, non de improprio & abuſiuo.

Suorum bonorum.) Qua de cauſſa furioſus, & prodigus prohibentur. Itemque annis viginti minor. l. vlt. D. de cond. & demōſt. l. vlt. C. de legit. tut. Atque etiam, vt opinor, filiusfa. cuius in peculio aduentitio pater vſumfructum habet, feudum in illo conſtituere non poterit. l. vlt. §. filiis autem, C. de bon. quæ lib. Itemque mulier quæ luxurioſè viuit. l. ei mulieri, 15. D. de curat. fur. Item maritus fundum dotalem. l. 1. C. de rei vxor. act. l. ſi ſciens, D. de cont. empt.

Non ab alio.) Feudum igitur à minore, ſi nouum eſt, conſtitui non poteſt. in quo alterum rurſus Feudiſtæ vitium licet animaduertere, qui de tutoris aut curatoris auctoritate nullam mentionem interpoſuit. Nam & ſi iure ciuili pupillus conſtituere alteri vſumfructum non poſsit, l. pupillus,

pillus, 11.D.de acq.rer.dom.tamē non modò tutor id poteſt: verùm etiam tutor pupilli nomine rectè iuſiurandum defert. d.l. iuſiurandum, 17.§.3. D.de iureiur.& res ipſius alienat, atque adeò pupillus rectè tutore aucto-re obligatur.l.5.de reg.iur.l.obligari, D.de auct.tut.

Argumentum §. 2.

Rei alienari prohibitæ conſtitui feudum non poteſt, paterni tamen prædij quod extra familiam alienatam retrahi ab agnato poteſt, rectè ſi fraus abſit, conſtituitur.

TEXTVS.

Sed etiam res cuius alienatio prohibetur, nec per beneficium dari conceditur, niſi in caſibus, vt ecce: ſi quis ex agnatis tuis rem, quæ à communi parente per ſucceſſionem ad eum peruenerit, alienare voluerit: non permittitur ei etiam ſecundùm antiquam conſuetudinem alij eam vendere, niſi tibi vel alij proximiori pro æquali pretio accipere volenti. per feudum tamen cuilibet dare poteſt, niſi fiat in fraudem noſtræ conſuetudinis, vel legis nouæ bonæ memoriæ Lotharij vel Friderici Imperatoris. tunc enim reſciſſa inueſtitura, reddito à te, vel ab alio proximiore videlicet ſecundum antiquam conſuetudinem pretio (ſi quod dederit) is, qui inueſtituram accepit, compellatur rem tibi reſtituere.

COMMENT.

Alienatio prohibetur.) Vitioſa regula. quid enim? Annon res Eccleſiaſticæ alienari prohibentur? Et tamen feuda de iis licere conſtitui, ſexcentis horum librorum locis apertè traditur.

Niſi in caſu.) Ridiculè exceptionem ex alio genere, quàm de quo Regula ſcripta eſt, ſubiungit. Regula enim de allodiis conſtituta eſt. Exceptio verò de feudis. Vno, inquit, caſu, alienari feudum poteſt, cùm in proximum agnatum, aut, eo recuſante, in proximè inſequentem refutatur. Hæc eſt refutatio de qua in diſputatione abundè diſſeruimus.

Vel alij proximiori.) Mendoſè. pro, Vel alij qui ſecundum te proxime ſequatur. Nam ius refutationis ita comparatum eſt, vt proximus remotiori præferatur: neque feudum remotiori, ſine propinquioris conſenſu refutari poſſit. lib.2.tit.39.§.1.

Cuilibet dare.) Quod tamen Friderici conſtitutione ſublatum videtur. lib.2.tit.55.§.2.

Lotharij.) Tertij, quæ extat infra titul.52. Friderici autem conſtitutio extat tit.55.

Argumentum §. 3.

Inueſtitura etiam per ſeruum & procuratorem recipi poteſt, conſtitui autem & per procuratorem, & à fœmina, etiam nouum poteſt.

TEXTVS.

Perſonam verò inueſtituram accipientis non diſtinguimus. nam

etiam

etiam ſeruus inueſtiri poterit, niſi ignorantia prætendatur. Sed vtrum ipſe vel alius pro te inueſtituram faciat, vel ſuſcipiat: nihil intereſſe putamus. poteſt enim hoc negotium & per procuratorem ab vtraque parte expediri. Fœminam quoque etiam noui feudi inueſtituram facere poſſe plerique conſentiunt.

COMMENT.

Non diſtinguimus.) Feudum per procuratorem & dari & accipi hoc iure poteſt:lib.2.ti.58.§.4.iure Gallico,niſi Dominus cōſenſerit nō poteſt.

Etiam ſeruus.) Vitium feudiſticum:vt ſeruus domini nomine inueſtiri poſſit. cùm inueſtituram actum legitimum eſſe conſtet: à quo ſeruus arceri nemo ignorat. præterea quid abſurdius eſt, quàm eum qui ſuo nomine propter indignitatem ab actu aliquo, atque adeò ab eius actus teſtimonio prohibetur, tamen ad eum ſuo nomine admitti? l. qui teſtamento,20.§.3.D.de teſtam. nam ſeruum hominē inueſtituræ teſtem eſſe non poſſe,patet ex lib.feud.2.tit.58.§.2.

Per procuratorem.) Qua de re multa ex hiſtoriis exempla protulimus, diſput.cap.x.

Fœminam quoque.) Quod ait pleróſque conſentire nouum à fœmina conſtitui feudum poſſe, argumento eſt, nonnullos in extraria ſententia fuiſſe.neque iniuria:cùm feudum militaris clientela ſit, quæ patronum clienti viciſsim obligat. mulier autem patrocinium præſtare, præſertim militare,non poſsit. Vitioſè igitur feudiſtæ. niſi dicamus fauore rei militaris conceſſum iſtud mulieribus fuiſſe, vt equiti alicui fructum alicuius ſui prædij aſſignent:vnde ſe tueri,& Reip. præſtare poſsit. Mutua autem ex parte mulieris patrocinij obligatio nulla ſit. Iure quidem ciuili mulier donandi ius habet: l. donari D. de donat. at Langobardico ſine mundualdi auctoritate non habet. Lombard.lib.2.tit.10.qual.mul.alien.

Argumentum §. 4.

Qui fidelitatem detrectat,niſi ea pacto remiſſa ſit,inueſtiri non poteſt. Inueſtituram tamen fidelitas ſequitur.

TEXTVS.

Nulla autem inueſtitura debet ei fieri qui fidelitatem facere recuſat,cùm à fidelitate feudum dicatur, vel à fide, niſi eo pacto acquiſitum ſit ei feudum,vt ſine iuramento fidelitatis habeatur.

COMMENT.

A fidelitate feudum.) Item,vt à mari,Marchio:lib.2. tit.10. Itaque concinnius dixiſſet,à fide fidelium,vel fidelitium,vel neſcio quid ſimile.

Cum à fidelitate.) Argumentum ex notatione, ſi vera notatio eſſet. Cui notatio non conuenit, eidem nomen non conuenit. Sic Iauolenus in l.bonorum,49.& l.propriè, 83.D.de verb. ſignif. Si à beando bona dicta ſunt,quæ plus incommodi quàm commodi afferunt, dici bona non poſſunt.

poſſunt.Ergo ſi à fide feudum dicitur, vbi fides non datur, eſſe feudum non poteſt.

*Niſi eo pacto acquiſitum.)*Vitium feudiſticum inſigne: Vt feudum ab eo qui fidẽ non dat, teneri poſſit: lib.2.tit.24.§.2.& tit.16.& tit.47.primum propter ſuperius argumẽtum, quod & ſi à falſa notatione ductum eſt, retorqueri tamen in caput auctorum poteſt. Deinde quia naturaliter æquitas poſtulat, vt pactum contra naturam contractus adhibitum, aut nullius momẽti ſit.l.cum precario,12.D.de precar.aut nouum contractum efficiat.l.vbi autem,27,D.de mort.cauſſ.don.quid autem magis contra clientelæ ac neceſſitudinis cõtrahendæ naturam eſt, quàm vt ne fides obligetur? Falſum eſt igitur, feudum iſtud appelari poſſe, niſi fortè ὁμωνύμως: vt cùm teſtamentum iniuſtum, aut falſum verbi cauſſa teſtamentum appellatur: aut modius, qui iniquus eſt: aut tutor, qui tutor non eſt.l.2. D. quemadmodum teſtament. aper. l.Paulus, 22. D.de verb.ſign.

Quid præcedere debeat, an inueſtitura, vel fidelitas. Titul.4.

TEXTVS.

Vtrum autem præcedere debeat fidelitas inueſtituram, an inueſtitura fidelitatem, quæſitum ſcio: & ſæpe reſponſum eſt, inueſtituram debere præcedere fidelitatem. Fidelitatem autem dicimus iuſiurandum, quod à vaſallo præſtatur domino.

COMMENT.

*Inueſtituram debere præcedere.)*Quoniam vaſalli obligatio ex patroni beneficio naſcitur, præcedere beneficium oportet: quaſi cauſſam fidelitatis.lib.2.tit.7.

Qualiter iurare debeat vaſallus domino fidelitatem. Tit.5.

Argumentum §. 1.

Vaſalli communis iuſiurandum eſt, vt fidei ſuæ commiſſa non enunciet: domeſtici verò, & eius qui in domini iuriſdictione eſt, vt ipſius caput & exiſtimationem tueatur.

TEXTVS.

Qualiter autem debeat iurare vaſallus fidelitatem, videamus. Iurare ſcilicet ſic debet: Ego iuro ad hæc ſancta Dei Euangelia, quod à modo in anteà ero fidelis huic, ſicut debet eſſe vaſallus domino, nec id, quod mihi ſub nomine fidelitatis cõmiſerit dominus, pandam alii ad eius detrimentũ, me ſciente. Si verò domeſticus, id eſt, familiaris eius ſit cui iurat: aut ſi ideo iurat fidelitatẽ, nõ quod habeat feudũ, ſed quia ſub iuriſdictione ſit eius, cui iurat: nominatim vitã, membrum, mentem, & eius rectũ honorem cuſtodire iurabit.

COMMENT.

Vt Vaſallus domino.) Dominum ergò Barbarici appellant non ratione

proprietatis, quam in re fruenda data retinet.lib.2.tit.8.§.3. ſed vt aliis, locis innumeris, Sgnorem ſiue Seniorem. Aymoinius lib.5.cap.24. Ego Hircmannus à modò & deinceps domino ſeniori meo Carolo regi ſic fidelis & obediens ero, ſicut homo ſuo Seniori. Sed mirum eſt, nulla hoc loco vaſalli officia nominatim exponi: cùm tamen lib.1.tit. 21.§.1.ſcribat, moris eſſe, vt vaſallus in iureiurando ea exponat

Vt vaſallus domino.) Vitium intolerabile. nam primùm omnium cùm varii & vaſallorum, & dominorum gradus ſint, varia quoque eſſe ipſorum inter ſe iura neceſſe eſt. velut in vaſallo Ligio, qui ſubſidium contra omnes nullo excepto promittit: cum alius antiquiorem dominum excipiat. lib.2.tit.28.§.5. Præterea *Vt vaſallus domino*, id eſt ſecundùm iura clientelæ inter vaſallum & dominum contractæ. quemadmodum certa erant olim inter clientes & patronos iura, quæ commemorauimus in Fragm.xii.Tab. Quid igitur, ſi vaſallus ea iura ignoret? An ita pauca & nota ſunt, vt ignorari nequeant? Atqui poſterius non minus viginti cauſſæ feudi amittendi commemorantur: & lib.2.tit.23.& tit.24. diſerte ſcribit, earum omnium rationem potius in bonorum virorum prudentia, & maiorum inſtitutis eſſe poſitam, quàm certa regula aut formula definiri poſſe.

Sub nomine fidelitatis.) Multiplex, igitur arcanum eſt: vt cùm pro familiaritate aliquid amico cōmittitur. Verùm eius ſolius proditio vindicatur, propter id, inquam, vnum proditum felonia committitur, quod tanquam patronus vaſallo concredidit.

Domeſticus, id eſt familiaris.) Eos opinor dicit, quos aliis locis Miniſteriales appellari videmus. Seruos quidē antiqui etiam Familiares appellabant, vt ex Seneca & Macrobio docuimus, in Cōmen.verb.iuris. de miniſterialibus autem diximus in diction.feudali. Sic Domeſtici appellātur. lib. 2. tit. 55. §. 5. Triplex ergo fidelitatis iuramentum eſt. vnum ob feudum, alterum ob familiaritatem, tertium ob iuriſdictionem. id eſt, ditionem, & principatum. Item tria ſubiectorum genera. vnum eorum qui ob feudum, alterum eorum qui ob familiaritatem: tertium eorum qui ob iuriſdictionem alicuius ditioni & imperio ſubiuncti ſunt. Poſtremi iuſiurandi exemplum hoc extat apud Ottonem Friſing.lib.Frideric.cap.19. quod ab epiſcopis & ciuitatibus Italiæ præſtitum eſt: Ego iuro, quod à modò in antea ero fidelis domino meo Friderico Romanorum Imperatori, contrà omnes homines, ſicut iure debeo Domino & Imperatori, & adiuuabo eum retinere coronam imperii, & omnem honorem eius in Italia, nominatim & ſpecialiter ciuitatem illam, & quicquid in ea iuris habere debet, vel in omni virtute comitatus vel epiſcopatus. Regalia ſua non auferam ibidem, nec alibi, & ſi fuerint ablata, bona fide recuperare & retinere adiuuabo. Neque in conſilio ero, néque in facto, quod vitam, membrum, vel honorem ſuum perdat, vel mala captione teneatur. Omne mandatum eius, quod ipſe mihi fecerit

cerit per ſe vel epiſtolam ſuam, aut per legatū ſuum de faciēda iuſtitia, fideliter obſeruabo, & illud audire, vel recipere, vel complere nullo malo ingenio euitabo. Hæc omnia obſeruabo fide bona ſine fraude. Sic me Deus adiuuet, & hæc ſancta quatuor Euangelia. Ad eandem fidelitatis iurandæ ſpeciem caput illud pertinet ex fœdere Mediolanēſi apud Radeuicū lib.1.cap.40. Omnes Mediolanenſes cōmuniter à minoribus vſque ad maiores, ab annis xiiii. & ſupra, vſque ad annos lxx. fidelitatē domino Imperatori iurabūt: & ſine malo ingenio obſeruabūt.

Nominatim vitam, membrum.) Deliratio feudiſtica: quaſi qui patrono fidem ſuam generaliter aſtringit, non hæc omnia complectatur. Itaque Carolus Magnus ſolo Fidei verbo cōtentus fuit lib.Franc.4.tit.46. Suprà id verbum neque finis, neque modus vllus eſt: vti patet ex formula iuramenti decretaliſtici, quod cap. inſequenti aſcriptum eſt.

De forma fidelitatis. *Titul.6.*

Argumentum §. 1.

Vaſalli iuſiurandum eſt, vt ſui domini incolumitatem, ſecuritatem, honeſtatem, vtilitatem, atque in rebus gerendis facilitatem fideliter procuret.

TEXTVS.

In Epiſtola Philiberti Epiſcopi, in decretis xxii. cauſa, de forma fidelitatis aliquid ſcribere monitus, hæc vobis quæ ſequūtur breuiter ex librorum authoritate notaui. Qui domino ſuo fidelitatē iurat, iſta ſex in memoria ſemper habere debet: incolume, tutum, honeſtum, vtile, facile, poßibile. Incolume, ne ſit in dāno domino ſuo de corpore ſuo. Tutū, ne ſit ei in damno de ſecreto ſuo, vel de munitionib. ſuis per quas eſſe tutus poteſt. Honeſtū, ne ſit ei in dāno de ſua iuſtitia, vel de aliis cauſis quæ ad honeſtatē eius pertinere vidētur. Vtile, ne ſit ei in damno de ſuis poſſeßionib. Facile, vel poßibile, ne id bonū quod dominus ſuus facere leuiter poterat faciat ei difficile: néve id quod poßibile ei erat, faciat impoßibile.

Argumentum §. 2.

Vt vaſallus domino, ita viciſsim dominus vaſallo fidem & mutuam in augendis commodis beneuolentiam præſtare debet.

TEXTVS.

Vt fidelis hæc documenta caueat, iuſtum eſt. Sed quia non ſufficit abſtinere à malo, niſi fiat quod bonum eſt, reſtat vt in ſex prædictis conſilium & auxilium domino præſtet, ſi beneficio vult dignus videri, & de fidelitate quam iurauit, eſſe ſaluus. Dominus quoque in his omnibus vicem fideli ſuo reddere debet. quod ſi non

fecerit, merito cenſebitur malefidus: ſicut ille, qui in eorum prauaricatione vel faciendo vel conſentiendo deprehenſus fuerit, perfidus & periurus.

COMMENT.

Dominus quoque.) Superiora omnia nugatoria ſunt, & bardis Langobardiſque hominibus digna. Illud vnum notatione dignum eſt, quod hoc loco ſcribit, parem vaſallo à ſeniore, vt ſeniori ab vaſallo fidem deberi: & quibus de cauſſis vaſallo feudum eripitur, iiſdem de cauſſis ſeniori eripi. quò pertinet l. diuus Claudius, 5. §. j, D. de iur. patron. l ſi patronus non aluerit, 33. D de bon. lib. Patronum tamen à liberto, item vt hunc ab illo in adulterio vxoris deprehenſum interfici nõ licere, argumento eſt l. marito, 24. & l. ſi adulterium, 38. §. liberto. D. ad leg. Iul. de adult. de quo diximus in Diſp cap. Quib. de cauſ. feud amit. Gallicæ autem conſuetudinis in hominio iurando formula hæc eſt, in Summa rurali præſcripta: *Sire, ie vien à voſtre hommage & voſtre foy: & deuien voſtre homme de bouche & de mains.* Here, in tuam me fidẽ & clientelam commendo: tuúque me & lingua & manibus hominẽ & clientẽ fore profiteor. Linguæ & Manus verbo ſignificat defenſionem, quæ & verbis & manu, ſi vſus venerit, debetur.

De noua forma fidelitatis. Titul. 7.

Argumentum.

Vaſalli iuſiurandum eſt, vt domini ſui caput, exiſtimationem ac fortunas fideliter contra quencunque aduerſarium ſolo excepto Imperatore tueatur: eiuſdémque opes augeat: & fidei ſuæ credita, nemini enuntiet. Inueſtituram autem fidelitas, hanc miſsio in poſſeſsionem ſequitur.

TEXTVS.

Eſt & alia de nouo ſuper fidelitatis iuramento forma inuenta, & vtentium approbata conſuetudine, quæ hodie fere in omni curia videtur obtinere, hac ſcilicet: Ego Titius iuro ſuper hæc ſancta Dei Euangelia, quod ab hac hora in antea vſque ad vltimũ diem vitæ meæ ero fidelis tibi Caio domino meo, contra omnem hominem, excepto Imperatore vel Rege. Quod verbũ ſi recte intelligatur, nulla quidem indiget adiectione, ſed integram & perfectam in ſe continet fidelitatem: ſed propter ſimplices & nominis ſignificationis ignaros, ad illius verbi interpretationem hoc adiici ſolet, id eſt: Ego iuro quod nunquam ſcienter ero in conſilio, vel auxilio, vel in facto, quod tu amittas vitam, vel membrum aliquod: quod tu recipias in perſona aliquam læſionem vel iniuriam, vel contumeliam, vel quod tu amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel in antea habebis: & ſi ſciuero, vel audiuero de aliquo,

qui

qui velit aliquod iſtorum contra te facere, pro poſſe meo, vt non fiat, impedimentum præſtabo. Et ſi impedimentum præſtare nequiuero, quàm citò potero tibi nuntiabo, & contra eum prout potero auxilium meum tibi præſtabo. & ſi contigerit te rem aliquam quam habes, vel habebis, iniuſtè vel fortuito caſu amittere, eam recuperare iuuabo: & recuperatam omni tempore retinere. Si ſciuero te velle iuſte aliquem offendere, & inde generaliter vel ſpecialiter fuero requiſitus, meum tibi, ſicut potero, præſtabo auxilium. Et ſi aliquid mihi de ſecreto manifeſtaueris, illud ſine tua licentia nemini pandam, vel per quod pandatur faciam. Et ſi conſilium mihi ſuper aliquo facto poſtulaueris, illud tibi dabo conſilium, quod mihi videbitur magis expedire tibi: & nunquam ex perſona mea aliquid faciam ſcienter, quod pertineat ad tuam, vel tuorum iniuriam vel contumeliam.

Inueſtitura verò facta, & fidelitate ſubſecuta: omnimodò cogatur dominus inueſtitum in vacuam poſſeßionem mittere. Quòd ſi differat, omnem vtilitatem ei præſtabit.

COMMENT.

Vſque ad vltimum diem vitæ.) Hoc abſurdum eſt. nam cum vaſallo liceat, feudum non modo patrono ſuo cedere ac refutare, verùm etiam agnato proximo: atque adeo permiſſu patroni in quemuis alieniſſimum alienare: quomodò perpetuam clientelam iurabit? Neque mihi dicat aliquis, poſt refutationem ſeruitium quidem nō deberi, ſed honorem & reuerentiam. lib.2.titu.38. Nam quæ in hac formula fidelitas iuratur, integrum feudale ſeruitium complectitur: &, vt mox ſubiungit, integram & perfectam fidelitatem. Deinde, quod illò loco de refutatione ſtatuitur, ad caſum alienationis, domini permiſſu factæ produci non poteſt: ne ius in cauſa diuerſa conſtitutum ad diuerſam conferatur. contra l. ſi ſeruus, 49. D. ad leg. aquil.

Contra omnem hominem.) Et hoc quoque vitioſum eſt. nam præter Imperatorem, tacite antiquior dominus excipitur. lib.2.tit.28.§.vlt.

Iuſtè offendere.) Ambiguum tamen hac de re ius fuiſſe, patet ex lib.2. tit.28.§.1.

Omnimodo cogatur.) Non enim ſuam formam inueſtitura prius habere videbitur, quàm abſoluta ſit, l. ſi is qui, 80.§.vlt. D. ad leg. falcid.

Omnem vtilitatem præſtabit.) Vitium repugnantiæ, infra lib.2. titu.26.§. ſi facta.

De inueſtitura de re aliena facta. *Tit. 8.*

Argumentum §.1.

Qui de re aliena aut alteri oppignerata ſciens inueſtitus eſt, euictione non

iuuatur,qui neſciens,iuuatur:ſiue dominus ſcierit,ſiue neſcierit.

TEXTVS.

Quum de re aliena,vel alii obligata inueſtitura fiat,illud diſtinguitur, vtrum ſcienti an ignoranti facta ſit. Qui enim alienæ rei ſciens inueſtituram accepit, niſi pacto ſpeciali ſibi proſpexerit,de euictione agere non poterit: ignorans verò rectè aget, vt aliud eiuſdem bonitatis ſeu quantitatis ei præſtetur. Sed in eo qui inueſtituram fecit,nulla eſt differentia,vtrum ſciuerit,vel ignorauerit.

COMMENT.

Agere non poterit.) Nam ſciēti rem alienam aut obligatam,actio de euictione,niſi nominatim id conuenerit,non datur.l.ſi fundum, 27.C. de euict.vnde deſcriptum hoc videtur caput.

Seu quantitatis.) Legendum arbitror, *Seu quantitas*.vt vaſallus poſtulet à patrono vel alterum feudum tantidem pretij, vel pretium,quanti feudum fuerit.lib.2.tit.25.§.j.

Argumentum §.2.

Vaſallus & prædii feudalis, & ſeruitutis vtilē vindicationem habet;& ſi poſſideat, exceptionem: ſeruitutem autem imponi patiens, ſibi ſoli, non domino præiudicat.

TEXTVS.

Rei autem per beneficium recte inueſtitæ vaſallus hanc habet poteſtatem, vt tanquam dominus poßit à quolibet poßidente ſibi quaſi vindicare: & ſi ab alio eius rei nomine conueniatur, defenſionem opponere. nam & ſeruitutem eidem rei debitam petere poteſt,& retinere. Quid ergo ſi pretio vel dolo,aut incuria ſeruitutem rei beneficiariæ imponi patiatur? & ad dominum ex qualibet cauſa poſtea beneficium reuertatur,an ex eo præiudicium domino generetur,quæſitum fuit:reſponſum eſt,vt vaſallo quidem donec feudum tenet,poßit obeſſe: domino autem, etſi per longa tempora perſeuerauerit ſeruitus,minime noceat.

COMMENT.

Tanquam dominus.) Vitia ſunt hoc loco & ceteris ſimilibus innumera.Primùm enim ſimpliciter hîc traditur,feudatarium agere & conueniri poſſe. At lib.2.tit.43.diſerte traditur, eum ſolum litigare poſſe:quo verbo patronus excluditur: qui tamen proprietatis dominium retinere dicitur.§. ſeq. deinde nihil eius hoc loco traditur, quod tamen prope hoc in genere primum ac ſummum eſt: vt patronus quanuis ipſo ignorante & illaudato res iudicata ſit, tamen rem inter alios actam

ratam

ratam habere cogatur.lib.2.tit.26.§.24.& tit.43. Præterea quid eſt quod hoc loco ſcribit,ſi vaſallus dolo,vel pecunia vel pretio ſeruitutem imponi patiatur: dominum ad quem feudum reuerſum fuerit, ratum id non habiturum?cùm illis locis aperte ſtatuatur,ſi feudi ipſius proprietatem ignorante domino, per iudicium amiſerit, dominum tamen id ratum habere oportere.

Quaſi vindicare.) Vt fructuarius vſumfructum vindicare poteſt:quippe cuius dominium adeptus eſt.l.j.& l.iij.D.ſi vſufr. petat. Ita feudatarius ius feudale,quod vſuifructui ſimile eſt. Quid igitur de prædio?vt vſufructuarius prædij proprietatem vindicare non poteſt: ita meo iudicio nec feudatarius iure ciuili poteſt.Nam quomodo ex iure Quiritium ſuam eſſe illam intenderet, cùm patroni in dominio permanſerit?Vtili tamen agere poſſe videtur,exemplo ſuperficiarii, & coloni.l. tutor.16,§.vlt.D.de pign.act.

Seruitutem petere.) Vt ſicuti fructuarius ſeruitutem petere ſuo nomine non poteſt:procuratorio,poteſt.l.j.§.vlt.D.de op.nou.nunr.quippe cui rei cura omnis commiſſa ſit.l.j.& l.ij.D.vſufr.quemad.cau. eodem modo feudatarius. Itáque locum hunc ex iuris ciuilis ratione intelligendum arbitror.

Quæſitum eſt.) Dubitandi cauſſa hæc erat: quia, etſi fructuarius ſeruitutem prædio imponere non poteſt:l. ſi cuius,13.§.4. & l.ſed ſiquid,15. in fin.D. de vſufr.tamen quia feudatarius qui generi,poſteriſque ſuis feudum quæſiuit,perpetuo iure id tenet:plus poſſe videbatur. Reſponſum eſt igitur,quandiu in feudatarii familia feudum maneat, tandiu ſeruitutem duraturam.quòd ſi feudum domino committatur, extinctum iri:propter Regulam fructuario & feudatario communem: vt rei cauſſam meliorem facere poſſint,deteriorem non poſſint.§.ſequen. prox.& d.l.ſi cuius,§.4,De vſufr.Sed in eo ſibi Feudiſtæ non conſtant, quod alio loco ſtatuunt, vt dominus ratam habere cogatur ſententiam,de toto feudo abiudicato ſe ignoráte & illaudato factam:vt paulò ante diximus ex lib. 2.tit.43. Abſurdum eſt igitur licere feudatario dominum in toto lædere:in particula vtilitatis,non licere.

Argumentum §. 3.

Quod per ſe cõſtans vaſallus feudo adiecit,feudo non accreſcit. ſi cohæreat, accedit. domini enim proprietas permanet: quapropter neque ex mariti feudo mulier dotarium retinet,neque pignus conſultum conſtitui poteſt.

TEXTVS.

E contrario autem ſi quid feudo à vaſallo additum ſit, ſiquidem tale adiectum ſit, quod per ſe ſubſiſtere poſſit, id eſt, vt per ſe cenſeatur, vt prædium: id non accreſcit feudo. Si verò per ſe non poſſit ſubſiſtere, vt ſeruitus: pleriſque placet feudo accedere: &

ſicut partem feudi diſponendam eſſe. meliorem namque conditionem feudi facere poteſt, deteriorem verò ſine domini voluntate, vel eorum agnatorum, ad quos per ſucceßionem pertinet, facere non poteſt. Quamuis enim poſſeßio per beneficium ad eum pertineat, tamen proprietas ad alium ſpectat. Et ideò quartæ, ſiue tertiæ ratione, quæ à Langobardia ſeu à Romanis viris vxoribus fieri ſolet, poſt mortem viri ad mulierem nihil pertinet. Nam nec pignus, quod Conſultum dicitur, fieri poteſt ex feudo.

COMMENT.

Additum ſit.) Vitium feudiſticum. Id enim prætermittit, quod in hac quæſtione caput fuit: nimirum ædificium, de quo diſerte ſcribitur in lib.2.tit.28.§.3, ius in medio relictum à Feudiſtis fuiſſe. Nam quod hoc loco prædium nominat, non ex Iuriſconſultorum, & Latini ſermonis conſuetudine, pro domo intelligendum eſt: ſed tantùm pro agro. vt illud oſtendit, quòd à prædio ſeparat res, quæ per ſe conſiſtere non poſſunt. quo in numero non minus ædes, quàm ſeruitutem poni, nemo ignorat. Dubitare autem, finita clientela vtrius eſſe debeat ager à vaſallo acquiſitus, hominum eſt mentis lumine carentium: cùm id demum feudi nomine cenſeatur, cuius facta inueſtitura eſt. vt libro 1. titul. 4. §. 6. & ſatis conſtet, non ſiquid in feudo eſt, continuò feudi partem eſſe: quum feudum ius ſit. vt de hereditate & rebus ſingulis dicitur, in l. quamuis, 14, D. ſi quis omiſſ. cauſ. & de dote, in l. j. poſt princip. D. de dot. præleg. & de peculio, in l. peculium, 11, §. 1, D. de pecul. Sed de hac quæſtione, quæ præclara & inſignis eſt, vberius diſputabimus, infra lib. 2. tit. 28.

Vt ſeruitus.) De qua tamen ipſa ius quoque ambiguum à Feudiſtis relictum eſt, lib. 2. titu. 28. §. 3. Sed locus hic poſtulat, vt de ſeruitutibus feudalibus diſſeramus: hoc eſt, An vel imponi, vel acquiri, vel amitti, vel remitti ſeruitus feudi poſſit. Et quoniam tum ex Senioris, tum ex vaſalli parte tractari poteſt, bipartita quæſtio eſt. Eius autem firmamentum hoc erit: Feudi cauſſam neque per Seniorem, neque per vaſallum deteriorem fieri poſſe: meliorem, poſſe. lib. 2. titul. 8. §. penultimo, & libro primo, titu. 22. §. ſecundo, & libro ſecundo, titul. 47. Sic enim in vſufructu, neque proprietarius, neque fructuarius deteriorem, ſed meliorem alterius cauſſam facere poteſt. l. vſufructu, 7, §. hac ratione, & l. ſed ſi quid, 15, §. proprietatis, & l. ſi cuius, 13. fructuarius, D. de vſufruct. quod idem de ſeruitutis cauſſa traditur, in l. & ſi forte, 16, §. vltimo, D. ſi ſeru. vindicet. Quantum igitur ad deteriorationem attinet, conſentaneum eſt, Seniorem feudo imponere nouam ſeruitutem non poſſe, ne deteriorem vaſalli cauſam faciat. Sic enim heres fundo legato imponere ſeruitutem non poteſt. l. is cui, 11. §. vlt. D. Quem. ſeru. amit. l. ſi fundum, 105. D. de cond. & demonſt.

monſt. Sic proprietarius imponere fructuario prædio nouam ſeruitutem nō poteſt, per quam deterior vſuſfructus cauſſa fiat: adeò vt ne conſentiente quidem fructuario facere id poſſit. l. ſed ſi quid, 15. §. vltimo, & l. ſequen. D. de vſufruc. Sic neque tutor, neque curator, fundo pupilli, vel adulti imponere ſeruitutem poteſt. l. 3. §. pen. D. de reb. cor. qui ſub. neque maritus in fundo dotali. l. 5. D. de fund. dot. Ex contrario vaſallus feudo imponere ſeruitutem poteſt: ita tamen vt aperto, & commiſſo poſtea feudo extinguatur: neque ſeniori noceat. lib. 2. tit. 8. §. 2. quod tamen neque cum eo conſentit, quòd qui alienare prohibetur, ſeruitutem imponere prohibetur. l. vlti. C. de reb. alien. non alien. neque cum eo, quòd fructuarius fundo imponere ſeruitutem non poteſt, ne proprietatis cauſſam deteriorem reddat. l. ſi cuius, 13. §. fructuarius, D. de vſuf. neque cum eo, quòd fructuarius fundo imponere ſeruitutem non poteſt, ne proprietatis cauſſam deteriorem reddat. l. ſi cuius, 13, §. fructuarius, D. de vſufruct. neque cum eo, quòd in fundo, qui plurium eſt, quæri ſeruitus niſi conſenſu omnium non poteſt. l. per fundum, 11. D. de ſeruit. ruſt. Iam verò quod ad eam ſeruitutem attinet, quæ iam quæſita fuerat, conſentaneum videtur, neque ſeniori licere illam remittere, neque vaſallo illam vel remittere, vel non vtendo amittere. nam neque tutor curatórve, in pupilli adulti ve prædio, neque maritus in fundo dotali remittere, vel amittere ſeruitutem poteſt. l. iij. §. pen. D. de reb. cor. qui ſub. l. ſi communem, 10, D. quemad. ſeru. am. & fructuarius non vtendo ſeruitutem amittens proprietario eo nomine tenetur. l. ſed ſi quid, 15, §. vlti. D. de vſuf. Itémque is cui precariò res conceſſa eſt, ſi dolo culpáve lata id fecit. l. quæſitum, 8. §. ſi ſeruitute, D. de precar. & creditor cui fundus oppignoratus fuerat. l. creditor, 15, D. de pignorat. act. & qui rem per vim abſtulit. l. metum autem, 9, §. pen. D. quod met. cauſ. l. ſemper, 15. §. hoc interdicto, D. quòd vi aut clàm. Atque hæc quidem de cauſſa deteriore. Deinceps de meliore videamus. Nam idcircò probabile eſt, Seniorem poſſe nouam feudali prædio ſeruitutem acquirere: quoniam ſeruitus etiam pro eo fundo, qui nondum meus eſt, ſed meus fore ſperatur, à me acquiri poteſt. l. exiſtimo, 98. D. de verb. oblig. Itaque & heres fundo legato acquirere ſeruitutem poteſt: l. is cui, 11, in fi. D. quemad. ſeru. amitt. & proprietarius etiam inuito fructuario ſeruitutem ſuo fundo acquirit. l. ſed ſi quid, 15, §. vlt. D. de vſufr. Quod ſi ſeruitutem poteſt acquirere, multò magis libertatem acquirere, id eſt, ſeruitute prædia liberare poteſt. quoniam (vt mox dicemus) etiam ſeruitutem acquirere vaſallus poteſt. lib. 2. tit. 8. §. pen. Quæ pars ad huius quæſtionis explicationem ſola reſtat. Nam alio quoque loco, id eſt, lib. 2. tit. 28. § penult. perſpicue traditur, vaſallum acquirere feudo ſeruitutem poſſe. quum tamen fructuario id nullo modo liceat, ne conſentiente quidem proprietario. d. l. ſed ſi, in fi. & l. ij. §. recte, D. ſi ſeruit. vindic. opinor, quòd, vt extraneo per extraneum: ita fundo alieno per extraneam perſonam

acquiri

l.ij.& l.vj.C.de vſuf.differentiæ ratio perſpicua eſt:quia perpetuarium emphyteutę ius eſt:fructuarij, valde incertū.In vaſallo verò ſingulare, vt dixi,ius eſt:quamuis perpetuo iure tenere videatur.

Quod conſultum.) Obſcurus mihi locus, ignoranti quidnam Conſulti nomine ſignificet.niſi forte ἀντίχρησιν intelligamus,cùm feudum pignoris iure creditori vltra annum fruendum datur: qua conuentione creditor optime ſibi cauet & conſulit. Eius autem generis pignus etiam antiquo iure prohibitum fuiſſe, patet ex iis quæ diximus lib.1. tit.2. & tit.5. Poteſt etiam (Conſultum) de lege commiſſoria intelligi, vt ſi vaſallus ſua die pignus non luerit,res creditoris maneat.

Qualiter olim poterat feudum alienari. *Tit. 9.*

Argumentum §. 1.

Iure antiquo vaſallo licuit,parte feudi retenta,reliquam alteri vendere.

TEXTVS.

Eſt autem optima conſuetudine interdicta feudi alienatio, ſuper qua multæ & diuerſæ ſententiæ dabantur in ſingulis ciuitatibus, ſeu curiis,donec Imperator diuæ memoriæ Lotharius III. promulgauit ſuper hoc nouam conſtitutionem, quæ poſita eſt in tit.de benefic. Neceſsitate nanque ſuadente poterat olim vaſallus domino inſcio vel inuito feudi partem vendere, retenta, videlicet alia parte. Si verò vel totum, vel partem volebat per feudum aliquem inueſtire,hoc licebat ei ſine fraude facere. Si autem diſſentiente domino vendebat, ſiue per feudum inueſtiebat (quod & ipſum ſincere hodie & ſine fraude licet ei facere) ſi tamen ſine herede maſculo deſcendente decedebat,vel feudum in manus domini refutabat,aut alia forte ratione intercedente culpa amittebat: tunc omnis feudi alienatio ad irritum reuocabatur: eo excepto quòd ille, qui ſecundo loco beneficium acceperat, non amittebat, ſi priori domino ſeruire,& ab eo feudum recognoſcere volebat,

COMMENT.

Eſt autem.) Vitium importunæ inculcationis.lib.1.tit.5.§.2.& tit 13.

Lotharius tertius.) Extat infrà lib.2.tit.52.Sed vitium eſt in eo,quod ſcribit poſitam eſſe in Lombarda,tit.de beneficiis. non enim Lotharij,ſed Conradi lex ſub illo titulo poſita eſt. Lothariana verò extát lib.Lombard.3.tit.vlt.

Feudi partem vendere.) Ex illa Lotharij lege lib.2.tit.21,§.2.in illis verbis Alienauerit totum,ſine voluntate domini.

In manus domini refutabat.) Feudum enim à vaſallo in manus domini refutatum extinguitur.

Ad irritum reuocabatur.) Nam vt vſusfructus ad proprietarium redit morte fructuarij,qui eius commodum alteri ceſſerat, l. arboribus, 12, D. de vſufru. ita feudum alteri conceſſum iure prioris vaſalli extincto ad dominum reuertitur.l.peto, 69,§.prædium,D.de legat.ſec.l.fundū, 7,D.de act.empt.vt mox planius exponemus.

Hodie licet facere.) Hoc idem traditur infrà titu. vigeſimoſexto, §.beneficium. Sed in lib. ſecundo, tit.55.§.2. perſpicue vetatur omnis feudi alienatio,etiam ſub inueſtituræ colore facta. Quare crederem equidem eius Feudiſtę hæc eſſe verba,qui ante illam Friderici editam conſtitutionem ſcripſiſſet. Mirum eſt autem vaſallum nouum inuito domino acquiri.niſi forte dicamus, modò Imperatori ſui comitatus cōſtent, nihil intereſſe, vter ei militet: dummodò vterque idoneus ſit: ac proinde domini voluntatem præſumi. vt cum pignus à creditore alienatū debitoris voluntate alienatum intelligitur.l.ſi pignori, 29,D. fam.erciſc.l.de acceſſionib.14,in fin.D.de diuerſ.temp præſcript.

Ad irritum.) Propter regulam, Perempto iure prioris perimitur ius ſucceſſoris.lib.1,tit.13.

Et dicemus.) §.ſeq.

Feudum recognoſcere.) Sic, vt non prioris vaſalli, ſed ipſius patroni vaſallus ſit.

Argumentum §.2.

Eodem iure modis aliis feudi partem alienare licuit.

TEXTVS.

Donare autem, aut iudicare pro anima, vel in dotem pro filia dare, nullius curiæ poterat conſuetudine: licet poſſet locare. niſi locatio eſſet fraudulenta alienatio, ſicut eſt per libellum, vt dicatur venditio. Quis enim dubitat, quod libellario nomine ſub viliſſima duorum denariorum penſione perpetuò concedatur vtendum, alienatum in fraudem eſſe? Porrò ſiue de bona conſuetudine, ſiue de praua quæramus: conceſſa erat domino pro æquali pretio redemptio: niſi hoc beneficium amiſerit dominus per refutationem, vel annali ſilentio ex quo ſciuerit computando. Præſcriptione autem triginta annorum ſubmouebatur tam ſciens, quàm ignorans: in prohibendo autem, vel redimendo potior erat proximi agnati, quam domini conditio: ſi tamen feudum erat paternum. De illa verò feudi alienatione quæ à domino fit, ſi dubitetur, lex Imperatoris Conradi conſulatur, quæ poſita eſt in iam dicto titulo De beneficiis.

COMMENT.

Donare autem.) Donationis autem nomine quæuis donatio intelligitur, ſiue inter viuos, ſiue mortis cauſſa.l.alienatum, 67, D. de verborum ſignific.

In dotem

In dotem pro filia dare.) Hoc iuri quidem ciuili conſentaneum eſt: vt qui alienare prohibetur, dare in dotem non poſſit. l. iiij. D. ad leg. Flaui. de plag. l. non ſolùm, 22, §. ſi eum, D. de lib. cauſ. & l j. §. 4. Quand. de pec. act. præſertim quum in dotem datio pro venditione numeretur. l. ex promiſſione, 19, D. de obli. & act. l. ſicut re, 8, §. ſed ſi permiſerit, D. quib. mod. pig. vel hypot. Sed videamus, ne cum reliquo feudiſtico iure non ſatis conſtet. Nam ſi extraneo cedi feudum poteſt, dummodo miles ſit, lib. 2. titu. 34. §. 4. quidni poterit genero in feudum dari? qui modò munus militiæ ſuſtinere, æque vt ſocer, poſſit: tantùm vt reditus prædiorum genero ſoluatur. vt in l. Pomponius, 35. D. fam. erciſc. Itaque Neapol. conſt. lib. 3. tit. 17. permittitur pro ſorore maritanda dotem ex feudo conſtituere. Neque mihi dicat aliquis, iniuriam patrono factum iri: cùm veriſimilius ſit, generum iuniorem diutius ſocero victurum. l. qui duos, 9, D. de reb. dub. Conſtat enim cùm vſusfructus commodum alteri concedi permittatur, tamen vſumfructum non ex eius cui conceſſus eſt, ſed ex ipſius vſufructuarii vita pendere. l. ſi vſusfructus, 66, D. de iur. dot. l. ſi quis domum, 9, §. 1. D. locat. l. arboribus. 12. D. de vſufr. quod idem eodémque modo de re alienari prohibita conſtiturum eſt. in l. peto, 69. §. prædium, D. de legat. ſec. Itaque ſocero ſine filijs mortuo feudum ad patronum reuerteretur: perinde quaſi extraneo datũ fuiſſet. lib. 1. tit. 13. §. vl. In dotalitio verò, diſſimilis ratio eſt. Nam Specul. Sax. lib. 3. articul. 75, In proprietatibus, inquit, vera donatio ſeu vitæ prouiſio fit mulieri, & non in feudo, quia in proprietate nemo illis ad vitam ipſarum infringere poteſt: in feudo verò, eam multis modis vitiari contingit.

Poſſet locari.) Vaſallus feudum locare, etiam ſine domini permiſſu, poteſt. Nam & cui legata eſt habitatio, eam locare poteſt. l. quum antiquitas, 13, C. de vſufruct. & cui res oppignorata eſt. l. creditor, 23, D. de pignorib. & qui vſumfructũ habet. ſed prioris iure perempto, conductoris ius perimitur: vt modò dictum eſt. ita tamen niſi vaſallus quaſi rem ſuam locarit: conductorem enim decepit. d. l. ſi quis domum, 9, §. 1. D. locat. Quinetiã qui alienare & oppignorare prohibitus eſt, locare tamen poteſt. l. penult. §. inſtituto, D. de legat. eo.

Fraudulenta alienatio.) Vt cùm animo donandi res minoris locatur. l. & ideo, 23, D. locat. l. ſed ſi vir, 31, §. ſi duo, D. de donation. inter vir. l. penultima, D. ad leg. iul. repet. l. ij. D. de calumniat.

Libellario nomine.) De quo abunde in Dictionario expoſuimus.

Duorum denariorum.) Qualis eſt locatio vno numo facta. l. ſi quis, 10, D. de acquir. poſſeſſ. l. ſi quis conduxerit, 46. D. locat. l. ſi vſusfruct. 66. D. de iur. dot.

Redemptio.) Licebat domino feudum à vaſallo ſine permiſſu ſuo venditum, reſtituto emptori pretio, intra anni ſpatium redimere. Sed hoc ex praua conſuetudine, vt modò dixit.

Per refutationem.) Refutationem meo iudicio dixit hoc loco pro Recuſationem, cum dominus oblatam à vaſallo emendi facultatem recuſauit. Itaque ſilentium annale refutationi comparat: quaſi hæc expreſſa, illa tacita recuſatio ſit.

Proximi agnati.) Ex eodem iure illud eſt, quòd vaſallus feudum ſuum agnato quãtumuis remoto refutare etiam ſine patroni permiſſu poteſt: dum tamen propinquiorum conſenſum habeat. lib. 2. tit. 39. §. j.

Lex Imp. Conradi.) Quæ poſita eſt in Lombarda, lib. 3. tit. 8. l. iiij. §. vlt. & à nobis relata in lib. 3. tit. 4. Cuius in §. 3. vetatur, ne Seniores militũ ſuorum feuda vlla ratione alienent.

Quis dicatur Dux, Marchio, Comes, Capitaneus vel Valuaſor. *Titul. x.*

Argumentum §. 1.

Primus feudorum ordo eſt, Ducum, Comitum & Marchionum. ſecundus Capitaneorum ſiue maiorum valuaſorum. tertius minorum. quartus valuaſinorum, ſiue plebeiorum qui nuper infeudati ſunt.

TEXTVS.

Qui à Principe de ducatu aliquo inueſtitus eſt, Dux ſolito more vocatur. Qui verò de marchia Marchio dicitur. Dicitur autem marchia à mari: quia marcha, vt plurimum iuxta mare ſit poſita. Qui verò de aliquo comitatu inueſtitus eſt, Comes appellatur. Qui verò à Principe vel ab aliqua Poteſtate de plebe aliqua vel plebis parte per feudum eſt inueſtitus, is Capitaneus appellatur, qui proprie valuaſores maiores olim appellabantur. Qui verò à Capitaneis antiquitus beneficium tenent, valuaſores ſunt. Qui autem à valuaſoribus feudum, quod à Capitaneis habebatur, ſimiliter acceperint, valuaſini, id eſt minores valuaſores appellantur, qui antiquo quidem vſu conſuetudinem feudi nullam habebant. Valuaſore autem ſine filio mortuo, feudum quod valuaſori minori dederat, ad Capitaneum reuertebatur. Sed hodie eodem iure vtuntur in curia Mediolanenſi, quo & valuaſores.

COMMENT.

Dux, Marchio, Comes.) De hiſce omnibus in Dictionario expoſuimus. Summum autem dignitatis gradum Ducatus obtinet: medium Marchionatus, infimum Comitatus. Luithprandus Ticin. libro quinto, cap. 14. Quanquam enim iteratò reges Hugonem atque Lotharium Italici ſuſciperent, Berengarium tamen nomine ſolum Marchionem, poteſtate verò regem: illos vocabulo, Reges: actu autem, neque pro Comitibus habebant.

Iuxta mare.) Quaſi ex Latino & Græco fictum. hoc eſt, ex mari, & ἀρχῆ: fortaſſe propter ſimilitudinem verbi Monarchia. Sed docuimus ex

Germanico

Germanico Marcha fictum eſſe verbum : pro limitis præfecto, vel cuſtode.

Comitatu.) Qui modò præfecturam vrbis, modò regionis ſignificat.

Qui verò à Principe.] Notandus locus, ex quo intelligitur moris fuiſſe, vt non modò primus vaſallorum gradus, atque ordo, verumetiam interdum ſecundus ab Imperatore (quem & hoc loco & paulo ſuperius Principem appellauit) inueſtiretur.

Ab aliqua poteſtate.] Duce, Marchione, Comite. vt libro primo, titu. 1 §. primo.

De plebe aliqua.] Sic interpretor, quaſi dixiſſet, de vicis aut pagis aliquot. vnde Pagenſes ſæpe in his libris nominantur, qui eiuſdem pagi accolæ ſunt. Nam plebeios quidem valuaſoribus paulò pòſt opponit: quo nomine Pagani, id eſt, qui milites non ſunt, intelliguntur. Sed hoc nihil ad eos qui valuaſoribus ſubiiciuntur. nam vt regio, Duci: ciuitas, Comiti: limes, Marchioni: ſic vicus, aut pagus Valuaſori committitur.

Propriè valuaſores.] Impropriè ergò Capitanei.

Qui à Capitaneis.] Impropriè appellatis: hoc eſt, à maioribus valuaſoribus. lib. 1. tit. 7. Ac notãdus eſt locus: vt is qui longo iam tempore feudũ à maiore valuaſore, acceptũ tenet, valuaſoris nomine honoretur, tametſi diminuto, vt Minor valuaſor dicatur. lib. 1. tit. 1. §. notandum. & d. titul. 7. qui verò nuper ab illo inueſtitus eſt, illam nominis dignitatem non obtineat, ſed valuaſinus dicatur, quaſi miles nouitius. In quo vitium eſt abſurdiſſimum, quòd temporis diuturnitatem non definierit. Quòd ſi quis coniecturæ locus eſſet, non incommodum videretur, iuſtum militiæ Romanæ tempus definire: quod eſſe viginti annorum, patet ex Corn. Taciti lib. 1. & l. iij. C. de his qui non impl. ſtip. & l. j, C. de excuſ. veter.

Valuaſores ſunt.] Sed cum hac adiectione *Minores.* lib. primo, titu. 1. §. j. & §. notandum. & tit. 7.

Qui autem à valuaſoribus.] Cautio his in locis adhibenda eſt, ne nominis ambiguitate fallamur. nam valuaſores modò minores intelligit, de quibus proxime ſcripſerat. Ergo ſenſus eſt, Qui verò à minoribus valuaſoribus feudum, quod ab impropriis Capitaneis, hoc eſt maioribus valuaſoribus habebant, ſimiliter acceperint, &c.

Valuaſini, id eſt minores valuaſores.] Mendum eſt fœdiſſimum, pro *Minimi.* Semper enim minores valuaſores feudi recti & proprij ius, ſiue conſuetudinem habuerunt. d. libro primo, titul. 1. §. notandum, & alijs locis ſimilib. Eius autem rei rationem ſubiicit, quam in lib. 1. titu. 1. §. j. expoſuimus.

Valuaſore enim.] Iterum ſubaudiendum eſt, Minore.

Valuaſori minori.] *Minimo*, iterum corrigendum eſſe, quis non videt? ex d. tit. 1. & tit. 7.

Ad Capitaneum.) Improprium, qui proprie maior valuaſor appellatur.

In Curia Mediolanenſi.)Quod idem dictum eſt d.tit.7.

Antiquo vſu.) Dum Langobardi Regibus vterentur, neque dum ſibi Remp. inſtituiſſent:in qua parem plebeiis & infimis iuris ac libertatis conditionem tribuerunt.Otho Friſing.lib.Frider.2,cap.13.

Sine filio mortuo.)Feudum primam ſuam naturam & conditionem retinebat:quamuis in ſecundum gradum tranſlatum eſſet.

In Curia Mediolanenſi) Vbi plebeij æquo prope ac pari iure vtuntur cum optimatibus.

TEXTVS.

Ceteri verò qui ab antiquis temporibus beneficium non tenent, licet nouiter à Capitaneis, ſeu à valuaſoribus acquiſierint, plebeii nihilominus ſunt. Nam illi qui ſoldatam habuerunt, vel acceperunt, vel habent, per eam nullum pedagium, ſed nec feudi vſum acquirunt. Soldata autem eſt praſtatio quadam annua gratuita, qua à neutra parte tranſit in heredē. Morte enim dantis vel accipientis interueniente finitur. Soldata verò dicitur, quia plerumque in ſolidorum donatione conſiſtit:quãdoque autem in vino & annona conſiſtit.

COMMENT.

Plebeij nihilominus ſunt.)Plebeios valuaſoribus opponit: ſicut militibus opponuntur in l.milites, 8.C.de quæſtion. Nam vaſalli (vt ſæpe dixi) & valuaſores omnes milites ſunt. Ergo qui viginti iam annos feudum à maioribus valuaſoribus adeptum poſſederunt, quia publicum munus ſuſtinuerunt,non iam amplius plebeij, ſed valuaſores, & cum adiectione minores appellabantur. Ceteri licet à Capitaneis impropriis, qui iidem proprie valuaſores dicuntur, feudum nuper adepti ſint, tamen plebeiorum nomen retinent. Nihil autem pertinere hunc locum arbitror ad nobilitatem. Aliud eſt enim nobilem, aliud vaſallum eſſe. de vtróque Otho Friſingenſis lib. Frid.2. cap.18. Nec prætereundum de cuiuſdam præruptæ audaciæ ſtratoris virtute videtur: qui dum tædio longæ obſidionis affectus, ceteris aſſiliendi arcem exemplum præbere vellet, gladio tantùm & clypeo, paruáque (vt id genus hominum ſolet) ſecuri, quæ ſellæ ab iis alligatæ portantur, vſus, aggerem aggreditur. Et mox: Quem Rex ad ſe vocatum militari cingulo ob tàm præclarum facinus honorandum decreuit. At ille quum ſe plebeium diceret, in eodémque ordine velle remanere, & ſufficere ſibi conditionem ſuam, honeſte donatum ad propria redire permiſit contubernia.

Soldatam

Soldatam acceperunt.) Qui de feudo camera vel cauenæ inueſtiti ſunt, improprium feudum obtinent.vt lib.2.tit.1.§.2.Non igitur proprie vaſſalli,aut valuaſores ſunt:ſed plebeij permanent.

Vel acceperunt,vel habent.) In duabus tribúſve acceptionibus .lib. 2. tit. 2.§.2.

Nullum pedagium.) Apud Aluarottum eſt,Paradogium:quo verbo quid ſignificetur, plane non intelligo. Nam ad parium ius proptereà referri poſſe non videtur, quòd continuò ſubiungit, eos ne feudi quidem vſum acquirere. Itaque videndum, an Pedagium hoc loco dictum ſit pro cōmeatu,ſiue annona militari: de qua ſub tit.C.de erogat.annon. mil.Sic Vlpianus in l.ex eo,42,D. de mil.teſt. Qui nondum in numeris ſunt,licèt etiam lecti tyrones ſint,& publicis expenſis iter faciant,nondum milites ſunt. Pedare autem & repedare antiquum eſſe verbum, nemo ignorat, & Pedem pro humano veſtigio. Itaque cogitandum an Pedagium ex eo fictum ſit, quaſi pro viatico militari: de quo dicemus infrà,tit.7.§.vlt.

A Solidis.) Qua de re in Dictionario expoſuimus.

De ſucceſſione fratrum,vel gradibus ſuccedentium in feudo. Tit.11.

Argumentum §.1.

Ad ſucceſsionem feudi liberi mares,& ex iis prognati gradatim admittuntur. Filiæ verò & ex iis prognati, niſi vel inueſtitura facta ſit, vel ita pacto conuenerit,excluduntur.

TEXTVS.

Per ſucceſsionem quoque ſicut per inueſtituram beneficium ad nos pertinet. Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima cauſſa liberorum eſt. Filiis enim exiſtentibus maſculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps, per maſculinum ſexum deſcendentibus,ceteri remouentur agnati. Ad filias verò ſeu neptes, vel proneptes, vel ex filia nepotes, ſeu pronepotes ſucceſſio feudi non pertinet. Proles enim fœminini ſexus, vel ex fœminino ſexu deſcendens, ad huiuſmodi ſucceſſionem aſpirare non poteſt: niſi eius conditionis ſit feudum,vel eo pacto acquiſitum.

COMMENT.

Sicut per inueſtituram.) Mendoſe. nam etiam in eo qui ſucceſſione feudum adeptus eſt, neceſſaria inueſtitura eſt. lib.2. tit. 24. Addere igitur hoc amplius debuit per nouam inueſtituram.

Mortuo eo.) Inculcatio importuna.lib.1.tit.1.§.2.& tit.8.& tit.14.§.2.& tit. 19.§.2.

Ex filio nepotibus.) Non ex filia, vt mox inferet.

Ad filias.) Vitium odioſæ inculcationis.lib. 3. tit.1.§.3. & tit. 8. & tit. 14.§.3.

Ex filia nepotes.] Auito feudo nepotes ex filia non ſuccedunt, materno verò filij ſuccedunt.lib.2.tit.15.

Eius conditionis ſit.] Diligenter notanda duplex exceptio eſt, quarum vtranque exponit lib.2.tit.50.Nam poſterior ad filios, itémque ad nepotes neptéſve ex filiis referri debet. ſuperior verò ad fœminæ de nouo inueſtitæ filios.Nam fœminæ conceſſum feudũ eius cõditionis eſt, vt nihil prohibeat filium ex ea natum ſuccedere.

Argumentum §.2.

Deficiente ſtirpe cui feudum obuenerat, ſi qua alia ſupereſt,ad eam gradatim feudum regreditur:ita támen,vt filiæ filiarúmque liberi excludantur.

TEXTVS.

His verò deficientibus,vocãtur primò fratres cum fratrum præmortuorum filiis, deinde agnati vlteriores. Quod ita intelligendum eſt,ſi feudum ſit paternum:hoc eſt, ſi fuit illius parentis,qui eius fuit agnationis communis. Si enim Titii auus de nouo beneficio fuerit inueſtitus, Titio ſine legitimo herede maſculo defuncto, eius feudi ſucceſſio non pertinet ad eiuſdem Titii patruum magnum, nec ad prolem ex eo deſcẽdentem:imò reuertitur ad dominum. Ad cognatos enim eius beneficium non pertinet,neque beneficii ſucceſſio.

COMMENT.

Fratres cum fratrum filijs.) Inſignis locus,ex quo intelligitur regula iuris feudiſtici: Vt fratre mortuo frater ſuperſtes vna cum fratris ante demortui filiis ſuccedat.Quod non ita intelligendum eſt,quaſi frater fratri,aut fratris filij patruo ſuccederẽt: nũquam enim id vere dici poteſt. ſed vt filius patri, vnáque nepotes auo ſuccedant:quæ ſucceſſio in ſtirpes appellatur.l.2,l.3.& l.4.C.de ſuis& legit.vt nõ dubiũ ſit,quin ſi hoc caſu tres fratres fuerint, quorũ vnus duobus relictis filiis deceſſerit,alter mox nullo ſuperſtite filio decedat, tertius ſuperſtes ex huius hereditate ſemiſſem tãtũ auferat:vt fratris filiis alter tãtũ ſemis relinquatur.

Agnati vlteriores.) Mendoſè: vt dixi lib.1.tit.14.§.2. quia feudum ad agnatos non tranſit:ſed ſtirpe vna deficiente, ad alteram transfertur. Ad quos autem transfertur,primi feudatarij liberi,aut poſteri ſunt.& quoniam ad eum ſolum reſpectum habent, ex eius ſolius reſpectu nomen obtinent. Albert. Krantzius in Vandalia lib.6.cap.32. Hic eſt comitatus Raceburgenſis. Genuit iſte Henricus filium Bernhardum,poſt patris exilium rebus præſidentem.Bernhardus genuit Volradum,Henricúmque militantes: & Bernhardũ in Magdeburgo clericis aſcriptum. Volradus in prælio aduerſus Vandalos periit. Henricus quoque immatura

matura morte ſubtrahitur. Bernhardus ex clericatu rediit ad militiam: & accepta vxore filia Comitis de Haldermunde, breui defunctus eſt, Paruulus ſui nominis, quem reliquit infantem, non diu poſt ſecutus eſt patrem: Ita finitur linea Comitum illorum: rediitq; feudum ſiue beneficium ad ducem Saxoniæ Bernhardum.

Eius agnationis.) Vel potius earum ſtirpium.

Patruum magnum.) Ea feudalis ſucceſſionis natura eſt, vt primum inueſtitum non tranſcendat. lib.2.tit.50. quare cùm auus Titij ſit primus inueſtitus, eiuſdem autem Titij patruus magnus ex ipſius proauo natus ſit, Titio ſine Maſculo herede mortuo, vel eius ſtirpe extincta, feudum ad eius patruum magnum non transferetur. quia ſi transferretur, ſequendo lineam ſanguinis, aui caput tranſcenderetur.

Ad dominum.) Qui generi & poſteris inueſtiti tantùm feudum illud attribuerat.

Ad cognatos.) Quia feudum generi poſteriſque conceſſum, ad eos qui ex filiabus naſcuntur, in quibus familiæ nomen interit, feudum non pertinet. l.1.D.de iur.immun.

Argumentum 5.3.

Domino, qui nouum eſſe feudum contendit, probatio incumbit. neutro probante, iudicis arbitrio vel poſſeſſori, vel actori ſacramentum defertur.

TEXTVS.

Si verò dominus vel alius beneficium defuncti nouum eſſe dicat, agnatus autem illius proximus paternum eſſe contendat, tunc onus probationis incumbit illi, qui nouum dicit. ſed ſcio aliter pronuntiatum eſſe. Bonus enim index cauſſa cognita diligenter intuebitur, cuius potius iureiurando dirimenda ſit hæc quæſtio, vtroque ſcilicet in probatione deficiente.

COMMENT.

Sed ſcio aliter.) Vitium ambiguitatis & repugnantiæ. Ambiguitas ex iuris inſtabilitate oſtenditur. Repugnantia ex eo, quòd cùm toties dicatur, regulare eſſe, vt poſſeſſori iuſiurandum deferatur: vt lib.2.tit.58.§.4. tamen hoc loco dubitatur, vtrum ei qui nouum, an ei qui paternum dicit, ſit deferendum. Ad extremum, Iudicis prudentiæ totum hoc committitur. contrà lib.2.tit.26.§.1. vbi electio iuriſiurandi agnatis datur.

De fratribus de nouo beneficio inueſtitis.
Tit. 12.

Argumentum.

In feudo nouo frater fratri, niſi cautum id fuerit, non ſuccedit: quamuis vnà illud vel cõmuni pecunia, vel communibus armis quæſierint: ſimúlve habitarint. Fructus tamen, quandiu ſimul habitarint, communes ſunt: datique pretii pactio-

 nem

nem dominus reſtituat.

TEXTVS.

Si duo fratres de nouo beneficio & non de paterno ſimul inueſtiti fuerint, vno ſine herede defuncto, ad alterum non pertinet eius beneficii portio, niſi facta fuerit eo pacto inueſtitura. Si duo fratres in caſu cõmuni poſt mortem patris remanſerint,id eſt, habitauerint ſimul,& vnus eorum feudum acquiſierit:plerique dicunt ad alium non pertinere,ſed ad dominum niſi per pactum: ſed neque viuente eo qui acquiſierit:neque poſt mortem eius:fructus tamen erunt communes donec ſimul habitauerint. Quòd ſi cum equis & armis communibus, vel pecunia communi ſit acquiſitum, adhuc idem dicunt, ne forte inuitus dominus alium quàm quem voluerit, ſibi acquirat vaſſallum: dum tamen meminerimus, id quod de communi expenſum eſt, alteri pro parte competenti eſſe reſtituendum.

COMMENT.

Si duo fratres.) Vitium feudiſticum duplex: alterum inculcationis importuniſſimæ:alterum repugnantiæ manifeſtiſſimæ.lib.1.tit.1. §.2.& tit. 14.§.3.& tit.20.

Equis & armis communibus.) Probat hic locus quod alibi diximus,feuda lem militiam equeſtrem fuiſſe. Notandum autem quod de armis communibus nominatim ſcribit. nam etſi fratres ſimul habitent, tamen quod vnus in militia quæſiuit, ipſius proprium eſt,non commune. Legis Lang.tit.60.de fratrib.qui in caſa commun.ſeru.& in Lombarda lib.2.tit.de ſucceſſionib.14.l.ſi fratres,11.Iure autem ciuili, quod aliunde,quàm ex hereditate quæſitum eſt, in cõmuni non redigitur.l. cum duobus,52,§.cùm duo,D.pro ſocio.

De inueſtitura quam Titius accepit à Sempronio. Tit.13.

Argumentum.

Maritus in feudo,quod vxor ei in dotem dedit,non ſuccedit.

TEXTVS.

Titius à Sempronio talem inueſtituram accepit feudi, vt haberet ipſe, & heredes ſui legitimi maſculi,& iis omnibus deficientibus fœminæ. Porrò Titius ſuperſtite tantùm filia deceſſit, ipſa à domino inueſtita fuit, & feudum in dotem dedit, maritoque ſuperſtite ſine liberis deceſſit. Quærebatur ſi ad maritum ſucceſſio feudi pertineat? Reſponſum eſt non pertinere.

COM-

A domino inueſtita.) Itaque non ex paterna hereditate, ſed ex patroni beneficio feudum adipiſcitur. lib.1, tit.8. §.3. Qua de cauſſa cùm Imperante Rodolpho Margarita mortuo Friderico Auſtriæ Duce fratre ſuo Ducatum Auſtriæ poſſideret, cúmque Ottocaro Bohemorum Regi coniugi ſuo in dotem dediſſet: Vuympfelingus cap.41. ſcribit, Rodolphum eam prouinciam, quaſi Imperatori commiſſam repetiſſe, cùm Auſtria (inquit) nequaquam muliebre feudum eſſet. tandem verò ita compoſitam rem fuiſſe, vt Auſtria beneficio Imperatoris dotalis eſſet. Sed cùm Rodolphus ab Ottocaro fidelitatis iuramentum exigeret, indignatus eſt Ottocarus, id ab ſe peti ab eo, qui magiſter curiæ ſuæ fuiſſet. Quibus ex verbis patet, maritum in feudi dotalis nomine hominium ac fidelitatem debere.

In dotem dedit.) Feudum muliebre iure ſummo nihil niſi vſusfructus eſt. nam filij eius, non niſi benignitatis & pietatis ratione ſuccedunt. lib.1. tit.15. vt igitur mulier fundi alieni vſumfructum dare in dotem poteſt. l.dotis fructum, 7, §.2. D.de iur.dot. l.intereſt, 6, C.de vſufr. ſimiliter & feudum poteſt. lib.2. tit.17. quinetiam mulier heres inſtituta, & fideicommiſſo grauata, dotem ex rebus fideicommiſſariis poteſt conſtituere. l.mulier, 22, §.pen. D. ad Trebellian. & Nouell. 39. Sed quæri video, cur mulier dare feudum in dotem poſſit, pater pro filia non poſſit? lib.2. tit.9. §.2. An quia patris in dotem datio, alienatio eſt? mulier autem conſtante matrimonio dominium ſaltem iure naturali retinet? At neque pater ſic alienat, vt mortua in matrimonio muliere non ad ipſam dos reuertatur: etiã ſi mulier emancipata fuerit. l.Iure, 6, D.de iur.dot. l.ſi filia, 5, D. de diuort. & mulier non magis feudi dominium retinet, quàm ipſe pater. l.iij. l.ſi eam dotem, 22, D.ſol.matr. Præterea cum vſufructuarius, vſusfructus ſui commodum cedere alteri poſſit, l.arboribus, 12, D de vſufr. ac proinde in dotem filiæ nomine attribuere, l.intereſt, 6, & l.ſi ſocius, 18, C. de vſufr. quidni pater feudum ſuum filiæ dare in dotem poſſit? præſertim cùm vt vſusfructus morte fructuarij, non eius cui ceſſus eſt finiatur, l.ſi vſusfr. 66, D.de iur.dot. ſic etiam feudum patris, non filiæ morte extinguatur. vt dici non poſſit, cauſſam iſtius differentiæ hanc eſſe, quia filia præſumitur diutius patre victura. l.qui duos, 9, D.de reb.dub. Quid ergo eſt? ratio nimirum hæc fuit, quia patri cum feudi beneficio perſonale munus ſeruitij militaris impoſitum eſt: quod alteri cedere, niſi militi, non poteſt. lib.2. tit. 34. §. 4. vt dubitari non poſſit, quin ſi extraneo militi feudum cedi poteſt, etiam genero militi cedi poſſit.

Non pertinere.) Dubitandi ratio eſt, quia profectitia dos mortua in matrimonio muliere, neque patre ipſius ſuperſtite, penes maritum manet. l.2. D.de dot.releg. & apud Vlp. cap. Inſtit. 6. Sed in feudis ius patroni marito nocet: quod imminui, niſi certa Principis lege, non poteſt, l. Lucius, 11, D.de euict. At neque Conradi, neque Friderici, neque alterius

rius

rius Imperatoris lege marito in vxoris feudo ſucceſſio permiſſa eſt.

De vaſallo decrepitæ ætatis, qui feudum refutauit, vt filij inueſtirentur. Tit. 14.

Argumentum.

Inueſtitura filiis vaſalli rogatu ipſius cedentis facta, feudi qualitatem non mutat.

TEXTVS.

Quidam vaſallus cùm decrepitæ ætatis eſſet, feudum ſuum in manu domini ad hoc refutauit, vt Seium & Sempronium filios ſuos de eodem beneficio inueſtiret. Vaſallo mortuo, Sempronius ſine legitimo herede, Seio adhuc ſuperſtite, deceſſit. Lis eſt inter dominum, tanquam nouum feudum ſibi delatum eſſe dicentem, & Seium paternum eſſe contendentem. Vnde eorum ſententia præualuit, qui dixerunt hoc feudum quamuis refutatum nihilominus eſſe paternum.

COMMENT.

Quidam vaſallus.) Cauſſæ conſtitutio hæc eſt. Ebutius qui de feudo inueſtitus eſt, duos habuit liberos: Sempronium & Seium. Idem cùm decrepitæ ætatis eſſet, feudum patrono ea lege refutauit, vt ſuos liberos de illo feudo inueſtiret, & ſe viuo inueſtiret. Decrepitæ profectò ætatis fuiſſe iſtum oportet, atque adeò delirantis: qui feudum quod ipſo iure in ſuos filios tranſibat, patrono ſine cauſſa refutare voluerit. Sed cauſſam aliquam ignotam & obſcuram fuiſſe ponamus. Vtputa dubitationem aliquam de patroni animo à filiis offenſo. vt lib. 2. tit. 55. §. 5. Ebutio mortuo, tum deinde aliquanto etiam pòſt Sempronio, Seius fratris demortui partem occupat: quaſi ex feudo paterno. lib. 1. tit. 1. §. 2. Patronus contrà Sempronij partem ſuam eſſe aſſerit, quaſi ex nouo feudo, cui frater non ſuccedit. lib. 2. tit. 11. Intentio patroni: Dimidia feudi pars mea eſt. Depulſio Seij: Imo mea. Quæſtio eſt, vtrius ſit. Ratio Seij: Quia cũ pater inueſtitus antea fuerit, ius paterni feudi permanet. Firmamẽtum patroni: At patris inueſtitura per eiuſdem refutationem extincta eſt: ſicuti vſusfructus ceſſione proprietario facta reſtinguitur. l. ſi vſusfructus, 66, D. de iur. dot. Ratio ſecunda: At inueſtituræ renouatio, ius veteris integrum conſeruat: ſicuti vſusfructus extincti repetitio. l. iij. §. 1. D. quib. mod. vſusfr. amitt. Quia nullum afferri ex patroni parte ſecundum firmamentum poterat, lis ſecundum Seium data eſt: quaſi non alterum, ſed idem planè repetitum feudum illud eſſet. Hæc cùm ita ſint, nemo, vt opinor, negauerit, cum hoc § apertiſſimè pugnare §. 12. in capit. Extraord. vbi diſertè traditur, ne patrem quidem filio ſucceſſurum, niſi nominatim in filio inueſtiendo id conuenerit.

De inue-

Argumentum §.1.

Controuerſia de qualitate feudi inter agnatum, & vaſalli mortui generum, per iudicem ordinarium, vel arbitrum diſceptanda eſt.

TEXTVS.

Vaſallus ſuperſtite tantùm vna filia deceßit, illa verò maritum accepit, cui dominus accepta pecunia partem feudi, quod pater puellæ habebat, retenta ſibi parte altera, dedit. Nunc quidam agnatus defuncti cum marito agit, dicens, totum hoc feudum eſſe paternum, & ideo omnimodo eſſe ad ſe deuolutum. E contrà maritus contendit hanc partem, quam ipſe habet, nouum feudum eſſe, & ideo domino apertum: quæritur igitur, vtrum apud dominum eundem & in eius curia cogatur agnatus defuncti litigare, vel apud agnati iudicem, vel arbitrum, vtriuſque conſenſu electum, hoc eſſe debeat? mihi & aliis placet, potius apud iudicem ordinarium, vel arbitrum, quàm apud eundem dominum hoc litigium determinandum.

COMMENT.

Hanc partem.) De parte ergo tantummodò dubitatio erat: quaſi pars altera paterna ſine dubio, & gentilitia fuiſſet, quæ, vaſallo ſine filio mortuo, ad eos qui eiuſdem ſtirpis ſunt pertinet. lib. 2. tit. 11. & tit. 50.

Quàm apud eundem dominum.) Vitium repugnantiæ: vt lis inter vaſalli demortui agnatũ, & extraneum non in patroni curia, per pares: ſed per iudicem ordinarium, vel arbitrum diſceptanda ſit. At lib. 2. tit. 46. cauſſa hęc eadem, vt opinor, & totidem propè verbis proponitur: ac Feudiſtarum, qui ſuo conſilio partem contrariam adiuuerunt, contrarium reſponſum profertur, vt apud dominum diſceptetur, quoniam ob euictionis periculum eius intereſt.

Argumentum §.2.

Vtrius eorum probatio ſit, iudicis arbitrium eſt: qui, ſi probatio deficiat, agnatum aut ad iuſiurandum, aut ad relationem adiget.

TEXTVS.

Item placet, agnatum non ſemper cogendum probare feudum hoc eſſe paternum, ſed ab aduerſa parte nouum eſſe probandum. Qua deficiente in probatione, tunc agnato (vt dictum eſt) cauſſa cognita detur electio, quatenus vel iuret eſſe paternum vel alteri parti referat iuſiurandum. & ille aut iuret aut taceat.

COMMENT.

Non ſemper cogendum.) Vitium abſurditatis: vt qui feudum quod alter poſſidet

poſſidet ſuum eſſe intendit, probare nō cogatur. l. ij. & paſſ. D. de probat.

Agnato electio.) Vitium repugnantiæ. Nam regulare eſt, vt poſſeſſori iuſiurandum deferatur. lib. 2. tit. 58. §. 4. quamuis ex parte tantùm poſſideat. lib. 1. tit. 4 §. 3. & tit. 12. hoc autem caſu feudi partem maritus, partem dominus poſſidebat, neutram agnatus.

Argumentum §. 3.

Controuerſia duorum eiuſdem ſe feudi vaſallos contendentium, per dominum, ſi eos euocet, diſceptanda eſt. inuitus alter ab altero eò vocari non poteſt.

TEXTVS.

Illud tamen ſciendum eſt, quòd ſi inter duos, qui dixerint ſe eſſe vaſallos de feudo fuerit dubitatio: alter alterum inuitum trahere non poteſt ad dominum, vel eius curiæ iudicium. Si verò cum ſua curia dominus vocauerit eos: nemini eorum licet illius domini, vel eius curiæ examen declinare.

COMMENT.

Inuitum trahere.) Huius iuris rationem, aut æquitatem fateor me nullam omnino perſpicere: vt controuerſiæ de feudo inter conuaſallos exortæ idoneus Iudex ſit dominus. lib. 2. tit. 55. §. pen. prouocare tamen ipſi inter ſe ad illius iudicium non poſſint. an igitur ad rixam & gladios venturi ſunt? At duellum in feloniæ & infidelitatis tantùm crimine permittitur. lib. 2. tit. 39. §. pen. & in Lombard. lib. 2, tit. 54. qualit. ſę quis def. l. quibuſcunque. Denique hoc pugnat apertiſſimè cum lib. Feud. 2, tit. 27. §. ſi duo, & cum d. tit. 55. §. pen.

De controuerſia feudi apud pares terminanda. *Tit. 16.*

Argumentum.

Controuerſia inter dominum & vaſallum per pares diſceptanda eſt: quorum priorem partem dominus eliget, alteram vaſallus. Eligi autem qui fidelitatem non iurauit, niſi vnius conſenſu, non poteſt.

TEXTVS.

Si inter dominum & vaſallum de feudo orta fuerit contentio, per pares illius domus, ſicut lex Conradi dicit, dirimatur, ſi tamen pares habeat. Et ſi quidem dominus & vaſallus conſenſerint in eligendis paribus: nulla dubitatio eſt. ſi verò diſſentiant: tunc quid faciendum ſit, quæritur. ſed præualuit eorum ſententia, qui dixerunt, dominum debere eligere prius quem, aut quos voluerit, & vaſallus ſimiliter hoc faciat ſecundùm numerum à domino comprobatum. Ille tamen vaſallus qui fidelitatem domino non iurauit, domino vel vaſallo diſſentiente pro pari non eſt eligendus.

COM

COMMENT.

Lex Conradi.) Puto idem eſſe mendum hoc loco, quod notauimus lib.1.tit.1.§.2,& lib.2.tit.34.& tit.40.vt pro CONRADI legendum ſit Lotharij.primùm,quia cõſtat nullo legis Conradinę loco diſertè iſtud conſtitutum eſſe lib.3.tit.4. In Lothariana autem dilucidè hoc ſcriptum eſt lib.1.tit.22.§.3. Præterea lex Conradi eam diſtinctionem adhibet,quam hoc loco Feudiſta prætermittit: vt ſi maior eſt valuaſor, appellare liceat:ſi minor,non liceat.

Non iurauit.) De vaſſallis qui hominium aut fidelitatem non iurant, dictum eſt cap.in Diſput.

De eo qui ſibi,vel heredibus ſuis maſculis & fœminis,inueſtituram accepit. Tit.17.

Argumentum §.1.

Pactum, vt fœmina deficientibus maſculis, ſuccedat neptibus ex filia, ſi qui alii ex eadem mares extent,non prodeſt.

TEXTVS.

Qui ſibi, vel heredibus ſuis maſculis, vel his deficientibus, fœminis per beneficium inueſtituram feudi accepit, vna tantùm filia ſuperſtite, nullo alio deſcendente relicto, deceſſit. hac marito paternum feudum in dotem dedit,& deceſſit duobus filiis ex eo procreatis: quorum vnus duas filias reliquit, alter verò vno filio maſculo relicto deceſsit.de prædicto itaque feudo ingentem vidimus quæſtionem: maſculo quidem hoc feudum totum ſibi, quia ſolus eius, qui primo inueſtituram accepit heres maſculus ſit,vendicante:fœminis verò totã ſui patris partem ſibi defendentibus,quia ex eo nullus extitit maſculus.Cumque inter Sapientes ſæpe ſuper hac quæſtione ſit diſputatum,tandem pro maſculo pronuntiatum eſt. non enim patet locus fœminæ in feudi ſucceſsione, donec maſculus ſupereſt ex eo, qui primus de hoc feudo fuerit inueſtitus.

COMMENT.

His deficientibus.) Pactum in inueſtitura,vt filiæ ſuccedant, valet. lib.1. tit.6.§.2.& tit 8.§.3.

Feudum in dotem dedit.) Vxor marito dare ſuum feudum in dotem poteſt.lib.2.tit.13. Quæri autem poteſt, an cùm tantùm ius marito ex vxoris dote quæratur, quemadmodum in lib.De dotibus expoſuimus,vt eius nomine actionem habeat.l.dote,9,C.de rei vindic. idcirco maritus dotalis feudi nomine præſtare fidelitatem debeat.Reſpondendum eſt, debere: quia quãuis propter dotis cauſſam durior eſſe feudi cõditio nõ debet,l.quoties,29, D.ſol.mat. & l.in ambiguis, 85, D. de reg.iur.mulier autem hominiũ vaſſalicum,quod militare eſt,nõ debeat: tamen vxoris nomine illud præſtare debebit. ſicut is cui vſusfructus in dotem datus

T eſt,

eſt, vxoris nomine proprietario cautionem præſtat. Eiúſque rei exemplum ſuperius expoſuimus lib.2.tit.13.

Ingentem quæſtionem.) Dubitandi autem cauſſa hæc fuit: quòd cùm vnica filia inueſtito ſucceſſiſſet, ſublata iam exinde marium & fœminarum differentia videbatur, propter verba pactionis, vt deficientibus maribus fœminæ ſuccederent. nam ſi fœminis locus fuit, etiam fœminarum filiabus ac neptibus locus eſſe videbatur.

Pro maſculo.) Decidendi ratio ex iure quidem feudiſtico aperta eſt ex lib.1. tit.6. §.2. & tit.8. §.3. vbi pactio de filiis & filiabus ad ſucceſſionem admittendis, ſuperſtite filio, filiabus non prodeſt. Ex iure autem ciuili obſcurior. cùm (vt antè dixi) ſtipulatio in filiæ perſona commiſſa, omnem deinceps ſexus differentiam tollere videretur: quæ ſemel ſublata, ex euentu fortuito renouanda non videbatur: niſi fortè, quia non nominatim ſtipulatus eſt filiis, ſed generaliter heredibus: in primo gradu conſtitutum in reliquis omnibus repetitum videatur. argum. l. licet, 74, D. de legat. 1. & l. Caio, Seio, 13, D. de alim. & cibar.

Argumentum §.2.

Feudum militi ab aliquo de ſuo allodio conſtitutum, ſi ex vno filio nepos, ex altero neptis extet, à ſolo nepote recognoſcendum eſt.

TEXTVS.

Nam & illud iudicatum ſcio, ſi ille, qui proprium feudum ſuum militi pro beneficio dedit, duobus filiis relictis deceſſerit, quorum vnus, filia tantum relicta obiit, alter verò filio maſculo relicto ſuperſtite defunctus eſt: quòd miles non debet feudum ſuum per fœminam recognoſcere, donec ſupereſt maſculus ex eo, qui primam inueſtituram fecit. Alii dicunt per filiam non debere recognoſcere, cum de paterno allodio eſſet hoc feudum: alioqui ſi aliunde eſſet, verum eſſet quod dicitur, per fœminam non debere recognoſcere.

COMMENT.

Proprium feudum.) Vox *Feudum*, ſuperuacanea & delenda eſt. Cauſſam enim cõſtituit de eo qui proprium, id eſt allodium ſuum militi per feudale beneficium dedit: vt mox teſtabitur.

Recognoſcere per fœminam.) Id eſt, à fœmina. Notandum ius feudiſticum: ſicut in ſtirpe feudatarij quandiu mas extat, fœmina non ſuccedit feudo: ita in patroni ſtirpe, quandiu mas ſupereſt, fœmina in patronatu non ſuccedit.

Alij dicunt.) Vulgata hæc lectio eſt, ex vulgatis & vſitatis libris reſtituta, vnde totos hoſce verſus tolli ac deleri, nullã ratio eſt. Similes autem iudiciorum diſcrepantias Feudiſtæ proferunt aliis locis innumeris. vt lib.2. tit.28. §.3. & tit.30.

Si aliunde

Si aliunde eſſet.) Vt ſi feudum pater ab alio acceptum alteri in feudum tradidiſſet.lib.2.tit.26.§.23.& tit.34.§.4.

Per fœminam debere.) Imò, NON DEBERE. Negationem enim hic locus apertè flagitat. nam ſi paternum allodium eſt, ius patronatus vnà cum hereditate ad fœminas tranſmittitur. ſi non eſt, non tráſmittitur, cùm ne ad mares quidem tranſeat. Neque enim veriſimile eſt, cùm quis feudum ſibi datum, alteri in feudum dat, ius patronatus poſt ipſius mortem in ipſius filios tranſmitti: ac non ad ſuperiorem dominum integrum reuerti. Non omnium tamen Barbaricorum legibus fœminas in allodio ſuccedere, patet ex leg. Salicæ tit.62. Ripuariæ, 58, Angliorum, tit.7.

De duobus fratribus à Capitaneo inueſtitis. Tit.18.

Argumentum.

Pactum in duorum fratrum infeudatione, vt penes ipſos, eorúmve filios, aut filias feudum maneat: altero filia relicta mortuo ſuam ei filiæ portionem ſeruat: ſine liberis mortuo, fratri eandem attribuit.

TEXTVS.

Duo fratres, ſcilicet Titius & Seius, à quodam Capitaneo de nouo beneficio ſimul inueſtiti ſunt: eo videlicet tenore, vt quandiu ipſi vel eorum heredes maſculi viuerent, & maſculis deficientibus fœminæ, ſi ſupereſſent, feudum haberent. Ex fratribus his vnus, vna filia relicta, altero adhuc viuente, deceßit. Quæritur cui portio defuncti deferatur, vtrum filiæ, an fratri? Reſpondetur, filiæ. Vnuſquiſque enim ſibi ſuiſque heredibus videtur proſpexiſſe. ſi tamen is, qui filiam reliquit ſine herede deceßiſſet, propter tenorem inueſtituræ inſertum, eius pars fratri, non domino eſt quæſita.

COMMENT.

Simul inueſtiti.) Notandus locus: ex quo intelligitur duos ab eodem domino eiuſdem feudi conſtitui vaſſallos poſſe. lib.1.tit.12.

Reſpondetur, filiæ.) Quia regula quæ fœminas extantibus maſculis excludit, eos demum mares præfert, qui ex primo inueſtito prognati ſunt. libro ſecundo, titulo decimoſeptimo. Ex quo ſequitur, vt etiamſi alter frater relicto filio deceſſiſſet, tamen ne hoc quidem caſu filia excluderetur. Suis enim quiſque potius, quàm alterius liberis proſpexit. quemadmodum in l. ſi pactum, 9. D. de probat. Celſus ait, plerunque tam heredibus noſtris, quàm nobiſmetipſis cauemus.

Sine herede.) Id eſt, ſine filia.

Propter tenorem.) Quia pacto cõuenit, vt quandiu ipſi ſupereſſent, feudũ haberẽt. Valet autem pactũ, vt frater fratri in nouo feudo ſuccedat.

lib.1. tit.8. §.1. & tit.20. Et ad hunc locum pertinet illa quæſtio: Si pactum fuerit, vt duo inueſtiti fratres, Caius & Lucius, ſi ſine liberis moriantur, inuicem ſuccedant. Caius autem ſuperſtitibus filiis deceſſerit, Lucius ſine liberis, vtrum Lucij pars ad Caij filios, an verò ad patronum pertineat. Quod magis videtur: primum, quia ſui quiſque beneficij interpres eſt optimus. l. Neratius, 151, D. de reg. iur. l. in conuentionalib. 52, D. de verb. oblig. deinde propter l. hæredes, 57, §.1. D. ad Trebel. vbi in cautione ſimillima præfertur fratris filio is quem teſtatoris exiſtimata voluntas præferri voluit. facit l. qui liberis, 8, §.1. D. de vulg. & pup. & l. ſi ex pluribus, 9, D. de ſuis & legit.

An remoueri debeant teſtes, qui pares eſſe deſierunt. Tit. 19.

Argumentum.

Qui tempore inueſtituræ pares fuerunt, quamuis eſſe poſteà deſierint, idonei tamen teſtes manent.

TEXTVS.

Ex facto quæſitum ſcio, ſi inter dominum & fidelem de inueſtitura feudi contentio emerſerit, quia factam eam dominus neget, ſi vaſſallus offerat eos teſtes qui tempore inueſtituræ pares erant, ſed poſtea qualibet ex cauſſa pares eſſe deſierunt, an ideo ſint remouendi, quia nunc non ſunt pares? Sed quamuis alii aliter ſentiant, tamen mihi & quibuſdam aliis videtur ſufficere, eos tempore inueſtituræ ſaltem pares fuiſſe. Quid enim peccauit, qui inueſtituram accepit, ſi illi quos eo tempore, vtpote idoneos adhibuit, poſtea pares eſſe deſierunt.

COMMENT.

Sufficere eo tempore.) Inueſtituræ teſtes idonei ſunt, etiam qui pares eſſe deſierunt: quia teſtium conditio ex teſtationis tẽpore æſtimatur. l. ad teſtium, 22, §.1. D. de teſtam. quippe cùm iniquum ſit teſtationem propter aduẽtitium aliquod vitium corrumpi. l. in ambiguis, D. de reg. iur.

De controuerſia inter Epiſcopum & vaſſallum. Tit. 20.

Argumentum.

Controuerſia inter dominum & vaſſalum de inueſtitura à domini deceſſore facta, per pares diſceptanda eſt: priúſque vaſſallus inueſtiendus eſt, quàm principalis cauſſa cognoſcatur.

TEXTVS.

Ex eo quod ſcriptum eſt, Si inter dominum & vaſſallum de feudo naſcatur quæſtio, quòd per pares eiuſdẽ curiæ dirimẽda ſit: quæſitũ eſt, ſi quis dixerit ſe à quodã Epiſcopo, fortaſſis iã defuncto, de annua præſtatione aut qualibet alia re per feudũ inueſtiturã accepiſſe, & cum

& cum ſucceſſore eius agat,& ille reſpondendo,neget hunc eſſe vaſſallum, vtrum per pares eiuſdem curiæ ſit iudicandum, ſuper hac quæſtione? Opponit enim vaſſallus, quod dominus eum negat eſſe vaſſallum, & ideo in ea curia pares non habet. Item dicit vaſſallus quòd prius de ſuo recto feudo debet inueſtiri, quàm à nemine iudicari: domino reſpondente, quòd quicquid inter eos, ſiue de inueſtitura, ſiue de fidelitate, ſiue de principali cauſſa agendum eſt, per ſuam curiam eſt expediendum. Sed laudatum ſepæ ſcio, pares illius curiæ ſecundum præfatum modum eſſe eligendos prius, ad quorum ſpectat officium, vt illum prius de ſuo recto feudo inueſtiri faciant: ſed fidelitatis iuſiurandum differatur donec de principali cauſſa cognoſcatur. ex illo enim apparebit vtrum iurare debeat, an non: quod totum expeditæ quæſtionis eſt. Sed ſi conſtiterit vaſſalum aliquid aliud præter id de quo quæritur, ab eodem domino tenere pro feudo: tunc quin debeat de ſuo recto feudo inueſtituram accipere,& fidelitatem iurare,& ſic ad principalem cauſſam accedere, non eſt dubitandum.

COMMENT.

Ex eo quod.) Lex eſt: Cauſſarum & litium quæ inter patronum & vaſſallum naſcentur,pares curiæ iudices ſunto. lib.2.tit.52. §.2. Titius penſionem annuam Sempronio in feudum dedit. Hoc feudaſtri genus ſæpe iam dictum eſt morte finiri, tum patroni, tum vaſſalli: Sed in inueſtitura conuenerat,vt rectum feudum eſſet, perpetuóque iure teneretur. Mortuo igitur Titio,Sempronius ab ipſius ſucceſſore inueſtituram poſtulat: hoc eſt,renouationem cooptationis.vt lib.2.tit.24. Succeſſor, quaſi morte peremptum feudum ſit, eam recuſat. Sempronius pactum interpoſitum fuiſſe contendit. Prouocat ad iudicem ordinarium.Succeſſor parium iudicium offert,quod ex lege in eiuſmodi controuerſiis ordinarinm eſt.lib.1.tit.10.& tit.22.§.3.& lib.2.tit 16. Sempronius argumento partim ex relatis,partim ex notatione mixto ſic vritur: Si pares ſunt,ego ſum conuaſſallus: & inter nos paritas eſt: ac proinde ſum inueſtiendus. Sin vaſſalus,& inueſtiendus non ſum,nulla ante nos paritas eſt. Itaque iudices ex lege idonei eſſe non poſſunt. lib 2.tit.46. Depulſio ſucceſſoris: Imò pares dicuntur etiam per ſe, & reſpectu ſui numeri, quáuis litigátor eis par non ſit. Diſceptatio ex verbi ambiguitate naſcitur. Vtrũ pares in lege dicãtur ij demũ, quibus cũ litigatore paritas eſt, an etiam ij qui eius reſpectu,& cum eo pares nõ ſunt. Quid reſpõdetur? Quod olim ad Achillis rogatũ Pythia reſpõdit: Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe.Pares,inquit Feudiſta,illum de ſuo feudo inueſtiri faciẽt: ſed fidelitatis iuſiurãdũ tãtiſper differẽt,dũ principalis cauſſa cognoſcatur,vtrũ feudũ ſit rectũ, an tortuoſum. Deinde tribus

pòſt verſibus: debet de ſuo feudo inueſtituram accipere, & fidelitatem iurare, & ſic ad principalem cauſſam accedere. Planius autem, lib.2. tit.39. §.2. vt ſi cuius alterius feudi ſine controuerſia vaſallus eſſet, prius inueſtiretur: ſin minus, priore loco cauſſa cognoſceretur. Quam diſtinctionem ne probare quidem, aut intelligere ſatis poſſum. Nam ſi alterius feudi ſine dubio vaſallus eſt, etiam ſine dubio paritatem habet: neque detrectare pares, tanquam paritatem non habeat, poteſt. Sin autem feudum ab eo patrono habet nullum, quo iure apud illos pares litigare cogetur, qui ei pares non ſunt? Potius igitur miſſus Regius diſceptator dandus erit: vt inter minores valuaſores ex Conradi conſtitutione, lib.3. tit.4. §.2. vel Iudex curtis, ex lib.1. tit.18. §.1. & lib.2. tit.46. Atque hæc quidem de patroni & vaſalli controuerſiis ita ſe habent. In iis autem quæ inter vaſalli defuncti agnatum & extraneum inueſtitum naſcuntur, quamuis de feudi parte agnatus ſine dubio vaſallus ſit, tamen non curia, ſed vel Iudex, vel arbiter diſceptat. lib.2. tit.15. §.1.

De vaſallo milite, qui arma bellica depoſuit. *Tit. 21.*

Argumentum.

Feudum monachali capitis diminutione amittitur: & ſi paternum ſit, ad agnatum: ſi nouum, aut agnati deſint, ad dominum reuertitur.

TEXTVS.

Miles qui beneficium tenebat, cùm eſſet ſine liberis, venerabilem domum intrauit: & ſeculo renunciando, arma bellica depoſuit, habitúmque religionis aſſumpſit: & ſic conuerſus factus eſt. hic donec vixerit feudum retinere conatur, quod dominus vel agnatus ad ſe pertinere contendit. Sed iudicatum eſt, domini vel agnati conditionem eſſe potiorem: eò quòd deſiit eſſe miles ſeculi, qui factus eſt miles Chriſti: nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet gerere officium.

COMMENT.

Ingreſſus eſt.) Caroli Magni legibus non licuit homini libero monachiſmum ſine Principis permiſſu ingredi. lib.1. cap.114. Quoniam audiuimus quoſdam ex illis non tam cauſſa deuotionis hoc feciſſe, quàm exercitu, ſeu alia functione regali fugienda, &c. Valens autem retrahi à monachiſmo iubet, & ad militiam remitti. l. quidam ignauiæ, 26, C. de decurion. lib.10.

Iudicatum eſt.) Sic lib.2. tit.26. §.7. & tit.30.

Domini vel agnati.) Vaſalli monachiſmum induentis feudum ſi nouum fuit, domino: ſi paternum, agnato committitur.

Miles ſeculi.) Vitium feudiſticum: vt repugnantia ſint, militare ſuo Principi, & militare Chriſto. Auguſt. Epiſt.5. ad Marcell. Si Chriſtiana diſciplina omnia bella damnaret, hoc potius militibus ſalutis cõſilium

peten-

petentibus.(Luc.3.)diceretur,vt arma abiicerent, ſeque militia penitus ſubducerent.Dictum eſt autem eis,Neminem concuſſeritis,nemini iniuriam feceritis,ſufficiat vobis ſtipendium veſtrum.Quibus proprium ſtipendium ſufficere debere præcepit,militare vtique non prohibuit.

Nec beneficium pertinet.) Vitium feudiſticum: vt feudum non habeat, qui ſeruire feudum non poteſt.libr.2.titu.36.& titu.30. cùm tamen tam multis locis & mulieribus & impuberibus feudi fruendi ius concedatur. Fruſtra autem obiicitur, lib.2.titu. 40. §.3. vbi agitur de beneficiis, quæ clerici à Rege acceperant. Nam is locus non ad militaria, ſed ad otioſa beneficia pertinet, quæ Eccleſiaſtica dicuntur. A nonnullis autem ſolutio excogitatur, vt prima feudi conſtituendi lex ſpectetur:&,ſi ab initio monacho datum eſt, valeat: ſi militi, ſuperueniente monachatu amittatur. ſed non dubium eſt, quin quæ qualitas ſuperueniens actum vitiat, eadem ab initio exiſtens eundem impediat.l.qui ſtatus,8.D.de re mil.l.qui de libertate,28,D.de lib.cauſſ.

*Gerere officium.)*Notandus locus, ex quo intelligatur, Feudale officium militare & bellicum fuiſſe.lib.2.tit.26.§.23,& tit.34 §.4.

De milite vaſallo qui contumax eſt. Titul.22.

Argumentum.

Vaſallus tribus edictis à domino ad curiam vocatus, ex contumacia feudum amittit:dominúſque in poſſeßionem mittitur:quæ tamen vaſallo ſe intra annum ſiſtenti,& litis ſumptus ſoluenti reſtituitur.

TEXTVS.

Dominus vocat militem qui ab eo feudum poßidebat, dicendo eum in culpam incidiſſe,per quam feudum amittere debeat. hic non reſpondet. Quæritur quid faciendum ſit domino? Reſpondeo,eum ad curiam vocare debere: & ſi non venerit, iterum eum debere vocare vſque in tertium, ſpatio ſeptem vel decem dierum, arbitrio eiuſdem curiæ terminando. Quod ſi neque venerit ad tertiam vocationem, hoc ipſo feudum amittat: & ideo debet curia dominũ mittere in poſſeßionem. Sed ſi intra annum venerit,reſtituitur ei poſſeßio: alioqui & beneficium & poſſeßionem amittit: vt in Lombarda de iis qui ad Palatium venire contempſerint.l.ſi cuiuſcunque.

COMMENT.

Feudum amittit.) Hæc decima ſexta feudi amittendi cauſſa eſt, quum vaſallus tribus edictis ad curiam vocatus non affuit. lib. 2. titu. 24. §. 4. Vuymfelingus cap.43: Contulit deinde & iſtis (loquitur de Imp.Henrico Lucelburgio) vt Robertum Siciliæ Regem maieſtatis reum citaret, quem terno edicto citatum, nec comparentem regno priuatum denuntiat. Trium autem edictorum vocationem ſolennem eſſe, ex

iure ciuili nemo neſcit.l.ad peremptorium,68,D.de iudic. l. properandum,11,C.eod.l.cōſentaneum,8,C.quomod.& quand.iud.Sed Nouella CXII. inſtitutum eſt, vt triginta dierum interuallum ſit. Interuallum autem,ſeptem dierum etiam obſeruat.lib.2.tit.24 §.2.

In Lombarda.) Lib.2.tit.43.l.iij. vbi Lodoicus Imp.ſtatuit,vt ſi cuius bona propter capitalem accuſationē Imperatoris nomine occupata ſunt, neque is intra annum & diem vocatus in iudicium venerit, tum bona illa fiſco addicantur. Sic cùm iure Codicis reus vſque ad triennij exitum expectandus eſſet, d.l.properandum, C. de iudic. poſtea Nouella CXII. Iuſtinianus ſtatuit, vt contumax poſt edicta non diutius anno expectetur.

Argumentum §.2.

Dominus qui vaſſallo poſſeſsionem eripuit, tribus edictis ad curiam vocatus: dein ob contumaciam iterum ad maiorem curiam vocatus,ob ſimilem contumaciam vaſſallo diripiendus permittitur.

TEXTVS.

Si verò vaſſallus conqueritur de domino, forſan quia feudum malo ordine intrauit, domino perperam reſpondente, quid vaſſallo faciendum ſit, quæritur? Reſpondetur, eum curiam debere vocare, & in eadem curia de domino conqueri: curia autem debet adire dominum,eumque ſalua reuerentia competenter cogere,vt vel poſſeſsionem reſtituat, & acquieſcat, vel iudicio curiæ ſe committat. Quòd ſi ter admonitus facere diſtulerit, tunc licet vaſſallo ad aliam maiorem poteſtatem ire, & ſibi cōſulere: & ſi dominus ei iuſtitiam facere noluerit,poterit eum deprædari.

COMMENT.

Malo ordine.) Per vim,malo more,& exemplo.

Ad curiam.) Præclarum inſtitutum, vt ſiue patronus in vaſſallum agat, ſiue hic in illum, curia vaſſallorum, iudicium inter illos exerceat. lib.3.tit.4. & lib.2. tit. 55. & aliis locis in quibus quarundam diſcrepantiam oſtendimus.

Salua reuerentia.) Sumptum videtur ab exemplo l. ſi liber, 9. C.de condict.ob.cauſſ.& l.8.C.de lib.cauſſ. quod veteres quique interpretes admonuerunt.

Poterit deprædare.) Barbaricum inſtitutum, vt coercitio non apparitoribus potius, & manu militari officio iudicis, quàm ipſi aduerſario committatur. C. qui reſtituere, 68, D.de rei vindic. l.iij. D. ne vis fiat ei qui in poſſ.Rurſus pugnare hæc videtur cum iis locis, quibus traditur dominum ob eaſdem culpas feudo multari, quibus & vaſſallus multatur.lib.2.tit.26,§.25,& tit.47.

Argumen-

In quib. cauſſis feudum amittatur. *Tit. 23.*

Argumentum. §.1.

Qualis vaſſalli ingratitudo feudi amittendi cauſſa ſit, prudentiæ iudicis potius, & rerum iudicatarum exemplis committendum eſt, quàm vllis regulis definiri poſsit.

TEXTVS.

Cogis me, & ſuper hoc ſæpe ſcribendo multùm vrges, vt cauſſas, quibus beneficium amittatur, enumeratas tibi ſignificarem. Quod ideo diſtuli, quia ſæpius circa noſtræ Reipublicæ curam occupatus, & multis priuatorum cauſſis, aliiſque rerum innumerabilium impedimentis detentus, onus illud ſubire non volebam: ne videar preces tuas parui pendere: & ſtudium diſcendi tibi nunc imminens negligere: quid mihi ſuper hoc videatur, paucis explicabo: dummodo memineris cauſſas illas ſub aliqua certa regula, aut definitione rotunda non poſſe comprehendi. Nam ſicut de probationibus in Digeſtis ſcriptum reperimus, ſic & de his cauſſis ſine calumnia dicere poſſumus. Si quis enim dixerit, quæ cauſſæ quemadmodum alicui domino ad ingratitudinem alicuius vaſſalli probandã poſsint ſufficere, nullo certo modo poſſe definiri: nihil errauerit. De illa tamen ingratitudine loquor, per quam beneficium amittatur. non enim ad hoc ſufficit omnis occaſio, per quam fidelis accepti beneficii videtur ingratus. ſed ſunt quædam (vt ita dixerim) egregiæ ingratitudinis cauſſæ, quibus beneficium ſecundum mores curiarũ ſolet adimi. Quomodo enim vaſſallus, quàm humiliter, quàm deuote, quàm benigne, quàm fideliter erga dominum ſuum debeat ſe habere, potius ex naturalibus & bonis curiarum conſuetudinibus poteſt percipi, quàm lege aut ſcripto aliquo poſsit comprehendi.

COMMENT.

Cogis me.) Obertum de Orto Mediolanenſem Conſulem fuiſſe, diximus initio Commentarij, ex lib. Othon. Friſing. Frid. 2. cap. 12.

In Digeſtis.) Locus hic oſtendit, Obertum ex eorum hominum genere fuiſſe, qui cùm Latinam linguam ex Digeſtorum lectione didicerint, quicquid Latine pronuntiandum eſt, verbis ex lege aliqua ſumptis enuntiant. Itaque cum in l. iij. D. de teſtib. ita ſcriptum eſſet, Quæ probandæ cuique rei ſufficiunt, nullo certo modo ſatis definiri poteſt: ad hunc de amittendi feudi cauſsis locum transtulit. Ex eodem genere illud eſt infrà, §. 6. Natura nouas deproperat edere formas Item illa vulgata ſcurrilia: Rem non nouam aggrederis: de eo qui viduam vxorem ducit. Item: Age cum Geminiano. Et ex eadẽ l. iij. Tu magis ſcire potes. Sed hæc de nugis, plus ſatis.

Egregiæ ingratitudinis cauſſa.) Non omnis ingratitudo, feudi amittendi cauſſa eſt:ſed ea demum quæ grauior & atrocior eſt. Grauitatis autem & atrocitatis æſtimatio iudicis prudentiæ committitur. Nam ſcripto iure ingratitudinis ſpecies, propter quas feudale beneficium renouatur, non ita comprehenſæ ſunt, vt illæ propter quas donatio reuocatur. l. vlt. C. de reuoc. donat. atrox iniuria, manus impiæ, ingés damnum illatum, capitis periculum oblatum, conditio non impleta. quibus additur ſexta, ſuperuenientia liberorum. l. ſi totas, 5, C. de inoff. donat. & l. ſi vnquam. C. de reuoc. donat. vel vt illæ propter quas pater ſuam hereditatem naturali iure liberis addictam & deſtinatam adimit, eóſque exheredat. Nouell. XV. video tamen lib. 1. tit. 19. §. 1. aperte ſcribi, Lotharij conſtitutione certas amittendi feudi nominatas & enumeratas cauſſas fuiſſe.

Potius ex naturali ratione.) Feudiſtica opinio, quam Ro. iuris auctores nunquã comprobaſſent. Itaque patronorũ & cliẽtum iura vetera certa & literis conſignata fuiſſe, Dionyſ. Halicarn. & Plutarchus teſtantur. Lycurgus autem qui ius prope vniuerſum iudicum fidei & poteſtati commiſit, vt hanc Oberti ſententiam probaſſet, tamen nihil iſtorum omnino literis mandaſſet.

Argumentum §.2.

Feudum definitur beneficium, quo prædii dominus vſumfructum eius ea lege in perpetuum alicui concedit, vt ſibi fidem & obſequium præbeat.

TEXTVS.

In primis te illud ſcire oportet, beneficii illius quod eſt genus, talem eſſe definitionem: Beneficium nihil aliud eſt, quam beneuola actio, tribuens gaudium capientibus, capiénſque tribuẽdo: in id quod facit prona, & ſponte ſua parata: vt ait Seneca. Huius autem generis ſpecies quædam eſt beneficium illud, quod ex beneuolentia ita datur alicui, vt proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat: vſusfructus vero illius rei ita ad accipientem tranſeat, vt ad eum, heredéſque ſuos maſculos, ſiue fœminas (ſi de his nominatim dictum ſit) in perpetuum pertineat: ad hoc, vt ille & ſui heredes fideliter domino ſeruiant, ſiue ſeruitium illud nominatim quale eſſe debeat, ſit expreſſum, ſiue inderminate ſit promiſſum.

COMMENT.

Beneficium nihil aliud eſt.) Definitio hæc ſummi generis eſt, ſumpta ex lib. Senec. De benef. 1: quæ à feudalibus beneficiis longiſſime remota eſt. primùm, quia in illis Philoſophicis beneficiis conditio adhibetur nulla: in his adhibetur. Militaris enim opera debetur. deinde in his vltro ci-

tro ci-

tro citróque ciuilis obligatio contrahitur: in illis nulla, niſi quæ naturalis appellatur, nec niſi ex accipientis parte duntaxat.

Rei immobilis.) Vitioſa definitio dicitur, cui pars totius vel ſpecies generis deeſt. vt cùm hic iura, quæ in feudum dantur, non nominantur: quales ſunt dignitates, imperia, poteſtates, aut etiam vectigalia. Præterea, definitio hæc conuenit in prædia colonorum aſcriptitiorum, de quibus libr. Cod. XI. quos tamen à vaſſallis longiſſime differre primo Commentationis cap. breuiter indicatum eſt.

Ad hoc, vt & ille.) Tertium definitionis vitium: ſiquidem ad horum librorum normam eam dirigamus. Cõſtat enim feudum, etiam ſine conditione ſeruitij, atque adeò ſine fidelitatis iuramento conſtitui poſſe. lib.2.tit.3.§.4.tit.16. An tamẽ excuſari poteſt, quòd definitio ea comprehendit, quæ plerunque accidunt? Imò verò ob eam cauſſam, quoniam illa non vera, ſed impropria feuda ſunt, neque illo nomine dignanda: vt ſuo loco diximus.

Seruitium nominatim.) Notandus locus: ex quo intelligitur, feudale ſeruitium definiri nominatim poſſe. vt lib.2.tit.51.§.8. Et ſi definitum non ſit, id deberi quod regulare & ordinarium eſt, nimirum militare munus. lib.3.tit.4.§.j. & lib.2.tit.55 §.j. quod exemplo earum operarum inductum eſt, quæ patronis & libertis præſtantur. nam eæ & certæ & incertæ imponi poſſunt. l. eius artificij, 16, §.j.& ſeq.& l. quoties, 24, D. de oper. libert.

Quæ fuit prima cauſſa beneficii amittendi. *Tit.24.*

Argumentum.

Vaſſallus intra annum & diem à morte domini, vaſſallíve mortui filius intra idem tempus inueſtituram, oblata fidelitate, non petens, feudo multatur.

TEXTVS.

Prima cauſſa beneficii amittẽdi, hæc fuit, & adhuc eſt in pleriſque curiis, ſed in noſtra curia Mediolanẽſi non obtinet: quòd ſi vaſſallus per annũ & diem domino ſuo mortuo ſteterit, quòd heredẽ domini ſui inueſtituram petendo, fidelitatem pollicendo, non adierit: tanquam ingratus exiſtens beneficium amittit: & econuerſo, ſi domino ſuperſtite vaſſallus deceſſerit, & filius eius per iam dictum tempus neglexerit petere inueſtituram, beneficio carebit.

COMMENT.

Filius eius.) Aliud ergo in Regalibus, aliud in minoribus feudis ius eſt. nam illa vaſſallo mortuo ipſo iure ad Regẽ reuertuntur. lib.1.titu.14.§.j. hæc non niſi ob non renouatum intra legitimum tempus hominium. lib.1.tit.21.§.2.& lib.2.tit.40.

Argumentum §.2.

Vaſſallus qui fidelitatem debet, ter à domino legitimè ad eam iurandam euocatus, ob contumaciam feudo multatur.

Eſt &

TEXTVS.

Eſt & alia ingratitudo notanda: ſi dominus inueſtituram pollicendo, vaſalli fidelitatem petierit, & illo non præſtante, dominus tribus vicibus conuenienti tempore, interpoſito forte ſeptem dierum ſpatio, ad curiam ſuam ſuper hoc reclamauerit, & vaſallus tribus vicibus citatus à ſuis paribus iurare noluerit: ſi tamen beneficium tale ſit, vt pro eo iuſiurandū fidelitatis fieri debeat. Sunt enim quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non ſit præſtanda.

COMMENT.

Eſt & alia.) Hoc ego non intelligo. Nam ſi ſola renouandæ fidelitatis prætermiſſio annua, etiam tacente domino, legitima eſt vaſſalli multandi cauſſa, vt modò dixit: quid eſt, quòd domino tantum in vaſſallo appellando, & officij ſui admonendo, laboris & negotij imponit? niſi dicamus, quum in Mediolanenſi curia, vt modò dixit, illa conſuetudo non obſeruetur, hanc cauſſam Mediolanenſium propriam fuiſſe. Neque tamen idcirco illa prima, hæc ſecunda vaſſalli multandi cauſſa numeranda fuerat. Huic autem iuri contrarij ſunt complures Gallorum mores, apud quos peruulgatum hoc prouerbium eſt: *Tant que le ſeigneur dort, le vaſſal veille*: Quandiu dominus dormit, vaſſallus vigilat: id eſt: Quandiu patronus vaſſallo non denunciat, vt fidelitatem & hominium iuret, vaſſallus poteſt fructus percipere. Eiuſq; rei exemplum extat in hiſtoria Regis Franciæ Philippi Valeſij, Chron. Dionyſ. cap. 5. Per id tempus, inquit, Rex ad ſuum Senatum referri iuſſit, de Rege Angliæ, qui monitus vt fidelitatē & hominium ligium pro ducatu Aquitaniæ præſtaret, recuſarat. quærebat igitur, an propter illam contumaciam ducatus ſibi commiſſus & confiſcatus eſſet. Reſponſum eſt, feuda non committi domino propter hominium nō præſtitum, quamuis ea de re vaſſallus eſſet admonitus. ſolos enim fructus interea domini fieri. Itaque miſſi ſunt in Aquitaniam proceres aliquot, qui fructus & vectigalia omnia Regio mandatu ac nomine perciperent. Simul caduceator in Angliam miſſus eſt, qui Regem Angliæ vno edicto pro omnibus citaret, vt ſi ante præſtitutam diem hominium debitum non iuraret, tum ex iure feudali ducatus Regis Galliæ dominio adiudicaretur.

Tribus vicibus.) Sic libro ſecundo, titul. 22. §. primo, vbi tamen de dierum decem interuallo mentio fit ex l. properandum, 11, §. primo, C. de iudic.

Sunt enim quædam.) Vitiū abſurditatis, de quo diximus lib. ſecundo, tit. 1. §. nulla.

Argumentum §. 3.

Ob dominum in prælio deſertum, celatas aduerſarii inſidias, ſtuprum dominæ,

filiæ

filiæ,nurui,ſorori innuptæ illatum,vim,aut manus, aut iniurias eidem illatas,inſidiáſve factas,feudum amittitur.

TEXTVS.

Item,qui dominum ſuum, cum quo ad prælium ierit, in acie periclitantem dimiſerit: beneficio indignum ſe iudicauit. Præterea,ſi vaſſallus præſcierit aliquem contra dominum ſuum, aſſaltum,vel mortem,vel captionem,aut patrimonii grandē iacturam facere molientem: debet dominum ſuper hoc quàm citius poteſt certiorare, vt proinde dominus ſciens prudénſque, periculum valeat declinare. Quod ſi non fecerit, doloque vel negligentia ſua vel fraude celauerit: beneficio ſe cariturum agnoſcat. Rurſus, ſi domini vel dominæ filiæ, vel nurui, aut ſorori in domo adhuc manenti, quæ in capillo dicitur,ſeſe immiſcuerit: feudo,quo ſe monſtrauerit indignum, carere debet. Porro,ſi dominum aſſallierit, vel vicum in quo eſt per vim aggreſſus fuerit, vel impias manus in perſonam domini vbicunque ingeſſerit,vel alias graues vel inhoneſtas iniurias intulerit, vel morti eius veneno, vel gladio,vel aliter inſidiatus fuerit: beneficium amittit.

COMMENT.

In acie.) Sexta feudi amittendi cauſſa ex lib.1.tit.5.item ex lib.2.tit.57.& aliis locis,quos in Diſputatione notauimus. Sed quæri poteſt,an vt ſeruus domini ſaluti ſuam anteponere non debet,l.ſecunda, §.hoc autem, D. de ſenat. Silan. eodemmodo vaſſallus ſalutem ſuam patroni ſaluti poſtponere debeat? Quod non arbitror. arg. l.vj.§.vltim.D.de re milit. vbi militi parcitur, qui reſiſtere non potuit præpoſitum ſuum interficienti.

Dominum certiorare.) Decimam hanc fecimus, cùm vaſſallus dominum de inſidiis ipſi paratis celat. lib. 2. tit.26. §.18. Aliàs autem res impune à vaſſallo celari traditur.lib.2.tit.26 §.5.

Rurſus ſi domina.) Vndecima hæc cauſſa eſt tradita lib. primo, titu.5. §.j. & tit.21.§.2.

In Capillo.) Qua de re in Dictionario expoſitum eſt.

Dominum aſſalierit.) Hæc primæ, ſecundæ, tertiæ & quartæ cauſſæ numero continentur.

Argumentum §.4.

Ob iuſtitiam domino non factam, id eſt contumaciam ob debitum ſeruitium non præſtitum,delationem domino damnoſam,non liberatum dominum incluſum, conſimiléſque cauſſas prudentiæ Iudicis committendas,feudum amittitur.

TEXTVS.

Illud tamen non lateat,quòd ſi quis ſuo domino iuſtitiam facere

 nolueri*t*,

noluerit, feudũ quod tenebat, perdet: ſicut in alio libello tibi ſcripſiſſe hoc credo. Sed non eſt alia iuſtior cauſſa beneficii auferendi, quam ſi id propter quod beneficium datum fuerit, hoc ſeruitium facere recuſauerit: quia beneficium amittit. Aliud eſt, ſi forte ideò non ſeruierit, quia non potuerit. tunc enim feudum non amittit. Item, ſi delator domini ſui extiterit, & per ſuam delationem graue diſpendium eum ſuſtinere fecerit: vel ſi cognouerit dominum incluſum, & eum cùm potuerit non liberauit, feudum perdit. Prædictis modis beneficium debere amitti, tam naturalis, quàm ciuilis ratio ſuadet: quæ poteſt colligi, ſi quis nouam conſtitutionem iuſtas exheredationis cauſſas enumerantem, & alias conſtitutiones veteres, iuſtas ingratitudinis & repudii cauſſas, quibus matrimonia rectè contracta ſoluuntur, & donationes iure perfectæ reuocantur, ſubtiliter ſcrutatus fuerit. Sed quia natura nouas deproperat edere formas, poteſt multis modis contingere, vt aliæ emergant cauſſæ, quibus videatur iuſte adimi poſſe feudum. Ideoque iudex ſolers & diſcretus, & æquitati obſecundare ſolicitus, cuncta ſubtiliter diſpenſans prouideat: ſi qua fuerit antiquioribus cauſſis ſimilis, ſeu maior, vt proinde ſciat, vtrum beneficium ſit amittendum, an nihilominus retinendum. Illud enim eſt certum, quòd non ex omni cauſſa, ex qua opinio vaſſalli grauatur, beneficium amittitur. Nam & ſæpe deierat, & beneficium nihilominus retinet: vt puta qui beneficii portionem alienat abſque domini ſcientia, beneficium quidem retinet, ſed fidem promiſſam ſeruare non videtur.

COMMENT.

Iuſtitiam facere.) Id eſt, iudicio ſe ſiſtere, vt lib. ſecundo, tit. 22. in fine: & in Dictionario copioſius. Hoc autem ad cauſſam decimamſextam retulimus.

In alio libello.) d. lib. 2. tit. 22.

Seruitium facere.) Quod in decimamtertiam cauſſam retulimus.

Delator domini.) Quæ octaua cauſſa eſt: & conſentanea eſt non modò cum veterum patronorum & clientum neceſſitudine, inter quos accuſandi, & grauis teſtimonii dicendi facultas interdicta erat: vti ſcribit Plutarch. in Romulo, & Dionyſ. lib. vndecimo: verùm etiam cum illa patronorum & libertorum. l. prima, §. cùm patronus, D. de offic. præf. vrb. l. vltima, C. de reuocand. donat. l. qui cum maior, 14, D. de bon. libert.

Nouam conſtitutionem.) Significat Nouell. CXV. in qua Iuſtinianus XIIII. iuſtas exheredandorum liberorum cauſsas exponit: parentum autem, octo.

Ingrati-

Ingratitudinis.) Significat l.vlti. C.de reuoc.donat. vbi quinque reuocandæ donationis cauſſæ exponuntur.

Repudii.) Significat l. conſenſu, 8, C.de repud. in qua repudii cauſſæ tum à viri tum ab vxoris parte recenſentur.

Iudex ſolers & diſcretus.) Sic Scæuola in l. mæuia, 13, §.j.D. de ann.legat. Reſpondi, non poſſe abſolute reſpondere: cùm multa oriri poſſint, quæ pro bono ſint æſtimanda: ideóque huiuſmodi varietas viri boni arbitrio dirimenda eſt. Facit.l.in fundo, 38, D.de rei vind.l.de acceſſionibus, 14, D.de diuerſ.& temp.l non poſſunt, D.de legib.

Portionem alienat.) Ex iure antiquo, quod per Lotharij tertij conſt. abrogatum eſt.lib.2.tit.52.lib.1.tit.13.

Beneficium retinet.) Imò, Beneficij portionem. nam qui totum alienabat, totum amittebat: qui partem, partem duntaxat.lib.2.tit.38.

Argumentum §.5.

Ob vaſſalli crimen in dominum, feudíve alienationem, inuito domino factam, domino feudum committitur. ob aliud delictum atrocius, agnato, ſi modò paternum feudum fuerit.

TEXTVS.

Denique ſæpe quæſitum eſt, vaſſallo propter iuſtam culpam à feudo cadente, vtrum ad dominum, an ad ſucceſſorem vaſſalli beneficium pertineat. ſed hæc diſtinctio tam ratione, quam moribus comprobata eſt: vt ſi quidem vaſſallus ita in dominum peccauerit, vt feudum amittere debeat, non ad proximos, ſed ad dominum beneficium reuertatur: vt hanc ſaltem habeat ſuæ iniuriæ vltionem. Si verò non in dominum, ſed aliàs grauiter deliquerit: vel graue quid commiſerit, ſicut ille qui fratrem ſuũ interfecit: vel aliud graue crimen (quod parricidii appellatione continetur) commiſerit, feudum amittit: & non ad dominum, ſed ad proximos pertinet, ſi tamen beneficium fuerit paternum. ſic enim ſæpe pronuntiatum ſcio. Si vaſſallus contra conſtitutionem bonæ memoriæ Lotharii Imperatoris beneficium alienauerit, quia dominum contemnere videtur, ad dominum beneficium pertineat. ſcriptum eſt enim, vt pretio ſe cariturum agnoſcat.

COMMENT.

Sed ad proximos.) Ob crimen vaſſalli, quo dominus propriè læditur, domino feudum committitur: ob aliud publicum, agnato proximo. libro 2.titu.26.§.ſi vaſſallus. Liberis feudum non conceditur: niſi forte, cùm agnati non extant, dominus eis liberaliter ius ſuum remiſerit, & quaſi de nouo beneficio eos inueſtierit. libro ſecundo, titu.51. Cur verò non liberis defertur? cur innocentibus liberis paterni criminis pœna imponitur? An quòd in liberis, ſicut in crimine læſæ maieſtatis,

paterni & hereditarii ſceleris exempla metuuntur? argu. l. quiſquis, 5, §. j. C. ad leg. Iul. maieſt. Nequaquam. non enim atrociſſimi criminis pœna in minores quaſque noxias transferenda eſt. Quid ergo eſt? Ratio & ciuili & naturali æquitati conſentanea eſt: quia feudum vaſſallo eiúſque generi, & poſteris datum, vna ſtirpe vel extincta, vel damnata, continuò ad alteram tranſmittitur: neque vnius peccatum, alteri præiudicat: quemadmodum in iure ciuili traditur, neminem ex alterius facto hereditati neque alligari, neque exheredari poſſe, l. paterfam. 44. D. de hered. inſtit. l. ſi quis ſuo, 33. § legis, C. de inoffic. teſtam. Incertum tamen hac de re ius feudiſticum fuiſſe, patet ex capit. Extraord. §. 26.

Quod parricidii.) Vitium feudiſticum. Sic enim loquitur, quaſi feudum non niſi ob eiuſmodi crimen, ac non etiam ob quoduis aliud capitale facinus amittatur. Similéque mendum extat in lib. ſecundo, tit. 37. §. 1.

Si vaſſallus.) Vitium inculcationis. lib. 1. tit. 13. & lib. 2. tit. 9.

Lotharii.) Tertij, quæ extat infrà hoc lib. tit. 52.

Si de feudo vaſſallus ab aliquo interpellatus fuerit, & dominus eum defendere noluerit. Tit. 25.

Argumentum §. 1.

Actio de euictione vaſſallo datur, vt dominus qui defenſionem detrectauit, vel alterum eiuſdem pretii feudum reddat, vel litis æſtimationem ſoluat.

TEXTVS.

Negocium tale eſt. Quidam vaſſallus à domino tenebat feudum, de quo ab aliquo interpellatus fuit. & ſic vaſſallus dominum vocauit, vt eum defenderet. domino renuente ad iudicem venire, vaſſallus amiſit cauſſam per ſententiam. Nunc verò vaſſallus cambium feudi à domino petit. ad quem dominus reſpondens, ait illum nunquam ab eo hoc feudum tenuiſſe, nec ab eo inueſtituram accepiſſe. contra quem vaſſallus dicit, ſe hoc feudum ab eo tenuiſſe, & inueſtituram recepiſſe, & ab eo petiuiſſe, vt eum in iudicio defenderet, nec tunc temporis inficiabatur illius eſſe, quod idoneis totum teſtibus probat vaſſallus. Reſpondeo: Super negotio iſto, quod literis inſinuaſti nobis, tale eſt ſapientum noſtræ ciuitatis conſilium, videlicet Oberti de Orto, & Gerardi Capagiſti, vt ſi vaſſallus, cùm de feudo interpellabatur, authorem ſuum, id eſt, dominum vt eum defenderet vocauit, & hoc probare poſſit, ſi in eo iudicio vaſſallus fuerit victus de re aliena inueſtitum fuiſſe, vt dominus vaſſallo eiuſdem æſtimationis quod erat tempore rei indicatæ feudum reſtituat: vel nummos in feudum dãdos numeret. & hoc cùm certum eſt vaſſallum de feudo victum fore.

COM-

COMMENT.

Dominum vocauit) Quocunque iudicio poſſeſſor pulſatur, ſtatim denuntiare auctori ſuo debet.l.ſi mancipium,34.§.1.& l.ſi rem quam, 29. §.2.l.empiori,37.D.de euict.Quid ergo eſt,quod aperte ſcribitur in lib. 2.tit. 43, feudatarium ſolum & acturum & defenſurum : etiam cùm de proprietate controuerſia mouebitur?

Cambium feudi.) Alterum feudum, eiuſdem pretij:loco eius quod euictum eſt.lib.2.tit.8.§.1.

Nummos in feudum dandos.) Sic accipio: Vel pretium, quanti feudum fuit: vt pecuniam feudi nomine habeat.ſicuti lib.2. tit.44.vbi vaſſallus qui domini permiſſu feudum ad libellum alienauit, penſionem feudi iure ac nomine retinet.Notandus igitur locus: ex quo intelligitur, pecuniam in feudum dari poſſe.

Si vaſſallus auctorem laudauit) Notentur verba Sapientium conditionalia, vt ſiquidem vaſſallus auctorem ſuum laudet, tum auctor euictionem præſtare teneatur. Ex quo conficitur,ſi non laudarit, non teneri. l.ſi fundo,53.§.1.D.de euict.ac ne ius quidem ſuum ob alienam culpam amittere.

Argumentum §.2.

Dominus quem ſibi vaſſallus feudum abnegaſſe probauit,alterum ei feudum reſtituere cogitur:niſi ſacramentaliter infeudationem abiuret.

TEXTVS.

Sed ſi dominus neget hoc feudum vnquam ab eo tenuiſſe,nec ab eo domino ipſum vaſſallum,vel eius anteceſſores, vnquam inueſtituram accepiſſe, & hoc vel per inſtrumentum publicè confectum, vel per pares curtis vaſſallus poterit probare: dominus ad reſtitutionem feudi tenebitur. alioquin dominus ſacramentum ſubire cogetur, iſtum qui eſt in cauſa, vel eius anteceſſores à ſe vel à ſuis anteceſſoribus,nunquam hoc feudum tenuiſſe, vel inueſtituram accepiſſe.quo facto dominus abſoluendus erit.

COMMENT.

Et hoc poterit probare.) Vtrum illam domini abnegationẽ,an vero ipſam inueſtiturã,an vtrunque?Quod certè neceſſariũ eſt.quid enim attineret domini abnegationem probare,niſi ſimul inueſtitura probetur? In quo tamen viriũ video tã abſurdũ, vt mihi ſatius ſit,locũ hunc tanquã obſcurũ & tenebricoſum omittere, quã tantã in iure feudiſtico abſurditatẽ credere.Huius enim loci ſententiã eſſe hanc oportet,quaſi pluris haberetur domini iuſiurandum,quàm vaſſalli probatio.hoc eſt, vt quamuis vaſſallus inueſtituram ſuam idonee probarit, tamen ſi eam dominus abiuret,dominus abſoluatur.

Argumentum §.1.

Orta inter dominum,& defuncti agnatum,de feudi qualitate controuerſia,agnato in poſſeſsione conſtituto electio vt vel iuret,vel referat,defertur.

TEXTVS.

Si de feudo defuncti militis ſit contentio inter dominum & agnatos defuncti, domino nouum feudum, agnatis verò paternum eſſe contendentibus, agnati in poſſeſſione feudi de quo quæritur, conſtituendi ſunt. Eo facto, ſuper principali quæſtione cognoſcendum eſt: vtroque autem deficiente in probatione,electio iuſiurandi agnatis danda eſt.

COMMENT.

Si de feudo.) Vitium repugnátię oſtendimus lib.2.tit.11.§.2.& lib.1.tit.12.

Argumentum §.2.

Orta inter defuncti filiam,& agnatum de prædii qualitate controuerſia, filiæ poſſeſsio ſeruatur.ſed probatione deficiente,agnato iuſiurandum defertur.

TEXTVS.

Inter filiam defuncti & agnatos eius de quodam prædio mota eſt quæſtio: agnatis feudum,filia verò allodium,ſiue libellarium eſſe aſſerentibus,ſuper poſſeſſione, apud quem manere debeat,quærebatur.reſponſum eſt,apud filiam poſſeſſionē interim eſſe collocādam, deficientibus verò hinc inde probationib. per iuſiurandum cauſa cognita res decidetur,electione danda agnatis.

COMMENT.

Inter filiam.) Idē apertè traditur lib.2.tit.41.& lib.2.tit.51.§.6.vt ſi vaſſalli filia allodium eſſe aduerſus agnatum contendat,agnato iuriſiurādi optio deferatur. ſin autem aduerſus dominum,ipſi filiæ. Conſtat autem eius fauorabiliorem eſſe cauſſam,cui iuſiurandum defertur.lib.2.tit.33. §.2.& tit.58.§. 4. Quare dubitari poteſt, cur agnatus filia fauorabilior ſit:filia verò,patrono.Ego neque differētiæ cauſſam video,neque quæſtione dignam iudico.

Argumentum §.3.

Exorta inter dominum, & defuncti filiam de prædii qualitate controuerſia, poſſeſsio filiæ ſeruatur:eidémque deficiente probatione, iuſiurandum defertur.

TEXTVS.

Defuncto milite,inter dominum & filiam illius, ſuper quodam feudo quærebatur:domino feudum, filia allodium ſiue libellariū eſſe allegante. Reſpondi,filiam in poſſeſſione feudi manere debere, donec

nec de eo iudicetur. probatione verò hinc inde ceſſante, electio iuſiurandi filiæ danda eſt.

COMMENT.

Filiæ danda eſt.) Filiæ ergo aduerſus patronum magis fauetur, quàm patrono: aduerſum agnatum verò, minus quàm agnato. An quod in agnatis feudorum cauſſa fauorabilior eſt: neque primo inueſtito iniuria fit, cuius in genere & ſtirpe prædium conſeruatur? In patrono verò idcirco minus fauorabilis, quia Feudatarij familiæ commodum eripitur.

Argumentum §.4.

Feudi cuius ſucceſsio non eſt, fieri in alterum, etiam vaſſallo viuente, nec conſentiente, inueſtitura poteſt: cuius tamen vis in tempus aperti feudi confertur.

TEXTVS.

Moribus receptum eſt, dominum de feudo militis ſui, quod poſt mortem ipſius ad dominum reuerti ſperabatur, in alium militem inueſtituram facere poſſe: quæ inueſtitura tunc demum capiet effectum, cùm feudum domino, aut heredi ſuo fuerit apertum. Secus eſt in eccleſiaſticis perſonis. nam ſi eccleſiaſtica perſona talem faciat inueſtituram, non aliter valebit, niſi ſibi, non etiam ſucceſſori ſuo feudum aperiatur. & in tali inueſtitura conſenſus eius de cuius feudo ſit, exquiri non oportet.

COMMENT.

Moribus receptum.) Vitium inculcationis. lib.1. tit.3. Item titul.25.§.2. & tit.27,§.2.

Argumentum §.5.

Qui feudum ſciens inficiatur, eo mulctatur: at qui conuaſſallum inficiantem non denunciat, nequaquam.

TEXTVS.

Vaſſallus ſi feudum, vel feudi partem, aut feudi conditionem ex certa ſcientia inficiatur, & inde conuictus fuerit, eò quòd abnegauit feudum eius vel cõditionem: expoliabitur. alius autem vaßallus, quamuis hoc ſcien non patefaciat, feudum tamen retinet: aut ſi aliam rem dominũ celauerit vaſallus, feudum tamen non amittit.

COMMENT.

Feudum inficiatur.) Decima quinta hæc amittendi feudi cauſſa eſt. in qua diſputatum eſt, an etiam qui dubitanter reſpondet, feudo multandus ſit. lib.2. tit.26.§.22. & tit.34,§.5.

Aliam rem domini.) Quæ tamen non ad ipſius vitam, aut inſigne dam-

num pecuneat. nam illa celatio decima vaſſalli multandi cauſſa eſt, lib.2.tit.24.§.4.

Argumentum §.6.

Feudum triginta annorum præſcriptione etiam ſine inueſtitura acquiritur.

TEXTVS.

Si quis per triginta annos rem aliquam vt feudum poſſedit, & ſeruitium domino exhibuerit, quamuis de ea re non ſit inueſtitus, præſcriptione tamen triginta annorum ſe tueri poteſt.

COMMENT.

Per triginta annos.) Iure ciuili longa præſcriptio, & longi temporis præſcriptio eſt decem annorum inter præſentes: viginti inter abſentes.l.1, C.de præſcript.long.temp.quo tẽpore iura vt ſeruitutes tum acquirũtur, tum amittuntur.l.1,C.de vſucap.transfer.l.pen.C.de ſeruit.& aq. At Langobardico iure triginta annorum poſſeſſio, vſitata præſcriptio eſt.in Lombard.lib.2.tit.35.de præſcript.l.de poſſeſſione,8.

Seruitium exhibuerit.) Aliud eſt ſeruitium exhibere, aliud præſtare. hoc cum effectu intelligitur: illud in ſolo apparatu & oſtentatione conſiſtit. nam vaſſallus præſtare officium, niſi mandatu & poſtulatu patroni non cogitur. lib.1. tit.21.§.1.lib.2.tit. 25.& tit.26.§.18.& tit.39.§.4. Quæri ergo poteſt, ſatiſne ſit exhibuiſſe? cùm infrà tit.33. nominatim de pręſtito & recepto loquatur.& verius eſt,ſatis fuiſſe,ſi per vaſſallum mora non fuerit,quin præſtaret.lib, 2. tit.37.§. nam certe ſeruitium per annos triginta continuari,nihil neceſſe eſt.

Non fuerit inueſtitus.) Mirum eſt à feudiſta prætermiſſum, quod erat in primis exprimendum: Locum huic quæſtioni non eſſe, niſi in vno eodémque patrono·Nam ſi alteruter eorũ mutatus eſſet, opus inueſtitura fuiſſet.lib.2.tit. 24.

Se tueri poteſt.) Vitium repugnantiæ. Nam infrà tit.33. diſerte ſtatuit, inueſtituram iureiurando probandam eſſe. Neque vero huic iuri aduerſatur,quod dici ſolet: eum qui pro alio poſſidet,nullo iure præſcribere.l.2,C.de præſcript· trigint. nam etſi proprietas feudi penes dominum manet, eius tamen poſſeſſio ad vaſſallum pertinere dicitur in lib. 2 tit·8·quemadmodum

Argumentum §.7.

Feudum clericatu,& monachiſmo amittitur.

TEXTVS.

Qui clericus efficitur aut votum religionis aſſumit, hoc ipſo feudum amittit,

COM-

COMMENT.

Aut votum.) Apertiſſime monachos à clericis diſtinguit. nam (vt Marcianus ait) monachi non ſunt clerici. l.generaliter,42, C. de epiſc. & cleric.

Feudum amittit.) Feudum vaſſalli,qui vel clericus,vel monachus efficitur,ſi nouum eſt,domino: ſi paternum, agnato relinquitur. lib.2.tit.21. vbi vitium feudiſticum notauimus. Sed vtcunq; ſit,hoc iure feudiſtico multi Reges monachi facti, regnum amiſerunt: vt ille Rachiſius, Langobardorum Rex,qui Zachariæ Papæ ſuaſu regnum cum cuculla commutauit:apud Albert.Krantzium lib.Dan.3.cap.36.Et Theodoricus noſtræ Francogalliæ Rex, apud Aymoinum lib.4.cap.44.& Adonem ſub ætate 6. & Sigebertum ſub anno 667. Tritemium ſub eodem anno. Item Childericus eiuſdem Francogalliæ Rex: apud Venericum Vercellenſem in lib.de vnit.eccleſ. Adonem Vienn. ætate 6. Aymoinum lib.4. cap.61. Sigebertum & Tritemium ſub anno 750. Ottonem Friſing. lib.Chron.5.cap.21.22.27. Godefridum parte 16. Item Ludouicus eiuſdem Regni princeps anno DCCCXXXIIII. apud Sigebertum ſub illo anno: & Godefridum parte 17. Item Carolus Craſſus anno DCCCXC. apud Sigeb. ſub illo anno, & Godefrid. parte 17.

Argumentum §.8.

Vaſſallus exhibere ſe,niſi mandatu domini,non debet.

TEXTVS.

Et ſi vaſſallus omni anno domino ſe non repræſentat, feudum tamen non amittit.

COMMENT.

Repræſentat.) Vitium repugnantiæ cum lib.3. tit.3. §.3. vbi ſe vaſſallus etiam cum domino ſimultatem exercens, repræſentare cogitur: & inculcationis lib.1. tit.2. Videndum etiã an pro Omni anno, potius legendum ſit, Omnino. cùm Lotharius viginti annos poſuerit.

Argumentum §.9.

Quot feudi heredes ſunt,tot fidelitates debentur.

TEXTVS.

Omnes filii eius qui feudum acquiſierit, fidelitatem facere debent, maximè ſi indiuiſum habent. quòd ſi feudum ex diuiſione ad vnum tantùm peruenerit,ille tantùm faciet fidelitatem.

COMMENT.

Si indiuiſum.) Ita placet, neque corrigẽdum cenſeo Diuiſum. nam Fridericus apertè ſtatuit lib.2. tit.55. §.4. omnes qui partem habent feudi iam diuiſi, vel diuidẽdi, fidelitatem debere. Cur igitur addidit *Maximè?* quia

quia plerunque in diuidendo feudum vni ex fratribus attribuitur. Et verò, vt legamus *Diuiſum*, non tamen idcirco ex verbis textus ſequetur, feudo indiuiſo vnam tátùm fidelitatem deberi: maximè verò & præcipuè ex diuiſo. Sic vox *Maximè* vſurpatur, in l. vlt. C. vnde lib. & in l. actio, 49, D. de negot. geſt. vbi tamé Accurſius in ipſa meridie caligat. Itaque non video quemadmodum diſſimulari ea diſcrepantia poſſit, quæ eſt in capitulis extraord. lib. 3. artic. 5. vbi apertiſſimè ſtatuitur, vt ex indiuiſo vna tantùm fidelitas debeatur.

Argumentum §. 10.

Ab hereditate feudi adoptiuus excluditur.

TEXTVS.

Adoptiuus filius in feudum non ſuccedit.

COMMENT.

Adoptiuus.) Ratio perſpicua eſt ex l. quod contra, 141. D. de reg. iur. Prima feudorum natura & conditio erat, vt quaſi vſusfructus eſſent. Quare quod Imperator conſtituit, vt ad filios tranſirent, neque ad filias, neque ad nepotes, neque ad adoptiuos, neque ad nothos, quamuis legitimatos, transferendum eſt. vt lib. 2. tit. 26. §. 12. An fortaſſis quòd ſanguini feuda conceduntur? Ius autem ſanguinis adoptio non affert. Atqui in ſpuriis ſanguinis communio eſt. l. ij. D. vnde cognat. qui tamen, etiam ſi legitimati ſunt, excludútur, d. tit. 26. Patroni ergo ratio habita eſt, ne per commentitios liberos ſuo iure fraudaretur. arg. l. ij. §. 1. D. de vacat. & excuſ. mun. præſertim cùm in legitimis ſucceſſionibus deterior ſit adoptiuorum, quàm naturalium conditio. l. iiij. D. vnde lib.

Non ſuccedit.) Notandum, Adoptiuos non omninò à feudis, ſed tantùm à paternorum feudorum ſucceſſione remoueri. Nam adoptato alicui cur pater, vel quiuis extraneus feudū cedere nō poſſit, cauſſam non reperio. Alb. Krantz. lib. Suetiæ, 5. cap. 35. Cùm autem Margarita cònſenuiſſet, magno procerum ſuorum habito conſilio, Ericum Pomeraniæ ducem adoptauit in filium. Is mox vnanimi omnium conſilio Rex delectus trium regnorum, aſſequitur vt vnis legibus tria regna teneret: &, quod eſt mirabilius, mulieris beneficio. Annales Nortmann. Gallici cap. 269. Reges Galliæ & Angliæ pacem his legibus fecerūt, vt Anglus Katharinam Galli filiam vxorem duceret, ſimúlque Franciæ Regnum per adoptionem haberet: eiúſque proprietatem ſibi ſuóque generi ac ſtirpi acquireret. loquitur de Carolo VI. & anno M.CCCCXX.

Argumentum §. 11.

Filii mulieris ex primo matrimonio ſuſcepti, poſterioribus tam in feudo, quàm in allodiis præferuntur.

TEX-

TEXTVS.

Mulier habens feudum, relictis filiis ex duobus matrimoniis, deceſſit: inter quos feudi quæſtio, aliarumque rerum maternarum vertebatur. obtinuit, filios prioris matrimonii tam in feudo, quàm in ceteris potiores eſſe.

COMMENT.

Mulier habens.) Vitium & abſurditatis, & repugnantiæ. Abſurdum eſt, ſecundi matrimonij liberos à maternis allodiis excludi, quos non modò ſanguinis ratio, ſed etiam lex ciuilis admittebat: niſi bona ſint, quæ à ſecundo marito vxori data ſint. l.iiij. C. de ſecund. nupt. qui caſus ab hac quæſtione planè alienus eſt. Repugnantia autem ex eo perſpicuè cernitur, quòd ne à patribus quidem hæc iniuria liberis imponitur, ſine diſerta & expreſſa conuentione in nuptiis contrahendis adhibita. vti patet ex lib.2. tit.26. §.17. & tit.29. Quare cùm filij ad feudalem patrum ſucceſſionem longè facilius admittantur, quàm ad maternam, lib.1. tit.15. abſurdum eſt, eos non niſi diſerta pactione à paterno feudo excludi: cùm à materno ipſo iure excluderentur.

Prioris matrimonij.) Rectè *Prioris*. Nam ex odio ſecundarum nuptiarum liberi quoque ex iis ſuſcepti odio laborabant. d.lib.2.tit.29. Præterea vt verbum *Poſterioris* reponamus: tamen quantò leuior erit iſtius iuris abſurditas? quid enim intereſt, vtrum prioris, an poſterioris matrimonij liberi materna ſucceſſione fraudentur? cum ad allodia ratio eos naturalis vocet: ad feuda vero, æquitas feudiſtica. lib.1. tit.15.

Argumentum §.12.

Naturales, quamuis legitimati ſint, à feudi ſucceſſione excluduntur.

TEXTVS.

Naturales filii, licet poſtea fiant legitimi, ad ſucceſſionem feudi nec ſoli, nec cum aliis admittuntur.

COMMENT.

Licet poſteà.) Subaudi, quàm nati ſunt. Nam ſi ſubaudiremus, poſt delatam ſucceſſionem: ſequeretur, nothos ante mortem patris legitimatos admitti, quod ne in adoptiuis quidem permittitur. lib.2. tit.26. §.10. Et huc referenda eſt formula legitimationis, apud Petrum de Vineis, lib. Epiſt.6. cap.16. De plenitudine poteſtatis noſtræ, ex certa ſcientia eos ſpurios eſſe ſcientes, legitimauimus, & omnia iura legitima reſtituimus: vt tanquam legitimi & legitimo thoro nati, in bonis paternis & maternis, quæ feudalia non exiſtunt, ſuccedant, &c.

Nec ſoli.) Natura feudorum erat, vt pro vſufructu eſſent. lib.1. tit.1. §.2. hæc fuit naturalis feudorum cōditio, quæ poſtea Imperatoris alicuius beneficio ac liberalitate mutata eſt: vt etiam filiis concederentur: ſiue Conradus

Conradus is fuit, lib.3.tit.4.§.3.ſiue quis alius, vt videtur ex d.lib.1.tit.1. §.2.Quoniam autem neque quod filiis nominatim conceditur, ad ſpurios produci licet, l.j.& paſſ. D.vnde lib.ſiue quia quod contra iuris rationem receptum eſt, non eſt producendum ad conſequentia, l.quod contra,141.D.de reg.iur.ideò conſtitutum eſt, ne filiorum appellatione ſpurij, quamuis legitimati, admittantur. Sic autem Langobard.legibus naturales ad parentum hereditatem non admittuntur: niſi fortè legitimi conſenſerint.lib.Lombard.2.tit.14.de ſucceſſ.l.iij.

Ad ſucceſſionem feudi.) Obſeruandum, nothos non omnino & ſimpliciter à feudis excludi: quemadmodũ à pſfficis beneficiis excluduntur. c.cùm in cũctis.c.innotuit, de elect. c.1.de fil.presbyt. Sed à ſucceſſione paternorũ duntaxat. Quare nihil prohibet, nouum iis feudum cõcedi, eóſque in vaſſallorum numerum cooptari. arg.l.quidam.57.De re iudi.

Argumentum §.12.

Neque impubes, cui feudum datum eſt, neque tutor impuberis fidelitatem præſtare cogitur. alius tamen impuberis nomine perſonale ſeruitium præſtans, admittitur.

TEXTVS.

Si minori datum fuerit feudum, fidelitatem facere non cogatur, donec venerit in maiorem ætatem, in qua doli capax ſit: feudum tamen retinet. Si quis deceſſerit filio impubere relicto, fidelitatem nec ipſe, nec alius pro eo facere cogitur. idem de ſeruitio perſonali. alius tamen pro eo faciens ſeruitium, admittetur.

COMMENT.

Si minori datum.) Legitimã ætatem Langobardi anno XVIII.definiũt: vt minor maiórve ex illa ætate, & annorum numero æſtimetur. Lomb. lib.2.tit.29.l.j,& l.v. Itémq; in legibus Langobar. Sed hoc loco Minorẽ dici pro impubere, & eo qui minor ſit annis XIIII. patet ex Friderici conſtitutione, lib.2.tit.55. §.præterea ſi quis: & ex eo quod mox inferet: in qua doli capax ſit. In quo vitium feudiſticũ notari poteſt: vt in illo rurſus, quòd cùm feuda militiæ cauſſa inſtituta ſint: tamẽ impuberibus dari permittũtur. niſi fortè dicamus, vaſſallum qui per ſe ſuſtinere militare munus non poteſt, alium muneris ſui vicarium ſubſtituere: aut è fructibus feudi, partem domino vicarij quærendi cauſſa præbere.lib.2. tit.55.§.firmiter.

Nec alius pro eo.) Vitium feudiſticum: vt vaſſalli filius impubes feudum retineat, neque tamen fidelitatem præſtare per tutorem cogatur. nam & pupilli nomine iuſiurãdum præſtare tutor poteſt. l.iuſiurandum,13, §.3.D.de iureiur.& beneficij auctorem non agnoſci, periniquum eſt.l.j. D.ſi à parent.quis man.

Argumentum §.14.

Feudum agnato venditũ, venditore ſine filio mortuo, à propinquiore agnato ſine vllo pretio recuperatur: quòd ſi filium venditor habuit, pretio reddito, etiam vẽditore viuo. Conſenſus tamen, & annua taciturnitas recuperationẽ excludit.

TEX-

TEXTVS.

Titius filios maſculos non habens, partem ſuam [illegible]eio, partem eiuſdem feudi poßidenti agnato ſuo cõceßit. Sempronius proximior agnatus, mortuo demum Titio, partem illius feudi, nullo dato pretio recuperare poteſt. quòd ſi Titius filios proprios haberet, pretio reddito, etiam viuo Titio. quòd ſi cõnſenſit alienationi, vel per annum ex quo ſciuit tacuit: omnino remouebitur.

COMMENT.

Titius filium.) Retineatur ſpecies quam poſuimus lib.1.tit.5.§.3. Mæuius duos ſuſcepit liberos, Caium & Seium: hi paternum feudum inter ſe partiti ſunt. pòſt Caius, duobus ſuſceptis liberis, Sempronio & Octauio deceſſit. Tum Octauius Titium genuit. hic Titius cùm filium non haberet, eam feudi partem quam habebat, Seio propatruo ſuo ſine permiſſu & voluntate Sempronij patrui ſui refutauit. Quæritur an Sempronius eá retrahere & vindicare propinquitatis iure poſſit? Nam hoc iure ſtirps proxima potiſſimũ ſuccedit. lib.2.tit.50. Reſpondetur, quandiu Titius ſuperſtes erit, id Sempronio nõ licere: quia, vt nihil intereſt proprietarij vtrum fructuarius ipſe fruatur, an alter cui fructus ceſſit, nihil intereſt, l.arboribus, 12, D.de vſufr. ſic nihil Sempronij intererat, vter illorum frueretur. At mortuo Titio, quia feudum ſibi apertum eſt, neque refutationi conſenſit, repetet.

Quòd ſi Titius.) Alterum ius prælationis. Vt ſi Titius filium habeat, ſiue filiis conſenſerit, ſiue nõ conſenſerit, viuo etiá Titio recuperare poſſit, pretio reddito. Ratio eſt: quia ſi filius conſenſit, caſus eſt ſuperiori ſimillimus. expectare quidem vtriuſque mortem poſſet: & vtroque ſine maſculis liberis mortuo, pretio recuperare: ſed mauult ſibi in præſens conſulere. Sin autem filius non conſenſit, tamen quia filius paternam hereditatem repudiare feudo retento non poteſt: lib.2. tit.45. idcirco propter hereditatem reſtituere pretium cogeretur, ſi recuperare feudum vellet. Sed an hic filius oblato patruo iſti ſuo Sempronio pretio, quod Seio dederat, etiam ipſe feudum recuperare poſſit? Quòd non dubito: quia cùm & Sempronius & Titij filius vno ſucceſſionis iure nitantur: tum verò filius propinquitatis iure potior eſt.

Si conſenſit.) Vt dictum eſt lib.1.tit.5.§.3.

Argumentum 5.15.

Inueſtitura facta, dominus ad traditionem compellitur: neque offerendo intereſſe liberatur.

TEXTVS.

Si facta de feudo inueſtitura pœniteat dominum antequam poſſeßionem transferat, an præſtãdo intereſſe vaſſallo liberetur quæſitum fuit. Reſponſum eſt, prætermiſſa illa condemnatione dominum

poſſeßione … *quo inueſtituram fecit,tradere compellendum.*

COMMENT.

Tradere compellendum.) Vitium repugnantiæ: vt inueſtitura patronum adeò ad tradendum obliget, vt ne litis quidem æſtimatione offerenda liberetur. contrà lib.2.tit.7.in fine. vbi apertè ſcribitur, patronum differentem inducere vaſſallum in vacuam poſſeſſionem, omnem ei vtilitatem præſtare. Hæc fuit vetus contentio Martini & Bulgari, An vẽditor id quod intereſt offerens, à tradendi neceſſitate liberetur. cùm Martinus diſputaret, non liberari, ſi tradendi facultatem haberet. cui Cynus, Paulus, Fulgoſius aſtipulati ſunt. Bulgarus cõtrà, quem Iohannes, Azo, & complures ſunt ſecuti. Videtúrque propterea probabilior, quia obligatio hæc mixtam quodammodo naturam habere videtur, dandi & faciendi, l.ex empto, 11. D.de act.empt.

Argumentum §.16.

Pactum vt qui ex nouerca naſcentur, feudo ne ſuccedant, valet.

TEXTVS.

Filii nati ex ea vxore, cum qua matrimonium tali conditione contractum eſt, ne filii ex ea nati, patri ab inteſtato ſuccedant, in feudo non ſuccedunt. nam quamuis ratione improbetur talis conditio, ex vſu tamen admittitur.

COMMENT.

Ex ea vxore.) Ex ſecunda vxore. vt lib.2.tit.29.

Ne patri ſuccedant.) Iniqua pactio, & quæ liberis non nocet. Ius enim publicum priuatorum pactione non læditur. quale eſt ſuitatis. l.vlt. D.de ſuis & legit. l.ius agnationis, 34, D.de pact. facit vulgata l.pactum, 15, C. de pact. Iure tamen feudiſtico pactionem illam receptam fuiſſe, patet ex lib.2.tit.29. partim quia ſpõſalitiæ largitionis (quam Morganaticam dicebant) hereditas illis relinquebatur: partim etiam propter odium ſecundarum nuptiarum, quas multi ex Montani, & Tertulliani ſententia damnarunt. Itaque multæ iis pœnæ à Iuſtiniano impoſitæ ſunt: Nouell.xxij. Hunc autem locum de prima vxore accipi, humanitatis ratio non patitur.

In feudum ſuccedunt) Eguinarius Baro, *Non ſuccedunt.* quam correctionem cum ſequens ἀντιλογία, & rationis ſubiectio comprobare videtur: tum alterius loci conſenſus apertiſſimè cõfirmat. lib.2.tit.29. Videamus tamẽ ne defendi hæc ſcriptura poſſit, propter iuris feudiſtici rationem, quæ feudum ab hereditate perpetuò ſeparat. lib. 2. tit. 45. & 51. §. filius. feudum enim ad filium non patris, ſed patroni beneficio peruenit: qua de cauſſa neque ſe abſtinens, neque exheredatus, feudi ſucceſſione excludẽdus eſt: vt multis verbis docuimus d.tit.45. Feudiſtas autem inter ſe diſcrepare, nouum (vt opinor) nemini videbitur.

Argumentum §.17.

Vaſſallus nec ob ſeruitium vltrò non exhibitum, nec ob pecuniam domino de periurio periclitanti non oblatam, feudo multatur.

TEX-

TEXTVS.

Licet vaſſallus domino ſeruitium non offerat quantocunque tempore ſteterit (dummodo domino petenti ſeruire paratus ſit) beneficium non amittit: ſi tamen ſciat ei magnum periculum imminere, vltro adiutorium ſuum ei debet præbere. Inde quæſitum eſt: Si dominus in periurium incidat, quia dare non valeat, quod dare iurauerat, & vaſſallus eum liberare poſſit ſuam pecuniam dando, & non facit, an beneficium amittat? & reſponſum eſt, non amittere.

COMMENT.

Licet vaſſallus.) Vitium inculcationis. lib.1. tit.21. §.1. & lib.2. hoc ipſo tit.26.§.8.

Magnum periculum.) Celatio inſidiarum decima feudi amittendi cauſſa eſt. lib.2. tit.24.§.3.

Non amittere.) Eius demum periculi celatio multatur, quod non voluntarium eſt: & domini imprudentia ſuſceptum. lib.2. tit.39. §.4.

Argumentum §.18.

Propter graue crimen non in dominum commiſſum, & vaſſallo, & eius liberis paternum feudũ eripitur: agnatóque proximo intra quartũ gradum attribuitur.

TEXTVS.

Si vaſſallus culpam committat, propter quam feudum amittere debeat: neque filius, neque eius deſcendentes ad id feudum vocabuntur: ſed agnati qui quarto gradu ſunt, dummodo ad eos pertineat.

COMMENT.

Si vaſſallus.) Vitium inculcationis. lib.2. tit.24. §.5. vbi cauſſam expoſuimus. Quod autem de quarto gradu ſcribitur, non dubito de gradibus genealogiæ intelligendum eſſe, vt ſit ſobrinus & ſobrini filius: non ex iure ciuili, de gradibus cognationis, vt ſint patrueles, aut conſobrini: vti patet ex lib.2. tit.31.

Quarto gradu.) Vitium repugnantiæ. lib.2. tit.31. vbi apertè ſcribitur, etiam in infinitum admitti.

Argumentum §.19.

Generali curiæ alienatione feudum tacitè non continetur.

TEXTVS.

In generali alienatione vaſſalli non continetur feudum, niſi nominatim dictum ſit.

COMMENT.

In generali.) In vulgatis libris locus hic ita legitur: In generali aliena-

tione vaſſalli,feudum non continetur. quòd perſpicuè mendoſum eſt: nam vaſſalli ſine domini voluntate alienare ſuum feudum nō poſſunt. vt iam innumeris locis dictum eſt. Sic igitur legendum videtur: In generali alienatione non continetur feudum. vt alienatio à domino facta intelligatur, non à vaſſallo. Idémque dilucidè traditur in lib.2. tit.34, & tit.51. ex quibus locis perſpicuum eſt,dominum ſine vaſſalli conſenſu alienare feudum per ſe, ac ſeorſim,non poſſe: cum curia verò,& generali ſuorum bonorū alienatione, poſſe: ſi modò id nominatim inter ipſum & emptorem actum ſit.

Argumentum §.20.

Vaſſallo qui feudum imprudens alienauit, ita repetitio cōceditur,vt emptori ignoranti quanti eius interfuit,rependat.

TEXTVS.

Si vaſſallus feudum alienauit ignorans, non Domino, ſed ipſi vaſſallo feudum reſtituendum eſt: ad intereſſe verò emptori ignoranti condemnandus eſt vaſſallus.

COMMENT.

Ipſi vaſſallo.) Vaſſallus mala fide feudum ſine domini permiſſu alienans,feudo multatur.lib.2.tit.52.§.1.& aliis locis innumeris. At qui feudum alienat, quod allodium ſiue proprium eſſe putat, excuſatur. quoniam alieni facti ignorantia, tolerabilis error eſt. ait l.vlt. D. pro ſuo. Alieni autem facti, hoc eſt,homagij à defuncto præſtiti, hæc ignorantia eſt. nam ab ſe acceptam inueſtituram ignorare non facilè poterat. qui autem in alterius locum ſuccedunt,iuſtam ignorantiæ cauſſam habent.l.qui in alterius,42,D.de reg.iur. Atque hæc quidem ita ſe habent. Infrà verò tit.42. quaſi in re admodum perplexa & obſcura, ius ambiguum traditum eſt.

Argumentum §.21.

Qui dolo malo feudum abnegat, priuatur, qui per errorem,venia dignus eſt. dubitans verò,neque affirmare,neque negare debet.

TEXTVS.

Vaſſallus feudum quòd ſciens abnegauit, amittit: ignoranti verò ſubuenitur. quod ſi dubitet,dubitanter reſpondere debet.

COMMENT.

Sciens abnegauit.) Quæ decimaquinta eſt amittendi feudi cauſſa. lib.2. tit.26.§.5.

Dubitanter reſpondere.) Vitium vel repugnantiæ,vel ambiguitatis.lib.2. tit.34.§.5.

Argumentum §.22.

Miles alteri,qui miles ſit,rectè ſuum feudum cedit.

TEXTVS.

Beneficium à vaſſallo in feudum, ſi nihil in fraudem legis fiat,

rectè

rectè dari poteſt,dum tamen militi detur.

COMMENT.

Dum tamen militi.) Receptum & vſitatum hoc ius fuit, vt vaſſallo feudum ſibi datum alteri in feudum cedere,etiam domino ignorante liceret.lib.2.tit.9.§.1. & aliis quàm multis.Durior tamen patroni conſtituta conditio eſt.nam feudum vni datum,alteri ne in feudum quidem dare poteſt.lib.1.tit.22.§.2. Sed ratio in promptu eſt: quia beneficium alicui datum reuocari,ſine cauſſa ingratitudinis,non poteſt:ex Lotharij conſtitutione,lib.1.tit.21,& aliis quàm plurimis. Datum autem à vaſſalo feudum,tandiu penes ſecundum durabat, quandiu primi feudatarij ſtirps durabat. nam illa extincta, aut hoc ſine filiis mortuo, ad dominum reuertebatur.lib.2.tit.9.propter regulam,Extincto iure auctoris,ius poſterioris extinguitur:de qua diximus lib.2.tit.9.§.2.

Argumentum §.23.

Vaſſallus de feudo & agere,&conueniri,& tranſigere,quamuis domino ignorante poteſt:nec tamen quod tranſactionis nomine dabitur,feudum erit.

TEXTVS.

Si vaſſallus de beneficio ſuo agat vel conueniatur, ſiue obtineat, ſiue non (licet ignorante domino fiat) omni tempore firmum erit illud iudicium. nam & tranſigere rectè poterit, nec quod accepit tranſactionis nomine, feudum erit.

COMMENT.

Agat vel conueniatur.) Vitia huius loci expoſuimus lib.2.tit.8.§.2.

Firmum erit.) Vitium feudiſticum: vt patronus ratam habere cogatur rem inter alios iudicatam: quamuis inauditus atque illaudatus. lib.2. tit.43.

Nec feudum erit.) Quaſi pro ſuo id habiturus ſit. Pugnare tamen videtur cum lib.2. tit.44. vbi apertè ſtatuit, vt ſi vaſſallus feudum domini voluntate,ad libellum alienarit,quam eo nomine penſionem annuam habebit, eam feudi nomine obtineat. Tam enim hîc domini voluntate tranſegit, quàm illic alienauit. Denique, aut res fuit domini, aut aliena. Et rurſus,ſi aliena fuit,tum vaſſallus, aut ſciuit rem eſſe alienam, aut ignorauit. Si ſciuit,euictionem non petet.lib.2.tit 8.§.1. Et hoc caſu æquum erit, datum ei tranſactionis nomine lucro cedere. Sin autem ignorauit,tum quia neq; auctorem laudauit,& eo ignorante tranſegit, nihilomagis euictionem exiget. At ſi res patroni fuit, præiudicium ea tranſactio patrono non faciet: ac poterit nihilominus patronus ius ſuum perſequi: neque tamen ſi vincat, poterit alter à vaſſallo datum condicere. l.tertia. D.de tranſact. l.ſi actionem, 24, & l.ſequen. C. de pact.

Argumentum §.24.

Ob crimen domini capitale vaſſallo feudi proprietas adiudicatur.

TEXTVS.

Domina committente feloniam (vt ita dicam) per quam vaſſallus omitteret feudum, ſi eam committeret, quid obtinere debeat, de conſuetudine, quæritur. & reſpondetur, proprietatem feudi ad vaſſallum pertinere, ſiue peccauerit in vaſſallum, ſiue in alium.

COMMENT.

Committēte feloniam.) Felonia igitur commune verbum eſt, tam domini, quàm vaſſalli lib. 2. tit. 51. 3. vbi imperator iubet, omnem fraudem & dolum abeſſe ab vtroque oportere: hoc eſt, vt non modò vaſſallus Seniorem, tanquam patronum: verùm etiam hic illum, tanquam clientem, obſeruet. l. quidam, 131, D. de verb. oblig. de hoc tamen iure dubitatum eſt in lib. 2. tit. 47. nec ſine argumento: cùm neque vſquam legatur, dominum vlla verborum formula fidem ſuam vaſſallo ſuo iurare, ac ne aſtringere quidem: nec patronus ſuo liberto aliud quicquam, quàm quod diſertè ac nominatim promiſit, debeat. l. cum affirmes, 8, C. de liber. cauſſ.

De conſuetudine.) Notandum igitur, iuris patronatus amittendi cauſſas, nulla ſcripta lege definitas eſſe. lib. 2. tit. 13.

Proprietatem feudi.) Ob crimen patroni vaſſallo proprietas feudi conſolidatur. lib. 2. tit. 47. vbi tamē ambiguum huius rei ius proponitur. Iuris Gallici alia ratio eſt: vti Butelerius in Summa rurali tradidit. Feudi enim proprietate dominus quidem multatur: ſed ea ſummo domino committitur: vt vaſſallus à proximi quidem domini fide & hominio liber ſit: ſummi autem domini Ligius vaſſallus fiat.

Argumentum §.25.

Feudum ex pactione ad quencunque deuolutum, quamuis feudum eſſe deſierit, tamen iiſdem modis quibus verum feudum, amittitur.

TEXTVS.

Feudum ea lege datum, vt ipſe & heredes ſui maſculi, & fœminæ, & cui dederit, habeant: iiſdem culpis amittitur, quibus & aliud feudum. Quòd ſi vaſſallus alienauit, feudum eſſe deſinit apud emptorem.

COMMENT.

Feudum ea lege.) Sententia hæc eſt: feudum ea lege datum, vt vaſſalus alienare illud, cui volet, poſſit: ſi alienatum fuerit, vnam hanc apud eum cui alienatum eſt feudalem naturam, conditionem, & proprietatem retinet: vt eaſdem ob cauſſas patrono committatur, quibus in vaſſalli perſonam committeretur. libro ſecundo, tit. 48. ceteras ergo proprietates amiſit: veluti, vt poſſeſſor hominium & fidelitatem

iuret, vt ſeruitium præbeat, vt ei patrocinium à dominio debeatur, vt teſtari de eo non liceat, vt ſine domini permiſſu alienari aut oppignerari non poſſit.

Argumentum §.26.

Pactum fratris de non petendo feudo paterno à certis perſonis, extra illas perſonas non præiudicat.

TEXTVS.

Titius cum Sempronio fratre ſuo feudum paternum poſſidente, pactum fecit de eo feudo non petendo à Sempronio, heredibuſve ſuis. Sempronio ſine herede maſculo defuncto, inter Titium & Seium fratrem ſuum de eo feudo quæſtio orta eſt. quid inde fieri debeat, quæritur? Reſponſum eſt, pactum non obſtare Titio.

COMMENT.

Titius cum Sempronio.) Cauſſæ conſtitutio eſt huiuſmodi. Duracius qui de feudo inueſtitus eſt, tres habuit filios: Primum, ſecundum & tertium. Mortuo Duracio cùm primus feudum paternum, vel ex hereditatis diuiſione, vel ea nondum diuiſa poſſideret: Secundus pactum cum illo fecit, eiq́; ſpem ſuæ futuræ ſucceſſionis renunciauit: & nominatum adiecit: PRO TE TVISQVE HEREDIBVS. Aliquanto pòſt primus ſine liberis moritur. Tertius continuò feudum integrum occupat Secundus ſuã partem vindicat. Intentio Secundi: Dimidia feudi pars mea eſt: quippe paterni feudi: in quo fraterna ſucceſſio permittitur. lib. 1. tit. 1. § 3. Depulſio Tertii: Imò, Totum feudum meum eſt. quoniam non modò tuam partem tibi patris morte competentem, verùm etiam ſpem quam in fratris parte habebas pacto renunciaſti. quam renunciationem iure ciuili valere conſtat, ex l. qui Romæ, 122, §. vlt. D. de verbo. oblig. l. de fideicommiſſo, 11, C. de tranſact. l. j, C. de pact. Firmamentum Secundi: At nominatim in pacto adiectum eſt, PRO TE TVISQVE HEREDIBVS. quod idem valet, vt FILIIS. quia iure feudiſtico Heredis nomen de filio duntaxat, aut nepote qui in filij locũ aſcendit, intelligitur. lib. 2. ti. 34. Quare cùm pactũ non in rem, & indefinite factum ſit: ſed in certam ac definitam perſonam: egredi nominatam perſonam non poteſt. l. & heredi, 21, §. vlt. & l. fideiuſſoris, 23, §. 1, D. de pact. Diſceptatio ex ſcripti & ſententiæ contentione nata eſt: An pactum feudi fratri & ipſius heredibus renuntiati, tantùm de fratre & ipſius filiis intelligatur. Reſpondetur, de iis ſolis intelligi. lib. 2. titu. 49.

De pace tenenda, & eius violatoribus. *Tit. 27.*

Argumentum §.1.

Principis officium eſt, modis omnibus pacem & tranquillitatem ſuis ciuibus quærere, & conſeruare.

TEXTVS.

Fridericus Dei gratia Romanus Imperatur ſemper Auguſtus, Epiſcopis, Ducibus, Comitibus, Marchionibus & omnibus ad quos literæ iſtæ peruenerint, gratiã ſuam, & pacem, & dilectionem. Quoniam Diuina præordinante clementia, ſoliũ Regiæ maieſtatis conſcendimus, dignum eſt, vt cuius præcellimus munere, illi omnino pareamus in opere. Inde eſt, quòd nos tam diuinas quàm humanas leges in ſuo vigore manere cupiẽtes, & Eccleſias ſiue Eccleſiaſticas perſonas ſublimare, & ab incurſu & inuaſione quorumlibet defenſare intendentes, quibuſcunque perſonis ius ſuum conſeruare volumus, & pacem diu deſideratam, & antea toti terræ neceſſariam per vniuerſas regni partes habendam Regia autoritate indicimus. Qualiter autem eadem pax tenenda ſit, & ſeruanda in ſubſequentibus declarabitur euidenter.

COMMENT.

Fridericus Dei gratia) Cuius Friderici hæc conſtitutio ſit, mihi non ſatis conſtat. nam ſi primi Friderici eſt, cui Radeuicus alteram eodem titulo inſcriptam attribuit, infrà tit. 73. mirandum videtur, quamobrem de re eadem egerit, tam alio modo: & iiſdem criminibus, tá diuerſas pœnas conſtituerit. Scribit quidem Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. vl. eum cõpoſita inter duos Duces cõtrouerſia de ducatu Baioariæ, ſtatim iurari feciſſe treugam ad annũ: Ne Baioaria, inquit, vlterius totius regni quietis immunis eſſet. Sed neq; promulgatam ea de re conſtitutionem ſcribit: & ad ducatum Baioariæ tantũ eam treugam pertinuiſſe, nec niſi ad annum iuratam affirmat. Hæc autẽ conſtitutio generaliter ad omnes Imperii prouincias, & in omne tempus pertinet: vt illud omittã, quod ex ipſius exordio intelligitur, eam ſtatim poſt imperium adeptum editam fuiſſe. Quare videamus, ne ad aliquẽ alium Fridericũ autorẽ referenda ſit. Nã Vvimpfelingus quidẽ, cap. 51. de Friderico III. ita ſcribit: Fridericus ad Imperium legitimis ſuffragiis ſuffectus, cõpoſitis ſtatim Auſtriæ rebus, primo quoq; tempore legem promulgat, qua cunctos ſub Imperio degentes ad pacem minis pœniſq; compellit. Quod autem titulus inſcriptus eſt, De pace tenenda: ſic interpretor, quaſi ſcriptum eſſet, De Rep. conſtituenda. Leges enim ei rei accommodatæ ſunt.

Argumentum §. 2.

Qui hominem non inſidiatorem interfecit, ſi prehẽdi poſſit, capite plectitur: ſin minus, eius mobilia populo diſtribuuntur: immobilia verò ea lege ſuis heredibus addicuntur, vt ſi proſcriptum iuuarint, deinceps ea feudi iure obtineant.

TEXTVS.

Si quis hominem intra pacem conſtitutum occiderit, capitalem ſubeat ſententiam: niſi per duellum hoc probare poſſit, quòd vitam ſuam defendendo illum occidit. Si autem omnibus manifeſtum ſit,

quòd

quòd non neceſſariò, ſed voluntariè illum occiderit: tunc neque per duellum, neque quolibet alio modo excuſabitur, quin capitali damnetur ſententia. Si verò violator pacis à facie iudicis fugerit: res eius mobiles à iudice in populum publicentur, & diſpenſentur: heredes autem ſui hereditatem, quam ipſe tenebat, recipiant, tali conditione interpoſita, vt iureiurando ſpondeant, quòd ille violator pacis nunquam decetero ipſorum voluntate aut conſenſu aliquod emolumentum inde percipiat. Quod ſi heredes neglecto poſtmodum iuris rigore hereditatem ei dimiſerint, comes eãdem hereditatem regiæ ditioni aſſignet, & à regio iure beneficium ſuſcipiant.

COMMENT.

Intra pacem conſtitutum.) Opinor, poſt reconciliationem. vt in Lombard. li.1.tit.10. Imp. Henricus: Qui intra treugam poſt datum oſculum pacis aliquem hominem interfecerit, & negare voluerit, pugnam pro ſe faciat: nec campionem pro ſe dare debet.

Manus ei amputetur.) Sic Iuſtin. falſario manum vnam amputari iubet: Nouel.17. vtranque amputari, nullum ob crimen permittit. Nouell.134.

Per duellum.) Senſus eſt, niſi paratus ſit duellum cũ eo à quo accuſatur ſuſcipere: atque adeò duelli euẽtu planum faciat, ſe non inſidioſe illum occidiſſe, ſed vim vi depuliſſe. Hic enim illorum temporum mos fuit, vt de maximis quibúſque controuerſiis non iure, ſed ferro decertarent.

Manifeſtum ſit.) Duellum iis tantùm de cauſſis conſtituebatur, quæ dubiæ & obſcuræ videbantur: non de iis, de quibus liquidò conſtabat.

Res mobiles.) Notãdum res ſolas mobiles publicari: immobiles legitimis heredibus relinqui. Publicationem autem interpretatur direptionem: vt apud Guntherum lib.8.

» *Qui pacis iurare modum, formámque tenere*
» *Improbus abnuerit, quæ poſſidet omnia vulgò*
» *Diripienda patent, euertendique penates.*

Iuſtinianus autem in Nouel.134. damnatorum bona fiſco addici vetat, cùm aut liberi, aut parentes vſque ad tertium gradum extant.

Comes eandem hereditatem.) Comes igitur idem ille eſt, quem paulò ante iudicem appellauit.

Beneficium ſuſcipiant.) Corrigendum arbitror *Suſcipiat*, numero ſingulari, vt non heredes qui proſcriptum iuuarunt, & iure quoque Romano pœna digni ſunt: ſed Comites ipſi multam auferant, ſibiq́; habeãt. quod in Barbaricis legibus frequentiſſime occurrit: vt mox: Iudici viginti libras perſoluat. & §.4. Et prædium à Rege beneficiali iure obtineat. Itémque ex contrario, vt ipſi ob culpam in ſontibus caſtigandis commiſſam multentur: vt in conſt. Frider. lib. Feud. ſecundo, titu.53.§. Iudices verò.

Argumentum §.3.

Ob vulnus illatum manus præciditur: ob atrocem iniuriã incruentam, decem

libræ iniuriam paſſo, viginti iudici adiudicantur: ob verborum contumelias, illi quinque, huic decem.

TEXTVS.

Siquis alium intra pacis edictum vulnerauerit, niſi quòd in duello, & vitam ſuam defendendo hoc fecerit, probauerit: manus ei amputetur: & ſicut ſuperius dictum eſt iudicetur: & iudex in cauſſa ipſum & res eius ſecundum rigorem iuſtitiæ, ſtrictius conſequatur. Siquis aliquem ceperit, & abſque ſanguinis effuſione fuſtibus percuſſerit, vel crines eius, aut barbam expilauerit: decem libras ei, cui iniuria illata eſſe videtur, per compoſitionem impendat, & iudici viginti libras perſoluat. Si verò temerarius abſque percuſſione eum inuadat eo quod vulgò dicitur ciſteros, & calida manu, ac verberibus, contumeliiſque male tractauerit: quinque libras pro tali exceſſu componat: & iudici pro tali exceſſu decem libras perſoluat.

COMMENT.

Intra pacis edictum.) Id eſt, poſt pacis edictum. Poſt pacem conſtitutam: vt in Lombarda perſæpe.

Niſi quod.) Locus ſine controuerſia ſic emendandus eſt: Niſi in duello quòd vitam ſuam defendendo hoc fecerit, probauerit.

Alium vulnerarit.) Iure ciuili qui hominem vulnerauit vt occidat, pro homicida damnatur. ſed ex re & teli genere hoc ſpectatur. de quo text. in l.j, §.diuus, D.de ſicar. l.eum qui, 5, & l. is qui, 7. C.eod.

Crines aut barbam.) Ob crines aut barbam vulſam, Rotharis ſex ſolidorum multam impoſuerat: in Lombard. lib.1. tit.6. Comam autem & barbam Langobardi alebant: itaque pœnæ genus erat, comæ detonſio, vt aliis locis docuimus.

Iudici viginti libras.) Hoc eſt quod modò dixi, multæ partem perſæpe iudici attributam vt eo præmio ad ſontes perſequendos adduceretur. quod tamen Iuſtiniani conſtitutione prohibitum eſt. Nouell. 135. ad fin.

Argumentum §.4.

Damnatus à iudice, pignore illi cauere debet: idque intra menſem luere: alioqui vel ipſius heredibus addicitur, vt intra ſeſquimenſem luant: vel ita confiſcatur, vt iudex prædium ſibi pro feudo retineat, actorique damnum rependat.

TEXTVS.

Quicunque iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit, prædium ſuum pro pignore illi tradat, & intra quatuor ſeptimanas inuadiatam pecuniam perſoluat. Quòd ſi intra quatuor ſeptimanas prædium ſuum ſoluere neglexerit, heredes ſui, ſi voluerint, hereditatem

ditatem recipiant, & Comiti intra ſex ſeptimanas viginti libras perſoluant. Si autem Comes eandem hereditatem Regiæ poteſtati conſignet, proclamatori etiam damnum reſtituat, & prædium à Rege beneficiali iure obtineat.

COMMENT.

Inuadiauerit.) Inuadiare quid ſit, in Dictionario expoſuimus. hoc ſane loco ſimpliciter pro debere vſurpatū videtur: ſed, vt opinor, ab eo qui cauit ſatiſdato. Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 28. Eſt enim lex curiæ, quòd quiſquis de ordine Principum principis ſui iram incurrens, compoſitionem perſoluere cogatur, centum librarum debitor exiſtat.

Beneficiali iure.) Id eſt, titulo Pro feudo. Hoc erit Comitis præmium, vt hereditatem feudi iure à Rege obtineat, ſicuti paulò ante diximus §.2.

Proclamatori.) Ei qui de iniuria ſibi facta expoſtulat, vt in Dictionario expoſuimus.

Argumentum §.5.

Clericus pacis violatæ damnatus, viginti libris multatur: & ob contumaciam tum beneficio multatur, tum etiam proſcribitur.

TEXTVS.

Si clericus de pace violata pulſatus fuerit, id eſt, notatus & proſcriptus fuerit, aut pacis violatorem in contubernio ſuo habuerit, & de iis in præſentia ſui Epiſcopi ſufficienti teſtimonio conuictus fuerit: Comiti in cuius comitatu idem clericus hoc perpetrauerit, viginti libras perſoluat. & de tanto exceſſu, ſecundum ſtatuta canonum Epiſcopo ſatisfaciat. Si autem idem clericus inobediens extiterit, non ſolum officio & beneficio Eccleſiaſtico priuetur, verumetiam tanquam proſcriptus habeatur.

COMMENT.

Si clericus.) Clericus apud Epiſcopum accuſatur: ſed ab eo damnatus multam Laico iudici perſoluit. Præclarum clericis à Iuſtiniano priuilegium conſtitutum eſt, omnibus veris Chriſtianis commune, vt eorum cauſſæ iudicio Epiſcopi & piorum aliquot ad eam rem aduocatorum diſceptentur: & celeriter ſine ſcriptis ac ſine ſumptibus dirimantur. Nouell. 83. & 123. vbi de cauſsis clericorum criminalibus diligenter conſtituitur.

Notatus & proſcriptus fuerit.) Verbum Proſcriptus perſpicue vel mendoſum, vel omnino tollendum eſt. Modò enim de accuſatione tantum loquitur: vt mox iis verbis demonſtrat: Et ſufficienti teſtimonio conuictus fuerit.

Statuta canonum.) Vt clericatu abdicetur. Canon. Apoſt. LXIIII.

Argumentum §.6.

Dominus caſtri, quò pacis violator confugit, ſi is in caſtro habitat, mobilia

ipſius

ipſius exhibere, tectóque ipſum excludere iubetur: ſin minus, operam tamen in eo prehendendo debebit.

TEXTVS.

Si iudex populi clamore aliquem pacis violatorem ad caſtrum alicuius domini ſecutus fuerit, dominus cuius caſtrum id eſſe cognoſcetur: ad faciendum iuſtitiam illum producat. Qui ſi de ſua fuerit diffiſus innocentia, & ante conſpectum iudicis venire formidauerit: ſi manſionem in caſtro habet, dominus eius omnia bona mobilia ſub ſacramento iudici repræſentet: & eum de cetero in domo ſua, tanquam proſcriptum non recipiat. Si verò manſionem in caſtro nō habuerit, dominus eius ſecure eum adducere faciat; & poſtmodum iudex cum populo eum, tanquam pacis violatorem, perſequi non deſiſtat.

COMMENT.

Dominus cuius caſtrum.) Sic in Lombarda iubetur is cuius colonus libellarius hominem interfecit, vel eum ſiſtere: vel res ipſius mobiles dedere: vel libellario nomine agrum ſuum ei ad quem iniuria pertinet, concedere. lib. 1. tit. 9. l. vlt.

Manſionem in caſtro) Māſio, quid ſit, in Dictio. expoſuimus. Ex hoc quidem loco apparet, Manſionem hic pro domus parte vſurpari: cùm ita ſcribat, Eum de cetero in domo ſua non recipiat.

Iudex cum populo.) Vt populus prædæ partem habeat: quemadmodum paulò ante dictum eſt.

Argumentum §. 7.

Qui, è duobus de feudo litigantibus, præter inueſtitoris teſtimonium iure ſe poſsidere probat, vincit. at de vi conuictus, duplum præſtat: & feudo, niſi ſuum id eſſe probet, ſpoliatur.

TEXTVS.

Si duo homines pro vno beneficio contendunt, & vnus ſuper eodem beneficio inueſtitorem producit: illius teſtimonium, cum inueſtitor donum inueſtituræ cognoſcit, Comes primo recipiat: & ſi idem probare poterit idoneis teſtib. quòd abſque rapina hoc idem beneficium habuit, remota controuerſiæ materia, id obtineat. Quod ſi de rapina præſente iudice conuictus fuerit, rapinam dupliciter ſoluat: beneficio verò careat: niſi iuſtitia & iudicio dictante illud in poſterum requirat.

COMMENT.

Si duo homines.) Vel ex hoc loco diſcrepantia iuris de forma probationum intelligitur: cùm aliis locis tam diſſimilis earum ratio proferatur. qua de re copioſe in Diſput. demonſtratum eſt. hunc autem §. planiſsime

niſſimè explicat Art.2.lib.2.Specul. Saxon. his verbis: Qui agit contra alium, quod ipſe feudum eius occupet minus iuſte, & alter ipſum feudum ſe ab alio domino habere contendat, vterque eorum ſuum dominum adducere in iudicium ad recognoſcendum tenetur. & ſiquis ſuum non adduxerit, alter qui ſuum repræſentat, feudum obtinebit.

Donũ inueſtituræ.) Inſignis locus: ex quo intelligitur moris fuiſſe, vt dominus in vaſſalli inueſtitura donum aliquod pro inueſtituræ monumento & inſigni traderet. quod vaſſallus, ſi quando controuerſia naſceretur, proferre pro teſtimonio poſſet. Abbas Vrſperg. in Chron. ann. DCCCVIII. Ducatum Sueuorum (inquit) viuẽte adhuc Ottone Duce, Henricus Imperator Bertholdo Comiti promiſerat, eiq́; annulum ſuum, velut huius rei cõmonitorium, dederat: quem ille diligenter ſeruans, poſt amborum obitum, Imperatoris ſcilicet & Ducis, Imperatrici Agneti, imperium tunc diſponenti, obtulit: eámque annulum agnoſcentem, pro Ducatu ſibi commiſſo commonuit.

Dupliciter ſoluat.) Idest, dupli damnetur, ſic, vt extra duplum res rapta ſit.

In poſterum requirat.) Hoc contra ius ab Impp. introductum, in l. ſiquis, 7, C. vnd. vi. vbi qui rem ſuam per vim eripit, eius dominio multatur. & §.2. Inſt. vi bon. rapt. cùm tamen antiquo iure ne vi quidẽ bonorum raptorum teneretur. l.2. D. illo tit.

Comes recipiat.) Alio loco, Iudex, vel Arbiter. lib. 2, tit. 34. §.2.

Argumentum 5.8.

Si è tribus ſinguli ſuum inueſtitorem producant, ei qui non violentam poſſeſsionem per duos teſtes probauerit, feudum addicitur: niſi quis alius ſuum id eſſe conuincat.

TEXTVS.

Si tres vel plures contendunt de eodem beneficio, producentes vtrinque diuerſos inueſtitores, iudex in cuius præſentia cauſa ventilatur, à duobus requirat boni teſtimonii hominibus in prouincia eorundem litigatorum commorantibus, per ſacramentum quod iurauerint, quis illorum abſque rapina eius beneficii poſſeſſor extiterit: & cognita ex ipſorum teſtimonio rei veritate, poſſeſſor beneficium ſuum quietè obtineat: niſi iudicio & iuſtitia dictante alter de manu ſua illud eripiat.

COMMENT.

Si tres.) Non intelligo cur de tribus potius, quàm de duobus diſputet. Præterea quomodo plures dominos eiuſdem feudi inueſtitores producent? Nam ſi eiuſdem rei domini ſunt, ſatis conſtat etiam communẽ rem dari in feudum poſſe. lib.2, tit.58. Producendi ergo verbum

Y pro

ſuam oſtendat: aut ſeptem teſtibus idoneis, quos iudex elegerit, ſe purget.

COMMENT.

Si miles.) Notandus locus: ex quo intelligitur, duelli ius hoc fuiſſe, vt nemo cũ inferioris conditionis aduerſario pugnare cogeretur. Cãpionem tamen pro ſe dare cogebatur aduerſario parem, vt in Diſput. docuimus, cap. de duell.

Argumentum §.11.

Duellum poſtulanti, niſi ſe militem, & militari ſtirpe prognatum probet, non conceditur.

TEXTVS.

Si miles aduerſus militem pro pace violata, aut aliqua capitali cauſſa duellum committere voluerit, facultas pugnandi ei non concedatur: niſi probare poſſit, quòd antiquitus ipſe cum parentibus ſuis natione legitimus miles exiſtat.

COMMENT.

Si miles.) Hunc quoque §. eodem capite interpretati ſumus. Et de militibus vtrum naſcerentur, an Imperatoris priuilegio fierent, diximus in Dict. feud.

Argumentum §.12.

Qui pluris annonam, quam quanti publico conſilio æſtimata eſt, vendit, pro pacis violatore damnatur.

TEXTVS.

Poſt natale ſanctæ Mariæ vnuſquiſque Comes ſeptem boni teſtimonii viros ſibi eligat, & de qualibet prouincia cum ipſis ſagaciter diſponat, & quanto pretio ſecundum qualitatem temporis ſit annona vendenda, vtiliter prouideat. Quicunque verò contra deliberationem ipſius intra anni terminum altius modium, & carius vendere præſumpſerit, tanquam violator pacis habeatur: & totidem viginti libras Comiti exſoluat, quanti modios, ſiue maldios altius vendidiſſe conuictus fuerit.

COMMENT.

Poſt natale.) Hæc eſt præfectura annonaria, cuius extat formula lib. Variar. Caſſiod. VI. eiúſque mentio fit in l. 1. C. de offic. præf. vrb. l. mulierẽ, 13, D. de accuſ. l. vlt. D. ad leg. Iul. de annon. l. vlt. D. quod cum eo. &c. Sic apud Athenienſes Harpocratione teſte, σιτοφύλακες erãt, qui videbãt, vt frumentum, farinæ & panes iuſto pretio venderentur.

Argumentum §.13.

Arma non ruſticis, ſed mercatoribus in itinere ad graſſatorum inſidias vitandas conceduntur.

& à domino ſuo admonitus non reſipuerit: & in ſua perdurans inſolentia, ordine iudiciario tam aduocatia quàm beneficio exutus fuerit, ſi poſtmodum auſu temerario aduocatiam vel beneficium inuaſerit, pro violatore habeatur.

COMMENT.

Latrones.) Latrones vſitato ſermone poſuit pro graſſatoribus, qui ex inſidiis viatores adoriuntur, ac ſpoliant.l.capitalium,28.§.graſſatores, 8,D.de pœn.quo in numero ſunt, qui ædes alienas, aut villas expilauerunt, effregerunt, expugnauerunt.l. pen. D. de vi publ. Et de graſſatorum pœna, ind.l.capitaliũ,§.famoſos, D.de pœn.l.diui,27.in fi.D. eod.

Aduocatiam.) Aduocati nomen duplex eſt. Aduocatus enim dicitur iudex, & cauſſarum diſceptator: vt hoc loco, & in Lomb.lib.2.tit.47. Vt praui aduocati tollãtur, & tales eligantur, qui ſciant & velint iuſtitiæ cauſſam diſcernere, & determinare. Interdũ autem Aduocatus eſt, Princeps cuius in fidem ac tutelam collegium aliquod Eccleſiaſticum ſe commiſit. de quo in Diction. copioſe dictum eſt.

Argumentum §.16.

Fur quinque ſolidorum aut tanti, laqueo: fur minoris, tonſura & virgis plectitur. Miniſteriales domini, ob guerram, à Comite caſtigantur.

TEXTVS.

Siquis quinque ſolidos valens, aut plus, fuerit furatus, laqueo ſuſpendatur: ſi minus, ſcopis & forcipe excorietur & tundatur. Si miniſteriales alicuius domini inter ſe guerram habuerint, Comes ſiue iudex in cuius regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex ratione proſequatur.

COMMENT.

Si quis quinque.) Furtum capitale crimen apud maiores fuit, antè pœnã quadrupli: inquit Iſidor.lib.Etym.5. cap.26. quinetiã pecuniaria pœna cõſtituta, corporalis pœnæ ius penes quoſdã magiſtratus retẽtũ fuiſſe, patet ex l.interdum,56.§.1.D.de furt. & l.pen.D.de cond.cauſ.dat.

Quinque ſolidos.) Solidorũ æſtimationẽ Carolus in Lomb.lib.2.tit.22. ſtatuit eſſe XII. denariorũ, inter Salicos, videturq; ratio hæc ad noſtrũ inſtitutũ accedere. nam vnã librã, viginti ſolidis æſtimat: vnam & dimidiam, triginta: tres verò, ſexaginta.lib.3. tit.6. de heriban.l.1, & lib.1. tit.15. De exercital.l.quicunque, & l.ſiquis.

Scopis & forcipe.) Mos hic gẽtiũ quarũdã fuit, vt forcipe & ſcopis in dãnatos animaduerterẽt: hoc eſt, vt tõſos virgis cæderẽt. Tacit. de morib. Germ. Acciſis crinibus nudatũ (de adulterij dãnata loquitur) corã propinquis expellit domo maritus, ac per omnẽ vicũ verbere agit. Item in Lõb.lib.3.tit.7. Siquis literas noſtras deſpexerit, ſi ſeruus fuerit, nudus ad palatiũ vapuletur, & capilli eius tõdeãtur. Itẽ li.1.ti.20.l.vl. Si ſeruus ignẽ in ſylua cõminarit, dominus eũ ad flagellãdũ, & caput tõdẽdũ tradat. Et de mulierib. quæ rixã fecerũt.lib.1,tit.18. Itaque legẽdũ hoc loco

conſtat, *Tondeatur*, Sed præter Langobardos Landulphi plena hiſtoria eſt iſtiuſmodi ſuppliciorum.vt lib.23. At illa huius vxorem & filios cæſos & tonſos prætori miſit cuſtodiendos. Itē: Quos cæſos & tonſos in diuerſis locis exilio relegauit. Item, Imperator rebelles cæſos & tonſos exilio damnauit. Sic in legib. Caſtrenſib. apud Ottonem Friſing. lib. Frid.1.cap.26. Si ſeruus fecerit, tondebitur, verberabitur, & in maxilla comburetur. Idémque poſterius aliquoties inculcatur. Iohan. Stobæus Serm.42. παρ' ἰνδοῖς τὸν μέγιστα ἀδικήσαντα, ὁ βασιλεὺς κελεύει κείρασθαι ὡς ἐσχάτης οὔσης ταύτης ἀτιμίας Huic autem loco conſentaneus eſt ille in formula pacis Alſaticæ, apud B.Rhenanum, lib.Germ.2. Siquis ſicli vnius (locus hic oſtendit vbique Solidi & Solidorum legendum eſſe) aut duorum pretij furtum, aut prædam fecerit, corium cum capillis perdat (quod hoc loco dixit, Scopis & forcipe excorietur & tondeatur.) Si ſecundò, vel tanti, vel quinque ſiclorum (ſolidorum) furtum, vel rapinam fecerit, manu priuetur. Si tertiò, abſque omni dubietate ſuſpendatur. At in Sax.ſpec.lib.2. art.13. Fur (inquit lex) eſt ſuſpendendus. Accidat autem villanis in die, in villa furtum, quod minus fuerit trium ſolidorum: hoc ipſo die Sculretus illud punire poteſt in cute & crinib. Et art.28. Si diurno tempore hoc fecerit, eius crines & cutis tormentis ſubiicietur.

Argumentum 5.17.

Viatori ius eſt, equo ſuo pabulum in alieno modicè præbere.

TEXTVS.

Quicunque per terram tranſiens equum ſuum pabulare voluerit, quantum propinquius ſecundum viam ſtans in loco amplecti potuerit, ad refectionem & reparationem equi ſui, impune ipſi equo porrigat. Licitum ſit etiam ipſi vti herba, & viridi ſylua, & ſine vaſtatione aliqua quilibet vtatur pro ſua commoditate & vſu neceſſario.

COMMENT.

Quicunque per terram.) Varium hac de re & multiplex ius fuiſſe, patet ex Lomb.lib.3.tit.4. De itinerantibus. & lib.1.tit.20, De dāno in via dat.l.ſiquis roborem. vbi ſi iterans homo propter vtilitatem ſuam clauſuram ſcalpellauerit, non eſt ei culpa. & in d.formul.pac. Alſatic. Niſi fortè aliquis ad paſcendum equum ſuum in tranſeundo indigeat, ſumat quòd in paſcendo ſufficiat: in via tamen publice.

Hic finitur Lex, deinde Conſuetudines Regni incipiunt. Tit.28.

Argumentum 5.1.

Vaſſallus domino iniuſtum dubiúmve bellum gerenti, deeſſe ſine fraude ſua non poteſt. iniuſtum gerenti, aut proſcripto, aut excommunicato ſubuenire non cogitur.

TEX-

TEXTVS.

Domino guerram faciente alicui, ſi ſciatur quòd iuſte, aut cùm dubitatur, vaſſallus eum adiuuare tenetur. Sed palàm eſt, quod irrationabiliter eam facit, adiuuet eum ad eius defenſionem: ad offendendum verò alium non adiuuet, ſi vult. Sed ſi eum adiuuare noluerit, non tamen feudum amittit, ſecundum Obert. de Orto, & Gerardum Capagiſtum. Alii verò ſine diſtinctione dicunt, ſemper debere eum adiuuare. Sed Obertus & Gerardus vtuntur eo argumento, quod quemadmodum dominum excommunicatum, vel à Rege bannitum non eſt obligatus vaſſallus ad adiuuandũ, vel ſeruitium ei praſtandum: imò ſolutus eſt interim ſacramento fidelitatis, niſi ab Eccleſia, vel à Rege fuerit reſtitutus, ita nec iuſtum iniuſtè guerram alicui facientem.

COMMENT.

Guerram faciente.) Guerræ nomine non modò bellum, quod Imperatoris nomine publice geritur, verùm etiam priuatorum inimicitias & diſſidia ſignificari, in Dictionario docuimus.

Sciatur quod iuſtè.) Notandus locus: vt vaſſallus non cogatur patrono bellum gerenti, aut inimicitias perſequenti, ſine cauſſa pij iuſtiq; belli approbata, ſubſidium ferre: vt lib. 2. tit. 7. ibi: Te velle iuſte aliquem offendere. Quam ad rem pertinet inſignis locus Marcelli in l. minime, 35, D. de religioſ. minime maiores lugendum putauerunt eum, qui ad patriam delendam & parentes & liberos interficiendos venerit. quin, ſi filius patrem, aut pater filium occidiſſet, ſine ſcelere, etiam præmio afficiendum omnes conſtituerunt. Sic ſeruus qui dominæ, quam maritus in adulterio deprehenſam interfecit, non ſubuenit, excuſatur. l. 3. §. 2. D. de ſen. ſil. facit l. poſtliminium, 19, §. 4. D. de capt. vbi Paulus ait, patrem filij transfugæ, æquè illum amiſiſſe, vt patriam. Item l. honor, 14, §. 3. D. de munerib. & honorib. vbi pater iure patriæ poteſtatis abuti vetatur, prohibendo ne filius patriæ obſequatur. Item illa apud Gellium diſputatio lib. 2. cap. 7. ſed multo præclarior illa Muſonij apud Stobæum, cap. 72. An omnibus quæ pater imperat, parendum ſit: quæ ſic recte concluditur: Si recte imperat, quoniam id fieri ius eſt, parendum: ſi perperam, quoniam id ius non eſt, non parendum. Sic iure ciuili quamuis ſeruo parendi neceſſitas impoſita ſit: l. ſi tacitum, 23, D. ad leg. falc. l. in fraudem, 11, D. de iis quæ vt indig. tamen in facinoribus domino dicto audiens eſſe non debet. l. ſi mulier, 27, § 1. D. rer. amot. Itaque ſi quid domini iuſſu deliquerit, niſi forte leuiter quiddam peccarit, ne manumiſſus quidem excuſatur. l. ſeruus, 20, D. de oblig. & act. l. ſed ſi vnius, 17, §. ſi iuſſu, D. de iniur. l. is qui in puteum, 11, §. ſi tutoris, D. quod vi aut clam, l. ad ea, 157, D. de reg. iur. Ne (vt Ariſt. ſcribit lib. Ethic. 8. cap. 11.) ſubiecti ſuis Principibus ſint tanquam inſtrumenta

ſunt artificibus. Alioquin ſi nulla vaſſallis cum Principibus ſocietas iuris, nulla communio ſit, nullam inter eos amicitiam eſſe poſſe: non magis quam artifici cum inſtrumentis inanimis: armentario cum bobus, hero cum mancipiis. Itaque libr. Ethic. 3. cap. 3. laudat eorum Regum inſtitutum, de quibus Homerus loquitur, qui quæ de bello aut pace ſuſcipiebant, de iis prius populum conſulebant. Extat tamen Auguſtini elogium, lib. 22. contra Fauſt. Manichæum, cap. 74. Non enim, inquit, eſt poteſtas, niſi à Deo, ſiue iubente, ſiue ſinente. Ergo vir iuſtus, ſi forte etiam ſub Rege homine ſacrilego militet, recte poteſt illo iubente bellare: ſi vice pacis ordinem ſeruans, quod ſibi iubetur, vel non eſſe contra Dei præceptum, certum eſt: vel vtrum ſit, certum non eſt: ita vt fortaſſe reum faciat Regem iniquitatis imperandi: innocentem autem militem oſtendat ordo ſeruiendi. Sed maior quæſtio eſt, vtrum Principe Rempubl. ignauia, aut tyrannico imperio euertente, ius ſit ciuibus ſibi conſilium cap. quemadmodum de filia annis XXV. maiore ſtatuitur Nouella. cxv vt ſi pater ei conditionem non quærat, liceat ei ſibi conſulere: an verò vſque quaque parendum ſit: vt olim Aegyptij Seſoſtri Regi paruerunt, imperanti vt viri muliebria domi munia obirent, mulieres foris virilia. Atque vt eſt apud Cicer. in Epiſto. ad Attic. ὑ πατρίδος τυραννυμένης, παντὶ τρόπω τυραννίδος κατάλυσιν πραγματιὸν, κ᾽ἂν μέλλοι διὰ τῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. Plato quidem in Epiſt. ad Perdiccam, Græcè ſcribit in hanc ſententiam, quam Cicero lib. Fam. 1. conuertit: Tantum contendere in Rep. quantum probare tuis ciuibus poſſis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille cauſſam ſibi ait non attingendæ Reip. fuiſſe, quòd cùm offendiſſet populum Athenienſem prope iam deſipientem ſenectute, cúmque eum non perſuadendo, nec cogendo, regi poſſe vidiſſet, cùm perſuaderi poſſe diffideret, cogi fas eſſe non arbitrabatur. In quam rationem Salluſtius ita ſcribit in Iugurthino: Nam vi quidem regere patriam, aut parentes, quanquam & poſſis, & delicta corrigas, tamen importunum eſt: cùm præſertim omnes rerum mutationes, cædem, fugam, aliáque hoſtilia portendant. Hæc illi: quibus neminem bene de mente conſtitutum fore arbitror, qui non animo lubétiſſimo conſentiat: dum tamen illud intelligatur, aliud eſſe patriæ, aut parentis perſonam ſuſtinere: aliud laruam. Aliud arma & vim inferre, aliud vim vi repellere. Denique Auguſtinus in lib. de Ciuit. 19. cap. 21. Ciceronis locum illum profert, & laudat ex lib. de Rep. III. Reſpublica, res populi, cùm bene ac iuſte geritur, ſiue ab vno Rege, ſiue à paucis optimatibus, ſiue ab vniuerſo populo. Cũ verò iniuſtus eſt Rex, quem Tyrãnum voco, aut iniuſti optimates, quorum conſenſus factio eſt, aut iniuſtus ipſe populus, cui nomen vſitatum nullum reperio, niſi vt etiam ipſum Tyrannum appellem: non iam vitioſa, ſed omnino nulla Reſpublica eſt: quoniam non eſt res populi: nec ipſe populus, iam populus eſt, ſi ſit iniuſtus,

quoni

quoniam non eſt multitudo iuris conſenſu & vtilitatis communione ſociata. Quinetiam in Spec. Saxon. lib. 3. art. 78. legem hanc repetio: Vaſſallus etiam ſuo Regi, & Iudici, & aliis omni tempore licitè in iniuriis reſiſtere poterit: quamuis ſint ſui domini vel cognati: & in his ſuam non frangit fidem. Et mox: Si voluerit, vel occidat dominus vaſſallum, aut è conuerſo neceſſitate compulſus, non delinquit in fide, ſi dicta neceſſitas contra læſum (vt iuris eſt) fuerit comprobata. Extat etiam apud Sophoclem Antigones puellæ hæc vox, Cræontem Regem alloqueutis, diuinas leges Regum interdictis antiquiores eſſe oportere.

Οὐδὲ σθένειν τοσοῦτον ᾠόμην τὰ σὰ
Κηρύγμαθ' ὥστ' ἄγραπτα κ'ἀσφαλῆ θεῶν
Νόμιμα δύνασθαι θνητὸν ὄνθ' ὑπερδραμεῖν.

Totáque huius argumenti Antigones tragœdia eſt.

Aut dubitatur.) Vitium hoc Ciceroni videtur: qui lib. Offic. I ita ſcribit: Bene præcipiunt, qui vetant, quicquam agere, quod dubites, æquum ſit, an iniquum. Aequitas enim lucet ipſa per ſe: dubitatio autem cogitationem ſignificat iniuriæ.

Adiuuet, ſi vult.) Vitium feudiſticum: vt Vaſſallo arbitrium relinquatur patronum in bello, vel inimicitia iniuſta adiuuandi. Nam ſi iniuſta eſt, tam vaſſallus, quàm dominus coercendus eſt: in bene morata quidem ciuitate, non in fece Feudiſtica fortaſſe.

Alij verò.) Vitium ambiguitatis, in cauſſa tamen æquiſſima & maniſeſtiſſima: An vaſſallus patrono iniuſtum impiúmque bellum gerenti opem non præſtans, feudo ſit multandus.

Solutus eſt ſacramento.) Notandus locus: Domino vel excommunicato, vel proſcripto, vaſſallum ipſo iure ſacramento ſolutum eſſe. Quod tamen Papa, neque in aliis innumeris, neque in Philippo Francorum Rege obſeruauit: de quo operæpretium eſt Platinæ locum inſignem ex vita Bonifacij Octaui deſcribere. Bonifacius, inquit, miſit Narbonenſem Archidiaconum qui Regi nuntiaret, vt miſſum faceret Epiſcopum Apamenſem. Id ſi non impetraret, diceret audientibus omnibus, Regnum Franciæ ad Eccleſiam deuolui, addeatque anathema: & omnes Francos iuramento Regio abſoluer et. Et paulo poſt: Interim verò Philippus Rex Franciæ Bonifacij arrogantiam iniquo animo ferens, habito apud Pariſios Eccleſiaſticorum & nobilium magno conuentu, commemoratiſque iniuriis à Bonifacio acceptis, eiúſque ambitione & malis artibus ad occupandum Pontificatum quem iniuſte teneret, ad ſedem Apoſtolicam tum (vt ipſe dicebat) vacantem, futurúmque conſilium appellauit. Qua quidem re percitus Bonifacius, habito generali concilio, Philippum, eiuſque Regnum Alberto Imp. ſubiicit, quem initio Pontificatus ſui retulerat. Tum verò Philippus ſuperbiam hominis domitutus

miturus, Sarram Columnenſem in portu Maſſiliæ cognitum à piratis redemptum, cum Nogaretio Gallo, equite fidiſſimo Romam mittit, hac ratione, (vt ipſe palàm dicebat) vt appellationem ſuam publicarent. Verùm ei longè alia mens fuit. Nam Sarra ſeruili habitu Latium ingreſſus, collectis vndique amicis, Nogaretium, cum ducentis equitibus Gallis mercede conductis à militia Caroli Valeſij, Ferentinum præmittit, qui inde ei ſi opus eſſet, auxilium ferret. Ipſe verò Anagniam clàm noctu ingreſſus, adiuuantibus Gibellinis, quos Bonifacius diu multúmque vexauerat, Pontificem nil tale metuentem in domo paterna capit, refractis valuis, captúmque Romam perducit, vbi quinto & trigeſimo die poſt dolore animi confectus periit.

Placet etiam Sigeberti monachi Gemblacenſis locum aſcribere: in quo iſtam excommunicationum libidinem hæreſim appellat. in Chron. anni 1088. Odo, inquit, ex monacho Cluniacenſi Epiſcopus Hoſtienſis, contra Imperatorem & Guibertum, fit Papa. Hinc in Eccleſia ſcandala, & in Regno augeſcunt diſſidia: dum alter ab altero diſſidet: dum regnum & ſacerdotium diſſentit. Nimirum, vt pace bonorum omnium dixerim, hæc ſola nouitas, non dicam hæreſis, nec dum in mundo emerſerat: vt ſacerdotes illius qui dixit Regi: Apoſtatare, & regnare facit hypocritam propter peccata populi: doceant populum, quod malis Regibus nullam debeant ſubiectionem: & licet ei ſacramentum fidelitatis fecerint, nullam tamen debeant fidelitatem: nec periuri dicantur, qui contra Regem ſenſerint: imò qui Regi paruerint, pro excommunicato habeantur: qui contra Regem fecerit, à noxa iniuſtitiæ & periurij abſoluatur. Hec Sigebertus. Excommunicationum autem iſtatum initium Otto Friſingenſis refert ad annum M. LXVI. quo Guilellmus Angliæ Rex à Papa Alexandro ſecundo excommunicatus eſt. lib. Chron. 6. cap. 35. Lego, inquit, & relego Romanorum Regum & Imperatorum geſta, & nuſquam inuenio quemquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommunicatum. At Iohannes Tritemius in Chron. Hirſaug. cap. 14. de Imp. Henrico quarto ſcribens: Propter quam pertinaciam, inquit, à Gregorio Papa VII. excommunicatus, & ab Imperio ſynodali Epiſcoporum decreto fuit depoſitus, quamuis nō curaret. Ipſe autem primus eſt inter omnes Imperatores per Papam depoſitus.

Argumentum 5.2.

Feudum ob ſeruitium vltrò non oblatum, non amittitur: ob non denunciatum, aut non propulſatum capitis periculum, amittitur.

TEXTVS.

Ad hoc quantocunque tempore ſteterit vaſſallus, quòd domino non ſeruierit, ſecundum vſum Mediolanenſem beneficium non amittit

amittit, niſi ſeruitium facere renuerit, vel niſi à domino ei denunciatum fuerit, & ille, cùm potuerit, diu ſteterit quòd ſeruitium nullum ei fecerit. Bonus tamen Iudex variè ex perſonis cauſiſque definiet. & finge vaſſallum remotum eſſe, vel propinquum: paratum eſſe vel non: dominum guerram habere, vel non: vtrum etiam magnam, vel paruam: & annuntiauit ei dominus, vel non. hæc omnia vertuntur in cognitione cauſſæ, & promptiores ſumus ad abſoluendum, quàm ad condemnandum. Tu tamen ſcias, quod ſi vaſſallus ſciat dominum obſideri, vel aliter ei mortem imminere, & cùm potuerit ei non nuntiauerit, vel etiam ſine nuntio eum non adiuuerit: feudo priuabitur.

COMMENT.

Ad hoc quantocunque.) Vitium duplex: odioſæ inculcationis. lib.1. tit.21. §.1. & lib.2. tit.26. §.4. & §.18. & tit.37. §.2. & repugnãtiæ apertiſſimæ: cum lib.3. titul.3. vbi ſancitur, vt vaſſallus etiam ſi qua inter ipſum & dominum ſimultas intercedat, & longinquum ab illo domicilium habeat, ei tamen ſe repræſentare cogatur.

Non nuntiaueru. Celationem inſidiarum & periculi, decimam amitten di feudi cauſſam nnmerauimus: ex lib.2. tit.24. §.4. & lib.2. tit.26. §.18.

Argumentum §.3.

Vtrum quod vaſſallus feudo adiecit, id ei vel auferre, vel eius æſtimationem petere liceat, ambiguum eſt.

TEXTVS.

Si vaſſallus in feudo aliquod ædificium fecerit, vel ipſum ſua pecunia meliorauerit, & contigerit poſtea vt vaſſallus ſine filio maſculo decedat: dominus aut patiatur ædificium auferri, aut ſoluat pretium meliorationis. Idem dico, ſi pretio ſeruitutem fundo adquirat. Quidam alii dicunt, omninò ad dominum pertinere.

COMMENT.

Quæſtio eſt, An heres feudatarij, non tamen feudi, ſumptus à defuncto in meliorando feudo factos exigere à domino poſſit. Locus hic demonſtrat, eandem plane inter Feudiſtas diſſenſionem fuiſſe, quam ego inter veteres Iuriſconſultos fuiſſe animaduerto. Nam vt quæſtionem illam, quæ certè & ad oblectationem animi, & ad vſum vitæ præclara eſt, planè ac dilucide explicemus: pro domino hæc pugnant: primùm, quòd qui ſciens in alieno ædificat, donare intelligitur. l. adeo, 7, §. pen. D. de acq. rer. dom. adeo (inquit Paulus) vt ne ſumptus quidem ſeruare poſſit, niſi tantiſper dùm poſſidet, doli exceptione vtatur. l. Paulus, 14, D. de dol. except. quod idem Imp. Gordia-

Gordianus ſtatuit in l. 1, & l. 2, C. Greg. de rei vind. facit textus in l. 2, C. de ſeruit. & aq. vbi operis in aliena poſſeſſione facti dominium ad eum pertinet, cuius poſſeſſio eſt. Secundo, Vlpian. in l. ſed ſi quid, 15, D. de vſufructu. ſcribit, fructuarium id quod inædificauit neque refigere, neque tollere poſſe. refixum tamen, vindicare poſſe. Sumptus autem quomodo exigeret, cùm ei ne inchoatas quidem ædes conſummare liceat? l. vſusfructus, 61, §. 1, D. eodem. ideſt, vt ſi exædificet, & operam, & ſumptum perdat: quaſi donaſſe intelligatur. Tertiò, cùm regula definiat ſumptus à bonæ fidei poſſeſſore in alieno factos ei reſtitui: l. ſi quis ſciens, 11, & l. ſi in area, 16, C. de rei vind. l. ſi in area, 33, in fi. D. de cond. indeb. & l. Paulus, 29, §. pen. D. de pignorib. an non aperte ex contratio ſignificat, factos à malæ fidei poſſeſſore non reſtitui? Malæ autem fidei poſſeſſorem vſufructuarium eſſe, ideſt, ſcire rem alienam eſſe, cùm ex re ipſa intelligitur, tum verò ex l. acquiruntur, 20, in fin. D. de acquir. poſſeſ. qua eadem de cauſſa maritus quoque in rebus dotalibus malæ fidei poſſeſſor dicitur. l. ſi vxor, 19, D. de donationib. inter virum & vxorem. denique à bonæ fidei poſſeſſore fructuarius ſeparatur, & re ipſa, & iure. l. qui ſcit, 25, §. pen. D. de vſur. Atque in hanc ſententiam Feudiſtæ ſtatuerunt, lib. feud. 2. tit. 8. §. 3. quæ feudatarij opera ita feudo adiecta ſunt, vt per ſe conſtare non poſſint, qualis eſt domus, aut ſeruitus, ſicuti partē feudi, (vt illorum verbis vtar) diſponendum eſſe: ideſt, eiuſdem eſſe, cuius eſt totum: quaſi quod ius eſt in toto, idem ius ſit in parte l. quæ de tota, D. de hered. petit. Atque hæc quidem pro domino (vt dixi) aduerſus heredem pugnant. Pro contraria verò parte, hæc reperio. Primùm, quod Gordianus Imperator ſtatuit, vt quos ſumptus fructuarius in meliorandis ædibus fecerit, eos à proprietario repetat. l. eum ad quem, 7, C de vſuf. Cuius tamen, (vt ſuperius diximus) contrarium conſtituerat, in d. l. 1, & l. 2. C. Gregor. de rei vindic. Secundo, quòd conductor ad ea recipienda quæ neceſſariò vel vtiliter impendit, ex conducto actionem habet. l. dominus, 55, §. 1. & l. pen. & arg. l. ſi quis fundum, 9. §. 1, verſ. Idem quærit, D. locat. & Nouell. 64 & Nouell. 110. Tertiò, quòd inquilinus, qui oſtium aut feneſtras ædibus impoſuit, tollere poſſe dicitur: in l. ſed ædiles, 19, §. ſi inquilinus, D. locat. quod aptiſſime conuenit cum eo quod ſcribitur in l. Iulianus, 37, D. de rei vindic. Quod ſi tollere licet, etiam ad exhibendum agere, & vindicare licet. quod tamen aperriſſime negatur in l. habitator, 59, D. de rei vind. vbi dempta quidem, ideſt, exempta & auulſa, vindicare permittitur: adhuc cohærentia, non permittitur. Et ſimilis pugnantia perſpicuè animaduerti poteſt inter Paulum in d. l. Paulus, de doli except. & Vlpianum in dicta l. Iulianus. vbi cùm ille ſcripſiſſet, doli exceptionem dari: Vlpianus illum non obſcurè perſtringens, negat doli exceptioni locum eſſe. Quartò, quod ſi vir vxori arcam donarit,

donarit, & vxor in ea inſulam ædificarit, inſula quidem mariti eſt: ſed mulier ſumptus recuperat. l. ſed ſi vir, 31, §. ſecundo, D. de donation. inter virum & vxor. Quintò, quòd ſi heres fiduciarius fideicommiſſariam domum exuſtam refecerit, ſumptus à fideicommiſſario recuperat, quamuis non in alieno, ſed in ſuo impendium fecerit. l. domus, 58, D. de legat. prim. Quid igitur dicendum eſt? neque enim in eo tantùm Iureconſulti diſſenſerunt, de quo Martinus quoque & Iohannes veteres interpretes pugnarunt, vtrum exceptio tantùm, an etiam actio permittenda eſſet: verùm etiam in ipſo principali negotio, de ſeruandis quoquo modo ſumptibus. d. l. Paulus, de dol. except. & l. in hoc, 14, & l. ſi quis, 29, D. commun. diuid. Ego remota veterum Iuriſconſultorum auctoritate, quæ in tam perſpicua diſſenſione plane nulla eſt, ex bono & æquo ſtatuendum putarem, & feudatariò & ſimilibus omnibus permittendum eſſe, vel opus factum tollere, vel ſumptus exigere. Qua in ſententia partem Feudiſtarum fuiſſe, locus hic demonſtrat. Æquitas autem ex peruulgata regula perſpicitur, qua dici ſolet, naturà æquum eſſe, neminem cum alterius damno fieri locupletiorem. l. iure naturæ, 206, de regulis iuris. l. natura, D. de condict. indeb. neque officium ſuum cuiquam damnoſum eſſe oportere. l. ſi ſeruus, 61, §. quod vero, D. de furt. Et hanc ſententiam video veteres Iureconſultos in rebus ſimilibus ſecutos. nam & maritus (quem malæfidei poſſeſſorem eſſe ſuperius diximus) ſumptus non modò neceſſarios, verumetiam & vtiles, & voluptuarios recuperat. l. penultima, & paſſ. D. de impenſ. l. fructus, 7, §. vltim. D. ſoluto matrimonio. Et in ſumma quiuis alius malæfidei poſſeſſor, eius quod in alienam rem impendit, ſumptus non modò neceſſariòs, verùm etiam vtiles ita recuperat, niſi ei ſuum opus eximere permittatur. l. domum, 5, C de rei vindic. Et huc pertinet quod Vlpianus ſcribit, in l. ſi ſeruos, 25. D. de pignerat. act. vbi ait, ſumptus non modo neceſſarios, verumetiam vtiles à creditore in pignore factos ipſi reſtituendos eſſe: modo non ſint debitori præter modum graues: cuius rei æſtimatio fieri iudici permittitur. Neque ad rem pertinet, quòd feudatarius, & fructuarius, & heres, & maritus ſuum, non alienum negotium gerunt: quaſi propterea neminem obligare voluiſſe intelligantur. dicta l. ſi quis, 29, D. commun. diuidundo. Nam etiam qui ſuum negotium gerit, tamen quatenus alius locupletior eſt, negotiorum geſtorum actionem habet. l. ſi pupilli, 6, §. ſed & ſi quis, D. de negot. geſtis. Magis tamen videtur, incerti condictio in iſtiuſmodi caſibus à Iuriſconſultis permiſſa fuiſſe. l. quod ſi, 60, D. de legatis primo, l. heres, 21, D. ad Trebellianum, l. qui per exceptionem, 40. §. primo, de condict. indeb. l. ſi vxor, 19, D. de donation. inter virum & vxorem. Neque rurſus ad rem pertinet, quod Feudiſtæ diſputant libro ſecundo, titulo octauo, §. tertio,

quoniam domus & ſeruitus per ſe conſtare non poſſunt, idcircò tanquam feudi partem exiſtimandam eſſe. vt quod de toto iuris eſt, idem pro rata in parte ſit. Intelligendum eſt enim, feudum eſſe ius, quemadmodum de hereditate,& dote, & obligatione, & peculio dicitur in l.j, D.de rer.diuiſ.Atq; vt res corporales ſingulæ, quæ in illo iure ſunt,nõ dicuntur illius iuris partes:l.quáuis,14, D.ſi quis.omiſſ.cauſ.l.j, D.de dot præleg.ſic neque domus, neque piſtrinum,aut aliud in feudo ædificatum, pars feudi dicetur. Seruitus quoque quamuis ipſa ius ſit, tamen quòd nihil cum feudali iure commune habet, res ſeparata eſt: neque pars feudi cenſetur. qua de cauſſa, nec eam acquirere fructuarius poteſt.l.ſed ſi quid, 15, in fi. D. de vſufruct. Neque verò prætermittendum videtur, quod iſti diſputationi conſentaneum ius Saxonicum animaduerto tradi in Specul. lib. ſecundo.articul.53. Quicquid homo cenſuatus in terra ædificat aliena, hoc eſt in feudo cenſuali, ea rollere poteſt,& heres eius,cùm recedit, præter anteriorem & poſteriorem ſepem, domum, & fimum. Illa etenim dominus redimere poteſt ſecundum arbitrium & æſtimationem paganorum.Quòd ſi non fecerit, tam ea, quàm prius dicta,quò voluerit,exportabit.

Argumenrum §.4.

Si vaſſallus ſine maſculo herede vel ante Martium,vel poſt Auguſtum deceſſerit, omnes fructus ad dominum pertinent. Si inter Martium & Auguſtum ad vaſſalli heredem.

TEXTVS.

His conſequenter dicitur, quòd ſi vaſſallus decedat, ſine herede maſculo,& contingat feudum ad dominum reuerti,ſic diſtiguitur: quòd ſi ante Martiũ:omnes fructus illius anni ex feudo prouenientes, ad dominũ pertinebunt.Si verò poſt Kalendas Martii, vſque ad Auguſtum: omnes fructus qui interim percipiuntur ad heredes vaſſalli pertineant.Si verò poſt Auguſtum,omnes fructus anni percipiet dominus.quidam tamen dicunt,quocunque tempore anni decedat,omnes pendentes fructus ad dominum pertinere.

COMMENT..

Si ante Martium.) Vitia ſunt in hac Feudiſtarum diſputatione quamplurima.Primũ ambiguitatis,quòd in tam graui &quotidiana cõtrouerſia nihil conſtituti iuris habeant: ac non modò perplexe, verũetiam repugnanter & cõtrarie reſpondeát.ná ſi vſusfructus feudi ad vaſſallũ pertinet,vt dictum eſt lib.2.tit.23. in fi.quid ita regulam vererem non ſequimur,quæ in paribus cauſſis paria iura deſiderat.l.vlt.C.ad leg. Falc. cur quod iuris inter fructuarium & proprietarium cõſtitutum eſt,id inter feudatariũ & dominũ nõ retinemus?Cõſtat autẽ hoc iuris eſſe,vt quocũq; tẽpore fructuarius moriatur,oẽs quos percepit fruct⁹ ipſius heredi relinquátur:reliqui verò & pẽdẽtes & ſtátes ad proprietariũ pertineát.

§.is ad

§.is ad quem, 27, Inſt. de rer.diu.l. in ſingulos,8,D.de ann.leg.Fructuarius (inquit) etiamſi maturis fructibus, nondum tamen perceptis deceſſerit, heredi ſuo eos fructus non relinquit l.ſi fructuarius, 13, D.quibus mod.vſusfruct.l.qui ſcit,25,§. primo, D.de vſur.l.arboribus, 12, §. 5, D.de vſufr. Eiúſque iuris æquitas perſpicua eſt: primùm quia quod fructuarius percepit,id vſusfructus ſui iure optimo percepit:neque vlla ratio eſt,id ab eo reddi. deinde quia vſusfruct. morte fructuarij reſtinguitur,neq;ad ipſius heredem quicquam iuris tráſfertur.denique quia par in contrariam partẽ ratio eſt.Nam & quod extincto vſufructu in agro ſupereſt, propter conſolidatam proprietatem optimo iure ſolius domini eſt: neque partem eius cuiquam debet:& viciſſim fructus pendentes inchoati,vſusfructus tempore ſunt fructuarij.l.ſi pendentes,27, & l.ſi vſusfructus,35,D.de vſuf. Quod cùm ita ſit,ſequitur,vt ea veriſſima & æquiſſima ſententia ſit, quæ tamen hoc loco in extremo §.repudiatur. De impenſis tamen dubitari poſſet, cùm fructuarius & vaſſallus impendium omne fecerint,agros ararint, ſtercorarint,ſeuerint, culturam denique omnem ſuo labore & ſumptu adhibuerint: an nõ æquum videatur, dominum, qui fructus omnes ſuos facit, impenſas illis perſoluere? Sed regula generalis eſt,vt fructus ij demum intelligantur,qui deducta impenſa ſuperſunt.l. fructus,7,D.ſol.matr.l.j,C.de fruct.& lit. exp.l.fundus,51,D.famil.erciſc.l.quod in fructus, 46, D. de vſur Quare conſentaneum eſt, vt ſiue maturis fructibus vſusfructus incipiat, impenſas fructuarius perſoluat: ſiue maturis fructibus ipſe decedat, tum proprietarius eas rependat. Quanquam vt in intimam huius diſputationis explicationem deſcendamus, illud intelligendum eſt, diſtinctionem in fructuario adhiberi, quæ diligenter animaduertenda eſt, vtrum per ſe fructus percipiat, an fundos colono elocarit. Nam illo caſu textus ſunt apertiſſimi, quibus ſtatuitur, vt ii demum fructuarii ſint,quos percepit:veluti,præter ſuperius enumeratos,in l.vti frui,5,§.ſi poſt litem,D.ſi vſusfruct. pet. vbi Vlpianus ait,mortuo fructuario, heredi eius actionem præteritorum duntaxat fructuum concedi: vbi non dixit, Pro modo præteritorum menſium: aut Pro rata temporis. At ſi fundos fructuarius colono elocarit, tum verò conſtitutum eſt, vt penſio pro rata temporis quo vſusfructus durauit, inter fructuarium & proprietarium diuidatur. l. ſi operas, 26, & l. defuncta, 58, D.de vſufruct. nam in duodecim partes penſionis ſumma diſtribuetur, vt quot menſes præteriti fuerint, tot partes heredi fructuarij debeantur: reliquæ ad proprietarium pertineant. Diuerſitatis autem ratio ex eo intelligitur: quòd cum fructus variis anni temporibus percipiantur, percepti à nondum perceptis pro conſtantis aut extincti vſusfructus tempore diuiduntur: neque quod vel per fructuarium perceptum eſt, vel per proprietarium percipietur, vllo iure reddi æquum eſt. Penſiones autem non niſi anno demum exacto debentur, atque perſoluuntur. d. l. defuncta, de vſufruct.

& l.tertiam,9,C.TH.de exact. Itaque redditio in penſionem non cadit. Colonus enim ſua die illam inter fructuarij heredem & proprietarium pro rata temporis diuidit. Et huius rei perſpicuum argumentum extat, in l.ſi quis domum, 9, §. 1, D. locat. Diſſimilis autem ratio eſt eius iuris, quod de fructibus dotalium rerum ſoluto matrimonio diuidendis conſtitutum eſt. Nam ſiue ipſos fructus maritus per ſe percipiat, ſiue à colono penſionem recipiat, emolumentum omne pro rata temporis inter ipſos, ſoluto per diuortium matrimonio, diuiditur. l.fructus, 7, §.Papinianus, & §.in ſeruo, & §. de penſionib. D.ſol.mat. & in l.fundo, 78, §.diuortio, D de iur.dot. cuius rei æquitatem, & Papinianicæ diſputationis rationem omnem in libello De dotibus expoſuimus. Diuerſitatis autem illa ratio eſt, quia nulla inter fructuarium & proprietarium iuris communio eſt: qualem eſſe inter virum & vxorem conſtat: adeò vt totius anni fructus, vnus eſſe cenſeatur: id eſt, omnes cuiuſuis generis fructus vnam in ſummam & æſtimationem redigantur. l.ſi fundus, 8, D.ſolut.matr. quod inter frũctuarium & proprietarium dici nõ poſſe, conſtat ex d.l.in ſingulis, 8, D.de ann.leg.cũ ſimilib. quas ſuperius commemorauimus. Age, cetera videamus. Si vaſſallus (inquit Feudiſta) ante Martium deceſſerit, omnes fructus eius anni, (hoc eſt decurrentis) ex feudo prouenientes, ad dominum pertinebunt. Quo nihil æquius potuit Papinianus ſtatuere, dummodo illud adderet, quod tamen iure ciuili tacite intelligitur: Impenſas à vaſſallo factas reſtituendas eſſe: ex d.l. j, C.de fruct. & l.fructus, 7, D.ſol.matr. Illud diſputari poteſt, cur potius ante Martium dixerit, quàm ante Maium? cùm nihilo plures fructus ante has, quàm ante illas Kalendas naſcantur. Nam ſi Feudiſta reſpexit ad diſputationem l.defuncta, 58, D. de vſufr. male ad negotium ſuum attendit. Ceruidius enim eo loco Kalend. Martij propterea rationem ducit, quia ſiue ita inter fructuarium & colonum conuenerat, ſiue propter priſcorum temporũ inſtitutum, quibus primus ille anni dies erat, (vt Macrob. docuit lib. Satur. 1. cap. 12.) eo die ſuperioris anni penſiones ſolui debebant. vt d.l.tertiam, C. Th.de exact. Quare de ſuperioris anni penſione Ceruidius eo loco diſputat: cũ hæc, qua de nunc agimus, Feudiſtæ propoſita cõſultatio ad anni decurrentis fructus pertineat. Quod autem ſubiungit, ſi poſt Kal.Martij vſque ad Auguſtum deceſſerit, omnes fructus, qui interim percepti ſunt, ad heredes vaſſalli pertinẽt: hoc quoq; cum iuris ciuilis ratione conſentaneum eſt: vt non modò fœnũ, hordeũ, legumina, verumetiam integra meſſis ac pleræq; arborũ baccæ ad vaſſalli heredem pertineant: quandoquidem verbum illud *vſque ad Auguſtum*, non excluſiue, (vt vulgus loquitur) ſed incluſiue intelligi oportet, vt totus Auguſtus complectatur: quemadmodũ inſequens articulus oſtendit, *Si verò poſt Auguſtum*. In quo articulo incredibile dictum eſt, quanta contineatur abſurditas: vt ſi poſt Auguſtum vaſſallus decedat, tum omnes anni fructus ad dominum pertineant. Nam, vt non de perceptis, & conditis tantùm loquamur, quos eſſe fructuarii ſuperius demon-

demonſtratum eſt:quid ſi eos vaſſallus conſumpſerit? quo iure dominus illos repeteret? Quare quæ ſola ſententia hoc caſu repudiatur, ea ſola mihi probatur, vt quocunque anni tempore vaſſallus decedat, omnes & ſtantes & pendentes fructus ad dominum pertineant: qui verò iam percepti ſunt, ad vaſſallum. Sed cùm percipi fructus aliter atque aliter dicantur, (nam in domino, in bonæfidei poſſeſſore, in emphyteuta percipi dicũtur, ſimul vt terra ſeparati ſunt, l. qui ſcit, 25, §. j. in fi. D. de vſur. l. ſi eius, 78, D. de rei vind. in fructuario verò tum demum, cùm fructus expreſſus eſt. hoc eſt, cùm tritum frumentum, coacta vindemia, oleum factum eſt. l. ſi fructuarius, 13, D. quibus mod. vſusf. amitt. l. arboribus, 12, §. Iulianus, D. de vſuf.) quæri poteſt, quomodo in vaſſallo perceptos accipiamus. Et cùm vaſſalli ius magis ad emphyteutæ, quàm ad fructuarij inſtar accedat, non dubitandum arbitror, quin percepti etiam dicantur à vaſſallo, qui tantum lecti ſunt, quamuis fructus nondum expreſſus fuerit.

Argumentum §. 5.

Vaſſallus opem domino debet aduerſus omnes, etiam fratrem & filium: præter dominum antiquiorem.

TEXTVS.

Contra omnes debet vaſſallus dominum adiuuare, & contra fratrem, & filium, & patrem: niſi contra alium dominum antiquiorem. hic enim ceteris eſt præferendus.

COMMENT.

Contra fratrem & filium) Gellius libro 20, cap. 1, & libro quinto, cap 13. ſcribit, moris apud Romanos fuiſſe, vt patroni clientem in fidem receptum chariorem haberent, quàm propinquos: eúmque etiam aduerſus hos tuerentur.

Contra filium.) In peruulgatis libris eſt, Et contra patrem, & contra filium: quod cur deleatur, non video: niſi maior videatur impietas filij patrem iniuſte occidentis, quàm patris filium: contra l. j, D. de parricid. Cauſſa igitur hæc, non bellum diſtinguit. nam vt filio bellum patriæ inferenti nulla charitas, ita patri nulla pietas debetur. l. minime, 35, D. de religioſ. l. poſtliminium, 14, §. quarto, D. de captiu. Filium certe ob dominum patre viuente iniuria affectum, feudi ſucceſſione indignum eſſe, patet ex lib. 2. tit. 51. §. 2. Itaque patris officium eſſe, deducto ad patronum filio eum placare, Fridericus ſtatuit lib. ſecundo, tit. 55. §. 5.

Dominum antiquiorem.) Imo, dominos antiquiores. Nam infimi gradus vaſſalli, qui valuaſini dicuntur, cùm ſubſidium minoribus valuaſoribus promittunt, excipere debent, primùm Maiores, deiń Capitaneos, tum ipſum Imperatorem.

De filiis natis ex matrimonio ad Morganaticam contracto. Tit.29.

Argumentum

Ex pacto ne qui ex ſecunda vxore ignobili naſcētur, patri ſuccedāt: in allodiis tamen, ſi filii ex priore non extant, ſuccedent. ſi extant, non ſuccedent. vt cùm à feudo, vtrocunque caſu excluduntur.

TEXTVS.

Quidam habens filium ex nobili coniuge, poſt mortem eius non valens continere, aliam minus nobilem duxit: qui nolens exiſtere in peccato, eam deſponſauit ea lege, vt nec ipſa, nec filii eius amplius habeant de bonis patris, quàm dixerit tempore ſponſaliorum: verbi gratia, decem libras, vel quantum voluerit dare quando eam deſponſauit. quod Mediolanenſes dicunt accipere vxorem ad Morganaticam: alibi, lege Salica. hic filiis ex ea ſuſceptis deceſſit. Iſti in proprietatem non ſuccedunt, aliis extantibus: ſed nec in feudo, etiam aliis non exiſtentibus: qui licet legitimi ſint, tamen in beneficio minime ſuccedunt. In proprietate vero ſuccedunt patri, prioribus non exiſtentibus. ſuccedunt etiam fratribus ſine legitima prole decedentibus, ſecundum vſum Mediolanenſium.

COMMENT.

Nolens exiſtere in peccato.) Vitium ætatis illius, qua pleriq; ſecundas nuptias peccatum eſſe credebant: ex Montani, Nouati, & Tertulliani diſciplina, vt paulò ante diximus. quem errorem Hieronymus in Epiſto. ad Titum ſcribit ab Eccleſia damnatum eſſe. Locum igitur ſic interpretor: ita ducebat vxorem, vt tamen vxor vere ac proprie non eſſet. non enim liberorum quærendorum, ſed incontinentiæ reſtinguendæ cauſſa mulierem domum inducebat: quam differentiam ſtatuit Demoſthenes inter vxorem & amicam. Ergo nolens exiſtere in peccato, ſi iuſtam vxorem & pleno iure duceret, pactionem iuſtis matrimoniis inuſitatam fecit. Sic Iulius Capitolinus ſcribit, M. Antoninum Philoſophum, cùm vxore mortua Fabia quædam eniteretur, vt in eius matrimonium coiret, ne tot liberis ſuperduceret nouercam: concubinam duntaxat ſibi aſciuiſſe, procuratoris vxoris ſuæ filiam.

Deſponſauit ea lege.] Quæ conuentio iuri publico contraria eſt, l. vltima, D. de ſuis & legit. Feudiſtico tamen iure recepta. libro ſecundo, titul. 26 §. 17.

Quod Mediolanenſes.) Relatiuum *Quod* ad ſuperius illud de quantitate decem librarũ non pertinet: ſed ad proximum, hoc eſt, ad donationem Morganaticam: quæ die nuptiarum fieri ſolebat. Dos eſt maritalis, quæ mane diei nuptiarum à ſponſo ſponſæ dabatur. Et quia Morgen Germani

mani, pro mane dicebant, inde Morganaticæ verbum à Mediolanenſibus fictum. Plura in Dictionario expoſuimus.

Lege Salica.) Speciem poſuit pro genere. nam omnibus propè Germanicis inſtitutis munus nuptiale vxori à marito dabatur: quam Dotem Cornelius Tacitus appellat. Oppoſuit ergo legem Romanam legibus Barbaricis, pro quibus omnibus vnam Salicam nominauit. de lege Salica in Dictionario expoſuimus.

In proprietatem.) Vitium abſurditatis iniquiſſimæ: vt modò diximus, ex l. vlt. de ſuis & legit.

Nec in feudo.) Vitium abſurditatis. Cur enim in feudo non ſuccederent? An quia cautum eſt, ne paternis bonis ſuccedant? At patris hereditas cum feudo non confunditur. lib. 2. tit. 45. quare etſi iure ciuili bonorum appellatione vſusfr. continetur. l. in venditione, 8, D. de reb. auct. iud. tamen alia feudi ratio eſt. tum quia patronus ius commiſſi perpetuum in eo retinet: tum quia militiæ cauſſa datum eſt: quapropter neque alienari, neque oppignerari poteſt. lib. 2. tit. 52. & tit. 55. Deinde ratio pactionis apertè hæc fuit, ne prioris matrimonij liberis iniuria fieret. quare ceſſante ratione pactionis, & impedimento ſublato, ceſſat ipſa conuentio: & liberis contra æquitatem naturalem, & ius publicum iniuria affectis ſuccurrẽdum eſt. arg. l. ait lex, 11, §. ait lex, D. de diuort. l. liberorum, 11, D. de infamib.

De feudo fœminæ. Tit. 30.

Argumentum.

Feudum quod ex pacto mulier habet, ſine ſpeciali pacto ad eius filiam non transfertur. amiſſum autem monachiſmo feudum eo abiecto non recuperatur.

TEXTVS.

Si fœmina habens feudũ deceſſerit, quia fœmineum eſt feudum, & ſine pacto ſpeciali deficientibus filiis maſculis, ad filias pertinebit, Obertus & Gerardus. Alii verò dicunt, niſi per pactum ſpeciale ad eas non pertinere, ſicut ſi datum eſt filio maſculo: quia ſi ideò quod eſt fœmineum, ſine pacto tranſit in fœminas, eadem ratione, quia eſt fœmineum, tranſit in fœmineam prolem, etiam maſculis extantibus: quod falſum eſt. Ex hoc illud deſcendit quod dicitur, clericum nullo modo in beneficium paternum debere ſuccedere, etiam ſi poſteaquam habitum religionis aſſumpſerit, poſtpoſuerit. Idem in omnibus qui habitum religionis aſſumunt, vt conuerſi. hi enim nec poſteà in feudo ſuccedunt: & ſi quod habent, perdunt.

COMMENT.

Quia fœmineum.) Quid dici planius potuit, vt intelligatur omne feudum, quod fœmina quocunque titulo poſſidet, Feudum eſſe fœmi-

neum? Nonnulli diſputant, feudum fœmineum eſſe, quod ipſi à patre ex pacto relictum eſt: feudum fœminæ, quod ei noua inueſtitura conceſſum eſt. Sed ego hanc differentiam fateor, me nuſquam adhuc animaduertiſſe.

Sine pacto.) Ius ambiguum: An feudum muliebre ad mulieres ex vaſſalla prognatas ſine ſpeciali pacto ipſo iure transferatur. Quod hoc quidem capite, vt videmus, in medio relictum eſt. At libro primo, tit.1. §.3. diſertè conſtitutum fuerat, ne ſine pacto transferretur. Ego, ſi quid mei iudicij eſſet, pro iis qui contra Obertum & Gerardum ſenſerunt, vulgatam regulam proferrem: vt quod contra regulã iuris receptum eſt, longius ne producatur. conſtat autem ſingulare eſſe beneficium in fœminam, vt feudum contra ſuam naturam ei concedatur. ac proinde perſonam non egredi. qua de cauſſa ne ad filios quidem ſtricto iure mulierum feuda transferuntur. lib.1. tit.15.

Deficientibus maſculis.) Sumit pro confeſſo, quaſi ius exploratum, muliebri feudo, ſi filij extent, filias non ſuccedere. quòd mox apertè pronuntiat.

Quia ſi ideo.) Vitium feudiſticum. Argumentum enim eſt huiuſmodi: Si quia fœmineum feudum eſt, continuò in fœminas tranſit: profectò ſiue mares extent, ſiue non extent, tranſire in fœminas debet: vt fœminæ vnà cum maribus ſuccedant. falsò. Nam quod generi indefinito conuenit, non continuò certæ ſpeciei conuenit. Non enim ſi arbor frugifera eſt, idcirco tamarix eſt frugifera. nam vt indefinitum valeat, ſatis eſt veram eſſe particularem. Sic verum eſſe poteſt, fœmineum feudum ad fœminas tranſmitti, etiamſi non quouis caſu tranſmittatur.

Quòd falſum eſt.) Contra Obertum igitur & Gerardum Feudiſta concludit (quòd accurate notandum eſt) vt muliebri feudo, quandiu mares extabunt, mulieres non ſuccedant. Falſum igitur, illud proximum argumentum eſt. Nam, vt modò dixi, conceſſo genere indefinito, non continuò quæuis ſpecies conceditur. l.legato, 37, D. de legat. primo. vbi legato homine, neque optimum legatarius optabit, neque peſſimum heres debebit. Quare rectè hic ex conſequentibus concludit: Si falſum eſt conſequens, falſum etiam antecedens.

Ex hoc illud deſcendit.) Vitium feudiſticum. Nullo enim argumento ius poſterius ex ſuperiori concluditur. Qualis enim illa tandem concluſio eſt? Quia feudum fœminæ conceſſum, ad eius filiam ipſo iure non tranſit, idcirco monachus, ne abiecto quidem cucullo, paterno feudo ſuccedet. Potuiſſet tamen fortè adhibita machina contorqueri, ſi ius ſuperius ita conſtituiſſet. Si mulieris vaſſallæ defunctæ filius & filia extitiſſent, filia ne filio quidem mortuo in feudo ſuccederet. Sed nihil eiuſmodi ſuperius poſitum eſt.

Etiam

Etiam ſi poſtea.) Quod certè ab iis obſeruatum non eſt, qui fratribus ſuis primogenitis defunctis, vel monachatum, vel etiam Cardinalatum obtinendi feudi cauſſa depoſuerunt. ſed eius videlicet, qui hoc in genere omnipotens eſt, indulgentia interuenerat.

Habitum poſtpoſuerit.) Diſtinctio tamen adhibenda fuerat: vt ſi mortis & adeundæ hæreditatis tempore monachus erat, adire non poſſet: ſin ante mortem, poſſet. arg. l. eum qui, 104, D. de condit. & demonſt. & l. ſi deportati, 7, D. de legat. tert. l. ſed ſi, 6, § 2, l. ſi alienum, 49, §. 1. D. de hered. inſtit. l. non oportet, 52, D. de legat. ſec.

Habitum aſſumunt.) Monachus neque noui feudi capax eſt, neque hereditarij. lib. 2. tit. 21. & tit. 36.

Si vaſſallus feudo priuetur, cui deferatur. *Tit. 31.*

Argumentum.

Feudum ob crimen vaſſalli non in dominum commmiſſum, agnatis in infinitum attribuitur, excluſo filio: niſi deficientibus agnatis gratiam ei dominus fecerit.

TEXTVS.

Vaſſalli feudum delinquentis, licet ad agnatos quandoque pertineat, filius tamen ad id nullatenus aſpirabit: niſi id iterum à domino licitè acquirat, ſibi gratiam faciente. verbi gratia, ſi non ſunt alii ex latere, quibus aperiatur, ad eius petitionem admittuntur, qui quarto gradu ſunt remoti ab eo, qui id acquiſiuit: & etiam vſque ad infinitum: dum tamen hos conſtet ab eo per maſculos deſcendiſſe.

COMMENT.

Vaſſalli delinquentis.) Vitium inculcationis. lib. 2. tit. 24. §. 5. & tit. 26. §. 18.

Verbi gratia) Mendosè, pro *Dum tamen*, vel *Ita tamen.* non enim hoc exemplum eſt, ſed eius ſolius caſus propoſitio: quo caſu aditus liberis ad patris damnati feudum permittitur.

Remoti ab eo qui.) Notandus locus: ex quo perſpicuè intelligitur, graduum rationem eandem planè apud Feudiſtas & Canoniſtas eſſe: non Cognationis nimirum, ſed Genealogiæ: hoc eſt, vt neque parentes, neque cognatos complectantur, ſed liberos & poſteros duntaxat. Nam eo poſito, qui primus de feudo inueſtitus eſt, tum ſub illo progenies eius ſubiicitur, neque alij gradus deſcribuntur, quàm qui ad deſcenſum pertinent. Quam eandem rationem auctores Speculi Saxonici ſecuti ſunt, lib. 1. art. 3. vbi ridiculè figuram humani corporis deſcribunt, cuius in capite virum & vxorem, Titium puta & Mæuiam, affingunt: tum in ceruice filios & filias: tertiò in humeris, nepotes & neptes: quartò in lacertis, pronepotes: quintò in manibus adnepotes: ſextò in extremis digitis, abnepotes. Quæ ratio ad Genealogiam pertinet, non ad cognationem. Sed quoniam video eſſe cõplures, qui libellis ac de-

ac deſcriptione noſtra vereri non contenti, nouas cognationis figuras commenti ſunt: commodius eſſe arbitror, & ad Feudiſtarum errorem refellendum aptius, breuiter antiquam diſputationem noſtram renouare. Nam ad graduum cognationis intelligentiam, quatuor regulæ tenendæ ſunt: quarum hæc prima eſt.

Figuræ graduum cognationis tres ſunt partes: Superior, quæ aſçenſu cōſtat: Inferior, quæ deſcenſu: & Obliqua que partim aſcenſu, partim deſcenſu conſtat. Prima parentes complectitur, altera liberos, tertia propinquos: qui propriè & reſtricte Cognati & Agnati dicuntur. l.j, l.pen. & vlt. D. de gradib. Quod cùm ita ſit, perſpicuum eſt, tabulas omnes, in quibus non ordo aliquis graduum ſuperior directus: & alter à latere pronus & faſtigiatus, & ab ipſo propendens, deſcriptus eſt, à Iuriſconſultorum inſtituto plane alienas eſſe. Cuiuſmodi eſt illa, quæ nuper diuulgata, & in quarto Sentent. Pauli Iuriſconſulti libro reperta eſſe dicitur: in qua parentum ordo in linea inferiori deſcriptus eſt eodem modo, quo liberorũ gradus. Nam ſi parentes, æque vt liberi, inferius & deorſum collocandi ſunt, quid eſt quod Paulus in d. l. vlt. his ſcribit verbis: Surſum verſum ſunt pater, mater. Deorſum verſum, filius & filia. Item, Si perſona de qua quæritur, ex ſuperioribus aut inferioribus gradibus eſt, recta linea ſurſum verſum vel deorſum tendendo, facilè inueniemus gradus. Item in d. l. pen. Stemmata cognationum directo limite in duas lineas ſeparantur: quarum altera ſuperior, altera inferior. ex ſuperiore autem tranſuerſæ lineæ pendent. Eiuſdem modi eorum opinio videtur, qui Arborem palmam effingunt, cuius in ramis ſurſum ferentibus fratres & patrui deſcribuntur, vt qui fratris pronepos eſt, ſit parallelus proauo: qui abnepos, abauo: & qui trinepos, tritauo. Nam ſi tranſuerſi limites, ſurſum verſus depinguendi ſunt, quid eſt quod Paulus ſcribit, ex ſuperiore linea trãſuerſas lineas pẽdere? An idẽ ſunt Propendere, & Surſum niti? Quare, bona doctorũ virorũ venia dictũ ſit, nõ arbitror Propinquos ita deſcribẽdos, vt parẽtibus ſint paralleli, cùm Paulus nominatim propendentes, hoc eſt pronas & faſtigiatas lineas requirat. Sequitur ſecunda regula: *Omnis quæſtio de gradibus cognationis, duabus perſonis conſtat: quarum vnam imaguncula in medio poſita ſuſtinet.* Nam imago eum repræſentat, cuius de cognatione quæritur: quem verbi cauſſa, Titium, aut Protheum, aut Hypotheticum appellare poſſumus: eámque à veteribus Iuriſconſultis vſurpatam, primùm ex his Pauli verbis apparet, in l. vlt. Quoties quæritur quoto gradu quæq; perſona ſit, ab eo incipiendũ eſt, cuius de cognatione quæritur. Et aliis ſex locis, in quibus verba illa inculcãtur: *Is de cuius cognatione quæritur.* Deinde cùm Iuriſconſulti toties dicant, vnam lineam eſſe ſuprà, alteram infrà, tertiam à latere, annon imaginem aliquam conſtitui oportet, ad quam voces illæ, Suprà, Infrà, Dextrà, Sineſtrà referantur? Præterea

Cogna-

Cognatorum nomina per ſe non conſtant:ſed ex eorum numero ſunt, quæ Græci, τὰ πρός τι: Latini, Relata nominant,& cum altero conferuntur. Omnes autem in hac tabula deſcriptæ perſonæ ſuum à Protheo nomen obtinent: eiúſque ſolius ratione & reſpectu ſic appellantur. Nã Pater, Prothei pater dicitur: & Tritauus, Prothei tritauus,& nepos, & trinepos:& frater & propatruus,& cõſobrinus, ipſius ſolius reſpectu & contemplatione ſic appellantur. viciſſimq́; ipſe ſingulis reſpondet, & ſuum ad ſingulorum reſpectum & rationem nomen immutat: vt commodiſſimè mihi veteres quidam interpretes feciſſe videantur, qui hoc illum nomime appellarunt. Quare ne in aliorum quorundam errores turbulentiſſimos incidamus, cautio adhibenda eſt, vt omnis de gradibus quæſtio hac formula concipiatur: Pater quoto gradu diſtat à Protheo? Filius, quoto gradu diſtat à Protheo? Frater, quoto gradu diſtat à Protheo?Sobrinus quoto gradu diſtat à Protheo?Nam ſi quæſtionem ſimpliciter ita concipiamus: Pater quoto gradu diſtat à filio? Tritauus à Trinepote? Patruus à fratris filio? Conſobrinus à Conſobrino? rectè quidem cõcipiemus:ſed tamen non ſatis cautè & prouidè. Nam explicata vniuerſa Cognationis tabula, facilè in eorum labyrinthos incurremus, qui Trinepotis nomen, quod infimo loco ſcriptum eſt, ad illud Tritaui, quod ſupremum locum obtinet, retulerunt: aut Sobrinum,ad Pronepotem: Conſobrinum,ad Patruum maximum,& confuſionem graduum turbulentiſſimam in hanc diſciplinam inuexerunt. Non enim qui Tritauus dicitur, vllius alterius reſpectu ſic dicitur,quàm Prothei:neque qui Trinepos,neque qui Patruus,neque qui Sobrinus, aut qui Conſobrinus. Deniq; vt in paruulis ſolariis lapillus magnes,quamcumq; in partẽ ſolarium cõuertatur, ſemper ad Septentrionem ſpectat,ita cognati omnes vnum Protheum ſpectant,& quicquid vnuſquiſque illorum eſt,Protheo eſt,id quod eſt. Sequitur tertia regula: *Vnaquaque generatio gradum vnum efficit. Gradus enim nihil aliud eſt,quàm generatio.* Itaque,vt Iuſtinianus ſcribit, ſemper generata perſona gradum adiicit.§.6.de gradib.Quare in directa ſuperiore, ita rationem inibimus: Protheus à patre genitus eſt. vna generatio eſt,ac proinde vnus gradus. Pater rurſus ab auo: duæ generationes, ac proinde duo gradus. In inferiore autem hoc modo:Protheus filium genuit. Vna generatio, ac proinde vnus gradus. Filius nepotẽ:duæ generationes, ac proinde duo gradus, atq; ita deinceps. Sequitur quarta regula: *Via quæ à Protheo ad propinquos ducit, obliqua eſt: & partim aſcenſu, partim deſcenſu conſtat.* Nam (vt Paulus ſcribit) ad eos qui à latere ſunt, non aliter prouenire poſſumus, niſi per eos fuerit tranſitum, ex quibus naſcuntur. l.vlt.§.9. illo tit. Itaque ſi quæratur, quoto gradu frater diſtet à Protheo, ratio ſic inibitur, vt primùm ſurſum verſum,pòſt deorſum verſum linea ducatur: hoc modo, Protheus à patre genitus eſt,vna generatio eſt,ac proinde vnus gradus.Pater fratrem

trem Prothei genuit: ſecunda generatio eſt, ac proinde ſecundus gradus. Similiter in patruo. Protheus à patre genitus eſt, pater ab auo, auus patruum genuit: tres generationes totidem efficiunt gradus. deſcende in patrui filium: qui frater patruelis eſt. quatuor reperies gradus: via & linea ſanguinis faſtigiata, quia duo gradus in aſcendendo conſumpti ſunt, & duo rurſus in deſcendendo. Quod cùm ita ſit, perſpicuum eſt, eas tabulas, in quibus frater fratriſque liberi è regione aui, eique paralleli locantur, à Pauli inſtituto abhorrere: qui collaterales lineas iubet ex directo parentum ordine propendere: vt, meo iudicio, ſeries illas laterales multò commodius pronas & faſtigiatas, quàm tranſuerſarias appellare poſſimus. nam Tranſuerſa dicuntur propriè, quæ porrecta ſunt: ſeries autem iſtas pronas eſſe oportet. qua de cauſſa Paulus PENDENTES addidit. Cæſar. lib.4. Non ſublicæ modo, directa ad perpendiculum, ſed prona ac faſtigiata, vt ſecundum naturam fluminis procumberet. Sed vt Medici cauſſa morbi reperta, facilè morbum curant: ſic huius erroris cauſſa demonſtrata, facilè vitium tollemus. Nam cùm Paulus ita ſcripſiſſet, *Ex ſuperiore autem & ſecundo gradu, tranſuerſæ lineæ pendent:* nonnulli exiſtimarunt, Fratrem quaſi ab Auo, qui ſecundo gradu eſt, propendentem effingi oportere. Quid igitur in patruo, in propatruo, & patruis maiore & maximo? an ſeries illorum ab auo qui ſecundo eſt, inchoanda eſt? Intelligendum eſt igitur, & Paulum in l.pen. & Caium in l.j. fratris ſeriem tantùm exempli loco poſuiſſe, cùm ſignificarent, eandem eſſe reliquorum propinquorum omnium rationem, pro numero generationum. Nam profectò ita eſt, vt prima ſpecie ſolam fratris ſeriem in tranſuerſis finxiſſe videantur: vt in d. l. j. Superioris, inquit, ordinis ſunt parentes: inferioris liberi: ex tranſuerſo, ſiue à latere, fratres & ſorores, liberique eorum. Quid ergò eſt? an quod mox aſcribit, *Ex tranſuerſo nullus eſt primus gradus, & ideo incipit à ſecundo:* verum eſt in ceteris tranſuerſis omnibus? At patrui ſeries incipit à tertio: patrui magni, à quarto: maioris, à quinto. Ergò vt Caius in d. l.j. exẽplum tantummodo præbere voluit in perſona fratris: ita Paulus in l.pen. cùm plenius ita ſcribere potuiſſet, Ex ſuperiore autem tráſuerſæ lineæ pendent, & quidem in fratris ſerie à ſecundo gradu incipit: in patrui, à tertio: in propatrui, à quarto: & ſic deinceps. vt verba illa *(Et ſecundo gradu)* nota parentheſis includantur: quaſi dixiſſet, *Et quidem ſecundo gradu.*

Qui teſtes ſunt neceſſarij ad nouam inueſtituram probandam. Tit. 32.

Argumentum.

Inueſtituræ teſtes idonei ſunt, non tantùm pares curtis: ſed etiam extranei. Fœminæ autem ab omnium actuum teſtimoniis arcentur.

TEX-

TEXTVS.

Siue clericus, ſiue laicus ſit dominus, ad probandam nouam inueſtituram, ſemper pares curiæ ſunt neceſſarii, etſi ſine eis facta ſit inueſtitura: etiam ſi dominus confiteatur factam, quia tamen ſine hac ſolennitate facta eſt, non valet, etiam ſi probari poſſit per breue teſtatum. Sed ſi alii contrà teſtantur, etſi dominus confiteatur factam, decurrens poſtea ad ſolennitatem conſuetudinis, non audiatur, ſed tale habeatur ac ſi pares adfuiſſent: ſed alii etiam, ſi probari poſſit per breue teſtatum, vt Obertus & Gerardus: niſi à paribus curiæ fuerit confirmatum. Conſules tamen Mediolanenſes, nuper in quibuſdam omnia contrà reſcripſerunt. in quo ferè omnes Mediolanenſes conſenſerunt, & conſentiunt: vt breue teſtatum, non à paribus, ſed ab aliis confirmatum, ſufficiat ad probandam nouam inueſtituram. Nouam inueſtituram dico, quando feudum primò quæritur. De veteri autem beneficio inueſtituræ, quæ ſit à domini ſucceſſore, vel vaſſallo ſucceſſori, etiam extranei recipiuntur ad teſtimonium, præter fœminas, ſecundum vſum Mediolanenſem. Iſtæ enim nec in cauſſis feudi, nec aliorum recipiuntur ad teſtimonium: ceteri autem recipiuntur in omnibus, quæ ad cauſſas feudi pertinent, præterquam de noua inueſtitura.

COMMENT.

Siue clericus.) Iteratur lib.1. tit.26. vbi memorabilis ratio de clericis traditur: quia furtim & occultè ſua feuda concedunt.

Non valet.) Vitium inculcatæ diſſonantiæ, cum lib.1. tit.26. lib.2. tit.2. §.1. & cum tit. proximo.

Primò quæritur.) Non ſucceſſione ad vaſſallum peruenit, quod Feudiſtæ Paternum appellant. lib.2. tit.50.

Domini ſucceſſore.) Mutata vel patroni vel vaſſalli perſona, inueſtitura feudi renouanda eſt. libro ſecundo, titulo tertio. §. primo, & aliis locis innumeris.

Nec aliorum.) Iure Romano fœminis teſtimonij dictio fuit in actibus fortuitis & repentinis: veluti in criminibus: at in legis actionibus, & legitimis, ac ciuilibus actibus, non fuit: veluti in teſtamentis, mancipationibus, diuortiis, in iure ceſſionibus, reliquiſque generis eiuſdem, quemadmodum in lib. Obſeruat. 3. docuimus: quem vnà cum aliis nonnullis ſingulari Dei benignitate, iterum ex latronum manibus eripuimus.

Argumentum §.1.

Feudum inueſtitura, ſucceſsione, miſsione in poſſeſsionem, & patientia domini ſeruitium recipiẽtis acquiritur: inueſtituræ autem, ſi aut pares nulli ſint, aut tum abſuerint, teſtes extranei ſunt.

TEXTVS.

Sciendum eſt itaque, feudum acquiri inueſtitura, ſucceßione, vel eo quod habeatur pro inueſtitura. vt ecce, ſi dominus alicui coram paribus curiæ dixerit, Vade in poſſeßionem illius feudi, & teneas illũ pro feudo. Licet enim nõ interceßiſſet inueſtiura, tamen tale eſt, ac ſi interceßiſſet: quia ille eius volũtate poſſeßionẽ feudi nactus eſt, feũdi nomine. Inde etiã dicitur, quòd ſi alius probauerit, ſe aliquid nomine beneficii aliquo tẽpore tenuiſſe, domino præſente & non contradicente, & ſeruitium eius quaſi à vaſſallo recipiente: licet non probet inueſtituram, veruntamen obtinebit præſtito iuramento, niſi aliud contra inducatur. Quod autem dictum eſt, vt per pares probetur inueſtitura: intelligendum eſt de eo domino, qui alios habet vaſſallos. ceterùm ſufficiunt extranei. Nec dicatur, ideò inueſtituram vbi ſine paribus facta eſt, valere, quoniam tunc tẽporis aberant pares. quia etiam ſi abſint, tamen expectandi ſunt.

COMMENT.

Succeßione.) Nihil muto. Sed ſi quis liber ſcriptum haberet, SIVE CESSIONE, lubenter hanc ſcripturam cum illa commutarem. primùm, quia ſuccesſio per ſe ac ſine inueſtitura ius feudi non transfert. deinde quia nullum aliud de ſucceſsione verbum hoc toto capite interponitur. Inueſtituram autem pro traditione & ceſſione vſurpari, ſæpe iam dictum eſt.

Illius feudi.) Fortaſſe *Fundi.* cùm mox dicat *Illum.* Sed in hac quæſtione opes Græciæ non ſunt poſitæ.

Tale eſt.) Vitium repugnantiæ: vt miſſio in poſſeſſionem inueſtituræ vim obtineat: cùm ſuperius lib.1. tit.25. dixerit, eam ad vſumfructum tantùm conſtituendum valere. Sæpe autem in iure ciuili ſcientia ſine contradictione pro expreſſo conſenſu numeratur. l.quidam, 12, D. de euict. l.ſi filius, 16, D.ad Macedon. l.1, §.magiſter, D.de exercit.act. l.poſt mortem, 25, D.de adopt.

Nomine beneficij.) Imò, quaſi beneficium ſibi datum.

Aliquo tempore.) Superius triginta annos numerauit. lib.2.tit.26.§.6.

Recipiente.) Superius ſatis eſſe dixit, ſi vaſſallus ſe exhibuiſſet, dicto tit. 26.

Præſtito iuramento) Subaudiendum arbitror, FIDELITATIS: non

autem

autem inueſtituræ. alioqui vitium eſſet. vt qui feudum quaſi vaſſalli iure poſſidet, ſi dominus vindicet, iurare inueſtituram cogatur. lib.1. tit.4. §.1. & tit.10. cùm tamen ſuperius tit.26. §.6. ſtatuerit, vt triginta annorum ſpatio feudum præſcribatur. Repugnant enim, ex probata legitimi temporis poſſeſſione inueſtituram præſumi: & eam iureiurando probandam eſſe. Iam enim modò dixit probatam poſſeſſionem fuiſſe ex l.in exceptionibus,19, D.de probat. Præterea video alteram repugnantiam. Nam in lib.1. tit.4. §.1.& tit.10. & tit.23. & tit.26. à poſſeſſore vaſſallo exigitur iuſiurandum ſacramentalitium: at in lib.j. tit.26. §.vlt. exigitur ſimplex & ſolitarium. Et rurſus lib.2.tit.2.§.2. vt aut iuret, aut referat.

Sufficiunt extranei.) Liberi, & duo tréſve, lib.2.tit.58.§.2.

Expectandi fuerint.) Vitium repugnantiæ. lib.1. tit.26. vbi apertè ſcribitur, vt ſi pares tempore inueſtitionis abſuerint, etiam extranei ſint recipiendi.

Argumentum §.2.

Vaſſallus in ſacramentalium numero minimùm ſex adhibere cognatos debet: & de facto liquidò iurare. Dominus verò permixtos, adhibere poteſt: & de ſuo quidem facto liquido iurabit: de parentum verò, ſe non arbitrari.

TEXTVS.

Sacramentum non ſemper eſt dandum poßidenti: ſed quandoque poßidenti, quandoque petenti, quandoque neutri datur. Et cum alicui horum datur, ita demum datur, ſi aliquid pro eo ſit, quod iudicem moueat. Vbi nihil eſt, quod faciat pro aliquo eorum præter poſſeſſionem ſolam: tunc ſecundum quod iudici melius viſum fuerit, aut poßidenti dabitur ſacramentum, aut actore nihil probante, qui conuenitur, etiam ſi nihil præſtiterit reus, tamen abſoluitur, vel obtineat. Et cùm datur, aut datur à iudice, aut à parte. ſi à parte, aut ſubeat cum duodecim ſacramentalibus, ſecundum inferiorem diſtinctionem: aut referat pars cui delatum eſt. Si à iudice, iuret ille cui delatum eſt, cum duodecim vaſſallis, cum ſex parentibus: ceteros ſi vult habeat extraneos. Dominus verò, ſi vult, cùm parentibus, aut cum vaſſallis ſolis, aut cum parentibus vaſſalli, vel cum extraneis, miſtis parentibus vel vaſſallis. & iurabit vaſſallus ſine mentione conſcientiæ. Dominus quoque de ſuo facto ſimiliter. De facto verò patris, vel aui, aut alterius aſcendentis, iuramento conſcientia præponetur. Quidam tamen dicunt, non quidem conſcientiam eſſe præponendam.

COMMENT.

Non ſemper.) Ordinarium tamen id fuiſſe patet ex lib.1. tit.4. §.1. & §.2. & lib.2. tit.58.§.4. vbi dicitur, poſſidenti ex ordine iuramentum deferri. Ei, inquit, defenſio detur propter poſſeſſionem. Item, Licet domini eſſet defenſio ex ordine, &c. Neque alibi vlla, quod ſciam, iſtius iuris fit mentio: ſed perpetuò ſtatim videmus, vt poſſidenti iuſiurandum deferatur. quod ex tam multis exemplis intelligi licet, quæ protulimus in Diſp.cap.de form.probat.

Iudicem moueat.) Argum. l.iij. C. de reb.credit. & l.admonendi, 31, D. de iuris.

Actore nihil probante.) Ex iure ciuili. l.iiij. C. de edend. l. x. C. de non num.pecun.

Ex parentibus.) Parentes his libris, pro cognatis vſurpari, diximus in Dictionario.

Sine mentione conſcientiæ.) Hoc expoſuimus lib.2.tit.58.§.6.

Argumentum §.3.

Neque vaſſallus, neque dominus iuſiurandum deferens, iurare de calumnia cogitur. Vaſſalli autem teſtimonium in dominum, ſi res criminalis eſt, non admittitur. ſin modica ciuilis, auditur.

TEXTVS.

In quibus etiam cauſſis ſacramentum calumniæ à domino non exigetur, quod nuper rex Fridericus in Romandiola conſtituit, vt vaſſallus calumniæ ſacramentum à domino non exigat, quod etiam à parte domini intelligendum eſt: vt quod quiſque iuris in alium ſtatuit, ipſe eodem iure vtatur. Similiter vaſſallus dominum accuſare, vel teſtimonium contra eum reddere non debet, in ciuili cauſſa modica aut criminali. Quidam tamen dicunt, in criminali non licere, in ciuili licere: in quibus ſi contrà fecerit, feudo priuabitur.

COMMENT.

Fridericus in Romandiola.) De Romandiola, in Dictionario expoſitum eſt. Quam verò Friderici conſtitutionem ſignificet, mihi planè incertum eſt. nam in omnibus iis quæ his in libris extant, eius rei nulla omnino mentio fit. Extat quidem Friderici primi conſtitutio de pace, & de incendiariis apud Abb. Vrſperg. quam in lib.3. retulimus: ſed ea neque in vlla Italiæ parte lata eſt, & diſertè contrarium ius inſtituit. in §.ſi quis autem: nimirum, vt non liceat quenquam incendij crimine accuſare, niſi ei qui de calumnia iurarit.

Calumniæ ſacramentum.) Vitium feudiſticum: vt quibuſuis de cauſſis iuſiurandum, & vaſſallo à domino, & viciſſim domino à vaſſallo deferatur: neque tamen de calumnia iuretur, contra naturalem æquitatem. l.iuſiurandum, 34, §.3. & l.ſi non fuerit, 31, D. de iureiur.

Quidam dicunt.) Vitium ambiguitatis, in cauſa tamen æquiſſima: An vaſſallo contra patronum teſtimonij dictio ſit. nam neque clienti contra patronum teſtimonij dictio fuit: vt ex Dionyſ. Halicarn. & Plutarcho, in vita Romuli probauimus in Fragmentis xij. Tabul. Liberto in patronum, & huic contrà in illum dicere teſtimonium licet: denuntiare inuito non licet. l. qui accuſare, 8, & l. hi tamen, 11, D. de accuſat. l. iiij. D. de teſtib. Sic ei qui teſtimonium graue dixit, relictum teſtamento tanquam indigno aufertur. l. poſt legatum, 5. §. his verò, 7, D. de his quæ vt indign.

Argumentum §.4.

Dominus qui poſsidet, ſi in eum vaſſallus agens non probet, abſoluitur. at ſi vaſſalli longa eius poſſeſsio ſit, ipſi: ſi noua, domino iuramentum defertur; niſi præſumptione vaſſallus adiuuetur.

TEXTVS.

Item ſi inter dominum & vaſſallum controuerſia ſit de beneficio, poſsidente domino, & vaſſallo in probatione deficiente, qui conuenitur, nullo præſtito ſacramento abſoluatur. Vaſſallo verò poſsidente, & actore in probatione deficiente, ſi longa ſit vaſſalli poſſeſsio, eius iuramento cauſa finiatur: vbi verò noua eſt poſſeſsio, ſacramentum ei non præſtabitur, ſed domino deferetur, niſi aliud faciat pro poſsidente.

COMMENT.

Nullo præſtito ſacramento.) Vitium repugnantiæ. Nam & ſi lex hæc & naturali & ciuili æquitati conſentanea eſt, tamen feudiſtico iure ordinarium eſt, vt poſſeſſori ſacramentum deferatur. lib. j. tit. 4. §. 1. Et hoc notauimus in Diſput. cap. de form. probat.

Si longa ſit poſſeſsio.) Vitium repugnantiæ. Nam lib. 1. tit. 4. §. 1. indefinitè ſtatuitur, vt iuſiurandum ſacramentalitium ei deferatur: neque diſtinguatur, vtrum longa an recens poſſeſſio ſit. Rurſus lib. 1. tit. 26. §. vlt. alia diſtinctio inducitur, vtrum ſciente vel ignorante domino poſſeſſio per annum continuata ſit. Mirus autem dominorum fauor, & prærogatiua notanda eſt: vnde Manaſſe Gallicum prouerbium videtur: *Vn ſeigneur de beurre, mange vn vaſſal d'acier*: quod Latina conſuetudine poteſt ſic exprimi: Senior fictilis vaſſallum tamen æneum conficit.

De lege Lotharij. Tit. 34.

Argumentum §.1.

Controuerſia eorum qui ſe à Rege inueſtitos contendunt, Mediolanenſi iure per ipſum Regem diſceptatur: cetera verò per pares curiæ.

TEXTVS.

Lex Conradi [Lotharii] de beneficio, quæ dicit: Si inter Capitaneos controuerſia ſit, coram Rege finiatur: ſi inter valuaſores, coram

paribus curiæ, Mediolani non tenetur, ſed talis diſtinctio ibi obſeruatur: quia ſi inter duos, quicunque fuerint, de beneficio Regali controuerſia fuerit, quorum vterque à Rege ſe dicit inueſtitum fuiſſe, tunc cauſa coram eo decidatur, cæteræ verò cauſæ apud pares curiæ.

COMMENT.

Lex Conradi) Falſum omnino. Nam lex Conradi, quam retulimus in lib.3. tit.4. nihil de litibus, neque inter Capitaneos, neque inter Vaſſallos ſtatuit. hoc tamen de Capitaneis eſſe iuris patet, ex lib.1. tit.18. §.1. Denique idem vitium, hoc loco ſubeſſe arbitror, quòd aliis locis notauimus: vt LOTHARII pro CONRADI reponendum ſit, & hęc ſit pars legis Lotharianæ, de qua lib.1. tit.21, & tit.22. §.2. quæ ſupplenda eſt ex d. tit.18.

Mediolani.) Vbi ſumma eſt inter omnes ordines, iuris ac libertatis æqualitas. Otto Friſing. lib. Frid.1. cap.13.

Quicunque fuerint.) Siue Capitanei, ſiue Valuaſores, ſiue Plebeij: hos enim tres Langobardi Mediolanenſes ordines fecerant.

Beneficio Regali.) Beneficium Regale eſt, quod ab ipſo Rege tributum eſt. Mediolani ergo, feudales cōtrouerſiæ, ſi feuda Regalia ſint, à Rege: ſin minus, à paribus curiæ diſceptantur.

Argumentum §.2.

Lis duorum parium per iudicem ordinarium, arbitrúmve dirimitur. quòd ſi inueſtitorem eundem proferant, ſecundum poſſeſſorem, cui dominus ſuffragabitur, lis danda eſt.

TEXTVS.

Si autem inter pares duos de aliquo beneficio controuerſia ſit, quorum vterque ſuum feudum proprium eſſe dicat, ſiue aſſerant eundem inueſtitorem, ſiue diuerſos, coram iudice vel arbitro finiatur. Sed cùm vnum producunt inueſtitorem, ſi poſſidenti dominus guarentizare voluerit, ſine fraude ipſe obtinebit: niſi aduerſarius contrà aliquid induxerit.

COMMENT.

Iudice vel arbitro.) Et hoc præter Conradi legem, quæ de ſolis Seniorum & Vaſſalorum controuerſiis ſcripta eſt. de conuaſſallorum litibus, nihil ſanxit. Totúmque hoc ius incertum ac varium eſt, vti patet ex libro primo, titulo decimo octauo. §.primo: & libro ſecundo, titul.55. §.8.

Vnum inueſtitorem.) Non defunctum & ſucceſſorem.

Guarentizare voluerit.) Quod verbum in Dictionario expoſuimus.

Argu-

Argumentum §.3.

Conradi lege dominus ſine vaſſalli conſenſu feudum alienare non poteſt. At iure Mediolanenſi dominus feudum pari, maiori ve domino recte, ſine curiæ auctoritate alienat, inferiori ne curia quidem auctore poterit.

TEXTVS.

Ex eadem lege deſcendit, quòd dominus ſine voluntate vaſſalli feudum alienare non poteſt. quod Mediolani non obtinet: ibi enim ſine curia etiam beneficium totum rectè alienatur: dum tamen aut æquali domino, aut maiori vendatur. Inferiori verò ſine vaſſalli voluntate non licet partem alienare, etiam maiori retenta parte alia feudi. verbi gratia: Eſt vaſſallus qui ab eodem domino in pluribus locis feudum tenet: ſi partem feudi in vno locò vendat, in alio ſibi teneat, iſte non debet emptori ſeruire: ſed per priorem dominum totum beneficium recognoſcere. Cum curia verò, cuicũque beneficium etiam ruſtico & ſine vaſſalli voluntate poteſt: dum tamen non totum alienetur. Obertus: Quidam autem dicunt, & Gerardus, non valere, ſi fiat inferiori.

COMMENT.

Feudum alienare.) Inculcatum lib.1.tit.22.§.2.& ti.27.§.2.& lib.ſecundo, tit.26.§.4.

Mediolani.) Barbarum inſtitutum videtur, vt patronus nouum clienti patronum dare arbitratu ſuo poſſet. hoc enim colonorum proprium eſt, qui terra in alterum alienata ſimul alienari intelliguntur. l.ij.& l.iij. C. de agric. & cenſit. Sed hoc inſtitutum Mediolanenſium iſonomiæ conſentaneum eſt. de qua ſuperius neſcio quo loco expoſuimus.

Aequali domino, aut maiori.) Ne vaſſallus minorem quàm antea militiæ præpoſitum habeat.

In vno loco vendat.) Subaudi, dominus.

Iſte.) Vaſſallus.

Per priorem.) A priori domino. Vaſſallus cuius feudi partem patronus alienauit, veterem tamen ſolum ſuum patronum agnoſcere cogitur.

Cum curia verò.) Dominus ſine vaſſalli conſenſu alienare feudum per ſe non poteſt: cum curia, id eſt cũ vniuerſo territorio ac ditione, poteſt: ſi modò diſerte id cõuenerit. lib.2.tit.26.§.in generali, & tit.51. Curia enim in his locis domini territoriũ ſignificat. Sed quæri poteſt, an vt patronus feudum ſine vaſſalli permiſſu alienare nõ poteſt, ita nec oppignerare poſſit? Ego reſpondendum putarem, Regulariter verum eſſe, vbi alienationi locus eſt, ibidem oppignerationi locum eſſe: viciſſimq; vbi locus illi non eſt, huic non eſſe: ac regulam reciprocari. Nam alienationis nomine oppigneratio continetur. l. vlt. C. de reb. alien. De priore text. eſt in l. ſed & quod, 9. D. de pignorib. l. vn. C. rem alien. ge-

rent.De poſteriore l.j, in fi.D.quæ res pign.oblig. Neque obſtat,quòd cùm emphyteuta ius ſuum oppignerare poſſit, l.lex vectigali,31, D.de pign.l.tutor,16.§.vlti.D.de pign. act. tamen illud alienare domino inconſulto prohibetur.l.vlt.C.de iut.emphyt.Nam hæc lex eſt Imp.Iuſtiniani, qui nouum ius in emphyteuſim, & vectigalis conrractum pro impetio ſuo induxit. Cur enim anriquo iure emphyteuta non æque ius ſuum vendere potuiſſet,vt fructuarius?de quo ſuperius multis locis dictum eſt.Sic enim qui ſuperficiem in alieno ſolo habet,vt illum vendere, ſic etiam oppignerare poteſt.l.etiam,5,D.de pig.act. Item vt fructuarius ſuum vſumfructum.l.ſi is qui,11,§.2.D. de pign. Minus obſtat l.ſolutum,11,§.vlt.& l.ſeq.D.de pign.act. vbi totorum bonorum procurator oppignerat,qui tamen non alienat. l.procurator,63,D.de procur. nam diſerte additum eſt, eum demum oppignerare, cui adminiſtratio permiſſa eſt ab eo,qui ſub pignoribus ſolebat pecunias mutuas accipere.Video tamen receptum eſſe inter doctores,authore (vt Baldus teſtatur) Gulielmo de Zuſa, patronum qui feudum alienare non poteſt, tamen oppignerare poſſe.quod equidem concoquere non poſſum. Nó enim ſi proprietarius oppignerate ſuam proprietatem poteſt: l.ij, C.de vſuf.idcirco Senior feudum obligate poteſt. Nam feudi & vſusfructus longiſſime diuerſa ratio eſt. Proprietas nuda ptopterea vtiliter oppignerarur, quia certum eſt vſufructuarij morte, & aliis multis modis eam plenam ac ſolidam futuram. at feudum hereditarium eſt, & ad liberos poſteróſque perpetuo iure rráſfertur: vr pignus inutile futurum ſit. Sic proprietarius vendere ſuam proprietatem poteſt.l.fundi,38, de vſuf.leg.l.locum,17,§.vlt.D.de vſuf.l.iuſto,44,§ non mouer,D.de vſurpar.Senior vendere feudum non poteſt: quippe perpetuario iure alteri acquiſitum:vt ſuis locis dictum eſt.

Etiam ruſtico.) Hæc fuit Mediolanenſium *ironquia.*

Quidam tamen.) Quò miſerior eorum conditio eſt,qui ſuam ætatem in iſtis Barbaricis contentionibus, ac potius quiſquiliis cognoſcendis conſumunr.

Quidam dicunt.) Vitium & miſeria ſtudij feudiſtici duplex. Vr quod nuſquam gentium in vſu eſt, diſcete cogamur. quid enim iam ad nos obſoleta Mediolanenſium inſtituta, magis quàm aur Indorum, aut Hircanorum? deinde vt ea diſcere cogamur,quæ ne certa quidem & fixa ſunt:ſed in medio ab ipſis Legiſlatoribus relicta.Valet tamen hic locus ad quæſtionem lib.2.rit.26.§.20.& tit.51.§.j. An generali alienatione curtis feudum tacite contineatur,quamuis vaſſallus non conſenſerit.

Argumentum §.4.

Vaſſallus conſenſu domini cedere alteri militi ſuum feudum, eadem qua accepit lege poteſt:Cedi autem recepto iure in infinitum poteſt.

TEXTVS.

Similiter nec vaſſallus feudum ſine voluntate domini alienabit,

in feudum

in feudum tamen recte dabit, ſi ſecunda perſona ſit talis, quæ feudo ſeruire poßit. vt ſi dans miles eſt, & ille qui accepit feudum, inueniatur miles: ad hoc, vt feudum (ſi contigerit) domino ſimiliter ſeruire, vt & prior, poßit: & hoc, vt dare liceat in infinitum. In quibuſdam tamen curiis vltra tertiam perſonam feudi conceßio non extenditur, vt cum feudum peruenit in quartam perſonam, ei auferre dominus poßit. Profectò ille qui ſuum beneficium alii dat in feudum, non debet alia lege dare, niſi qua ipſe habeat: vt ſi habeat ſibi, ſuiſque heredibus, (quod intelligi debet de ſolis maſculis,) non debet alii dare, vt habeat ipſe & ſui heredes maſculi & fœminæ. Vnde quibuſdam placet, quòd qui taliter dedit, eo ipſo beneficium amittit. Gerardus & alii dicunt, quòd qui dedit, & cui datum eſt beneficium perdit. Secundum alios, verò tunc domino aperitur, cùm maſculi defecerint.

COMMENT.

In feudum dabit.) Vitium feudiſticum: vt vaſſallus ſine patroni conſenſu feudum de ſuo feudo conſtituere, & vaſſallum ſibi acquirere poſsit. lib. 2. tit. 9. contra ſummam & æquitatem. l. ſi pignore, 54, §. j, D. de furt. vbi Caius ſcribit, furtum fieri, ſiquis vſum alienæ rei, in ſuum lucrum conuertat. Nec mouete, (inquit) quem debet, quaſi nihil lucri ſui gratia faciat. Species enim furti eſt, ex alienò largiri, & beneficij debitorem ſibi acquirere. Ex hoc autem intelligitur, finem feudorum non eſſe beneficentiam in tenuiores, quæ plerunque perſonalis eſt: ſed Imperatoris ſubſidium: hoc eſt, vt Imperatori ſuæ copiæ, & comitatus conſtent, ſiue Titius aſſit, ſiue Mæuius. quáquam in Diſputatione demonſtrauimus, hoc quoque ius ſublatum videri conſtitutione Friderici. lib. 2 tit. 55. § 2. vbi omnes omnino feudi alienationes interdicit.

Non debet alia lege.) Quod argumentum habet in l. titius, 9, D. de ſeru. export. l. ſtatuliberum, 9, §. j, D. de ſtatulib. l. diuus, 7, D. de iur. patron.

Argumentum §. 5.

Qui ſciens, dolo malò beneficii auctorem abnegat, feudo multatur.

TEXTVS.

Si fuerit inter dominum & vaſſallum de beneficio controuerſia, domino dicēte, Hoc quod tenes in feudum, à me habes: ille verò negauerit prorſus: ſiquidē probatum fuerit, ipſum ab eo auferatur. Sed cùm dubitanter reſponſum fuerit, Neſcio: minime ſecundum quoſdam: ſed ſecundum alios tunc demum priuabitur, ſi fraudulenter, id eſt, ſciens hoc negauerit.

COM

COMMENT.

Secundum alios.) Vitium vel ambiguitatis, vel repugnantiæ cum lib.2.ti. 26. §. vaſſallus, 21. vbi ſtatuitur, vt dubitanti dubitanter reſpondere liceat. Quod tamen mirum videri poteſt, cùm (vt dici ſolet) ambigue reſpondere, & nihil reſpondere, paria videantur. l. de ætate, 11, § nihil intereſt, D. de interrogat. præſertim autem in eo vaſſallo qui iureiurando fidem aſtrinxit. de quo nõ putarem equidẽ hunc locum intelligẽdum: ſed potius de vaſſalli defuncti ſucceſſore: in quo iuſta ignorantiæ & dubitationis cauſſa eſt. l. qui in alterius, 42, D. de reg. iur. Quod autem Vlpianus ita ſcribit in l. ſi quis, 41, D. ad leg. Aquil. Marcellus dubitans negat Aquiliam competere: ſic intelligendum eſt, quaſi dixiſſet, Interrogando negat: hoc modo: Deleto teſtamento quæritur an damni iniuriæ actio ſit. Et quemadmodum æſtimatio ineatur?

De Clerico, qui inueſtituram facit. Tit. 35.

Argumentum §.1.

Clericus de ſuis bonis inueſtiens, heredem ſuum obligat. de bonis Eccleſiæ, quæ quidem ipſe teneat, ſucceſſorem. at ſi alter ea teneat, ex inueſtitura pure facta, non obligat. ex in diem, aut conditionali, ita demum, ſi ante ipſius mortem feudum ad ipſum redierit.

TEXTVS.

Clerico inueſtituram faciẽte de ſuis bonis, eius ſucceſſor omnifariam cogitur eam adimplere. cumque de bonis Eccleſia eam fecerit, ſi poſſeſsio rei pro beneficio inueſtitura penes eum fuerit, ipſe & eius ſucceſsor ipſam adimpleant. quod etiam in laicis contingit. Vbi verò de alterius feudo fecerit inueſtituram: ſiquidem pure, non valeat: ſed ſi ſub tempore, vel cõditione, quo feudum ſibi aperiatur, valebit inueſtitura, etiam ſine voluntate vaſſalli facta.

COMMENT.

Cogitur adimplere.) Quoniam Clerici in ſuis bonis pro laicis numerantur, l. tertia, C. de epiſc. & cleric. Sed in rebus Eccleſiaſticis, factum Clerici ſucceſſori non nocet. tit. 40. §. item ſi. Reliqua explicata ſunt libro primo, tit. 4.

Argumentum §.2.

Clericus feudo Eccleſiæ, quod ipſe non tenet, aliquem inueſtiens, niſi feudum eo ſuperſtite aperiatur, nihil agit. Quod autem in dominico repertum eſt, dare in feudum Epiſcopi omnes, ſolo Mediolanenſi excepto, poſſunt.

TEXTVS.

Si tamen ante deceſſerit inueſtitor, quàm feudum ad eum reuertatur, ſucceßor non cogitur eum habere ratum: aut cùm ſe viuente feudum apertum fuerit, poßeßionem tradat, & inueſtituram adimpleat. & ideò ſciendum eſt, archiepiſcopum Mediolanẽſem nõ poße

dare in

dare in feudum, quod tempore introitus ſui in dominico inuenerit. ſed ſi ei poſtea feudum aperiatur ipſum recte dabit. Profecto alii Epiſcopi & clerici ea quæ in dominico habent, & feuda his aperta olim dederant, & hodie dant.

COMMENT.

Si tamen.) Vitium inculcationis.lib.1 tit.4. vbi copioſe huic loco ſatiſfactum eſt.

Archiepiſcopum Mediolanenſem.) Ius hoc fuit municipale, ac proprium Mediolanenſium, qui ante Friderici Ahenobarbi victoriam Imperatoris inſtitutis non parebant, ſed ſuis legibus vtebantur: vti ſcribit Otto Friſing.lib.Frid.1.cap.33 De ceteris autem dictum eſt lib 1.tit.6.

Clerici & Epiſcopi.) Alii ſunt Epiſcopi, alii Clerici. Illi ſacerdotes ſunt. l. nec honore,7.l parabolanos,18, C.de epiſco.& cleric.ceteri munera eccleſiaſtica inferiora ſuſtinent: vt lectores,diaconi,presbyteri. l.presbyteri,8.l.ſi quis presbyter,20, & paſſ.C.eod.Interdum tamen clericorum nomine generaliter omnes eccleſiaſticis feudis fruentes intelliguntur. vt infrà tit.40.§.ſi clericus.

Et hodie dant.) Vitium repugnantiæ cum lib. 1. tit. 3. & lib.6. Mediolanenſis autem epiſcopatus prærogatiuam magnam fuiſſe, magnámque inter Romanam & illam ſedem ea de re contentionem exarſiſſe, docet Platina in Stephano 9, & Sabellicus Aenead. 9. lib.5. Contentionis autem hæc occaſio fuerat, quod cùm Ambroſius Mediolanenſis Antiſtes Imperatorem Theodoſium, quo nemo in orbe Chriſtiano maior erat, excommunicaſſet, conſentaneum videbatur, prærogatiuam ei deberi: vel certe Romanæ ſedi ſubiiciendam non eſſe.

An mutus vel aliàs imperfectus feudum retineat. *Tit.36.*

Argumentum.

Mutus, ſurdus, cæcus, claudus, clericus, itémque filiæ paterno feudo non ſuccedunt.

TEXTVS.

Mutus, & ſurdus, cæcus, claudus, vel aliter imperfectus, etiam ſi ſic natus fuerit, totum feudum paternum retinebit. Obertus & Gerardus & multi alii. Quidam tamen dicunt, eum qui talis natus eſt, feudum retinere non poſſe, quia ipſum ſeruire non valet. Sic dicimus in clerico, & in fœmina, & in ſimilibus.

COMMENT.

Mutus & ſurdus.) Vitium feudiſticum ex repugnantia perſpicua. lib. 1. tit.6.§.3.

Totum feudum.) Tres igitur hac de re Feudiſtarum ſententiæ fuerunt: vna quæ totum feudum filiis eripiebat: altera quæ partem retinebat, partem

partem alteri nouo qui militare poſſet, attribuebat: tertia eorum, qui totum retinebant. Media videtur æquiſſima, & pietati maxime conſentanea: vt eius liberis, qui optime de Rep. meritus eſt, gratia referatur, neque tamen militis locus vacuus relinquatur. lib.1.tit.6.§.3.

Ipſum ſeruire.) Seruire feudum eſt militis munus ſuſtinere.

Seruire non valet.) Vitium feudiſticum: vt iis qui feudum ſeruire non poſſunt, feudum adimatur. nam etiam impuberibus & fœminis cedi feudum poſſe, conſtat ex lib.2.tit.26.§.13.

An ille qui interfecit fratrem domini ſui, feudum amittit. Tit.27.

Argumentum §.1.

Vaſſallus ob necatum à ſe fratrem ſui domini non defendatur: ob ſuum fratrem, ita demum, ſi totius hereditatis obtinendæ cauſſa id fecerit. Ob crimen autem in dominum commiſſum, domino feudum cedit: ob aliud, agnato proximo, ſi modò paternum id fuerit.

TEXTVS.

Si quis interfecerit fratrẽ domini ſui, non ideo beneficium amittit. ſed ſi fratrem ſuum interfecerit, ad hoc vt totam hereditatem habeat, vel aliam feloniam commiſerit, verbi gratia, hominem tradendo, vt in curia amplius ſtare non poſſit: priuabitur beneficio. quia tamen erga dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorem feudum pertinebit, ſi paternum fuerit, eodem prorſus obſeruando, quantum ad ordinem gradus qui continetur in legibus. Cùm autem ad dominum reſpicit felonia: feudum tunc domino aperitur.

COMMENT.

Non ideo.) Vitium feudiſticum. Falſum eſt enim feudum ob quoduis aliud crimen publicum amitti. Nam amittitur certe & aufertur, cùm criminis autori, tum ipſius etiam liberis: ſed agnatis proximis defertur, ſi paternum fuit. lib.2.tit.31.

Ad hoc vt totam.) Vitium feudiſticum: quaſi fratricidium ob hãc vnam cauſſam ſuſceptum feudi committendi cauſſa idonea ſit.

Continetur in legibus.) Subaudiendum Barbaricis, in quibus genealogiæ figura obſeruatur: vt docuimus lib. ſecundo, tit.31. non, vt in iure ciuili, cognationis.

Argumentum §.2.

Feudale ſeruitium, niſi poſtulatu domini, non debetur.

TEXTVS.

Non cogitur vaſſallus omnino ſecundum vſum Mediolanenſium, dominum adire, & ſeruitium ei offerre: ſed cùm nunciatum

ei fuerit:

ei fuerit, tunc domino, ſi poteſt, ſeruiat.

COMMENT.

Non cogitur.) Vitium repugnantiæ cum lib.2.tit.3.§.3.vt notauimus lib. 1.tit.21.§.1.& lib.2.tit.26,§.et ſi vaſſallus.

De vaſſallo qui contra conſtit. Lotharij regis beneficium alienauit. *Tit.38.*

Argumentum.

Qui feudi partem contra leges alienauit, aut in partem dominorum deliquit, aut feudi partem ſine domini permiſſu refutauit, pro ea tantùm parte decidit. refutatio verò non reuerentiam, ſed ſeruitium extinguit.

TEXTVS.

Si vaſſallus contra conſtitutionem Lotharii Regis beneficiū alienauerit: ſi totum, perdat totum: ſi partem, partē perdat, & ad dominum reuertatur. Et ideo ſi cōtra vnū dominorū, quorum cōmunis vaſſallus erat, fecerit feloniā, eum forte cucurbitādo: eius ſolius parte priuabitur. & ſi voluerit vnius ſolius partem refutare, aliis ſibi reſeruatis hoc facere poterit: quia vaſſallus etiam ſine domini voluntate rectè feudū refutare poteſt. poſt refutationem tamen ad ſeruiendum non tenetur: ſed eum quidem tunc offendere non debet.

COMMENT.

Si vaſſallus.) Vitium inculcationis odioſiſſimæ.lib.1.tit.13.&lib.2.tit.8.& tit.24.§.5. Quod verò ait, eā ſolā partē cōmitti, q̄ alienata eſt, ſingulariter notādū eſt ad interpretationē Lotharianæ legis, quæ extat lib.2.ti.25.

Si partem, partem.) Criminari hoc quiſpiam non ſine colore aliquo poſſet. nam cùm feudum paſſim pro beneficio numeretur, qui partem alienat, toto ſe indignum præbere videtur. Sic qui non totum teſtamētum, ſed partem aperit, in edictum cōmittit. l.ij.§.ſi quis tabulas,13, D.de ſenat. Silan.& qui tutelæ partem recuſat, totū quod ei teſtamēto datū eſt, amittit.l.etiamſi,11, D.de legat.1. & qui ex naufragio vel vnum clauum abſtulerit, omnium rerū nomine tenetur.l.iij.§.vl.D.de incend.nauf. Et qui legatū vel hereditatē pro parte repudiat, totum amittit.l.j, D.de acq. hered.& l.iiij, D.de legat.2. Veruntamen alienata legati parte, ſola illa pars legatario perit.l.ſtichum,6,& l.ſi ex toto,8, D. de legat.prim. Et fideicommiſſarius rerum hereditariarum partem ſurripiēs, iis ſolis quas ſubtraxit multatur.l.paulus,48, D.ad Trebel. Sic proportionis ratio habetur, in l.cum debitore,17,& l.ſeq.D.rat.rem hab.l.reſcriptū,6,& l.heres,11, D.de his quæ vt indig. Videndū tamen ne locus hic ad eos tantùm vaſſallos pertineat qui rem duorum communem in feudū acceperunt.

Cōmunis vaſſallus.) Noui feudi duo patroni eſſe poſſunt: hereditarij non poſſunt.lib.2.ti.55.§ 4. Militare munus per ſe diuidi non poteſt: numero poteſt: vt de liberti operis dicitur in l.libertus,15, D.de op.libert.

Cucurbitando.) Verbū feudiſticum: de quo in Dictionario expoſuimus.

Feudum refutare.) Vt quod de toto ius eſt, id ius ſit in parte. l.quæ de tota, D.de rei vindic. Vt ergo totum feudum inuito domino refutare licet, ita partem licebit.

partem alteri nouo qui militare poſſet, attribuebat: tertia eorum, qui totum retinebant. Media videtur æquiſſima, & pietati maxime conſentanea: vt eius liberis, qui optime de Rep. meritus eſt, gratia referatur, neque tamen militis locus vacuus relinquatur. lib. 1. tit. 6. §. 3.

Ipſum ſeruire.) Seruite feudum eſt militis munus ſuſtinere.

Seruire non valet.) Vitium feudiſticum: vt iis qui feudum ſeruire non poſſunt, feudum adimatur. nam etiam impuberibus & fœminis cedi feudum poſſe, conſtat ex lib. 2. tit. 26. §. 13.

An ille qui interfecit fratrem domini ſui feudum amittit.
Tit. 27.

Argumentum §. 1.

Vaſſallus ob necatum à ſe fratrem ſui domini non defendatur: ob ſuum fratrem, ita demum, ſi totius hereditatis obtinendæ cauſſa id fecerit. Ob crimen autem in dominum commiſſum, domino feudum cedit: ob aliud, agnato proximo, ſi modò paternum id fuerit.

TEXTVS.

Si quis interfecerit fratrẽ domini ſui, non ideo beneficium amittit. ſed ſi fratrem ſuum interfecerit, ad hoc vt totam hereditatem habeat, vel aliam feloniam commiſerit, verbi gratia, hominem tradendo, vt in curia amplius ſtare non poßit: priuabitur beneficio. quia tamen erga dominum non fuerit facta, ad agnatum proximiorem feudum pertinebit, ſi paternum fuerit, eodem prorſus obſeruando, quantum ad ordinem gradus qui continetur in legibus. Cùm autem ad dominum reſpicit felonia: feudum tunc domino aperitur.

COMMENT.

Non ideo.) Vitium feudiſticum. Falſum eſt enim feudum ob quoduis aliud crimen publicum amitti. Nam amittitur certe & aufertur, cùm criminis autori, tum ipſius etiam liberis: ſed agnatis proximis defertur, ſi paternum fuit. lib. 2. tit. 31.

Ad hoc vt totum.) Vitium feudiſticum: quaſi fratricidium ob hác vnam cauſſam ſuſceptum feudi committendi cauſſa idonea ſit.

Continetur in legibus.) Subaudiendum Barbaticis, in quibus genealogiæ figura obſeruatur: vt docuimus lib. ſecundo, tit. 31. non, vt in iure ciuili, cognationis

Argumentum §. 2.

Feudale ſeruitium, niſi poſtulatu domini, non debetur.

TEXTVS.

Non cogitur vaſſallus omnino ſecundum vſum Mediolanenſium, dominum adire, & ſeruitium ei offerre: ſed cùm nunciatum

ei fuerit:

ei fuerit, tunc domino, ſi poteſt, ſeruiat.

COMMENT.

Non cogitur.) Vitium repugnantiæ cum lib.2.tit.3.§.3.vt notauimus lib.1.tit.21.§.1.& lib.2.tit.26,§.etſi vaſſallus.

De vaſſallo qui contra conſtit. Lotharij regis beneficium alienauit. *Tit.38.*

Argumentum.

Qui feudi partem contra leges alienauit, aut in partem dominorum deliquit, aut feudi partem ſine domini permiſſu refutauit, pro ea tantùm parte decidit. refutatio verò non reuerentiam, ſed ſeruitium extinguit.

TEXTVS.

Si vaſſallus contra conſtitutionem Lotharii Regis beneficiū alienauerit: ſi totum, perdat totum: ſi partem, partē perdat, & ad dominum reuertatur. Et ideo ſi cōtra vnū dominorū, quorum cōmunis vaſſallus erat, fecerit feloniā, eum forte cucurbitādo: eius ſolius parte priuabitur. & ſi voluerit vnius ſolius partem refutare, aliis ſibi reſeruatis hoc facere poterit: quia vaſſallus etiam ſine domini voluntate recte feudū refutare poteſt. poſt refutationem tamen ad ſeruiendum non tenetur: ſed eum quidem tunc offendere non debet.

COMMENT.

Si vaſſallus.) Vitium inculcationis odioſiſſimæ. lib.1.tit.13.& lib.2.tit.8.& tit.24.§.5. Quod verò ait, eā ſolā partē cōmitti, q̄ alienata eſt, ſingulariter notādū eſt ad interpretationē Lotharianæ legis, quæ extat lib.2.ti.25.

Si partem, partem.) Criminari hoc quiſpiam non ſine colore aliquo poſſet. nam cùm feudum paſſim pro beneficio numeretur, qui partem alienat, toto ſe indignum præbere videtur. Sic qui non totum teſtamētum, ſed partem aperit, in edictum cōmittit. l.ij.§.ſi quis tabulas, 13, D.de ſenat. Silan. & qui tutelæ partem recuſat, totū quod ei teſtamēto datū eſt, amittit. l.etiamſi, 111, D.de legat.1. & qui ex naufragio vel vnum clauum abſtulerit, omnium rerū nomine tenetur. l.iij.§.vl. D.de incend. nauf. Et qui legatū vel hereditatē pro parte repudiat, totum amittit. l.j, D.de acq. hered. & l.iiij, D. de legat.2. Veruntamen alienata legati parte, ſola illa pars legatario perit. l.ſtichum, 6, & l.ſi ex toto, 8, D. de legat. prim. Et fideicommiſſarius rerum hereditariarum partem ſurripiēs, iis ſolis quas ſubtraxit multatur. l.paulus, 48, D.ad Trebel. Sic proportionis ratio habetur, in l.cum debitore, 17, & l.ſeq. D.rat.rem hab. l.reſcriptū, 6, & l.heres, 11, D.de his quæ vt indig. Videndū tamen ne locus hic ad eos tantùm vaſſallos pertineat qui rem duorum communem in feudū acceperunt.

Cōmunis vaſſallus.) Noui feudi duo patroni eſſe poſſunt: hereditarij non poſſunt. lib.2.ti.55.§ 4. Militiae munus per ſe diuidi non poteſt: numero poteſt: vt de liberti operis dicitur in l.libertus, 15, D.de op. libert.

Cucurbitando.) Verbū feudiſticum: de quo in Dictionario expoſuimus.

Feudum refutare) Vt quod de toto ius eſt, id ius ſit in parte. l.quæ de tota, D.de rei vindic. Vt ergo totum feudum inuito domino refutare licet, ita partem licebit.

De alienatione paterni feudi. *Tit. 39.*

Argumentum §.1.

Paternum feudum neque alienari, neque in filiam confirmari, ſine domini & proximiorum agnatorum conſenſu poteſt. refutari tamen agnato proximo ſine illius conſenſu poteſt.

TEXTVS.

Alienatio feudi paterni non valet, etiam domini voluntate, niſi agnatis conſentientibus, ad quos beneficiũ quandoque ſit reuerſurũ: nec in filiam vaſſallus feudum poterit confirmare agnatis non conſentientib. vel poſtea ratum nõ habentibus: & licet prohibeatur beneficii alienatio inter agnatos, tamen ſi paternum fuit, concederetur: & ſi libellum vnum alteri fecerit de feudo paterno, non eſt libellus, ſed quaſi refutatio.

COMMENT.

Feudi paterni.) Regula eſt, vt vaſſallus feudũ ſine domini permiſſu nullo modo alienare poſſit, domini permiſſu poſſit. lib. 2. tit. 52. §. 1. & tit. 55. §. 1. & § 2. Feudũ autẽ aliud eſt nouũ, aliud paternũ ſiue profectitiũ. Si nouũ eſt, ſolius domini conſenſus in alienatione acquiritur: agnatorũ ius nullũ eſt. ſin autem profectitiũ eſt, etiam agnatorũ accedere cõſenſum oportet. Quod prima ſpecie abſurdũ videtur. quid enim ſi duo fratres ſunt, Primus & Secundus: quorũ primus duos filios habeat, Tertium & Quartum: quæ ratio eſt, vt Primus conſenſu patroni, etiam Secundo fratre ſuo inuito alienare poſſit: at Tertius inuito Quarto, fratre itidem ſuo, non poſſit? Sed ratio ita explicanda eſt: quia feudum vaſſallo eiúſq; liberis attribuitur. Itaque natis liberis patroni ius in eorum perſona quæſitum minuitur. At quia feudum vaſſallo, eiúſq; fratribus, non attribuitur, ius nullum fratri quæſitum eſt: ſed integrum patrono permáſit.

Agnatis non conſentientibus.) Addendum fuit, & patrono. ex lib. 1. tit. 24.

Nec in filiam.) Idem lib. 1. tit. 8. §. 2.

Argumentum §.2.

Lis inter dominũ & vaſſallum per pares diſceptatur. & ſi quod aliud feudum vaſſallus ab eodẽ poſsideat, ante principalis cauſſæ cognitionẽ inueſtiendus eſt.

TEXTVS.

Si inter dominum & vaſſallum de beneficio fuerit cõtrouerſia: coram paribus finiatur. Vbi autem dicit vaſſallus, prius de ſuo recto feudo debere ſe à domino inueſtiri, ſiquidem ſine cõtrouerſia de alio ſit, vaſſallus indubitanter primò inueſtiendus eſt: & poſtea cognoſcendum eſt quod ſit ſuum rectum feudum, aut quod non. Sed ſi nihil aliud ab eo tenet pro beneficio, niſi de quo controuerſia eſt: tunc tota cauſſa prius ventilanda eſt: & ſic videndum vtrum poſtea inueſtiendus ſit.

COM-

COMMENT.

Si inter.) Vitium iterationis toties repetitæ, vt nauſeam moueat.lib.1.tit.10.& tit.22.§.3.& lib.2.tit.16.& tit.19.

*Primò inueſtiendus eſt.)*Hac de re dictum eſt lib.2.tit. 20. vbi diſputatum eſt, neutrubi nominatim ſtatui, qui futuri ſint idonei iudices, eius qui nullum aliud feudum tenet. tametſi hoc certe loco ſignificetur, Parium hoc iudicium futurum: contra ſubtilitatem argumentationis ex relatis: Si vobis ego par non ſum, ne vos quidem mihi pares eſtis. Præterea cur is qui iam alterius feudi nomine paragium habet, recuſabit, quominus antequam de controuerſo feudo inueſtiatur, pares illius iudices habeat?

Argumentum §.3.

Controuerſia de vaſſalli perfidia non duello & armis, ſed iudicio dirimēda eſt.

TEXTVS.

Non eſt conſuetudo Mediolani, vt de felonia, aut de infidelitate pugna fiat: licet contrarium ſit, quod præcipit lex Lăgobardorum, vt de infidelitate pugna fiat.

COMMENT.

*Langobardorum.)*Lex Langobardorū non modò duellū ob infidelitatis cauſſam permittit, ſed etiam duellū armatum.lib.Lombar.2.ti.54. Quibuſcunq; per legem propter aliquam cōtentionem pugna fuerit iudicata, præter de infidelitate, cū fuſtibus & ſcutis pugnent. Quibus verbis ſignificat, aliis de cauſſis pugnari tātū fuſtibus: ob feloniā verò, gladiis.

Argumentum §.4.

Ob non liberatum à necis periculo dominum, cùm id vaſſallus poſſet, ſpoliatur: à periurii periculo, non ſpoliatur.

TEXTVS.

Si à morte vaſſallus dominū liberare potuerit, & non fecerit, beneficio carebit: ſed licet potuerit facere ne dominus in peccatum præcipitaretur, veluti periurium, non tamen feudo priuandus erit.

COMMENT.

*Si à morte.)*Vitium inculcationis. lib.1.tit.21.§.1.& lib.2.tit.26.§.8.& §.18.

De capitul. Corradi. Tit.40.

Argumentum §.1.

Ob fidelitatem intra diem & annum non iuratam feudum amittitur.

TEXTVS.

Hæc ſunt capitula quæ rex Conradus fecit in Romandiola, de beneficiis. Cōſtituit enim, vt ſi poſt mortem domini vaſſallus, vel poſt mortem vaſſalli heredes eius per annum & diem ſteterint, quod do-

minum vel heredem eius non adierint fidelitatem pollicendo,& inueſtituram petendo, ſi tale ſit beneficium vt fidelitas ſit præſtanda, ipſum perdat: ſicut & antiquitus cõſuetudo fuit, ſed nõ Mediolani.

COMMENT.

Rex Conradus.) Corrigendum arbitror LOTHARIVS, & in inſcriptione, LOTHARII. Nam vtrunque hoc caput ex lege Lotharii eſt. lib.1.tit.22.& tit.21. §. 2. Et quod ait IN ROMANDIOLA, conuenit cum lib.1.tit.19.vbi quod in tota Romandiola iuris eſſe voluerat, Romæ ad templi valuas proſcribi iuſſit. Poteſt etiam hoc ad Fridericum referri: vt ſit l. Imperialem, lib.2.tit.55. Sed quæ ratio eſſet antiqua lege præter miſſa nouam potius commemorare?

Poſt mortem.) Odioſa inculcatio libro primo, tit.21.lib.2. tit. 24.§.1.lib.2. tit.52.§.3.& tit.55.§.3.

Vt fidelitas.) Vitium feudiſticum: vt cliẽtela ſine fidei obligatione contrahatur: de qua dictum eſt lib.2.tit.3.§.nulla.

Argumentum §.2.

Dominus ab reuocatione feudi ſine ſuo permiſſu alienati, nulla præſcriptione impeditur: eique pro deſerto comitatu hoſtenditiæ debentur.

TEXTVS.

Præterea, vt liceat dominis omnes alienationes feudi factas nulla obſtante præſcriptione reuocare. Similiter in petendis hoſtenditiis (hoſtenditiæ dicuntur adiutoriũ, quod faciunt dominis Romam cũ Rege in hoſtem pergentibus) vaſſalli, qui cum eis non vadunt. verbi gratia: In Lõbardia de modio, XII. denarios: in Teuthonica terra, tertiam partem fructuum, facta computatione fructuum, ſolummodo eius anni, quo hoſtem faciunt.

COMMENT.

Nulla præſcriptione.) Referri quidem hoc poteſt ad legem Friderici lib.2. tit.55. vbi nominatim de præſcriptione loquitur. ſed cùm Lotharii lex primum ac ſummum in hoc iure locum obtineret, veriſimile eſt, vel de præſcriptione mentionem in ea quoque factam fuiſſe, vel hoc ex Friderici lege quaſi ex ſententia & mente Lotharii adiectum fuiſſe.

In petendis hoſtenditiis.) Deeſſe aliquid, nemo, vt opinor, non facile animaduertit. videtúrque Lotharius eo verbo vſus fuiſſe, in ea parte legis, quæ tamen deeſt in lib.1.tit.21.& tit.22.

De modio XII denarios.] ..

In Teuthonica tertiam.] Vel ex hac Lombardiæ & Alemaniæ diſtinctione diſputari poteſt, neutram Friderici cõſtitutionem hic proferri: cùm in l. Imperiale, §.firmiter, nominatim conſtituat, vt tam in Italia, quàm in Alemania dimidia tantùm ſoluatur. In ſuperiore verò, hoc eſt, in fin. l. hac edictali, ſumma incerta vtrobiq;, hoc eſt, pro feudi quantitate tantummodo præſcribitur.

Argu

Argumentum 53.

Feudum Clerico in Eccleſiæ fauorem datum, ob Clerici crimen, Regi ſic committitur, vt tamen Clerici ſucceſſori attribuatur.

TEXTVS.

Item ſi Clericus, veluti Epiſcopus, Abbas, beneficium habens à Rege datum non ſolummodo perſonæ, ſed Eccleſiæ: ipſum propter ſuam culpam perdat eo viuente, & Eccleſiaſticum beneficium, vel honorem habente, ad Regem pertineat: poſt mortem verò eius ad ſucceſſorem eius reuertatur.

COMMENT.

A Rege datum.) Notandus locus: ex quo perſpicue intelligitur, Eccleſiaſtica beneficia Regis liberalitate cōferri ſolita. Rhegino lib. Chron. 2. ſub anno 903. Balduinus Atrebatis caſtrum, videlicet abbatiam Sancti Vedaſti, nullo ſibi concedente, inuaſerat. quam Carolus Rex ei auferens, Folconi Epiſcopo eandem in beneficium largitus eſt.

Non ſolummodò) Quædam igitur ſoli perſonæ, quædam ipſi Eccleſiæ dabantur. quod eodem modo ſcribit Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 12. Et huc pertinet l. annuam, 6, & l. annua, 20, §. attia, D. de ann. legat.

Vel honorem.) Obſcurus locus. Planior fuiſſet vno verbo addito: Vel potius honorem. Sic enim interpretor, vt Clerico nō dignitas, ſiue honos Eccleſiaſticus ademptus ſit: ſed fructus duntaxat, nam quomodo qui feudum amiſiſſet, haberet? Feudi ergo fructus & prouentus ad Regem redibit, dignitatis nomine penes Clericum manente. & quia non perſonæ, ſed Eccleſiæ beneficium datū fuerat, morte Clerici ad ipſius ſucceſſorem redibit.

De controuerſia inter maſculum & fœminam de beneficio. Tit. 41.

Argumentum.

Lis inter marem & fœminam de prædii qualitate, ſi fœminam probatio deficiat, maris ſacramēto diiudicatur. inter dominū & fœminā, ipſius fœminæ: inter dominū & emptorē, qui tamen non magna ex parte vaſſallus ſit, ipſius emptoris.

TEXTVS.

Item ſciendum eſt, quòd ſi inter maſculum & fœminam controuerſia fuerit, maſculo dicente, Hoc eſt feudū, fœmina negāte: niſi apertis probationibus fœmina oſtenderit, non eſſe feudum, creditur maſculo cum ſuo iuramento affirmanti cum duodecim ſacramentalibus. Sed ſi inter dominū & fœminam, domino dicente feudum, fœmina negāte, probationibus deficiētibus, datur fœminæ ſacramentum. Item ſi ſit inter dominum & emptorem feudi: ſi emptor dicat non eſſe feudū, domino in probatione deficiente, ſacramēto emptoris finiatur. Quidā tamē diſtinguūt, vt ſi magna eorū pars quæ vaſſallus ibi tenebat, feudū ſit, detur domino ſacramentum, alibi fœminæ.

COMMENT.

Item ſciendum eſt.) Hac de re dictum eſt lib.2.tit.26.§.2.& §.3.

Inter dominum & emptorem.) Vitium triplex: ambiguitatis, repugnantiæ, & abſurditatis. Ambiguitas ex iure incerto perſpicitur. Repugnantia ex eo, quod aliis locis traditur, vt poſſeſſori quamuis ex parte tantùm poſſideat, ſacramentum deferatur. lib.1. tit. 4.§.1. & tit. 12. Abſurditas autem ex eo, quod ei qui negat probatio iuratoria defertur. contrà l.2, D. de probat. Quod tamen hoc loco de domino & emptore, idem alio loco, de vaſſallo & emptore traditur lib.2.tit.51.§.6.

De controuerſia inter dominum & emptorem feudi. Tit.42.

Argumentum.

Feudum à vaſſallo per errorem pro allodio venditum, emptor arbitratu ſuo domino vel vaſſallo reſtituet.

TEXTVS.

Domino cum emptore feudi agente, ſi vaßallus iurare poterit, quòd ignorans eſſe beneficium vendidiſſet, credens proprium: electioni emptoris committitur, vtrum domino velit ipſum cedere, an vaßallo reſtituere. Obertus dicit omnia vaßallo reſtituenda. Quo reſtituto, id beneficium vaßallus retinebit, non nocente, nec obſtante venditione: eô quòd ignorans alienauit. Et quod dicitur alienatione feudum aperiri domino, intelligendum eſt, cum à ſcientibus alienatur beneficium. Et quod dicitur de venditione, idem eſt in omnibus alienationibus.

COMMENT.

Obertus dicit.) Vitium duplex. primum ambiguitatis: vt in cauſſa perſpicua ius incertum tradatur: contrà lib.2.tit. 26.§.11. deinde imperitiæ: vt vbi nihil intereſt vtri detur, tamen ambigatur, vtri dandum ſit. Nam ſi ignorans extra culpam eſt, quid intereſt vtrum vaſſallo breui manu, an domino feudum reddatur, qui mox vaſſallo illud reſtituet? arg.l.licet,43,§.1, D. de iur. dot.

Alienatione aperiri. Hæc decima octaua feudi amittendi cauſſa eſt, cuius rei teſtimonia complura protulimus in Diſputat. cap. quib. de cauſſ. feud. amitt.

De controuerſia inter vaſſallum & alium de beneficio. Tit.43.

Argumentum.

Vaſſallus pro feudo & agere & conueniri & tranſigere, etiam abſente domino poteſt. & ſiue condemnatus fuerit, ſiue tranſegerit, dominus etiam poſt apertum ſibi feudum ratum id habere cogitur.

TEXTVS.

Si cõtrouerſia inter vaßallum & alium de beneficio fuerit, ad-

uerſario

uerſario proprietatem totius vel partem, vel aliud aliquod ius ſibi vendicante: cauſſa per vaſſallum etiam domino abſente, quaſi propria ad finem perducatur. ipſe enim ſolus. vtiliter agendi & excipiendi habet poteſtatem. Et ſi pro eo, aut contra eum iudicatum fuerit, vel cum aduerſario tranſegerit, dummodo fraudulenter actum non ſit, etiam ſi poſt beneficium domino aperiatur, tale erit, ac ſi eo cauſſam agente iudicatum fuiſſet: & ideò ab eo ratum haberi oportet.

COMMENT.

Si controuerſia.) Vitium inculcationis.lib.2.tit.9.& tit.26.ſ.24.

Proprietatem totius.) Satis apertè videtur ſtatuere, vt vaſſallo litigare & tranſigere de proprietate liceat.

Ipſe ſolus.) Vitium & ignorantiæ & repugnantiæ: vt vaſſallus ſolus & agere & conueniri poſſit. Quid ergo eſt, quòd toties inculcatur, patronum proprietatem in feudò retinere, ſolum feudatario vſumfructum conceſſiſſe? lib.2.tit.8.

Ratum haberi.) Deliratio feudiſtica, & meo iudicio, intolerabilis: vt patronus, quo ignorante vaſſallus iudicio conuentus ac damnatus eſt, rem inter alios iudicatam ratam habere cogatur? Quid igitur? an & feudum & ſeruitium indicta cauſſa, & inauditus amittet? quid ſi qua vaſſalli negligentia fuerit? Annon æquum eſt, feudatarium præſtare, æquè vt fructuarium? l.ſed ſiquid,15,in fi.D.de vſuf.

Quid iuris ſi poſt alienationem feudi vaſſallus id recuperauerit. Tit.44.

Argumentum.

Quod feudum vaſſallus ſine domini permiſſu vendidit, quia ſemel domino commiſſum eſt, nullo iure recuperat: at quod domini permiſſu per libellum alienatum eſt, ita recuperat, vt penſionem libellariam iure feudi obtineat.

TEXTVS.

Praterea ſi vaſſallus ante conſtitutionem Lotharii Regis feudum alienauerit, quod in quibuſdam curiis pro parte, in quibuſdam pro toto olim licebat, & ipſum poſtea recuperabat: pro feudo ſibi retinebat: hoc eſt in cauſſam feudi recadebat: hodie autem ſi ipſum alienauerit, ſiquidem illicitè, licet poſtea recuperauerit, tamen penes eum non remanebit, vtpote domino ad quencunque peruenerit apertum. Profectò ſi domini voluntate vendiderit, vel per libellum, vel aliter alienauerit: ſi idem poſtea recuperauerit, feudum penes eum remanebit, non iure beneficii: ſed aut iure proprio, aut iure libelli, aut aliter ſecundum quod idem recuperauerit. dummodo ſcias, quòd ſi ad libellum domini voluntate id dederit:

ſi quidem pro libello ei datur, ſingulis forte annis, & hoc iure feudi cenſebitur. Illud verò ius quod per libellum tranſtulerit, & poſtea recuperauerit: pro beneficio non tenebit, ſed velut alterius rei data per libellum: etenim ſi feudum domino refutauerit, libellum retinebit.

COMMENT.

Lothary.) Quæ extat lib.2.tit.52.§.1.

Pro parte, pro tota.) Nugatoria hæc omnia & obſoleta ſunt, de quibus ad nauſeam vſque dictum à Feudiſtis eſt. in lib.1.tit.5.§.2.& tit.13.& lib. 2.tit.9.& tit.24.§.5.

Hodie autem.) Poſt Lotharij conſtitutionem.

Non remanebit.) Quaſi ex Lotharij lege ipſo iure domino commiſſum ſit: lib.2.tit.52.§.1. vbi tamen ſimpliciter & nudè ſcribitur: Sed ſciat ſe & beneficio & pretio cariturum.

Iure feudi cenſeatur.) Quod tamen tranſactionis nomine abſtulerit, non cenſebitur. quamuis domini voluntate facta tranſactio ſit. lib. 2. tit.26.§.24.

An agnatus vel filius defuncti, poßit retinere feudum, repudiata hereditate. *Tit.45.*

Argumentum.

Agnatus hereditate repudiata, feudum ſine alieni æris onere retinet. eius tamen anni fructus feudales inter eum & heredem diuidentur. at filius ſeparare à feudis allodia non poteſt. agnatorum tamen conſenſu infeudari à domino ſine alieni æris onere poterit.

TEXTVS.

Si contigerit vaſſallum ſine omni prole decedere, agnatus, ad quem vniuerſa hereditas pertinet, repudiata hereditate feudum ſi paternum fuerit retinere poterit, nec de debito hereditario aliquid feudi nomine ſoluere cogitur, ſed in fructibus: ſi quos reliquit, vt de eis debitum ſoluatur, quo tempore deceſſerit (ſecundum quod ſuprà diximus) conſiderabitur. Vbi verò filium reliquit, ipſe non poteſt hereditatem ſine beneficio repudiare: ſed aut vtrunque retineat, aut vtrunque repudiet: quo repudiato ad agnatos, ſi paternum ſit, pertinebit: & licet alterum ſine altero retinere non poßit, agnatis tamen conſentientibus poterit dominus eum ſi voluerit, quaſi de nouo beneficio inueſtire. quo facto licebit ei repudiata hereditate feudum tenere: nullo onere ei hereditario imminente.

COMMENT.

Debito hereditario.) Nam cùm hereditas mixta & confuſa cum feudo non fuerit, qui hereditatem adibit, ſolus onera hereditaria ſuſtinebit.

Secundum quod ſuprà.) Vitium feudiſticum. ius enim de fructibus in medio relictum eſt. lib.2.tit.28.§.4.

Retinere poterit.) Idem traditur infrà tit.51, §.filius. dubitandi cauſſa erat, quia hereditas ex parte adiri & repudiari non poteſt. l.j. D. de acq. hered. & qui dicens ſe hereditatem retinere nolle, aliquid ex hereditate amouet, abſtinendi beneficium amittit. l.ſi ſeruú,71, §.prætor ait, D.de acq. hered. Sed intelligendum eſt, feudum cum hereditate non confundi. Itaque etſi fratris aut agnati hereditas ſit, quoniam eius perſonæ dicitur hereditas, cuius in gradu verſata eſt: l.non putauit, 8, §. à primo, D. cont. tab. neque fratris, neque agnati feudum dicitur: ſed eius demum, qui generis auctor eſt, ac princeps. qua de cauſſa in ſingulis ſucceſſionum gradibus ab eo ſolo recognoſcitur: & beneficium non eſt, quòd qui relinquit, relinquere debuit. l.vnum, 67, §.1, D. de legat.2.

Vbi verò filium.) Quæro rationem differentiæ. Et reſpondetur, quoniam agnatus ſuccedit tantùm in feudo profectitio, ſiue genearchico: qua de cauſſa, non quaſi ab agnato, ſed quaſi à parente feudum agnoſcit. Filius autem ſuccedit, & in genearchico, & in nouo: & genearchicum quod deſcendit ab auo, vel proauo, etiam capere videtur à patre ſuo, non ab auo, vel proauo: cùm in eius ſucceſſione patruo, & propatruo ſuo præferatur: qui tamen erat proximior auo. Sed videamus, ne veriſſimum ſit, quiſquis in feudo ſuccedit, eum vel vt filium, vel vt nepotem, vel vt pronepotem ſuccedere: & tanquam patri, aut auo, aut proauo ſuccedere. Neque verò vnquam auditum eſt, in feudi ſucceſſione nepotem, aut ptonepotem, patruo, vel propatruo præferri. Feudum enim primùm ad omnes filios æquabiliter defertur. lib.1. tit.8. deinde placito diuiſionis vni alicui attribuitur. Cùm igitur ad nepotem, aut pronepotem vnius ſtirpis, ſiue lineæ ſolidum, atque integrum delatum eſt: id non ſucceſſionis iure, ſed ex coheredum diuiſione obtingit. lib.2. tit.55. §. prætereà ducatus. Qua de cauſſa præferri patruo, aut propatruo dici non poteſt. Quid verbis opus eſt? Quæcunque ex quacunque ſtirpe, ſiue ea prima, ſiue ſecunda, tertia, aut quarta ſit, (vt lib.2. tit.50.) in feudi beneficio ſuccedit, is non niſi tanquam vnus ex liberis, nec niſi tanquam parenti ſuccedit. tanquam agnatus, aut tanquam agnato, nemo ſuccedere dicitur. lib.j. tit.14. §.3. Neque verò vel minus filius à patrono feudum recognoſcit, quàm abnepos: vel magis abnepos, quàm filius. Idémque vtrique pariter beneficij ac feudi eſt auctor. argum. l.vltimæ. C. de hered. inſt. l. ſciendum, 72, D. de verb. ſignific. Denique ponatur exemplum in duobus filiis: quorum patri feudum datum eſt. Primò ex diuiſione feudum obtigit. Is ſine liberis eſt mortuus. Sanè feudum ad ſecundum reuertitur. vtrúmne tanquam ad agnatum, aut tanquam ad filium? Certè tanquam ad filium: vt lib.1. tit.1. §.3. & aliis ſexcentis locis. Quænam igitur cauſſa eſt, cur Primus paterna hereditate repudiata retinere feudum non poterit: Secundus, qui æquè filius eſt, ac fortaſſe etiam primogenitus, poterit? Reſpondendum igitur, quia feudum in hereditate confuſum non eſt, ſed perpetuo

petuò ſeparatum manſit. In fratre allodium dicitur fraternum, feudum paternum: at in patre, vtcunque paternum appellatur. Neque enim video quid aliud dici poſſit: &, vt poſſit, tamen in verbo erit differentia tantummodo, uon in re. Abſurdum eſt autem, propter nominum differentiam ius diſſimile in pari & eadem cauſſa conſtitui. l.vlt. C. de vſur. l.ij. C. commun. legat. l.ſi ſub vna, 136, D. de verbor. oblig. cùm, vt antè dixi, nihilominus in patre feudum cum ipſius hereditate cõfundatur, quàm in fratre. Aequum eſt autem, filio paternam hereditatem repudianti feudi ſucceſſionem eripi: primùm ex verbis clientelæ: Vt feudum vaſſallo, vaſſallique heredibus attribuatur: vt in lege Lotharij lib.1, tit.19. deinde quia cùm patris beneficio feudum habeat, ſaltem ſecundariò: iniquum eſſet, patrem à filio iniuria affici: quæ defunctis ex ipſorum hereditatis repudiatione affertur, l.vj. D.de interrog.act.§.j. Inſt.qui & quib.cauſſ. manumit. Quòd ſi quæſtionem hanc ad iuris ciuilis rationem reuocemus, meo iudicio, non minus filio relicta patris hereditate feudum retinere licebit, quàm agnato. primùm, quia iure ciuili magnum adhiberi diſcrimen ſolet, inter ea quæ à patre, & ea quæ aliunde obueniunt. l.ſi arrogator, 22, D.de adopt. & l.Papinianus, 8, §.penult. D.de inoff. teſtam. & l. ſi maritus, 46, D.famil. erciſc. vbi mortuo patre, quædam filios ſequuntur, etiam antequam fiant heredes: vt matrimonium, vt liberi, vt tutela. Conſtat autem feudum ad filium non patris, ſed patroni beneficio transferri. Itaque quamuis ſe filius paterna hereditate abſtineat, tamen ius ſepulchri retinet. l.vj. D. de religioſ. l.penult. D. de ſepulchr. viol. & l.proherede, 20, §.vlt. D. de acq. hered. adeò vt reſtituta ex fideicommiſſo hereditate, tamen ſepulchri ius penes filium maneat. l.quia perinde, 42, D. ad ſen.Trebell. Sic ius patronatus manet penes patroni filium, quamuis ex fideicõmiſſo hereditatem reſtituerit. l.ſi patroni, 55, D.eod. & l.ſi operarum, 29, D.de op.libert. l.filij, 9, D. de iure patron. Sic filio poſt patris mortem legatum, quamuis heres non extiterit, debetur. l.ſi poſt mortem, 68, D. de legat.1. Similiter filia, cui pater dari poſt ſuam mortem ſtipulatus eſt, quamuis patris heres non ſit, tamen ex ſtipulatu actionẽ habebit. l.quodcunque, 45, §.ſi ita quis, D.de ver.obli. Quinetiã videmus permitti filio hereditate omiſſa, legatũ admittere. l.qui filiab. 17, §.vlt. & l.ſi poſt mortẽ, 68, & l.filio, 87, cũ legib.ſeq. D.de lega.1. Quid igitur ſi filius à patre exheredatus eſt? Ego idẽ hoc quoq; caſu ſtatuendum arbitror: quoniã exheredatio patris ea demum adimit liberis, quæ ex patris bonis & eius beneficio deferebantur: quemadmodũ de exilio dicit' in l.iij. D.de interd. & releg. Itaq; exheredatio ius bon.poſſ. in liberti bonis adimit, quæ per patrẽ & propter patrẽ obueniebãt. l.ſi ex patronis, 10, §.1. & l.ſeq. D.de bon.libert. l.eũ patronus, 22, §.1, D.de oper.libert. At quæ aliũde quã per patrẽ obueniũt, exheredatio nõ adimit: velut, in l.dotẽ, 6, D.de coll.bon. vbi Celſus dotẽ ab auo nepti datã filio, etiã exheredato attribuit, quę tamen ſentẽtia pugnat apertiſſimè cũ l.auus, 79,

D.de

de iur. dot. Sic in l. filiusfa. 114, §. cùm pater. D. de legat. 1. cùm fundus alienari ab auo prohibitus eſſet, ſi filius cùm plures filios vno exheredato, heredes inſtituiſſet, eum fundum extraneo leget, tamen ab eo qui exheredatus eſt, reuocatur. Sic in l.j.§.pen. D.de ſuis & legit. filij à patre exheredati, ius tamen cõſanguinitatis inter ſe retinent: quippe quòd aliunde quàm à patre habeant. l.j.§.2. D.de aſſign. libert. & l.ſi patronus, 12, §.1, & §.2. D.de bon. libert. vbi ſcribit, notam exheredationis quantum ad ius patronatus, non nocere: atque idcircò aſſignationem etiam in exheredato valere.

An apud iudicem vel curiam domini quæſtio feudi debeat terminari. Tit. 46.

Argumentum

Lis inter bonæfidei poſſeſſorem & agnatum hereditatem vindicantem iudicio parium diſceptanda eſt.

TEXTVS.

Ex eo quod ſuprà diximus, vt ſi inter duos de beneficio fuerit controuerſia, coram iudice vel arbitro finiatur: talis hic fit quæſtio: Quodam ſine filio decedente, alius credens beneficium quod ipſe tenebat, apertũ domino eſſe, ab eo inueſtitus eſt eius beneficii nomine: è contra apparent agnati, qui feudum ſibi vendicant, quaſi paternum. Eſt igitur quæſitum, an apud curiam domini vel iudicem ſit hæc quæſtio terminanda? Et reſponſum ſcio, quia ad dominum quodam modo cauſſa ſpectare videtur, ad quem inueſtitus habebit regreſſum de euictione, vt coram paribus finiatur curtis. & licet alter per ſe non poſſit alterum trahere ad curiæ iudicium generaliter, tamen etiam ſi inter duos cauſſa fuerit de beneficio, eos curia vocante, non licebit eorum alicui eius curiæ iudicium declinare.

COMMENT.

Ex eo quod.) Vitium repugnantiæ. lib.2. tit.18. vbi contrariæ Aduocatorum partis contrarium conſilium profertur.

Coram iudice, vel arbitro.) Sic lib.2. tit.34. At lib.1. tit.18. coram paribus, vel Iudice curtis. Et libro tertio, tit.4. §. ſecundo. coram paribus, vel miſſo Regio.

Curiam, vel Iudicem.) Dominus ergo, propter ſuam curiam, quæ paribus conſtabat, Iudicem curtis habebat. lib.1. tit.18.

Regreſſum de euictione.) Qua de re dictum eſt lib. ſecundo. titul. 25. & lib.2. tit.8.

Alterum non poſſit.) Idem lib.2. tit.18. §.3. Ratio ſumenda eſt ex lib.2. tit.20. vbi is quem dominus parem eſſe negabat, parium iudicium ſubire recuſabat.

Qualiter

Qualiter dominus proprietate feudi priuetur. Tit. 47.

Argumentum.

Quibus ex cauſsis vaſſalli vſusfructus domino, iiſdem ex cauſsis domini proprietas vaſſallo committitur.

TEXTVS.

Ex facto quæſitum ſcio, & ego à pluribus quæſiui: Si dominus contra vaſſallum apertam feloniam fecerit, an ſicut vaſſallus feudum debet amittere, ita dominus proprietate priuetur? Et quidam dicunt, ex omni felonia qua vaſſallus feudo priuatur, & dominus proprietate priuetur. Alii non niſi ex magna felonia, alii ex nulla. Sed prior ſententia mihi placet, non habita diſtinctione, qualis vaſſallus ſit, vtrum per ſacramentum, vel non.

COMMENT.

Ex facto.) Vitium inculcationis. lib. 2. tit. 26. §. domino.

A pluribus quæſiui.) Notandus locus: ex quo intelligi poteſt, nunquam ius vllum feudiſticum certum fuiſſe. Nam ſi qua de re & cauſſa certum exploratúmque fuiſſet, profectò hac de re conſtitutum aliquid fuiſſet.

Prior ſententia.) Vt propter quoduis crimen feudum amittatur: ſiue contrà vaſſallum id commiſſum ſit, ſiue contrà quamuis alium. quod idem de vaſſallo traditur, in lib. 2. tit. 24. §. denique.

Ex omni felonia.) Quia dolus & fraus omnis abeſſe ab vtroque debet. lib. 2. tit. 52. §. 3.

Vtrum per ſacramentum.) Vitium feudiſticum duplex. Prius eſt: vt vaſſallorum duo genera ſint, vnum iuratorum, alterum iniuratorum: Id eſt, qui neque fidem, neque hominium conceptis verbis iurarunt. lib. 2. tit. 3. in fin. Quid eſt igitur quod ſcribunt feudum à fide, vel fidelitate eſſe dictum? An precarium dicetur, quod ſine precibus conceſſum erit? aut commodatum, quod incommodum afferet? aut mutuum, cùm alia ſpecies reddetur? Alterum vitium eſt: vt dominus ob perfidiam in eum vaſſallum commiſſam, cum quo fidelitatem non contraxit, feudum amittat. Nam ſi fides data non eſt, quænam committi vel à vaſſallo, vel à domino perfidia poteſt?

De feudo non habente propriam feudi naturam. Tit. 48.

Argumentum.

Qui ea lege feudum accipit, vt id cui volet, concedat, ita rectè domino inconſulto alienat, vt tamen feudum ſuam naturam & qualitatem retineat.

TEXTVS.

Si quis ea lege alicui feudum dederit, vt ipſe & ſui heredes, & cui ipſe dederit habeant, reſpondeo: Iſte, qui ſic accepit, poterit id vendere

vendere vel donare, vel aliter, ſi ſibi placuerit, etiam ſine voluntate domini alienare. & ille etiam cui datum fuerit, non habebit ipſum pro feudo, niſi ſicut ei datum eſt. Sed qualitercunque ei datum fuerit, ſiue ad proprium, ſiue ad libellum, licet propriam feudi naturam non habeat, iure tamen feudi cenſebitur: vt ex his cauſſis ipſum amittat, quibus & verum feudum. Vbi ergo ſic datum eſt feudum, & cui in feudum dederis, aliud eſt, & propriam feudi naturam habet.

COMMENT.

Si quis ea lege.) Vitium inculcationis. lib. 2. tit. 26. §. feudum.

Etiam ſine voluntate.) Vitium feudiſticum. Nam pactum in inueſtitura perſcriptum, domini voluntatem complectitur.

Ad libellum.) Quod in Dictionario expoſitum eſt.

Iure tamen.) Id eſt, vnam hanc feudi proprietatem retinebit, vt quibus de cauſſis in vaſſalli perſona, iiſdem in eius cui alienatum eſt, perſona committatur. lib. 2. tit. 26. §. feudum.

Propriam naturam habet.) Quid hoc eſt? Propriam feudi naturam non habet: deinde tertio pôſt verſu: Propriam feudi naturam habet? Legendum igitur *Non habet:* niſi quis velit manifeſtæ inſaniæ ſcriptorem argui. Sententia enim perſpicua eſt, feudum ex pacto alienatum naturales feudi conditiones, & proprietates amiſit: veluti vt alienari, aut oppignerari ſine patroni permiſſu, aut agnatorum non poſſit. vt in remotiorem agnatum refutatum retrahi poſſit: vt inueſtituræ renouatio neceſſaria ſit: vt eius cauſſa hominium & patrocinium debeatur. vnam hanc proprietatem retinet, vt quibus de cauſſis in vaſſalli perſona, iiſdem in poſſeſſoris committatur. quod idêm de inueſtitura inferiori vaſſallo facta traditur. lib. 2. tit. 55. §. 6. & de fundo vectigali in l. lex vectigali, 31, D. de pignorib.

De eo qui finem fecit agnato, de feudo paterno. *Tit. 49.*

Argumentum.

Frater feudum fratri, cuique frater dederit refutans, fratre re integra defuncto vnà cum tertio fratre nihilominus ſuccedit. at ſi vel omnino renunciarit, vel nouam illi inueſtituram induxerit, non ſuccedit.

TEXTVS.

Tres erant agnati vel plures: vnus eorum habebat feudum, quod erat paternum: ſed alter eorum finem & refutationem ei, ſuiſque heredibus, & cui ipſe dederit, fecit. deceſſit iſte ſine filio maſculo. Alter qui non refutauit, vendicat ſibi totum. Alter verò qui refutationem fecit, vult ad ſucceſſionem venire,

pacto non obſtante. Sapientes quidem Mediolanenſ. interrogati reſponderunt, non obſtare illud pactum, niſi feudum omnino refutauerit: vel, niſi ad hoc refutauerit, vt dominus eum quaſi de nouo beneficio inueſtiret. Tunc enim ſecuta inueſtitura noua, quaſi nouum ſit feudum, non ſuccedit.

COMMENT.

Tres erant.) Coniungatur lib. 2. tit. 26. §. vlt. vbi ſpecies eadem explicata eſt.

Suiſque heredibus.) Id eſt, filiis & nepotibus ex filiis. Sic enim verbum Heredum in his libris exaudiendum eſt. lib. 2. tit. 34. §. ſimiliter. Idque mox apertè confirmat, alioqui ſi Heredis nomine quemlibet ſucceſſorem intelligeremus, contrà ſtatuendum eſſet: quamuis additum Heredis nomen non eſſet. l. ſi pactum, 9, D. de probat.

Cui ipſe dederit.) Dummodo ex filiorum, aut agnatorum numero ſit. vt ſi pater hereditatem inter filios diuideret. l. vltim. C. famil. erciſc. aut ſi agnato illi, qui hoc in caſu controuerſiam excitauit, feudum illud dediſſet, ſiue refutaſſet. In extraneum autem alienare feudum, agnatis præſertim extantibus, nullo iure licuit. lib. 2. tit. 39.

Omnino refutauerit.) Id eſt, in rem, & generaliter: nulla perſona nominata. l. vij, §. pactorum, D. de pact.

Quaſi de nouo.) Nam ſi nouum feudum eſſet, ac non paternum, ſæpe dictum eſt, fraterni feudi ſucceſſionem non eſſe. Et hoc ipſum eſt quod Lotharius primus conſtituit. lib. 1. tit. 20.

De natura ſucceßionis feudi. tit. 50.

Argumentum.

E linea inferiori, filii tantùm, & mares ex maribus prognati ſuccedunt. filiæ ita demum, ſi vel ita conuenerit, vel feudum ſit muliebre. E ſuperiori nulli ſuccedunt. At prima ſtirpe deficiente, qui ex aliis proximi ſunt, potiſsimum ſuccedunt. ſuprà primum inueſtitum feudi ſucceſsio non tranſcendit.

TEXTVS.

Succeßionis feudi talis eſt natura, quòd aſcendentes non ſuccedunt: verbi gratia, pater filio, inferius verò filius patri ſuccedit, & non filia, niſi ex pacto, vel niſi ſit fœmineum. Tunc enim ſuccedit filia matri & patri: ſecundum quoſdam ſuccedit nepos ex filio ſolus, & ſic vſque in infinitum: ex latere omnes per maſculos deſcendentes vſque in infinitum, ſi feudum ſit paternum. Paternum autem voco, quicunque ex ſuperioribus id acquiſiuit, dummodo ſcias, quòd ſi quis habens beneficium, quatuor ſuperſtitibus filiis decedat, & feudum ad vnum ſolum ex diuiſione deueniat,

deueniat, & iſte ſuperſtitibus filiis duobus, vel tribus decedat, qui patrueles dicuntur, & ad vnum eorum beneficium feudi, ex diuiſione perueniat: & ſimiliter iſte ſuperſtitibus filiis decedat, qui patreles dicuntur, ad quorum vnum feudum ſimiliter peruenit, ſicut etiam ex aliis ſuperioribus, vel primis fratribus ſuperſunt maſculi: ſi ille qui feudum habet deceſſerit, nullo filio relicto, an ad omnes, vel ad quos perueniat, quæritur? Reſpondeo, ad ſolos & ad omnes, qui ex illa linea ſunt, ex qua iſte fuit. Et hoc eſt quod dicitur, ad proximiores pertinere. Iſti verò proximiores eſſe dicuntur, reſpectu aliarum linearum. ſed omnibus ex hac linea deficientibus, omnes aliæ lineæ æqualiter vocantur.

COMMENT.

Aſcendentes non ſuccedunt.) Feudi natura hæc eſt, vt inueſtito, & ipſius generi, poſteriſque concedatur. ſupra eum tranſcendere feudi ſucceſſio non poteſt. Itaque feudo Titio conceſſo, neque, eo ſine filiis mortuo, pater ipſius ſuccedet, neque poſteris ipſius extinctis, feudum ad ipſius agnatos pertinebit: ac ne ad fratrem quidem conſanguineum. Nam ſi ſanguinis lineam duceremus, Titij caput tranſcenderetur. Veriſſime igitur dicere filius poterit, paternos vaſſallos, ſuos eſſe vaſſallos: At pater filij vaſſallos, non rectè ſuos vaſſallos appellabit. l. licet, 58, D. de verb. ſignif. & l. filio, 48, D. de rit. nupt.

Et non filia.) Millies inculcatum. lib. 1. tit. 1. §. 3. & tit. 8. §. 3. & tit. 24. & lib. 2. tit. 11.

Vel niſi ſit fœmineum.) Duplex exceptio, pacti & qualitatis. De pacto millies inculcatum eſt. vt lib. 1. tit. 1. §. 3. & tit. 8. & tit. 14. §. 3. De conditione vel qualitate, cùm muliebre feudum eſt, dictum eſt lib. 2. tit. 11. Muliebre autem è re nata nunc appellat recens, quo mulier nunc primùm infeudata eſt. cùm alibi generaliter Muliebre feudum dicatur, etiam illud quòd ex pacto ad mulierem deuolutum eſt. lib. 2. tit. 30. & lib. 1. tit. 8. §. 3.

Tunc enim.) Obſcurè & vitiosè. Nam ex Latini ſermonis conſuetudine particula, hæc, ad poſteriorem tantùm exceptionem pertinet. At iis verbis ſententia hæc concipitur, vt neceſſariò vtranque complectatur.

Secundùm quoſdam.) Vitium ex iure ambiguo: An pactum, vt filia ſuccedat, ipſius filiæ non proſit: de quo dictum eſt lib. 1. tit. 6. §. 2. Sane ex maiore parte iuris feudiſtici, Pactio vt fœminæ & mares ſuccedant, quandiu mares ſuperſunt, fœminis non prodeſt. lib. 2. tit. 51. §. 4.

Nepos ex filia ſolus.) Quæ verba neceſſariò ad priorem exceptionem referenda ſunt: cùm in vaſſallo cooptando pactum adhibetur, vt filia ſuccedat. Tum enim ambigui cauſſa perſpicua eſt, an filio non nato,

ſed filia tantùm, ſi ex ea nepos & neptis extent, vtrum ſimul ſuccedant, an neptis excludatur. Pro nepte pugnat, quòd per filiæ perſonam ſublata videtur in gradibus ſequentibus differentia. Pro nepote verò, pactionis verba: vt deficiente maſculo fœmina ſuccedat. dictum autem in primo gradu, videtur in ſecundo repetitum, l.licet, 74, D. de legat.1. l.Caio Seio, 13, D.de alim. & cibar. Hæc cùm ita ſint, tamen abſurdum eſſet, verſum hunc non ad poſteriorem quoque exceptionem pertinere. Quare verba hæc poſtrema: Secundum quoſdam ſuccedit nepos ex filia ſolus: ex comparatione minoris ſic exaudienda erunt, quaſi etiam additum fuiſſet: Succedit ſolus inueſtitæ mulieris filius, excluſa filia. Vt ius ambiguum ſit, vtrum in feudo nouo fœminæ attributo extantibus ex ea & filio & filia, ſolus filius, an verò etiam filia ſuccedat.

Vſque in infinitum.) Feudum eo iure tributum vt ad poſteros tranſmittatur, in perpetuum ſuccedentibus durat. l.iiij, D.de iur.immunit.

Quicunque ex ſuperioribus.) Nouum & Paternum inter ſe opponuntur. Nouum eſt recens, & id quod ei quo de agitur, attributum eſt. lib.j. tit.14, §.3.

Si quis.) Puta Sempronius.

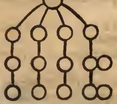
Superſtitibus filiis duobus.) Qui Sempronio nepotes ſunt.

Qui patrueles dicuntur.) Stultitia Feudiſtica. Ecquos enim adhuc nominauit, quibus iſti patrueles dici poſſint? Totum igitur illud tollendum atque inducendum eſt.

Superſtitibus filiis decedat.) Qui Sempronio pronepotes ſunt.

Qui patrueles dicuntur.) Et hoc quoque, vt hominis imperiti additamentum, omnino tollendum eſt.

Superioribus vel primis fratribus.) Pinge ex vno fonte & capite Sempronio quatuor deſcendentes poſterorum ſtirpes, ſiue ſeries, aut lineas: hoc modo.

Qui feudum habet.) Ex prima linea.

An ad omnes.) Reliquas três ſeries, ſiue ſtirpes.

Ad ſolos & ad omnes.) Id eſt, ad eos tantùm, qui eiuſdem primæ ſtirpis, & lineæ ſunt: reliquis tribus lineis excluſis. Quare ſi poſtremus mortuus

tuus fratrem reliquit, omnes excludet: & qui ſuæ lineæ ſunt, & qui aliorum trium, ſi fratrem non habet, ſuccedet ipſius patruus: qui tamen non eſt patruus nominandus: ſed nepos Sempronij.

Ad proximiores.) Vt prima cauſſa ſit eius lineæ, ſiue ſtirpis, in qua fuit is, qui ſine filiis defunctus eſt.

Reſpectu aliarum.) Trium: quæ non admittuntur, niſi prima funditus extincta, & exinanita.

Omnes alij.) Tres lineæ reliquæ: & notandum eſt, quòd ait, Aequaliter. Feudum igitur, non modò inter filios, aut inter plurium filiorum liberos poſteróſque: verumetiam prima ſtirpe extincta inter reliquas omnes æquabiliter defertur. lib.j.tit.8.§.1.& lib.2.tit.11.§.2.

De Capitaneo, qui curiam vendidit, an intelligatur beneficium vendidiſſe. Tit.51.

Argumentum §.1.

Curtis alienatione feudum in ea conſtitutum tacitè non continetur.

TEXTVS.

Quidam Capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit, non habita mentione beneficii. Controuerſia eſt inter Capitaneum & emptorem, dicente emptore, ſe curiam cum beneficio emiſſe: domino verò contradicente, ad eum beneficium non pertinere. Reſpondetur, illud beneficium in venditione non contineri, niſi expreſſè de eo actum ſit.

COMMENT.

Quidam Capitaneus.) Vitium inculcationis.lib.2.tit.26.§.in generali, & rurſus tit.34.

Quorum intereſt.) Ergo etiam vaſſalli, vt diximus, tit.19. In quo durior patroni quàm vaſſalli conditio videtur. Nam vaſſallo, etiam ſine domini conſenſu, nouum ei ſubſtituere vaſſallum licet: id eſt, feudum ſuum alteri cedere. lib.2.tit.9.§.1.

Argumentum §.2.

Filius ob crimen in dominum viuo patre commiſſum, ſucceſsione indignus eſt.

TEXTVS.

Quæſitum eſſe apud me ſcio, ſi filius viuente patre, dominum offenderit, ita quòd feudum amitteret, ſi pater deceſſiſſet: vtrum feudum amittat, vel non? Secundum iſtos, ſic: ſecundum Gerardum, non: & Obertum ſimiliter.

COMMENT.

Apud me.) Vnum ex iſtius Rhapſodiæ ac farraginis auctorem. Itaque quatuor hic deſignantur.

Feudum amittat.) Niſi à patre ad dominum deductus, eum placarit. lib.2.tit.55.§.5.

Argumentum §.3.

Neque cogitatio, neque conatus vaſſalli, ſine inſidiis, punitur.

TEXTVS.

Si voluerit vaſſallus dominum offendere, ſed non laborauerit, feudum non amittit. Gerardus & Obertus. Similiter etiam ſi laborauerit, non amittit feudum, niſi inſidiatus ei fuerit, & hoc probatum fuerit.

COMMENT.

Si voluerit.) Vitium ambiguitatis: ſi tamen vitium eſt, in tam varia & multiplici diſputatione, nihil certi definire poſſe. Nam ad quæſtioñe, An conatus delinquendi pro delicto habeatur, incredibile eſt, quàm abſurda & perplexa doctores in ſcholas noſtras inuexerint. Intelligendum eſt igitur, Ius Romanum ita comparatum fuiſſe, vt conſilium delinquendi æquè vt delictum ipſum vindicaretur. Cicero in Miloniana: Niſi quia res perfecta non eſt, ideo punienda non fuit: quaſi exitus rerum, non hominum conſilia legibus vindicentur. minus dolendum fuit, re non perfecta: ſed tamen puniendum certè nihilominus. Paulus lib.Sent.5. tit.23. Qui hominem occiderit, aliquando abſoluitur: & qui non occidit, vt homicida damnatur. conſilium enim vniuſcuiuſque, non factum puniendum eſt. Itaque non modò lege XII. Tab. verumetiam Cornelia, qui cum telo fuerit hominis necandi cauſſa, pro homicida punitur. l.is qui cum, 7, C. de ſicar. Nam in maleficiis voluntas ſpectatur, non exitus. l.diuus, 14, D.de ſicar. Non factum quæritur, inquit Vlp. ſed cauſſa faciendi. l.verum eſt, 39, D. de iniur. Itaque qui hominem vulnerarit, vt occidat, pro homicida damnatur. l.j. D. eod. Item in maieſtatis crimine, pari pœna voluntas ſceleris, vt effectus, punitur. l.quiſquis, 5, C.ad leg.Iul. maieſt. Item, qui ſeruo ſuaſit, vt furtum domino faceret, quamuis id domino ſeruus indicarit, & furti, & ſerui corrupti tenetur. l.ſi quis ſeruo, 20, C. de furt. Sic ſollicitatores alienarum nuptiarum, & matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, tamen propter voluntatem pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. l.j. D. de extraordin. crim. Sic monialem de matrimonio ſollicitans capite plectitur, l.ſi quis, 5, C. de epiſcop. & cleric. Sic qui venenum emit, vt patri daret, quamuis id dare non potuerit, damnatur, l.prima. D.de parricid. & qui dignitate præditus, prohibitas nuptias tentarit, pro conamine punitur. l.prima, C.ſi quacunque præd. dignit. & qui transfugere ad hoſtes

volens

volens intercipitur, pro transfuga damnatur.l.5.j.is qui, D. de re mil. Neque obſtat l.fugitiuus,225.D de verb.ſig. Nam illa lex ad ſeruorum vitia & noxas referenda eſt. Non obſtat l.1. D. quod quiſque iur. & l. cogitationis,18, D.de pœn.vbi Vlp. lib. 3.ad Edictum capur illud interpretans, ſcribit cogitationis pœnam nemini imponi:quia nihil obfuit conatus, cùm iniuria nullum habuerit effectum. Nam illud neque crimē, neque delictum eſt:quin potius pro iure numeratur.l.pen. D.de iuſt.& iur.& ſi quid iniuriæ eſt,non in conſilio decernendi, vel poſtulandi, ſed in ipſo decernendi vel poſtulandi facto poſitum eſt. Iam verò vt intelligatur falſas eſſe permulgatas diſtinctiones de pœnitentia, conatus furandi aut rapiendi ad exitum perductus,quamuis pœnitentia interuenerit,& rès reddita ſit, punitur l.qui ea mente, 65, D.de furt.l. quid ſit,17,D.de ædil.edict.l. pen. D. vi bon. rapt. Contra conatus patroni libertum in ſeruitutem petentis, tum deinde mutato conſilio deſinentis, nō punitur.l.in ſeruitutem,16,§,1.D. de bon.libert. Item qui falſam monetam mutato conſilio non perfecit,non punitur. l.qui falſam,19,D.de falſ. Et qui inſtitutam in libertum accuſationem deſeruit. l. qui cùm maior, 14, §.1.D. de bon. libert. & qui ab inſtituta inofficioſi querela deſtitit,l.Papinianus,8,§.meminiſſe,D.de inoff.teſt.

Argumentum §.4.

Verum ex pacto, vt filiæ ſuccedant, vbi nepos & neptis extant,ſolus nepos,an etiam neptis ſuccedat,iuris ambigui eſt.

TEXTVS.

Similiter ſiquis inueſtitus fuerit de feudo, ita vt ad fœminas tranſiret, & duas filias tantùm reliquerit,quarum vna filium habeat,& altera filiam: vtrum poſt mortem illarum maſculus tantùm feudum habere dèbeat? Secundum Gerardum maſculus tantùm: Obertus contrà: & econtra ſi filios ille habuerit.

COMMENT.

Obertus contra.) Vitium feudiſticum, vt ambiguum ius in hac quæſtione relinquatur: An pactio vt fœminæ ſuccedant, ſi ex duabus filiabus nepos & neptis extent,nepti non proſit. Qua de re cum duo Feudiſtarum duces aperte inter ſe diſſideant,mirum quidem non eſt,quòd aliis locis iura iſta de re contraria & pugnantia tradantur,ſed mirum eſt, tanto in pretio iſtas quiſquilias etiam ab eruditis haberi. Pro Gerardo quidem facit lib.1.tit.6.§.2. & in iure ciuili textus.l j D.de iur immunit. & l.vacatio, 13, D.de mun.& honorib. vbi generi poſteriſque data immunitas,ad eos qui ex fœminis nati ſunt,non pertinet:quippe cùm mulier familiæ ſuæ caput,& finis ſit. l. pronunciatio,195, & l.ſeq. D.de ver. ſignif. Ipſis tamen filiabus,quæ familiæ nomen retinent,prodeſſe vocatio debebit,quod à iure feudali alienum eſt.

Argumentum §.5.

Filius retinere feudum repudiata hereditate non poteſt, agnatus poteſt.

TEXTVS.

Filius non poteſt recuſare hereditatem patris, abſque feudo: propinquus autem poteſt.

COMMENT.

Propinquus poteſt.) Vitium feudiſticum: de quo dixi ſuprà tit. 45.

Argumentum §.6.

In controuerſia inter filium & agnatum de filii qualitate, iuriſiurãdi electio agnato datur. at inter vaſſalum & emptorem, huic defertur.

TEXTVS.

Si contentio fuerit inter filiam & propinquum de hereditate & de feudo, cùm filia feudum habere non poterat, quia dicat ipſa, Hoc eſt de mea hereditate: & ille dicat, Imo de feudo: electio propinqui erit diſcernere veritatem iureiurando. Gerardus & Obertus. Et ſimiliter ſi cõtentio fuerit inter aliquem qui emiſſet à Seniore, & vaſſallum, quia dicat vaſſallus, Hoc eſt de feudo meo: ille autem neget: electio emptoris eſt, veritatem iureiurando diſcernere, cum pares curtis veritatem non teſtantur. Gerardus & Obertus.

COMMENT.

Si contentio.) Vitium inculcationis. lib. 2. tit. 26. §. 2. & tit. 41.

Similiter ſi contentio.) Vitium vſitatæ abſurditatis: vt ſiquis de prædio ab aliquo vendito ſe inueſtitum eſſe contendat, & ſine probatione contendat, emptori iuſiurandum datur. quod idem de patrono dictum eſt, lib. 2. tit. 41.

Argumentum §.7.

Pactum vt pignus, non ſoluta ſua die pecunia, pro feudo retineatur, ambigui iuris eſt.

TEXTVS.

Similiter feudum lege commiſſoria datum non valet: id eſt, ſi ad certum tempus pecunia non ſoluatur creditori, vt habeat in feudum. Gerard. & ſecundum Obertum valet.

COMMENT.

Secundum Obertum.) Vitium feudiſticum: non tam in inculcatione, lib. 1. tit. 27. §. 1. quàm in diſcrepantia. Quidni autem ſi præſenti pecunia vendi feudum poteſt, lege commiſſoria conſtitui non poterit? qua de re diximus d. tit. 27.

Argumentum §.8.

Feudum conſtitui, ſed certi ſeruitii conditione poteſt.

TEX-

TEXTVS.

Similiter poteſt feudum dari ad certum ſeruitium. Gerardus & Obertus.

COMMENT.

Ad certum ſeruitium.) Regulariter feudale ſeruitium eſt, militia equeſtris: vti patet ex lib.3.tit.4.§.1.& lib.2.tit.55.§.1.ſed in inueſtitura quamuis adhibere pactionem licet.l.in tradiционibus, 48,D.de pact.l.legem quam, 10, C.eod. pacta enim legem contractui dant.l. iuriſgentium,§.4.D. eod. Quòd ſi nullum certum obſequii genus nominatim definitum ſit,vt lib.2.tit.23.in fin.tum regula de libertorum operis ſequenda erit, vt tales operæ exigantur, quales ætatis,dignitatis, valetudinis,aut neceſſitatis ratio ferre videbitur.l.eius artificij,16,§.1.D.de oper.libert.

De prohibita feudi alienatione. Tit.52.

Argumentum §.1.

Feudum ob non petitam intra annum & diem inueſtituram,ſi iuſta cauſſa interceſſerit,non amittitur.lib.1.tit.21. & lib.4.tit.76.92.97.

TEXTVS.

Lotharius tertius,diuina fauēte clemētia, Imperator Romanorū,Pius,felix,inclytus ac triūphator,ſemper Auguſtus,vniuerſo populo. Imperialis beneuolentiæ proprium eſſe iudicamus, commoda ſubiectorum inueſtigare, & eorum calamitatibus diligenti cura mederi:ſimiliter Reip.bonum ſtatum ac dignitatem Imperii omnibus priuatis commodis præponere. Quocirca omnium fidelium noſtrorum tam futurorum quàm præſentium nouerit vniuerſitas,qualiter dum apud Ronchalias ſecundum antiquorum Imperatorum conſuetudinem, pro iuſtitia de pace regni componenda conſideremus: omnia quæ ad honorem Imperii Romani ſpectare videntur, ſolicite indagantes,pernicioſiſſimam peſtem & Reipub.non mediocre detrimentum inferentem,reſecare propoſuimus. Permultas enim interpellationes ad nos factas comperimus,milites ſua beneficia paſſim diſtrahere,ac ita omnibus exhauſtis ſuorum Seniorum ſeruitia ſubterfugere:per quod vires imperii maxime attenuatas cognouimus: dum proceres noſtri milites ſuos omnibus beneficiis ſuis exutos ad feliciſſimam noſtri numinis expeditionē nullo modo tranſducere valeant. Hortatu itaque & conſilio Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Ducum, Comitum, Marchionum, Palatinorum, cæterorumque nobilium, ſimiliter etiam Iudicum hac edictali lege, in omne æuum, Deo propitio,valitura,decernimus,nemini licere beneficia quæ

ficia quæ à ſuis Senioribus habent, ſine ipſorum permiſſione diſtrahere, vel aliquod commentum aduerſus tenorem noſtræ conſtitutionis excogitare, per quod imperii vel dominorum minuatur vtilitas. Si quis verò contra hæc noſtræ legis ſaluberrimæ præcepta ad huiuſmodi illicitum commercium acceſſerit, vel aliquid in fraudem huius legis machinari tentauerit: pretio ac beneficio ſe cariturum agnoſcat. Notarium verò, qui ſuper hoc tali contractu libellum vel aliud inſtrumentum conſtruxerit, poſt amiſſionem officii ipſum infamiæ periculum ſuſtinere ſancimus. Datum VII. die menſis Nouembris. M. CXXXVII. Indict. XV.

COMMENT.

Extat hæc conſtitutio etiam in Lombarda, lib. 3. tit. vlti. cuius annus & dies in fine ſubſcripti auctorem arguunt Lotharium tertium, qui ex Duce Saxoniæ Rex Romanorũ appellatus eſt anno M. CXXV. Imperator autem coronatus Romæ ab Innocentio anno M. CXXIII: auctoribus Ottone, Sigeberto, & Vrſpergenſi. Eſt etiam Feudiſtæ teſtimonium de huius legis auctore ſuprà lib. 2. tit. 9.

Priuatis commodis praponere.) Diuina & Salomone Rege digna ſententia: quã Cicero in lib. de Repub. 5. his expreſſit verbis: Vt gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, Imperatori victoria: ſic huic moderatori Reip. beata ciuium vita propoſita eſt, vt opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit.

Apud Roncalias.) De quibus in Dictionario expoſuimus.

Paſſim diſtrahere.) Quod Lotharii primi conſtitutione ita licebat, dum aut ne maiorem partem dimidia diſtraherent, aut de toto alterum, eúmque militem infeudarent. lib. 1, tit. 21, §. 2. & lib. 2. tit. 9. §. vlt. & lib. 1. tit. 5 §. 2. & tit. 13.

Vires imperij attenuatas.) Patet igitur feudorum finem eſſe militiam: neque alia de cauſſa inſtituta fuiſſe, niſi vt Imperator certum haberet Equitum numerum, qui, cùm vſus veniret, & ipſius edicto euocarentur, præſto in armis eſſent, lib. 2. tit. 55. §. j.

Pretio cariturum.) Idem hoc ipſum traditur & notatut ſuprà tit. 24. in fi. Ac feudum quidem domino committi, & adiudicari, non dubium eſt: cum ex hoc loco, tum ex aliis permultis, & Frider. Cõſtitut. lib. 2. ti. 55. §. calliotis. Sed de pretio, quid iuris? nã emptori qui modò malæ fidei ſit, pretium non reſtituitur. l. j, C. de præſcript. trig. ann. l. pen. & l. vlt. C. de reſcin. vendit. l. ſi debitor, 7, D. quæ in fraud. credit. l. quemad. 7, C. de agric. & cenſit. l. j, C. de præd. curial. l. vlti. C. de litig. l. vlti. C. de fund. rei priu. l. pen. C. de his qui vi metúſve cauſ. Ei verò qui feudum eſſe ignorans bona fide mercatus eſt, reſtitui pretium æquum eſt. non enim cõtemnit diſciplinam qui ignorauit militem: ait l. ſi ignorás, 50, D. locat. verùm ſi malæ fidei emptor eſt, cùi pretium attribuetur? vtrúmne Seniori, cùm feudum committitur, an verò fiſco? arg. ex l. ſenatus, 52, D. de

cont. empt,

cont.empt.l.vlt. C. de litig.l.auffertur, 46, §.2. D de iur.fiſc. Sed cùm vtriuſque Lotharii, & Friderici conſtitutione feudum Seniori adiudicetur: probabilius eſt eidem quoque pretium addicendum eſſe.

Et beneficio.) Quod ipſo iure ad dominum reuertetur: ſic, vt ſi forte domino inſcio vaſſallus id recuperet, retinere tamen pro feudo non poſſit. lib.2.tit.44.

TEXTVS.

Imperator Lotharius, Auguſtus, vniuerſo populo. Satis bene diſpoſitum ad vtilitatem Regni, & ad perniciosſam peſtem deſtruendam, in ſcriptis inſerere curauimus. Quidam miles bina beneficia à duobus dominis, prout ſolitum eſt, acquiſiuit: qui decedens duos reliquit filios: qui paterna beneficia inter ſe diuidentes, alter eorum domino ſuo pro beneficio, quod ad eum peruenit, fidelitatem, nullo antepoſito, ſicut pater fecerat, fecit. Alter verò frater, pro ſuo beneficio alteri domino ſuo ſimiliter, quia nullum alium dominum habere videbatur, nullo antepoſito, fidelitatem fecit. Defuncto poſteriore fratre ſine filiis, vtique feudum in querimoniam venit. vt prior, ſic dominus poſterior, talẽ fidelitatẽ quærit, qualem eius frater fecerat. Quas amputantes altercationes, ſancimus, quod frater fecit (ſcilicet in dando ſimpliciter) nil ſuperſtiti obeſſe: licet in ſecundam & tertiam generationem, & vſque in infinitum peruenit, ſi hoc actum erit.

COMMENT.

Cùm hoc caput tum ab Ardizone, tum & Aluarotto relatum ſit in numerum Capitum extraordinariorum, articul.21, & relatum ſine vlla Imperatorij nominis inſcriptione: non dubito adulterinum eſſe. præſertim cùm de eo feudorum genere tractet, quod Itali Ligiũ nominarunt: cuius nulla totis hiſce libris mentio fit.

Nullo antepoſito.) Id eſt, nullo excepto. nam opem illi & ſubſidium aduerſus omnes promiſerat, quod Sacramentum ligium vulgò appellari ſuo loco docuimus.

Sicut pater fecerat.) Vni ſcilicet pater ligium homagiũ fecerat, alteri non ligium: ſed illo ſuperiore excepto & antepoſito.

Quia nullum.) Aperte ſignificat, qui iam vnum habet dominum ligiũ, alterum habere eodem iure non poſſe.

Vtique feudum.) Corrigendum mendum ex Capit. Extraord. 21. vtrunque feudum in vnam (vt prius) venit perſonam.

Sancimus.) Corrigendum vt apud Ardizonem *dicimus*: quo mendo inducti videntur, qui caput Imperatori attribuerunt.

Scilicet in dando ſimpliciter.) Abeſt hoc totum ab Ardizonis libro: &, vt extaret.

delendum tamen eſſet. Nam aut nulla ſubeſt ſententia: aut ſi hæc ſubeſt, datum ſimpliciter iuſiurandum, plane falſa, & commentitia eſt.

Nihil obeſſe.)Sed ratio quærenda eſt. Ego hanc eſſe arbitror: Cùm ambigui cauſſa hæc fuiſſet, quòd fratri ſucceſſiſſe videbatur, ſucceſſor autem non meliore quàm defunctus conditione eſſe debet. l. tertia, C. de reb. alien. non alien. reſpondit ſe fratris ſucceſſorem vere ac proprie non eſſe, ſed patris. quia in illo feudo, non tanquam frater fratri, ſed tanquam filius patri ſuccedebat. libro primo, ti.1, §.3. & tit.19. §. ſiquis, & lib.3. tit.4. §.3. Huic autem capiti aduerſari alterum extraord. Artic.27. quodam Diſputationis loco demonſtrauimus.

Argumentum §.3.

Feudum ob non petitam intra annum & diem inueſtituram, ſi iuſta cauſſa interceſſerit, non amittitur.

TEXTVS.

Imperator Lotharius, Auguſt. Eugenio papæ, & vniuerſo populo. Quoniam inter dominum & vaſſallum nulla fraus, nec vllum malum ingenium debet interuenire: idcirco per hanc præſentem legem ſancimus: ſi vaſſallus non doloſe per annum & diem ſteterit, quòd à domino ſui beneficii inueſtituram non petierit: feudum non ob hoc amittat. dolus enim abeſſe videtur, ſi iuſta cauſſa impediente ſteterit. Datum VI. Kal. Septembris, anno à natiuitate Domini M.CXXVII. Indictione V.

COMMENT.

Mendum erat in huius Conſtitutionis inſcriptione, vbi legebatur EVGENIO PAPÆ: quod primus (vt opinor) animaduertit & docuit [redacted] in Cōſuet. Pariſ. nam vt ex ſubſcriptione conſtát, huius legis auctor eſt, idem qui ſuperioris: Lotharius tertius. quanquam in hac inſcriptione alterum mendum animaduertitur: in voce IMPERATOR, quæ ſi adepti Imperij rationem ineamus, tollēda eſt: vt ex Regni & Imperij adepti annis ſuperius notatis licet intelligi. Sed veriſimile eſt, quoniam poſt Regnum, Imperium quoque adeptus eſt, moris fuiſſe, vt poſtea in ipſorū cōſtitutionibus vox IMPERATOR adiiceretur.

Inter dominum & vaſſallum.) Præclara ſententia: Vt mutua ſit inter patronum & vaſſallum fidei conſeruandæ neceſſitudo. lib. ſecundo, ti.26. §. domino.

Iuſta cauſſa.)Quas Lotharius enumerat lib.1. tit.22.

Feudum non amittat.)Puto me alio loco docuiſſe, diſſimilē eſſe iuris Gallici rationem: eóque pertinere prouerbium: *Tant que le vaſſal dort, le ſeigneur veille:* Dum vaſſallus dormit, dominus vigilat: id eſt, quandiu vaſſallus moram

moram in hominio præſtando committit, tandiu dominus fructus ſuos facit:dum tamen dominus pro ſuo iure feudum occuparit.

De pace tenenda inter ſubditos,& iuramento firmanda,& vindicanda:& de pœna iudicibus appoſita,qui eam vindicare,& iuſtitiam facere neglexerint. Tit.53.

TEXTVS.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, vniuerſis ſubiectis ſuo Imperio ſalutem. Hac edictali lege in perpetuum valitura iubemus, vt omnes noſtro ſubiecti Imperio, veram & perpetuam pacem inter ſe obſeruent: & vt inuiolata inter omnes perpetuò obſeruetur. Duces, Marchiones,Comites,Capitanei,Valuaſores,& omnium locorum rectores, cùm omnibus locorum primatibus et plebeiis à decimo octauo anno vſque ad ſeptuageſimum obſtringantur iuramento vt pacē teneant: et rectores locorum adiuuent in pace tenenda, atque vindicanda: & in fine vniuſcuiuſque quinquennii de prædicta pace tenenda omnium ſacramenta renouentur.

Operæpretium eſt etiam Guntheri verſus in hoc genere ſingulares aſcribere,ex ipſius lib.de Geſtis Frid.VIII.

Omnibus in noſtro,quod toti præminet orbi,
Gentibus & populis edicta potentia regno
Tradimus:vt cuncti,bellorum clade remota,
Tempore iam noſtro pacis ſeruare quietem
Incipiant homines.pœnáſque nocentibus vltrò
Addimus,& iuſtam legum proponimus iram.
Hanc proceres cuncti,Comes,an Dux,Marchio,Conſul,
Et cum Iudicibus, Capitanea turba,verendis,
Miles,paganus,ciuis ſimulátque colonus,
Et cùm plebeio pariter grege,nobilis ordo,
Omnes hanc,inquam,penitus,quoſcunque non ætas
Pupillaris habet,non ſeptuageſimus annus
Contigit,in medium concordi fœdere iurent.
Ac ne fortè ſacra veniant obliuia pacis,
Singula iuratam renouent quinquennia formam
Iudicis officio ſua cuncti iura ſequantur,
Contineantque manum,vagina redditus enſis
Torpeat:& ſcabie rubeat,non ſanguine ferrum.
At ſi quid temere contemptis legibus actum,
Et violata ſacra fuerit reuerentia pacis,
Vrbs centum libris puri mulctabitur auri:
Oppida vicenis:at Marchio,ſeu Comes,aut dux
Quinquagena dabit læſa pro pace talenta:
Magnates bis dena viri,bis ſena minores.
Vulnera,vis,cædes,liuor,mutilatio membri,
Inſidiæ,fraudes,iniuria,furta,rapinæ,
Damnáque legitimis mulctentur ſubdita pœnis.

DD Maior,

Maior, qui pacis noxas punire recuſat,
Conuictus Iudex, fului bis quinque metalli
Appendet libras, damnúmque reſarciet omne
Legis ad arbitriū: minor atq; pedaneus in tres
Condemnandus erit: cuius fortuna laborans
Non potis eſt auro pœnales ſoluere noxas,
Arctatum vinclis, grauioráque verbera paſſum,
Sedibus à patriis hunc quinquageſimus, annos
Amoueat per quinque lapis, tandémque reuerti
Fas ſit, & optatos patriæ contingere fines.
Ne conuenticulum, vel conſpiratio fiat,
Siue ſodalitij, ſeu iuncti ſanguinis aſtu
Vrbibus in noſtris tali ſub lege vetamus.
Qui conuictus erit, libra mulctabitur auri.
Pontifices, ſanctique patres, anathemate ſacro
Spretores pacis, damnatáque legibus auſos
Intrepidè feriant, humanáque iura ſupernis
Legibus, & iuſtum ſtudeant ſancire timorem.
Hactenus Italicas fieri conſueta per vrbes,
Angariiſque ſacras etiam vexare frequenter
Auſa domos plerunque ſuis, exactio ceſſet:
Aut exacta duplo redhiberi plura iubemus.
Qui pacis iurare modum, formámque tenere
Improbus abnuerit, quæ poſſidet omnia vulgò
Diripienda patent, euertendíque penates.
Qui violatorem pacis fouet, atque receptat,
Conſenſu culpa meruit conſortia pœna.
Iuramenta metu, mortíſve dolore coacta,
Præcipuè ne quis multis nocitura, loquendo
Publicet, aut in ſe crudeliter acta quæratur,
Nullius meriti, vel ponderis eſſe iubemus.

COMMENT.

Huius conſtitutionis auctorem eſſe Federicum I, teſtes ſunt Radeuicus lib. 2. cap. 7: apud quem integra extat: Gūtherus Ligurinus Poeta eximius qui eá verſib. Latinis ſcripſit. lib. Frid. VIII. & Abbas vrſpergen. qui eiuſdē ſummā confecit, quàm ſubſcribemus. Exhinc pactum pacis inſtituit, & ne quis contra illud attentaret venire, bannum, ideſt pœnam pecuniariam conſtituit. Ita vt ſi qua vrbs pacis violaret iura, centum marchas auri perſolueret. Marchio, verò quinquaginta: Comes quadraginta: Capitaneus vero, ſeu alius valuaſor viginti: alij vero, decem, & vſque ad tres marchas, prout eius facultas ſuppetit, Imperatori perſoluere deberetur. quòd ſiquis nullum poterit perſoluere præmiſſorum, verberibus diris in patria diu afflictus, per quinquennium deberet fieri exul, quinquaginta milliariis à patria ſeiunctus.

Decimo octauo anno.) Legitimam ætatem Luitprādus Langobardis ſuis præfiniuit anno 18. qua ætatem liberam rerum omnium adminiſtrationem eis permiſit: cùm inferiorem ætatē infantiam appellet Lomb. lib. 2. tit. 29. de prohib. alien. min. l. 1. & l. ſi infans. Mirum eſt tamē quòd

in ſot

in formula fœderis Mediolanenſis apud Radeu.lib.1.cap.41.XIIII.annos poſuit:Ab annis,inquit,XIIII. & ſupra vſque ad annos LXX.fidelitatem domino Imp. iurabunt. Quinetiam Guntherus hunc locum de pupillari ætate interpretatus eſt.

TEXTVS.

Si quis verò aliquod ius de quacunque re, vel facto contra aliquem ſe habere putauerit: iudicialem adeat poteſtatem,& per eam ius ſibi competens exequatur. Si quis verò auſu temerario prædictam pacem violare præſumpſerit: ſi ciuitas eſt, pœna centum librarum auri cameræ noſtræ inferenda puniatur: oppidum verò triginta libris auri mulctetur: Duces autem, Marchiones,& Comites quinquaginta auri libras præſtet: Capitanei quoque & maiores valuaſores viginti auri libris puniantur: minores verò valuaſores, & omnes alii prædictæ pacis violatores, tres libras auri inferre cogantur,& damnum paſſo ſecundum leges reſarciant.

COMMENT.

Iudicialem adeat poteſtatem.) Inſtitutum æquitati naturali & ciuili conſentaneum: vt nemo ſibi ius dicat,ſed magiſtratum *μεσίτην* adhibeat.l.1.C.ne quis in ſua cauſſ.l.1.D.quod legat. l. miles, 6,§. pen,D.de re iudic.l.ſi ex ſtipulatione,§, D.de acq. ſtip.Vis enim eſt, quoties quis id quod ſibi deberi putat,non per iudicem repoſcit. l. pen. D.ad leg. Iul. de vi priu.

Cameræ noſtræ.) Camera, vt in feudali Diction. docuimus, vſurpatur pro fiſco ſiue theſauro Regis: vnde feudum de camera, beneficium quod in penſione pecuniaria conſiſtit. Paulò poſt, Sacrum ærarium appellat.

*Triginta libris.)*Codex Radeuici, XX. quam lectionem Guntherus comprobat.

*Centum librarum.)*Libras Fridericus dixit: Vrſpergenſis Marchas,

Comites quinquaginta.) Vrſpergenſ.ſic:Marchio 50. Comes 40.

*Capitanei.)*Dictum eſt lib.1.tit.1. Capitaneos propriè dici eos,qui à Rege beneficium acceperunt. impropriè vero valuaſores qui à regalib. vaſſis inueſtiti ſunt.Impropriè igitur hic appellantur, vt paulo poſt.

Minores verò.) Vrſpergenſ. liber multo (vt opinor) rectius: vt minores decem:alij, prout facultas fert,vſque ad tres.

Tres libras auri.] Codex Radeuici Sex. Guntherus *Bis Sena*. Probabilior Radeuici ſcriptura videtur:vt apud Guntherum *Bis terna* legamus.

TEXTVS.

Iniuria ſeu furtum legitimè puniatur. homicidium quoque &

membrorum diminutio, vel aliud quodlibet delictum legaliter vindicetur. Iudices verò & locorum defenſores, vel quicunque magiſtratus ab Imperatore, vel eius voluntate cōſtituti ſeu cōfirmati, qui iuſtitiam facere neglexerint, & pacē violatam vindicare legitime ſuperſederint: damnum omne iniuriam paſſo reſarcire compellātur: & inſuper ſi maior iudex eſt, ſacro ærario pœnam decem librarum auri præſtet, minor autem pœna trium librarum auri multetur. Qui verò ad prædictam pœnam perſoluendam inopia noſcitur laborare, corporis ſui correctionem cum verberibus patiatur: & procul ab eo loco, quē inhabitat, quinquaginta miliaria per quinquennium vitam agat.

COMMENT.

Damnum iniuriam paſſo.) Præclarum & laudabile inſtitutum, vt præſes prouinciæ, aut pagorum præfectus qui ſontes non caſtigat, damnum læſis reſarciat. quo pertinet illud vulgatū l.2.C.de commer.& mercat. Iudex, qui repertū nō vindicat, tegere, vt conſcius, crimino ſa feſtinat. & l.vlt.C.ne ſanct.bapt.iter. Exemplum vltionis ab iniquo iudice expetito, memorabile extat apud Iuſtin. lib. 9. de Philippo Macedonum Rege: apud quē, cùm Pauſanias adoleſcens de nefaria iniuria ſibi illata ſæpe quæſtus fuiſſet, neque quicquam profeciſſet, tandē adoleſcens iram in ipſum Philippum vertit, vltionémque quam aduerſario non poterat, ab iniquo iudice exegit.

Corporis ſui correctionem) Hæc eſt regula in criminalibus: vt qui pœnam pecuniariam ferre non poteſt, corporalem ferat. l.1. in fin. D. de pœn. l.ſiquis, 7, D.de iuriſdict.l. penult. D. de in ius voc.

TEXTVS.

Conuenticulas quoque in ciuitatibus, omneſque coniurationes, & extra, etiam occaſione parentelæ, & inter ciuitatem et ciuitatem, et inter perſonam et perſonam, ſiue inter ciuitatem et perſonam, modis omnibus fieri prohibemus, et in præteritum factas caſſamus, ſingulis coniuratorum pœna vnius libræ auri puniendis.

COMMENT.

Conuēticulas.) Conuentus quoſdam licitos, quoſdam illicitos gentium omnium inſtitutis fuiſſe, nemo neſcit: neque ciuitas vlla vnquam ſine cōuentu & aduocatione vel Senatorū, aut Decurionum adminiſtrata eſt. ſed quædam aduocationes improbatæ, ac propterea legibus vetitæ ſunt. vt l.j, & paſſ. D. de colleg. & corpor. & l.j.D.quod cuiuſq.vniuerſ. Dionyſ.Halicarn. libro quarto, De Tarquinio Rege loquens: [illegible] (inquit)

(inquit) συμπάσας ὅσας πρότερον κωμητῶν ἢ φρατριαστῶν ἢ γειτόνων ὄντα τῇ πόλει καὶ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἐφ' ἱερὰ καὶ θυσίας πάσας κοινῇ προσῆτε μηδέτι συντελεῖν, ἵνα μὴ συνιόντες εἰς τὸ αὐτὸ πολλὰς βουλὰς ἀποῤῥήτους μετ' ἀλλήλων ποιῶνται περὶ καταλύσεως τῆς ἀρχῆς. Quare mirum eſt hac lege non certos conuentus prohiberi, potius quàm indefinitè, quaſi nulli liciti ſint. Sed videamus ne Fridericus non tam coitiones in Remp. quàm comeſſationes & compotationes, quæ in publicis iſtis conuenticulis flagitiorum multorum materiam præbabant, ſpectarit. præſertim cùm neque tam multorum conuentus ad arcana conſilia ſatis accommodati ſint, & ob illam crapulæ intemperantiam omnibus ſeculis vetita collegia ſint: vti patet ex Dion. lib. LX. vbi ſcribit Claudiũ collegiis interdicentem cauponas ſimul euertiſſe. Sueton. in Auguſt. Plurimæ factiones titulo Collegij noui, ad nullius non facinoris ſocietatem coibant. Quanquam loci huius interpretationem non aliunde peti oportet, quàm ex Aureæ Bullæ Imp. Caroli IIII, cap. 15. vbi ſic ſcribit: Deteſtandas præterea & ſacris legibus reprobatas conſpirationes, ſeu colligationes illicitas in ciuitatibus & extra, vel inter ciuitatem & ciuitatem, inter perſonam & perſonam, ſeu inter perſonam & ciuitatem, prætextu parentelæ, ſeu receptionis in ciues, vel alterius cuiuſcũq; coloris cõiurationes, inſuper cõfœderationes & pacta, &c.

TEXTVS.

Epiſcopos verò locorum Eccleſiaſtica cenſura violatores huius ſanctionis donec ad ſatisfactionem veniant, volumus coercere. Receptatorib. etiam malefactorum, qui prædictam pacem violauerint, & prædam ementibus noſtram indignationem ſubituris, & eiſdem pœnis feriendis: præterea bona eius publicentur, & domus eius deſtruatur. Qui pacem iurare & tenere noluerit, beneficio & lege pacis non fruatur.

COMMENT.

Receptatoribus.) Sic iure ciuili receptatores latronum pro latronibus puniuntur. l. 1. D. de recept. & l. 1. C. de iis qui latr. occult. receptatores furum pro furibus. l. eos qui, 14. C. de furt. receptatores eorum qui ex incendio, ruina, naufragio rapuerunt, non minus delinquunt, quàm aggreſſores. l. 3. §. 3. D. de incend. naufr. receptatores raptorum, pro raptoribus. l. pen. C. ad leg. Iul. de vi pub. receptatores fugitiuorum & furum, pro furibus & plagiariis. l. ſiquis, 12, C. ad leg. Fab. de plagiar. receptatores peculatorum, pro peculatoribus. l. 1. C. de crim. pecul. Hæc poſita ſunt in Legiſlatoris arbitrio. nam abigeatum receptatores pro receptatoribus non puniuntur. l. vlt. D. de abig. At in regno Francorum (vt ait Imp. Pipinus) latronum ſuſceptor, latro & infidelis iudicatur. in Lomb. lib. 1. tit. de furt. 25, l. qui poſt miſſam.

TEXTVS.

Illicitas etiam exactiones maximè ab Eccleſiis (quarum abuſus iam per longa tempora inoleuit) per ciuitates & caſtella omni-

nò condemnamus & prohibemus: & ſi facta fuerint, in duplum reddantur.

COMMENT.

Illicitas exactiones.) Puto ſignificari pecunias, quas prætereuntes militum cohortes aut equitum turmæ quæſito commeatus nomine exigebant. l. illicitas, 6, ʃ. illicita, D. de off. præſid. præſertim autem ab Eccleſiaſticis, vt hic locus demonſtrat. nam cùm optima quæque prædia poſſiderent, neque militiæ labores ſuſtinerent, probabile eſt milites cum iis acerbius agere conſueſſe.

Ciuitates & caſtella.) Valde mirum, ſi more antiquo locutus eſt, quem Iſidorus explicat. Vici, & caſtella, & pagi ſunt, quæ nulla dignitate ciuitatis ornantur, ſed vulgari hominum conuentu incoluntur, & propter paruitatem ſui maioribus ciuitatibus attribuuntur. Oppida igitur & caſtella muris cingebantur: ſed illa maiora, hæc minora, & pauciorum hominum receptacula fuere. Vici autem & Pagi ſine muris fuerunt.

TEXTVS.

Item ſacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, inuiolabiliter cuſtodiantur. Per vim autem & iuſtum metum etiam à maioribus (maxime ne querimoniam maleficiorum commiſſorum faciant) extorta ſacramenta nullius eſſe momenti iubemus.

COMMENT.

Sacramenta puberum.) Diximus iam aliquoties, Minores Langobardico iure intelligi, qui nondum plenam pubertatem adepti ſunt. Sed cùm puberes hoc loco nominet, non dubium eſt, quin pubertatem ab anno decimo quarto exacto ex iuris ciuilis ratione ſignificet. item vt infrà, tit. 55. ʃ. præterea quo durius hoc inſtitutũ videtur: tametſi à noſtris relatum ſit in Iuſtin. Codicem, ſub l. 1, C. ſi aduerſ. vendit. vbi Martinus ſimillimũ Alexandri reſcriptum, & huic legi conſentaneum eſſe diſputauit. Quod tamen Bulgarus non probauit: propter S.C. quo res minorum ſine decreto alienari prohibebantur. l. 1, & paſſ. C. de præd. min. ſine decret. Itaque decretũ in eius legis caſu interpoſitum, Bulgarus putabat. vnde illa eiuſdem regula: Præſtito ſacramento, accedente decreto; officio non vtere. Non accedente decreto, tuo iure vtere. Sed videamus, ne verior Martini ſentẽtia ſit: cùm in legis cõtextu nulla de decreto vel minima ſuſpitio ſit. Vtcunq; ſit, nota eſt Vlpiani ſententia, naturalem æquitatem eſſe, vt adoleſcentes vſque ad annum XXV. curatorum auxilio regantur: neque eis rei ſuæ adminiſtratio concedatur, quamuis bene rem gerentibus. l. 1, D. de minorib. & l. vlt. D. de cond. & demonſt. Quod ſi hæc naturalis eſt æquitas Senatuſconſulto confirmata, difficile dictu eſt, iuſiurandum ei contrarium

rium valere. l. non dubium, 5, C. de legib. l. vlt. C. de non num. pecu. l. pen. C. de tranſact. l. ſiquis inquilinos, 112, §. vlt. D. de legat. prim. l. iuriſgentium, 7. §. & generaliter. D. de pact. cùm etiam is qui legitima de cauſſa iuramento non ſtetit, peierare non dicatur. l. vlt. D. qui ſatiſd. cog. l. pen. C. de tranſact. Adoleſcenti tamen deferri iuſiurandum quibuſdam de cauſis iure ciuili licet: impuberi verò ita licet, vt ei ſoli qui detulit noceat: quippe, qui doli capax non ſit: ac proinde ſciens fallere non poſſit. l. qui iuraſſe, 26, D. de iureiur. l. 4, D. in lit. iur. l. vlt. D. de iur. & fact. ig. iuramentum tamen impuberis de operis patrono dandis valet. l. vlt. D. de lib. cauſſ. quod propter manumiſſionis beneficium iure ſingulari inductũ eſt. Maior autem contra tranſactionem per Deum iuratam veniens, infamia notatus, & actione & pœna mulctatur. l. ſiquis maior, 41, C. de tranſact.

De allodijs.　Tit. 54.

TEXTVS.

Ad hoc, qui allodium ſuum vendiderit, diſtrictum, & iuriſdictionem Imperatoris vendere non præſumat: & ſi fiat, non valeat. Si verò contigerit, allodium aliquod etiam infeudatum conferri Eccleſiæ, vel pro oblatione fidelium, vel per emptionis & venditionis, alteriuſve huiuſmodi contractum infeudatus, niſi per gratiam Eccleſiæ tanquam de nouo reciperet, feudum quod habebat, retinere non poterit. Vt autem æquitas quæ in paribus cauſis paria iura deſiderat, per vniuerſitatem totius imperii ſeruetur: firmiter ſtatuimus, tam in Italia, quàm in Alemania, vt quicunque indicta publica expeditione Romana ad ſuſpiciendam Imperii coronam, Regem, aut ſub Rege dominũ ſuum non adiuuauerit, aut eundo cum ipſo, aut pro quantitate feudi ſtipendia militiæ perſoluendo (ſi de vocatione legitima à domino ſuo conuinci per cõpares ſuos poterit) feudũ perdat, & dominus in ſuos vſus illud habeat redigẽdi liberam facultatem.

COMMENT.

Qui allodium.) De quo in Dictionario expoſitum eſt.

Diſtrictum & iuriſdictionem.) Eodem libro docuimus, quod prius Diſtrictum appellarat, Latinè iuriſdictionem nominaſſe. Mendoſe autem codex Radeuiei: Diſtractum ex iuriſdictione Imperatoris.

Si verò contigerit.) Locus eſt ſubobſcurus. ſed ſenſus hic eſt: Si contigerit Primũ, qui allodium habebat, quo allodio Secundum infeudarat, (id eſt quod ei in feudum dederat,) poſtea religione captum ſuum illud infeudatum allodium, Eccleſiæ alicui cedere atque alienare: Secundus ille infeudatus, feudum hoc quod habebat retinere non po-

terit: niſi Eccleſia ei de integro beneficium illud renouarit: ideſt, denuo illum infeudarit, atque inueſtierit: vt iam beneficium recognoſcat non à Primo, ſed ab Eccleſia. Notandum ergo ſingulare priuilegium Eccleſiis conceſſum, vt quamuis iure communi non liceat Senioribus allodia ſua in feudum alicui iam data ſine vaſſalli conſenſu in alterum priuatũ alienare. lib.1.tit.22. §. 2.& tit. 27.§.2.& lib.2.tit. 26.§. moribus,& infrà lib. 3.tit. 1. tamen hoc iure in Eccleſiam alienare permittitur. ita tamen, vt ille infeudatus iterum ab Eccleſia infeudetur atque inueſtiatur, & beneficium ſuum recognoſcat ab Eccleſia, non autem ab illo alienatore.

In paribus cauſis.) Sumptum ex Topicis Ciceronis. ſic in l.vlt.C.ad leg. falcid. Aequitatis ratio ſimilia ſuadere videtur.

Expeditione Romana.) Cuius exemplum extat apud Ottonem Friſing. lib.Frid.2.cap.11.& 12. & diximus ſuprà lib.1. §. 4. Helmodus in hiſtor. Slauorum, cap. 83. Eo quòd Archiepiſcopus omiſiſſet Italicam profectionem, tranſgreſſor iuramenti, eſſétque reus maieſtatis. vnde etiam legatus Imperatoris veniens Bremam, occupauit omnes curtes Epiſcopales, & addidit fiſci iuribus. Idem cap. 85. Siquidem Fridericus Cæſar eundem Bauariæ ducatum patruo ſuo abſtulit, & reddidit Duci noſtro, eo quòd fidelẽ eum in Italica expeditione perſenſerit.

Stipendia militiæ.) Notandus locus: ex quo intelligitur, vaſſallis licere muneris ſui vicarium dare, dummodo ei ſtipendium perſoluant: vt lib.2.tit.55.§.firmiter.

Compares ſuos.) Conuaſſallos, eiuſdem Senioris milites, qui alibi Pares curiæ appellantur.

De prohibita feudi alienatione per Fridericum. Tit.55.

Argumentum .51.

Alienatio feudi vel partis ipſius ſine domini permiſſu, etiam iam antè facta, nulla obſtante temporis præſcriptione, ita reſcinditur, vt feudum domino committatur, & bonæ fidei emptori pretium reſtituatur.

TEXTVS.

Fridericus Dei gratia Rom. Imp. ſemper Auguſtus. Imperialẽ decet ſolertiam ita Reipublicæ curam gerere, & ſubiectorum cõmoda inueſtigare, vt Regni vtilitas incorrupta perſiſtat, & ſingulorum ſtatus iugiter ſeruetur illæſus. Quapropter, dum ex prædeceſſorum noſtrorum more vniuerſalis curiæ Ronchaliæ pro tribunali ſederemus, à Principibus Italicis, tam Rectoribus Eccleſiarum, quàm aliis fidelibus Regni non modicas accepimus querelas, quòd beneficia eorum & feuda quæ vaſſalli ab eis retinebant, ſine dominorum licentia pignori obligauerãt, & quadam colluſione nomine libelli vendiderant: vnde debita ſeruitia amittebãtur, & ho-

nor

nor imperii, & noſtræ felicis expeditionis complementum minuebatur. Habito ergo conſilio Epiſcoporum, Ducum, Marchionum, & Comitum, ſimul etiã & Palatinorum, Iudicum & aliorũ Procerum, ac Edictali, Deo propitio, perpetuò valitura lege, ſancimus, vt nulli liceat, feudum totum, vel partem aliquem vendere, vel pignorare, vel quocũque modo diſtrahere ſeu alienare, vel pro anima iudicare, ſine permiſſione maioris illius domini, ad quem feudum ſpectare dignoſcitur. vnde Imperator Lotharius tantum in futurũ præcauens, ne fieret, legem promulgauit. Nos autem ad pleniorem Regni vtilitatem prouidẽtes, non ſolum in poſterum, ſed etiam huiuſmodi alienationes illicitas hactenus perpetratas, hac præſenti ſanctione caſſamus, & in irritum deducimus, nullius temporis præſcritione impediente: quia quod ab initio iure non valuit, tractu temporis conualeſcere non debet: emptore bonæ fidei exempto, actione de pretio contra venditorem competente.

COMMENT.

Imperialem.) Imperatoris Friderici I. hæc cõſtitutio eſt relata à Radeuico lib.2, cap.7: & à Gũthero poeta nobiliſſimo verſib. Latinis ſcripta.

Mox de communi feudorum iure, quod illa
Perſpicuis nondum ſcriptis expreſſerat ætas,
Has dedit, & ſcripto iuſſit noteſcere leges.
Siquis habens feudum, precio ſeu vendere totum,
Seu pro parte velit, dominíque licentia deſit,
Seu dare, ſeu vadio ſupponere cogitur, illud
Qui dedit, amittet: non qui ſuſcepit, habebit:
Nulláque vel longi præſcriptio temporis obſtet,
Quominus ad dominum redeant trãſlata priorem.
Emptoríque bonæ fidei præſtetur in illum
Actio, quæ precium cogat redhibere ſolutum.
Hæc magnus fieri vetuit Lutherius: at nos
Facta retractari volumus, facienda caueri.

Vel pignorare.) Vaſſallus à feudi proprietate & dominio remotus eſt, vt id ne oppignerare quidem poſſit. lib.2. tit.8. §.3.

Quadam colluſione.) Docuimus enim libellum eſſe imaginariam venditionẽ, quæ tamen ſub annua paucorum nummorum penſione fit. lib. 2. tit.8. & tit.42.

Seruitia imperij.) Cùm feuda Imp. comitatus cauſſa inſtituta fuiſſent.

Quocunque modo alienare.) Quid de vſufructu conſtituendo? Sed regula Iuſtiniani extat, vt alienare prohibitus dare in vſumfructum non poſſit. l. vlt. C. de reb. al. non alien. quin tamen vtendi fruendi, ideſt percipiendorum fructuum, quandiu vixerit, facultatem præſtare poſſit, cauſſa nulla eſt. arg. eiuſdem l.1. §.1. & l. qui quatuor, 30, §.1, D. de legat. 3. l. ſi poſtulauerit, 27, §. iubet lex, D. ad leg. Iulia. de adult. l. vſufructu, 57, D. ſol. matri. Quid igitur de emphyteuſi? Nam Ioh. Faber, cuius inter

Gallos

Gallos pragmaticos ſumma eſt auctoritas, in Inſtit. tit locat. confidenter affirmat, nihil eſſe falſius, quàm quòd nonnulli negant vaſſallum poſſe ſuum feudũ in emphyteuſim dare. quo nihil homine docto indignius dici potuit. nam emphyteuſis perpetuum fruendi ius in colonum transfert. l. j, & l. 3, Cod. de iure. emphyteut. & prohibitus alienare prohibetur in emphyteuſim dare, D. l. vltima. Cod. de reb alien. non alien. de locatione autem dubitari non poteſt, propter l. Lucius, 88, §. inſtituto, D. de legat. ſec. vbi prohibitus alienare, aut pignori dare, non tamen locare prohibitus intelligitur.

Pro anima iudicare.) Teſtamento legare: vt in Dictionario docuimus.

Feudum ſpectare.) Iure proprietatis: cùm vſufructus vaſſallo conſtitutus ſit.

Imp. Lotharius.) Lib. 2. tit. 52. §. 3.

In futurum.) Hoc ordinarium eſt, vt leges in futurum tempus valeant. l. diuæ memoriæ, 65, C. de decurion. extraordinarium, vt valeãt etiam in præteritum. l. vlt. C. de pact. pign.

Ab initio non valuit.) Alienatio cõtra ius facta præſcriptione temporis non confirmatur. l. pen. D. repetun. Sed quæ alienationes ante Lotharij legem factæ fuerant, ex eo videntur non contra ius factæ, quia lege Lotharij non reſcinduntur. Et certè ita eſt, vt quaſi inueſtituræ nomine factæ valerent. lib. 2. tit. 26. §. beneficium. Valebit igitur lex Friderici duntaxat in id tempus, ex quo lex Lotharij promulgata eſt. Totus tamen hic verſus ab Radeuici codice abeſt: planéque ſcholaſtico doctore magis, quàm Imperiali maieſtate dignus videtur. Illud non prætermittendum eſt, videri partem hanc huius conſtitutionis Friderici 2. lege abrogatam. Neap. Conſt. lib. 3. titul. 28. vbi ratio exponitur: quòd cùm prædia ſeruitio Reipublic. obligata ſint, nihil ad Reipub. commodum intereſt, quis illa poſſideat, modò ſuam operam Reip. impertiat.

Argumentum.

Alienatio feudi ſub legitimo prætextu fraudulenter facta, ita reſcindatur, vt feudum domino committatur: & ſcientia, officio, honore & manu mulctetur.

TEXTVS.

Callidis inſuper machinationibus quorundam obuiantes, qui pretio accepto, quaſi ſub colore inueſtituræ, quam ſibi licere dicunt, feudum vendunt, & in alios transferunt: ne tale figmentum, vel aliud vlterius in fraudem huius noſtræ conſtitutionis excogitetur, modis omnibus prohibemus: pœna auctoritate noſtra imminente, vt venditor & emptor qui tam illicita reperti fuerint contraxiſſe, feudum amittant, & ad dominum liberè reuertatur. Scriba verò qui ſuper hoc inſtrumentum ſciens conſcripſerit, poſt amiſſionem officii, cum infamiæ periculo manum amittat.

COM-

Colore inueſtituræ.) Notandus locus, ex quo contra omnium ſententiam & interpretationem contendo, hac Friderici conſtitutione abrogari ius, quo vaſſallis licebat feudum ſibi datum alteri in feudum concedere. lib.2.tit.9.§.1.& tit.26.§.22. Quòd enim locus hic ſic accipitur, quaſi non liberalis alienatio, ſed pretium tantummodò, quod colore liberalitatis accipiebatur, prohibitum ſit: non video quomodo ad finem legis, & legiſlatoris mentem pertineat. Nam ſi legiſlator alienationem permittit, quid intereſt ad ſummam Reip. hoc eſt ad Imperatoris comitatum, & legiſlatoris mentem, vtrum gratis, an pretio alienatio fiat? aut quid ad continēdos in officio militari vaſſallos intereſt, vtrum ab infeudato aliquid lucelli accipiant, an non accipiāt? Itaque quod Feudiſta ſcribit lib.2.tit. 8. licere hodie ſuū feudum alteri in feudum dare, dummodò ſincerè & ſine fraude fiat: ſcriptum arbitror ante Friderici conſtitutionem, vt illo loco admonui. Valet autem hic locus ad vetus Francorum prouerbium: *Le vaſſal ſe peut iouer de ſon fief, iuſques à la main mettre au baſton:* vel (vt eſt in Pariſienſi conſuet.) *Iuſques à demiſſion de foy*: id eſt, vaſſallus poteſt ſuo feudo ad arbitrium ſuum abuti, dum tamen ne haſtam attingat: vel, dum ne à fide & clientela ſe ſubducat. haſtam enim in inueſtitura ſolitam, ſuprà dictum eſt. Idque honoris inſigne, donum inueſtituræ nominatur in Frid. conſtit. lib. Feud. 2. tit. 27. §. ſi duo. Sententiam autem prouerbij hanc eſſe arbitror: vt vaſſallo ius ſit fructibus & prouentu ſui feudi ad arbitrium ſuum abuti, vendere, donare, diſperdere: ius etiam ſit feudum locare. lib.2.tit.9. ac proinde fructuum ſuorū perceptionem cedere, vt modò dicebamus. Prædium autem ipſum (quod μετωνυμικῶς haſta dicitur) alienare ſine permiſſu domini non poteſt: ac ne in feudum quidem dare, & alterum inueſtire: ſiue pretio, ſiue gratis id faciat. Quid igitur, ſi vaſſallus feudum haſta, id eſt auctoritate retenta ſic alienet, vt ſe ſuóſque in fide perpetuò permanſuros promittant? Quod valet ad quæſtionem de qua Aegidius Magiſter, Prætor Senatus Pariſienſis, ſcribit relatū fuiſſe ad decuriam eius Senatus: rémque propter obſcuritatem aliquoties ampliatam: An vaſſallus feudum ſine domini permiſſu vendens, retento cenſu annuo quatuor denariorū, retenta etiā auctoritate & iuriſdictione, feudum commiſiſſe videatur. Nam & Magiſter, & multis antè annis [redacted] teſtantur, iudicatum à Senatu fuiſſe, commiſſum feudum non videri. Sed videamus, primùm ne locus hic Friderici conſtitutioni apertè pugnet: deinde ne iuris ciuilis ratio aduerſetur. Nam cùm haſta, hoc eſt, auctoritas feudi (quam illi, *La Seigneurie & la Iuſtice appellant*) ſit inſigne honoris, & nota feudi, ſimulátque feudum amiſſum eſt, haſtæ ſignum illud euaneſcit: nudum enim & inane remanet: cuius nulla vis ac nullum momentū eſt, non magis quàm nudæ traditionis. l. nunquá, 31, D. de acquir. rer. dom. aut clauium traditionis procul ab horreo. l. 1. §. penult. D. de acq. poſſ. l. clauibus, 74, D. de cont. empt. quippe, cùm

haſta

haſta & auctoritas ſit accidens, quod ſine ſubiecto feudo nihilomagis poteſt conſiſtere, quàm dos ſine matrimonio. l. 3, D. de iur. dot. Quinetiam vt Pragmaticum Pragmaticis opponam, Iohan. Faber in titul. Inſt. de locat. apertiſſimè ſtatuit, eiuſmodi conuentionem eſſe venditionem: etiam ſi nominatim cautum ſit inter contrahentes, vt alio nomine appelletur. Iſta eadem ratione, quia cingulum militaris ordinis eſt inſigne, amiſſa militia, cingulum adimitur. apud Herodian. lib. 2. & l. 2, §. 2, D. de his qui not. inf. ibi: ſed etſi eum exauctorauerit, ideſt, inſignia militaria detraxerit. Itaque illicitis inſignibus militaribus vtens, pœna falſi tenetur. l. eos qui, 27, in fi. D. ad leg. Corn. de falſ. & qui equeſtri ordine mouebatur, ei adimi equus ſolebat à Cēſoribus: quæque mulier diuortium faciebat, claues remittebat, vt omnibus notum eſt. & quia toga ciuitatis Romanæ eſt inſigne, l. ſed ſi accepti, 32, D. de iur. fiſc. redactis ad peregrinitatem togæ geſtandæ ius non eſt: vt apparet ex Epiſt. Plin. lib. III. vbi ſcribit eos, quibus aqua & igni interdictum eſt, vſu togæ carere. & Sueton. in Claud. cap. XV. Sic Magiſtratus honoris inſignia quædam habebant, vt lictores, & faſces. Seneca lib. de benef. I. Quid habet corona pretioſum? quid prætexta? quid faſces? quid tribunal & currus? nihil horum honor eſt, ſed honoris inſigne. At ſimulátque Magiſtratus erat depoſitus, inſignia illa dimittebant. l. 1, & l. vltima. D. de offic. proconſ. Amiſſo igitur honore, honoris inſigne ſimul amittitur.

TEXTVS.

Præterea ſiquis infeudatus maior quatuordecim annis ſua incuria, vel negligentia per annum & diem ſteterit, quod feudi inueſtituram à proprio domino non petierit, tranſacto hoc ſpatio feudum amittat, & ad dominum redeat. Firmiter etiam ſtatuimus, tam in Italia, quàm in Alemania, vt quicunque indicta publica expeditione, vocatus à domino ſuo in eandem expeditionem ſpatio competenti temere venire ſuperſederit, vel alium pro ſe domino acceptabilem mittere contempſerit, vel dimidium reditus feudi vnius anni domino non ſubminiſtrauerit, feudum quod ab Epiſcopo, vel alio domino habuit, amittat: & dominus feudi in vſus ſuos illud redigendi modis omnibus habeat facultatem.

Guntherus.

Succeſſor feudi totum ſi fortè per annum,
Atque diem, tacto prima iam tempore pubis,
Siue dolo, ſeu deſidia, ſeu mente ſuperba
Spreuerit à domino feudalia poſcere iura,
Perdat: & hac dominus proprios aſſumat in vſus.
Publica militiæ vaſſallus munera iuſtè
Non renuat, dominíque libens in caſtra vocatus

Aut

Aut eat, aut alium pro ſe ſubmittat iturum
Arbitrio domini, vel quam laudauerit ille
Compenſet, redimátque ſuum mercede laborem.

COMMENT.

Intra annum & diem.) Lex eſt, vt inueſtitura tum in patronorũ, tum in vaſſallorum ſucceſſionibus intra annum & diem renouetur: & ſanctio, vt vaſſallus ob negligentiam feudo multetur. lib. 1. tit. 21.

Dimidium reditus feudi.) Sic l. ſeq. §. 3. Vel dimidium reditus feudi vnius anni domino non ſubminiſtrauerit. Patet igitur licere vaſſallo, muneris ſui vicarium dare, vel certum eo nomine ſtipendium pendere. Sic l. vlt. §. 2. D. qui & à quib. manum. permittitur patrono pro operis certam pecuniæ ſummam recipere. & l. patronus, 25, in fin. D. de oper. libert. & l. j, C. eod. In his autem fructibus æſtimandis ſeruanda eſt Regula l. ſi fundus, 8, §. vlt. D. ſoluto matrim. vt fruges anni inter ſe compenſentur.

Feudum amittat.) Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 12. Eſt autem cõſuetudinis Regum Francorum, quæ & Teuthonicorum, vt quotieſcunque ad ſumendam Romani imperii coronã, militem ad tranſalpizandũ coegerint, in prædicto cãpo mãſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto, ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorúmq; equitum agmen feuda habẽtium ad excubias proxima nocte Principis faciendas, per curiæ preconem expoſcitur: quod ſectantes qui in eius comitatu fuerunt, ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per precones expóſcunt. At ſequenti die quicũq; nocturnis vigiliis defuiſſe deprenſus fuerat, denuo ad præſentiã Regis aliorúmque Principum, vel virorum illuſtrium euocatur: ſicq; omnes omnium beneficiarii, qui ſine bona volũtate dominorum ſuorũ domi remanſerint, in feudis condemnantur, hunc morẽ Principe ſecuto, nõ ſolùm laicorũ feuda, ſed & quorundã Epiſcoporũ, id eſt Hartuici Bremẽſis, Vlrici Halberſtatẽſis regalia perſonis tantũ (quia nec perſonis ſed eccleſiæ perpetualiter à principibus tradita ſunt) abiudicata fuere.

Argumentum §. 4.

Primaria feuda indiuidua ſunt: cetera ita diuiduntur, vt pro ſingulis partibus ſingulæ fidelitates præſtentur.

TEXTVS.

Præterea, Ducatus, Marchia, Comitatus, de cetero non diuidatur: aliud autem feudum, ſi conſortes voluerint, diuidatur: ita vt omnes qui partem feudi habeant, iam diuiſi vel diuidẽdi fidelitatem faciant: ita tamen vt vaſſallus, pro vno feudo plures dominos habere non compellatur: nec dominus feudum ſine voluntate vaſſalli ad alium transferat.

Guntherus:

Marchia, ſeu Comitis poſſeſſio, ſiue Ducatus,
Integra permaneant: feudalia cetera multis
Participanda patent, domino dum quiſque fidele

Spondeat obſequium, iurandaque fœdera præſtet.
Sic tamen vt dominos eiuſdem nomine plures
Vaſſallus feudi non compellatur habere.

COMMENT.

De cetero.) Quo verbo nõ obſcure ſignificatur, antea diuidua fuiſſe. De regnis quidem nemo, niſi admodum imperitus, dubitat. Et certè ita eſt, vt feudum omne natura & cõditione diuiduum ſit; Regale verò Friderici lege & inſtituto indiuiduum. Ad filium igitur natu maximum, aut agnatum proximum defertur, vt in aurea Bulla Caroli IIII. cap. 23. vbi principatus Germanici homagia, vaſſallogia diuidi vetantur. Primogenitus (inquit) ſuccedat in eis, ſibiq́; ſoli ius & dominium competat: qui tamen apud alios fratres & ſorores ſe clementem & piũ exhibebit iuxta datam ſibi à Deo gratiam, & iuxta ſuum beneplacitum, & ipſius patrimonij facultates: diuiſione, ſciſſione, ſeu diſmembratione principatus & pertinentiarũ eius ſibi modis omnibus introducta. Memorabile autẽ eſt quod de duobus fratribus Plutarchus in Demetrio ſcribit: Sicuti Geometræ poſtulãt, vt quædam ſibi concedãtur, ita cõmune & Regiũ erat poſtulatũ: Regnãdi cauſſa fratres de medio tollere. [illegible] (inquit) [illegible] γεωμέτραι τὰ αἰτήματα λαμβάνουσιν [illegible]. Sed de hoc diuiduitatis aut indiuiduitatis feudalis iure copioſe in Diſputat. expoſuimus.

Vel diuidendi.) Siue ergo diuiſum, ſiue indiuiſum feudum ſit, ſinguli coheredes fidelitatem debent. lib. 2. tit. 27. §. 9.

Si conſortes voluerint.) Ideſt coheredes.

Omnes fidelitatem.) Defuncto vaſſallo coheredes ac participes omnes, ſiue diuiſo, ſiue indiuiſo feudo fidelitatem patrono debent. lib. 2. tit. 26. §. 9. Ac de fidelitate quidem & hominio, dubitare propter vtriuſq; textus conſenſum non poſſumus: eiuſq; rei argumentum eſt in l. per fundum, 11, D. de ſeruit. ruſtic. l. vlt. D. commun. præd. Sed de ſeruitio præſtando quid dicemus? an ſi ſeruitium militare eſt, veluti, vt tres menſes patrono militet, omnes vaſſalli filij militare cogentur? Ex iure quidem ciuili certum eſt, ex heredum perſona conditionem obligationum non immutari: & ideo ſi diuiſionem res promiſſa non recipit, veluti via, heredes promiſſoris ſingulos in ſolidum teneri. l. ſecunda, §. ex his, D. de verbo. obligationib. & l. ij. D. de ſtipul. prætor. vbi promiſſio facti indiuidui ſingulos heredes in ſolidum obligat, & l. heredes, 25, §. contra, D. famil. erciſc. Sed quemadmodum in caſu contrario de pluribus patroni heredibus iuris ciuilis ſubtilitas non ſeruatur: ſed ſtatuitur, vt vnus ex iis patronus cõſtituatur: ita benignius eſt, ex vno feudo vnum ſeruitium deberi. argumen. l. communi, 7, D. commu. diuid. vbi vectigalis ager inter coheredes non diuiditur, ſed mercede ab vno ſoluta, ceteri liberantur. & l. ſi pluribus, 44. D. de legat. ſecund. Quare qui & coheredibus ſeruitium præſtiterit, compenſationem à ceteris pro eorum parte conſequetur. dicta l. heredes, Famil. erciſcundæ. Sed ohe:

iam

iam ſatis eſt. eadem enim fere totidem verbis in Diſputat. poſuimus.

Plures dominos.) Iure tamen ciuili obligatio nõ diuidebatur. l. heredes, 25, §. an ea, D. famil. erciſc. l. ij. §. ex his, D. de verbor. oblig. vt nec operarum obligatio, ſi plures patrono heredes exiſtant. l. libertus, 15, D. de oper. libert. Benignitatem igitur Fridericus ſecutus eſt: & quamuis de fidelitate tantùm loquatur, idem tamen ac multò magis iuris erit in ſeruitio præſtando. niſi forte diſputari ſubtiliter poſſet, ſi diuidi numero ſeruitium poſſet, eſſe diuidendum. argumen. d. l. libertus. veluti, ſi trium menſium militiam deberet, tres autem patroni liberi extarent, vt ſingulis mẽſibus vnius ſeruitiũ deberet. Quo tamen ſummo iure ſummã crucem vaſſallis ſtatueremus. Nam (vt Gaius ſcribit) iniquum eſt in plures aduerſarios diſtringi eũ, qui cum vno contraxit. l. & ancillarum, 27, §. vl. D. de pecul. Atque idem video conſtitutum in Capit. Extraord. § 30.

Non compellatur.) Duos tamen eiuſdem rei dominos communem ſibi vaſſallum cooptare poſſe, patet ex lib. 2. tit. 38.

Argumentum §. 5.

Vaſſallus filium, aliúmve domeſticum, qui dominum offendit, ad eum ſatiſfaciendi cauſſa non deducens, feudo mulctatur: filius ſatisfacere detrectans, ſucceſsione excluditur.

TEXTVS.

Inſuper ſi filius vaſſalli dominum offenderit, pater à domino requiſitus deducat filium ad ſatisfaciendum domino, vel à ſe filium ſeparet: alioquin feudo priuetur. Si autem pater vult eum deducere vt ſatisfaciat, & filius contemnit, patre mortuo in feudum non ſuccedit, niſi prius ſatisfecerit domino. parique modo vaſſallus pro omnibus ſuis domeſticis faciat.

Guntherus:

Si patris dominum vaſſalli filius acri
Læſerit offenſa, feſtinet prouidus illum
Conciliare pater: quod ſi contemnet agendum,
Munere priuetur: ſi verò audire monentem
Filius indomita neglexerit aure parentem,
Non erit in feudo ſucceſſor idoneus illo,
Niſi prius accenſam domini placauerit iram.

COMMENT.

Filium ſeparet.) Filius ob iniuriam domino, patre viuente factam, niſi dominum placarit, feudi ſucceſſione indignus eſt. lib. 2. tit. 51. §. 2. Itaq; feudiſticæ clientelæ ius eſt, vt vaſſallus domino, etiã contra filium arma gerenti, ſubſidio ſit, lib. 2. tit. 28 §. 5.

Argumentum §. 6.

Si vaſſallus vaſſalli antiquiori domino, quem offendit, nõ ſatisfaciat, feudum minori domino attribuitur. at ſi per eum ſteterit, vtrique ademptum antiquiori reſtituitur.

TEXTVS.

Illud quoque præcipimus, vt ſi vaſſallus de feudo ſuo alium vaſſallum habuerit, & vaſſallus vaſſalli, dominum domini ſui offenderit, niſi pro ſeruitio alterius domini ſui hoc fecerit, quem ſine fraude ante habuerit, feudo ſuo priuetur, & ad dominum ſuum, à quo ipſe tenebat, reuertatur: niſi requiſitus ab eo, paratus fuerit ſatisfacere maiori domino quem offenderit: & niſi vaſſallus, idémque dominus à domino ſuo requiſitus, eum qui maiorem dominum offenderit, requirat vt ſatisfaciat, ſuum feudum amittit.

Guntherus:

Si tuus ex feudo cuiquam vaſſallus id ipſum
Contulit, atque tuo vaſſallum munere fecit
Ipſe ſibi, ſi fortè tuam, iam tertius ille
Succeſſor meruit factis atrocibus iram,
Nec tibi pro culpa domino mediante ſecundo
Fecerit ipſe ſatis: reprobato protinus illo
Ad dominum redeant feudalia iura ſecundum,
Si tuum, ille ſuum, ſibi conciliare fidelem
Spernit: & aut torpens, aut perfidus eſſe probatur,
Ambobus ſpretis, ad te tua iura recurrent.

COMMENT.

Alium vaſſallum.) Vaſſallus de feudo ſuo nouum ſibi quærere vaſſallũ poteſt. vtrum impetrato patroni permiſſu, an ſine ipſius voluntate? hoc quidem olim licuiſſe, multis in locis traditur. ſed hac conſtitutione. §.2. abrogatum eſt. Ex quo intelligi debet, locum hunc de ea infeudatione accipiendum eſſe, quæ patroni permiſſu facta eſt. Sententia eſt igitur: feudi in feudum dati conditionem eſſe duriſſimam. Duos enim dominos metuere: & ob alterutrum offenſum committi: adeò vt primus vaſſallus, culpam inferioris vaſſalli præſtare patrono ſuo debeat. Quod idem de alienatione ex pacto inueſtituræ facta traditur. in lib. 2. tit. 26. §.25. & tit. 38.

Argumentum §.7.

Lis inter duos vaſſallos per dominum: inter vaſſallum & dominum, per curiã parium diſceptanda eſt. In fidelitate autem præſtanda Imperator nominatim excipiendus eſt.

TEXTVS.

Præterea ſi inter duos vaſſallos de feudo ſit controuerſia, domini ſit cognitio, & per eum controuerſia terminetur: ſi verò inter dominum & vaſſallum lis oriatur, per pares curiæ à domino ſub fidelitatis debito, coniuratos terminetur. Illud quoque ſancimus, vt in omni ſacramento fidelitatis Imperator nominatim excipiatur.

Gunth

Guntherus:

Inter vaſſallos.vnius fortè patroni
Quæſtio de feudo quoties agitatur eodem:
Quo feudi domino gaudent,hoc iudice certent.
Si tibi pro feudo,quod te tribuente,fatetur
Acceptum,tu verò negas,vaſſallus agendam
Fortè mouet litem,non tu,ſed curia iudex
Audiat,& certo determinet ordine cauſſam:
Præterea quotiens feudali iure recepto,
Vaſſallus domino fidei iuramina præſtat,
Excipiendus erit Romanus nomine Princeps.

COMMENT.

Inter dominum & vaſſallum.) Lis inter dominum & vaſſallum Friderici lege per pares coram domino iuratos diſceptáda eſt. At Conradi lege, ſi maior eſt valuaſor, à parium iudicio ad Imperatorem appellatur: ſi minor,nõ appellatur.lib.3.tit.4.Rurſus Lotharii lege indiſtinctè cuiuis valuaſori ad Imperatorem poteſtas conceditur.lib.1.tit.22.

*Imperator excipiatur.)*Cùm antea tacite antiquioro mnis patronus exciperetur.lib.2.tit.28.§.5.

Quæ ſint Regalia. Tit.56.

Argumentum.

Enumerantur iura quædam fiſci,ſiue Regalia præcipua, quibus vti ſoli Imperatori conceſſum eſt.

TEXTVS.

Regalia ſunt armannia,viæ publicæ,flumina nauigabilia,& ex quibus fiunt nauigabilia, portus,ripatica,vectigalia, quæ vulgò dicuntur telonea,monetæ,mulctarum,pœnarumque compendia, bona vacantia,& quæ vt ab indignis legibus auferuntur,niſi quæ ſpecialiter quibuſdam conceduntur, & bona contrahentium inceſtas nuptias, condemnatorum, & proſcriptorum,ſecundum quod in nouis conſtitutionibus cauetur,angariarum,parangariarum, & plauſtrorum & nauium præſtationes,& extraordinaria collatio ad feliciſſimam Regalis numinis expeditionẽ,poteſtas conſtituendorum magiſtratuũ ad iuſtitiã expediendã,argentariæ,& palatia in ciuitatibus conſuetis,piſcationũ reditus,& ſalinarũ & bona cõmittentium crimen maieſtatis, & dimidium theſauri in loco Cæſaris inuenti non data opera,vel loco religioſo:ſi data opera, totum ad eum pertineat.

COMMENT.

Regalia ſunt.) Regalia præciſe pro Iura Regalia dicuntur, quæ iura fiſci in Pandectis appellantur: de quibus memorabilis vox eſt Traiani Imp.Fiſcum lienẽ appellantis:quo creſcente, ceteri artus contabeſcũt. Eorum autem iuriũ partem hac ſuperioris legis appẽdicula Fridericus

enumerat:eam ſcilicet quam ab Italis poſtvictoriam vindicauit:quemadmodum ſcribit Radeuicus lib.2. cap.5. cuius orationem Guntherus, his verſibus expreſſit:

Poſteà ſollicitè regni de iure vetuſto
Quæſtio mota fuit:quod deſuetudine longa
Priſcum inumbrabat neglecti temporis error.
Ac primùm Ligures ſuper hoc à Rege rogati,
Vectigal,portus,cudenda iura moneta,
Cúmque molendinis,telonea,flumina,pontes,
Id quoque quod fodrum vulgari nomine dicunt,
Et capitolitium certo ſub tempore cenſum.
Hæc Ligures ſacro tribuerunt omnia fiſco.

De ſingulis igitur videamus:quorum primum eſt:

Armānia:quo nomine ius armorum &armamentariorum ſignificari arbitror.de quo Nouell.85.Maieſtatis quidem crimen eſſe conſtat, iniuſſu Principis bellum gerere,delectum habere,exercitum comparare. l.iij.D.ad leg. Iul.maieſt. quinetiam militem nullum ſine ipſius Principis probatoria fieri licere, Zeno ſanxit.l.penul.C.de re milit. Et arma vendere Barbaris, Martianus vetuit: ſcilicet ſine Principis pèrmiſſu. l. ij.C.quæ res export.

II. Via publica:hoc eſt,tutela & munitio viarum publicarū:quæ Regiæ dicuntur & Conſulares,& Militares.l.ij.§.viarum,& l.vlt.D.de itin. publ. Siculus Flaccus in lib.de cond.agror. Viarum non omnium vna eadémque eſt conditio: nam ſunt viæ publicæ Regales,quæ publice muniuntur, & auctorum nomina obtinent. Nam & curatores accipiunt,& per redemptores muniuntur.in quarundam tutelam à poſſeſſoribus per tempora ſumma certa exigitur.Ius ergò earum munitionū, hoc eſt,poteſtas cogendi,vt viæ vel ſilice,vel glarea, vel pontibus munitæ ſint,Regij imperij pars eſſe dicitur l.ad inſtructiones, 7, C.de ſacroſ.eccleſ.Liu.lib.XLI.Cenſores vias ſternendas ſilice in vrbe, glarea extra vrbem ſubſtruendas, marginandáſque primi omnium locauerunt,pontéſque multis locis faciendos.

III. Decurſus fluminum. Sic enim plerunque apud huius generis ſcriptores appellari video, quæ hoc loco dicuntur flumina nauigabilia, & ex quibus fiunt nauigabilia: hoc eſt, ius coercendi, aut dilatandi, aut retandi fluminis,id eſt ripæ muniendæ,& aluei purgandi: ſiue poteſtas cogendi vt id publice coactis operis fiat. Item ius reddendi flumen nauigabile, ſi vel cum per ſe non ſufficeret, alij riui & amnes inducendi in vnum alueum fuerunt: aut moles quæ nauigationem impediebant,tollendæ,& flumina retanda.

IIII. Portus & ripatica:quo verbo portoria ſignificat,quæ ad fiſci iura pertinere,conſtat etiam ex l.inter,57,D.de verb. ſignifi.ſed Portum, intellexit litus maris:Ripam,fluminis.

V. Vectigalia: quorum ius penes ſolum Imperatorem eſſe, patet ex l. vectigalia,10,D.de publican.l.1,& paſſ.C.vectig.nou inſt. Telonea autē

dicuntur,

dicuntur, publicanorum ſtationes, in quibus vectigalia recipiunt. Sed apud iſtius generis ſcriptores, Telonium dicitur, vectigal, quod pro pontium, aut riparum munitione penditur: & plerunque à Principibus, ſolius exactionis cauſſa imperatur. de quo apud Spec. Saxon. lib.2.art.27.

VI. Moneta: cuius cudendæ ius penes eundem eſſe, patet ex l.pen. C.de falſ. monet.

VII. Multa pœna: de quibus l.v. C.de mod.mult.niſi quæ ſpecialiter quibuſdam (inquit) conceduntur: vt in caſibus l.diuus, 7, D. de iur. patron. l.penult. C. de legat. l.ij, C. de epiſc. aud. l.v, §.2, D.de his quæ vt indig.

VIII. Bona vacantia: quæ lex Iulia fiſco attribuit. l.quidam, 96, §.1, D. de legat.1. l.j, C.de bon.vac.l.pen.C.de præf.ſac.cubic.

IX. Indignis adempta: quæ fiſco attribui paſſim traditur. D. & C. de his quæ vt indign.

X. Pœna nuptiarum inceſtarum: nam iuſtis liberis, vſque ad gradum tertium: parentibus, vſque ad ſecundum, itémque fratri, ſorori, patruo, & amitæ prius deferuntur: iis non extantibus, fiſco. l.ſi quis, 6, C.de inceſt. nupt. & Nou.12.

XI. Damnatorum bona: quæ niſi liberi, aut iis deficientibus, parentes vſque ad tertium gradum extent, fiſco addicuntur. l.vlt. C. de bon. damnat. emendata per Nouuell. CXXXIIII. Hoc autem capite generali etiam maieſtatis damnatos comprehendimus: qui tamen ſeparatim poſterius nominantur: propterea quòd omnia horum bona fiſco addicuntur, quamuis liberos habeant. l. quiſquis, 5, C. ad leg. Iul. maieſt. & Iuſtinianus d. Nouuell. nominatim iſtud maieſtatis crimen excipit.

XII. Angaria, parangaria: quibus verbis extraordinariæ operæ ſignificantur, quæ propter repentinum aliquod negotium ſolius Imperatoris edicto præſtantur: & paucorum quibus ea poteſtas eiuſdē lege tributa eſt. l.iudicibus, 9, & l.nemo, 20, C.de curſ.publ.

XIII. Plauſtrorum & nauium præſtatio: quæ ab Angariis quoque ſeparatur in l.iubemus, 10, & l.neminem, 11, C.de ſacroſ. generaliter tamen illis vocabulis continentur.

XIIII. Collatio ad tranſitum exercitus. De qua in l.ſi pendentes, 27, §.3. D. de vſuf. Otto Friſing. lib. Frid.2. cap.13. Mos enim antiquus, ex quo Imperium Romanū ad Francos deriuatū eſt, ad noſtra vſque deductus eſt tempora, vt quotieſcunque Reges Italiam ingredi deſtinauerint, gnaros quoſlibet de familiaribus ſuis præmittant. qui ſingulas ciuitates ſeu oppida peragrando, & quæ ad fiſcum Regalem ſpectant, quæ ab accolis Fodrum dicuntur, exquirant. De Fodro abundè dictum eſt in feudali Dictionario.

XV. Creatio magiſtratuum: quæ lege Regia à populo in Imperatorem tranſlata eſt: art. legis Regiæ antepenult. & l.1, D. de ambit. Et notan-

dum quod ait, Poteſtas conſtituendorum magiſtratuum ad iuſtitiam expediendam: hoc eſt, ad ius tum in publicis, tum in priuatis cauſſis reddendum. nam hæc Regalis maieſtatis pars maxima numeratur: vt in formula conſtituendi regni Auſtriaci apud Pet. de Vin. lib. Epiſt. 6. cap. 27: Ceterùm (inquit Fridericus Imper.) vt pacem & iuſtitiam quæ ſunt Regnorum omnium fundamenta, poſſis in prædicto Regno tuo conſtantius confouere: præſentium tibi auctoritate concedimus, vt ſiquis in prædicto Regno tuo manifeſtus extiterit malefactor, tuo videlicet, aut curiæ tuæ iuſto iudicio condemnetur. Neque verò illud prętermittendum eſt, quod ait, Regale ius eſſe, magiſtratus conſtituere ad iuſtitiam expediendam. Ex quo ſingulariter notandum eſt, Magiſtratus naturam & proprietatem eſſe duplicem: primùm, vt beneficio & gratis, non pretio tribuatur, deinde vt digno tribuatur, qui iuſtitiam colat, & ſuum cuiq; tribuat. Nota enim omnibus eſt vox Alexādri Cæſaris, Neceſſe eſt, vt qui Magiſtratum emit, vendat: nec ſine rubore puniri poteſt, qui quod emit, vendit. Itaque præclare Cicero Verr. IIII. In noſtra, inquit, Repub. ſolent, qui per largitionem magiſtratum adepti ſunt, dare operam, vt illam lacunā rei familiaris expleant. Et Seneca lib. De benef. I. Prouincias ſpoliari, & nummariū tribunal audita vtrinque licitatione, alteri addici, non mirum: quando quæ emeris, vēdere, gentium ius eſt. Hac de cauſſa Theodoſius Imp. l. vlt. C. repetend. ſtatuit, vt qui Magiſtratum ineunt, iurent, ſe nihil prorſus eo nomine neque per ſe, neque per alterum dediſſe, daturóſve eſſe, aut promiſiſſe. Sed nemo in hoc flagitium vehementius inuectus eſt, quàm Imper. Iuſtinianus Nou. 8. cuius hoc diuinum elogium aureis literis in omnibus Principum palatiis ſcribendum eſſet: Ἀργυρολογεῖν τὰς ἀρχὰς, πάσης ἐςὶ πονηρίας προοίμιόν τε καὶ τέλος.

XVI. Argentaria: hoc eſt, poteſtas argentariæ permittendæ: nam cùm argentariorum officium publicum ſit: l. argentarius, 10, D. de eden. & fidem publicam habeat. l. ſi ventri, 24, D. de reb. auct. iud. poſſ. ſolius Principis ius eſt, eius artis exercēdæ poteſtatem facere. Poteſt etiam de argentifodinis hic locus intelligi. argumen. l. quartæ, de rebus eorum, qui ſub tut.

XVII: Palatia. quo nomine ſignificare videtur prætoria, de quibus in l. nulli iudicum, 14, C. de off. rect. prou. quaſi nemini Regia palatia inhabitare liceat: niſi cui ius illud Regale nominatim cōceſſum eſt. l. quicunque, 16, C. de oper. publ. nominis autem originem Dio. lib. 53. ſic expoſuit: καλεῖται δὲ τὰ βασίλεια παλάτιον, οὐχ ὅτι καὶ ἔδοξέ ποτε οὕτως αὐτὰ ὀνομάζεσθαι, ἀλλ᾽ ὅτι ἔν τε τῷ παλατίῳ ὁ Καῖσαρ ᾤκει, καὶ ἐκεῖ τὸ ϛρατήγιον εἶχε καί τινα, καὶ πρὸς τὴν τοῦ Ρωμύλου προενοίκησιν φήμην ἡ οἰκία αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ παντὸς ὄρους ἔλαβε, καὶ διὰ τοῦτο κἂν ἄλλοθί που ὁ αὐτοκράτωρ καταλύῃ, τὴν τοῦ παλατίου ἐπίκλησιν ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ ἴσχει. Sed videamus, ne PLACIA vel PLACITA potius legendum ſit, & ius nundinarum intelligendum: cùm Germanica lingua PLATZ pro foro dicatur, vnde Placita pro Plateis, in quibus ius dicitur: quemadmodum in Dictionario expoſuimus. Sic enim

enim iungi hæc Regalia monetæ & nundinarum iura videmus in Spec, Sax.lib.2.Art.26. Nemini, inquit, licet forum erigere, vel monetam de nouo inſtituere, ſine conſenſu eius loci ordinarij, ſeu iudicis. Etiam Rex in ſignum ſui conſenſus ſuam ad hoc mittere debet chirotecam. *Niemand mag nevve merkt:oder muntz,&c.* Similiter autem, nundinarum ius olim à Senatu impetrari ſolitum, patet ex Plin. Solers (inquit) vir prætorius à Senatu petiit, vt ſibi inſtituere in agris ſuis nundinas permitteretur. Quam poteſtatem poſteà Cæſares ſibi ſumpſerunt. l.j.D.de nũd. l.j.C.eod.

XVIII. Piſcationum reditus. Non dixit ius piſcandi: quod omnibus commune eſt, tum in mari, tum in fluminibus. l.ij.& l.iij, D.de acq.rer. dom.l.ij.§.6.D.neq.in loc.pub. l.iniuriarum, 13, D.de iniur. ſed pars aliqua prædæ, quam Principes quibuſdam locis ſibi exceperunt. Specul. Sax.lib.2. Art. 28. Aqua fluens nauigandi & piſcandi communis eſt, & eſſe debet: ac piſcatores ripa ac planicie licite vti poſſunt, quantum vno paſſu ex naui attingere valeant.

XIX. Salinarum vectigal: quod publicum & fiſcale eſſe, teſtatur l.inter, 17, D.de verb.ſign.l.19, D.quod cuiuſq.vniu.

XX. Theſauri portio: vt theſauri in ſolo Imperatorio vel religioſo forte reperti, dimidia pars ad Cæſarem: altera ad inuentorem pertineat: dedita opera inuenti, totum ad Cæſarem. Qua de re in Quæſt. Illuſtrium libello expoſuimus.

Quot teſtes ſunt neceſſarii ad probandam feudi ingratitudinem. Tit.57.

Argumentum.

Vaſſalli perfidia prppter quam multatur feudo, quinque teſtibus idoneis probanda eſt.

TEXTVS.

Imp. Henricus Aug. vniuerſo populo, &c. Si vaſſallus inhoneſtis factis, atque indecentibus machinationibus dominũ ſuum offenderit, inſidiiſque eũ clãdeſtinis vel manifeſtis appetiuerit, vel inimicis eius ſuas amicitias copulauerit, atque in aliis ſic verſatus eſt, vt potius inimicus quàm fidelis eſſe credatur: vel ſi eum cucurbitauerit, ſeu in campeſtri bello ſuum dominum reliquerit, feudo priuabitur. Quod non obtinere ſancimus, niſi quinque teſtibus ſummæ atque integræ opinionis probatum fuerit manifeſtè. Datum VIII. Id. Aug. feliciter.

COMMENT.

Inſidiis.) Non enim lædendi domini conſilium niſi etiam inſidiæ acceſſerint, iuſta feudi amittendi cauſſa eſt. lib.2.tit.51,§.ſi voluerit.

In cam-

In campeſtri bello.) Alibi, campeſtre prælium appellat. lib.j: tit.5. hæc enim ſexta feudi amittendi cauſſa eſt, Deſertio domini in periculo, ac præſertim in acie. lib.2.tit.24.§.item qui.

Quinque teſtibus.) Notandus locus: vt vaſſallus, niſi teſtibus quinque conuictus, feloniæ non damnetur. Nam vſitatum, ac propè legitimum teſtium, vel potius iuratorum numerum, ſeptem fuiſſe: aliis ſatis multis locis demonſtratum eſt.

De notis feudorum. Tit.58.

Argumentum §.1.

Feuda pecuniaria, & penuaria domino ad egeſtatem redacto amittuntur.

TEXTVS.

Notandum eſt in feudo, quod de cauena, ſeu camera dicitur, nō debere dari, niſi cùm ſit in camera vel cauena, vnde ſolui poſſet: vel ſi ita euacuata ſit cauena ſine culpa promiſſoris, expectandum eſt, donec interim de cauena, vel de camera dari poſſit. Dominū aūt feudi dare poſſe intelligitur, omni ære alieno deducto. Nō enim æquū eſt, quem videre egentem, quē prius habuit in cōiugem, vel amicum.

COMMENT.

Notandum eſt.) Ius annonarij & pecuniarij feudi eſt hoc, vt dominus de eo quatenus facere poſſit, obligetur. arg. l. diuus Pius, 28, D. de reg. iur.

In coniugem) Coniugem hoc loco appellat, quem infrà lib.3.tit.3. Conſortem, id eſt, συμμαχὸν, contubernalem, eiuſdem militiæ ſocium. Et huc pertinet l. Imperator, 50, in fin. D. ad Trebell. & l. vlt. D. de agnoſc. lib. & l.j. C. de oper. libert. Pertinet etiá illud vulgatum, Commilitium charitatem auget. l. de hereditate, 19, D. de caſt. pecul.

Argumentum §.2.

Inueſtituræ teſtes adhibendi ſunt alii vaſſalli, ſi qui ſint. ſin minus, duo tréſve extranei, homines liberi.

TEXTVS.

Quòd autem pares tantùm debeant intereſſe inueſtituræ feudi, & non alii, hoc tunc verum eſt, cùm dominus vaſſallos alios habuerit: alioqui adhibeat dominus quos meliores poterit, liberos tamen. argumentatione legis, de vltimis voluntatib. in Lombarda, ſcilicet, illa quæ dicit: Si quis donationem facere voluerit de ſuis rebus alicui, vel inueſtituram: adhibeat ſibi de parentibus ſuis (& per eandem legem iurant,) duos teſtes idoneos, vel tres, vel plures. pluralis enim locutio, duorum numero contenta eſt.

COMMENT.

Et non alij.) Vitium repugnantiæ cum lib.1, tit.26, §.1. vbi diſtinctè ſcriptum eſt, Si tempore inueſtituræ pares abfuerint, etiá extraneos eſſe recipiendos. Congruit tamē cum huius tit. §.4. & lib.2. tit.2. §.1. & tit.33. §.1.

In Lombarda.) Locus hic Feudiſtæ noſtri ſummam & imperitiam & ſtulti-

ſtultitiam apertiſſime coarguit. Lex enim ex cuius ſimilitudine hoc loco argumentatur, extat in Lomb. lib. 2. tit. 18. l. pen. de vlt. volunt. in qua Imp. Lodouicus ſtatuit, vt ſiquis extra eum Comitatum in quo ſua bona ſunt, teſtari de iis velit, adhibeat teſtes idoneos de ſuis pagenſibus, vel de aliis, qui eadem lege viuant. Et ſi illos habere non potuerit, tunc de aliis quales meliores ſibi inuenire potuerit, ſibi adhibeat, & coram iis de ipſa re traditionem faciat: & fideiuſſori inueſtituram donet, vt ei qui illam traditionē acceperit inueſtituram faciat: nimirum poſt mortem teſtatoris. Quæro nunc ex Feudiſta, primùm quid ſimile teſtamento cum infeudatione: deinde paribus cum pagenſibus: tum præterea abſenti cum præſenti? Nam quid hoc argumenti eſt? Quoniam ei qui in caſtris eſt, licet, ſi teſtari de ſuis bonis longe remotis velit, alios quàm pagenſes ſuos adhibere teſtes: licet etiam cuiuis, vaſſallum ſibi parare cupienti, & in eum agros quoſdam fortaſſe præſentes feudi nomine transferre: ſi vaſſallos alios non habeat, quoſuis extraneos adhibere teſtes. Aut verò quid abſurdius eſt, quàm dubitare, & lōge argumenta quærere ad probandum, eum qui vaſſallos non habet, ſi quem ſibi parare velit, teſtibus quibuſuis, modò liberi & honeſti ſint, vti poſſe?

Contenta eſt.) Ex l. vbi, 12, D. de teſtib.

Argumentum §. 3.

Cui dominus rem communem pro indiuiſo in feudum dedit, agere vt ea diuidatur, poteſt: idémque ius habet, quod dominus habuit: quod 40. annorum præſcriptione perimitur. Rectè autem per nuntium inueſtitura, & datur & accipitur.

TEXTVS.

Item ſciendum eſt non eſſe impedimentum inueſtituræ, etſi inueſtituram faciat de re quàm communem dominus habeat cum aliquo: quia ſi ſponte diuidere noluerit ille, cum quo habet rem communem qui inueſtiuit: poteſt cogere per iudicem ille, qui inueſtitus eſt, vt diuidat. Item heredes eius neceſſe habent tenere firmam inueſtituram quam pater fecit. Item eadem lege & eodem iure debet habere rem iſte, qui inueſtitus eſt, quam haberet, qui eum inueſtiuit, cum coherede ſuo, ſcilicet vt adæquatio percurrat vſque ad 40. annos. Item inueſtitura per ſe & per ſuum nuncium dari & accipi poteſt. quæ omnia ſupradicta colligi poſſunt per ſupradictas ll. Langobard. tit. de vltimis voluntatib. l. ſi quis & C. commu. diui. l. i. & ii. Idcirco pares neceſſarii ſunt in inſtrumento inueſtituræ, & non alii: ne quid excogitetur falſitatis in perniciem domini, aliis teſtib. inductis, corruptis forte pecunia, vel odio, vel gratia, quæ non ſunt ſuſpicanda in paribus.

COM-

Non eſſe impedimento.) Dubitandi aperta ratio hæc erat, quòd fratribus ante diuiſam hereditatem nihil ex ea alienare licebat: niſi poſt annum quadrageſimum. leg.Langob.tit.48.

Communem habeat.) Feudum etiam in re communi rectè conſtituitur: nimirum vt vaſſallus feudi parte pro indiuiſo fruatur. Sic res communis donari pro indiuiſo poteſt. l.portionem, 12, C. de donat. & legari: l.ſerui,5,§.1. D.de legat.1.& vendi. l.j,& l.iij, C.de commun.rer.alienat. & obligari.l.j.

Poteſt cogere.) Sicut iure ciuili ſocius ſocium cogere ad diuiſionem per iudicium poteſt.l.ſi non ſortem,26,§.ſi centum,D.de cond.indeb.

Heres eius.) Locus communis: Heredem ex defuncti contractibus teneri, propter regulam, Semel adita hereditate omnis defuncti voluntas rata conſtituitur. l.ſi patrono,55, §.2,D.ad Trebell. Exemplum extat in l.Seia, 73, D. de euict. vbi heres rem à defuncto alienatam euincere quaſi heres non poteſt. Item in l.filium,31,D.de lib.cauſſ. vbi filius patris heres ſeruum ſuum, quem pater manumiſerit petere in ſeruitutem non poteſt. item in l.ſi ab eo,7,C.eod. vbi heres libertatem à defuncto, etiam non iure legatam,tamen oppugnare non poteſt: quoniam hereditatem adiens, defuncti voluntatem confirmare intelligitur. Item in l.cùm à matre,14,C.de rei vind.vbi filius domum ſuam à matre ſua venditam,pro qua parte heres eſt, vindicare non poteſt. Facit l.ſi ab eo,7, C.de negot.geſt.l.iij,C.de reb.alien.non alien.

Adæquatio percurrat.) Adæquatio eſt æqua partitio hereditatis: ante quam partitionem nihil ex hereditate alienare permittitur, niſi poſt annum quadrageſimum: & ei qui ſe læſum contendit, ſubuenitur. Langob. 48.& tit.60.§.4.Alemann.89. Ergo adæquatio percurrat, id eſt, partitionis tempus producatur, vſque ad annos xl. quo exacto licebit vtrique dè ſua parte arbitratu ſuo ſtatuere. Sic Neapol.Conſt.lib.3. tit.38. Quadragenaria etiam præſcriptione inter fratres lege Langobardorum inducta, ſuper adæquatione ſtantium partium minime facienda. Iure autem ciuili læſis reſtitutio conceditur, etiam maioribus. l.iij. C. commun. vtr.iudic. Et de fratrum adæquatione, exemplum extat in l. ſi ita legatum,12,D.de cond.& demonſt.

Per [illegible].) Vitium inculcationis.lib.2.tit.3.§.perſonam.

Argumentum §.4.

Ob inſtrumentum inueſtituræ falſi à domino accuſatum, vaſſallo datur defenſio: domino enim propter calumniam denegatur.

TEXTVS.

Si inſtrumentum diceretur falſum, à domino daretur defenſio vaſſallo, qui inſtrumentum ad ſe deferret: vt in Lomb.qualit. quis ſe del.de chart. & auferetur domino, qui veritatem nouerit: & iniquum erit, ſi aliquis ex dono ſuo conueniatur. Domini eſt defenſio ex

ex ordine, cùm vaſſallus non poßideat.

COMMENT.

In Lombarda.) Lib.2.tit.54. De chartis quæ à quibuſdam perſonis falſæ appellantur, conſtituimus, vt ſi notarius ſuperuixerit, & teſtes ipſi veram ipſam chartam, & idoneam faciant, etſi teſtes ipſi mortui fuerint, & notarius ſuperuixerit, cum iuratoribus legitimis ipſam chartam veram & idoneam faciant.

Dartur vaſſallo.) Regulare eſt, vt vaſſallo feudum petente, & probatione deſtituto, domino poſſidenti ſacramentum deferatur. lib.1.tit.4.§.1. & tit.10. & tit.23. Sed quia ſponte vaſſallus breuis teſtati probationem offert, dominus autem id falſum dicit, quaſi iuris poſſeſſor, vaſſallus ſit, ei ſacramentum deferatur. Locus autem idcircò notandus eſt: quia docet fauorabiliores eos videri, quibus iuſiurandum defertur. vt lib.2. tit.33. §.2.

Argumentum §.5.

Pares curiæ, qui dicere de inueſtitura teſtimonium detrectant, à domino & cæteris comparibus iurare coguntur.

TEXTVS.

Notandum eſt, quòd de omni controuerſia, quæ inter dominum & vaſſallum oritur, ſi pares veritatem nouerint, omnino cogi à domino, et paribus dicere veritatem: qui ſi dicant ſe neſcire, cùm ſciant, et vaſſallus poſtulet, dominus eos coget iurare, et veritatem dicere: vt C. de teſt. l. ſi quando. & in Lomb. vt iudex vnus, & c. & in tit. qual. quis ſe def. de l. ſi qualiſcunque cauſſa. et tit. de teſt. vt quicunque. et l. vlt.

COMMENT.

Coget iurare.) Dictum eſt lib.1. tit.26. cùm antiquo iure denuntiare inuitis teſtimonium non liceret in cauſſis ciuilibus: tamen Iuſtiniani conſtitutione permiſſum id fuiſſe. l. pen. C. de teſtib. quod idem Langobardis placuiſſe, patet ex tribus Lombardæ locis: quos Feudiſta indicat: ſed præſertim ex Ludouici Imperatoris conſtitutione, quæ & Francis & Langobardis hoc ius impoſuit. lib.2. tit.52. l. vt iudex.

Argumentum §.6.

Dominus cui iuſiurandum de ſuo facto defertur, liquidò iurare cogitur: at cui de facto defuncti, arbitrariò: ſe nec ſcire, nec credere.

TEXTVS.

Cùm datur domino defenſio de inueſtitura, quæ dicitur eſſe facta, iurare debet ſe inueſtituram non feciſſe. Cùm verò datur ſucceſſori eius, iurare debet ſe non credere inueſtituram factam eſſe

FF *ab an-*

ab anteceſſore ſuo. Si qua inueſtitura facta eſſe dicetur, ſemper debet nominare dominum à quo inueſtitura facta dicitur, cùm multum diſcrepet ſacramētum hereditarium à principali ſacramento. C. de re. cre. & iureiur. l.iii. & l.generaliter. & vt habes de tutore, qui iurat quod credit & exiſtimat, vt C. de iura. cal. l.ii. de conſcientia enim ſua iurare debet, & non de alieno facto: cùm iniquum ſit aliquem iurare de alieno facto, heres vel ſucceſſor, nec etiam filius, vt D. rer. amot. l. Marcellus. ſed contrarium reperitur in Lombar. quia licet filius minorem virtutem habeat, quàm pater, tamē debet præcisè iurare patrem ſuum non fuiſſe debitorem, vt in Lomb. qual. quis ſe def. deb. l. ſi contigerit.

COMMENT.

Non feciſſe.) Quod idem traditur. lib.1. tit.4. §.1, & tit.23. niſi referre iuſiurandum malit. lib.1. tit.26 §.3. & lib.2. tit.2. §.1.

Se non credere.) Romano iure formula iuriſiurandi, hæc fuit: Ex animi mei ſententia: vt ex Cicerone & Liuio, docuimus in libello De formulis. Itaque regulariter de alieno facto, & alieni animi ſententia iuſiurandum non datur: ne patri quidem, aut matri, aut heredi, aut tutori, vel curàtori. l.qui iuraſſe, 26, D.de iureíur. l.Marcellus, 11, §.iurare, D. rer. amot. l. iiij. D. de in lit. iur. Atque ad hunc modum intelligendæ ſunt l.quoties, 21, §. ſi tutor, D. de nox. act. & l.qui bona, 13, § penult. D. de dam. infect. A Iuſtiniano tamen inductum eſt, vt tutor & curator de calumnia iurent, quantum credunt & exiſtimant. & rationem hanc ſubiungit: Quia quamuis vera cauſſæ natura alia ſit, tamen ex animi ſui ſententia iurant: id eſt, quantum credunt & exiſtimant. l.ij. §.quod obſeruari, C.de iureiut. propter cal. quomodo intelligendum eſt, quod ſcribitur in l.generaliter, 41, C de reb.cred. multum diſcrepare iuſiurandum hereditarium à principali ſacramento: quippe cùm Principalis liquidò iuret ſe ſcire, ſucceſſor verò ſe credere, & arbitrari. Idémque traditur hoc loco, ad quæſtionem de domini & ſucceſſoris iureiurando. nam dominus, inquit, iurat ſe non inueſtiſſe. Succeſſor vero, ſe credere & arbitrari præceſſorem ſe non inueſtiſſe. quod idem traditur ſuprà lib.2. tit.33. §. 2. More tamen Romano verbum Arbitror, etiam in liquidis iuramentis vſurpabatur. Cicero Academic.2. Maiorum hæc fuit diligentia: voluerunt vt qui teſtimonium diceret, arbitrari ſe diceret, etiam quod ipſe vidiſſet. Idem pro Fonteio: Primùm illud verbum conſideratiſſimum noſtræ conſuetudinis, Arbitror, quo nos etiam tunc vtimur, cùm ea dicimus iurati, quę comperta habemus, quæ ipſi vidimus, ex toto teſtimonio ſuſtulit.

Si qua inueſtitura.) Hi duo verſus otioſi hoc loco & ſuperuacanei ſunt: neque dubium eſt, quin aliquem ſuperiorem in locú reſtituendi ſint.

Conſtitu-

Conſtitutiones Friderici II. Imperatoris.

De ſtatutis & conſuetudinibus cõtra libertatem Eccleſiæ editis, & immunitate locorum religioſorum, vbique morantium, & fori priuilegio, & Gazaris, & Paternis, & aliis hæreticis, eorúmque ſucceſſoribus, & nauigiis, peregrinis, & aduenis, quocunque locorum hoſpitantibus, eorúmque ſucceſſoribus, & de agricolarum ſecuritatibus. Tit. 59.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, Marchionibus, Comitibus, cunctiſque populis, quos clementiæ noſtræ regit Imperium, ſalutem & gratiam. In die qua de manu ſacratiſſimi Patris noſtri ſummi Pontificis recepimus Imperii diadema, curauimus ad Dei & Eccleſiæ ſuæ honorem edere quaſdam leges, quas in præſenti pagina iuſſimus annotari, per totum noſtrum Imperium publicãdas. Per Imperialia vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus eas quiſque literas in ſuo diſtrictu irrefragabiliter & inconcuſſe ſeruet. & ſunt hæ leges.

§. 1.

Ad decus & honorem Imperii & laudem Romani Principis, nihil omninò magis videtur accedere, quàm vt expurgatis quibuſdam erroribus, & iniquis quorundam ſtatutis penitus deſtitutis, de cetero Eccleſia Dei plena quiete vigeat, & ſecura gaudeat libertate. Sanè adeò infidelium quorundam & iniuſtorum iniquitas abundauit, vt non dubitent cõtra Apoſtolicam diſciplinam, & ſacros Canones ſtatuta ſua confingere contra Eccleſiaſticas perſonas & Eccleſiæ libertatem. Cùm ergo diſpoſitione diuina fauente nihil velit Eccleſia (quæ nihil debet præter bonum appetere) quod nobis eodem concurſu & eadem non placeat voluntate: Nos Fridericus Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, hac edictali lege irritamus, & irrita nunciamus omnia ſtatuta, & conſuetudines, quæ ciuitates, vel loca, Poteſtates Conſules, vel quæcũque aliæ perſonæ contra libertatem Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticas perſonas edere, vel ſeruare aduerſus Canonicas vel Imperiales ſanctiones præſumpſerint: & ea de capitularibus ſuis mandàmus intra duos menſes, poſt huius publicationem edicti penitus aboleri: & ſi de cetero ſimilia attentauerint, ipſo iure decernimus eſſe nulla, & eos ſua iuriſdictione priuatos, Superiori protinus applicanda: necnon locum, vbi deinceps talia præſumpta fuerint, banno mille marcharum præcipimus ſubiacere: Poteſtates verò, Conſules, Rectores, Statuarii, & ſcriptores dictorum ſtatutorum, necnon & conſiliarii locorum ipſorum, qui ſecundum ſtatuta, vel conſuetudines memoratas

iudicauerint, ſunt extunc ipſo iure infames, quorum ſententias & actus alios illegitimos præcipimus aliquatenus non tenere. Quod ſi per annum huius noſtræ conſtitutionis inuenti fuerint contemptores, bona eorum per totum noſtrum Imperium mandamus impunè ab omnibus occupari, ſaluis nihilominus aliis pœnis contra tales in generali Concilio promulgatis.

§. 2.

Item nulla poteſtas vel perſona publica vel priuata, collectas, ſiue exactiones, angarias vel parangarias Eccleſiis vel aliis piis locis, aut Eccleſiaſticis perſonis imponere, aut inuadere bona Eccleſiaſtica præſumant. quod ſi fecerint, & requiſiti ab Eccleſia vel ab Imperio emendare contempſerint, triplum refundant: & nihilominus banno Imperiali ſubiaceāt. quod abſque ſatisfactione debita nullatenus remittatur. Item, quæcunque communitas vel perſona per annum in excommunicatione facta propter libertatem Eccleſiæ perſtiterit, ipſo iure Imperiali banno ſubiaceat, à quo nullatenus abſtrahatur, niſi prius ab eccleſia abſolutus fuerit.

§. 3.

Item ſtatuimus, vt nullus Eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione vel ciuili trahere ad iudicium ſeculare præſumat, contra conſtitutiones Imperiales, & canonicas ſanctiones. quod ſi fecerit, actor à iure ſuo cadat, & iudicatum non teneat, & Iudex ſit extunc iudicādi poteſtate priuatus. Statuimus enim, vt ſi quis Clericis vel perſonis Eccleſiaſticis iuſtitiā denegare præſumpſerit, tertiò requiſitus, ſuam iuriſdictionem amittat.

§. 4.

Gazaros, Paternos, Leoniſtas, Speroniſtas, Arnaldiſtas, Circunciſos, & omnes hæreticos, vtriuſque ſexus quocunque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus, atque bannimus: præcipientes vt bona talium confiſcentur: nec ad eos vlterius reuertantur: ita quòd filii ad ſucceſſiones eorum peruenire non poſſint, cùm longè grauius ſit æternam, quàm temporalem offendere Maieſtatem. Qui autem inuenti fuerint ſola ſuſpitione notabiles, niſi ad mandatum eccleſiæ, iuxta conſiderationem ſuſpitionis, ac qualitatem perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtrauerint, tanquam

infames

infames & banniti ab omnibus habeãtur: ita quod ſi hic per annum manſerint, ex tunc eos ſicut hæreticos condemnamus.

§. 5.

Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, vt Poteſtates, Cõſules, ſeu Rectores, quibuſcunque fungantur officiis, pro defenſione fidei præſtent publicè iuramentum, quòd de terris ſuæ iuriſdictioni ſubiectis vniuerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt: ita quòd à modo quandocunque fuerit quis in poteſtatem, ſiue perpetuam, vel tẽporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum iuramento firmare: alioqui nec pro poteſtatibus, nec pro conſulibus habeantur, & eorum ſententias irritas ex tunc decernimus & inanes.

§. 6.

Si verò dominus temporalis requiſitus & admonitus ab eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hæretica prauitate: poſt annum à tempore admonitionis elapſum, terram illius ipſis exponimus catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis, abſque vlla contradictione poßideant, & in fidei pietatem conſeruent: ſaluo iure domini principalis: dummodo ſuper hoc nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod aliud impedimentum apponat: eadem nihilominus lege ſeruata contra eos, qui non habent dominos principales.

§. 7.

Credentes præterea, receptatores, defenſores & fautores hæreticorum bannimus: firmiter ſtatuentes, vt ſi poſtquam quilibet talium fuerit ab eccleſia excommunicatione notatus, ſatisfacere contempſerit intra annum, extunc ipſo iure ſit factus infamis, nec ad publica officia ſeu conſilia, vel ad eligendum aliquos ad huiuſmodi, neque ad teſtimonium admittatur. ſit etiam inteſtabilis, vt nec teſtandi liberam habeat facultatem, nec ad hereditatis ſucceßionem accedat. Nullus præterea ei ſuper quocunque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quòd ſi fortè iudex extiterit, eius ſententia nullam habeat firmitatem: nec cauſſæ aliquæ ad eius audientiam perferantur. Si fuerit Aduocatus, eius pàtrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta per eum confecta nullius penitus ſint momenti.

§. 8.

Nauigia quocunque locorum peruenerint, ſi quo caſu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terrã peruenerint, tam nauigia ipſa

quàm nauigantium bona illis integra reſeruentur, ad quos ſpectabant, antequam nauigium illud periculum incurriſſet, ſublata omnium locorum penitus conſuetudine, quæ huic aduerſatur ſanctioni: niſi talia ſint nauigia, quæ piraticam exerceant prauitatem, aut ſint nobis vel Chriſtiano nomini inimica. Trāſgreſſores verò huius noſtræ conſtitutionis, bonorum ſuorum publicatione multentur, & ſi res exegerit, eorum audacia iuxta mādatum noſtrum modis aliis compeſcatur.

§. 9.

Omnes peregrini & aduenæ libere hoſpitentur vbi voluerint: & hoſpitati, ſi teſtari voluerint, de rebus ſuis ordinandi liberā habeant facultatem, quorum ordinatio inconcuſſa ſeruetur. Si qui verò inteſtati deceſſerint, ad hoſpitem nihil perueniat: ſed bona ipſorum per manūs Epiſcopi loci tradantur heredib. ſi fieri poteſt, vel in pias cauſſas erogentur. Hoſpes verò ſi aliquid de bonis talium contra hanc conſtitutionem noſtram habuerit, triplum Epiſcopo reſtituat, cui viſum fuerit aſſignandum: non obſtante ſtatuto aliquo, ſeu conſuetudine, ſeu priuilegiis, quæ hactenus contrarium inducebant. Si qui autem contrà præſumpſerint, eis de rebus ſuis teſtandi interdicimus facultatem: vt in eo puniantur, in quo deliquerint: aliàs prout culpæ qualitas exegerit puniendi.

§. 10.

Agricultores & circa ruſticitatem occupati, dum villis inſident, dum agros colunt, ſecuri ſint quacunque parte terrarum: ita vt nullus inueniatur tam audax, qui perſonas, vel boues, agrorum inſtrumenta, aut ſi quid aliud ſit quod ad operam ruſticalem pertinet, inuadere, capere, aut violenter auferre præſumat. Si quis autem huiuſmodi ſtatutum auſu temerario violare præſumpſerit, in quadruplum ablata reſtituat, infamiam ipſo iure incurrat, Imperiali animaduerſione nihilominus puniendus.

§. 11.

Nos verò Honorius Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, has leges à Friderico Romanorū Imperatore, filio noſtro chariſſimo, pro vtilitate omnium Chriſtianorum editas laudamus, approbamus, & confirmamus, tanquam in æternum valituras: & ſiquis auſu temerario, inimico humani generis ſuadente, quocunque modo has infringere tentauerit, indignationem Dei omnipotentis, & beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ſe nouerit incurſurum.

COM-

Summi Pontificis.) Honorij III. anno M.CCXX. vt eſt apud Abbatem Vrſperg. in Chron. eiuſdem anni. Hic eſt Fridericus II. qui tribus Pōtificibus Ro. infeſtus, Honorio III, Gregorio IX, & Innocentio IIII. bellum ipſis & ciuitatibus Italiæ, quæ illorum partibus fauebant, grauiſſimum intulit: quapropter ab illis excommunicatus, & diris pontificalibus addictus fuit. c. ad Apoſtolicæ, de ſent. & re iud. in VI. Eius hiſtoriam cum Pandolphus Collenucius, tum præſertim Petrus de Vineis Iuriſconſultus aliquot epiſtolis complexus eſt. Mirum eſt autem ni Canoniſtæ manus hac in conſtitutione admouerint: cùm eius pars Innocentio III. attribuatur: in cap. 13, Ext. de hæretic.

In ſuo diſtrictu.) Iuriſdictione, territorio: vt in Dictionario expoſuimus.

Contra libertatem Eccleſiæ.) Vt priuilegia Eccleſiis conceſſa ſeruentur: & contrariæ conſtitutiones abrogentur. eadem ſentētia, qua l. priuilegia, 12. C. de ſacroſ. eccl & l. omnia, 33. C. de epiſc. & cler. & Nouell. CXXXI. de canon. Eccleſiaſt.

Item nulla.) Vt Eccleſiaſtici à publicis collationibus, immunes ſint. Caput hoc relatum eſt ſub l. ij. C. de epiſ. & cler. quo videtur abrogari l. neminem, 11, C. de ſacroſ. eccleſ. Neque enim dubium eſt quin Eccleſiæ à publicis tributis & collationibus immunes non eſſent: vti patet ex Nouell. XXVII. Itaque Fridericus ſ. ſuprà, l. ij. tit. 52. §. illicitas: non alias ab Eccleſiis pactiones prohibet, niſi iniuſtas & illicitas.

Ab Eccleſia vel imperio.) Ab Eccleſiæ aduocato, vel miſſo Imperatoris.

Banno Imperiali.) Ab imperii finibus exulent, vt in Dictionario docuimus. Itaque vox BONA delenda eſt in §. Item nulla, C. de ſacroſanct. eccleſ.

Item ſtatuimus.) Vt Clerici ſuos habeant iudices: neque ad ciuiles Magiſtratus in ius vocari poſſint. Caput hoc relatum eſt ſub l. omnes, 31, C. de epiſc. & cleric. Sic in Nouell. LXXIX, & Nouell. LXXXIII. & Nouell. CXXIII. Eccleſiaſticis perſonis Eccleſiaſtici iudices attribuuntur. quod etiam lege Caroli Magni ſancitum eſt in Lombard. libro tertio, titul. 1. l. volumus.

Gazaros.) Vt hæretici cum infamia proſcribantur. Relatum eſt ſub l. cognouimus, 11, C de hæret. & in cap. excōmunicamus, 15, Ext. de hæret. vbi CATHAROS & Patarenos ſcriptum eſt. Extat etiam conſtitutio hæc ab hoc capite, ad finem in volumine Epiſtolarum Petri de Vineis, lib. 1. epiſt. 27.

Diffidamus.) Hoſtem pronuntiamus: vt in Dictionario expoſitum eſt.

Qui autem.) Totus hic §. totidem verbis ſcriptus eſt in conſtitut. Innocentij III. cap. excommunicamus, 13, Ext. de hæretic.

Statuimus.) Vt Magiſtratus iurēt ſe hereticos à ſuis territoriis proſcripturos. Relatum eſt ſub. Iubemus, 17, C. de epiſco. audient. Et vſurpatum ab Innocentio III. prope totidem verbis in d. c. excommunicamus, 13, Ext. de hæretic.

Si vero.) Vt prædia à quibus hæretici poſt dominos aliquoties admonitos non pelluntur, à catholicis occupentur. Relatū ſub l. Manichæos, 4, C. de hæretic. & ita ſiue corruptum, ſiue vſurpatum ab Innocentio III. vt poteſtatem abiudicandorum & adiudicandorū dominiorum Imperatori ereptam ſibi aſſumat. Intra annum (inquit) ſignificetur hoc ſummo Pontifici, vt ex tunc ipſe vaſſallos ab eius fidelitate denuntiet abſolutos: vt terram exponat catholicis occupandam.

Credentes) Vt hæreticorum receptatores pro hæreticis numerentur. Relatum ſub. d. l. 4. C. de hæret. & in d. c. 13. §. credentes.

Inteſtabilis.) Sic in l. pen. C. de hæretic. teſtimonii dictio hæreticis adimitur. & Nouell. 45. ſed non omnis omnino teſtimonii.

Naufragia.) Vt nauigia periculo elapſa iis reddantur quorum ante periculum fuerint. hoc conſentaneum eſt cum Antonini reſcripto, de quo in l. vlt. D. de incend. naufr.

Omnes peregrini.) Vt peregrinis omnibus teſtamenti factio ſit: qui inteſtati erunt, eorum bona Epiſcopus vel heredibus ipſorum legitimis reſtituat, vel in pias cauſſas eroget. Relatum hoc caput ſub l. pen. C. commu. de ſucceſſ. Sed lex Saxonica diſcrepat, cuius verba hæc ſunt in Specul. Saxon. lib. 3, Artic. 80. Si proprietas à pagano relinquatur, ad quam heres non exiſtat, quæ ſe ad tres manſos extendit, vel minus, hoc præfecturæ, id eſt ſcultetiæ adiiciatur. Sed ſi triginta manſorum vel minus ſe ſumma extenderit, comitatui applicetur.

Agricultores.) Ne agricolæ, ſerui, boues, inſtrumentáque cetera ruſtica vllo iure à rei ruſticæ negotio abducantur. Eò pertinet. tit. Vt ruſticani ad nullum obſequium deuocentur. lib. Cod. 11.

Nos Honorius.) Papale interdictum, vt in æternum hæc lex valeat: & ſi quis Imperator, vel eam abrogarit, vel ei derogarit, eius caput Satanæ ſacrū ſit. Eius ſi qua vis fuit, male cum Imperatoribus, & Regibus omnibus, qui poſt Fridericum II. fuerunt, agitur: quippe cùm eorum nullus fuerit, quin aliquid immutarit.

FINIS.

Extrauagantes, quas nonnulli XI. Collationem appellant.

Quomodo in læſæ maieſtatis crimine procedatur. Tit. 80.

Henricus VII. diuina fauente gratia Rom. Imp. ſemper Auguſt. Ad reprimendum multorum facinora, qui ruptis totius debitæ fidelitatis habenis, aduerſus Romanum Imperium, in cuius tranquillitate totius orbis regularitas requieſcit: hoſtili animo armati conantur, nedum humana, verumetiam diuina præcepta, quibus iubetur quòd omnis anima Romanorum Principi ſit ſubiecta, ſceleratiſſ. facinorib. aſſiduis rebellionib. demoliri: ne ex eorum abſentia, in de-

in deteſtando læſæ maieſtatis crimine proceſſus & ſententia retardentur, & tanti ſceleris nefanda temeritas remaneat impunita: hac Edictali, Deo propitio, perpetuò valitura lege ſancimus, vt in quocunque læſæ maieſtatis crimine, & maxime, vbi contra Romanorum Imperatores vel Reges aliquid quod dictum tangat, afferatur commiſſum, poßit procedi per accuſationem, inquiſitionem, ſeu denuntiationem ſummarie & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicii, prout illi qui iuriſdictioni præeſt, videbitur expedire. Ad hoc, ſi qua communitas, corpus, vel collegium, vel alia quæuis perſona cuiuſcunque ſtatus, dignitatis, vel conditionis exiſtat, ſuper dicto crimine per nuntium, vel per literas, ſeu etiam per edictum publice propoſitum citata, vel citatum, neglexerit in termino perſonaliter, vel legitime comparere: contra ipſam, vel ipſum perinde ac ſi præſentialiter omnibus intereſſet, vel lis foret legitime conteſtata, tam ad receptionem teſtiū, & eorum publicationem, & ſequentia, quàm ad definitiuam ſententiam, & eius executionem procedatur, legibus & conſuetudinibus non obſtantibus quibuſcunque. Hanc autem generalem legem noſtram extendi iubemus ad præterita, præſentia, & futura: quam legem ex nūc abſque alterius temporis expectatione tranſcurſus ſuum integrum vigorem decernimus obtinere.

COMMENT.

Henricus ſeptimus.) Hic eſt Henricus, qui Robertum Apuliæ & Siciliæ Regem maieſtatis crimine damnatum Campaniæ atque Apuliæ regnis multauit: quod eius iudicium Papa Clemens V. poſt eius obitum reſcidit. c. paſtoralis, de ſent. & re iudic. Eius in Italiam aduentum Georgius Merula in lib. de Vicecomitibus 7. & 8. deſcribit. Albertus Argentin. in Chron. Decantata coram eo miſſa, eóque per quendam Prædicatorem communicato, poſt miſſam cepit illico infirmari. Dicebatur enim, quòd ipſe Prædicator venenum ſub vngue digiti tenens abſconſum, poſt communionem potui Cæſaris immiſiſſet. Idem ſcribunt Platina, & Sabellicus, & Michael Ritius. Cuſpinianus autem in ipſius vita: Ferebatur, inquit, maledictus iſte monachus ſub vnguibus venenū habuiſſe, quo & hoſtiā & calicē infecerat. Et Iacob. Vvimphelingus in Epitom. cap. 43. Robertum Regem priuatum regno pronūtiauit: quam tamen ſententiam Clemens Papa in ſuis conſtitutionibus improbauit. c. paſtoralis, de ſent. & re iudic. plus Imperatoris odio quàm iuriſprudentia. Et mox: Veneno intoxicatus moritur, nouo, inaudito, ac incredibili auſu, miſſo veneno in Euchariſtia. Dum ſacra Chriſti cōmunione perfruitur, Opt. Princeps animæ pabulum, vitæ verò exitium ſumpſit, ſubornato ad tam crudele veneficium Prædicatorij ordinis fratre

quodam.

quodam. Conradus Vecerius in ipſius Henrici vita: Nõnulli venenum malum niueo libello inditum aſſerunt: quod per ineffabilia myſteria commutatum, quotannis morituriq́; libamus. Monachos prædicatorii ordinis, quibus ille miniſtris vtebatur in ſacrificiis, horrendi facinoris extitiſſe autores, eámque rem Beneuenutus Imolenſis in literas retulit.

Omnis anima.) Paulus in Epiſt. ad Rom. ſcripta, iubet omnes Chriſtianos legitimis magiſtratibus parere. Hæc captio eſt, quam Dialectici Per ſynthesin appellant.

Quod dictum tangat.) Locus mihi obſcurus. Nam ita interpretari poteſt, Quod prædictum Imperium Romanum attingat, & ad eius ſtatum pertineat. Poteſt & de maledicto exponi: ſed contra ius introductum. l.j, C. ſi quis Imp. mal. nam olim non modò facto, ſed etiam dicto maieſtatis crimen admittebatur. Paul. Sent. lib.5. tit.29. ad leg. maieſt. §.1.

Accuſationem, inquiſitionem.) Accuſationem dicit præſentis criminationẽ, quæ ſolenniter fit delatione nominis, libelli ſubſcriptione, & ſatiſdato reũ peractũ iri. l.iij. & l. ſicui, 7, D. de accuſ. l.iij, C. de his qui acc. nõ poſſ. l.pe. & l.vl. C. de accuſ. Inquiſitionẽ autẽ requiſitionẽ abſentis, cùm is qui abeſt, nõ accuſatur quidem, neque enim hoc ius eſt. l. abſentem, 6, C. de accuſ. ſed adnotatur requirẽdus, & edictis per triduum per ſingulos dies ter citatur. l. inter, 10, D. de publ. iud. l.j. D. & C. de req. reis. bonáque ipſius interim obſignantur, vt ſi intra annum non adſit, bona eius poſt annum in fiſcum cogantur, læſa ipſius exiſtimatione, l.j, & l. vlt. D. & C. eod. dãnari enim abſentem ius nõ eſt in cauſſis capitalib. l.j. D. de accuſ. ſed in criminib. non capitalibus ex contumacia damnatur, l. abſentem, 5, D. de pœn. Denuntiationem autem criminis ſignificationem opinor ſignificat, vt l.4, D. ad Turpil. l.6, C. de accuſ.

Summarie & de plano.) Ergò quod fuit in leuib. criminibus, id Henricus Imp. in omnium atrociſſimo valere voluit, l.6, D. de accuſ. de plano autem & pro tribunali opponi ſolent: vt in Comm. de verb. iur. expoſuimus. Quæ cauſſæ cognitionem deſiderabant, pro tribunali tranſigebantur: veluti abolitio criminum. l. j, §.4. ad Turpil. quæ non deſiderabant, de plano, l. nec quicquã, § de plano, D. de off. proconſ. veluti leuia crimina, vt dixi: & cùm de iis cuſtodiæ audiendæ & damnandæ ſunt. l. vnius, 18, §. vlt. D. de quæſt.

Ad preterita & præſentia.) Regulariter leges in futurum duntaxat tempus valent: vt multis verbis Nouell. 22. Neque ad præteritum referuntur, niſi nominatim cautum id fuerit, veluti l.1, C. de contract. iudic. & l. vlt. C. de pact. pign.

Qui ſint rebelles. Tit 61.

Idem ad perpetuam rei memoriã. Quoniam nuper eſt ad auditum noſtrum deductum, quòd inter nonnullos fideles, & ſubditos noſtros prouinciæ Lombardiæ, aliorumque locorum Italiæ diſceptationes, & dubia ſæpius oriuntur, an infidelis et rebellis Imperii quiſquam

quam

quam reputari debeat, niſi prius per noſtræ maieſtatis ſententiam condemnatus appareat: Nos attendentes quod acta praua malorum potius, quàm verba ſententiarum ipſos faciunt pœna condignos: & eo ipſo quod quis peccat, correctionem meretur, & quantò plus differtur punitio, tanto amplius culpa creſcit, et gentibus perniciosius in exemplum tranſit: tenore præſentium declaramus, decernimus et pronuntiamus, quòd illi omnes et ſinguli ſunt rebelles, et infideles noſtri Imperii, qui quomodocunque publice, vel occulte contra noſtrum honorem et fidelitatem, rebellionis opera faciunt: et contra noſtri Imperii proſperitatem aliquid machinantur, contra nos ſeu officiales noſtros in iis quæ ad commiſſum eis officium pertinet, rebellãdo. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam declarationis et pronuntiationis infringere, vel auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem noſtram et pœnam mille librarum noſtræ cameræ ſoluendarum ſe nouerit incurſurum. Data Piſis IIII. Nonas April. Regni noſtri anno V. M.CCCXII.

COMMENT.

An rebelles niſi per ſententiam.) Barbara hæc lex eſt, vt rebellis dicatur, qui nondum iudicatus eſt, niſi dicamus ad alienationes poſt cõtractum crimen factas hoc pertinere. vt l. vlt. C. ad leg. Iul maieſt. & l. donationes, 31, §. vlt. D. de donat. l. ex iudiciorum, 20, D. de accuſat. Verum hoc in ceteris criminibus ita demum obtinet, ſi donatoris condemnatio ſecuta ſit. l. poſt contractum, 15, D. de donat. in qua *Si* pro *niſi* corrigendum, cum ex Florentinis, tum ex Græcis libris didicimus. quippe cùm in ceteris crimen morte extinguatur. l. vlt. D. ad leg. Maieſt. Neque aliud iuris cõſtituitur, in l. ſi aliquis, 7, D. de mort. cauſſ. vbi Vlp. donationem mortis cauſſa factam ab eo, qui poſtea pœna capitis affectus eſt, remoueri ſtatuit, tanquam imperfectam: quamuis ceteræ donationes ſine ſuſpitione pœnæ factæ valeant. Nam vtrobique reſcinditur donatio poſt contractum crimen facta: quippe cùm ſine ſupplicii ſuſpitione non fiat. Mortis autẽ cauſſa donatio etiam ante admiſſum crimen facta, poſt ſupplicium idcirco imperfecta iudicatur. quia donationes imperfectæ dicuntur, quarum traditio facta non eſt. l. qui ſaxum, 6, cum ſimilib. D. de donat. moriens autem is, qui mortis cauſſa donauit, tradere videtur, quandoquidem legati inſtar obtinent, cuius hanc vim eſſe patet ex l. à Titio, 64, D. de furt.

Rebelles & infideles.) Rebellis igitur definitio hæc eſt: qui contra Imperii proſperitatem aliquid machinatur. vt in l. vlti. D. ad leg. Iul. maieſt. Perduellis dicitur, qui hoſtili animo aduerſus Rempub. vel Principem animatus eſt.

Ad com-

Ad commiſſum officium.) Notandus locus: ex quo intelligitur, eum qu magiſtratui non iuſte imperanti, non paret, rebellem non eſſe. Eſt autem non iuſte imperare, mandatum ſibi officium & munus Magiſtratus excedere.

De pace Conſtantiæ. Tit.62.

De pace Conſtantiæ.) Hæc ptomulgata eſt in conuentu Principum habito in vrbe Cōſtantiæ: vt ex Abbat. Vrſperg. in Chron. ann. MCLXXVI. Extat alterius pacis ſiue fœderis cum iiſdem aliquot ante annis facti formula apud Radeuicum. lib. Frider. 1. cap. 41.

Et filius eius Henricus VI.) Quem pater adhuc decemnem vt ei à Pontificib. R. caueret, Romanorum Regem deſignandum curauit. Auctores Radeuicus, & Abbas Vrſperg.

Langobardorum qui nos offenderant.) Nam cùm grauiſſima obſidione preſſi, ſeſe dedidiſſent, atque in gratiam recepti fuiſſent, pòſt rebellarunt. qua de cauſſa Mediolanum primum diripuit, deinde funditus deleuit, vt eſt apud Otton. Friſing. Vrſperg. Sabellic. & alios.

Regalia.) Formula ſuperioris fœderis planius ſic interpretatur apud Radeuic. lib. Frid. 1. c. 41. Regalia, veluti monetā, telonium, pedaticum, portus, comitatus & alia ſiqua ſunt, Commune Mediolanenſium dimittet.

Comitatum habet.) Si quem Epiſcopum Imperator Comitem crearit, is Epiſcopus magiſtratus mandabit. Ita Epiſcopus Imperatoris erit vaſſallus. Magiſtrātus ſubuaſſallus.

Inueſtituram recipient) Magiſtratus ergo & honores feuda ſunt: & per inueſtitutam conferuntur.

Intra duos menſes.) Notāda lex: vt lites intra menſes duos diiudicentur, cùm Iuſtinianus triennium præſcripſerit. l. properandum, 11, C. de iudic.

Sunt ciues.) Duplex ergo fidelitas eſt: vna quam vaſſalli feudi nomine iurant, altera quam ceteri ciues vt priuati præſtant: vt in Dictionar. expoſuimus. Mirum eſt autem hic exigi iuſiurandum anno ætatis XVI. in ſuperiore Pace, anno XIIII. vt eſt apud Radeuicum. lib. 1. cap. 41. At in Conſtitutione, De pace tenenda, lib. Feud. 2. tit. 53. anno XVIII.

Libellaria & precaria) De quib. in Dictionario diximus.

Opizoni Marchioni.) Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 16, Erat autem prædicta arx Terdona nōn ſolùm ſuis viribus, ſed etiam Mediolanenſium fortitudine, & vicinorum Baronum, quorum vnus Marchio Opitius, cognomento Malaſpina fuit, præſidiis munita. Eiuſdem mentio fit & cap. 20.

Fodrum conſuetum.) De quo in Dictionario expoſuimus.

DE FEV-

DE FEVDIS LIBER TERTIVS: HAC EDITIONE PRIMVM ADDITVS: IN QVEM IMPERATORVM ALIQVOT CONSTITVTIONES de Feudis, & Capitula quædam extraordinaria collata ſunt.

PRÆFATIO.

Liber hic Tertius additus eſt à nobis, ne quid in ſuperioribus libris duobus de recepto in Scholis ordine turbaretur. In eum autem Imperatorum aliquot Germanicorum Conſtitutiones contulimus, ſimúlq; Capitula quædam de Feudis extraordinaria: quæ ex Iacobi Ardizonis & Aluarotti libris deſcripſimus. Earum autem Conſtitutionum quæ hunc in librũ relatæ ſunt, & primum in iure Feudiſtico locum obtinere debebent, auctores infrà ſcripti ſunt:

Carolus Magnus Imperium adeptus anno DCCCI.
Lotharius I. Imperium adeptus anno DCCCXXIII.
Henricus II. Imperium adeptus anno MXIIII.
Conradus II. Salicus, Imperium adeptus anno MXXVII.
Fridericus I. Imperium adeptus anno MCLV.
Fridericus II. Imperium adeptus anno MCCXII.
Henricus VII. Imperium adeptus anno MCCCIX.

Caroli Magni, Imp. & Regis Franciæ, Conſtitutio de Feudis.

Auditũ habemus qualiter & Comites, & alii homines qui noſtra beneficia habere videntur, cõparant ſibi proprietates de ipſo noſtro beneficio, & faciunt ſeruire ad ipſas proprietates ſeruientes noſtros de eorũ beneficio, et curtes noſtræ remanẽt desertæ, & in aliquibus locis ipſi vicinãtes multa mala patiũtur. Audiuimus, quòd aliqui reddant beneficiũ noſtrum ad alios homines in proprietatẽ, & in ipſo placito, dato pretio cõparant ipſas res iterum ſibi in alode. Quod omnino cauendũ eſt: quia, qui hoc faciunt, nõ bene cuſtodiunt fidem, quam nobis promiſſam habent. Et ne forte in aliqua infidelitate inueniantur, qui hoc faciunt, per eorum voluntatem ad curtes noſtras talia opera illorum non perueniunt. Sunt & alii, qui iuſtitiam legibus accipere debent, & in tantum fiunt in quibuſdam locis

fatigati, vt qui, dum ſuam iuſtitiam per fideiuſſorum manus tradunt, ita aliquid, vel paruum poßint habere, & fortiores ſuſcipiant maiorem portionem.

COMMENT.

Legem hanc deſcripſimus ex Capitulari cap. 4. auth. 6. & lib. leg. Franc. III. in quo Carolo Magno aſcribitur: quamuis lib. IIII. Filiis ipſius Ludouico Auguſto, & Lothario tribuatur. Ego geminam eſſe arbitror: & prius caput Carolo, alterum, ipſius filiis accepto ferendum. Damnatur autem vtroque capite commentum, quo per illa tempora Barones & Vaſſi regales vtebantur, quod veteres interpoſitam fiduciam appellabant. Nam Baro ſuum feudum (quod per hæc tempora nihil niſi vſusfructus erat) alicui fiduciario emptori ſimulatè & dicis cauſſa vendebat, ea lege, vt paulò pòſt eundem ipſum fundum quaſi verum allodium ab eodẽ emeret, atque illico eidem in feudum daret. Cùm annis aliquot interiectis vaſſallus illius loci, edicto Principis euocaretur, ſubſtitutus hic ſeſe offerebat. quia beneficium à vaſſallo in feudum recte dari poteſt. lib. 2. ti. 26. §. beneficium Baro, ſi ab eo quaſi vaſſallo munus vaſſallicum exigebatur, ſtatim auctoritatem illius fundi, hoc eſt, titulum, quo iure illum pro ſuo poſſidebat, demonſtrabat, ſuúmque auctorem laudabat. Non eſt conſimilis machinatio eius, de qua in Conſt. Frider. lib. 2. tit. 55. §. callidis: vbi feudatarius alium quempiam accepto pretio ab eo infeudabat. & quia ſemper antea feudum in alterum transferre licuerat, impune id ſe poſſe facere diſputabat. Nam illo commento feudi natura & conditio retinetur: hac vero machinatione feudum in allodium mutatur. Comites (inquit) de beneficio ac feudo quod à nobis acceperunt, allodia & proprietates ſibi per fiduciam interpoſitam comparabant, & mox eoſdem agros quaſi allodia ſua minoribus vaſſallis dabant: (quos ſeruientes Carolus appellat) quaſi in ſuo & de ſuo allodio noua feuda conſtituerent. Ex quo accidebat, vt & Regiæ curtes non incolerentur à Comitibus, quibus aſſignatæ fuerant: ſed à tenuioribus militibus, qui ſua inſolentia plurimum incommodi ſuis vicinis afferebant.

Audiuimus quòd aliqui.) Eadem de re agit alio modo: niſi forte (vt modò diximus) non Caroli, ſed filiorum hæc conſtitutio ſit.

In ipſo placito.) Id eſt, in ipſa conuentione, in ipſo contractu eam fiduciam interponunt. Alibi placitum, locum in quo ius dicitur ſignificat: vt in Dictionario expoſuimus.

Per eorum voluntatem.) Dant operam ne harum rerum querimoniæ ad nos perferantur. Reliqua neque ad ius feudale pertinent, neque interpretatione noſtra magnopere digna ſunt.

Impe-

Imperatoris Lotharij primi Conſtitutio de Feudis.

Si quis miles mortuus fuerit ſine filio maſculo, & nepotem reliquerit, in beneficium aui in patris vicem ſuccedat. & ſi heredem & fratrem reliquerit, in beneficinm patris ipſe ſuccedat Et ſi filius fratris mortuus fuerit: frater patris in beneficium aui defuncti ſuccedat. Si quis acquiſierit beneficiũ, & ſine filio maſculo mortuus fuerit, & fratrem reliquerit: frater nõ ſuccedat fratri, ſed dominus habeat: niſi per inueſtituram à domino ordinatum fuerit, vt frater ſuccedat fratri, ſi mortuus fuerit, & fratrem reliquerit: frater non ſuccedat fratri, ſed dominus habeat: niſi per inueſtituram à domino ordinatum fuerit, vt frater ſuccedat fratri, ſi mortuus fuerit ſine herede maſculo: vel ſuccedat frater fratri morienti ſine filio: vel niſi beneficium de communibus bonis fuerit emptum, vel vtriuſque nomine, domino ſciente, ſi ſimul ſteterit, vel in hoſtem Regis acquiſierint. Sancimus, vt nemo miles, ſine cognita culpa beneficium ſuum amittat, ſi ex culpis iis, vel cauſſis conuictus non fuerit, quas milites vſi ſunt nominare, quando fidelitatem faciunt, dominis ſuis deſeruire noluerint: tunc condictio cauſſa data proponitur ad repetendum feudum, ex quo non ſeruit domino. Nam ſi ſteterit viginti annis & vltra quòd non ſeruierit domino: niſi neceſſe fuerit domino, feudum non amittit. Si quis miles beneficium ſuum vendiderit totum ſine voluntate vel iuſſu domini ſui, vt propriũ beneficium amittat, decernimus: dominus verò habeat. vel ſi concubuerit cum vxore domini ſui domino viuente: vel ſi in pugna ſuum dominum dimiſerit: & cũ eo non laborauerit, ſi potuerit. Sancimus vt nemo miles vltra annum & diem vadat, vt inueſtituram beneficii ſui à filio vel ſucceſſore domini ſui petat, vel poſt mortẽ domini ſui vel patris ſui, vel alterius, cui ſuccedere debet, niſi iuſta cauſſa interuenerit, quare non petierit, veluti mortis, vel capitales inimicitiæ, vel infantia, vel iuſta abſentia: & ſi (vt ſuprà dictum eſt) non petierit, damnetur. Si quis fecerit inueſtituram vel cambium, de beneficio ſui militis ſine illius conſenſu cuius eſt beneficium: pro non facto habeatur. Sancimus, vt nemo miles adimatur de poſſeſſione ſui beneficii, niſi conuicta culpa, quæ ſit laudãda per iudicium parium ſuorum, ſicut ſuprà diximus. Si autem dixerit miles, quod ſui pares inique iudicaſſent: miles in poſſeſſione maneat per ſex hebdomadas, & ad noſtram veniat præſentiam cum illis qui laudamẽtum atque iudicium fecerint: & ante nos definiemus.

COMMENT.

Hæc eſt Lotharij primi conſtitutio,relata ſuperius, & explicata lib. j,tit.19, 20, 21. quæ quia totius iuris feudiſtici fundamentum quoddam eſt, idcirco à nobis hunc in locum iterum relata eſt, & perſcripta oratione & cōtextu perpetuo. Eius enim quatuor capita ſunt,quibus ſumma totius huiuſce diſciplinæ firmamenta continentur. primum eſt de ſucceſſione feudali,directa & tranſuerſaria:alterum de cauſſis amittendi feudi:tertium de patroni erga vaſſallum obligatione: poſtremum de iudiciis feudalibus.

Argumentum.

Propter perfidiam in dominum pariū iudicio damnatam feudum amittitur. At probatione deficiente, vaſſallo defenſio datur, aut per trium parium, illis deficientibus XII. propinquorum ſacramentum:aut per duellum.

TEXTVS.

Imperator Auguſtus Henricus II. de militū beneficiis. Quoniā dubias variaſque cauſſas in Regno noſtro eſſe cognouimus,ideoque ad Reip. ſtatum quadam ſtatuimus. Si quis ergo dominū ſuum interfecerit, vel vulnerauerit, ipſum dominum ſuamve dominam obſederit,vel eam cucurbitauerit,vel contra ea quæ in fidelitate nominantur,fecerit,vel his ſupradictis conſilium dederit, parium laudatione beneficium amittat. Si vero de ſupradictis ſe defendere voluerit,teſtibus à parte domini deficiētibus,cum tribus paribus ſe expurget: ſi autem pares habere non potuerit, cum duodecim propinquiorib. parentibus ſe defendat, vſu vero curiali ſolus defendat.

COMMENT.

Henricus ſecundus.) Hanc Legem ex Ardizonis & Aluaroti libris ſumpſimus.

Ipſum dominum.) Legendum arbitror *Suum dominum*: vt ad verbum *obſederit* referatur ex lib.1.tit.2.§.j, Sciens dominum vel dominam intus eſſe.

Cucurbitaueris.) De quo in Diction. expoſitum eſt.

In fidelitate.) Notandus locus: ex quo intelligitur primùm in fidelitatis formula,certa nominatim enumerata officia fuiſſe, quibus vaſſallus obligabatur: quod idem traditur. lib.1.tit.20. Deinde perperam in formula iuriſiurandi tradita lib.2.tit.5, nihil eiuſmodi aſcribi.

Parium laudatione.) Feudum enim non ipſo iure ob vaſſalli crimen patrono committitur: ſed parium ſententia cauſſa cognita ei abiudicatur. vt tit.1. & tit.7.

Argumentum §.2.

Qui ſeruum per annum neglexiſſe arguitur, purgare ſe vel per vnius paris, vel per duorum cognatorum ſacramētum, genere præſtiti ſeruitii nominato, debet.

TEXTVS.

Si quis autem ſuorum parium, idoneus tamen, exinde ſe veritatē ſcire

ſcire dixerit,& per pugnam eum fatigare voluerit, vt per pugnam ſe defendat,dicimus. Siquis autem fuit, qui domino non ſeruierit, parium laudatione beneficium amittat. curiali tamen vſu id redimere poteſt, pro medietate quantum valuerit. ſed ſi hoc defendere voluerit,duos vel vnum ſaltem parem oſtendat, & cum his ſe ſeruiſſe iuret: vſu tamen curiali ſolus iurare conceditur. Qualiter autem iuret,an ſolus, an cum aliis,nihil intereſt: dum tamen ſeruitia nominet. Si autem concorditer cum domino ſuo ſe habuerit, dominum ſæpe videndo: tunc dicimus vt probet per teſtes ſeruitium feciſſe,et per ſe non ſtetiſſe.

COMMENT.

Parium laudatione.) Laudationem,& Laudamẽtum quid ſit, copioſe in Dictionario expoſitum eſt. Notandum autem quod idem legiſlator conſtituit lib. Feud. 2. tit. 57: vt Felonia non niſi per teſtes quinque probetur.

Se expurget.) Iuteiurando primũ à ſe,deinde à tribus paribus præſtito. Ac notandum, tres pates iutatores tantùm in vaſſallicis controuerſiis valere,quantum alios duodecim.

Curiali vſu.) Miſeria feudiſtica,vt alia ſcripti iuris, alia morum & conſuetudinis inſtituta ſint. quam tamen miſeriam iuris Tribonianici communem non eſſe,optandum videtur.

Defendere noluerit.) Per pugnam & duellum.

Intra annum ſeruire.) Notandus lócus: ex quo intelligitur vaſſallos non ſemper ſuis dominis aſſeclas & comites in militia fuiſſe: ſed interdum iis quoque abſentibus militaſſe: nam alioqui teſtes eotum aſſiduitatis ipſi patroni fuiſſent.

Argumentum §.3.

Vaſſallus à quo dominum ſæpe conuentum & benignè appellatum conſtat, ſeruitium probare per quoſcunque teſtes poteſt. At ſiquid diſsidii extiterit, iuramento ſe purgat. damnum autem culpa ipſius à domino acceptum reſarcire cogitur.

TEXTVS.

Si autem aliqua inter dominum & vaſſallum diſcordia fuerit, vel ſi domicilia in longinquum habuerint, vaſſallus domino ſe repræſentando ſeruitium promittat, vt ſi neceſſe fuerit hoc probare, iureiurando ſaltem ad finem controuerſiæ vaſſallo à paribus dato: ſiquidem intra annum ſeruierit,quod leuiſſimum fuerit, & dominus aliud ſeruitium impoſuerit, quod vaſſallus neglexerit, vnde damnum domino illatum fuerit, vſque ad fruges Feudatarius parium exiſtimatione damnum reſarciat. De aliis verò culpis, vnde beneficium non amittitur, parium laudatione defendat ſe, vt ſuprà,vel emendet.

COMMENT.

S. repræſentando.) Vitium repugnantiæ maximum inducitur ex hoc loco contra lib.1.tit.21.§.1. & lib.2. tit.8. & alios complures: in quibus diſertè ſtatuitur, vaſſallum non teneri ſe domino ſiſtere: ſed ſatis eſſe, ſi tùm demum operas præbeat cùm à domino euocabitur. quod argumentum habet in l.ſiquis hac,13, §.1,& l.cùm patronus,22, D.de oper. libert.& l.interdum, 73, D. de verb.obligat. niſi fortè dominum periclitantem ſenſerint. arg.l.vlt. C. de his quæ vt indign. Neque obſtat l. ſiquis rogatus,53,D.de fideic. libert. vbi qui libertatem ex teſtamento debet, vltro eam offerre tenetur: quoniam, inquit, libertas non priuata, ſed publica res eſt. Nam ſi bellum publico conſilio ſuſceptum eſt, coguntur Seniores ſuis omnibus vaſſallis denuntiare. ſin priuato, tum de caſu non publicum, ſed priuatum negotium agitur.

Imper. Henrici II. conſtitutio.

Si contigerit feudum incuria, aut fidelis neglectu conſortibus applicari, nullus ex eo leuamen detruſus excipiat, ne Senioris ſui contemptus illuſus fiat, ob quem feudum iure dimiſerat. Sane qui aliter fecerint, quàm quod mens ſaluberrima noſtræ conſtitutionis expoſcit, beneficio ſe carituros eſſe cognoſcant: ita vt eis amplius ſperare nō liceat: ſeniori danda licentia tā ab ipſis eorumque poſteris, quàm ceteris detentatoribus prædictum beneficium vendicādi.

COMMENT.

Imp. Henrici.) Hanc quoque ex Ardizonis & Aluarotti Capitulis extraordinariis deſcripſimus.

Incuria aut neglectu.) Si contigerit feudum vaſſallo per iudicium adimi propter dominum ab ipſo neglectum, & deſpectui habitum: atque id feudum dominus ceteris ſuis vaſſallis damnati conſortibus & paribus attribuerit: tum damnatus & exauctoratus nullum amplius à domino leuamen ſiue præſidium expectet. Conſortes enim hoc loco intelligo vaſſalli pares & conuaſſallos, fortaſſe etiam coheredes. vt lib.2. tit. 55. §. 4. Aliud autem feudum, ſi conſortes voluerint, diuidatur. de refutatione autem hoc loco litera nulla eſt.

Iure dimiſerat.) Rectius amiſerat nam cùm dicit iure, cauſſæ cognitionem ſignificat, quàm neceſſariò requiri ſuperioribus cōſtitutionibus dictum eſt.

Vindicandi.) Per iudicium & conditionem cauſſa dati, ſi neglectum ſeruitium fuerit. lib.1.tit.20.

Imp. Henrici II. Conſtitutio tertia ſumatur ex lib. Feud. II. tit. III.

Titulus quartus.

Argumentum §.1.

Dominus vaſſallo feudum adimere, niſi per parium iudicium condemnato, non poteſt.

TEX-

TEXTVS.

In nomine ſanctæ Trinitatis. Conradus Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus. Sanctæ Dei Eccleſiæ, fidelibuſque noſtris tam præſentibus quàm futuris notum eſſe volumus: Quòd ad recõciliãdos animos Seniorũ & Militum, vt ad inuicem ſemper inueniantur concordes, & vt fideliter & perſeueranter nobis & ſuis Senioribus ſeruiant, deuote præcipimus, & firmiter ſtatuimus, vt nullus miles Epiſcoporum, Abbatum & Abbatiſſarum, Marchionum, vel Comitum, vel omnium qui beneficium de noſtris publicis beneficiis, aut de Eccleſiarum prædiis omninò tenent, aut tenuerint, aut hactenus iniuſte perdiderint, tam de noſtris maioribus valuaſoribus, quàm eorum militibus, ſinę certa & conuicta culpa ſuum beneficium non perdit, niſi ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum, & iudicium parium ſuorum.

COMMENT.

Conradus Romanorum Imp.) Hanc legem deſcripſimus ex lib. Lombardæ 3, tit. 8. De beneficiis: ſed plenius ex legis Franciæ lib. V. Celebratur autem in duobus Feud. libris, permultis locis: quorum tamen magnam partem mendoſam eſſe demonſtrauimus. Porrò hic eſt Conradus à quibuſdam Francus, ab aliis Salicus dictus: vt eſt apud Ottonem Friſing. lib. Chron. 6. cap. 28.

Seniorum & militum.) Seniores ſiue Signores ſua lingua Barbarici ſcriptores appellãt: quos alibi Dominos Latinè: nos Præpoſitos dici poſſe oſtendimus. Et opponuntur militibus, qui iidem vaſſalli appellantur. Nam qui verè ac proprie vaſſalli ſunt, cingulo militiæ prædiri ſunt.

D noſtris beneficiis.) Ita placet: cùm in aliis legatur Bonis. Publica beneficia intelligit, quæ non priuatis hominibus, ſed iis qui cum Imperio & poteſtate ſunt, dedit: quales ſunt Duces & Comites.

Miles Epiſcoporum.) Docuimus Clericis, aut potius eorum prædiis opimis impoſitum fuiſſe patrimoniale munus certorum equitum alendorum, quibus Imperator, cum opus eſſet, vteretur.

De noſtris publicis bonis.) Bona publica opinor dicit, quæ Ducibus, Comitibus aut Marchionibus ab Imp. data ſunt.

Maioribus valuaſoribus.) Qui ſecundus vaſſallorum ordo eſt. At lib. 1. tit. 23. indefinitè ex omnibus feudorũ cõtrouerſiis appellãdi ius defertur.

Sine cert: culpa) Cùm anteà Senioribus liceret feudum ſuis militibus, cùm eis commodum eſſet, auferre. lib. 1. tit. 1. §. 2.

Iudicium parium.) Neque primarij vaſſalli ſecundis: neque hi tertiis feudum ob crimen eripere, niſi de ſententia conuaſſallorum poſſunt. Præciſe nanque de ſecundi & tertij ordinis exauctoratione tantummodo loquitur: vt neque Dux, Comes, aut Marchio maiori

valuaſori:neque hic minori ſine conuaſſallorum iudicio feudum eripiat. Quid igitur de Imperatore? hoc idem etiam in Principe. lib. Feud. 1. tit. 3.

Iudicium parium.) Conuaſſallorum. quos Pares appellari, docuimus in Dictionario.

Argumentum §. 2.

Si vel maior valuaſor parium iudicio damnatus ad Principem prouocet, vel pares Senioris iudicio non adfuerint, poſt ſeſquimenſem omnes ad Principem euocandi ſunt. Minorum autem lites iudicio vel parium, vel miſsi Regii dirimendæ ſunt.

TEXTVS.

Si cõtentio emerſerit inter Seniorem & Militem, quamuis pares adiudicauerint illum ſuo beneficio carere debere, & ille dixerit, hoc iniuſte vel odio factum eſſe: ipſe ſuum beneficiũ teneat, donec Senior & ille quem culpat, cum paribus ad noſtram præſentiã veniant. & ibi cauſſa iuſta determinetur. Si autem pares eius culpati, in iudicio Seniorum defecerint, ille qui culpatur, ſuum beneficium teneat, donec ipſe cum ſuo ſeniore, & paribus ad noſtram præſentiam veniant. ſenior verò & Miles eius qui culpatur, qui ad nos venire debuerint, ſex hebdomadas antequam iter accipiat, ei cum quo litigauerint, innoteſcant. hoc autem de maioribus valuaſorib. obſeruetur. De minoribus verò, in Regno noſtro aut ante ſeniores, aut ante Miſſum noſtrum eorum cauſſa finiatur.

COMMENT.

Donec Senior.) Maiori valuaſori iudicio parium damnato, poteſtas ad Imperatorẽ appellandi permittitur: pendente autem appellatione nihil innouatur. Friderici autem conſtitutione nulla inter maiorem & minorem valuaſorem differentia ſtatuitur. lib. 5. tit. 7. §. 7.

In iudicio defecerint.) Ideſt, à Seniore vocati non affuerint.

De minoribus.) Minori valuaſori iudicio parium, miſſiui Imperatorij iudicio damnato appellandi poteſtas non conceditur.

Cauſſa finiatur.) Sine appellatione terminetur.

Argumentum §. 3.

In paterno feudo, & pater filio, & nepos auo, & frater fratri ſuccedit.

TEXTVS.

Præcipimus etiam, vt cùm aliquis eius Miles, ſiue de maioribus, ſiue de minoribus, de hoc ſeculo migrauerit, filios eius beneficium tenere. Si verò filios non habuerit, et habiaticum ex maſculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, ſeruato vſu maiorum valuaſorum in dandis equis et armis ſuis ſenioribus. Si verò forte auiaticum ex filio non reliquerit,

ſed

ſed fratrem legitimum ex parte patris reliquerit, ſed ſeniorem offenſum habuerit, & ſibi vult ſatisfacere, & miles eius eſſe, beneficium quod patris ſui fuit, habeat, ſeruato vſu maiorum valuaſorum, in dandis equis & armis ſuis Senioribus.

COMMENT.

Filios eius.) Vaſſallo mortuo feudum filiis ipſius conceditur. Cùm autem ciuili iure Principum beneficia latiſſimè interpretanda ſint: Feudiſtæ tamen ita verba hæc reſtrictè & præcisè accipiunt, vt non modò filios, in quo tamen rei militaris ratio & æquitas eos adiuuat, verumetiam ſpurios, eóſque legitimatos, atque adeo adoptiuos excluderent. lib. 4. tit. 10. & tit. 12.

Auiaticum.) Auius vel Habius, idem qui Latinis Auus. vnde Auiaticus, idem qui nepos.

Pari modo.) Vaſſallo ſine filiis mortuo, nepos ad feudi ſucceſſionem admittitur. Quòd ius, atque inſtitutum huic Conrado tribuitur. lib. 1. tit. 1. §. 2. Cùm autem de nepote præcisè ſtatuerit, neptis excluditur.

Vſu maiorum valuaſorum.) Ita loquitur, quaſi maiorum valuaſorum duntaxat equi & arma Senioribus, hoc eſt, Ducibus & Marchionibus deberentur: non etiam minorum maioribus. Cuius rei cauſſam me nullam videre fateor: ac fuit tempus, cùm vocem Valuaſorum tollendam exiſtimarem. quaſi maiorum vſum, pro veterum inſtitutum dixiſſet. Sed eorundem verborum iteratio in §. ſequen. mihi dubitationem iniecit.

In dandis equis.) Moris fuit, vt vaſſallo mortuo, liberi ſucceſſores ipſius equos & arma defuncti ſuo Seniori donarent. Quo ex loco apparet, quòd ſæpenumero diximus, equeſtris ordinis Feudatarios fuiſſe. Petrus de Vin. Epiſt. lib. 2. cap. 47. Sic armorum & equorum cum omnibus fidelibus noſtris iuriſdictionis tuæ ſint in continuo apparatu. Beatus Rhenanus German. Rer. lib. 2. ſcribit, inſtitutum hoc multis in Germaniæ locis vſurpari: & præſertim apud Abbates, vt mortuo patrefa. procurator illorũ præſtãtiſſimum equum ex ſtabulo, vel ex armario preciosiſſimam veſtem auferat. Bulla autem aurea Caroli IIII. cap. vlt. ſancitum eſt, vt cùm in Comitiis Imperialibus, Principes feuda ſua ab Imperatore recipiunt, equi in quibus ſedent, acquirantur Archimareſcalco Imperij Duci Saxoniæ.

Ex parte patris.) Id eſt, conſanguineum. Vterinus igitur excluditur. Et frater nothus, quamuis legitimatus.

Si Seniorem). Vaſſalli defuncti, frater feudo non ſuccedit, niſi Seniori, quem forte offenſum habeat, ſatisfecerit.

Quod patris ſui.) Præcisè: vt id excludatur, quòd frater ipſe quæſierat. hæc totidem propè ſyllabis inculcantur lib. 1. tit. 18.

Argu-

Argumentum §.4.

Dominus feudum iam conſtitutum alienare ſine vaſſalli conſenſu non poteſt. Fodrum autem maius Conrado, quàm ſuperioribus Imperatoribus non debetur.

TEXTVS.

Inſuper & omnibus modis prohibemus, vt nullus, Senior beneficiorum ſuorum militum, per cambium, aut per precariam, aut per libellum ſine eorum aſſenſu facere præſumat: illa verò quæ tenent proprietario iure, aut per præceptum, ſiue per rectum libellum, ſiue per precariam, nemo eum iniuſtè deueſtire audeat. Fodrum verò de caſtellis, quòd noſtri anteceſſores habuerunt, habere volumus: illud verò quod non habuerunt, nullo modo exigimus. Si quis autem, hanc iuſſionem noſtram infregerit, auri optimi lib. C. componat, medietatem cameræ noſtræ, & medium cui damnum illatum fuerit.

COMMENT.

Nullus Senior.) Senior ſine vaſſalli conſenſu feudum nullo titulo alienare poteſt.

Præcepto ſuo.) Rectè: cùm in Codice Barbaricarũ legum ita ſcriptum ſit: Siue per rectum libellum. Præceptum Barbarici dixerunt, pro Scriptura. Aymoinus lib.5. tit.36. Richildis compendium ad Ludouicum veniens attulit ei præceptum, per quod pater ſuus illi regnum antè mortem ſuam tradiderat.

Per precariam aut libellum.) De quibus in Dictionario expoſuimus.

Per præcepto ſuo porrectum libellum.) Alij libri: Per præceptum, ſiue per rectum libellum.

Deueſtire audeat.) Deueſtire ergo non præcisè ſignificat, feudalem inueſtituram adimere: ſed quamuis aliam iuſto titulo acquiſitam.

Fodrum de caſtellis.) De quo in Dictionario copioſè eſt expoſitum.

Imp. Lotharij III. conſtitutio de Feudis. Sumatur ex lib. Feud. 2. tit. 52.

Imp. Friderici I. Ahenobarbi conſtitutio de Feudis. Sumatur ex lib. Feud. 2. tit. 55. & tit. 56.

Imp. Friderici I. Ahenobarbi conſtitutio de treuga & pace, ſiue leges caſtrenſes. ex Radeuici lib. 1. cap. 26.

Imp. Friderici I. conſtitutio De pace tenenda. ex Radeuici lib. 1. cap. 41.

In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Hæc eſt conuentio, per quam Mediolanenſes, in gratiam Imperatoris redituri ſunt, & permanſuri.

Cumas & Laudam ciuitates ad honorem Imperii releuari non prohi-

prohibebunt, & à modo non impugnabunt, nec deſtruent, & à fodro & viatico, & ab omnimoda exactione, ſe ibidem per omnem eorum ditionem continebunt: & vltro ſe non intromittent, vt ſint liberæ illæ ciuitates, ſicut Mediolanenſes ab ipſis ſunt liberi, excepto reſpectu iuris Eccleſiaſtici, quod habent ad Archiepiſcopum, & Eccleſiam Mediolanenſem.

Omnes Mediolanenſes communiter à minoribus, vſque ad maiores, ab annis xiiii. & ſuprà, vſque annum lxx. fidelitatem domino Imperatori iurabunt, & ſine malo ingenio, & obſeruabunt.

Palatium Imperiale ad honorem domini Imperatoris arbitratu bonorum eleuabunt, & cum debito honore bona fide obſeruabunt.

Pecuniam pro emendatione iniuriarum domino Imperatori, vel dominæ Imperatrici, ſiue curiæ promiſſam, ſtatutis temporibus perſoluent, hoc eſt tertiam partem intra xxx. dies, ex quo hæc pactio confirmata fuerit: aliam verò tertiam partem, infrà octauas Epiphaniæ. Hiſque ſic perſolutis, nullis priuatis teneantur promiſſionibus. Pecuniæ promiſſæ ſumma hæc eſt. Nouem millia marcarum, argenti ſiue auri, vel monetæ eiuſdem æſtimationis & precii.

Pro his tantùm prætaxatis capitulis, bona fide complendis & conſeruandis ccc. obſides dabunt Capitaneos, Vauaſſores, Populares, quales approbati fuerint à domino Archiepiſcopo Mediolanenſi, & Comite Blandratenſi, & Marchione Guilielmo Montisferrati, & tribus Conſulibus, ſi hæc domino Imperatori placuerint, iuramento aſtrictis ad hanc electionem fideliter faciendam. Obſides verò in partibus Italiæ omnes ſeruentur, præter L. vel pauciores, per interuentum Regis Bohemorum Labeſlai, & aliorum Principum, vltra montes, ſi dominó Imperatori placuerit, deferendos. Quibus autem commiſſi fuerint obſides in Italia, iurent in præſentia Mediolanenſium ad hæc prædeſtinatorum, quòd præfixo tempore tranſacto, infrà octo dies ex quo requiſiti fuerint à Mediolanenſibus, eos eis liberè reddant, vt illi ſecurè eos habeant, ſi prætaxata capitula ab eis obſeruata fuerint. Tres verò Principes Alemanniæ dextras dabunt, quòd obſides illi qui vltra montes deferentur, ſi qui erunt, eodem pacto fideliter reddentur. Conſules verò qui nunc ſunt, ex auctoritate & conceſſione domini Imperatoris, vſque ad Kalend. Febr. proximè venturas perſeuerent, & pro conſulatu ſuo domino Imperatori iurent. Ven-

tum

turi verò Conſules a populo eligantur, & ab ipſo Imperatore confirmentur, quorum medietas ad ipſum veniat, dum in Langobardia fuerit: alibi autẽ eo exiſtente, duo ad eum ex Cõſulibus veniant: & iuramento facto officium Conſulatus ſui à domino Imperatore recipiãt, pro ſe & ſociis ſuis, facturis idem iuramentum domino Imperatori coram communi ſuæ ciuitatis. Si autem legatus à domino Imperatore deſtinatus fuerit in Italiam, eadem coram ipſo & per ipſum fiant.

Legati verò domini Imperatoris in Italiam delecti, ſi ciuitatem adierint, in palatio ſedeant, & placita ad eos delata, ad honorem Imperii diffiniant.

Antequam caſtra ab obſidione moueantur, captiui omnes reddantur in poteſtatem Regis Bohemi, qui & ſecuritatem per ſe & honeſtos Principes eis faciat, quòd captiuos illos domino Imp. reddat, ſi eis dominus Imp. pacẽ fecerit cum Cremonenſibus, Papienſibus, Nouarienſibus, Cumanis, Laudenſibus, Vercellenſibus. Non ſolum autẽ Mediolanenſibus, verumetiã cõfederatis eorum Terdonenſibus, Cremenſibus, & Inſulanis, ſaluo honore do. Imperatoris, & illibatis amicitiis Mediolanenſ. & in ſuo ſtatu permanentibus. Si verò pax ei cum prædictis ciuitatibus facta non fuerit, captiui veteres iis reddantur, nec ob id gratia do. Imperatoris, ipſi & amici eorum priuentur.

Regalia, veluti monetam, telonium, pedaticum, portus, comitatus, & alia ſimilia ſi quæ ſunt, commune Mediolanenſium dimittet, & vltrà ſe non intromittet. & ſi quis per violentiam hæc obtinere voluerit, et iuſtitiam inde coram domino Imperatore, vel nuncio eius facere noluerit, Mediolanenſes vindictam de eo pro ſua poſsibilitate ſumant in perſona et poſſeſsione, et Regalia domino Imperatori reſtituent ſine fraude & malo ingenio. hoc pacto & ordine dominus Imperator Mediolanenſes, Cremonenſes cum cxx. marcarum emendatione, in gratiam ſuam recipiet, & eos & amicos eorum in plena curia publicè à banno abſoluet, et captiuos eorum omnes veteres et nouos eis reddet, ſtatim poſtquam obſides Imperatori dederint, et captiuos, tam veteres quàm nouos, in manum Regis Bohemorum reddiderint. Datis autem obſidibus et captiuis, altera die, vel tertia, exercitus ab obſidione recedet, et do. Imperator Mediolanenſes, et eorum res clementer tractabit. Commune Mediolani præfatas conditiones ſeruabit plenariè, bona fide,

ſine

ſine fraude, & malo ingenio, quantum non permanſeris per iuſtum impedimentum,& per parabolam Friderici Romani Imperatoris, vel nuncii eius,aut eius ſucceſſoris. Collectam prædicta pecuniæ liceat modò facere Mediolanenſibus ab his, quas in ſua ſocietate habere conſueuerant, præter Cumanos, Laudenſes, & eos qui de comitatu Sefrenſi fidelitatem domino Imperatori nuper iurauerunt.

Imperatoris Friderici I. conſtitutio de pace tenenda. ex lib.Feud.2. tit. 27.

Imperatoris Friderici I. conſtitutio de incendiariis,& pacis violatoribus:ex Chronicis Abbatis Vrſperg.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus. Decet fidelitati noſtræ tempora generali populorum, prouinciarum tranquillitati circunſpectionis noſtræ ſtudio prouideri, vt dum in ſubiectis dominationis virtute pollemus, reprobos quoſlibet ac ſceleroſos à ſubditorum iniuriis arceamus, æquitatis noſtræ correctione. Conſiderantes quippe quæ damna, quantæque deſolationes hominum, & prouinciarum per ſeditiones & incendia prouenerint, & quantos præterea futurorum timores reportent ea, quæ de conſcientia, & conſilio Principum, & aliorum fidelium noſtrorum, tam liberorum, quàm miniſterialium, ad reprimendas incendiariorum inſolentias, Imperialis noſtra ſanxit auctoritas, vniuerſalis Imperii fidelibus nota fieri volumus; & ſicut in caſtro noſtro Nurimberc, hæc ordinata & confirmata ſunt, firmiter indicimus obſeruanda. Primùm igitur de incendiariis demandamus generaliter, vt ſi liber homo, ingenuus, miniſterialis, vel cuiuſcunque conditionis fuerit, incendium commiſerit, pro vuerra propria, pro amico, pro parente, vel cauſſa cuiuſcunque alterius occaſione, de ſententia & iudicio Imperiali, proſcriptioni ſtatim ſubiectus habeatur. Hic excipiuntur; ſi qui fortè manifeſta vuerra caſtra manifeſtè capiunt: & ſi quæ ibi ſuburbia, aut ſtabula, aliave tuguria præiacent, igne ſuccendunt. Excipiuntur & Iudices, quos in malefactores pœnam iuſtitia exigente exercere contingit. Quòd ſi aliquis in ducatu alicuius incendium fecerit, ipſe proſcriptum pronunciet, ac deinde iuſtitia ſua auctoritate eum proſcribat. Idipſum faciant Marchiones, Palatini Comites,

Lantgraui, & Comites alii, nec alicui eorũ liceat talem abſoluere, niſi domino Imperatori. Quicunque etiam incendiarium in domo ſua ſcienter receperit, & conſiliũ auxiliumve ei impenderit, damnum & iniuriam paſſo pro facultate ſua reſtituat, iudici verò X. libras moneta de illa diœceſi in qua commiſſum eſt, perſoluat: ac do. Imperatori pro voluntate & gratia ſua diſponat. Siquis autem ſuper hac culpa innocentiam ſuam probare vel oſtendere voluerit, cum duobus viris vera culpa in præſentia iudicis ſe expurget. Siquis autem cuiquam impoſuerit, quòd incendiarium receperit, & de hoc ipſum iure voluerit conuenire, hoc nequaquam ei fieri liceat, niſi præſtito primò calumniæ ſacramento. Dominus etiam Imperator proſcriptorum neminem à ſententia proſcriptionis abſoluat, niſi de illicitis primò damnis cum iniuriato componat, & niſi conſciente iudice hoc faciat. Proſcriptum verò, quem pro incendio ſententiam proſcriptionis incurriſſe omnibus notum fuerit, Diœceſanus Epiſcopus, ſi ad ſatisfactionem inobediens extiterit, à communione Eccleſiæ Dei & fidelium Chriſti abiiciat, & extraneum eum reddat, nec eum abſoluat, quoaduſque læſo damnũ reſtituat: & è conuerſo quem Epiſcopus legitimis induciis citatum iuſtitia dictante excommunicauerit, & hoc iudici inſinuauerit, iudex eum banno proſcriptionis condemnet, & nec prius eum abſoluat, quàm coram Epiſcopo de his pro quibus condemnatus eſt, ſatisfaciat. Quod ſi à proſcriptione illa prædicto modo fuerit abſolutus, & Epiſcopo ſuo voluerit obedire, incendiũ primò abiuret: deinde ſit in arbitrio Epiſcopi, qualem ei pœnam iniungat, ad viſitandum ſepulchrum domini, aut limina Iacobi Apoſtoli. Si autem proſcriptus eo, vt dictum eſt, modo abſolui deſiderauerit, do. Imperatori fines Imperii per annum & diem abiuret. Si quis autem à proſcriptione & excommunicatione ſimiliter non fuerit abſolutus, infra annum & diem, vniuerſo iure, honore, & legalitate priuatus habeatur: ita vt ferendo teſtimonio, vel ad iudicãdum, de cetero nequaquã ſit admittendus. Omni quoque feudali iure carebit perpetuò. Item ſi in reiſa alicuius domini, cum ipſo domino cuius eſt reiſa, aliquis fuerit, qui incendium, (vt ſæpius contingit) faciat, dominus ipſe, cuius eſt ipſa reiſa, iurabit ſuper reliquias, quòd non fecerit: conſcientia, vel mandato, vel voluntate ſua. Reum autem abiiciet à ſe, & nunquam recipiet. Quòd ſi illum poſt ſatisfactionem receperit, tenetur vniuerſum damnum, quod ille commiſit, reſtituere. Item ſi contingat

tingat dominum aliquem in villa aliqua hoſpitari violenter; & fortuitu euenerit domum aliquam incendi, & ille, cui ſit damnum, dominum impetierit, quod mandato ſuo, vel voluntate, vel conſcientia ſua factum ſit, damnum damnificato reſtituat. Item ſi incendiarius captus fuerit, & coram iudice negare voluerit, incendium ſe commiſiſſe, ſi fortè notorium non fuerit, per prouinciam Iudex, ſi poſſet eum cum VII. idoneis teſtibus conuincere, capite plectatur. Sed ſi notorium fuerit, nullius requirendum eſt teſtimonium, ſed ſtatim decollandus. Item ſi Caſtellani cuiuſquam domini deſcendentes à caſtro domini ſui, incendium fecerint, domino abſente à prouincia, caſtrum domini propter hoc non erit comburendum: ſed bona incendiariorum, quæcunque extra caſtrum fuerint reperta, comburantur. Poſt reuerſionem verò domini, ſi dominus incendiarium retinere voluerit, & à ſe non repulerit, caſtrum eius ſimiliter erit comburendum. Item ſi proſcriptus propter incendium in aliquam domum confugerit, de qua non poſſit haberi, niſi dominus incendatur, propter hoc incendium non erit quis incendiarius, ſed damnum pro incendio reſtituere debet. Item ſi incendiarius ſuper caſtrum aliquod agitatus confugerit, & dominus, cuius eſt caſtrum, fortaſſis dominus vel vaſſallus, vel conſanguineus fuerit, dominus ille non debet eum perſequentibus repræſentare, ſed iuuabit eum à caſtro in ſyluam, vel aliàs, vbi ſecurus ſibi videatur. Quòd ſi nec dominus, nec vaſſallus, nec cognatus fuerit, perſequentibus eum ſtatim repræſentet, vel cum eo in eadem culpa ſit. Statuimus etiam, & eodem firmiter edicto ſancimus, vt quicunque alii damnum facere, aut lædere ipſum intendat, tribus ad minus antè diebus per certum nuntium ſuum diffiduciet eum. Quòd ſi læſus diffiduciatum ſe fuiſſe, negare voluerit, nuntius idem, ſi viuus eſt, iuret quòd contradixerit ei ex parte domini ſui, loco & tempore deſignato. Si mortuus eſt nuncius, iuret dominus, iunctis ſibi duobus viris veracibus, quòd contradixerit ei, nè dolo mediante de fide violata, quis valeat inculpari. His ſancientes adiicimus, vt quicunque treugas alicui dederit, niſi ibi determinatum & exceptum fuerit, quo tenore ſeruet, vel non ſeruet eas, contradicere eis ante terminum ſtatutum, nequaquam poſſit. Quod ſi fecerit, vt violator fidei iudicetur. Item qui nuntium aliquem pro eo quòd contradicturus mittitur, læſerit,

fidem ſuam violauit, & de cetero omni honore ſuo carebit, & in poſterum nullus ei contradicet. De filiis quoque ſacerdotum, diaconorum, ruſticorum, ſtatuimus ne cingulum militare aliquatenus aſſumant: & qui iam aſſumpſerunt per iudicem prouinciæ à militia pellantur. Quod ſi dominus alicuius eorum eum in militia contra iudicis interdictum retinere contenderit, dominus ipſe iudici in X. libras condemnatur: ſeruus autem omni iure militiæ priuatur. Statuimus, vt ſiquis vineas aut pomaria exciderit, præſcriptioni et excommunicationi incendiariorum ſubiiciatur. Vt autem hæc tam vtilis ordinatio omni tempore rata permaneat, et eo quo dicta eſt tenore inconuulſa conſiſtat, eam legibus prædeceſſorum noſtrorum Imperatorum, atque Regum iuſſimus interſeri, et perpetuo iure ſeruari. Cui ſi quis auſu temeritatis contraire præſumpſerit, Dei omnipotentis, et noſtræ perpetuo indignationis ſit reus. Fiat, fiat. Actum Nurembere, in præſentia Principum, conſilio & conſenſu eorum. Anno incarnationis M.C.LXXXVII. III. Kalend. Ian.

COMMENT.

De hac conſtitutione Abbas Vrſperg. ſub anno M.C.LXXXVII. ita ſcribit: Eo anno Fridericus Imperator, iam cruce ſignatus conuentum Principum apud Nurimberc coadunauit: vbi de pace terræ diſpoſuit, & in literas redigi iuſſit: quas literas Alemanni, vſque in præſens *Fridebrief*, id eſt, literas pacis vocant: nec aliis legibus vtuntur, tanquam gens agreſtis & indomita.

Imperatoris Friderici I. De pace Conſtantiæ. Suprà in lib. Feud. 2. titulo 2.

Imp. Friderici II. Conſtitutio de priuilegiis Eccleſiaſticis, & aliis capitulis. Supra lib. Feud. 2. tit. 59.

Imp. Henrici VII. Conſtitutio de rebellibus, & infidelibus. Suprà lib. Feud. 2. tit. 61.

Sequuntur leges de Duello.

Imp. Otthonis IIII. Conſtitutio de Duello, ex Lombardæ lib. 2. tit. 54.

§. I.

ANtiquis eſt conſtitutum temporibus, vt ſi chartarum inſcriptio, quæ conſtabat ex prædiis, falſa ab aduerſario diceretur, ſacroſanctis Euangeliis tactis, veram eſſe ab oſtenſore chartæ probabatur, ſicq; prædium ſine deliberatione iudicium

cium vendicabat: qua ex re mos deteſtabilis in Italiā, improbúſque, non imitandus inoleuit, vt ſub legū ſpecie, iureiurando acquireretur, qui Deum non timendo, minimè formidaret periurare.

§.2.

Tempore ergo quo piiſſimus Rex Otho Romæ vnctionem ſuſcepit imperij, reſidente in Synodo ſumma & vniuerſali, Papa domino Iohanne XIII. anno, ab Italiæ proceribus eſt proclamatum, vt Imperator ſanctus (mutata lege) facinus indignum deſtrueret, per quod, etſi corpore quidem diues fieret, anima pereunte, pauper in æternum maneret. Iudicio itaque domini Papæ, & piiſſimi Auguſti, expectatum eſt vſque ad illam Synodum, quæ paulo poſt intercapedinem habita eſt Rauennæ.

§.3.

Cúmque ibidem ex eadem re proclamatio repeteretur, ob quorundam Procerum abſentiam, vſque ad id tēpus eſt expectatum, quo glorioſiſſimi Othonis Regis Otho glorioſiſſimus filius, & Conradus Burgundiæ Rex, Italiam properantes, Veronæ colloquium cum omnibus Italiæ proceribus habuerint. In hoc itaque cùm ab omnibus Imperiales aures magis quæſtionibus pulſarentur, vt mutata lege fraudem hanc tam diram ab Italia tolleret, conuenientibus ceteris, conſentientibus, legem huiuſmodi ſecundum inferiora promulgauit Capitula.

§.4.

De prædiis, ſi contentio emerſerit, & vtraque pars ſine altera cum chartis ſeu deſcriptionibus, prædium ſibi vendicare voluerit, vt veritas ita decernatur: ſin autem, ſecundum priora Capitula determinetur, edicimus.

§.5.

De Eccleſiarum rebus, vt per Aduocatos fiat, ſimiliter iubemus.

§.6.

De inueſtitura prædij, ſi contentio fuit, vt per pugnam decernatur, edicimus.

§.7.

Siquis per ſeipſum aut per ſuum nuntium quicquam alicui depoſuerit, & depoſitum cupiditate victus negauerit, ſi xx. ſol. precium fuerit, vt per pugnam decernatur, edicimus.

§.8.

Siquis dixerit, quod per vim de prædio chartam alicui fecerit, per pugnam decernatur, edicimus.

§.9.

De furto aut ſchalco, ſi vltra ſex ſol. fuerit, ſimiliter vt per pugnam veritas inueniatur, præcipimus.

§.10.

Quacunque lege, ſiue etiam Romana, in omni Regno Italico ho-

mo vixerit, hæc omnia, vt in his Capitulis per pugnam decernimus, obſeruare præcipimus: ita tamen, vt ſi quem eorum iuuenilis aut decrepita ætas, ſeu infirmitas pugnare prohibuerit, liceat ei pro ſe pugnatorem ponere. & alter ſimiliter faciat.

§.11.

Si ſeruus propter appetitum libertatis liberum ſe vocauerit, liceat domino, ſi ſibi melius viſum fuerit, propter difficultatem approbationis, inſidioſe aut per ſe aut per ſuum campionem dare, ſi morbus, aut ætas eum pugnare prohibuerint.

§.12.

Vt Eccleſiæ, ſeu Comites, & viduæ, lites ſuas de his, quæ in ſupradictis Capitulis continẽtur, per cõſimiles aduocatos per pugnam diri mant. Ceteri verò natura liberi, ſecũdum legem priſtinam, per ſemetipſos reſpondeant, & determinent.

De pugnis ſublatis.

Imperatoris Friderici II. ex Neapol. Conſtitut. 2. tit. 32.

Proſequentes beniuolum noſtræ voluntatis propoſitum, quo pugnas à noſtra Rep. præterquam in quibuſdam paucis admodum caſibus præexceptis, præuidimus ſubmouere, ingerente ſe caſus præſentis materia circa Frãcos, qui perſonarum ſuarum, plurimarúmque rerum ſuarum omnium aut maioris partis earũ fortunam in monomachiam, quæ duellũ vulgariter dicitur, reponebant, quod de eis Celſitudo noſtra prouiderit ſtatuendum, cõſtitutione præſenti manifeſtiſſime declarantes. Prædictum igitur probationis modum, per pugnam videlicet, quo, iure Francorum, viuentes vtebantur, tam circa principales perſonas eam ſibi inuicem offerẽdo, quàm circa perſonas teſtium inuicem, productorum tam in ciuilibus quàm in criminalibus cauſſis, de cetero volumus eſſe ſublatũ. Sed ſi Francus aliquis à Franco, vel etiã Langobardo ſuper aliqua quæſtione ciuili vel etiam criminali extiterit impetitus, per probationes teſtium, vel inſtrumẽtorũ, & ſimilium, per quos poſſet plene probari veritas, conuincatur: probationes verumtamen teſtium pro perſonarũ qualitatibus videlicet, & cauſſarum volumus eſſe à modo pinguiores. Præſtituẽtes in primis quòd, nullus angararius, vel villicus, ſeu quicunque villanus, qui in villis & caſalibus habitat, & poſtremò nullus vilis conditionis contra Comites aut Barones, aut etiam ſimplices milites capitaliter accuſatos, vel de perſonæ conditione, vtpote de homagio, aut de omnibus bonis, ſeu maiori parte eorum, vel etiam de vno caſtro conuentos in teſtem poſſit induci, aut inductus cõtra prædictos fidem aliquam, in iudiciis vel arbitrio, vel extra iudicia in contractibus, ſeu quaſi contractibus, fidẽ aliquam faciat, ſed perinde habeatur, ac ſi non eſſet inductus: ſed contra prænominatas perſonas, milites tantummodo & burgenſes bonæ & honeſtæ opinionis inducantur in teſtes: contra quas nulla omnino pu-

gna

gna de cetero offerri valeat ab eiſdem: numerum etiá teſtium in prædictis perſonis & cauſſis volumus eſſe maiorem, videlicet vt cótra Comitem criminaliter accuſatú, vel de ſtatu perſonæ, aut de omnib. bonis ſuis, vel de maiori parte bonorú, ſeu etiam ad caſtrum cóuentum, duo Comites fidem faciant, vel quatuor Barones, aut octo milites. & ſic per conſequentiam xvj. burgenſes probationem plenam inducant. & ſic gradatim contra Baronem duo Barones, aut loco duorum Baronum quatuor milites: & vice quatuor militú octo burgenſes: Et idem in milite, prout inferioris gradus ſe habeat códitio, inducatur in teſtes. Pauciores autem numero in perſonis prædictis & cauſſis nullá omninò fidem inducant, & contra prædictos aut plures nulla omnino pugnæ probatio vendicet ſibi locum.. In omnibus tamen prædictis crimen læſæ maieſtatis excipimus: in quo omnium accuſatorum teſtium ſit conditio exæquata. Militaribus tamen priuilegiis in omnibus ſupradictis & aliis cauſſis & caſibus, in quibus prærogatiuæ militú aliquid indulgetur, eos tantummodo milites vti volumus qui honorem dignitatis militaris, & onus decenter obſeruent in equis & armis videlicet, & aliis militatibus ſignis quibus Barones & milites condecet decorari. Conſuetudiné autem quæ in quibuſdá Regni partibus obtinebat, per quam hi qui Franci non ſunt, ſed iure communi cenſentur, teſtibus contra ſe productis in quocunque iudicio poſſint pugná offerre, funditus extirpamus: ſcilicet perſonarum & cauſſarum diſtinctione ſeruata in eorum cauſſis, iuxta nouæ conſtitutionis noſtræ ſtatuta iuſtitia præuia & equitate ſeruata ad diffinitiuam ſententiam procedatur.

In quibus caſib. pugna locum non habeat.

Eiuſdem de eodem: ex lib. 2. tit. 33.

Monomachiam, quæ vulgariter duellum dicitur, paucis quibuſdam caſibus exceptis, inter Barones Regni noſtræ ditioni ſubiectos in perpetuú volumus locum non habere: quæ non tam vera probatio, quàm quædá diuinatio dici poteſt, quæ naturæ non cóſona, à iure communi deuiás, equitatis rationibus non conſentit. Vix enim aut nunquá duo pugiles inueniri poterunt ſic æquales, vt vel in totum nó ſit alter altero fortior, vel in aliqua parte ſui vigore maiori & potiori virtute, vel ſaltem ingeniis alter alterum non excedat. Ab huius autem ſanctionis humanitate præcludimus homicidas, qui beneficio vel quolibet genere furtiuæ mortis aliquem alium extinxiſſe dicuntur, in quibus etiam à pugnæ probatione non permittimus inchoari. ſed per probationes ordinarias, ſi ſuperſint aliquæ, procedi primò debere iubemus: & denique officio curiæ ſubtili prius inquiſitione præmiſſa, ſi per probationes aliquas vel per inquiſitionem plenè non poterit facinus comprobari: tunc demum ad pugnæ iudicium iudiciis præcedentibus deſcendatur; quæ omnia per officium iudicis prouide cognoſcentis volumus explicari, vt inquiſitionis probata caute & diligenter

diſcutiat: & ſi probatum non inuenerit, vt eſt dictum, offerendi pugnam licentiam tribuat accuſanti, nullo ex eo quod ipſe ex officio ſuo fecit, accuſatoris iuris præiudicio generando. Si tamen accuſator in crimine prius offerat ſe probare per teſtes, & in eorum probatione deficiat: tunc inquiſitionis & pugnæ probatione minime locum habente, reus qui nocens non conuincitur, & præſumitur innocens, abſoluatur. quod ius inter omnes tam Francos quàm Langobardos, & in cauſſis omnibus volumus eſſe commune. Satis enim militibus & nobilibus Regni noſtri, probationum impugnationes prouidimus, & aliis etiam qui poterunt pugnam offerre, prout nouella conſtitutione noſtra euidentius eſt ſtatutum. Crimen etiam læſæ maieſtatis excipimus: in quo infrà ſcriptis Capitulis pugnæ iudicium reſeruamus. Nec mirum ſi læſæ maieſtatis reos fortius homicidas furtiuos atque veneficos pugnæ ſubiicimus, non tam iudicio quàm terrori: non quòd in ipſis noſtra ſerenitas iuſtum æſtimet, quod iniuſtum in aliis reputauit: ſed quòd in eorum pœnam, & aliorum exemplum publice in conſpectibus hominum ſub tremenda probationis ſpecie tales conſtitui volumus homicidas, qui occultas atque furtiuas inſidias vitæ hominum, quos ſola poteſt creare diuina potentia, parare minime timuerunt. Eos enim extra omnes modeſtiæ terminos ſtabilimus, qui aduerſus ſecuritatem noſtram, per quam omnibus aliis præſtatur ſecuritas, moliri aliquid non verentur.

De qualitate & ætate pugnatorum.

Eiuſdem de eodem ex eodem lib. tit. 40.

Cõſuetudinem prauam, & à tramite rationis cuiuſlibet alienã, quæ in Regno noſtro obtinuit hactenus, funditus extirpantes, ſtatuimus vt is qui alij pugnã obtulerit, in his caſibus in quibus eſt pugnæ iudiciũ reſeruatum, iuxta conditionem & qualitatem ipſius pugnare debeat, quam cõuincere per oblatã pugnam intendit, non vt olim ad electionem illius qui ipſam pugnã obtulerit, fieri debere. Præmeditari nãque deberet primitus accuſator, & ſecum perpenſa deliberatione penſare, quis & qualis conditionis exiſtat is cui pugnam intẽdit offerre: & reus qui fauorem à iure promeruit, & præter ſpem omnẽ ad pugnæ diſpendium aduocatur, cùm ſe defendat ab alio propulſatus, ſuæ defenſionis modum non debet admittere eum, qui antequã veniret ad pugnã, conſilio forſitã fraudulẽto tractauerat impugnationis ſpecie omnẽ veritatẽ aliquãdo cõfundere valeat accuſatũ. Sed ſi miles fuerit is qui pugna impetitur, & eques ſe voluerit defendere, aduerſarius eius quãuis miles non ſit, eques ipſum impugnet. E contra ſi pedes fuerit is qui ſe defendere nititur, licet is qui pugnã obtulerit, fuerit miles, nõ vt miles, ſed vt quilibet alius pugil accuſatũ impugnet. Defendentis nanq; debet eſſe electio, qualiter melius ſe defendere valeat ab alio impetitus. Illud etiã præſenti ſãctioni duximus annectẽdũ, vt ſi is q pugnã obtulerit læſus

fuerit

fuerit in aliqua parte ſui corporis, præterea is qui pugna impetitur in nullo ſe defendere auxilium minorabit. Ceterùm, ſi impetitus forte ſit læſus in quacunque parte corporis, quæ neceſſaria ſit ad pugnam is qui eam obtulit, in ea parte ſe debilitare debebit, in qua debilitatus eſt cui duellum offertur: veluti, ſi vnum tantùm oculum hábeat impetitus: is qui pugnam offert, aliquibus diebus anteà illum oculum appoſito aliquo ſibi claudet, in quo pati dignoſcitur accuſatus. ſimiliter & in digitis & in membris aliis hoc volumus obtinere, iuxta proborum virorum conſilium, & diſcretionem prouidam iudicantis. Nec illud prætermittẽdum vidimus quod neceſſariò gratiam noſtræ benignitatis expoſcit, vt qui ætatis annum ſexageſimum tetigerunt, & qui nondum viginti quinque annorum curricula impleuerunt, per ſe pugnare minime teneantur: ſed poſſint ad defenſionem ſuam, nõ cùm alios impetunt, ſubiicere campiones: ne vel ætates, in altero naturali frigeſcente calore: vel iuueniles virtutes, in altero robore non impleto: nõ tam in certo, quàm periculoſo pugnæ iudicio, quod eſſet aſperrimum, relinquamus.

Philippi Pulchri Francogalliæ Regis Conſtitutio de Duello: ex Guidopapii Deciſ. 617.

Philippus Dei gratia Rex Franciæ. Antehac propter bellorũ externorum rationẽ, optimũ factu iudicauimus interdicere ciuibus noſtris contentionibus omnibus, ac duellis, & priuatis prœliis. Sed cùm improbi quidam ea lege noſtra ad maleficia & cædes abutantur, propterea quod legitimo teſtium numero coargui & conuinci non poſſunt: ſancimus, vbi cædem, aliúdve maleficium capitale (furto excepto) factum eſſe conſtabit, cuius auctor conuinci teſtibus non poſſit, argui tamen indiciis, præſumptionibus & ſuſpitione poſsit, tum, vt duello prouocare, eiúſque rei nomine pignus poſtulare liceat. Verùm eius poteſtatẽ hac lege permittimus, duntaxat iis in locis ac ciuitatibus, in quibus duellorum vſus ante ſuperius illud edictũ noſtrum frequẽtabatur. Quòd ſi qua ante hanc legem promulgatam facinora in iudicium & quæſtionem vocata ſunt, eorum nomine duella proponi vetamus, eorúmque diſceptationem iudicum fidei ac religioni permittimus, neque aliorum maleficiorum nomine duelli committendi poteſtatem facimus, niſi quæ commiſſa fuiſſe liquidò conſtabit. Lutetiæ Pariſior. XIX. Kal. Iul. anno M.CCCVI.

Ex libro primo Speculi Saxonici, Artic. LXIII.

Qui duellum indicere voluerit ſibi in generatione coæquali, is iudicem petat, vt ſibi de iure liceat ſuum comprehendere, ſeu inuadere violatorem, quem ibi proſpiciat conſtitutum, cùm hoc ei licere fuerit pronunciatum, tunc interroget, qualiter eum comprehendere debeat,

vt ei

vt ei proficiat in iure ſuo: pronuntiabitur, quòd manſuete in ſui ſuperiori foramine veſtimenti: poſtquam eum ſic comprehenderit, & eundem cum licentia dimiſerit, quo pacto id acciderit actor debet enodare. hoc tamen cum interlocutione, vel in continenti eſt faciendum. Tunc tenetur eum primò incuſare, quòd ipſe pacem in eo violauit in via Regia, aut in villa, aut vbicunque hoc factum ſit debet ediſſerere, ac declarare. Secundò accuſabit eum, quod ipſe ei talem iniuriam & plagas appoſuit, quas poterit demonſtrare per vulnera: & ſi ſanata fuerint, per cicatricem. Prætereà acccuſabit eum, quòd ſe in tantum ſuis rebus deprædauit, vt meritò pro his alicui duellum inferatur. Iſtæ tres violentiæ & querelæ ſunt ſimul ab eo proponendæ: ita vt ſi ſimul eas non propoſuerit, eius duellum euaneſcat. Vlterius tandem dicat: Ibi ego eum perſonaliter vidi perſonalem, & eum cum iudiciario clamore infeſtaui: quæ ſi faſſus fuerit, placeat: ſi verò negauerit, ego eum vincam: ſicut terræ incolæ vel banniti, ſi Regalis bannus in eo loco exticerit eſſe, iuris promulgabunt. Poſthac reus petat actionis varendam, quæ ei eſt facienda. Licite tamen poteſt quis actionem ſuam ante varendæ præſtationem in ſtatum perducere meliorem. Poſt varendam factam, reus ille ſuam præbeat innocentiam, quæ eſt iuramentum & duelli acceptatio, ſi fieri poteſt: puta ſi mutilatio non interceſſit. Quilibet homo poteſt duellum ſibi in generatione deteriori: ſed non deterior meliori denegare. Negare etiam poteſt quis duellum, ſi poſt meridiem ei inferatur: niſi prius fuerit initiatum. Iudex verò clypeum cum gladio reo, ſi indiget, ordinabit. Duellum etiam vnus litigantium cognatus, ſi ipſi inuicem ſunt cognati poteſt prohibere. Si met ſeptimus ſuo iuramento tantam inter eos eſſe cognationem, vt de iure inuicem certare non debeant, manifeſtet. Iudex cuique duos præbere debet, qui videant, quòd ſecundum conſuetudinem præparentur quantum voluerint de corio & linteo induant, dum tamen frontes, id eſt capita atque pedes permaneant enudati. In manibus non niſi ſimplices habeant chiroteeas: nudum in manu quilibet habeat gladium: & cum vno vel pluribus ſecundum cuiuſque arbitratum præcingatur: clypeum ligneum corio tectum, & non niſi vmbonem ferreum in manu ferant, & vnam tunicam induant, cuius manicæ vſque ad cubitum ſe extendant. Iudex circulo pacem, ne quis eos impediat, debet ſub pœna capitis demandare. Cuilibet eorum iudex vnum qui arborem ſeu phalangem eius ferat, ordinabit qui ferentes neminem eorum vllatenus impediant. Sed ſi eorum quis ceciderit, vel vulneratus fuerit, vel arborem petierit, idque Iudex conceſſerit, arborem interponant. Poſtquam

circulo

circulo eſt pax nunciata, tunc petere debent circulum ſibi à iure licentiari, quem ei iudex licentiabit. De vaginis ferrũ auferant, niſi hoc eis à iudice concedatur. Ante iudicem accedere debent præparati, & iurare, actor videlicet, quòd illa accuſatio vera ſit: & reus, quod innocens ſit, vt ſic eos Deus adiuuet in ſuo duello. Splẽdor ſolis eis diuidatur, quando procedunt. Si reus vincitur, condemnatur: ſi verò vicerit, donata ſibi ab actore emenda, & iudici mulcta, abſoluetur. Actor in circulum prior veniat. & ſi reus venire protraxerit, iudex eum debet tribus vicibus per præconem de domo in qua præparatur, adhibitis duobus bannitis, euocare. Quòd ſi in tertia vocatione non venerit, actor ſurgendo ſe debet duello præſentare: & verberando contra ventum, eum ſuperabit in querela contra eum propoſita. Ac iudex eum, tanquam Duello eſſet ſuperatus, condemnabit.

Sequuntur Capitula LII. de Iure Feudorum, ſumpta ex lib. Iacobi Ardizonis.

I.

SVmmopere mãdare curamus, vt ſi quis aliquem de beneficio inueſtiuerit, quòd ille qui inueſtitus fuerit, non poteſt per propriũ vendere, nec pro leuiſſima re locare, nec infeudare, niſi maiorem partem apud ſe retinuerit. & ſi in deſperatione filiorum fuerit, nulla ratione nec quolibet modo dare poteſt. Quæ omnia ſi facta fuerint, nullius momenti erunt, & eo defuncto omnia ad priorem dominum reuertuntur. Et ſi dominus conqueſtus fuerit paribus, pares auditis rationibus, intra anni ſpatium expedire faciant. Vaſſallo non faciente ſatiſdationem, domino dẽt poſſeſſionẽ, ſaluis ſuis rationibus: niſi diffinitiuam promuerint ſententiam.

II.

Feuda Scutiferorum, vt ad libitum dominorum poſſint adimi, rationis non eſt: dum tamen ſeruiant ſecundum laudationem curiæ.

III.

Vt inter conditionalia, & non conditionalia aliqua ſit differentia, dicimus, quòd ſi quis alicui dederit beneficium conditionale (vtpote quæ dantur propter habitationem) deſerta habitatione bẽneficium amittetur. & etiam cùm certo conſtituuntur ſeruitio, non dato ſeruitio, non poterit retineri beneficium.

IIII.

Quoniam de fidelitate mentionem fecimus, ſuper ea aliquid ſummatim deſpiciamus. Si beneficium eſt ſine fidelitate, & vaſſallus aliquid quod ſit contra ſuum dominum fecerit, amittat beneficium laudatione pariũ. in hoc idem dicimus in iis qui fidelitatem iurant. Si cui militi fidelitas requiſita fuerit à domino, dominus ſecũdum quoſdã, librum militi oſtendere debet, & miles eam facere debet, vel parium laudationi ſtare

ſtare intra annum: quod niſi factum fuerit, miles ſecundum quoſdam de beneficio damnari poteſt: quod contra præceptum domini Lotharij Regis Papiæ datum videtur. Librum autem quod vaſſallo oſtendi ſoleat, non neceſſitate fieri, ſed voluntate. Eſt enim quoddam ſignum requiſitæ fidelitatis, memoriæ cauſſa. Euenit aliquando vt vaſſallus dicat, domino ſe facturum fidelitatem, quam pares laudauerunt: tunc non perdit beneficium, ſi ſtat per dominum, quòd faciat curiam. Qui fidelitatem iurant, ſi voluntate vtrorumque ſeparatio facta fuerit, fidelitas finitur: ſi ſua voluntate vaſſallus, vel iudicio parium feudum dimiſit, fidelitas durat.

V.

Cùm plures fratres vaſſalli paternum habent beneficium: donec illud indiuiſum poſſident, vna fidelitas, & vnum ſeruitium domino fieri debet. Si verò partitum fuerit, quot partes, tot erunt fidelitates. Seruitia vero non pro partibus, vt vnum primum, videlicet grauiora, ſed pro quantitate beneficij moderanda. Plures autem domini, & ſi feudum intra ſe diuidant, nullo modo niſi vnam fidelitatem ex feudo habere poterunt. Seruitium vero omnibus non grauitate, ſed moderamine faciendum eſt.

VI.

Cùm feudum hereditarium vni ex coheredibus propria culpa aufertur, à paribus per iudicium, ceteris non præiudicat. Hoc autem ita intelligitur, vt viuo eo, vel ſuis heredibus, feudum ad ceteros venire nõ intelligatur.

VII.

Si contentio fuerit inter dominum & vaſſallum, & dominus habuerit aliquam rationem contra vaſſallũ, & vaſſallus contra dominum: vaſſalli ratio prius diſcutiatur, quoniá pares maiorem iuriſdictionem habent, de ſuo pari, quàm de ſuo domino.

VIII.

Generaliter verum eſt in feudis dominos de euictionibus teneri: at ſi quis ſciens inueſtituram alterius beneficij acquiſierit, eo euicto, nullam aduerſus dominum, vaſſallum actionem habere dicimus: quoniam in acquirendo malam habuit fidem.

IX.

Vnum quidem non minus vtile, ſed ſatis congruum ſuperioribus aduerti, & ex comprobato vſu in ſcriptis bono arbitrio reducere procuraui. Si quis igitur pro vice dominicaria, vel villicaria, & vt dicam, pro decania, vel aliis quibuſcunque angariis, feudum quod impropriũ eſt acceperit, niſi ſpecialiter hoc actum ſit inter contrahentes, id eſt, nominatim feudum cum honore feudi, & ita vt non liceat domino auferre, quod datum fuerit, etiam ſi adminiſtratio illi auferatur: quod datum penitus ablata adminiſtratione ſine omni obſtaculo auferri liceat. Si autem quod ſuperius dictum eſt probare conetur, quodammodo poſſidere

poſſidere vaſſallum à quibuſdam credatur, non iureiurando decidi oporteat, ſed teſtibus vel inſtrumento aliiſve legitimis probationibus cauſa firmiter approbetur.

X.

Si qua contentio de beneficio inter aliquos (prout ſępe fieri ſolet) orta fuerit, ſi vnus dominus vel loco domini habeatur, & alter vaſſallus vel loco vaſſalli habeatur: ſi per pares ſecundum vſum Regni iudicium vẽtiletur, primò de ſuo recto beneficio inueſtiri debet. & ſi poſſeſſio aliqua perturbata fuerit, modò reſtitui debet.

XI.

Si alter ex fratribus qui paternum habeat beneficium, ſuam portionem dederit domino vel alicui extraneo: dominus vel extraneus tamdiu teneat ſine præiudicio, quamdiu ille qui dedit, heredem maſculum habuerit: ſi verò ſine herede deceſſerit, alter frater ſi vixerit, vel eius heres ſine vllo obſtaculo, & temporis præſcriptione beneficium, quod hereditarium eſt, vendicet à quocũque poſſidente. Hoc idem dicimus & ſi fratres fuerint, & alter ab altero ex fratribus acquiſierit: hoc enim veriſſimum ex vſu comprobato didicimus.

XII.

Quoddam ſui traditum recordationis cauſſa in ſcriptis ponere procuraui: Si quis igitur habens filium, ipſum per dominum inueſtire fecerit, niſi nominatim cum domino pactus fuerit, vt ſi filius deceſſerit ante patrem quòd feudum ad patrem reuertatur: dicitur, defuncto ante patrem filio, patrem carere beneficio. & domino acquiri beneficium.

XIII.

Si maritus de feudo ſuæ vxoris inueſtiatur ea abſente, niſi nominatim quaſi gerendo vxoris negotium inueſtiatur: ſibi acquirit feudum ea ſciente vel iubente: Si verò vterque inſimul inueſtiatur, pro parte ſibi proficiunt: niſi cum iam dicta diſtinctione factum fuerit. Et dicimus etiam, vt ſi vnus ante alterum ſine herede deceſſerit, quòd alterius pars domino acquiratur.

XIIII.

Vnum quidem ſatis vſitatum dicimus, quòd ſi aliquis deceſſerit, nullo in feudo relicto herede, ius feudi ad dominũ pertinere dicimus: fruges autem extantes non ad dominum, ſed ad filias ipſius vaſſalli, vel etiam ad vxorem eius pertinere: & hac ratione creditor eas retinere poteſt, licet pignus habere non poſſit: & hoc cũ diſtinctione Imperialium conſtitutionum.

XV.

In beneficiis vt in ceteris contractibus præſcriptiones currere, ſatis humanum & rationi congruum videtur. Si quis ergo feudum alienum bona fide ab aliquo iuſta traditione acceperit, licet dominus non ſit, cùm verus dominus in traditione putetur, longi temporis præſcriptione ius ſibi acquirit. Si verò malam fidem habuerit, nulla ſe poterit tueri præſcriptione, nec etiam de euictione agere poterit.

XVI.

De ingreſſu curiæ à quibuſdam varia ac diuerſa putantur: nos autem, quod ſepius ac rationabiliter in multis curiis & ciuitatibus intelleximus, in ſcriptis, bonæ recordationis cauſſa, inſerere procurauimus. Quicunque igitur beneficium per inueſtituram acquiſierit ſine poſſeſſionis traditione, pares ad inueſtituram habeat, vt pro ipſo veritas diſcernatur, cùm controuerſia inde fuerit. Sane ſi poſſidet, aliis quibuſdam adiuuetur adminiculis. Veruntamen quia milites inopes vaſſalli ſunt, per teſtes vel per breue teſtatum probatio ſatis competés eſſe dignoſcitur.

XVII.

Beneficia conditionalia, quæ in maioribus curiis à veteri tempore eſſe noſcũtur: vtpote Patriarcharum, Archiepiſcoporũ, Abbatum, Abbatiſſarum, Ducum, Marchionum, Comitũ, Capitaneorum, ſiue etiam maiorum Valuaſorum, ſi duobus, tribus, vel deinceps aliis dãtur vaſſallis, tacitæ conditiones eum ſequuntur: niſi nominatim in ipſis traditionibus ipſæ conditiones excipiantur. Hoc idem etiam de his conditionibus, quæ nouiter conſtituuntur ad harum ſimilitudinem, veriſſimum fore ſapientibus placet.

XVIII.

Si duo fratres in heredes maſculos & fœminas de beneficio inueſtituram acceperint, altero decedente filia relicta, neptem cum patruo ad feudum venire dicimus: cùm vnuſquiſque fratrum ſuæ ſoboli bene conſuluit. Si enim frater ſuus ſine vlla progenie deceſſerit, feudum non ad ſuperſtitem, ſed ad dominum perueniet: niſi pactum de ſucceſſione factum foret.

XIX.

Beneficium intelligitur de veteri & nouo: & cùm de veteri ſit inueſtitura, ſatis ſit ſi de recto beneficio fiat inueſtitura. hæc autem inueſtitura ab vnaquaque perſona fieri poteſt, ſiue ſeculari, ſiue Eccleſiaſtica. Si antiquitus eorum conſuetudo fuerit, hæc ſecundum quoſdam, & à fœmina, & à minore quindecim ann. fit. De nouo ſi fiat inueſtitura, nominatim & de certa re oportet fieri. hæc inueſtitura à muliere ſecũdum quoſdam non valet: quibuſdam valere plus. quæ ſententia mitior eſt. A minore autem XVIII. annorum non valet: hoc minoribus ann. XXV. aſſeritur, vt quibuſdam placet. A prælatis Eccleſiarum verò tradi, & legitime dici poteſt iure, vt valeat inueſtitura, dum tamen diſſipator videri non poſſit: quod ſi aliter intelligeretur, nullum beneficium ab Eccleſiaſticis perſonis datum, retineri poſſet. Dicitur etiam, quòd ſi coniunctæ perſonæ gratia, vel etiam alicui alteri tale dedit feudum, quod duos conſimiles vaſſallos acquirere poſſet, inutile eſt beneficium.

XX.

Quicunque paratus eſt facere bene fidelitatem domino ſuo, prout pater fecerat fidelitatem patri vel anteceſſori domini, dum tamen hæc bona

bona fide dicat,& non doloſe:ſed iuſto errore omnino condẽnari nõ poteſt. Cùm enim controuerſia eſt inter ipſos: per antiquitatem feudi, vel per breue teſtatum, vel per teſtes, domino incumbit probatio, alioquin per vaſſallum veritas inquiratur.

XXI.

Quoddam ſatis bene diſpoſitũ ad vtilitatem, & ad pernitioſam calliditatem deſtruendã in ſcriptis inſerere curauimus. Quidã miles bina beneficia à duobus dominis, prout ſolitum eſt, acquiſiuit: qui decedens duos reliquit filios, qui paterna beneficia inter ſe diuidentes, alter eorum ſuo domino pro beneficio quod ad eum venit, fidelitatem, nullo antepoſito, ſicut pater fecerat, fecit. Alter verò frater alteri domino ſimiliter pro ſuo beneficio, quia alium nullum dominum habere videbatur, nullo antepoſito, fidelitatem fecit: defuncto poſteriore fratre ſine filiis vtrunque feudũ in vnam, vt prius, venit perſonam: & ſic dominus talẽ fidelitatẽ quęrit qualẽ frater eius fecerat: quas altercationes amputãtes, dicimus, illud, quod frater fecit, nihil ſuperſtiti obeſſe, licet in ſecundam & tertiam generationem, & vſque ad infinitum peruenerit.

XXII.

Quòd nomine gaſtaldiæ vel guardiæ in feudum datur, ablata gaſtaldia vel guardia, iure auferri poteſt.

XXIII.

Quidam dominus habens beneficium reliquit duos filios, & vnuſquiſque ipſorum habuit duos vel tres filios: Vnus illorum fratrum deceſſit, vna tantùm filia relicta: portionẽ illius non ad omnes ſuperſtites, ſed ad patruos illius & ſuis poſterioribus pertinere dicimus.

XXIIII.

Si quis acceperit inueſtituram alterius beneficij, inutilis eſt hæc inueſtitura: & qui ſciens hoc agit, de euictione agere non poteſt.

XXV.

Inter dominum & vaſſallum nulla fraus debet eſſe. & inde poteſt, accipi: ſi vaſſallus non doloſe ſteterit per annum quærere inueſtituram ſui beneficii, nõ damnabitur: dolus enim abeſt, ſi iuſta cauſa impediente ſteterit, vel etiam cum amore ſeruitium fecerit, domino conſcio. Dicimus autem, vt ſi contra ea quæ in fidelitate nominantur fecerit, beneficio carebit.

XXVI.

Vaſſallus habens feudum, deliquit contra dominum cui iudicatum eſt, agnati cum domino litigant: quidam domino dicunt pertinere: quidam agnato. Dicimus autem ad dominum nõ pertinere, donec aliquis maſculus ex delinquenti vaſſallo ſupereſt: alii vero contrà dicunt.

XXVII.

Si quis inueſtitus de feudo ligio, pro quo contra omnes fidelitatem domino debet, Lucio & Titio ex ſe deſcendentibus filiis ſibi heredibus

XXXIII.

Item ſi quis eo tenore de feudo aliquo ſit inueſtitus, vt in eo ſuccedant fœminæ ſicut maſculi: ſiue feudum id ad certum fuerit datum ſeruitium: ſiue pro eo indeterminate fuerit promiſſum ſeruitium, inueſtito moriente in feudum ſuccedunt pariter & mares & fœminæ: quanquam enim ſuperſtite maſculo, ex eo qui primus feudum acquiſiuit fœminæ excludantur, etſi in maribus & fœminis fuerat acquiſitum (vt in feudis regulariter tradi ſolet) ſermonem tamen inueſtituræ, necnon vim verborum & ſenſum contrahentium intuentes, diſcretionem ſexus in eiuſmodi feudi ſucceſſione non fecimus.

XXXIIII.

Iugales à quodam milite ſimul de eodem feudo inueſtiti fuerant, vt in ſe deſcendentéſque ſuos id haberent. Hi ex ſe filio & filia ſuperſtitibus defuncti ſunt: inter quos feudi quæſtio agitatur: maſculus enim vniuerſum feudum ſibi vindicat: fœmina verò ad parentum feudum pariter cum fratre vocari ſe defendit. quidam pro maſculo, quidam pro fœmina pronuntiant. Eorum qui pro filia iudicant ſententiam ſequendam eſſe cenſeo: cùm filia ex antedictorum iugalium contubernio ſupereſt, ex prædefuncta vxore alio ſuſcepto maſculo, qui conſanguineus ad eam frater ſit. In ceteris, priorum ſententia ſane ſequenda eſt. Quòd ſi ſola ex eo matrimonio relicta filia, nullo ex eo vel alio connubio ſuperſtite maſculo, ab hac luce ſubtracti fuerint: feudum ſcindi, fert prudentum noſtræ ciuitatis opinio: vt dimidiam quidem partem fœmina ſibi acquirat: reliquam verò dominus, aut eius heres accipiat.

XXXV.

Feuda habitationum, niſi aliud ſpecialiter cautum ſit, morte accipientium finiuntur.

XXXVI.

Quæſitum ſcio, dudúmque apud prudentes fuiſſe cauſſam hanc: ſi ſerui, quibus macula ſeruitutis obſtaculo fuerat, libertate donati fuerint: an ad feudi ſucceſſionem valeant aſpirare? Denique poſt magnas varietates obtinuit ſententia, diſtinguentium quo tempore libertatis donum aſſecuti fuerint: vt ſiquidem eo tempore, quo coheres alter, vt pote his conſtitutis inhabilibus, aut dominus, quaſi ad ſe deuolutum vendidiſſet, ab eius ſucceſſione ſint penitus alieni: ne quod legitimè factum eſt, ſuperuenienti facto poſteà retractetur. qui ſi re integra manumiſſi fuerint, in feudum rectè ſuccedere queunt.

XXXVII.

Antiquatum eſſe ipſis rerum experimentis nos ipſi cognouimus, fideles, niſi aliud contractibus pactiones inſertæ deſiderent, dominorum ſumptibus eiſdem ſeruitia miniſtrare. Iuſtum nanque eſt, vt

illi conſequantur ſtipendium quo tempore ſuum commodare repe-riuntur obſequium: præſertim cùm nec quiſquam propriis cogatur impendiis militare: maximè cùm extra ciuitatis ſuæ tentoria ſeruitiis exhibendis eos conuenit fatigari.

XXXVIII.

Gregorius ſeptimus: Siquis Imperator, Regum, Ducum, Marchionum, Comitum, vel quarumlibet ſecularium poteſtatum, aut perſonarum, inueſtituram Epiſcopatuum, vel alicuius Eccleſiaſticæ dignitatis dare præſumpſerit, Eccleſiaſtica communione priuetur.

XXXIX.

Quoniam inueſtituras contra ſanctorum Patrum auctoritatem à laicis in multis partibus cognouimus fieri: & ex eo plurimas perturbationes in Eccleſia, imò ruinam ſanctæ religionis oriri: ex quibus cenſuris religio conturbatur: decernimus vt nullus Clericorum inueſtituras Epiſcopatus, vel Abbatiæ, vel Eccleſiæ de manu Imperatoris, vel Regis, vel alicuius laicæ perſonæ, viri vel fœminæ ſuſcipiat: quòd ſi præſumpſerint, recognoſcant inueſtituram illam ab Apoſtolica auctoritate irritam eſſe, & ſe vſque ad dignam ſatisfactionem excommunicationi ſubiacere.

XL.

Si quis Clericus, Abbas, vel Monachus per laicos Eccleſias obtinuerit, excommunicationi ſubiaceat.

XLI.

Conſtitutiones ſanctorum Canonum ſequentes, ſtatuimus, vt quicunque Clericorum ab hac hora inueſtituram Eccleſiæ, vel Eccleſiaſticæ dignitatis de manu laici acceperit, & qui ei manum impoſuerit, gradus ſui periculo ſubiaceat, & communione priuetur.

XLII.

Maius eſt poſſeſſionem dare, quàm ſit inueſtituram concedere.

XLIII.

Nulla Iuris conſtitutione aut conſuetudinis, vſúſque longæui obſeruantia prohiberi ſciſcitatus, inuenio vaſſallum arctiori, quàm in ſe habeat, lege feudum in alium vbilibet poſſe transferre.

XLIIII.

Longinquitate temporis fit ſæpe, vt non pateat conditio originis. Vnde iam ſtatutum eſt, vt profeſſionem ſuam liberti Ecleſiæ debeant facere: qua profiteantur ſe, & de familia Eccleſiæ eſſe, & eius obſequium nunquam relicturos. His quoque adiicimus, vt quoties curſum vitæ ſacerdos impleuerit, & de hac vita migrauerit: mox cùm ſucceſſor eius aduenerit, omnes liberti Eccleſiæ, vel ab eis progeniti cartulas ſuas in cõſpectu omniũ debent ipſi, qui ſubſtituitur Pontifici, publicare: & profeſ-

profeſſionem in conſpectu Eccleſiæ renouare: quatenus ſtatus ſui vigorem illi obtineant: & obedientia eorum Eccleſia non careat. Sin autem ſcripturas libertatis ſuæ, intra annum ordinationis noui Pontificis manifeſtare contempſerint, aut profeſſiones renouare noluerint, vacuæ & inanes cartulę ipſæ remaneant: & illi origini ſuæ redditi ſint perpetuò ſerui.

XLV.

Liberti Eccleſiæ, quia nunquam eorum moritur patrona, à patrocinio Eccleſiæ nunquam diſcedant, nec poſteritas quidem eorum, ſicut priores Canones decreuerunt: ac ne fortè libertinitas eorum in futura prole non pateat, ipſa quoque poſteritas, ſe ab Eccleſiæ patrocinio non ſubſtrahat, neceſſe eſt vt tam idem liberti, quàm eius progeniti profeſſionem Epiſcopo ſuo faciant: per quam ex familia Eccleſiæ libertos ſe eſſe fateantur, eius patrocinium non relinquant, ſed iuxta virtutem ſuam obſequium ei, vel obedientiam præbeant.

XLVI.

Quicunque fidelium propria deuotione de facultatibus ſuis aliquid Eccleſiæ contulerunt: Si fortè ipſi, aut filij eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Eccleſia ſuffragium vitæ temporis vſu percipiant.

XLVII.

Et Iure, & moribus receptum eſt, vaſſallum clericali ſe militiæ dedicantem, feudum amittere. Scriptum eſt enim in diuinis eloquiis: Miles Chriſti ſeruiat Chriſto: milites ſeculi ſeruiant ſeculo.

XLVIII.

Si quis Epiſcopus ſecularibus poteſtatibus vſus, Eccleſias pro ipſis obtinuerit: deponatur & ſegregetur: omnéſque, qui illi communicant.

XLIX.

Illud per omnia interdicimus, vt nullus Clericus præbendam ſuam ſeu beneficium aliquod Eccleſiaſticum, aliquo modo alienare præſumat: quòd ſi præſumptum olim fuerit, vel aliquando fuerit, irritum erit, & vltioni Canonicæ ſubiacebit.

L.

Quicunque militum, vel cuiuſcunque ordinis, vel profeſſionis perſona prædia Eccleſiaſtica, à quocunque rege, ſeu ſingulari Principe, vel ab Epiſcopis inuitis, ſeu Abbatibus, aut ab aliquibus Eccleſiarum rectoribus ſuſceperit vel inuaſerit, vel eorũ conſenſu tenuerit: niſi eadem prædia Eccleſiæ reſtituat, excommunicationi ſubiaceat.

LI.

Si tributum petit Imperator, non negamus: agri Eccleſiæ ſoluant tributum

tributum. Si agros Eccleſiæ deſiderat, Imperator poteſtatem habet vindicandorum: tollat eos ſi libitum eſt: Imperatori non do: ſed non nego. quia non Eccleſia dari Imperatori: non Pontificalis apex, more capitis Eccleſiæ præeminens, poteſt ſubiici Regibus.

LII.

De his quæ Clerici emerint, vel viuorum donationibus acceperint, conſueta Principibus debent obſequia, vt & annua eis perſoluant tributa, & vocato exercitu cum eis (conſenſu tamen Romani Pontificis) proficiſcantur ad caſtra.

DE VERBIS FEVDALIBVS, COMMENTARIVS

Franc. Hotomani Iuriſc.

A

ABBAS, qui feudum conferre poſſe dicitur, lib. feud. 1. tit. 1. & tit. 14. §. 3. is eſt, qui in Monachorum ſodalitate, ac cœnobio principatum obtinet. qui à Iuſtiniano Archimandrita, à nonnullis Cœnobiarcha, vel Archimonachus dicitur. Iuſt. nou. cxv. §. [illegible]. Sancimus, vt abbas, ſiue Archimandrita ſingulis monaſteriis præponatur, quem monachi ex vitæ probitate maximè idoneum delegerint, & qui ab Epiſcopo confirmetur. Legibus autem Langobardorum ſancitum eſt, ne Abbas minus quinquaginta monachos ſibi ſubiectos habeat, qui cum eo regulariter viuant. In Lombarda lib. 2. tit. 54. l. 18. Sed poſterioribus ſeculis,

Abbates etiam dicti ſunt proceres, ſiue ex vocabuli notione, ſiue quòd abbatiarum prouentu fruerentur. Hinc Hugo ille Capetus, Galliæ regnũ arte adeptus, Abbas Hugo dicebatur. Symphorianus Champerius in Genealogia Regum Francorum: Cúmque Lotharii frater Carolus aſpiraret ad Regnum, cuius antea contemptum præ ſe tulerat, ab Hugone Abbate (eo qui Capetus vulgo vocabatur) editus, vt aiunt, ex familia Comitum Pariſienſium, captus eſt: & in cuſtodiam Aureliis poſitus. Alb. Krantzius in Saxonia, lib. 4. cap. 22. De regno Francorum per ea tempora magna contentio fuit, cùm Carolus Lotharii defuncti frater illud peteret, & Hugo Pariſiorum Comes cognomento Magnus, & item Abbas, illud ſibi vendicaret. Suidegerus in Chron. Dionyſiacis: Qui in Chronicis Abbates dicuntur, non ſunt monachi, ſed Barones & Proceres ſeculares, quibus Rex abbatias fruendas ad tempus concedit. Guill. Paradinus ſcriptor Annal. Burgund. libr. 2. ſub anno 1103. ſcribit, ſe monimẽta vidiſſe complura perantiqua, in quibus Proceres Galliæ his nominibus vtebantur: Dux & Abbas: Comes & Abbas. Vnũ etiam profert, quod ſubſcribemus. Ego H. de bello-ioco volo vt præſentes & futuri ſciant, quòd Guido Comes Forenſis, nepos meus L. Dei gratia Regi Francorum, quando rediit de Podio ſan-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA

ctæ Mariæ, cùm ſecum duxit captos Vicecomitem de Pollignac & filium eius Heraclium, donum quod ei dederat, ſcilicet Abbatiam Sauigniaci, quæ anteceſſorum & mea ſemper fuerat, & eſſe debet, ſui gratia mihi eandem per virgam reddidit Monte briſonis, in Eccleſia ſanctæ Mariæ Magdalenæ extra villam: vbi Rex miſſam audiuit: his teſtib. de familia Regis, Guidone de Garſanda, G. Pincerna, & G. Cheuruſa conſanguineis meis. Item in Append. Aymonii lib. 5. cap. 34. Quinctiam, inquit, vſque ad tempora Roberti Regis, ea quæ Abbates accipiebant, ſibi addixerunt: & ſtatuentes Decanos monachis, ſibi nomen Abbatis vſurpauerunt. Quem locum Paulus Aemilius, Hiſtoricus Pontificalis verius, quàm Gallicus, in Carolo Simplice ſic imitatus eſt, vt multa pro ſuo more ad Patroni ſui potentiã amplificandam infarciret. Aymonius lib. 5. cap. 1. Ordinauit autem per totam Aquitaniam Comites, Abbatéſq; necnon alios plurimos, quos Vaſſos vulgò vocant, ex gẽte Francorum: eiſque commiſit curam Regni. Aymon. eod. lib. cap. 36. Ludouicus quos potuit conciliauit ſibi, dans eis Abbatias & Comitatus. Item: Audiuit regni Primores tã Abbates, quàm Comites indignatos, quia quibuſdam honores dederat, ſine ipſorum conſenſu. Item: Conſecratus eſt, & coronatus in Regẽ Ludouicus ab Hircmaro Rhemorũ Epiſcopo: & Epiſcopi ſe ſuáſque Eccleſias ad debitam defenſionem, & debita priuilegia ſibi ſeruanda, commendarunt. Abbates etiam, ac Regni Primores, ac Vaſsi Regii ſe illi commẽdauerunt, & ſacramento, ſecundum morem, fidelitatẽ promiſerunt. Quo ex loco probabilis coniectura duci poteſt, nomen hoc in Pontificali Romano, in formula Regis inaugurandi, hac ipſa in re poſitum fuiſſe. Pontificibus quoque (inquit) Eccleſiarum Dei condignum & canonicum honorem exhibere, atque ea quæ ab Imperatorib. & Regibus Eccleſiis collata & reddita ſunt, inuiolabiliter obſeruare: Abbatibus Comitibus & vaſſallis meis congruum honorem ſecundum conſilium fidelium meorum præſtare. Naucleus Generat. 33. Hugonis Capetti pater, inquit, primum Abbas dictus eſt, quòd ipſe & Robertus Comes Pariſienſis primi fuerunt, qui relicta monaſteriis prædia prouentúſque occupauerint, ea ſibi ſuíſque militibus attribuentes, ſéque Abbates appellantes: atque impartientes monachis prout volebant, adhibito moderamine victus & veſtimentorum.

Abbatissa, cui ſimiliter feudorum conferendorum ius eſſe dicitur, lib. feud. 1. tit. 1. §. 1. monialium, ſiue monacharum antiſtita: quam Iuſtinianus Nou. 115. iubet ab ipſis monialibus electam, ab Epiſcopo confirmari: & monialibus eunuchum vnum attribui, qui res illarum adminiſtret. Nou. 123. & 133.

Adæqvatio, eſt æquabilis diuiſio hæreditatis inter fratres, ante quam diuiſionem leges vetabant quicquam alienari, niſi poſt annos quadraginta: & ei qui ſe læſum contendebat, ſuccurrebatur. Lombard. libro

libro 2.titul.29. Sic tamen vt omni tempore ſortes ſtare debeant, & adæquatio percurrat. Item leg. Longobardorum titulo 48. de quadraginta annis poſſ. frat. & Aleman. titul. 89. vlt. frat. poſt mort. pat. hinc libro feud 2. titulo 58. §.3. Scilicet vt adæquatio percurrat vſque ad quadraginta annos.

Alode, vel Alodum, Alodium, vel Allodiũ, dicitur proprium cuiuſque liberi hominis patrimonium: quod Romano more dicebant, Prædium cenſui cenſendo: vel Prædium mancipi: vel quod iure Quiritium, aut quod mancipio & nexu tenebatur. Cicero de aruſp: reſpon. Multæ ſunt domus in hac vrbe, atq; haud ſcio an pene cunctæ, iure optimo, ſed tamen iure priuato, iure hereditario, iure auctoritatis, iure mancipii, iure nexi. Feudiſta lib. 2. titulo 26. §.2. Agnatis feudum, filia verò allodium eſſe aſſerentibus: Item libro 2. tit. 17. §. 2. Per filiam debere recognoſcere, cùm de paterno allodio eſſet hoc feudum. In leg. Baioar. vbi titulus eſt: Vt nullus Baioarius allodem, aut vitem ſine capitali crimine perdat: mox hæc ſubſequuntur: In Ducis poteſtate ſit vita ipſius, & omnes res eius & patrimonium. Sic legis Salicæ tit. 62. de allodis. Item, Ripuariæ 68. & Baioar. cap. 24. de his qui propriam allodem vendiderint. Et apud Radeuicum libro 2. cap. 30. vbi Imperator Fridericus loquens de Adriano Papa: Nuntios noſtros nòn eſſe recipiendos in Palatiis Epiſcoporum aſſerit. Concedo: ſi fortè aliquis Epiſcoporum habet in ſuo proprio ſolo, & non in noſtro palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſunt palatia Epiſcoporum, cùm profectò omne quod inædificatur ſolo cedat, noſtra ſunt & palatia. Item cap. Baioariæ legis 24. Venditam allodem euincenti dicitur: Cur inuadere conaris territorium, quod ego iuſtè iure hereditatis donaui? Tum alter: Non ita, ſed mei anteceſſores illud tenuerunt, & mihi alodem reliquerũt, & veſtita eſt illius manu cui tradidi. Item legis Anglorũ tit. 17. de alodibus. Hereditatem defuncti filius, nõ filia ſuſcipiat. poſt quintam tamen generationem filia in hereditatem ſuccedat: & tunc demum hereditas ad fuſum à lancea tranſeat. Item leg. Franc. libro 4. cap. 51. Audiuimus, quòd aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem: & in ipſo placito dato pretio comparant ipſas res iterum ſibi in alodem. Sic apud Adonem in Chron. ætat. VI. Baptiſatis Saxonibus, & ingenuitate & alodo firmitas fidei roborata, ſi amplius amiſſa Chriſtianitate in perfidiam relaberentur: id eſt, ſub pœna libertatis & patrimonii amittendi. Rerum igitur duo genera Barbarici Scriptores conſtituerunt: Allodia, quæ pleno patrimonii iure ſic tenebantur, vt eo nomine nulla neq; gratia, neque merces, neq; opera, deberetur: & Feuda, quæ beneficio alterius ſic tenebantur, vt eorũ nomine gratia & opera quædam deberetur. Helmodus in hiſt. Slau. libro 2. capite 6. Nobile illud caſtrum cum omni attinentia ſua obtinuit. Allodii inſigne exem-

plum extat apud Hectorem Boetium Iuſtor. Scot. lib. 16. Inter reliquam prædam, inquit, diploma donati à Rege agri inuentum eſt, his verbis exaratum: Ego Rex Adelſtanus dono tibi Pauline Oddan & Roddan prædia tam bona, támque immunia, atque ipſe ea poſſedi. Verbi autem illius notionem demonſtrare in tanta caligine perdifficile eſſe arbitror: Veriſimile tamen videtur, primam verbi originem ex eò manaſſe, quòd nationis bello ſubactæ prædia bipartitò diuiderentur: & melior pars militibus fruenda in beneficii loco attribueretur: altera pars plebeiis ac reliquæ multitudini: quod etiam nunc Germani dicunt ALS LEVD, quaſi quis dicat vniuerſæ plebi. Nam Leudes & Leudi paſsim apud Germanicos & Francogallicos hiſtoricos dicuntur, qui vulgò Subiecti appellãtur. vt apud Gregor. Tur. lib. ix. in pactiõe Childeberti & Grũtchranni: Cõuenit, vt Leudes illi qui Domino Gruntchranno ſacramẽta præbuerunt, ſi poſtea conuincuntur ſe in parte alia tradidiſſe, vt debeant remoueri. Et paulò poſt: Similiter conuenit, vt nullus alterius leudes nec ſollicitet, nec venientes excipiet. Item alio loco: Conuenit vt Leudes, qui Domino Gruntchranno ſacramenta primitus præbuerunt, &c. Atque in hanc ſententiam primum me Gallorum noſtrorum ſermo & conſuetudo induxit, qui prædia huiuſmodi nominant Alleud: eáque longiſsimo interuallo ab iis, quæ in his libris Allodia vel Alodes appellantur, ſeparant. Nam illo nomine eos demum fundos appellant, pro quibus cenſus, ſiue penſiuncula ſoluitur. vnde Fundi liberi allodii, fietz de franc alleud: quorum nemo donator agnoſcitur: pro quibus nemini gratia debetur, & qui eo nomine immunes ſunt: quos more Romano dicebant, Optimo iure poſsideri. Verum hæc quidem hactenus. Nam omnis hæc poſita in diuinatione diſputatio eſt: aliquanto tamen concinniore fortaſſe, quàm quod Guill. Budæus in Annot. in Pandect. ſcribit, Alaudia à laudandi, hoc eſt, nominandi auctoris verbo profecta: quod qui prædia eo iure habeant, laudare auctorem ſuum neminem teneantur: vt qui nullum ſoli dominum agnoſcant, nec patronum: id eſt, qui in nullius fide ſit. quaſi Budæus Alaudia coniunctum verbum putaret ex, à particula priuatiua, & laudare: quippe, quorum nomine Laudatio non debeatur. Neque fortaſſe probabilius videatur, ſi Alodem ex A eadem particula priuatiua, & Lodes fictum vocabulum dicamus. quaſi ſine lode, id eſt vaſſallo: vt cùm Amens dicitur, quaſi ſine mente. nam neque A particula illam apud Germanos priuandi vim habet, & Lodes præciſè Vaſſallum non ſignificat: ſed quemuis (vt ante dixi) principis ditioni ſubiectum: ſiue is miles ſit, ſiue non ſit: & ſiue feudum alterius beneficio teneat, ſiue non teneat. Doctores autem vulgo Alaudium definiunt proprietatem, quæ à nullo recognoſcitur: quod non abſurdè dicitur. ſed quod feuda quædam allodii liberi fin-

beri finxerunt, quæ Galli FRANC ALLEVD appellarunt, totum eſt (vt iam ante diximus) ab inſtitutis Germanicis alieniſsimum. Sed ecce rurſus alteram huius vocabuli notionem. Beatus Rhenan. Rerum Germanicarum libro ſecundo: Alodia (inquit) proprii iuris erant, fortaſſe Germanico vocabulo ſic dicta, quòd familiæ velut coagmentata ſint, & coniuncta, hoc eſt, inſeparabilia à familia: EIN ANLOD. vnde plerunque negligebantur beneficia regia: Alodia curabantur.

ADVOCATIA negotii alicuius publici procuratio, à ſuperiore mandata: vt libro Feudorum 2. tit. 27. §. 15. Quicunque aduocatiam ſuam, vel aliquod aliud beneficium inordinatè tractauerit. Videtur Aduocatus idem fuiſſe, qui à pragmaticis noſtris Commiſſarius vocatur: cui præfectura & munus aliquod, ac præſertim cauſſarum diſceptandarum publicè mandatum eſt. Hinc libro legis Franc. 3. capite 11. De aduocatis & vicedominis. Et libro quarto, capite 100: Vt tales eligantur, qui ſciant & velint iuſtitiæ cauſſam diſcernere & determinare.

ADVOCATIA etiam dicitur tutela & defenſio ſacerdotalis alicuius Collegii: veluti Abbatiæ & Monachorũ, quibus prædia & vectigalia quædam attributa ſunt: quorum potentem aliquem, vel Comitem, vel alium nobilem ſibi defenſorem & patronum cooptabant: vt in diplomate donationis quam Carolus Magnus Monachis Vlmenſibus fecit: apud Nauclerum: Adelbertum cognatum noſtrum aduocatum ac defenſorem conſtituimus &c. Item, Vt Abbas & monachi ex his quos inter potẽtes nouerint, & inuenerint meliores ſeculi & æquitatis amatores, eligant huic loco aduocatos & defenſores. Item: Statuimus vt ſi aduocatus placitarẽ voluerit, quando vel qualiter aut quoties hoc fiat, in Abbatis arbitrio pendeat, & ab eo diſponatur: vt non compluribus quàm triginta equis ad placitandum veniat: & quicquid placitando ibidem acquirat, tertia parte ſibi retenta duas Abbati reddat. Iohannes Tritemius. Conſtituit autem Archiepiſcopus aduocatum Hirſaugienſis monaſterii ipſum comitem Erlafridum, ſub ea conditione, vt mortuo patre filius in aduocatiam non ſuccedat, niſi fuerit ad eam per Abbatem & monachos aſſumptus. Verebatur enim, ne poſt mortem ſuam per filium, ſiue nepotes iniuriam aut violentiam aliquam pateretur, ſi aduocatia hereditario iure deuolueretur ad poſteros. Abbas Vrſperg. in Philippi vita Aduocatiæ beneficium his exponit verbis: Imperatores nihil iuris ſibi vindicarunt, præterquam illud, quod pertinet ad dominium totius terræ, vt ſub protectione ſua eas ſuſciperent, & priuilegiis ſuis munirent, & fideliter defenderent. Et paulò poſt: Et de voluntate fratrum in prædiis eorum ſtatueret extra Abbatiam annuum, quod ſibi pro aduocatia &

defenſione ſolueretur. Vide Infra MAMBVRGVS.

AFFIDATI non propriè Vaſſalli ſunt, ſed quaſi vaſſalli. ſic enim dicuntur, qui in alicuius fidem & tutelam recepti ſunt. Neapol.conſt. libro 3. titul. 7. Vt in terris, inquit, demanii noſtri nulli omnino liceat affidatos vel recommendatos habere. Item: Quòd ſi affidatos ſuſceperit, vel etiam commendatos, bona ſua omnia publicentur. Et conſt. ſeq. Duo ſunt neceſſaria, vt homines affidatorum vel recommendatorum iure teneantur. videlicet, quod prædeceſſorum noſtrorum temporibus homines illos ipſi, vel anteceſſores ſui tenuerint: & quod in eiſdem temporibus vel ab ipſis, vel à prædeceſſoribus ſuis de feudo vel hereditario ſuo tenuerint aliquid, propter quod homines ipſorũ meritò cenſeantur.

ANGARIARVM & parágariarum præſtatio inter vectigalia, quæ Regalia dicuntur, recenſentur. lib. Feud. 2. tit. 56. quòd ea Regis aut Imperatoris iura propria ſint: cùm olim eo nomine ſignificarẽtur munera onerum vehendorum prouincialibus impoſita. Vnde Angariari naues dici ſolebant, quibus onerum tranſmittendorum neceſsitas iniungebatur. l. penult. D. de veteran. Itaque Suidas, ἀγγαρίαν interpretatur ἀνάγκην ἀκούσιον, καὶ ἐκ βίας γινομένην ὑπηρεσίαν. Plura autem diximus in Commentario verborum iuris.

APERIRI feudum alicui dicitur, cùm ei lege defertur: veluti Domino, cùm ei ob Vaſſalli mortem, aut culpam committitur: id eſt, ad eum reuertitur. libro 1. tit. 18. §. 2. libro 2. tit. 15. & tit. 26. §. 4. Committi enim, & In commiſſum cadere veteres dixerunt, quæ propter delictum aliquod amittuntur: vt in Comment. verb. Iur. docuimus. Aperiri etiam agnato feudum dicitur, cùm ob Vaſſalli crimen in non Dominum commiſſum agnato lege defertur. lib. 2. tit. 31.

ASSILIRE, pro vim afferre, adoriri, oppugnare: lib. feud. 1. tit. 5. §. 1. Similiter ſi dominum aſsilierit, vel caſtrum Domini ſciens Dominum vel Dominam intus eſſe. Et eod. lib. tit. 17. Si ſcienter ſeniores aſsilierint.

AVIATICVS, nepos. lib. Feud. 3. titulo 1. §. 3. Si verò filios non habuerit, & auiaticum ex filio maſculo reliquerit. Fictum nomen ab Auus, vel Auius, quo nomine in legibus barbaricis ſæpe pro auus vtuntur. Nepotem verò feudiſtæ interdum fratris filium appellãt: vt libro 1. titulo quinto, §. 1. quam conſuetudinem in Francogallica lingua retinuimus. Sed de huius nominis abuſione, plura in Comment. verb. Iur. expoſuimus.

BAN-

B

BANNVS, ſiue BANNVM, duo ſignificat: Edictum, qua die Vaſſalli equis armíſque inſtructi ad comitatum adeſſe debeant: & ſanctionem, hoc eſt, multam edicto non parentis. Capitul. Carol. Si hoc non impleuerit, beneficium perdat: & qui beneficium non habuerit, bannum ſoluat. Et alibi: Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſoluat, quanta mancipia vendit. & ſi non habet pretium, ſemetipſum donet vſquedum ipſos bannos ſoluat. Gregorius Turon. lib. 5. cap. 26. Bannos iuſsit exigi pro eo quod in exercitum non ambulaſſent. Vnde Heribannum duo quoque ſignificat: generaliter multam omnem, quæ domino debetur, quaſi ab HER, & BANNVS: ſpecialiter eam, quæ pro militiæ deſertione penditur: quaſi ab HOERE quod exercitum ſignificat. Legis Franc. lib. 4. cap. 71. Quicunque liber homo in hoſtem bannitus fuerit, & venire contempſerit, plenum heribannum, id eſt ſolid. LX. perſoluat: aut ſi non habuerit vnde illam ſummam perſoluat, ſemetipſum pro vuadio in ſeruitium principis tradat, donec per tempora bannus ſit perſolutus. Et qui propter heribannum ſe in ſeruitium tradidit, ſi moriatur, heredes eius de ipſo banno obnoxii non fiant. Hinc

BANNITVS, interdum euocatus. leg. Franc. 3. cap. 64. Quicunque noſtros habens honores, in hoſtem bannitus fuerit, & ad condictum placitum non venerit, &c. Legis Franc. lib. 4. cap. 72. Vt non per aliquam occaſionem, neque pro Vuadia, nec de ſcara, nec de Vuarda, nec pro Heriberigare, nec pro alio banno heribannum apponet ei ſuam tertiam partem. Item: Ipſe heribannus non exactetur neque in terris, neque in mancipiis, ſed in auro atque argento, &c. Vnde nonnulli Francogallicum verbum corruptum putant ARRIEREBAN. Vſurpatur etiam pro pœna non reſpondentis ad exercitum, ab HOBRE, vel HEER, quod exercitum ſignificat, & BANNVS, multa. vnde HERISLITIVM, pœna deſertæ ſiue detrectatæ militiæ. Leg. Franc. lib. 4. cap. 74. Quicunque abſque licentia vel permiſsione Principis de hoſte reuerſus fuerit: quod factum Franci & Alemanni HERISLITZ dicunt, volumus vt antiqua conſtitutio, id eſt capitalis ſententia erga illum cuſtodiatur. Item in capitulari Caroli, & in Lombarda libro 1. titul. 15. Siquis dimiſſo exercitu abſque licentia Regis domum reuertatur, & quod nos Theudiſca lingua dicimus ERISLIZ fecerit. Item: Ex ea die ſit bannum reſciſſum, quod Theudiſca lingua ERISLITZ, id eſt armorum depoſitio vocatur. vbi Depoſitio, pro deſertio, poſitum videtur. Beatus tamen Rhen. lib. German. 2 Deſeruiſſe, inquit, exercitum inter capitalia numerabatur. Id flagitium Franci vocabant Heriſchlitz: quaſi dicas exercitus ſciſsionem.

BANNITVS, interdum exilio damnatus. libro Feud. 4. tit. 27. do-

minum, excommunicatum, vel à Rege bannitum, non eſt obligatus Vaſſallus ad adiuuandum.

Baro in libris quidem Feudiſticis non nominatur: ſed apud alios Scriptores barbaricos eo nomine appellatur, qui inter nobiles opibus & potentia antecellit: quem Satrapen Perſæ appellabant. Denique Barones & Optimates pro iiſdem vſurpantur. In Append. Aymonii libro 5. cap. quinquageſimoſecundo. Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates quoque, plures etiam Optimates & Barones ſui regni congregari fecit. Et capite ſeq. Quidam quoque ſuffraganei ipſorum, nécnon Optimatum & Baronum Regni Franciæ non minima pars. Et cap. quinquageſimo primo. Quæ pernicioſa factio, zelo & diuerſitate Baronum, Comitum atque Optimatum Regni tanta terram calamitate extinxit, &c. Otto Friſing. libro ſeptimo capite vigeſimoquinto. Leopaldus Marchio ſuſcepto à Rege ducatu Norico, omnibus penè Baronibus ad eum pertinentibus, amoréque, ſeu terrore ad eum confluentibus, ſedem Ducatus Ratisbonam ditioni ſuæ ſubiecit. Vnde autem nominis huius origo fluxerit, nemo adhuc, quod ſciam, expoſuit. Apud veteres quidem Latinos authores notum eſt, pro bardo & ſtupido vſurpari: ſed in Legib. Barbaricis,

Baro paſsim pro mare, ſiue viro vſurpatur: vt legis Salicæ titulo trigeſimoquarto: Si quis Baronem de via hortauerit, aut impinxerit, &c. Si verò mulierem hortauerit, &c. Item in Lombarda libro primo, titul. nono. Siquis homicidium perpetrauerit in Barone libero, vel ſeruo, vel ancilla, &c. Quare non abſurdè fortaſſe diſputari poſſet, cum Barbarici ſcriptores, vulgò pro Vaſſallis Homines nominent: quemadmodum poſterius in voce Homo exponetur: factum, vt Barones dicerentur iidem, qui alibi Vaſsi dominici: & Homines ſiue Vaſſalli Regii: quo nomine Regni Capitanei, ſiue Proceres omnes, hoc eſt Duces, Comites, Marchiones continentur. Sigebertus in Chronicis anni M. C. L X. Capitales Barones ſuos cum paucis ſecum duxit: ſolidarios verò milites innumeros. Flauius Blondus libro quinto Decad. ſecunda. Nam primarii vrbis, quos nunc Barones, tunc Capitaneos appellabant, Imperatori obſequentes, &c. De Friderico Barbaroſſa loquitur. Sic in Lombard. libro primo, titulo decimoquarto. Siquis ex Baronibus noſtris ad nos venire voluerit, ſecurus veniat, & illæſus ad ſuos reuertatur. Sic apud Ottonem Friſing. Marchio in Baronum numerum refertur, libro Frid. ſecundo, capite duodecimo. Inter quos Vvilhelmus Marchio de Monteferrato, vir nobilis & magnus, & qui penè ſolus ex Italiæ Baronibus ciuitatum effugere potuit imperium, grauem conqueſtionem fecit. Item capite decimoſexto: Vicinorum Baronum, quorum vnus Marchio Opitius, præſidiis munita. Iure autem Gallico Baro dicitur, qui in ſuo territorio ſummæ, mediæ, & infimæ coercitionis, atque etiam nundinarum ius habet. veluti, virgis

ti, virgis cædendi, ſuſpendendi, exilio multandi, ceruicis amputandæ, cremandi, notæ innurendæ. Itaque, patibuli quatuor tignis erigendi poteſtatem habet: vt eſt apud Iohan. Burilerium in Summa Rurali. Apud Scotos autem Barones vetuſtis temporibus iidem qui apud Germanos dicebātur: nimirum vaſsi Regii. Hector. Boet. hiſtor. Scot. lib. 11. Conuenienti eò nobilitati condicto die, regno in partes, quas Baronias vocant, diuiſo, cunctas opes agroſque regios meritorum habita ratione diuiſit. Barones verò (ita illius temporis equites noſtrorum annalium monumenta appellant) ne non ſuppeterent ad Regiam maieſtatem facultates, vt cuiuſcunque agri domino excedente ex humanis, hæres ſiue mas, ſiue fœmina, vſque ad alterum ſupra viceſimum ætatis annum Regis eſſet ſub tutela.

BENEFICIVM, Latinè noſtri appellant, quod ſua lingua Feudum: vt in Diſput. cap. 2. expoſuimus. Sic libro feudorum 2. tit. 1. §. 2. Sciendum eſt feudum, ſiue beneficium non niſi in rebus ſoli, &c. conſiſtere. Item lib. feud. 2. titul. 52. §. 3. Comperimus milites ſua beneficia paſsim diſtrahere. Item, Milites ſuos omnibus beneficiis exutos. Item: Nemini licere beneficia quæ à ſuis Senioribus habent, ſine ipſorum permiſsione diſtrahere. Et ab hac conſuetudine non abhorret, quod Cæſar lib de bell. ciuil. 2. ſic ſcribit: Cęſar & ſi multis neceſſariiſq; rebus in Italiam reuocabatur, tamen conſtituerat, nullam partem belli in Hiſpaniis relinquere, quòd magna eſſe Pompeii beneficia, & magnas clientelas in citeriore prouincia ſciebat. Sic cùm populus Romanus ſtante Repub. honores & magiſtratus mandabat, eique ſoli accepti ferebantur: Beneficia dicebantur. Cicero Philipp. XIIII. Eſt ille quidem Conſul. ſed alterum nomen beneficii eſt populi Rom. alterum, &c. Et Agraria 2. Et vnuſquiſque ſtudio & ſuffragio ſuo viam ſibi ad beneficium impetrandum munire poſsit. Et pro Muræna: Vt eiuſdem hominis voce & declaratus Conſul, & defenſus, beneficium populi Ro. cum veſtra atque omnium ciuium ſalute tueatur. Sed præter [illegible]cos auctorum quos illo capite protulimus, non alienum erit, hūc inſignem ex Abbate Tritemio deſcribere. Eodem tempore (inquit) inter Papam Adrianum & Imperatorem Fridericum grauiſsimæ contentiones oriri cœperunt. Innocentius Papa ſecundus Romæ quondam in muro imaginem ſuam depingi fecerat, quaſi in ſede Pontificali reſidentem Imperatorem Lotharium, complicatis manibus coràm ſe inclinatum, coronam Imperii ſuſcipientem. Quod Fridericus Imperator videns, cùm eſſet Romæ à ſuis incitatus, ægrè tulit. Acceſsit huic, (ſi dici fas eſt) contumeliæ aliud quiddam perſimile, quod nouæ commotionis & diſſenſionis magnum ſeminatorium fuit. Imperatore cum primoribus Regni in ciuitate Biſontina Burgundiæ curiam celebrante, duo Cardinales literas Adriani Papæ perferentes adfuerunt, in quibus inter alia ſic continebatur: Beneficium coronæ tibi contulimus, neque pœnitentia

tentia moueremur, ſi excellentia tua maiora à nobis beneficia accepiſſet. Quod verbum, ſcilicet Beneficium, hi qui circa Imperatorem erant, vſualiter interpretantes, & in contumeliam ipſius poſitum aſſerentes, animum eius in iram concitauerunt. Cardinales iniuriis affectos, à conſpectu ſuo eiecit, dicens: Quod à ſolo Deo habemus (coronam videlicet Imperii) non Romano Pontifici, ſed ſoli Deo attribuimus. primam vocem Regiæ electionis Archiepiſcopi Moguntini recognoſcimus: Regalē conſecrationē, Archiepiſcopo Colonienſi permittimus, Imperialem conſecrationem Romano Pontifici aſſignamus. Deleantur ergo picturæ, ſcripturæ corrigantur. alioquin inter Regnū & Sacerdotium concordia & pax ſtare non poterunt. At Romani indignationem & iram Imperatoris metuentes, aliam interpretationem huius nominis protulerunt: Beneficium, quaſi benefactum intelligi debere dicentes. Hactenus Monachus Abbas Tritemius. Memorabile autem eſt, quod de Romanis beneficiis ſcribit Flauius Blondus libro Inſtaurationis Romæ III. Dictatorem nunc perpetuum (inquit) Pontificem ſummum, Principes orbis adorant & colunt. Senatum præſentis Romæ Cardinales Eccleſiæ, poſt Pontificem, orbis veneratur. Quid? quod maiora, vel certè paria priſcorum temporum vectigalibus Europa penè omnis tributa Romam mittit, dum ſingulæ ciuitates à Romano Pontifice beneficia accipiunt. Et libro XI. Romæ triumphantis: Petri Baſilica, eſt prætorium: Conſul, eſt Pontifex: Magiſter militum, eſt Cæſar, Imperatoris nomen retinens. Legati, Quæſtores, Tribuni, & Centuriones, ſunt Reges, Principes & Duces. Hæc Blondus. ex quibus intelligi poteſt antitheſis eius, qui tam perſpicuè pronuntiabat, Regnum ſuum non eſſe in hoc mundo: & cùm à multitudine de Regio nomine & honore recipiendo importunius vrgeretur, fuga ſe ſubduxit. Iohan. 8. & Matth. 20. a. diſcipulis ſuis præceptum hoc dedit: Reges gentibus ſuis dominantur. Vos autem non ſic.

BENEFICIVM igitur, idem quod feudum. vnde Beneficiare pro Infeudare, vel feudum alicui tribuere. Sigeb. in Chron. anni. 1007. Poſtea Imperator ſeditione ſuorum coactus, Valentianas Balduino Comiti beneficiauit: vt ſibi contra motus ſuorum auxilio eſſet. Hinc

BENEFICIATVS, pro Beneficiarius, qui feudi beneficio affectus eſt. libro feud. 2. titulo 55. §. 1. Beneficiati eorum feuda quæ ab iis tenebant, obligauerant, vendiderant. Otto Friſing. lib. Frid. 2. capite 12. Singuli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. Item: Sícque omnes omnium beneficia, qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnentur. Cæſar libro de bello ciuil. 1. Petreius verò non deſerit ſeſe armat familiam, cum hac & Prætoria cohorte cetratorum, barbaríſque equitibus paucis, beneficiariis ſuis, quos ſuæ cuſtodiæ cauſa habere conſueuerat, ad vallum aduolat. Idem libro tertio, Euocatorum circiter duo millia, quæ ex

quæ ex beneficiariis ſuperiorum exercituum ad eum conuenerant, quæ tota acie diſperſerat.

BENEFICIVM & Hereditas ſic opponuntur, vt Feudũ & Allodium. nam illo nomine appellantur, quæ beneficio alicuius adepta ſunt: hoc verò, quæ legitimis hereditatibus. vt in teſtamento Caroli Magni apud Nauclerum & Mutium: Præcipimus vt poſt noſtrum diſceſſum vnuſquiſque accipiat beneficia in regno domini ſui, & non alterius, &c. Hereditatem autem ſuam habeat vnuſquiſque illorum hominum, abſque contradictione, in quocunque regno hoc eum habere contigerit.

BREVE TESTATVM, quod Latini modo Teſtationem, modo Teſtificationem appellant. lib. Feud. 2. tit. 32. Etiam ſi probari poſsit per breue teſtatum. Et lib. 1. tit. 2. Niſi per Pares curti, vel breue teſtatum probare poterit. Cicero Verrina VII. Iſte in tabellas refert, obſignat ſignis amicorum prouidens homo, vt contra hoc crimen hac teſtificatione vteretur.

C

CAMBIVM, permutatio, ſiue rei alterius pro altera ſubſtitutio. lib. feud. 2. tit. 25. Vaſallus cambiũ feudi à domino petit. Et lib. 1. tit. 4. §. 3. Vel cambium proprietatis nomine illius feudi habuerit. & lib 3. tit. 1. §. 4.

CAMERA, pro conclaui in quo pecunia ſeruatur. vnde Feudum de camera, lib. 2. tit. 1. §. 2. & tit. 2. §. 2. pro ſtipendio quod Vaſſallo datur à domino. Sic in teſtamento Caroli Magni apud Eguinarthum, Incipit de ſcriptio atque diuiſio, quam perfecit de theſauris ſuis atque pecunia, quæ illa die in camera eius inuenta eſt. Antoninus Florentinus parte Hiſt. 2. in extremo: Anno M. CC. IIII. Petrus Arragonienſis Rex obtulit regnum ſuum Innocentio Papæ: illúdque ſibi ac ſucceſſoribus ſuis conſtituit cenſuale, vt annuatim de Camera ipſius Regis CC. & L. naſſemuntinæ apoſtolicæ ſedi redderentur. Feudum de Camera & Soldatam idem eſſe arbitror ex lib. Feud. 2. tit. 10. in fin. Petrus de vineis libro Epiſtolarum ſecũdo, cap. trigeſimo octauo. Necnon feudorum noſtrotum, & de cameris feudatariorum in ipſa collecta ſubſidiis computatis.

CAMPIO, certator pro alio datus in duello: à campo dictus, qui circus erat decertantibus definitus, vti docuimus capit. Diſputat. vltimo. Sic Lege Langob. tit. 112. Nullus campio præſumat, quando ad pugnandum contra alium vadit, herbas, quæ ad maleficium pertinent, ſuper ſe habere. Item in capit. Othonis leg. Franc. libr. 5. titulo 6. Si ſeruus liberum ſe vocauerit, liceat domino campionem dare, ſi morbus aut

bus aut ætas eum pugnare prohibuerit. Et Friſionum tit.14. In hac tamen contentione licet vnicuique pro ſe campionem mercede conducere.

Capitanei dicũtur, qui Latinis ſunt Principes, aut Proceres: quod tanquam caput reliquo corpori, ſic illi reliquis ciuibus præſunt. Horum duę ſpecies numerantur. nam alii ſunt Capitanei Regni, quo verbo Duces, Comites, Marchiones intelligũtur: ac propriè Capitanei nominantur. lib. Feud. 1. tit. 1. §. 1. & tit. 7. Alii verò impropriè, qui vrbium præfecti ſunt, quibus plebs ab aliquo ſuperiorum gubernanda commiſſa eſt: qui & valuaſores Regii, aut maiores appellantur. lib. feud. 1. tit. 1. §. 1. & tit. 7. & tit. 17.

Cavena, vel (vt eſt apud Ardizonem) Caneua, pro cella. vnde feudum de Cauena in lib. 2. tit. 1. §. 2. & tit. 2. §. 2. erogatio annua vini, frumenti, alteriúſve annonæ, quæ militi tribuitur. Itáque veriſimilius eſt pro cella, ſiue cellario dictam. libr. feud. 2. titul. 10. in fin. feudum ſoldatæ ſignificatur eſſe feudum de camera vel cauena: quia plerunque (inquit) in ſolidorum donatione conſiſtit: quandoque autem in vino & annona. Doctores duce Aluarotto definiunt Cauenam eſſe locum, in quo frumentum, vinum, oleum, & huiuſmodi cetera ſeruantur.

Clervs, κλῆρος, Latinis Sors, generale nomen eſt pro vniuerſa Eccleſia, Hæbræorum more, apud quos natio Iudæorum eo nomine appellatur, 1. Pet. 5. vbi Presbyteros admonet, μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων. non vt dominantes cleris. Hinc

Clericvs, de quo ſępe in libris feudiſticis mentio fit, ita definitur ab Hieronymo in Epiſt. ad Nepotianum: Igitur clericus qui Chriſti ſeruit Eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum, & nominis definitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si enim Cleros gręcè, Sors Latinè appellatur, propterea vocantur clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt pars clericorum eſt. Conſtantinus autem clericos ita definit, qui diuino cultui miniſteria Religionis impendunt. l. 2. C. Th. dę Epiſc. & cler. nimirum presbyteri, diaconi, lectores, exorciſtæ. Separantur autem ab Epiſcopis. lib. feud. 2. tit. 35. & in tit. C. de epiſc. & cleric.

Clientes, vel Clientuli, in his libris interdum dicuntur, qui paſsim vaſſalli aut milites, aut feudatarii appellantur. vt lib. 1. tit. 13. Impropriè autem iis hæc appellatio tribuitur. Nam Clientes olim duorum erant generum. alii nanque ciues Rom. erant, homines tenues, qui ſe in potentioris alicuius fidem dicabant, quem Patronum nominabant, qui eos ab iniuriis defenderet. Eius neceſsitudinis certa erant iura, quæ in Comment. verb. Iur. ex Dionyſ. Halicarn. lib. 2. expoſuimus, & rurſus in fragment. xii. tab. ad illam legem, Patronus ſi clienti fraudẽ faxit, ſacer eſto. Eorum mentio fit in l. 3. D. de vſu & habit. l. 5. §. 1. D. de iis qui effud.

effud.l.ſi libertus,89 D.de furt.l.3.§. ſed quod.D.de pen. legat.Alij præterea clientes erant,homines prouinciales,qui ſe Imp.pop. Ro.dediderãt, ac propterea parte aliqua ſuorũ agrorum donati fuerant: quorum conditio propius ad vaſſallorũ ſimilitudinẽ acceſſit. Qua de re copioſè cap.Diſp. 2.expoſuimus.de quibus intelligi poteſt l.nõ dubito,7.D.de capt.& poſt.

COMITES,apud veteres auctores qui propriè dicantur,expoſuimus ſub vocabulo DVCES. At in libris Feudiſticis,

COMITES dicuntur Iudices ordinarij,qui in pace & otio ius reddunt, iténque præfecti vrbium. Itaque lib.feud.2.tit.27.§.2. qui Iudex dictus eſt, idem continuò poſt Comes appellatur. Comes eandem hereditatem Regiæ ditioni aſsignet. & §. 4: Si Comes hereditatem Regiæ poteſtati conſignet. Et § 12. Comes quanto pretio ſecundum qualitatem temporis ſit annona vendenda, vtiliter prouideat. Et §.16. Comes ſiue Iudex in cuius regimine Guerram fecerint. Sic legis Franc. lib.11. de Aduocatione ad Comites, cap.6. Monemus veſtram fidelitatem, vt memores ſitis fidei nobis promiſſæ, in pace & Iuſtitia facienda, &c. Et in edicto religioſo Carolomanni apud Auentinum lib.111. Præfectus, quem Franci Graphionem vocant, ſummo ſtudio adnitatur vt incantationes impunè non abeant. Graff igitur, modò Præfectus, modò Comes Latinè dicitur. Helmodus in hiſt. Slau. cap.68. Super hos omnes functus eſt Comes honore Cometiæ: fecítque iuſtitiam populo ſuo. Otto Friſing. lib.Frid.2.cap.12. vbi de Langobardorum in Gallia Ciſalpina ſedibus, moribus & inſtitutis loquitur: Ex quo fit(inquit) vt tota illa terra intra ciuitates fermè diuiſa, ſingulæ ad comminandum,(id eſt in ius vocandum)ſecum diœceſanos compulerint,víxque aliquis nobilis, vel vir tam magnus,tam magno ambitu inueniri queat, qui ciuitatis ſuæ non ſequatur imperium. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac cõminandi poteſtate,Comitatus ſuos appellare.

COMITES etiam dicuntur alicuius regionis præfecti. Greg. Turon. lib.4. Nam ſemper Britanni ſub Francorum poteſtate poſt obitum Regis Chlodouei fuerunt: & Comites, non Reges appellati ſunt. Albert. Krantz. in Vandalia,lib.1,cap.28. Equidem arbitror, qui, cũm Senatus Remp. adminiſtraret,rexere prouincias,Proconſules: & ſub Auguſtis inde Imperatoribus, prouinciarum præſides inde dicerentur, aut præfecti prætorij: hi poſtea ſub Imperatoribus iam imperio declinante, Comites dicerentur. Erat(inquit) Comitatus Imperatoris Mediolani. Quid vult inſinuare aliud, niſi quia publicum Imperatoris conſilium ibi quieuerat? Comites ergo in prouinciis habebantur, qui in quaque prouincia publicum ſequebant conſilium. Hoc ipſum & epiſtolæ Auguſtini ſonare videntur. Aetate autem noſtra longè aliud præfert Comitis nomen: inferiorem ſcilicet nobilitatis gradum, ſub Duce, ſuprà Barones. Hæc ille.

COMITES præterea duodecim circiter Caroli Magni tẽpora,ſub vno Duce fuiſſe ſolitos, docuimus ſub vocabulo, Duces. Quod tamen neque

B vbíque

vbique, neque perpetuo obſeruatum eſt. Albertus Krantzius lib. Dan. 8.cap.37. Comitatum quoque Holſatiæ atque Stormariæ iuncta ditione Thietmarſiæ in Ducatum verti depoſcit. Non grauatus Imperator, mox annuit poſtulatis. Comitatus titulum extinguit, & ex tribus memoratis ditionibus vnum creat ducatum, Regémque præſentem illo ſolemniter inueſtiuit.

COMITATVS, pro Iuriſdictio, territorium, qui alibi diſtrictus dicitur. Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 13. de Langobard. Conſueuerunt autem ſinguli ſingula territoria ex hac comminandi poteſtate Comitatus ſuos appellare.

COMMENDARAE ſe dicebantur Vaſſalli, cùm ſe in fidem & clientelam Patroni dicabant. more (vt videtur) ab antiquis & Romanorum & Athenienſium inſtitutis tracto. Terent. in Eunucho,

—Vna eſt domus: Thais patri Se commendauit in clientelam & fidem. Aimoin. lib. 4. cap. 64. Illuc & Taſsilo cum primoribus gentis ſuæ venit: & more Francico in manus Regis in Vaſſaticum manibus ſuis ſemetipſum commendauit. Item lib. 5. cap. 36. Abbates etiam & Regni primores ac vaſsi Regij ſe illi commendauerunt, & ſacramento ſecundũ morem fidelitatem promiſerunt. Commendati tamen & Recommendati dicebantur, non iidem qui Vaſſalli, ſed tantùm qui ſe in alicuius potentioris fidem & tutelam receperant: vt diximus in voce Affidati.

CONSORTES dicuntur Dominus & Vaſſallus: quaſi σύμμαχοι, eiuſdem militiæ ſocii, eiuſdémque fortunæ participes. lib. feud. 3. tit. 3. Si contigerit feudum neglectu fidelis conſortibus applicari: id eſt, dominis committi, & aperiri. Alibi Coniuges appellantur, quaſi Coniugales, eodem iugo alligati. lib. 2. tit. 58. §. 1. Nonnunquam etiam Pares appellantur: vt ſuo loco diximus ex Legis Franc. 4. cap. 65.

CONSVLTVM dicitur idem quod pignus. vt lib. feud. 2. tit. 8. §. 3. Nam nec Pignus, quod conſultum dicitur, fieri poteſt ex feudo.

CONVERSVS dicitur, qui à communi hominum conſuetudine ad monachalem vitam abductus, depoſito virili habitu veſtitum cucullarem induit. lib. feudorum 2. titulo 30. Hic primus eſt ad monachiſmum gradus: alter eſt eorum, qui poſt conuerſionem profitentur ſe ab hominum conſortio abſcedere, & Profeſsi appellantur. Poſtremus monachorum. Conuerſio non ſpoliat patrimonio: Profeſsio ſpoliat, cùm hæc formula pronunciata eſt: Do me & mea huic Eccleſiæ. glo. in cap. vt lex continentiæ. cau. 27. quæſt. 1. quod totum ex antiqua gentium conſuetudine profectum eſſe, vt ex illo Verrinæ 1. intelligi poteſt: Dixit & ſe & omnia ſua Veneris eſſe: Si pateret eam ſe & ſua Veneris eſſe dixiſſe. Iuſtinianus nouel. 3. Siquis (inquit) Monachus fieri vult, non ſtatim Monachus fiat, ſed per triennium tonſura quidem & veſte laicorum vtatur: & narret cauſſas, propter quas ad ſolitariam vitam migrare cupiat: & ſi

per trien-

pertriennium talis appareat, vt dignus videatur tonſura & veſte religioſa, tunc tondeatur, & ſtolam monachicam veſtiat.

CREDENTIA, arcanum vaſſalli fidei commiſſum. lib. feud. 1. tit. 17. Vel ſi credentiã ad eorum damnum ſcienter manifeſtauerint.

CVCVRBITARE dominum, pro vxori domini ſtuprum afferre. lib. feud. 1. tit. 5. §. 1. & lib. 3. tit. 2. §. 1. & libro 2. titulo 57. & titulo 38. Barbarica videtur origo vocabuli, cùm in legib. Langobard. Corbita pro ſtupro vel infamia vſurpetur. Vnde Cucurbitam dicebant, vxoris adulterio infamem: quam Argam etiam appellabant. Vt in Lombard. lib. titulo de conuit. quod tamen à Græco ἀργὸς deductum videtur: quaſi qui eiuſmodi contumeliam patitur, ſit iners, atque excors. nam apud Paulum Diaconum de geſt. Longobard. lib. 6. cap. 8. Quandoꝗu (inquit dux quidam Ferdulphus) fortiter aliquid agere poteris, qui ab Arga nomen deductum habes?

CVRIA ET CVRTIS, idem. Itaque lib. feud. 2. tit. 51. §. 1. Quidam Capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit. Curia autem propriè ac reſtrictè, eſt area muro circundata, in qua ædificium inſulæ modo poſitum eſt. vt in diplomate Ludouici apud Iohannem Auentinum: Ludouicus diuina fauente gratia Rex Baioariorum, Gotzbaldo perpetuò dono in villa Engolſtat duas Eccleſias, curtim dominicatam cum ædificiis deſuper poſitis. Abbas Vrſperg. in Frider. I. de pactione inter ipſum & Placentinos: Præcepit muros & foſſata deiicere, & turres ciuitatis euertere: & quatenus in vna curte non conſiſtat plus ædificiorum, quàm vna domus. Item in formula Pacis Alſaticæ apud B. Rhenanum lib. German. rerum 2. Quicunque aliquem rapina, aut incendio, aut captiuitate, aut aliqua temeraria præſumptione infrà curtis (mendoſè legitur CORTIS) aut domus ipſius conſeptum, aut conclaue inuaſerit, aut aliquem ad ſanguinis effuſionem percuſſerit, liber capitali ſumma puniatur. vbi legendum eſt SENTENTIA: vt lib. Feud. 2. tit. 27. §. 2. Hinc

CVRTIS, pro Prætorio, ſiue ampla & magnifica domo frequenter vſurpatur: quam Gallicè dicimus LA MAISON SEIGNORIALE. Helmodus in hiſtor. Slau. libro primo capite 12. De vrbibus verò, aut prædiis, aut curtis numero, quæ ad poſſeſsionem Pontificis pertinebant, &c. Et capite 14. Ipſe quidem villas ampliſsimæ poſſeſsionis accepit: & prędia colonis exercenda diſtribuit: habuítque præter alias curtes duas nobiles, ad quas ſæpius diuerſatus eſt. Vnam in villa publica, quæ dicitur Buzu, &c. Item capite 18. Præterea curtes illæ notiſsimæ Buzu, & Nezenna & cæterę poſſeſsiones in terra Vagirorum Epiſcopo reſtitutæ ſunt rurſus incolendæ. Item capite 32. Miſsi ergo à Principibus venerunt ad Regem, qui tunc fortè conſiſtebat in corte Regia Hilgeleſteim, &c. Latius tamen hoc nomen vſurpatur, pro territorio, & finibus eius domini, cui vaſſalli ſubſunt. Vnde feuda in cur-

te. vt libro ſecundo titulo. 51. Quidam Capitaneus in quadam curte ſua beneficium dedit militibus, & poſtea eandem curiam vendidit, non habita mentione beneficii. Hinc Pares curiæ, & Pares curtis paſsim in libris noſtris promiſcuè appellantur. Et cùm in legib. Baioar. titulus ſit, De eo qui ſcandalum in curia Ducis commiſit, mox in textu ſic legitur: Siquis in curte Ducis ſcandalum commiſerit. Item: Nullus præſumat in curte Ducis ſcandalum committere. Differunt autem Curia, ſiue Curtis, & Domus. Albertus Argentinenſ. Itaque de Spira reuerſus, Argentinæ in curia Dominorum de Ochſenſtein decumbēs, diem clauſit extremum. Domus eſt ædificium in quo dominus habitat, quod Iuriſconſultorum ſermone Prætorium appellatur. Curtis verò, idem opinor quòd Romanis cohors. In villa (inquit Varro) cohors eſt, ex eo dicta, quod circa eum locum pecus coherceatur. Vnde Cohortales aues, quæ in villatica cohorte aluntur: cuiuſmodi ſunt gallinę. vt de vulpe in Faſt. Ouidii: Abſtulerat multas illa cohortis aues. Hinc in legib. Baioar. cap. 14. Siquis in curtem alicuius per vim contra legem intrauerit, cum tribus ſolidis componat. Et mox: Si autem in domum per violentiam intrauerit, cum ſex ſolidis componat. Item in legib. Aleman. titulo 10. Siquis intra curtem Epiſcopi contra legem intrauerit, 18. ſol. componat. Lingua noſtra dicimus BASSAN CHORTEN: quę nō ita munita eſſe ſolet, vt domus, ſiue caſtrum domini. Itaque paulò ſupra, quaſi cohors leui muro, vel maceria clauſa eſſet, ſcriptum in iiſdem legibus ita eſt: Si curtem diſsipauerit, aut irruperit liber liberi, cum 3. ſol. componat, & reſtituat damnum. Veriſimile eſt autem, Patronos in cohorte locum habuiſſe, iuriſdictioni & cauſsis cognoſcendis deſignatum. Alienare autem curtem dominus, ſimúlque conſtituta feuda poterat. Tacitè tamen generali curtis alienatione feuda non continentur. lib. feud. 2. tit. 26. §. 20. & tit. 51. §. 1. Etſi autem Curtis & Domus ita differant, vt cohors & villa: tamen vt ſæpe ex potiore parte res appellantur, ſæpenumero curtis pro domus parte numeratur. vt in legib. Baioar. tit. 14. Siquis intra curtem Ducis aliquid inuiolauerit, quia domus Ducis publica eſt, trinigeldum componat. Hinc Feudum in curte dicitur, & feudū extra curtem, lib. feud. 1. tit. 5. §. 5. & lib. 2. tit. 51. §. 1. Et pares curtis aut curię, aut domus pro iiſdem nominantur. lib. 1. tit. 18.

D

DEFENSIO in his libris duplex eſt: Iuratoria, & Armata. Defenſio Iuratoria eſt, cùm deficiente vtrinque probatione iuſiurandum cum XII. ſacramentalibus defertur. libro feud. 2. tit. 58.

titulo 58.§.6. Fauorabilior autem is eſt,cui defertur.lib.feud.2.tit.58. §.4. Rurſus hæc Iuratoria duplex eſt:vna,quæ reo principali conceditur,vt iuret ſe feciſſe,vel non feciſſe:altera quæ ſucceſſori permittitur,vt iuret ſe neque ſcire,neque credere factum à deceſſore fuiſſe. d. titul. 58. §.6. Defenſio verò armata, eſt, quæ per duellum & ſingulare certamen inſtituitur. vt libro 3.titul.2.§. primo. Siquis ſuorum parium per pugnam eum fatigare voluerit, vt per pugnam ſe defendat edicimus. & libro ſecundo titulo 39.§.3.

Delinqvere Feudum,pro committere,vel committere culpam, quamobrem alteri debeatur. lib.feud.2.tit.31. Vaſſalli feudum delinquentis licet ad agnatos quandoque pertineat, filius tamen ad id nullatenus aſpirabit.

Destrictio, Vide Diſtrictus.

Devestire, & Inueſtire,contraria ſunt. Nam vt Inueſtire eſt poſſeſsionem tradere: ſic Deueſtire, poſſeſsionem auferre, ſiue ea prius infeudationis nomine tradita ſit, ſiue quo alio ciuili iure acquiſita. Vveſt enim ſiue Veſtitura Barbaris fuit poſſeſsio:vt in verbo Inueſtitura docuimus. Deueſtire pro, Inueſtituram feudalem adimere, vſurpatur in lib. feud. 1. tit. 7. Si Princeps inueſtierit Capitaneos ſuos de aliquo feudo, non poſsit eos deueſtire ſine culpa. pro, quamuis poſſeſsionem adimere: in lib. Feud. 3. titulo 1.§.4. Illis verò quæ tenent proprietario iure, aut per libellum, ſiue precariam, nemo eum Deueſtire audeat iniuſtè. Helmodus in Slau. Hiſtor. Quem meritum inueſtiuimus, immeritum quare non deueſtiamus? ſtatímque (loquitur de aliquot Epiſcopis & Imper. Henrico IIII) Regem aggreſsi ſunt: eíque coronam de capite abrupe-runt. deinde ſublatum de ſede, purpura, ceteríſque quæ ad ſacram inueſtituram pertinent, funditus exuerunt.

Diffidare eſt feidam,hoc eſt bellum indicere:hoſtem declarare: vt in voce Feida expoſuimus. Frider.lib. feud. 2. titulo 59. §.4. Perpetua damnamus infamia,diffidamus,atque bannimus. Sic apud Petrum de vineis lib. Epiſt. 3. cap. 85. Penitus deneges opportunitatem quam tecum ſoliti ſunt habere, & diffides eos tanquam inimicos noſtros & imperij. Ponitur etiam pro priuatas inimicitias denuntiare: quemadmodum in voce Feida docuimus: & exempla protulimus. Populi autem Rom. inſtituto amicitia renunciabatur, & domo interdicebatur. Suet.in Claudio: Ac ne tunc quidem vltra progreſſus, quàm vt & amicitiam ei renuntiaret, mandarétque domeſticis vltionem, ſiquid ſibi accideret. Tacitus lib.5. Sed Cæſar miſſis ad Senatum literis diſſeruit, morem fuiſſe maioribus, quoties dirimerent amicitias, interdicere domo, eúmque finem gratiæ ponere. At Conradus IIII. Imperator in aurea bulla cap.18. iubet diffidationes priuatas fieri per triduum, palàm, ac teſtatò. Non licere (inquit) prætextu diffidationis quempiam inuadi per incendia, ſpolia, vel rapinas, niſi diffidatio per tres dies naturales ipſi

diffidando perſonaliter vel in loco, quo habitare conſueuit, publicè fuerit intimata: poſsitque de intimatione eiuſmodi per teſtes idoneos fieri plena fides.

Districtvs, ſiue deſtrictio, coercendi poteſtas, ſiue iuriſdictio, quæ magiſtratui cum Imperio mixto intra certæ regionis ac territorii fines conceditur. Siculus Flaccus: Regiones, inquit, dicimus, intra quarum fines magiſtratibus ius dicendi coercendíque eſt libera poteſtas. lib. feud. 1. tit. 5. §. 4. Siquis feudum extra curtē detinuerit, & Dominus diſtrictum habuerit, &c. Et libro 2. tit. 54. Qui Allodium vendiderit, diſtrictum & Iuriſdictionem Imperatoris vendere non præſumat. Fictum nomen eſt à Diſtringendo, quo noſtri Scriptores vſi ſunt pro coercendo: vt in Capitul. Caroli Magni: A miniſtris Reipub. diſtricti, ſex ſolidis componant. Item, lib. Franc. leg. 3. cap. 4. Diſcutiatur quis è duobus contra ius ſit, vt pacati fiant, & diſtringantur ad pacem. Et leg. Baioar. tit. 6. Si talis homo potens hoc fecerit, quem ille Comes diſtringere non poteſt, tunc dicat Duci ſuo, & Dux illum diſtringat, ſecundum legem ſuam. Interdum pro Territorio vſurpatur. Antoninus Florent. hiſt. part 3. tit. 20. ca. 8. §. 13 Ciuitas Florentia XXX. millia hominum in ſe continebat aptos ad arma, & diſtrictus eius LXX millia.

Dominvs, paſsim appellatur is, qui feudum in re ſua alteri fruendum conſtituit: iccircò, vt vulgò creditur, quia rei in feudum datæ dominium & proprietatem retinuit: ſolum vſumfructum feudi nomine conceſsit. lib. feud. 2. tit 8. §. 3. Ego barbarico nomine Dominum eodem modo dici non dubito, quo & Signor, ſiue Senior appellatur: quaſi Vaſſallus Patronum ſuum honoris cauſſa Dominum appellaret: vt in formula Iuriſiurandi, lib. feud. 2. tit. 5. Ergo iuro, quòd ero fidelis ei, vt vaſſallus domino. Sic Domina patroni vxor appellatur. lib. 2. tit. 24. §. 3. Et leg. Franc. lib. 4 tit. 46. Promitto me Domino meo Carolo, & filiis eius fidelem futurum. Ex eodem genere illud eſt, quod vulgò in ſcholis dictitant, directum feudi dominium manere penes Patronum: vtile verò in Vaſſallum tranſire.

Dominicvm, patrimonium Domini. Hinc Dominicum Eccleſiæ. lib. feud. 2. tit. 35. §. 1. Epiſcopi & Clerici, ea quæ in Dominico habent, olim dederunt, & hodie dant. Sic in Append. Aymoinii lib. 5. cap. 25. Cum omnibus villis in eo conſiſtentibus tam dominicatis, quàm etiam vaſſallorum. Item: Et abbatias Prannam & Stabolam cum omnibus villis dominicatis & vaſſallorum. Item in inſtrumento priuilegii ſancti Germani Pariſienſis: Vineas quoque in præfata villa decreuimus ab eiſdem excoli, vindemiari, à quibus olim cultæ fuerunt, & vindemiatæ, ſiue ſint indominicatæ, ſiue in beneficium quibuſlibet datæ. Hinc

Dominicalia, pro Regalibus feudis. vt apud Radeuic. lib. 2. cap. 30. In capitulis pacificationis oblatis ab Adriano Papa Imperatori Frideric. 1. De Dominicalibus Apoſtolici fodrum non eſſe colligen-

dum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.

DOTALITIVM, vſusfructus partis bonorum mariti, quem vxori propter nuptias dat, vt eo poſt ſuam mortem alatur. Vulgus Doarium, appellat: Harmenopulus Hypobolon. Saxon. ſpecul. lib. 3. articul. 74. Diuortium ſi iure fuerit celebratum inter virum & vxorem, mulier dotalitium, id eſt vitæ prouiſionem, ſibi in proprietate viri donatum continebit. Sigebert. in chron. ſub ann. 1178. Villelmus Rex Siciliæ fecit chartam fieri Iohannæ Reginæ ſuæ vxori de dotalitio ſuo: cuius partem hic poſuimus: Villelmus Rex Siciliæ diuina fauente clemētia per hoc præſens ſcriptum damus, & in Dotalitium concedimus Iohannæ Reginæ chariſsimæ vxori noſtræ ciuitatem montis S. Angeli &c.

DOTARIVM, idem quod Dotalitium. Neapol. conſt. lib. 3. tit. 13. & tit. 15. & tit. 16. vbi mulier cogitur iurare fidelitatem ei qui feudi proprietarius permanſit. Contra autem quod ab vxore confertur, Maritagium appellabant: quam vocem in Francogallia retinuimus. Petrus de Vineis epiſt. lib. 3. cap. 5. Aggreſſus eſt eos in lecto nudos: & ſurgere non permiſit, donec eos in manibus eius omnem dotem & ius de quibus tenebatur eis pro maritagio, reſpondere oportuit neceſſario remiſiſſe. Et lib. 5. cap. 16. Et ideo cum pro maritagio filiæ noſtræ chariſsimæ, quam filio N. marchionis Miſnenſis decreuimus copulandam &c.

DVCES, ab antiquis ſemper quidem pro ductoribus exercituum dicebantur. ſed tamen tribus modis id nomen vſurpabatur. nam interdum Duces appellabantur, qui ſummum in militia Imperium obtinebant: qui ſi commiſſo prælio victoriam obtinuiſſent, Imperatores conclamatione militum appellabantur. Liuius lib. ix. Iamprimum vt ordiar ab Ducibus comparandis, haud equidem abnuo, egregium Ducem fuiſſe Alexandrum. Interdum autem Dux appellatur, cui pars Imperii ab altero ſuperiore mandata eſt. Cic. Offic. III. M. Attilius Regulus, cùm Conſul iterum in Africa ex inſidiis captus eſſet, Duce Xantippo Lacedæmonio, Imperatore autem patre Annibalis Amilcare, iuratus miſſus eſt ad Senatum, &c. Sic in l. conuentionum. 5. D. de pact. Publica conuentio eſt, quæ fit per pacem, quoties inter ſe Duces belli quædam paciſcuntur. Sic à Cæſare Duces perſæpè appellantur, qui legati ipſius erant, qui Imperatore abſente ſummam poteſtatem habebant: vt Labienus apud Cæſarem, lib. 6. Præſtate eandem nobis Ducibus virtutē, quam ſæpenumerò Imperatori præſtitiſtis. Hirc. de bell. Afric. Quibus rebus cognitis Iuba, cùm iam non longè à Scipione atque eius Ducibus abeſſet. Prius autem Imperator ex prælio quodam appellatus fuerat. Iuſtin. libro 24. Multis nobilibus regnum Macedoniæ affectantibus, Softhenes ignobilis præponitur: & cùm Rex ab exercitu appellatus eſſet, ipſe non in Regis, ſed in Ducis nomen iurare milites coegit. Idem lib. 9. Cum honoratum inſuper ducatu aduerſarium videret. Et lib. 30. Agathocles Regis lateri iunctus ciuitatem regebat: tribunatus, præfecturas, & ducatus mulie-

res ordinabant. Tacitus de mor. German. Reges, ex nobilitate: Duces, ex virtute ſumunt: nec Regibus infinita aut libera poteſtas: & Duces exemplo potius, quàm Imperio: ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant, admiratione præſunt. Interdum tamen Duces dicuntur, qui ſummum Imperium obtinent: qui verò cum poteſtate ſunt, id eſt, quibus Imperii pars mandata eſt, Comites. Cicero pro Marcello: Bellicas laudes ſolent extenuare verbis, eáſque detrahere Ducibus, communicare cum militibus, ne propriæ ſint Imperatorum. Et aliquantò poſt: Hæc enim res vnius eſt propria Cæſaris: cæteræ duce te geſtæ magnæ illæ quidem, ſed tamen multo magnóque comitatu. Huius autem rei tu idem es & Dux & Comes. Eo loco Cæſar perſpicuè & Dux & Imperator appellatur. Idem in Lælio: De Scipione dicam libentius: quanta illi fuerit grauitas, quanta in oratione maieſtas: vt facilè Ducem populi R. non Comitem diceres. Poſteà verò

Dvces dicti ſunt, quibus Rex aut populus regionis alicuius adminiſtrandæ poteſtatem dederat. vt in leg. Baioar. tit. 13. cap. 2. Siquis contra Ducem ſuum quem Rex ordinauit in prouincia illa, aut populus elegit Ducem, de morte eius conſiliatus fuerit. &c. Specul. Saxon. lib. 3. articul. 53. Quælibet prouincia Theutonicæ terræ ſuum habet Palatinatũ: Saxonia, Baueria, Franconia, & Sueuia: quæ antequàm à Romanis ſuperabantur, Regna fuerunt: à quibus ipſa in Ducatus nomina fuerunt permutata. Attamen Illuſtres in Vaſſallos & Vexillorum Feuda reſecrarunt. Animaduerſione autem dignum eſt, quod circiter ætatem Caroli Magni Duces dicebantur, cui duodecim Comites ſuberant: quod ex infra ſcriptis locis intelligetur. Theodulphus ſub anno 849. Taſsilonem in Ducatu Baioariorum collocauit per ſuum beneficiũ, Griſonem verò partibus Neuſtrię miſit, & dedit ei duodecim Comitatus. Nã hoc illius fragmẽtum cũ aliis nonnullis mihi Stephanus Paſquerius cõmunicauit: vir eruditiſsimus, & in Francicarũ antiquitatum doctrina planè ſingularis. Eum autem locum Aimoynus imitatus eſt lib. 4. cap. 61. Taſsilonem (inquit) in Ducatum reſtituit: Griſonem more Ducum duodecim Comitatibus donauit. Sed ille tali beneficio contentus non erat. Idẽ eod. lib. cap. 116. Baldricus Dux Foroiulienſis honoribus quos habebat, priuatus, & marcha, quam ſolus tenebat, in ter quatuor Comites diuiſa eſt. Sic enim ſeparatim legendũ eſt, In ter quatuor, id eſt XII. vt & in eiuſdem Append. lib. 5. cap. 11. Itidem Baldrico Duci Foroiulienſi, dum obiiceretur, & probatum eſſet, eius ignauia & incuria vaſtatam à Bulgaris regionem noſtram, pulſus eſt Ducatu, & in ter quatuor Comitatus eſt eiuſdem poteſtas diſſecta. Quem locum P. Pitheus vir ſingularis ingenii, & omnium literarum laude præſtans, iampridem emendauit. Otto Friſing. lib. chron. 5. cap. 20. At Pipinus Thaſsilonem in Ducatum reſtituit: fratríque duodecim Comitatus reſtituit: quibus ille non contentus, ad Vvaifarium Ducem Aquitaniæ fugit. Ado in Chron. Eíque per beneficium Baioariam in Ducatum

commiſit:

commiſit: Grifoni quoque in partibus Anſtriæ XII. Comitatus dedit.

Dvces rurſus & Comites apud Scriptores barbaricos ita diſtinguuntur, vt Duces ſint totius Regionis Præfecti: Comites, vrbis tantum. Greg. Turon. lib. 9. cap. 7. Ennodius cùm Ducatum vrbium Turonicæ, atque Pictauæ adminiſtraret, adhuc & Vici Iulienſis atque Benarnæ vrbium principatum accepit. Sed euntibus Comitibus Turonicæ atque Pictauæ vrbis, ad Regem Childebertum, obtinuerunt eum à ſe remoueri. Idem lib. 8. cap. 18. Itaque Nicetius à Comitatu Aruerno ſubmotus, Ducatum à Rege expetiit, datis pro eo immenſis muneribus. Item: Theodulphum Andegauis Comitem eſſe decreuit. Item: Gondobaldus autem Comitatum Meldenſem, ingreſſúſque vrbem, cauſarum actionem agere cœpit. Item lib. 6. cap. 41. Miſitque ad Duces & Comites ciuitatum nuncios, vt muros componerent vrbis.

E

EXercitalis, idem qui miles, Vaſſallus, Feudatarius. Lombard. lib. 1. tit. 15. Siquis de exercitalibus Ducem ſuum contempſerit, ad iuſtitiam faciendam, XX. ſol. Duci ſuo & Regi componat.

Exfestvcare, verbum ad feuda pertinet. Significat enim idem, quod Deueſtire: hoc eſt, honorem alteri abrogare, aut ipſum abdicare. Otto Friſing. Chron. lib. 7. cap. 34. At Eugenius Papa cum Romanis hoc tempore pacem fecit, vt patritiatus dignitatem exfeſtucarent, & Præfectum in priſtinam dignitatem reciperent. Sigeb. in Chron. ann. 1123. Concilium Romæ celebratur: pax inter Regnum & ſacerdotium reformatur, & Ius inueſtitutarum Epiſcopalium ab Imperatore exfeſtucatur. Fictum videtur ex Feſtuca, quo verbo veteres Latini virgam, ſurculum, vindictam ſignificabant: eáque in ſeruorum manumiſsionibus vtebantur. Cùm igitur Inueſtitura, feſtuca, aut ſcipione tradendo fieret, Infeſtucare dictum eſt, pro Inueſtire: & Exfeſtucare pro Deueſtire. Otto lib. Frid. 1. cap. 8. Conditio pacis fuit, vt Bertolfus Ducatum exfeſtucaret, ſic tamen vt Turegum à manu Imperatoris ei tenendum remaneret.

Exinaniri Feudum, dicitur, quod deſeritur, quod euaneſcit, cuius conſtitutio irrita & inanis eſt. lib. 1. tit. 15. §. 2.

FACE-

F

FACERE IVSTITIAM, pro ſiſtere ſe in iudicio. lib. feud. 2. tit. 22. Si Dominus ei iuſtitiam facere noluerit, poterit eum deprædare. Et lib. 2. tit. 24. §. 4. Si ſuo Domino iuſtitiam facere noluerit, Feudo ſpoliandus eſt. Sic enim locum illum interpretor, vt in legib. Baioar. cap. 16. tit. 2. Siquis liber alteri libero qui eum mallat (in ius vocat) dedignabitur iuſtitiam facere. Item, Et poſtea reſpondeat ſecundum legem, & faciat iuſtitiam. Interdum tamen Facere iuſtitiam eſt, legibus vindicare: vt lib. feud. 2. tit. 27. §. 6. Dominus cuius caſtrum id eſſe cognoſcitur, ad faciendam iuſtitiam illum producat. Interdum ius reddere, vel Iuriſdictionem exercere. Ado in chron. Legatos regios, qui tunc ad iuſtitias faciendas cum eis verſabantur, comprehendunt. Interdum, ius reddere. Aymoinus lib. 4. cap. 110. Lotharius verò cùm ſecundum patris iuſsionem in Italia iuſtitias faceret. Helmodus in hiſt. Slau. cap. 68. Super hos omnes functus eſt Comes honore Cometiæ, fecítque iuſtitiam populo ſuo.

FEVDVM, Germanica vox eſt, vulgo vſurpata pro Beneficium, cuius nomine opera quædam gratiæ teſtificandæ cauſſa debetur: quemadmodum multis verbis expoſuimus cap. Diſput. 1.

FEODVM pro FEVDVM dixerunt multi, & in his Angli: fortaſſe ab illa notatione Germanicæ vocis FEED, de qua diximus eodem Diſp. cap. Itaque vulgari lingua ſcribunt FEE: longiſsimè tamen à Langobardici iuris ratione & inſtituto. Feoda nanque generaliter appellant, prædia omnia quæ perpetuo iure tenentur, etiam Allodia quæ à parentibus & maioribus hereditate relicta ſunt. Stephanus Paſquerius excellenti vir ingenio & inter Pariſienſes cauſidicos dicendi facultate præſtans, libellum mihi Anglicanum Liteltonium dedit, quo feudorum Anglicorum iura exponũtur: ita inconditè, abſurdè, & inconcinnè ſcriptum, vt facilè appareat, veriſsimum eſſe quod Polydorus Virg. in Anglica Hiſtoria de iure Anglicano teſtatus eſt, ſtultitiam in eo libro cum malitia & calumniandi ſtudio certare. Sed operæpretium eſt, quas Feudi ſpecies conſtituant, ipſorum verbis exponere. Feudum enim aliud appellant Simplex, aliud Talicum.

Tenant en fee ſimplé, eſt celuy qui ad terres ou tenementz, à tener à luy, & à ſes heires à tous iours. Et eſt appel en Latin Feodum ſimplex: quia feodum idem eſt, quod hereditas: & ſimplex idem eſt quod legitimum vel purum: & ſic Feodum ſimplex idem eſt quod hereditas legitima, vel hereditas pura. Car ſi home voile purchaſer terres ou tenementz en fee ſimple, il conuient d'auoir ceux parolx en ſon purchaſſe, à auer & tener à luy & à ſes heires: car ceux parolx: (ſes heires) ſont le ſtate denheritances. Car ſi home purchaſſe terre par ceux parolx (à auer & tener à luy à tous iours) en ceux deux caſes, il n'y ad eſtat, fórſque pour

terme

terme de vie: pur ceo qu'il faut ceux parolx, ſes heires: leſquels parolx tant ſolement font l'eſtat d'en heritance, en toutes feoffemens & grantes. Id eſt: Feudatarius ſimplex is dicitur, qui prædia perpetuario iure poſsidet. Nam latinè Feodũ ſimplex vocatur, quia Feodum idem eſt, quod hereditas. & Simplex idem, eſt quod legitimum vel purum: & ſic Feodum ſimplex, idem eſt, quod hereditas legitima, vel hereditas pura. Nam ſi quis prædia iure feodi ſimplicis acquirere velit, hac formula vti eum oportet: vt ſibi, ſuíſque heredibus habere & tenere liceat. Hæc enim verba, SVIS HEREDIBVS, faciunt rem hereditariam, ſiue perpetuariam. At ſi vtatur his verbis, vt ſibi habere & tenere perpetuò liceat: vel iſtis, vt ſibi & ſuis aſsignatis perpetuò habere, tenere'que liceat: his duobus caſibus, ad vitæ tempus duntaxat acquiritur. Tum aliquantò poſt, cap.2. Fee taile, feudum taile dicitur, cùm prædia donata ſunt alicui viro & ipſius heredibus ab ipſo naſcituris.

FEIDA, vel Faida, idem quod alibi Guerra: ex Germanico FEED, quod modo bellum, modo capitales inimicitias ſignificat. Leg. Langob. tit.30. Vt Feida, quod eſt inimicitia, poſt acceptam compoſitionem poſtponatur. Et tit.58. Propter Faidam deponendam, i. eſt inimicitiam pacificandam. In Lomb. lib.1. tit. de homic. lib. homin. l. ſiquis Langobardus. Quia filiæ eius, quòd fœmineo ſexu eſſe probantur, non poſſunt ipſam Faidam leuare. Item lib.1. tit.7. Vt Faida (quę eſt inimicitia) poſt compoſitionem acceptam poſtponatur. Hinc Faidoſus, qui alibi diffidatus, cui inimicitiæ denũtiatæ ſunt. vt in legib. Friſ. Homo faidoſus pacem habeat in Eccleſia, in domo ſua, ad Eccleſiam eundo, &c. Et in legib. Baioar. Si quis hominem per iuſsionem Regis occident, non requiratur ei, nec feidoſus ſit. Hinc Diffidare, meo iudicio, pro inimicitias denuntiare, bellum indicere, hoſtem declarare. Et Diffidatio quæ à Barbaricis ad Latinam conſuetudinem alludentibus Diffiduciatio dicta eſt. Abbas Vrſperg. in conſtitut. Frider. 1. Sancimus etiam, vt quicunque alii damnum facere, aut lædere ipſum intendat, tribus ad minus antè diebus per certũ nuntium ſuum diffiducient eum. quòd ſi læſus diffiduciatum ſe fuiſſe negare voluerit, &c. Vide ſuprà, Diffidare. B. Rhenanus German. rerum lib.2. Faidam vocabant Franci ſimultatem apertam, qua vnus aliquis vni vel pluribus bellum denuntiat. ab hoc Gallicani ſcribæ Faidoſum appellant, qui Faidam exercet. Germanis notum minus vocabulum eſt.

FELONIA, non præciſè contumaciam Vaſſalli in Dominum, huiúſue in Vaſſallum perfidiam ſignificat: verum quoduis capitale facinus. lib. feud. 2. tit. 26. §. domino. 23. Domino committente feloniam, (vt ita dicam) proprietas feudi ad Vaſſallum pertinet, ſiue peccauerit in Vaſſallum, ſiue in alium. Et rurſus tit.37. & tit.47. Si fratrem interfecerit, vel aliam feloniam commiſerit. Denique Felonia Gottis & Langobardis dicitur, quod Germanis hodię Schelmerey: Latinis, ſcelus. Contumaciam & rebellionem inferioris erga ſuperiorē non ſignificat. Domino e-

nim

nim æquè in Vaſſallum, vt huic in illum tribuitur. d. libro 2. titulo 26. §. domino.

Fevdatarivs, qui feudum à Patrono ſibi commiſſum accepit: Latina conſuetudine, vt Beneficiarius. lib. Feud. 3. tit. 2. §. 3. Feudatarius Parium laudatione damnum reſarciat.

Fideles interdum generaliter dicuntur, qui in Principis alicuius poteſtate ac ditione ſunt: qui vulgò Subiecti appellantur. Gregor. Turon. lib. 10. cap. 3. Nos, piiſsime Rex, ſubiecti atque fideles vobis gentique veſtræ eſſe deſydeтamus. Item lib. 4. Sacramentũ dederat, vt ei fidelis eſſet. Et lib. 5. Sacramento ſe obſtrinxit, quòd fidelis Regi Chilperico eſſe deberet. Hinc

Fidelitas, generaliter interdum pro fide & obedientia omnium ſubiectorum. Duplex enim fidelitas eſt: Vna quæ à Vaſſallis, & quaſi Vaſſallis: altera quæ à ciuibus præſtatur, vt in lege Frider. de pace Conſt. lib. Feud. 2. tit. 62. Vaſſalli noſtri à nobis inueſtituram recipiant, & fidelitatem faciant, ſicuti Vaſſalli: ceteri omnes, ſicut ciues à xvi. annis vſque ad lxx. Item apud Radeu. lib. 2. cap. 30. Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentũ fidelitatis ſine hominio facere debere Domino Imperatori. Abbas Vrſperg. ſub anno 1191. Procurante Imperatore factum eſt, vt Principes Alemanniæ pene omnes filium paruulum ipſius adhuc in cunis vagientem, aſſumerent in Regem, & ei fidelitatem iurarent. Aymoin lib. 4. cap. 61. Et poſt eum totidem verbis Abbas Vrſperg. in vita Pipini Regis: Illuc & Taſsilo Dux Baioariorum cum primoribus gentis ſuæ venit, fidelitatémque tam ipſi Regi Pipino, quàm filiis eius iureiurando promiſit. Radeuicus lib. 1. cap. 11. Tunc ad curiam venientes Friderico fidelitatem fecerunt, atque hominium, & beneficia ſua de manu illius reuerenter ſuſceperunt. Et huc pertinet nobilis illa & multorum exercitũ ſanguine cruentata quæſtio, de iuramento, quod Imperatores Papæ Romano in coronatione recipienda præſtare ſolebant. c. ego Ludouicus. diſt. 63. vtrum ſit Iuſiurandum fidelitatis Vaſſalliticæ, quaſi Imperium à Papa recognoſcat (vti Papa Clemens contendit in c. j. de iureiur. in Clement.) an verò iuſiurandum fœderis, aut fidelitatis iuridicialis: quaſi Imperator ſimpliciter ſe Eccleſiæ Chriſtianæ Fidelem fore promittat.

Fideles interdum ſpecialiter dicuntur iidem, qui Vaſſalli: qui feudo accepto, in Patroni fide & clientela ſunt: viciſſimque ſuam ei certi obſequij nomine fidem aſtrinxerunt. Cicero in Orat. pro Sex. Roſcio. Quære in cuius fide ſint & clientela. lib. feud. 1. tit. 14. §. 3. Si ergo Domino & fideli placuit, vt paciſcantur de filia &c. Et lib. 1. tit. 4. §. 6. Tunc oportebit fidelem incrementi inueſtituram probare. Item: Si verò fidelis in poſſeſsione incrementi fuerit. &c. Et tit. 6. Si contentio fuerit inter Dominum & fidelem de inueſtitura feudi &c.

Fidelitatem dicimus (inquit Obertus) iuſiurandum quod Vaſſallus

Vaſſallus præſtar domino. lib. 2. titulo 3. §. 4. & titulo 26. §. 9. vbi quot herédes ſunt, tot fidelitatem debent: Hoc eſt: tot debent ſe domino exhibere, vt ei ſuam ſidem & obſequium interpoſito iureiurando adſtringant. Iuſiurandum fidelitatis videtur Latinè non incommodè dici Execratió poſſe. Cic. Verr. v 11. Vbi fides, vbi execrationes, vbi dextræ complexúſque? vide Vaſſalitium.

FODRVM, Germanica vox eſt, quæ paſsim hodiéque in cauponis Germaniæ pro pabulo equorum vſurpatur. In legib. Franc. Tempore hyemis, quando mareſchalcos illarum ad fodrum dirigunt. Paſsim verò vſurpatur pro annona militari: vt libro Feud. 3. titulo 1. Fodrum autem de caſtellis, quod noſtri Anteceſſores habuerunt, habere volumus. Item libro 2. titulo 56. Extraordinaria collatio ad feliciſsimam regalis numinis expeditionem. Et titulo 62. Nobis intrantibus Lombardiam Fodrum conſuetum, & regale præſtabunt. Otto Friſing. lib. Frid 2. cap. 13. Mos enim antiquus, ex quo Imperium Romanum ad Francos deriuatum eſt, ad noſtra vſque deductus eſt tempora, vt quotieſcunque Reges Italiam ingredi deſtinauerint, gnaros quoſlibet de familiaribus ſuis præmittant, qui ſingulas ciuitates, ſeu oppida peragrando, ea quæ ad fiſcum regalem ſpectant, quæ ab accolis fodrum dicuntur, exquirant. Huius collationis quæ ob tranſitum exercitus imponitur, mentio fit in l. ſi pendentes. 12. §. ſiquid. D. de vſufruct. & apud Petrum de Vineis Epiſt. libro ſecundo capite 29. vbi Fodrum interpretatur frumentum, hordeum, & res alias victui opportunas, ad exercitum Imperatorium. Sicul. Flaccus de cond. agror. Nam & quoties militi prætereunti, aliive cui comitatui annona publica præſtanda eſt, ſi ligna aut ſtramenta deportanda, quærendum quæ ciuitates quibus pagis huiuſmodi munera præbere ſolitæ ſint. Appendix Aymoini libro quinto capite tertio. Inhibent à plebeïis vlterius annonas militares (quas vulgò fodrum vocant) dari. Fuit autem hoc antiquioris quoque conſuetudinis. Ammianus Marc. in fin. libr. x x 1. Eique vehiculo inſidenti (de Iouiano Imperatore loquitur) vt Principibus ſolet, annonæ militaris offerebantur indicia, vt ipſi nominant proba. Quod ſanè cuiuſmodi ſit, non intelligo. Illud conſtat, annonas illas militares plerunque æſtimari, & pecuniam pro iis pendi ſolere. quod inſtitutum ex antiquis magiſtratuum Romanorum moribus fluxit: qui cùm frumentum in cellam ab aratoribus exigendi ius haberent, ſæpe pro frumento pecuniam, quanti frumentum erat, accipiebant. Qua de cauſſa genus illud Frumenti Æſtimatum appellabant, vt in Verrinas Ciceronis Orationes multis locis docuimus. Seruius Honoratus in 1. Æneid. Cellarium (inquit) dicitur paucorum dierum. vnde & in cellam dicitur imperatum frumentum. Penus verò dicitur longi temporis. Otto Friſing. libro Friderici, 2. capite 23. Peractis ibi aliquot diebus, cùm Fodrum à vicinis ciuitatibus & caſtellis & oppidis exquireretur,

G Spoletani

Spoletani indignationem Principis incurrunt: dupliciter enim peccauerant, cùm octingentarum librarum facti eſſent obnoxij, partim defraudando, partim falſam monetam dando. Præclarum eſt autem, quod Cicero de ſuo fodro & annonis ſcribit in Epiſt. ad Atticum. Nos Aſia excepit mirabiliter. Aduentus noſter ne minimo quidem ſumptui fuit. Scito non modò nos fœnum, aut quod lege Iulia dari ſolet, non accipere: ſed ne ligna quidem: nec præter quatuor lectos, & tectum quicquam: multis locis ne tectum quidem, & in tabernaculo manere plerunque. Sic in prouincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, vt nullus terror inſumatur in quenquam. Id fit etiam & legatorum & tribunorum & præfectorum diligentia. Vide Mareſchalcus.

FORBANNVM, pro Relegatione, vel certarum Regionum interdictione. Et Forbanniti, interdicti. Legis Francic. cap. 50: Vt Comes qui latronem in Forbannum miſerit, vicinis ſuis & aliis Comitibus notum faciat, eundem latronem à ſe forbannitum, vt illi eum non recipiant. Et cap. 49. de latrone forbannito, vt nemo eum recipiat.

G

GENICVLVS, in quibuſdam Feudorum libris dicitur, pro Generatio, ſiue gradus generationis: vt libro 1. tit. 1. §. 3. Licet moderno tempore vſque ad ſeptimum geniculum ſit vſurpatum. Item in Lomb. lib. 2. tit. 14. Omnis parentela vſque in ſeptimum geniculum numeretur.

GVADIA, eſt pignus. vnde Inguadiare, verbum de quo poſterius ſuo loco dicemus. In Lombarda lib. 1. tit. 15. Si non habuerit, vnde ſummam perſoluat, ſemetipſum per guadiam in ſeruitio Principis tradat. Item lib. 2. tit. 21. Si quis alij guadiam & fideiuſſorem dederit, omne quod per guadiam & fideiuſſorem obligauit, adimpleat. Item: Si quis alij guadiam dederit, & eam recipere neglexerit, &c.

GVARDIA, pro Cuſtodia, vetus vox Germanica, Warden: qua ſermo quoque Gallicus hodie vtitur: vnde feudum Guardiæ, cùm quis prædio cuſtos imponitur. Hinc tenere pro feudo, & tenere per Guardiam opponuntur. lib. Feud. 1. tit. 2. & tit. [illegible]

GVARENTARE, vel (vt eſt in aliis libris) Guarentiſare, pro cauſſam alterius ſuſcipere, defenſorem ſe profiteri. Priſcum Francorum verbum, quod in Francogalliam innectum eſt, Guarent: quo ſignificatur is, qui Latinis Auctor dicitur, & euictionem præſtat. lib. Feud. 2. titulo 34. §. 2. In Lombard. tamen lib. 2. tit. 36. de euict. Latinè appellatur Auctor. At in Speculo Saxon. dicitur Warandator, artic. 9. Quiſquis alteri ante reſignatio-

gnationem & infeudationem, bonorum poſſeſsioné tradiderit, ipſe eiuſdem debebit eſſe Warandator, q̃otieſcunque emptorem ipſius Warandatione indigere contigerit. Item artic. 15. Aut Warandam emptionis ſuæ producere potuerit, &c. Item: Niſi per defectum in teſtibus aut Waranda ſuccubuerit. Aliis autem locis Warenda pro ſatiſdatione paſsim vſurpatur.

Gvastaldvs, præfectus, ſiue cuſtos curtis, qui & Actor dicitur. Lombard. lib. 2. titulo 17. Si Guaſtaldus, aut quilibet actor Regis, poſt ſuſceptas & commiſſas ſibi ad gubernandum curtes, aut caſas Regis, aliquid per donationem conquiſierit. Et mox: Concedimus etiam Guaſtaldis noſtris curtes noſtras prouidentibus. Item Lombard. libro 1. tit. 32. Et Langobard. leg. titulo 39. §. 3. Siquis Guaſtaldus, vel actor Regis curtem regiam habens ad gubernandum, ex ipſa curte alicui ſine iuſſione caſam tributariam, vel terram, ſyluam, vites, vel prata auſus fuerit donare. Sic lib. Feud. 1. titulo 10. Niſi vaſſallus ſit Guaſtaldus, vel actor Domini. Item leg. Langobard. titulo 101. §. 27. Si mancipium cuiuſcunque in curte Regis confugium fecerit, & Guaſtaldus, aut actor Regis poſt ſecundam & tertiam conteſtationem reddere dilatauerit.

Gvastaldorvm quoque munus aliquod erat in re militari: vti patet ex Lombard. lib. 1. titulo 15. Si Dux exercitalem ſuum moleſtauerit iniuſtè, Guaſtaldus eum ſolaciet, vſque dum ad præſentiam Regis eum perducat. Item: Si Guaſtaldus exercitalem ſuum contra rationem moleſtauerit, Dux eum ſolaciet, quouſque veritatem ſuam inueniat. Paulus Diaconus de geſt. Langobard. libro 5. cap. 11. Ipſúmque Alzeconem mutato dignitatis nomine, pro Duce Guaſtaldorum vocitari præcepit. De Guaſtaldo Vitus Amerbachius in Capit. Carol. Mag. ſic ſcribit. Guaſtaldus ſignificat Oeconomum, id eſt procuratorem domus, & rei familiaris. Puto factum nomen à Guaſt, id eſt, hoſpitium, veteri Germanica & Gallica lingua, & Halden, id eſt, tenere. Sic enim in quibuſdam Germaniæ locis adhuc verbum pronuntiatur. Feudi Guaſtaldiæ exemplum extat apud Petrum de Vin. lib. Epiſtolâ. 6. cap. 25. Ita tamen (inquit Fridericus) quòd caſtrum ipſum à nobis & heredibus noſtris in Capitaniam teneat, & immediatè à noſtra curia recognoſcat: viuens iure Francorum, in eo videlicet, quòd maior natu in ipſo ſuccedat.

Gvserra, ſiue Werra, non tantùm dicitur bellum, quod Imperatoris nomine publicè geritur: verumetiam quod priuatus aliquis ſuſcepit, cùm ſuas inimicitias perſequitur. vt libro Feudorum 2. titulo 28. §. 1. & §. 2. Et apud Vrſpergenſ. Abbatem in leg. Friderici Imper. Si liber homo, ingenuus, miniſterialis, incendium commiſerit, pro Werra propria, pro amico, pro parente.

H

HAVBERTICVM feudum Gallica lingua vulgò dicitur, pro Loricatum: id eſt, datum Vaſſallo ea conditione, vt ad edictum loricatus, ſiue cataphractus præſto ſit. Nam vt Lorica Latinis, propriè & minus vſitatè, eſt tegmen de loro factum, quo maiores in bellis vtebantur: quemadmodum Seruius Honoratus ſcribit in lib. Æneid. x i. frequentiſsimè autem pro ærea armatura integra vſurpatur: ſic apud Gallos Haubert propriè loricam annulis contextam ſignificat, quam vulgus Cotte de maille, appellat. vnde vetus prouerbium Gallicum, De maille à maille on faict le haubergeon. Poſt verò integra equitis armatura eo nomine appellata eſt: videtúrque Normannicum verbum fuiſſe: cùm in ea Galliæ parte frequentius illud verbum vſurpetur: vnde Fiefz de haubert, feuda Loricæ. Sigebertus in Chron. ann. 1160. In Normannia de feudo vniuſcuiuſque loricæ, & de reliquis omnibus tam in Normannia, quàm in Anglia, & reliquis ſuis terris. Helmodus in hiſtor. Slauor. libro 1. cap. 88. In hunc modum rebus compoſitis, profectus eſt Dux in Langobardiam, cum mille (vt aiunt) loricis, habens in Comitatu ſuo Adolphum Comitem, &c. Idem lib. 2. cap. 13. Filius quoque Regis ex concubina natus, Chriſtophorus nomine, cum mille (vt aiunt) loricis, venit Aldenburg, & percuſſerunt maritima eius. Feudum igitur Loricæ, eſt quod militi aſsignatur, ea lege, vt ad edictum præſto in armis ſit. Landulphus lib. hiſtor. Miſcell. 21. Vſque ad viginti ſcaphas remanſerunt habentes centenos loricatos, ad has cuſtodiendas. Et lib. 20. Miſit tria millia loricatorum ad circundandum eum ne fugeret. Antoninus Florentinus hiſtor. part. 2. tit. 16. cap. 13. §. 2. Inuenti ſunt habere peditum ſexcenta millia: equitum verò Loricatorum centum millia. Item titul. 17. cap. 8. §. 3. In ſolo domini Imperatoris Comitatu equitum Loricatorum erant ad x x x. millia abſque peditum copiis. Helmodus in hiſtor. Slauor. cap. 52. Elegit de exercitu mille loricatos, abiítque in occurſum exercitus. Sic Liuius Latinè loricatos interpretatur, quos Græci cataphractos appellant. lib. 37. His (inquit) tria millia peditum loricatorum (cataphractos ipſi appellant) adiunxit.

HERES in Iure feudiſtico propriè filius intelligitur. Itáque ſine herede deceſsiſſe dicitur, qui ſine filio deceſsit. libro 1. tit. 13. & libro 2. titulo 34.

HEREDITAS autem plerunque allodia ſignificat. vt in Specul. Saxon. artic. 5. Quæcunque bona defunctus poſt ſe relinquit, vocabulo vniuerſali hereditatis complectimur, niſi feudum fuerit.

HEREDES accelerantes, Gahnerben, in ſpeculo Saxonico artic. 27. appellari videntur, quos Francogallica lingua nominamus, Habiles à ſucceder. Quando, inquit, hereditatem neque ſoror neque, frater adeas

ter adeas

ter adeat, omnes qui ſe in pari gradu cognationis exiſtere probauerint æquam hereditatis percipiant portionem. Et cùm in his ſexum non diſcernamus, heredes accelerantes eos appellamus.

Heribannvm, edictum, quo feudatarij ad militiam in diem certum euocantur: vt in voce Bannus expoſuimus. Hinc Non reſpondere ad edictum, apud Vlpianum in l. 4. D. de re milit. vbi tamen nonnulli maluerunt Delectum. Liuius libro 1. Qui vbi ad edictum Romani regis ex omnibus populis conuenere, &c. Idem lib. 10. Vt qui iuniorum non conueniſſet ad Imperatorum Edictum, quique iniuſſu abiiſſet, caput Ioui ſacratum erat.

Herisliтivм, vide Bannus.

Homo, hominium, homagium quid ſit, expoſuimus cap. Diſput. iii. Albertus Krantzius videtur hoc poſterius illo facere, in Wandalia lib. 3. cap. 36. Apud Cæſarem, inquit, immenſo auro in ſatiſfactionem, & hominio, quod nunc vocant homagium, præſtito indemnitatem coëmit. Helmodus in hiſtoria Slau. capite 68. Quicunque voluiſſet fieri homo, Etheleri veniebat vt acciperet byrrum, clypeum, vel equum. Et mox: Sicubi reperti fuiſſent homines Etheleri, aut renuntiarent hominio, aut prouincia ſecederent. Videtur autem hominiorum inſtitutum etiam in Græciam poſterioribus ſeculis manaſſe. Nam in Epiſtola Emanuelis Græcorum Imperatoris apud Albertum Krantzium in Saxonia, libro 6. cap. 37. ita ſcriptum eſt: Sultanus imperio noſtro ſe dedidit, & miſsis legatis miſericordiam poſtulauit: fecítque imperio noſtro hominium, & iuramenta: pollicitus ſeruire nobis aduerſus omnem hominem: ita vt ſit amicorum noſtrorum amicus, & hoſtis inimicorum. Hominium triplex eſſe, docuimus cap. Diſput. xx. Addunt etiam nonnulli Homage de pleiure, hominium vadicum: cùm quis Patrono ab hoſtibus capto, tenetur ſe vadem & obſidem ipſius præſtare: velut (inquit Butelerius) cùm Rege Iohanne ab Anglis capto Barones Franciæ complures coacti ſunt vades ſe pro eo præbere. Cicero tamen Philipp. xii. Quod ſi in bello (inquit) dari vicarij ſolerent, libenter me, vt Domitius Brutus emitteretur, pro illo includi paterer. Verum autem propriúmque feudum eſt, cuius cauſa fidelitas iuratur, & militaris opera obligatur. Otto Friſing. libro Friderici primo cap. 20. Ad pedes Imperatoris ſatiſfactionem offerens, humiliter Dux venit, hominiúmque ſibi cum ſacramento fidelitatis exhibens, Ducatū ab illo ſuſcepit. Iohan. Trit. cap. 22. Eodem die Fridericus Colonienſem ciuitatem ingreſſus, cum honore magno ſuſcipitur: & homagio fidelitatis ſuſcepto, per dies ſeptem commoratus. Otto Friſing. lib. 7. cap. 19. Imperator Polonorum Ducem cum multis muneribus obuium habuit, quem tamen non antè dignatus eſt ſuo conſpectui præſentari: quàm de Pomeranis & Ragis tributum ſibi faceret, ſubiectionémque perpetuam ſacramento confirmaret. Radeuicus lib. 1. cap. 11. Tunc ad curiam venientes, Friderico fide-

co fidelitatem fecerunt, atque hominium, & beneficia ſua de manu illius reuerenter ſuſceperunt.

H o m o l o g v s, ὁμόλογος, à nonnullis dictus eſt pro Vaſſus, aut Vaſſallus: quemadmodum in Diſp. cap. 4. expoſuimus. Dedititij à Romanis dicti ſunt, qui à Græcis ὁμόλογοι, vt pote qui non modo in fide, verumetiam in ditione ac poteſtate populi Romani eſſent. Nam etſi libertatem retinebāt, non tamē parem iuris & libertatis conditionem obtinebant. Itaque tres libertatis gradus Vlpianus in Fragmentis expoſuit: Ciuiū Romanorum, Latinorum Iunianorum, & Dedititiorum, aut qui dedititiorum numero erant: qui ciuitatis Romanæ ius nullo modo aſſequi poterant: vt Caius in lib. Inſtit. 1. exponit. Quare non rectè vaſſallus omnis dedititius appellari poteſt. Multi enim vaſſalli ſunt, qui in fide tantum ſunt: cùm dedititij (vt modò dictum eſt) etiam in ditione ac poteſtate eſſent. Et, vt de Dedititiis ſemel dicamus, apud Romanos hoc nomine appellabantur, qui armis populi Romani territi, ſeſe, ſuáque omnia Imperatori exercitus dedebant, ínque ipſius fidem & clientelam permittebant, ſeſéque imperata facturos promittebāt. Deditionis autem forma hæc erat: vt dediti arma traderent: deinde vt obſides darent, tum vt iurarent ſe neque quicquam contra populum Romanum conſilij inituros, neque obſides repetituros, neque recuſaturos quo minus perpetuò ſub populi Romani ditione atque imperio eſſent. Liuius lib. X X V I I I. Mos vetuſtus erat Romanis, cum quo nec fœdere, nec legibus iungeretur amicitia, non prius imperio in eum tanquam pacatum vti, quàm omnia humana diuináque dedidiſſent: obſides accepti, arma adempta, præſidia vrbibus impoſita forent. Idem libro 1. Deditóſque Collatinos ita accipio, eámque deditionis formulam eſſe: Rex interrogauit: Eſtíſne vos legati oratoreſque miſſi à populo Collatino, vt vos populúmque Collatinum dederetis? Sumus. Eſtne populus Collatinus in ſua poteſtate? Eſt. Deditíſne vos, populum Collatinum, vrbem, agros, aquam, terminos, delubra, vtenſilia, diuina humanáque omnia in meam populíq; Ro. ditionē? Dedimus. Et ego recipio. Idem lib. V I I. ex formula Campanorum: Itáque populum Campanum, vrbémque Capuam, agros, delubra Deum, diuina humanáque omnia in veſtram P. C. populíque Rom. ditionem dedimus: quicquid deinde patiemur, dedititij veſtri paſſuri. Deinceps reliqua videamuſ. Cæſar lib. I I. Cæſar reſpondit, ſe eorum ciuitatem conſeruaturū, ſi priuſquam aries murum attigiſſet, ſe dedidiſſent: ſed deditionis nullam eſſe conditionem, niſi armis traditis. Item alio loco: Cæſar obſidib. acceptis, armíſque omnib. ex oppido traditis in deditionem Sueſsiones accepit. Et libro 1. Heluetij legatos ad eum de deditione miſerunt. Cæſar obſides, arma, ſeruos, qui ad eos perfugiſſent, popoſcit. Item: Hos Cæſar reductos in hoſtium numero habuit. Reliquos omnes obſidib. armis, perfugis, traditis, in deditionem accepit. Idem lib. V I I. Tertio die miſsis ex oppido legatis de deditione, arma proferri, iumēta produci, ſexcentos

centos obſides dari iubet. Liuius lib. XXXIIII. tertium fœderis genus eſſe ait, quo bello victis leges dicuntur. Vbi enim omnia ei qui armis plus poſſet, dedita eſſent, quæ ex iis habere victos, quibus mulctari eos velit, ipſius ius atque arbitrium eſſe. Latini de Campanis apud eundem: Campanorum aliam conditionem eſſe: qui non fœdere, ſed per deditionem in fidem veniſſent. Item de Apulis: Ita in ſocietatem eos eſſe acceptos, vt non æquo fœdere, ſed vt in ditione populi R. eſſent. Quod autem de ariete Cæſar ſcribit, quod ſanè memoratu dignum eſt, idem Cicero lib. Off. 1. confirmat: Et cum iis, inquit, quos vi deuiceris, conſulendum eſt: tum ij qui armis poſitis ad Imperatorum fidem confugiunt, quanuis murum aries percuſſerit, recipiendi ſunt. Cùm igitur bello victi, aut captiui omnes eſſent, aut dedititij: captiui quidem victorum ſerui fiebant: dedititij verò meliore conditione quàm ſerui, deteriore quàm liberi.

HOSTIS, pro exercitu, caſtris, militia. Vnde vox Francogallica L'hoſt. lib. feud. 1. tit. 20. Si inſimul ſteterint, vel in hoſtem Regis acquiſierint. Item lib. 2. tit. 7. Tunc enim poſſunt deueſtiri, niſi fecerint hoſtem Romæ: id eſt, in exercitu & comitatu Imperatoris Romam profecti ſint. Sic lib. leg. Franc. 4. De non cogendo bibere in hoſte: Vt nemo parem ſuum bibere cogat, & quicunque in exercitu ebrius fuerit, ita excommunicetur, vt in bibendo ſola aqua vtatur, donec ſe malè feciſſe cognoſcat. Et apud Aymoinum lib. 5. cap. 28. Vnde hoſtem quàm maximam potuit, cum Carolomanno direxit. Hinc

HOSTENDICIAE dicuntur (vt feudiſta ſcribit) adiutorium quod Vaſſalli faciunt Dominis, Romam cum Rege in hoſtem pergentibus, Verbi gratia, in Lombardia, dimidiam: in Theutonica terra, tertiam partem fructuum eius anni, quo hoſtem faciunt. lib. feud. 2. tit. 40. Fictum vocabulum ab hoſte, quod exercitum, & caſtra ſignificat, & quo adhuc in Francogallica vulgò vtimur, perfacile intellectu eſt. Cùm autem paſsim in legib. Barbaricis Heriſlitium pro deſertione militiæ dici videamus, ab hœre, quod exercitum ſignificat: facilè adducor vt corruptum verbum exiſtimem, pro Hoſtelitz, vel Hoſtelitiæ. Rurſus aliud Hoſtelitias, aliud Heriſlitiũ eſſe arbitror. nam Heriſlitium capite plectitur. In Lomb. lib 1. tit. 15. l. ſiquis contumax. quippe, cùm belli cauſſa edictum promulgatum eſſet. Hoſtelitiæ verò pecuniaria multa eſt. etiam Friderici conſt. lib. feud. 2. tit. 55. quia edictum non belli, ſed honorarij comitatus cauſſa factum ſit: cum Imperatore Romam ad petendam coronam proficiſcente, euocantur Itali, feuda Imperij tenentes, vt in faucibus Italiæ Imperatori præſto ſint, cum equis & armis.

I

IN ANTEA, pro deinceps, poſthac, in poſterum: quaſi futurum tempus non à tergo ſequatur, ſed ante nos cedat. lib. Feud. 2. tit. 5. Iuro quòd à modo in antea ero fidelis ei. Et tit. 7. Honorem quem nunc habes, vel in antea habebis: id eſt, deinceps.

INCVLPATVS, pro culpatus, accuſatus. lib. feud. 1. tit. 19. §. 1. Si vnus inculpatus fuerit, vna de his nominatis culpis. Sic leg. Salic. tit. 43. Si cuius ſeruus in futurum fuerit inculpatus, ſi talis cauſſa eſt, &c. Item leg. Burg. tit. 8. de ingenuis inculpatis.

IN CAPILLO puella dicitur, quę nupta nō eſt: quia comatæ, ſine vllo capitis tegmine incedebant: nuptæ capite velato erant. lib. feud. 2. tit. 24. §. 3. Rurſus ſi Dominæ vel filiæ, aut ſorori in domo adhuc manēti, quæ in capillo dicitur, ſeſe immiſcuerit, &c. In Lomb. lib. 2. cap. 20. Qui filiam in caſa habuerit in capillo, & filium non reliquerit, &c. Et Neapol. conſt. lib. 3. tit. 27. Et ſorores in capillo ſuccedunt. Coniugatæ autem & dotatæ à fratrum ſucceſsionibus excluduntur. Et mox, Filiæ autem in capillo poſt mortem patris in domo manentes, maiores ſorores coniugatas, & dotatas de bonis patris excludunt. Leg. Langob. tit. 45. De eo qui filiam in capillo in caſa habuerit, & filium non reliquerit legitimum, &c. Fuit etiam apud antiquos conſuetudo hæc, vt nouæ nuptæ crines ſoluerent: quod in ſecundis nuptiis non fiebat. Optatus Afer contra Donatiſtas ſcribens: Inueniſtis (ait) huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundò coegiſtis ad nuptias: vt crines iterum ſoluerent, imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt. ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa temporalis feſtiuitas. Hæc ille. Fuiſſe tamen hoc quoque luctus & mœroris argumentum, multis ex locis conſtat. Ouid. Triſt. 1,

Illa etiam ante lares ſparſis proſtrata capillis,
Contigit extructos ore tremente focos.

Liuius 1. Soluit crines, & flebiliter nomine ſponſum mortuum appellat. Notatu etiam dignum eſt, moris fuiſſe Francorum Regibus, vt filios exephebos Principi alicui vicino tondendos mitterent: qui eorum poſtea quaſi Patronus eſſet. Seruos enim Romano more cùm libertatem acciperent, tonderi ſolitos, nemo ignorat. Paulus Diac. de geſt. Langob. lib. 6. cap. 37. Circa hæc tempora, Carolus Francorum Princeps, filium ſuum ad Luitprandum miſit, vt eius (iuxta morem) capillum ſuſciperet: qui eius cæſariem incidens, ei pater effectus eſt: multíſque Regiis muneribus donatum genitori remiſit.

INVADIARE pecuniam, eſt, vel ex commiſſo, vel ex condemnatione debere. lib. feud. 2. tit. 27. §. 4. Quicunque iudici ſuo pro exceſſu viginti libras inuadiauerit, prædium ſuum pro pignore illi tradat: & intra

quatuor

quatuor ſeptimanas inuadiatam pecuniam perſoluat.

Invadiare, pro oppignerare. Sigeb. in Chron. ann. 1160. Wilhelmus Comes Pictauienſis inuadiauit eandem ciuitatem Raymondo Comiti, propter pecuniam quam idem Wilhelmus in expeditione exponit.

Invadiare hominem, pro obſidem dare. In Lomb. lib. 1. tit. 15. l. ſiquis liber. Semetipſum inuadiare ſtudeat, vſquedum plenam compoſitionem adimpleat. Et paulò poſt: Si non habuerit vnde ſummam perſoluat, ſemetipſum per guadiam in ſeruitio principis tradat.

Investitura, barbaricum nomen, barbaricam quoque notationem habet. Nam (vt ait feudiſta lib. 2. tit. 2.) Inueſtitura propriè dicitur poſſeſsio: abuſiuo autem modo dicitur, quando haſta, vel aliud corporeum traditur à domino. Itaque in legib. Barbaricis, Veſtitura propriè pro ipſa poſſeſsione vſurpatur: & Veſtitus, pro poſſeſſus. Leg. Franc. lib. 4. in capitulis additis, cap 4. Vt omnis liber homo qui quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, ſiue de alicuius beneficio habet. Id eſt, qui quatuor manſos aut in allodij, aut feudi nomine habet, tenet, poſsidet. Item cap 21. Siquis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuit, alicui reddiderit &c. Hinc in quibuſdam Francogalliæ noſtræ regionibus, Veſt, Deueſt, ficta vocabula. Nam Veſten hodie quoque Germani dicunt, pro confirmare & ſtabilire. Quemadmodum ergo Romani iuris inſtituto nullæ alienationes ſola conuentione fiebant, ſed vel ſolemni mancipatione, vel naturali traditione, tamen vt iidem certam verborum formulam (quam ſtipulationem appellabant) firmandi & ſtabiliendi cauſa inſuper adhibebant. l. 1. D. de prætor. ſtipul. ſic Langobardi ritum aliquem, vexilli, gladij, aut haſtæ præter conuentionem adhiberi voluerunt. Velut eiuſd. leg. Franc. lib. 4. cap. 22. De illis libertatibus & rebus reddendis, quæ in dominica veſtitura ſunt. Sic leg. Franc. lib. 4. cap. 15. Aut propter veſtiturã Domini Caroli genitoris noſtri eadem mancipia contradicere non audeat. Quòd ſi à veſte, vel veſtimento deductùm inueſtituræ nomen eſſet, primùm infeudationis inſigne genus aliquod veſtis fuiſſet. At ſuo loco demonſtratum eſt, non veſtimento, aut inueſtimento: ſed gladio, vel haſta, Regnum: vexillo, Ducatum: virga & annulo, Epiſcopatum: haſta verò, inferiora feuda conferri. Deinde intelligi oportet, inueſtituram non eſſe ſymbolum infeudationis proprium: neque in feudorum poſſeſsionibus tradendis tantum adhiberi ſolitam fuiſſe. nam in omnium etiam rerum traditionib. adhibebantur, quæ abſentes erant: id eſt, quarum præſentium poſſeſsio non dabatur. velut in Lomb. lib. 2. titul. 18. hoc eſt tit. de vlt. volunt. l pen. vbi Imp. Lodoicus ſtatuit, vt ſiquis extra ſuum Comitatum, fortè in caſtris, aut palatio Regis de iis bonis quæ in illo Comitatu ſunt, teſtari velit, coram teſtibus traditionem faciat, & fideiuſſorem conſtituat, cui inueſtituræ poſt ſuam mortem faciendæ poteſtatem præbeat.

beat. Nam quomodo moriens extra ſuum Comitatum & patriam, rerum in ea poſitarum traditionem faciet? nimirū per ſymbolum & notam inueſtituræ. Quod autem de fideiuſſore ſtatuit, conſentaneum eſt iuri Romano, de quo in l. 4. D. de euict. vt in alienationibus inter viuos etiam ſecundus auctor adhibeatur. Guaguinus in vita Caroli magni: Quibus beneficiis vt Pontifex gratiæ aliquid rependeret, Carolum multis ornauit priuilegiis. Quorum illud maximum fuit, donare Eccleſias idoneis ſacerdotibus poſſe. Id à ſacerdotibus Inueſtitura vulgò appellatur, qua ſine Eccleſiam, vel (vt nunc loquimur) beneficium nemo poſſidebat. Recipiebat enim à Rege, qui beneficium adepturus eſſet, annulum, vel ſimile quippiam, argumentum ſcilicet Regiæ in eum gratitudinis. Intereſt etiam Regum noſſe, qui maiores maximè Eccleſias adminiſtrent, quarum ipſi tutores ſunt. Adiectum priuilegio eſt, Romanum quoque Pontificem ſine Caroli iuſſu eligi nō debere: idque in Synodo, aſsidentibus Romæ centum quinquaginta tribus Epiſcopis atque Abbatibus, firmatum eſt.

Investita igitur res dicitur, de qua Inueſtitura facta eſt: ſiue Infeudationis titulo, ſiue alio quouis: vt modo diximus ex leg. Franc. Siquis quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, vel de alicuius beneficio habeat. Item, lib. Feud. 2. tit. 8. Rei per beneficium inueſtitæ. Et tit. 35. Rei pro beneficio inueſtitæ. Sic invest itvs dicitur, cui quid ſolenniter traditum & quaſi mancipatum eſt, quamuis id feudum non ſit. vt in formula conuentionis Lugdunenſis apud Guill. Paradinum in Annal. Burgd. lib. 2. ſub ann. 1215. Et clauibus vniuerſarum munitionum, & portarum d. Archiepiſcopus fuit inueſtitus. Sic revestitvs, cui res aliqua reddita eſt, cuiuſcunque generis illa ſit. vt in Concilio Carolomanni Imperio coacto, apud Nauclerum Gener. 25. Eccleſia cum propria pecunia reueſtita ſit, & iterum ſi Princeps iubeat, precarium renouetur.

Iudicare, pro, teſtamento legare. In legib. Aſtulphi Regis Langob. tit. 4. Siquis Langobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iudicare, non amplius iudicare poſsit. Item in Lomb. lib. 2. tit. 4. Siquis Langobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iudicare, & filios & filias ex ea reliquerit, &c. Hinc

Ivdicare feudum pro anima, id eſt Eccleſiæ addicere, vel legare ſub conditione precationum, quæ pro Domini conſtituentis anima fieri debeant. lib. Feud. 2. tit. 9. §. 2. & tit. 55. §. Langob. Luitprand. tit. 5. Si quilibet Langob. ægrotauerit, poteſtatem habeat pro anima ſua iudicandi, vel diſpenſandi de rebus ſuis. Has autem pro defunctis expiationes poetarum inuenta Plato appellat, & feſtiuè exagitat lib. de Repub. 2.

Ivsivrandvm in his libris aliud eſt ſimplex, ſiue ſolitariū: quod ſolus litigator ſiue Dominus ſiue Vaſſallus præſtat, aliud cōiunctū: ſiue cōmune

quod

quod ego Sacramentalitiũ diſtinguẽdi cauſa nominaui, propterea quod cõiuratores certo numero vnà id præſtãt: qui Sacramentales (vt ſuo loco diximus) appellantur. libro Feud. 1. tit. 4. §. 2. & tit. 26. & lib. 2. tit. 33. §. 2. Rurſus aliud eſt Liquidum, quod feudalitij ſcriptores appellant, Sine mentione conſcientiæ: cùm quis liquidò factum, aut non factum iurat: de ſuo videlicet facto affirmans: aliud fortaſsis Arbitrarium dici poteſt: quia per verbum antiquæ Romanorum formulæ ARBITROR, concipitur: cùm quis iurat ſe arbitrari non factum: quod iidem ſcriptores dicunt, Iuramento conſcientiam ſolam apponere. lib. Feud. 2. tit. 33. §. 2. & tit. 58. §. 6. De Iuriſiurandi veteris formula, dictum eſt in libel. de formul. antiq. ſub Comment. verb. Iur.

IVSTITIAM facere, vide Facere Iuſtitiam.

L

LANGOBARDIA, quam Latini Ciſalpinam Galliam appellabant, de qua in feud. libr. frequentiſsima mentio fit, vnde dicta ſit, Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 13. his demonſtrat verbis: Barbarorum (inquit) incurſionibus ac dominationi, qui à Scanzia inſula cum Albone Duce venientes, Pannonias primò inhabitarunt, ſubiacere incipiens ab eiſdem, eò quòd ad augendum exercitum, fœminis, reflexis ad mentum crinibus, ſicque virilem, & barbatam faciem imitantibus, & iccircò Langobardis à longis barbis vocitatis, & ipſa Longobardia appellari conſueuit. Hæc Otto. Quod idem ſcribit Guntherus poeta eximius, qui Ottonis hiſtoriam verſibus perſecutus eſt,

Dicitur à longis ea Langobardia barbis. Sed Albertus Krantzius libro Dan. ſecundo cap. 21. Notationem illam improbat, & à Bardis dictos putat, qui poſtea Saxones appellati ſunt: vel à longis Bardis, pro Barbaris. Probabilior autem videtur Pauli Diaconi coniectura, qui lib. de geſt. Langob. 1. cap. 8. ita ſcribit: Certum eſt, Langobardos ab intactæ ferro barbæ longitudine, cum prius Vinnuli dicti fuerint, poſtmodum ita appellatos. Nam iuxta illorum linguam, lang, longam: & bard, barbam ſignificat. Lãgobardorum porrò mores & inſtituta copioſè eodem loco Friſing. exponit, cauſſáſque bellorum inter ipſos & Impp. Germanicos eſſe ſcribit, quòd parte Italiæ armis ſubacta & occupata, libertatem retinere, ſuiſque legibus viuere, neque ſe Imperatoris poteſtati ſubiicere vellent: multóſque plebeios & infimæ conditionis homines in ſuam ciuitatem ita reciperent: vt eos neque à militiæ cingulo, neque à ceteris dignitatum gradibus excluderent. Ex quo factum eſt, inquit, vt ceteris orbis ciuitatibus diuitiis & potentia præemineant.

LAVDVM plerunque dicitur, quod re aliquandiu deliberata conſtitutum

ſtitutum eſt: ſæpenumero etiam pro arbitrio vſurpatur. vnde Laudamentum ſapientum, quod Iuriſconſulti re inter ſe diſputata & deliberata conſtituerunt. lib. Feud. 1. tit. 19. §. j. Nam Laudare propriè eſt, re quęſita & agitata, communi conſilio & conſenſu conſtituere: quod noſtra lingua dicimus Accorder: vnde Laudimiæ, accordementz, paſsim in legibus Galliæ municipalibus. quo nihil aptius, neque commodius fingi potuit. Helmod. in hiſt. Slau. cap. 27. Cúmque non longè abeſſet pugna, factum eſt ex conſilio vtriuſque partis, vt laudaretur pax, vſque poſt biduum: ideſt, communi conſenſu conſtitueretur. Item cap. 51. Nec tamen retineri potuit, ſed ſicut laudatum fecerat, occurrit ad locum placiti, comitatus quatuor tantum viris. Sic lib. Feud. 1. tit. 22. §. 3. Niſi conuicta culpa, quæ ſit laudata per iudicium Parium ſuorum. Item tit. 28. Viri prudentes Mediolanenſes laudauerunt. Et lib. 2. tit. 20. Sed laudatum ſæpe ſcio, ideſt communi conſilio conſtitutum: quod Gallicè dicimus ACCORDÉ. Hinc

LAVDAMENTVM lib. Feud. 1. tit. 21. Per laudamentum Parium ſuorum. Et lib. 3. tit. 2. Parium laudatione beneficium amittat. Helmodus in hiſt. Slau. lib. 1. cap. 92. Laudatum autem fuit, nequis transfugam alterius reciperet: ideſt conuenit. Et cap. 84. Abiit Epiſcopus ad Ducem propter colloquium prouinciale, quod laudatum fuerat in Erthoneburg, ideſt communi conſenſu indictum & conſtitutum. Radeuic. lib. 1. cap. 10. Laudamentum à Papa Adriano accepiſſe memoratur, vt ſcriptura & pictura de medio tolleretur. Idem lib. 2. cap. 11. Accepta de hac probabili petitione fideli laudamento, ad propria reuerſus eſt: id eſt, conuentione ſcripta & obſignata. Hinc

LAVDA, ſiue Laudimia, vulgari lingua los, vel potius Laudz, dicere ſolemus, ſummam pecuniæ, quam nouus Vaſſallus patrono præſtat, quaſi beneficij agnoſcendi cauſſa. quapropter [illegible] à Leone Nouel. XIII. appellatur, quaſi eius ſuſcipiendi cauſſa delatum. vt cùm emphyteuta nouus quinquageſimam pretij partem præſtat. l. 3. C. de iur. emphyt. Et quia non ſemper certa ſumma eſt, ſed boni viri arbitratu re quæſita & deliberata conſtituitur, propterea paſsim in Legibus municipalibus Accordementz (vt iam dixi) nominantur. Hinc in antiqua hiſt. S. Dionyſij cap. 7. Les Eueſques & Archeueſques ſeroyent inueſtis par Charlemaigne, & s'ils y entrent par aultruy ſans ſon gré & ſans ſon los, qu'ils ne peuſſent de nulluy eſtre ſacrez. Id eſt, accord, contentement, & bon plaiſir. Latinè Arbitria dici poſſunt. Iuſtinus lib. 11. Alexander ſua ſibi dari reſcripſit, iuſsítque ſupplicem venire, & Regni arbitria victori permittere. Item lib. 22. Precibus Amilcarem exorat, vt inter ſe & Syracuſanos pacis arbitria ſuſcipiat. Cicero poſt reditum in Senatu, & in Piſoniana, Arbitria funeris dixit, pro mercede pacta: vt in earum Comment. oſtendimus: quæ Deo volente vnà cum omnium ceterarum Orat. ſcholiis edituri ſumus.

LEODES,

Leodes,ſiue Leudes, ſiue Leudi Principis dicũtur, qui eius imperio ac ditioni parẽt.quod iãpridẽ Stephanus Paſquierius, vir doctiſsimus in ſuis Frãcogallicis Diſquiſitionibus elegãtiſsimè demonſtrauit. Aymoin.lib.3. cap.92. Interea Leudi Theodoricũ hortari cœperũt,vt fratri reconciliaretur.Itẽ lib.4.cap.8.Omnes Leudi bonitatẽ eius cernẽtes vehemẽter amauerunt.Et cap.15.Leudes qui maximè indignabantur,ad ſe euocat. Et cap. 53. Fines regni illius leudibus ſuis probatiſsimis viris & illuſtribus in fide (diſpoſuit.

Lex salica,vide Salica lex.

Libellarivs contractus, eſt conuentio de re vtẽda data in perpetuum,ſub annua paucorum denariorum penſione: vt ſcribit Obertus Feudiſta lib.Feud.2. tit.9. §. 2. vbi contractum hunc apertè interpretatur fraudulentam alienationem, quæ ſub nomine & prætextu locationis fieri ſolet.Et lib.Feud.2.tit.55.§.1. Obligauerant,vendiderãt, & quadam collusione nomine libelli alienauerant. Sic lib.Feud.2.tit.42. mentio fit certæ penſionis,quæ quotannis libellariæ emptionis nomine præſtatur. Vnde autẽ fictum nomen ſit,non facilè dixerim. nam omnium quidem veterũ doctorum vulgata opinio eſt, eò ſic dici, quòd contractus in libello, ſiue breui charta perſcribatur.quod veriſsimum eſſe arbitror. Fuit tamen tempus cum dubitarem,an à libella (quod fuiſſe minuti nummi Romani genus nemo ignorat) potius deductũ eſſet. nã Obertus viliſsimã duorũ denariorũ penſionem appellat:quaſi diceret,aliquot libellas, quæ quotannis penduntur,quaſi beneficij teſtificandi cauſa. Cuiuſmodi ferè conuentio illa eſt,de qua eſt apud Liuium lib.41.Conſules agrum æſtimaturos:& in iugera aſſes vectigales,teſtificandi cauſa publicum agrũ eſſe,impoſituros: vt ſiquis cũ ſoluere poſſet populus,pecuniam habere, quàm agrũ mallet, reſtitueret agrum populo. Sed vſitata Feudiſtarum conſuetudo repugnat; apud quos paſsim Libellus virili genere nominatur. vt lib.Feud.2.tit.4[illegible] Per libellum alienare:Pro libello agrũ tenere:Ad libellum dare.Et tit.9.§. 2.Per libellũ,vt dicunt,venditio.& tit.39.§.1. Si libellũ vnus alteri fecerit de feudo paterno,non eſt libellus,ſed quaſi refutatio. Quibus ex locis perſpicuũ eſt,Libellum facere,nihil aliud eſſe,quàm illo leui libellarũ,ſiue denariorum annuorũ prẽtio vendere: ſiue feudum, ſiue allodiũ ſ[illegible]datur. Sic lib. Feud.2.tit. 44, Si feudum ad libellũ domini voluntate vendidit, ſi quiddã pro libello ei datur ſingulis fortè annis,& hoc iure feudi cẽlebitur. Et paulò poſt, vbi Pro feudo & Pro libello retinere,perſpicuè tanquam contraria opponuntur.Sic in l. Langob.tit.67.§.1.& in Lomb. lib.1.tit.9. Si quis liber homo in aliena terra libellario nomine reſidens homicidiũ fecerit,habeat ſpatiũ ad cõquirendum,&c.Et §.3.Quod ſi nec hoc voluerit facere ipſe cuius terra eſt,dare debeat libellario nomine ipſam terram ei,cui homicidium factũ eſt:vt reddat ei exinde ſicut ille reddebat,qui ipſum homicidiũ fecit. Sic li.feud.3.tit.1.§.4.Inſuper omnibus modis prohibemus, vt nullus Senior de beneficio ſuorũ militũ cambium, aut precariã, aut libellum,ſine eorũ aſſenſu facere præſumat. Quod Feudiſta interpres in tit.

de lege Conradi, lib. Feud. 2. tit. 34. §. 3. ita expoſuit: Ex eadem lege deſcendit, quod dominus ſine voluntate Vaſſalli feudum alienare non poteſt. Eodem pertinet text. in lib. Feud. 2. tit. 52. Notarius verò qui ſuper hoc tali contractu libellum, vel aliud inſtrumentum conſcripſerit. Rurſus alia Libelli natura & conditio notanda eſt: quam apertè demonſtrat lib. 1. tit. 13. vt res de coloni ſtirpe & familia non exeat: atque hac extincta, continuò ad datorem reuertatur. Ibi enim feudum iccircò vetatur ad libellum dari Eccleſiæ, quia nunquam ei heres eſſe deſinit: quod idem de collegiis dici poteſt. arg. l. proponebatur, D. de iudic. hęc cùm ita ſint, perſpicuum eſſe arbitror, libellarium contractum non eſſe venditionem, quia nullo iuſto pretio res æſtimatur, ac venditur: ſed potius emphyteuſin: quia non pretiũ ſoluitur: ſed vectigal annuum minutũ pro feudo alienato penditur. Ac planè ſic mihi perſuadeo, cùm doctorum prope omnium conſenſu, ſcriptura in contractu emphyteutico ex Zenonis conſtitutione requiratur: l. 1. C. de iur. emphy. probabile eſſe, Lãgobardos pro emphyteuſi libellarium contractum dixiſſe. Video enim Iacobum Ardiſonem apertè teſtari permultis Italiæ locis, atque adeò Veronæ in patria ſua, Libellũ pro contractu emphyteutico dici atque vſurpari ſolere. Reliquũ eſt, vt Libellarij definitionem exponamus, hoc modò: Libellarius eſt conuentio in libello præſcripta de prædio in perpetuum fruendo, ea lege, vt colonus eiúſque poſteri quotannis vectigalis nomine certam penſiunculam præſtet, eiuſque ſtirpe extincta prædium ad auctorem reuertatur. Hinc

L I B E L L A R I A, pro Alode, ſiue Allodio paſsim vſurpatur. Verum (vt opinor) pro eo tantum quod ſub illa leuicula penſione annua locatũ eſt. vt lib. Feud. 2. tit. 26. §. 3. vbi feudum & libellaria opponuntur. Agnatis feudum, filia verò Allodium, ſiue libellariam eſſe aſſerentibus. Item, Domino feudum, filia allodium, ſiue libellariam eſſe allegãte. Et lib. 1. tit. 5 §. Si fidelis feudum libellario nomine dederit. Item Poſtquam ad libellariam dederit. Rectè igitur Baldus & reliqui, ſine vlla varietate, Doctores, in rubr. C. de iur. emphy. Libellarium contractum definiunt, conceſsionem ſub vili penſione factam, ſiue de ſuperficie, ſiue de fundo, ſiue in cenſum, ſiue in Emphyteuſin, ſiue ad alium reditum, ſiue ad vitam, ſiue in perpetuum, ſiue cum pacto de renouando, vel non.

L I G A, vnde Ligij homines, fœdus, ſocietas. Albert. Argent. in Chron. Inter Principem & Frãcum interpoſitis iuramentis, & confectis literis Liga perpetuò eſt confirmata. Marchio cum Maſtino Veronenſi ligam contraxit, eiúſque filio ſuam filiam deſponſauit.

L I G I V S, idem planè qui vaſſallus: vt in Diſput. cap. 4. copioſè demonſtrauimus. Idque confirmatur ea formula quam Guill. Paradinus in Annalibus Burgund. prodidit lib. 2. ſub anno 1217: Ego Odo Dux Burgundiæ præſentibus, & futuris notum facio, quòd cùm dilectus conſanguineus meus Comes Stephanus, fecit mihi ligium homagium de feudo, quod tenebat de Comite Burgundiæ, idem Comes ſcilicet de feudo Matiſcone,

tiſcone, quod Comes Wilelmus, de dicto Comite Stephano ligiè tenebat, conceſsi eidem Comiti Stephano, quòd quando heres legitimus, qui Comitatum Burgundiæ tenebit, venerit, & homagium mihi fecerit, ſupradictus Comes Stephanus, abſque fide mea in homagium Comitis Burgundiæ, de prædicto feudo reuertatur. Quod vt ratum habeatur, præſens ſcriptum ſigillo meo confirmaui. Actum eſt hoc apud Lariam, Anno gratiæ Milleſimo ducenteſimo, menſe Octobri. Sed mendoſè formula illa deſcripta eſt.

M

MAGISTER Curiæ, qui in domo & familia Principis aut nobilis ſecundum Dominum primas tenet: qua in re differt à Paribus curiæ, qui parem & æquabilem Conuaſſallorum dignitatem obtinent: vt ſuo loco diximus. Albertus Krantz. libro Daniæ, 9. cap. 1. Grauis ſimultas inter militem quendam Regi proximum: qui Magiſter Curiæ illius dicebatur: & alium quendam militem. Ad quem cum Regis ſuſpitio in Magiſtrum curiæ memoratum permanaſſet, &c. Idem appellatur ab aliis Maior domus: quemadmodum & Pares domus dicuntur. Sed de Maiore domus plura in Francogallia noſtra diximus: quam ſi quid otij ſuppeteret, lubentiſsimè ad exitum perduceremus.

MAMBVRGVS, idem fere qui Aduocatus: de quo ſuperius copioſè expoſuimus. Itaque qui Curator Reip. in libris Pandectarum dicitur, Mamburgus, Feudiſticis temporibus, appellatus eſt. vnde Mamburgiũ, curatio. In Formula regni accepti à Boſone apud Guill. Paradinum Annal. Burgund lib. 1. Omnibus, vt monuiſtis, legem, iuſtitiam, & rectum mamburgium, auxiliante Deo, conſeruabo. Dicebatur & Mandiburgiũ. vt paulo ſuprà, in formula regni Delati: Defenſionem & Mamburgiũ ſingulis exhibentes. Et apud Ioh. Tritemium pag. 88. Vnus aureus Romæ perſoluatur quotannis, vt cœnobium ſub Romanæ eccleſiæ mundiburdio & maieſtate ſecurum ſemper ſtabiliatur & defendatur. In quibuſdam locis merſode Manbourgs.

MANSIO, Romana lingua, pro Diuerſorio, quod partim Principis, partim militum itineribus paratum, & ex vicinitatis contributione annona rebúſque neceſſariis inſtructum eſt: quemadmodum in Comment. verb. Iur. expoſuimus. Sueton. in Tito Veſp. Spectaculis abſolutis Sabinos petit. deinde ad primam ſtatim manſionem febrim nactus, &c. Lamprid. in Alex. Tacebantur ſecreta bellorum. Itinerum dies publicè proponebantur: ita vt edictum penderet ante menſes duos, in quo ſcriptum eſſet, Illa die, illa hora ab vrbe ſum exiturus: & ſi dij voluerint, in prima mãſione manſurus. deinde per ordinem, manſiones: deinde ſtatiuæ. Poſterioribus autem temporibus apud Scriptores barbaricos,

MANSIONATICI appellati ſunt. cuius verbi duplicem vſum reperio: pro manſione hoſpitali, ſiue diuerſorio: & pro munere ac ſumptu recipiendorum hoſpitum. Illius ſignificationis exemplum eſt apud Aymoinum libro 5. cap. 31. Indéque (de Carolo Caluo Francorum Rege loquitur) per Attiniacum & conſuetos Manſionaticos Compendium adiit. Hinc apud eúndem libro 5. cap. 34. in priuilegio Abbatiæ Sancti Germani Pratenſis: Sed neque ſeruitia ex iis exactis, vel parauerędos, aut expenſas ad ſuas, vel ad hoſpitum ſuſceptiones recipiat, ſiue manſionaticos inde exigat: ſicut nec conſuetudinis vnquam fuit. Id eſt, ſumptus pro diuerſorio & hoſpitibus recipiendis.

MANSIO, pro domo & ædibus: vnde Francogallicum nomen Maiſon. Gregor. Tur. lib. 3. At ille ingreſſus manſionem Domini ſui, apprehendit ſcutum eius ac frameam. Et lib. 5. Hoſtium manſionis noſtræ grauibus audio cogi verberibus. Et libro 9. Ad manſionem Epiſcopi conuolauit, & clauſis oſtiis, ait, &c. Helmodus in hiſtor. Slau. cap. 50. Occupauit montem, qui antiquitus Alberg dicitur: impoſuitque illic manſiunculas, intendens ibidem communire caſtellum.

MANSVS, ſiue Manſum, neque domus eſt, neque area, neque hortus: ſed ager certi modi ac menſuræ: qui proptęrea Metatus ab antiquis dicebatur: quoniam in agrorum diuiſionibus & aſsignationibus Menſores adhibebantur, qui & Finitorẹs à Cicerone in Agrar. orat. appellantur. quanquam in ſecunda mendum eſt in illo loco: Ianitores ex illo ordine ducentos conſtituit. Legendum eſt enim FINITORES. Virgil. in Diris: Pertica quæ noſtros metata eſt impia agellos. Siculus Flaccus lib. 1. de condit. agror. Nominibus (ait) agrorum diuiſorum, qui inſtitutis limitibus diuiſi ſunt, & formæ varias appellationes accipiunt, quidam arbores finales, alij in venis, alij in membris ſcripſerunt: & quanuis vna res ſit forma, alij dicunt perticam, alij centuriationem, alij metationem, alij limitationem, alij cancellationem, alij Typon, quòd vt ſuprà diximus, vna res eſt forma. Dicebantur etiam agri limitati, de quibus mentio eſt l. in agris. 16. D. de acquiren. rerum domin. & l. prima §. ſi inſula, D. de flumin.

MANSVS autem vel in priuati hominis patrimonio eſt, vel Eccleſiæ ad clerici victum cultúmque attributus. Leg. Franc. lib. 1. cap. 85 Sancitum eſt, vt vnicuique Eccleſiæ vnus manſus integer, abſque alio ſeruitio attribuatur: & præsbyteri in iis conſtituti non de domibus, neque de atriis, (areis) vel hortis iuxta Eccleſiam poſitis, neque de præſcripto manſo aliquód ſeruitium faciant, præter eccleſiaſticum. Et ſi aliquid amplius habuerint, inde Senioribus ſuis debitum ſeruitium impendant. quam legem ex Conſtitut. Caroli Magni Canoniſtæ ſuo more retulerunt, in capite primo. ext. de cenſ. & 33. quæſtion. vltima §. ſancitum. Melius tamen ibi legi puto AREIS, quàm ATRIIS. Locus autem demonſtrat, quod ſuperius dictum eſt, Manſum, neque domum, neque

areant

aream, neque hortum fuiſſe. Itaque libro Feudor. 1. titulo 4. §. 4. Curtis dicitur eſſe in manſo, id eſt ædificium. Albertus Krantzius in Wandalia lib. 4. cap. 15. Aſsignauítque trecentos manſos Eccleſiæ in perpetuum ſeruituros. Item: Adolphus trecentos quoque manſos permiſit Duci, vt per manum eius aſsignentur in dotem Eccleſiæ. Et cap. 25. Eat Epiſcopus in Vagriam: adhibitis viris induſtriis, æſtimari faciat prædia: quod defuerit de trecentis manſis, ego ſupplebo. Veniens Epiſcopus deprehendit prædia vix centum implere manſos. Quamobrem Comes volens redarguere agrimenſores, adhibuit menſuram ſuam funiculo breui, & hominibus incomperto. Specul. Saxon. libro 2. artic. 54. Nemini licet ſeparatim paſcere pecora, vt per id communi paſtori pretium minuatur: niſi tres manſos habeat ſub titulo proprietatis, vel feudalis, cui ouile & paſtorem ſeparatim conceditur habere. Vbi pretium paſtori ſoluitur de manſis ſeu curiis, & non de pecoribus, illud non licet denegare, ne villa maneat ſine paſtore. Helmodus in hiſtor. Slau. capite 84. Habuit cum eo orationem de trecentis manſis, qui oblati fuerant in dotem Epiſcopij. Et mox: & ait Comes, Eat dominus Epiſcopus in Vagriam, & adhibitis viris induſtriis æſtimari faciat prædia hæc. quod defuerit de trecentis manſis, ego ſupplebo. quod ſuperfuerit, meum erit. Veniens ergo Epiſcopus vidit poſſeſsionem, & habita inquiſitione cum colonis, deprehendit prædia hæc vix centum manſos continere. Quamobrem Comes fecit menſurari terram funiculo breui, & noſtratibus incognito. Præterea paludes & nemora funiculo menſus eſt, & ita fecit maximum agrorum numerum. Perlata ergo cauſſa ad Ducem, adiudicauit Dux Epiſcopo dari menſuram iuxta morem terræ huius, nec menſurandas paludes aut ſyluas robuſtiores. Item capite 88. Et ſubſcripſit in dotem Magnopolitanæ Eccleſiæ trecentos manſos. Idem capite decimo, Pauperibus ortus natalibus primò ſeptem manſis, totidémque manentibus ex hereditate patrum fuit contentus. Et mox: Dicitur manentes ſuos pro furto delatos damnaſſe ad mortem. Quo loco non Manſum pro Villa poſuiſſe, vt docti quidam Germani ad marginem annotarunt, ſed pro iugero, locus in capite duodecimo demonſtrat. Per longiſsimos tractus, & vaſtam ſolitudinem maximè ſyluarum robora ſulcos prætendit, quibus iugera quondam fuiſſent diſpertita. Et mox: vbi reditum Epiſcopatus Aldenburgenſis exponit: De quolibet aratro menſura grani. Slauicum verò aratrum, par boum, aut vnus conficit equus. Item capite 88. De aratro tres modios ſiliginis. porrò Slauicum aratrum perficitur duobus bobus & totidem equis. Item in diplomate priuilegij Hirſaugienſis apud Iohannem Tritemium: Si quiſpiam vnam vineam, vnum manſum, vnum molendinum, vel ſaltem vnum mancipium abſtulerit, &c. Et mox: Si verò quiſlibet illorum cortem, vel aliquam villam inde violenter abalienauerit, &c. Item in priuilegio eccleſiæ

Bremenſis à Carolo Magno, apud Albertum Krantzium in Saxoniæ lib.2.cap.15. Huic parochiæ ſeptuaginta manſos cum ſuis colonis offerentes, totius huius parochiæ incolas decimas ſuas eccleſiæ, ſuóque prouiſori perſoluere. Abbas Vrſperg. in Lothario Saxon. Cuius curiæ mille & centum manſus ſunt, vno vallo comprehenſi. Item ſub Philippo: Vt videlicet quilibet manſus ruſticanorum prædiorum ſolueret maltare vnum auenæ. Placet igitur eorum ſententia, qui à Menſura ductum vocabulum putant: quia ſi ager eſt certo modo præſcriptus (vt illa lex oſtendit) neceſſe eſt, certæ menſuræ fuiſſe. libro Feudorum 1. titulo 4. §. 4. Siquis de manſo vno feudi nomine inueſtituram acceperit. Nam cùm manſum vnum, duo, tria numerantur, certi agrorum modi perſpicuè ſignificantur.

Mansvm aliud eſt Indominicatum, quod in Principis, aut Eccleſiæ, aut nobilis alicuius dominio eſt: neque vel in feudum, vel in precariam, vel alio titulo alteri conceſſum: aliud Ingenuum, quod eſt nobilium, & colono alicui locatum eſt, qui Manſuarius vocatur: aliud Seruile, quod in feudum datum eſt ſub certi ſeruitij conditione. Apud Aymoinum libro quinto cap.35. Vbi Regni Franciæ adminiſtrandi forma præſcribitur: vt de manſis indominicatis, ſolidus vnus: de vno quoque manſo ingenuo, quatuor denarij de cenſu dominico, & quatuor de facultate manſuarij.

Mansvs eſt (inquit Baldus) prædium in quo manent homines. Manſus (inquit Aluarottus) fundus, qui duobus bobus ad laborandum ſufficit. Hinc fortaſſe oritur (inquit Zaſius) quod nos Germani prata dimenſa nominauimus Manſmat.

Manvs mortva, locutio eſt, in Feudorum quidem libris non vſurpata, ſed propter Gallicam conſuetudinem digna quæ hoc loco notetur. Vſurpatur autem de iis quorum poſſeſsio (vt ita dicam) immortalis eſt: quia nunquam heredem habere deſinunt. vt de Eccleſia dicitur lib. Feud. 2. titulo 13. Qua de cauſſa res nunquam ad priorem dominum reuertitur. Nam Manus pro poſſeſsione dicitur: & Mortua, pro Immortali. Sic municipium dicitur non mori. l. an vſusfructus, 56. D. de vſufruct. l. ſi vſusfruct. 8. D. de vſufr. legat. quoniam hominibus aliis ſuccreſcentibus idem populi corpus videtur. l. proponebatur. 76. D. de iudic. Ciuitas autem mori dicitur, vrbe diruta, & inducto aratro. l. ſi vſusfruct. 21. D. quib. mod. vſusfruct. amitt. Nam quæ prius fuit ſpecies, interiit: alia autẽ exorta eſt, vt de domo dicitur. l. qui vſumfr. 36. D. de vſufr. l. quid tamen. 10. §. pe. D. quibus mod. vſusfru. amit. Theod. Nihem. in Nemore vnion. tract. 6. cap. 33. Et ſic ad manũ mortuam regnũ & principatus huiuſmodi deuenerunt: quia ipſi Reges Francorum dicti Auguſti, conſanguinei & propinqui extiterunt. Et in Capitulo Caroli magni, & leg. Franc. lib. 4. Vbi verò mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſſa irrationa-

tionabilis inuenta fuerit, diligenter deſcribatur, & ad noſtram notitiam perferatur. Vſurpatur autem hæc locutio primum in corporibus,& collegiis quæ immortalia ſunt: vt ciuitates, coenobia. l. ſicut, §. in decurionibus. D.quod cuiuſque vniuerſ. l.proponebatur. D.de iudic. Polyd. Vergil.lib. Hiſtor.17. Legibus magne chartæ ſancitum eſt, vt nemini liceret dare prædia collegiis monachorum: & legem hanc ad Manum mortuam vocarunt: quod res ſemel datæ collegiis ſacerdotum, non vtique rurſus venderentur velut mortuæ, hoc eſt vſui aliorum mortuorum in perpetuum ademptæ eſſent. Et aliquanto poſt: Epiſcopi capto inter ſe conſilio poſtularunt, vt legem ad Manum mortuam, quam ordini ſuo valde nocere perſpexerant, antiquaret. Vſurpatur quoque locutio hæc in Gallia cùm reuera manus, id eſt poſſeſsio mortua eſt: vt cum quibuſdam Galliæ locis conſuetudo eſt, vt poſſeſſore ſine liberis mortuo, poſſeſsio ad territorij dominum reuertatur.

Marchiones, à voce Germanica March, qua Limes ſignificatur. Dicuntur ij, qui certo Regni limiti cum imperio præfecti ſunt. Limitem enim modò Marchiam, modò Marcam Germanico verbo barbarici ſcriptores appellant. vt leg Franc. lib. 4.tit. De Vaſsis Dominicis ad Marcham cuſtodiendam conſtitutis. Sic Rhegino lib. chron. 2. ſub anno 788. Poſt hæc Carolus Ratisbonam venit, ibique Marchas & fines Baioariorum diſpoſuit. Helmodns in hiſt.Slau.cap.68. Vocantur autem vſitato nomine Marcomanni, gentes vndecunque collectæ, quæ Marcham incolunt. Sunt autem in terra Slauorum marchę quàm plures. Sic lib. 5. Aymoini: Ludouicus Neuſtriam cum marchiis ſuis haberet: & Carolomannus Burgundiam & Aquitaniam cum marchiis ſuis obtineret. Itaque à Germanis Marchgraph dicuntur, quaſi Limiticomites, ſiue Limiti præfecti. Aymoinus lib. 4. Comites Marchiæ Hiſpanicæ trans Sicorim fluuium in Hiſpaniam profecti, &c. Dicuntur & Cuſtodes limitis. Aymoinus lib. 4. Petiit vt colloquium fieret inter ipſum, & Hiſpanici limitis cuſtodes. Interdum Comites & Præfecti limitis. Idem lib.4. Qui res nouas moliens Cadolachum Comitem & Marchę Foroiulienſis Præfectum accuſare conabatur. Item ſimili modo de Marcha Biſpana conſtitutum, & hoc illius limitis Præfectis imperatum. Poſterioribus tamen temporibus, vt aliis multis in verbis, conſuetudine ſermonis degenerauit: & Marchiones dicti ſunt, etiam qui in mediterraneis Regionibus imperium aliquod obtinebant, vt apud Aymoin. lib. 5. Robertus Comes Pariſiorum, frater Odonis Regis, Marchio Francorum vocabatur. Et paulò poſt: Venerabilis Marchio noſtri quidem Regni &c. Beatus Rhenanus vir doctiſsimus, & P. Brodæus Galliæ noſtræ ornamentum inſigne, lib. Miſcel. 3. ex Pauſania lib. 10. docuerunt, March priſcorum Gallorum vocem fuiſſe, qua equum ſignificabant. quo nomine hodie quoque Britones Armorici vtuntur: apud quos plurimas Francogalliæ linguæ reliquias ſupereſſe conſtat. Itaque

complures (in his Brodæus & Alciatus) exiſtimarunt Marchiones dictos, quaſi Equitum magiſtros: quaſi verò ex obſoleta priſcorum Gallorum lingua probandum ſit, eam vocem pro Equo vſurpatam: cùm ex Germanorum ſcriptis, ex quibus nomina hæc omnia ſumpta ſunt, ſatis conſtet, March lingua Germanica pro equo dici ſolitum. vt in Baioar. legibus: Si caudam amputauerit, vel aurem, ſi equus eſt, quod March dicimus, cum ſolido componat. Atque hinc nimirum Marſchalci nomen ductum opinor. Sed multò abſurdius Feudiſtæ qui lib. Feud. 2. titulo 10. §. 1. Qui à Principe (inquiunt) de Marchia inueſtitus eſt, Marchio dicitur, quod tenet quod eſt iuxta mare, quia plerunque Marchia iuxta mare ſit poſita. Hæc cum ſcripſiſſem, poſtea Wandaliam Alberti Krantzij percurrens, diſputationem eius hanc reperi lib. 3. cap. 16. Iuuat intueri, requireréque vnde traductum ſit nomen Marchiæ, atque Marchionis: Qua in re ridiculus qui Feudorum vſus conſcripſit. Pollicetur enim in titulo docere quis ſit Marchio: & vbi ad rem ventum eſt, ignotum per ignotum conatur oſtendere. Marchio, inquit, eſt, qui tenet Marchiam: at quæ ſit Marchia, & vnde dicta, debuit explanare. Marchionis quidem vocabulum veteribus incompertum eſt: niſi quis modernorum renouans antiquitates, illuc inſerat nouum vocabulum. In noſtris quoque Annalibus nullam eius verbi legimus mentionem, ante pr... um Henricum Saxonem, Romanorum Regem, qui primus domi... nis ad oppidum Sleſuicum, cum eò tranſtuliſſet Saxonum coloniam, impoſuit regioni præſidem, quem appellauit Marchionem, & illi regendos tuendóſque Regni limites impoſuit prouinciam, quaſi duci ...nitaneo. Inde quoque cùm ordinata per illum prudentiſsimè Saxonia conſtituiſſet, qui agros colere, qui ſequi tenerentur in militiam: cum quintum quémque quatuor in agris remanentes ſumptibus & armis expedirent: illúmque durante militia alere iuberentur, vires, quas perinde in Vngaros comparauerat, primùm in Wandalos ſtatuit exercere, tyrocinium hoc reputans maioris militiæ: duxítque in metropolim gentis Brandeburgum: eámque obſedit per brumam in glacie, & oppugnauit conſtantiſsimè: & exhauſtis obſeſſorum viribus, conſumptiſque commeatibus, etiam expugnauit: collocauítque in ea primus Marchionem, qui prouinciam tueretur armis quæſitam: & augeſcere contenderet in diem: & quam Romani ſimili ex cauſa, dixere Prouinciam, ille appellauit Marchiam. Mecum diu reputans, multáque circunſpiciens, nihil reperio de nominis origine probabilius, quàm vt ex vulgari Saxonum ductum eſſe credam: vt fit in aliis quoque nationibus: vt vernaculæ linguæ quædam nomina inſerantur Latinis, Latiúmque beetur diuite lingua. Marchiam autem vocant vulgò Saxones, diſtrictum vnius villicationis, aut ditionis. Inde Veltmarke nomen duxere: vt tum Marchiam dicerent Saxones eam prouinciam, quàm ſui iuris eſſe, per arma ſunt conſequuti: Inde præſidi nomen inditum, vt Marchio diceretur,

retur, qui illi Ius diceret. Sic in Dania ad Sleſuicum, vt diximus Marchionem conſtitutum, ita & in Wandalia per eundem Henricum Regem, Marchiam illam, ſuo Marchioni deputatam: indéque fluxiſſe nomen, vt deinceps aliæ quoque prouinciæ, hoc vocabulo in ſimili principatu vterentur: diceretúrque Marchio Miſnenſis, Badenſis, Styriæ, Morauiæ, in Germania, & in Italia, Teruiſina, Anconitana, Mantuana, Ferratenſis: & ſi quæ ſint aliæ ibi Marchiæ. Hæc Albertus: Ex quibus intelligi poteſt quàm diſsimilis huius dignitatis ratio fuerit apud Italos, de quibus Niceph. Gregoras lib. 7. ita ſcribit. ἡ δὲ τοῦ μαρχιώνης τάξις, ὅ τῶν ἐπισήμων ἐστὶ, παρὰ λατίνοις. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς Ῥωμαίων στρατεύμασιν, ὁ τὴν βασιλικὴν κατέχων σημαίαν, τοῦτο παρὰ λατίνοις μαρκέσιος. Iohannes Brodæus Miſcell. 2. cap. 23: Galli (inquit) quondam (vt ſcribit Pauſanias) equum March appellabant: vnde Marchiones, vt opinor, dicti. Nomen retinent hodie Britones, quorum idioma niſi Hunnica barbarie pollutum eſſet, ad veterem Gallorum linguam prope accederet. nam Germanicam fuiſſe non credo, cùm Cæſar in Commentariis Ariouiſtum Germanum Gallicè loqui didiciſſe commemoret.

MARSCHALCVS, vetus vox Germanica, pro Equitum Magiſtro. March enim vetere illorum lingua pro Equo dicebatur: vt in verbo Marchiones docuimus. Leg. Alemann. tit. 80. Si Marſchalcus, qui ſuper duodecim caballos eſt, occidit, XL. ſol. componat. vbi de Seneſcalco etiam mentio fit: quæ vox in Francogallia vſurpata eſt. Albertus Krantz. lib. Suet. 5. cap. 41. Gubernatorem appellauere, ex optimis militem: qui conuocandis Regni cœtibus, & omnia vice Principis gerendi habeat poteſtatem. Marſchalcum noſtri vocãt: Galli, Conneſtabulum: Magiſtrum Equitum dixere Romani, armorum ductorem interpretantes, qui & equeſtris militiæ Princeps arbitrium habeat educẽdi armatum Regni exercitum. Hæc Krantzius. Latini autem eum qui ſub Regis imperio exercitui præeſt, Magiſtrum rei militaris appellant. Liuius lib. 24. de Syphace Numidarum Rege loquens. Orauit (inquit) vt duo legationem referrent ad Imperatores ſuos: vnus apud ſeſe Magiſter rei militaris remaneret. Lotharius Imp. & Carolus Rex in palatio Valentianis: cap. 13. Vt miſsi in illorum miſſatias curam habeant, ne homines noſtri, aut alij quilibet vicinos ſuos maiores vel minores tempore æſtatis, quando ad herbam ſuos caballos mittunt, vel tempore hyemis, quando Mareſchalcos illorum ad fodrum dirigunt, deprædentur & opprimant. Et an ſic egerint, hoc etiam (vt prædiximus) veraciter miſsi noſtri inueſtigent, & nobis renuntient. vt in ſeniore hos ſic emendemus, quatenus homines ſuos in poteſtate habeant, & contenti ſint debitis, & indebita iniuſtè non appetant. Beat. Rhen. Rer. German. lib. 2. docet Marſchalcum fictum vocabulum eſſe, ex March, quod equum ſignificat: & Schalc, potens: quaſi equorum magiſtrum. Et eò pertinere videtur inſtitutum Aureæ bullæ, cap. 24: vt Dux Saxoniæ Imperij Archimareſcalcus, in Comitiis Imperialibus auenam diſtribuat. Ponetur (inquit) ante Seſsionem

Imperia-

Imperialem aceruus auenæ tantæ altitudinis, quod pertingat vſque ad pectus, vel antelam equi ſuper quo ſedebit ipſe Dux: & habebit in manu baculum argenteum, vel menſuram argenteam: & primo menſuram eandem de auena plenam accipiet, & famulo primitus venienti miniſtrabit eandem: quo facto figendo baculum in auenam recedet, & Vicemareſcalcus eius auenam diſtribuet.

MELIORES, pro Proceribus, ſiue Primariis: eadem ratione qua Seniores. Tacitus lib. 13. Et commotus his Auitus, patienda meliorum Imperia. Id diis, quos implorarent, placitum, vt arbitrium penes Romanos maneret. Otto Friſing. lib. 1. cap. 20. Gladio exerto in meliorem & nobiliorem omnium Rauennatenſium manum miſit. Apud Radeuicum lib. 2. cap. 30. Dominus Imperator magna eſt in gloria. quoſdam de melioribus ex Mediolano, & Brixia in vinculis retinet. Idem cap. 34. Quoſdam occiſos, ſexdecim captos, de ſuis melioribus ibidem perdiderunt. Albert. Argentin. in Chron. Miſit Rex pro melioribus in tota Italia, de vtraque parte Gibellinorum & Guelphinorum, tentans ſi quomodo poſſet inter illos concordiam ordinare.

MILES in libris feudiſticis & Vaſſallus ſynonyma ſunt. Itaque Miles & Senior, tanquam relata opponūtur: vt lib. 3. tit. 1. §. 1. Ad reconciliandos animos Seniorum & militum. Et §. 2. Si contentio emerſerit inter Seniorem & militem. Item, Senior verò & miles qui culpatur. Feudum quippe clientela militaris eſt: qua de cauſſa beneficia feudalia propriè dicuntur ea, quæ militibus attribuuntur. Albert. Krantz. lib. Dan. 6. cap. 19. Omnis inter Regem Daniæ, & Adulphum Holſatiæ Comitem controuerſia ſuſtollitur: & primum amicus, deinde miles etiam Regis conſcribitur. Porro qui Romanorum mos fuit in militari cingulo certis attribuendo, ceteriſque qui euicti non eſſent à militia prohibendis, eundem à Barbaricis retentum atque vſurpatum fuiſſe, docuimus cap. Diſſut 3. Tantum autem in cinguli iure Romani poſuere, vt ſiquis in caſtris diſcinctus verſaretur, aut vallum ſubiret, piaculi inſtar haberetur. cuius rei exemplum extat apud Corn. Tacitum lib. XI. qua de cauſſa qui ſub iugum mittebantur diſcincti erant, vt Feſtus lib. IX. demonſtrat. Ammianus Marcell. lib. 22. Proſequere, ait, mulier, ſiquid te læſam æſtimas. hic enim ſic cinctus eſt, vt expeditius per lutū incedat. Neque illud prætermittendum eſt, quod Frider. II. conſtitutione ſancitum eſt, ne cui militare liceat, niſi qui vel de militari genere ſit: vel militarem ordinem ab Imperatore impetrarit. Neapol. conſt. lib. 3. tit. 59. & tit. 60. Itaque idem apud Petrum de vin. lib. epiſt. 6. cap. 17: Quamquam (inquit) pater ſuus miles non fuerit, & noſtris conſtitutionibus caueatur, quod milites fieri nequeant, qui de genere militum non naſcuntur: ipſe tamen de culminis noſtri licentia decorari valeat cingulo militari mandamus. Item Neapol. conſtit. libro 2. tit. 32. Militaribus tamen priuilegiis in omnibus ſupradictis & aliis cauſsis, & caſibus in quibus prærogatiuæ militum

aliquid

aliquid indulgetur, eos tantummodo milites vti volumus, qui honorem dignitatis militaris & onus decenter obſeruant: in equis & armis videlicet, & aliis militaribus ſignis, quibus milites & Barones condecet decorari.

Ministeriales interdum dicuntur ſerui domeſtici, qui ſuas operas & miniſteria dominis præbent: vt in Specul. Saxon. lib. 9. artic. 81. Miniſteriales hereditant, & hereditatem accipiunt, ſicut liberi ſecundum ius prouinciale: excepto quòd extra dominium ſuorum dominorum nemini ſuccedunt, nec habent ſucceſſorem. vt in Lomb. lib. 1. tit. 8. De aldis & ſeruis miniſterialibus dicimus, qui docti domi & nutriti aut probati ſunt. Item: Tam de aldiis quàm de ſeruis miniſterialibus, ſeu de ſeruis ruſticanis. Item lib. 1. tit. 12. Siquis ſeruum miniſterialem probatum (vt ſuprà) & doctum domi occiderit, componat ſolid. L. de alio verò ſeruo miniſteriali, quod ſecundus eius inuenitur eſſe, tantum nomen miniſteriale habet, ſiquis occiderit, componat ſol. xxv.

Ministeriales interdum dicuntur homines liberi, qui in Potentiorum familia munere & procuratione aliqua funguntur. vt lib. Feud. 2. tit. 27. §. pen. Si miniſteriales alicuius domini inter ſe guerram habuerint, Comes ſiue Iudex in cuius regimine eam fecerint, per leges & iudicia ex ordine proſequatur. Item lib. Feud. 3. l. Fridericus: De conſilio Principum & aliorum fidelium noſtrorum tam liberorum quàm miniſterialium. Item: Si liber homo, ingenuus, miniſterialis, vel cuiuſcunque conditionis fuerit, &c. Otto Friſing. lib. Chron 7. cap. 8. Orta ſeditione Sigehardus Comes à familia Principum, qui Miniſteriales dicuntur, eò quod iuſtitiam eorum infringere diceretur, occiſus eſt. Idem lib. Frid. 1. cap. 59. Conradus Imp. ad propria rediit, & illic quoſdam ex propriis miniſterialibus ſuis pro bono pacis boni Iudicis exercens officium, ſuſpendio peremit.

Minor Langobardico iure dicitur, is demum qui decem & octo annis minor eſt. nam poſt eum annum ætas legitima dicitur. In Lomb. de prohib. alien min. l. 1. §. 1. & l. ſi infratris. & l. de puero.

Monachvs (cui feudum adimi propter monachatum dicitur in his libris frequentiſsimè) Latinè ſingularis, vel ſolitarius dici poteſt. c. placuit, 16. q. 1. Monachorum, inquit, conuerſatio & vita ſecundum etymologiam nominis ab omnibus diſcrepat. Monachus enim Græcè, Latinè ſingularis dicitur. vnde Monachum per omnia ſingulariter agere oportet. Hieronym. ad Paulinum. Si cupis eſſe, quod diceris, Monachus, id eſt ſolus, quid facies in vrbibus, quæ vtique non ſunt ſolorum habitacula, ſed multorum? Itaque memorabile eſt, quod ſcribit Theodoritus Eccleſ. hiſt. lib 4. cap. 28. Monachum fuiſſe, qui totos ſexaginta annos neque à quoquam viſus ſit, neque cum quoquam collocutus. Hos Ariſtoteles Polit. lib. 1. vel Deos, vel beſtias eſſe affirmat. Mirum eſt autem, cùm inſtitutis poſtea ſodalitatibus, quæ Græcè cœnobia dicuntur, & legi-

& legibus latis vt Monachi vnà in eadem domo habitent, vnà cibum capiant, vnà cantionibus aſsiduis operam dent, vnà etiam, ex Iuſtiniani conſtitutione, dormiant: vt Nouell.3.& Nou.115.& Nouell.133.& c. ſi clericus, 16.q.1.c. Monachum, 20.q.iiij. quamobrem Monachorum illis nomen relictum ſit? cum nulli toto genere humano minus ſolitarij ſint, ac minus ſoli viuant: niſi fortè quod re mutata nomen retentum eſt. vt l. inſula, 56, in fi. D. de acq. rer. dom. Repugnãt autem Monachus & Sodalis: Monachum eſſe, & in cœnobio ætatem agere. Verius ergo Sodales appellandi ſunt: quales illorum ſimiles fuere Titij, Martiales, Venerij, & fratres Aruales.

Morganatica, vulgò corruptè pro Morgengabe: quod Germanica vulgari lingua matutinum munus ſignificat. Munus erat, quod ſponſus die nuptiarum mane ſponſam ſalutãs, ei coram propinquis & amicis, ante nuptiale conuiuium donabat. de quo mentio fit in lib. Feud. 2. tit. 39. Latini Munus nuptiale illud appellant. Liuius lib. 30. Hunc nuntium ac ſimul venenum ferens, miniſter cùm ad Sophonisbam veniſſet: Accipio, inquit, nuptiale munus, nec ingratum: ſi nihil maius vir vxori præſtare potuit. Hoc tamen nuntia, melius me morituram fuiſſe, ſi non in funere meo nupſiſſem. Tacitus verò Dotem hanc interpretatur. Nam in lib. de morib. German. his ſcribit verbis: Dotem non vxor marito, ſed vxori maritus offert. Interſunt parentes & propinqui, ac munera probant. Itaque cum in Speculo Saxon. art. 20. ita ſcriptum eſſet: Nun vornempt Was ein ieglich Man von Ritters arth meg ſeinem Weib zu morgengab geben, des morgens als er mitt jr zu tiſch gehet vor eſſens: Interpres ita conuertit: Nunc intellige, quid vnuſquiſque vir militaris in ſuam vxorem ſine heredum aſſenſu nomine dotis poſsit erogare: antequam cum ea ad prandium diſcubuerit. Gregor. Turon libro 9. Tam in dote, quam in morgengabe, hoc eſt matutinali dono, certum eſt acquiſiſſe. Leg. Langob. tit. 4. & in Lomb. lib. 2. tit. 4. Siquis Langobardus Morgincap coniugi ſuæ dari voluerit, quando eam ſibi in coniugio ſociauerit, ita decernimus: vt alia die ante parentes & amicos ſuos oſtendat per ſcriptum cum teſtibus roboratum, & dicat: Quia ecce quod coniugi meæ morgincap dedi. Albertus Argentin. in Chron. Iohannes autem aſſerens dominium ad ſe ſpectare, tanquam matri ſuæ, per Rodolphum Regem olim morganatico iure donatum libẽter habuiſſet ſua. Morgengabe videtur idem apud Germanos fuiſſe, quod Germano latini ſcriptores dicere ſolent, Dotalitium, nonnulli Doarium, Græci hypobolon: hoc eſt, vnde ſuſtineri mulier mortuo marito poſsit. qua de cauſſa Vitalitia quoque appellantur, quaſi quæ vtenda fruenda mulieri in omne vitæ ſuæ tempus attribuuntur. Albert. Krantzius lib. Daniæ. 7. cap. 35. Inſuper Romulus acciperet Ingeburgam filiam Alberti Ducis in coniugem. Dos eſſet oppidum Lentze, cum territorio ſuo. Romulus pro vitalitiis daret ſponſæ Arusberg, Vuerben, Parleberg cum attinentiis. Item

lib. 8.

lib.8.cap.36. Dorothea Regina moleſtè ferens querimoniam Dorotheæ relictæ Adolphi, rem omnem ſuſcepit comparandam. Nam acceptis eiùs vitalitiis, ſoluit de reſtantiis duo millia aureorum, & pacta eſt in ſingulos annos. Vide Dotalitium.

N

NEPOS, pro fratris filio. lib.1.tit.5.§.1. & tit.13.in fi.

NOVA Inueſtitura eſt, quando feudum primò quæritur: libro 2.tit.32.

NOVVM Feudum eſt, quod ei primùm quo de agitur, attributum eſt. cui opponitur Paternum, quod eius vel parentibus, vel maioribus conceſſum fuit. lib.1.tit.14.§.3.& lib.2.tit.50. Paternum, inquit, voco, quicunque ex ſuperioribus id acquiſierit. Nos Profectitium appellauimus: nomine vt videtur non incommodo.

O

OBNOXII dicuntur commodè pro Vaſſallis. Albertus Krantz. lib.Dan.6.cap.42. Splẽdidos equites nuper à ſe ſuis ſacramentis dimiſſos Abſaloni mittit, iuſiurandum præſtituros. ille nihil motus, non ſe eſſe ait, cui debeant tanti viri obnoxij fieri.

P

PAGENSES, ciuitatis aut pagi eiuſdem incolæ. lib. Feud.2. tit.68.§.2: Adhibeat ſibi de Pagenſibus ſuis, & qui per eandem legem viuant, duos teſtes idoneos. Sic Gregor. Turon.lib.8. cap.18. Nam Wintrio Dux à Pagenſibus ſuis depulſus, ducatu caruit. Et lib.10.cap.9. Regalis Epiſcopus cum clericis & pagenſibus vrbis ſuæ ſimilia ſacramenta dedit. Sic legis Franc. lib.3.cap.43: Cancellarius tamen talis eſſe debet, qui pagenſibus loci illius notus fuiſſet. Et in Capitul. Conſtit. vlt. Comites autem reddant rationem de eorum Pagenſibus.

PARENTES, pro cognatis: quod Linguæ noſtræ vernaculæ commune eſt. libro Feudorum 1. titulo 24. Non repellatur ab vllo ex parentibus ſuis. Et libro 2. titulo 33. Vaſſallus cum ſex parentibus, ceteros ſi vult habeat extraneos. Et libro 3. titulo 2.§.1. Cum duodecim propinquioribus parentibus ſe defendat. Hieronymus in Apologia ſecunda contra Rufinum: Niſi fortè parentes militari vulgarique ſermone cognatos & affines nominat. Sic Iulius Firmicus Matheſeos, 3. cap.13. Pigros faciet

humileſque in omnibus actibus, & in omni fortuna: & qui cum parentibus vel affinibus aſsiduas inimicitias exerceant.

Pares cvriae, ſiue Curtis, ſiue Domus, dicuntur Conuaſſalli, ſiue compares, qui ab eodem Patrono feudum receperunt: quaſi eiuſdem Patroni conſcientes.lib.Feud. 1. tit. 11. & tit.18.& tit.26. Sic Pares exponuntur, qui ab eodem dominofeudum tenent. lib. 1. tit. 26. vbi etiam Pares de domo appellantur.Dicuntur etiam Compares.lib.2. tit. 53. Item Pares de domo domini. lib.1.tit.26.§.3.Interdum etiam Pares dicũtur, qui neque Collegæ,neque ſocij,neque Conſortes, aut eiuſdem dignitatis participes ſunt: ſed qui in pari tamen ac ſimili iure & Imperio ſunt. vt cùm duo Reges Regúmve filij Pares dicuntur.vt in fœdere inter Ludouicum filium Caroli Imper. & Ludouicum filium Ludouici Regis, apud Aymoinum libro 5. capite 38. Vt nemo ſuo pari vitam, Regnum, aut fideles ſuos diſcupiat aut forſconciliet: hoc eſt, ſubducat, ſubtrahat. Item: Vterque veraciter ſuum parem, vbicunque neceſsitas fuerit, adiuuet. Item: Et ſi hoc acciderit, ad tempus vterque pari ſuo hoc reſſcire faciat,ideſt alter alteri.

Parivm Curiæ tria fuiſſe munera reperio, cùm paragium facerent: hoc eſt, dum collegium obirent: Primum, vt nouorum Vaſſallorum cooptationi ſiue inueſtituræ arbitri adeſſent:eorum enim neceſſaria præſentia eſt.lib.2.tit.2. & tit.32.& tit.33.§.1.Alterum,vt rogati de inueſtitura teſtimonium dicerent: quamuis controuerſiæ tempore pares eſſe deſuiſſent.lib. 2. tit.19.Tertium,vt feudalium cauſſarum iudicia exercerent.lib. 2.tit.52.& tit.55.§.3.& lib.1.tit.10.§.1.& tit.22.§.3.

Paragivm in his quidem duobus Feudorum libris nuſquam nominatur: ſed tamen feudale verbum & notatione dignum eſt. Paragium igitur barbaricè dictũ arbitror,pro pariatione, & ea quam Feudiſtæ Adæquationem hereditatum appellant:vt ſuperius ſuo loco dictum eſt. Etſi autem propter ætatis prærogatiuam ſenſim moribus quibuſdam inſtitutum eſt,ne partes æquales fratribus diuiderentur,ſed natu minoribus minores attribueſentur, tamen vt aliis quibuſdam in rebus re ſublata nomẽ retentum eſt:l. inſula, 56. in fin.D.de acq.rer.dom. Hinc illud in Summa Rurali & Conſuet.Northman. Tenir en parage,eſt quant cil,qui tient tenement,& celuy de qui il tient ſont de pareilles parties par raiſon de lignage,& que ledit tenement vient de leur anchiſſeur, & vient par ſucceſsion de ligne: ſi comme es lieux, & par eſ[illegible]cial de Normandie, ou es fiefs de freres venãs de pere, l'aiſné emporte le gros, & les puiſnez en ont le tiers; par la raiſon de para[illegible] & de ſucceſsion: celle partie eſt tenue en parage. car ils ſont para[illegible] fief, iaçoit ce que l'vn ſoit plus grand que l'autre: & toutesfois le t[illegible]t-il auſsi noblement que l'aiſné faict le gros: & ſi ſont paraux en lignage, & toutesfois veult le droict, que le meſné tienne de l'aiſné en parage: & va ainſy iuſqu'au ſexte degré de ligne, & lors celuy qui eſt au ſeptieſme degré doit feaulté & hommage. Et

ge. Et eſt dit le fief eſtre tenu en hommage, & non en parage. Paragij iure ac titulo feudum poſsidere dicitur, qui eiuſdem gentis ſiue ſtirpis eſt, cuius is à quo feudum poſsidet: quippe cùm feudum à communi ipſorum generis auctore ac parente profectum ſit. velut in Nortmannia: vbi in paternorum feudorum ſucceſsionibus filius natu maximus præcipui iure magnam ſibi partem aufert: nimirum beſſem: ceteris omnibus triens relinquitur, iſque paragij iure poſsideri dicitur. Nam in feudi ſucceſsione pares ſunt, quanuis natu maximus maiorem partem auferat. ſed alij pari cum ipſo iure, & titulo æque nobili poſsident: & ſtirpe ac genere pares ſunt. Iure tamen conſtitutum eſt, vt natu minor paragij nomine feudum ſuum à maiore poſsideat vſque ad gradum ſextum. Nam poſteriores tenentur fidelitatem & hominium, ei qui beſſem obtinet, iurare: ac tum non paragij, ſed homagij nomine poſsidetur. Quibus ex verbis perſpicuum eſt, Paragium eſſe titulum, quo feudi pars minor à fratribus natu minoribus, eorúmve poſteris ita poſsidetur, vt maiori fratri maiorem partem obtinenti eo nomine neque fidelitatem, neque hominium debeant: quippe qui pari iure ſtirpis, & pari titulo paternæ auitæve hereditatis id obtineant: dummodo intra ſextum Genealogiæ gradum contineantur.

PATRONVS in prædiis Eccleſiaſticis dicitur is, qui cum in Eccleſiam inſigne beneficium contulit (veluti, templum ædificauit, aut magno aliquo prouentu illam locupletauit) ius ſibi beneficiarij nominandi retinuit: hoc eſt, clericos arbitratu ſuo deligendi, nominandi, & apud Epiſcopum producendi: vt ſine illa productione conferendi beneficij ius nullum Epiſcopus habeat. Iuſtinianus nouel. CXXIII. §. εἴτις ναὸν. iubet tamen, ſi Patronus minus idoneum producat, Epiſcopi poteſtatem eſſe alterum idoneum eligere. Iure Canoniſtico præſtitutum eſt Patrono laico nominandi beneficiarium tempus quatuor menſium: Eccleſiaſtico, ſex: quibus exactis integra Epiſcopo poteſtas relinquitur. De Iur. patron. in 6. Iura quoque patronatus hæc ſunt: vt clericum in officio peccantem apud Epiſcopum deferat. cap. filiis. 16. q. 7. vt in egeſtatem lapſus ex eo prouentu alatur. c. quicunque, 16. q. 7. c. nobis, De iur. patrona. vt id donare permutaréve poſsit: vendere tamen non poſsit. c. nemini, 36. q. 7. c. ex inſinuatione, cap. ex literis, cap. cum ſeculum, extr. de iur. patr. vt ius nominandi in hæredes ita tranſeat, vt & in ſolidum Patroni ſint, & vniuerſi tamen nominandi ius habeant. cap. j. extr. de iur. patron. Clement. 2. eodem. Albertus Krantzius libro Dan. 6. capite 2. vbi de Valdemaro Daniæ Rege, & Epiſcopo Roſchildienſi creando loquitur: Equidem, inquit, & ſi videretur maiorum ſuorum opibus fundatam Eccleſiam in Patronatu tenere, iuríſque plurimum in deligendo Pontifice ſibi poſſe præſumere, &c.

PATRONVS pro eo qui feudi auctor eſt: qui modò Dominus, modò Senior appellatur: à quo is qui Vaſſallus nominatur, feudi benefi-

cium accepit: qui propterea Cliens, interdum etiam Clientulus appellatur. Idque ex antiqua ferè conſuetudine. Nam (vt ait Cicero Offic. 1.) qui ciuitates aut nationes deuictas bello in fidem recepiſſent, earum Patroni erant more maiorum. Sic Marcellus Siculorum Patronus dicitur in Verrinis: & Allobrogũm, Fabius. Docuimus tamen in Comment. verb. iur. ex lib. Dionyſ. Halicarn. II. qualis inter Patronum & Clientem neceſsitudo, & quod cuiuſque inter ipſos officium exiſteret. Id autem Cicero Verr. 1. his demonſtrat verbis: Ad meam fidem confugiunt: (de Siculis loquitur) auxilium ſibi per me à vobis petunt, me defenſorem calamitatum ſuarum, me vltorem iniuriarum, me cognitorem iuris ſui, me actorem cauſæ totius eſſe voluerunt.

PER CHARTAM, vel Chartæ beneficio poſsidere, eſt teſtamenti iure, & ſecundum tabulas poſsidere. Gregor. Turon. lib. 4. cap. 12. Erat enim tunc temporis Anaſtaſius Presbyter, qui per chartas glorioſæ memoriæ Chlothildis Reginæ proprietatem aliquam poſsidebat. Albertus Krantz. lib. Dan. 2. cap. 3. Equidem ædes, agros, vineas, & his ſimilia teſtamento dari audiuimus. Regnum autem præſtare chartæ beneficio prodigij loco habitum eſt.

PLACITVM interdum conuentus Procerum Regni, vel Imperij, quod & Curia dicitur. Gregor. Turon. lib. 7. cap. 13. Petimus, vt vſque in placito, quod inter ſe Guntchrannus & Childebertus Reges habent, ſuſtineatis. Et mox: Igitur adueniente placito, directi ſunt à Childeberto Rege, &c. Aymoin. lib. 4. cap. 109. Medio menſe conuentus generalis apud Theodonis villam magna populi Francorum frequentia celebratur. Et mox: Eminuit in hoc placito piiſsimi Imperatoris miſericordia ſingularis. Interdum pro Foro & Iudicio. Vt in Capitulari Caroli: Vt nullus ebrius ſuam cauſſam in mallo (id eſt in iudicio) poſsit conquirere, nec teſtimonium dicere: nec placitum Comes habeat, niſi ieiunus. Quod igitur Veteres Conuentum aut Forum agere dicebant, id noſtri Placitum tenere dixerunt. Leg. Friſion. tit. 14. Dicat ille qui homicidam illum interpellauit, ſe in placito publico eum interpellare velle: & ita faciat. Interpellet eum in placito, coram iudicibus. Hinc Francogallicum nomen LE PLAYET. Placet autem Germanorum notatio, à voce PLATZ, quæ Plateam ſignificat. Radeuicus lib. 1. cap. 46. Deinde generalem curiam omnibus Italicis ciuitatibus & primoribus apud Roncalias in feſto B. Martini celebrandam indicit. At in lib. ſeq. ab exordio: Iam dies placiti affuit, quæ Romanum Principem ad campeſtria Roncaliæ, ſicut condictum, inuitabat. Sic in Lombarda libro ſecundo titulo de feriis, 49. l. prima. Etiam dominicus dies honoretur: & eum colere omnes ſtudeant, vt hoc liberius poſsint fieri omnia, mercata & placita à comitibus. Conſiderandum autem, an cum Imperatorum leges non niſi in Comitiis fierent, vt eas populus ſciſceret, an formula vſitata: CAR TEL EST NOSTRE PLAISIR, inde nata ſit, pro Quia tale eſt noſtrum placitum:

tum: Id eſt, Comitiorum decretum. Carolus in Capitular. articul. 12, Quæ bonæ memoriæ genitor noſter placita conſtituit, & nos conſeruare volumus. Sed multò plenius aliquantò poſt: Vt populus interrogetur de capitulis, quæ in lege nouiter addita ſunt, & poſtquam omnes conſenſerint, ſubſcriptiones & manufirmationes ſuas in ipſis Capitulis faciunt. Et in fin. leg. Alemann. Hoc decretum eſt apud Regem & Principes eius, & apud cunctum populum Chriſtianum, qui infra Regnum Meruuingorum conſiſtunt.

Placita, lites. In formula fœderis cum Mediolanenſibus apud Ottonem lib. Frid. 1. cap. 41. Legati Imperatoris in palatio ſedeant, & placita ad eos delata ad honorem Imperij definiant. Hinc

Placitare, pro litigare & cauſſas agere: vnde Gallicum verbum, Plaider. Carolus Magnus in Donatione Monaſterij Vlmenſis, apud Nauclerum: Si Aduocatus in prædicta villa placitare voluerit, vt non pluribus quàm triginta equis ad placitandum veniat. & tale ſeruitium quale tunc requiritur, eidem Aduocato Abbas decenter & honeſtè exhibeat. Et mox: Quicquid placitando ibidem acquirat, tertia parte retenta, duas Abbati reddat.

Poſſeſſionis nomen Feudalium agrorum maximè proprium eſt: primùm, quia Feudiſtæ ſcribunt ſolam poſſeſsionem ad vaſſallum pertinere: proprietatem verò manere domini. lib. 2. titulo 8. §. vlt. deinde quia vetuſtiſsimis moribus Poſſeſsiones à Romanis dicebantur, prædia, quæ non proprietatis iure: ſed tamen diuturnæ aut perpetuæ poſſeſſionis iure tenebantur: de quibus Iauolenus ita ſcribit in l. quæſtio, 115. D. de verb. ſignif. poſſeſsionem dici cuius proprietas ad nos non pertinet, aut nec poteſt pertinere. Et hoc ab agro differre, quòd poſſeſsio, eſt vſus; ager, proprietas loci eſt. Quod Feſtus planius ſic exponit: Poſſeſsiones appellantur agri latè patentes publici, priuatique: quia non mancipatione, ſed vſu teneantur. quò pertinet l. eotem, 11. §. agri. D. de public. & vectig. & l. item prædia, 10. D. fam. erciſc. vbi vectigalia prædia dicuntur non eſſe noſtri patrimonij. At in libro Variorum Auctorum de limitibus, poſſeſſiones definiuntur agri latè patentes publici priuatíque, quos initio non mancipatione, ſed quiſque vt potuit occupauit, atque poſſedit: vnde & nuncupati. Agros igitur Iauolenus eſſe vult, qui nexu & mancipio, alióve iure ciuili, veluti ceſsione vel vſucapione alicuius proprij ſacti ſunt: quod veteres Dominium Iuris Quiritium appellabant. Poſſeſsiones autem quæ vel ad tempus, vel in perpetuum alicui vtendæ fruendæ datæ ſunt: pro quibus vectigal aliquod teſtandę auctoritatis cauſſa penditur. Sicul. Flacc. Horum ergo agrorum nullũ æs, nulla forma, quæ publicæ fidei poſſeſſoribus teſtimoniũ reddat. Quòd ſi culturæ & meliorationis lex adhiberetur, Imp. Zeno Emphyteuſim appellauit l. 1. C. de Iur. emph. mihíq; vehemẽter placet, vt eo poſſeſsionum nomine feudalia prædia vocitemus. Cic. Agr. 2. Venit mihi in mentẽ, Tib. & C. Gracchos plebẽ in agris publi-

cis conſtituiſſe, qui agri à priuatis antea poſsidebantur. Et Orat. II. Qui agrum Recentoricum poſsident, vetuſtate poſſeſsionis ſe, non iure: miſericordia Senatus, non agri conditione defendunt: nam illum agrum publicum eſſe fatētur: ſed moueri poſſeſsionibus negant oportere. Item: Anteà cùm erat à Tribuno pl. mentio legis Agrariæ facta, continuò qui agros publicos, aut qui poſſeſsiones inuidioſas tenebant, pertimeſcebant. Item Orat. III. Si iſti agri partem aliquam iuris, aliquam ſimilitudinem propriæ poſſeſsionis, aliquam ſpem diuturnitatis attingunt: nemo eſt, &c. Item, Immunia commodiore conditione ſunt, quàm illa quæ penſitant. Ego Tuſculanis pro aqua Crabra vectigal pendam: quia à municipio fundum accepi. Sed hæc omnium optimè legis ipſius Agrariæ verba oſtendunt: Quæ publicè data, donata, conceſſa, vendita. Patior, audio. quid deinde? POSSESSA. Hoc Tribunus pl. promulgare auſus eſt: vt quod quiſque poſt Marium & Carbonem Conſules poſſederit, id eo iure teneret, quo qui optimo priuatum. Nam in lege ita erat: Ea omnia eo iure ſint, vt quæ optimo iure priuata ſunt. Priuata enim appellat, quos Iauolenus agros propriè nominat. Poſſeſsiones, vt ille idem, qui non proprio & Quiritium iure, ſed vſus cauſſa tenebantur: qualia ſunt Feudalia & Emphyteuticaria prædia. Similiter ergò Feudatarius & Emphyteutes poſſeſsionem ſuam propriè appellabunt. l. Moſchis. 47. §. 1. D. de iur. fiſc. & qui iis fruitur, poſſeſſor. l. item ſi. 15. §. 1. D. de rei vindic. vel (vt eſt apud Sicul. Flaccum) publicæ fidei poſſeſſor. Itémque ſuperficiarius: cum ſuperficiei proprietas & ciuili & naturali iure eius ſit, cuius eſt ſolum. l. 2. D. de ſuperficiebus. Interdum tamen abuſiuè Poſſeſsionis verbum proprietatē quoque ſignificat. l. interdum, 78. D. de verb. ſignif.

PRECARIA, genus eſt contractus ad Precarij ſimilitudinem inſtitutum: quem contractum appellat l. contractus, D. de reg. iur. Eſt autem conuentio de re alterius vtenda fruenda, ea lege, vt certis temporibus renouetur. Magna autem inter Precarium & Precariam differentia eſt. Nam Precarium ſine precibus non conſtat. l. 1. & l. ſecunda, in fine. D. de precar. & apud Paulum libro ſent. 5. titul. 6. §. heres. Precaria interdum ſola concedentis ſponte & voluntate contrahitur. Illud tam mobilium, quàm immobilium rerum eſt. l. 4. D. eodem. precaria prædiorum, interdum etiam pecuniæ. Illud ex mera concedentis voluntate pendet, neque certi temporis obligationem recipit. l. 1. & l. cum de precario, 12. D. eod. hæc certum plerunque ad tempus datur: veluti ad vitæ tempus: neque prius renouari poteſt. Illud merè gratuitum eſt. l. prima, D. eod. hæc plerunque mercedem recipit. Illud renouandum non eſt: hoc certis temporibus renouatur. Veluti quinto quoque anno: vt in concilio apud Beluacenſes, de quo in c. 1. Ext. de prec. Et in legib. Franc. lib. 4. tit. 39. De precariis vt vbi modò ſunt, renouentur. Quemadmodum autem Precarium interdum conuentio eſt, de re, quam quis oppignerauit, precario recipienda, & ad tempus vtenda. l. certè. 6, in fi. & l. ſi debitor. 10, D. de

precar.

precar. & apud Iſidorum lib. Etymolog.5.cap.25. Precarium eſt (inquit) dum prece creditor rogatus, permittit debitorem in poſſeſsione fundi ſibi obligati demorari, & ex eo fructus capere. ſic Precaria interdum dicebatur de re, quam donator ipſe ab eo cui eam dederat, fruendam recipiebat. Vt in Capit. Caroli, & in Lombard.lib.2.tit.18. De vlt. volunt. l. 4. Noſcat ſibi interdictum eſſe duas de eadem re facere traditiones: ſed poſtquam vnam de rebus ſuis traditionem, (in Capitulari legitur ORDINATIONEM) fecerit, aliam de ipſis rebus faciendi nullam habeat poteſtatem. ita tamen ſi vſumfructum voluerit habere, per precariam res traditas vſque in tempus definitum poſsidendi ſit conceſſa facultas. Patet igitur eum qui rei alienatæ vſumfructum retinet, vt in l.quiſquis.2 8. C.de donat. titulum hunc vſurpaſſe, vt per precariã eam rem poſsideret. Et hoc nimirum eſt, quod ſcribit B. Rhenanus Rer. Germanic. libro 2. Quidam, inquit, in illo recenti Chriſtianiſmo res ſuas Eccleſiæ donabant, & rurſum agros aut domum in beneficij modum recipiebant, ad vitæ ſuæ tempus: non citra tamen penſitationem: nec filius poſt mortem patris, aut heres vindicare ſic donata poterat. Item in legibus Alemann. tit.2. Si quis liber res ſuas ad Eccleſiam dederit, & per chartam firmitatem fecerit, & poſthæc à paſtore Eccleſiæ per beneficium ſuſceperit ad victualem neceſsitatem conquirendam diebus vitæ ſuæ, & quæ deſpopondit, perſoluat ad Eccleſiam cenſum de illa terra, poſt illius deceſſum nullus de heredibus cõtradicat. Alterum Precariæ exemplum extat apud Naucl. Generat. 25. ex Concilio Carolomanni. Statuimus, vt ſub precario cenſu aliquam partem Eccleſiaſticæ pecuniæ in adiutorium exercitus noſtri aliquanto tempore retineamus: ea conditione, vt annis ſingulis de vnaquaque caſata, ſolidus, id eſt duodecim denarij ad Eccleſiam reddantur: eo modo vt ſi moriatur ille, cui pecunia accommodata fuit, Eccleſia cum propria pecunia reueſtita ſit: & iterum ſi princeps iubeat, precarium renouetur.

PRECARIAM etiam dixere pro cuiuſuis rei vſu precibus impetratæ, etiam pecuniæ. Petrus de Vin.lib. Epiſt.3.cap.11.in priuilegio Academiæ Neapolitanæ. Mutuum fiet ſcholaribus ab illis, qui ad hæc fuerint ordinati: datis libris in pignore, & precario reſtitutis: receptis à ſcholaribus fideiuſſoribus pro eiſdem. Scholaris verò qui mutuum recipiet, iurabit, quòd de terra aliquatenus non recedet, donec precaria reſtituet, vel mutuum ab eo fuerit exolutum: vel aliàs ſatiſfactum fuerit creditori. Senſus eſt igitur: Studioſos daturos libros pignori: ſed creditores eis libros precario conceſſuros. Idem Fridericus in priuileg. ciuitati Viennenſi conceſſo, in Vienna Lazij lib.2.cap.5. Vt iudex nullus taliam, ſeu precariam in prædictos ciues facere audeat.

PRAECEPTVM, ſiue Præceptio, pro ſcriptura, vel inſtrumento. In Lomb.lib.2.tit.17. Si Guaſtaldus aliquid per donationem acquiſierit, ſit illi ſtabile, ſi per præceptionem indulgentiæ Regis hoc illi fuerit confirmatum.

firmatum. Item tit. ſeq. Reddant omni tempore, ſecundum domini ſui præceptionem. Aymoin. lib. 5. tit. 36. Richildis Compendium ad Ludouicum veniens, attulit ei præceptum, per quod Pater ſuus illi Regnum ante mortem ſuam tradiderat.

Præpositus militaris, quis ſit, expoſitum eſt in. Diſput. cap. 3. A Græcis ſimiliter dicitur ἀρμοστὴς: apud Xenoph. in Lacedæm. Repub.

Præpositus ecclesiasticus latinè dicitur, qui à Græcis Oeconomus: hoc eſt, qui prouentus eccleſiaſticos adminiſtrat: & ſecundum Epiſcopum plebi præeſt. lib. Feud. 1. tit. 1. §. 1. Abbas, Præpoſitus, ſi antiquitus conſuetudo eorum fuerit, feudum dare poſſunt. Lombard. lib. 1. tit. 32. Si quis Præpoſitus aut Miniſterialis aliquas res Eccleſiæ, quas prouidere debet, aliquo in ſcriptionis titulo cuique conceſſerit, quod ad damnum alicuius eccleſiæ pertineat, pro ſacrilegio computetur. Sæpè autem Abbas, Cuſtos, Præpoſitus coniunguntur, vt in Lombard. lib. 2. tit. 54. l. 18. & l. 19. & lib. 3 tit. 10. l. 1. Canoniſtæ in c. ſaluator. j. q. iij. proferunt locum Auguſtini in Iohannem, vbi hæc Eccleſiaſtica procuratio tanquam profana damnatur. Meminit Iuſtinianus in Nouell. 67. §. 2. vbi ſi Epiſcopus diutius Eccleſiam deſeruerit, vetat Oeconomum quicquam ei prouentuum ſuppeditare: ac iubet eos potius in pios vſus conferri.

Proclamator, qui cauſſam agit, qui litem intendit. lib. Feud. 2. tit. 27. §. 4. Proclamatori etiam damnum reſtituat. Sic lib. leg. Franc. 4. cap. 7. Declamatoribus vel cauſidicis qui iudicio Scabinorum acquieſcere nolunt &c. Cicero de Orat. 1. Non enim cauſidicum neſcio quem, neque proclamatorem, aut rabulam hoc ſermone conquirimus. Sic in Capit. Caroli: Si autem de poſſeſsionibus ſuis ſuper eos clamor ad Iudicem venerit, mittat Iudex clamantem cum miſſo ſuo ad Epiſcopum.

Proprium ſiue proprietas dicitur, quod aliis locis paſsim Allodium: propterea quod eius proprietas ſolida penes dominum eſt, neque alteri eius vſusfructus eſt conſtitutus. lib. Feud. 2. tit. 17. & tit. 29. & tit. 40. Iuriſconſulti modo Proprietatem ſolidam, modo Proprietatem cum vſufructu, modo vſumfructum proprietati mixtum appellant. l. 4, D. ſi vſuſf. pet. l. 4, D. de vſuſ. accreſc. Sic leg. Franc. lib. 1. cap. 126. Vt vnuſquiſque de ſuo beneficio ſuam familiam nutricare faciat, & de ſua proprietate propriam familiam nutriat: & ſi, Deo dante, ſuper ſe, & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio, aut in Alode annonam habuerit &c. Et lib. 4. cap. 51. Itémque in Capitular. Carol. Audiuimus quòd aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem, & in ipſo placito dato pretio comparant ipſas res iterum ſibi in Alode &c.

RECO-

R

RECOGNOSCERE Feudum, eſt beneficij ſui auctorem agnoſcere, eíque illud acceptum referre, eóque nomine fidem illi & obſequium deferre. lib. Feud. 2. tit. 17. & tit. 34. §. 3. Dicebant & Recognoſcere de manu. Albertus Krantz. lib. Dan. 6. cap. 17. Ibi tum Cæſar cauſari cœpit, quòd Rex tardius aduenisset, Imperio Romano deuinctus obſequio, quod Regnum illius de manu recognoſceret. Idem lib. 7. cap. 41. Ita tamen, vt iuxta Regni iura Feudum à corona recognoſcat, & inde præſtet obſequia.

RECTVM FEVDVM, idem quod Iuſtum: ideſt, quod recto iure, quod iuſto & legitimo modo conſtitutum, quod iuſta inueſtitura quæſitum eſt. lib. Feud. 2. tit. 2. §. 2. & tit. 3. §. 1. & tit. 20. & tit. 46. Sic Iuſtin. §. 1. De fideic. hered. Opus eſſe, vt aliquis recto iure teſtamento heres inſtituatur, ideſt, ſecundum iuris ciuilis præſcripta & regulas, atque adeo verbis directis ac ſolennibus. Obertus lib. 2. tit. 8. §. 2. pro Recto ſeudo dixit, Rem per beneficium rectè inueſtitam.

REFVTARE, renuntiare, cedere. vt Refutare feudum Vaſſallus dicitur, cùm aut Patrono id cedit, quaſi vſufructuarius domino vſumfructum. lib. 2. tit. 9. §. 1. & tit. 38. Aut agnato proximiori: ſiue id de iam quæſito Feudo fiat: vt lib. 2. tit. 26. §. 27. & tit. 49. ſiue de ſperato tantum: vt lib. 2. tit. 46. De Refutatione Papatus, extat inſignis hiſtoria in Chron. Alberti Argent. quam in gratiam Canoniſtarum deſcribemus. Hic eſt Bonifacius Octauus Papa Romanus, de quo dicitur, quòd Cæleſtino prædeceſſori ſuo viro vtique ſancto, per longam cannam loquebatur: Cæleſtine cede, Cæleſtine cede: quo etiam cedente & Bonifacio tanquam certiſsimo creato, eum populus venerabatur, vt Papam. Bonifacius hoc ſub excommunicatione prohibens, conſtitutionem edidit, quo Papam poſſe renuntiare Papatui declarauit: quia multi aſſerentes contrarium eum Papam negabant. Hic condidit Sextum Decretalium: in quo claritate & venuſtate dictionis, omnes qui vnquam iura ſcripſerunt, anteceſſit: edidit Conſtitutionem Super Cathedram, grauem Minoribus & Prædicatoribus. Quo mortuo, Benedictus IX. ſucceſſor, qui fuit prædicator, fecit conſtitutionem, Inter cunctas, per quam reuocauit aliam. Hæc Albertus.

REGEM Feudiſtæ plerunque pro Imperatore nominant: vnde Regalia pro Imperatoris iura. ex quo quantum à Romana conſuetudine abhorreant, intelligi poteſt. Liuius lib. 27. Circumfuſa inde multitudo Hiſpanorum, & antè deditorum, & pridie captorum, Regem cum ingenti conſenſu appellauit. Tum Scipio ſilentio per præconem facto, ſibi maximum nomen Imperatoris eſſe dixit, quo ſe milites ſui appellaſſent: Regium nomen alibi magnum, Romæ intolerandum eſſe, Regalem animum in ſe eſſe: ſi id in hominis ingenio ampliſsimum ducerent, tacitè iudi-

tè iudicarent: vocis vſurpatione abſtinerent. Interdum tamen Regis nomine Langobardus Rex intelligitur. nam Italiæ Regum nomen Langobardi vſurparunt. cuius rei monimentum inſigne ſubſcribemus, quod extat in vrbe Viterbio: vnde Adriani Papæ & Deſiderij Regis nobilitatæ multorum ſcriptis inimicitiæ intelligentur.

Decretum. Deſideri. Regis. Italiæ.

Revocamvs. Statuta. Regis. Aſtulfi. contra. Vetulonos. edita. vt. lacus. non. Tirenſium. ſed. Vetulonum. ſit. quia. lacus. magnus. ideò. Italiæ. quia. eorum. ager. prius. eſt. Italia. dicta. ab. ibi. ſede. Itali. &. vt. ſuam. Longulam. non. Longubardulam. ſed. cognomine. ſui. ampliatoris. Tirreni. Terbum. vocent. &. vt. ſub. vno. muro. cingant. tria. oppida. Longulam. Vetuloniam. Tirrenam. Volturnam. dictam Etruriam. totámque. vrbem. noſtra. adiectione. Viterbum. pronuncient. vt. de. Roda. &. ciuita. Balneoregium. dici. iuſsimus. permittimus. pecuniis. imprimi. F. A. V. L. ſed. amoueri. Herculem. &. poni. Sanctum. Laurentium. eorum. Patronum. vt. facit. Roma. &. Bononia. Iubemus. quoque. reparari. Cortanientam. Dardanum. Aſsium. Foranum. Cornietum. Tuſcanellum. Nos. enim. non. ſumus. Tuſciæ. deſtructores. vt. Nos. apud. Gallos. accuſat. Adrianus. Papa. nam. in. Tuſcia. edificauimus. à. fundamentis. vobis. quidem. Volturrenis. Caluellum. vicum. Oreſianum. Balneariam. Barbaranum. &. Gariofilum. Sentinatibus. autem. Auſdonias. &. Rodacoſanum. Volaterræ. Rodacomalum. Lune. Sergianum. Petram. Sanctam. olim. Fanum. Feroniæ. Focenſibus. Sanctos. Geminianum. &. Miniatem. Feſulanis. oppidum. Munionis. in. quod. vagos. ſparſos. Arinianos. &. Palantes. Fluentinos. collegimus. Rurſus. plures. antiquas. nobiles. Vrbes. ampliauimus. &. muris. cinximus. Et. nunc. iddem. agimus. circa. Lucam. Piſtorium. Aretium. Orbitum. &. Etruriam. nunc. Viterbum. cuius: nomen: aut. a. nobis. conſtituta. Decreta. ſiquis. violauerit. aut. capite. puniatur. aut. laqueo. ſtranguletur. Hoc. itaq. non. eſt. Etruriam. deſtruere. vt. Nos. arguit. Adrianus. qui. pacem. v. trò. à. Nobis. oblatam. reſpuit. Quare. tibi. Grimoalde. Prefecte. Viterbienſis. precipimus. vt. quandiu. dubia. pax. perſeuerat. iubeas. omnes. Tuſcie. milites. paratos. eſſe. in. armis. &. commeatus. ac. ſtipendia. ſine. auaritia. in. promptu. habeas. vt. non. ſolum. occurrere. oſtibus. ſed. etiam. illos. inuadere. . . . . . . ciues. non. grauabis. nouis. exacronibus. . . . . . . ex. Papia. venient. . . Viterbienſes. . . Atque hæc quidem hactenus. Illud autem prætermittendum non videtur, tùm inuiſum Romæ Regis nomen eſſet, qui euerſa Rep. dominatum arripuerunt, Imperatoris aut Principis nomen ſibi ſumpſiſſe. De Imperatore, Tranquillus auctor eſt: itémque Dio lib. XLIII. De Principe, Tacitus lib. 1. Lepidi, inquit, atque Antonij arma in Auguſtum ceſſere, qui cuncta diſcordiis ciuilibus feſſa, nomine

Principis

Principis ſub imperiũ accepit. Et aliquanto poſt: Non Regno tamen, neque Dictatura, ſed Principis nomine conſtitutam Remp. ſed vbi de re conuenit, minus de verbo laborandum eſt: cùm verè propriéque omnes Reges & ſint & appellentur: ſiue Dictatores, vt Cæſar: ſiue Principes, vt Auguſtus: ſiue Imperatores, vt ipſius ſucceſſores: ſiue Pontifices, ſiue etiam Tribuni nominentur. cuius nominis ac poteſtatis ſuauis ad ridendum hiſtoria extat apud Nauclerum Generat. 45. ſub anno M. CCCXLVI. de Nicolao quodam ciue R. qui Papa auctore totius orbis dominatum ſibi arrogauit: próque eo iure Regibus & Imperatoribus omnibus diem dixit. cuius rei formulam ex eiuſdem Nancleri commentariis exſcribemus. Nos Candidus Spiritus ſancti miles Nicolaus ſeuerus & clemens liberator vrbis, zelator Italiæ, Tribunus Auguſtus, volentes & deſiderantes donũ Spiritus ſancti, & liberatores antiquos Ro. principes, quantum nobis permittitur imitari. Notum facimus vniuerſis, quòd quidem à nobis poſt aſſumptum Tribunatus officium, Roma. populus de conſilio omnium & ſingulorum iudicum, ſapientum & aduocatorum vrbis recognouit ſe adhuc illam habere auctoritatem poteſtatémque, atque iuriſdictionẽ in toto orbe terrarum, quam habuit in principio & ſummo augmento vrbis præfatæ. Et omnia priuilegia facta in præiudiciũ auctoritatis & poteſtatis & iuriſdictionis huiuſmodi ad ſe reuocauit expreſſè. Nos igitur auctoritatem, poteſtatem & iuriſdictionem antiquam nobis conceſſam à Populo Ro. in publico parlamẽto, & nuper à Domino noſtro ſummo Pontifice, vt patet per Apoſtolicas bullas eius, ne videamur de dono & Spiritus ſancti gratia, & ſacri Ro. populi fauoribus ingrati, iure & forma quibus melius poſſumus & debemus, decernimus & declaramus & pronuntiamus, Romanam vrbem, caput Orbis, & fundamentum totius fidei Chriſtianæ, ac omnes & ſingulas ciuitates Italiæ liberas eſſe cenſemus. Et ex nunc omnes præfatos populos ac ciues ciuitatum Italiæ facimus, declaramus, & pronuntiamus, ciues eſſe Romanos, quos & Romana libertate volumus gaudere. Eadem [illegible] ritate & gratia Dei & Spiritus ſancti, ac Ro. populi dicimus, profitemur ac etiam declaramus Ro. imperium, iuriſdictionem, ac etiam monarchiam totius ſacri Imperij ad ipſam almam vrbem, ac eius populum, nécnon ad vniuerſam Italiam pertinere, & eaſdem fore legitimè deuolutas multis rationibus & cauſsis quas ſuo loco declarari faciemus, dantes & præfigentes in his ſcriptis omnibus & [illegible] latis, Imperatoribus, electis, Electoribus, Regibus, Duc[illegible] Comitibus, Marchionibus, populis, vniuerſitatibus, [illegible] aliis in genere & in ſpecie, cuiuſcunque prouinciæ, ſtatus & [illegible] ditionis exiſtant, & contradicere volentibus, ſeu in electione præfata ac ipſo imperio iuriſdictionem, poteſtatem & auctoritatem prætendentibus quoquomodo terminum hinc ad feſtum Pentecoſtes proximè futurum, ita quod infra prædictum terminũ in ipſa alma vrbe & ſacroſancta Laterana Eccleſia coram nobis & aliis

officia-

officialibus Domini noſtri Papæ & Ro. populi debeant cum eorum iuribus comparere, alioquin à dicto termino in antea procedetur prout de iure fuerit procedendum, & nihilominus ad prædicta omnia in ſpecie citari facimus illuſtres Principes Ludouicum Ducem Bauariæ, & Carolum Regem Bohemiæ, qui ſe aſſerunt Imperatores ad Imperium electos, Ducem Saxoniæ, Marchionem Brandeburg. Archiepiſcopos Moguntinenſem, Treuerenſ. & Colonien. qui in dictis termino & loco comparere debent coram nobis & aliis Ro. populi Officialib. perſonaliter, alioquin in eorum contumaciam procedemus eorum abſentia non obſtante. Dat. &c.

Regalia, nomen eſt multiplex. nam eo plerunque feuda omnia Regis beneficio conceſſa intelliguntur. Interdum Eccleſiaſtica duntaxat maiora & primaria, qualia ſunt Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, Abbatiæ, quæ ſolius Regis conceſſu & munere conferebantur. Interdum, Ius ipſum atque auctoritas Regalia feuda & beneficia conferendi: ceteráque Iura fiſcalia. Interdum inſignia honoris, quæ Vaſsis Regalibus ſolenni more tribuuntur: quorum omnium exempla ſubſcribemus.

Regalia, pro feudis Regalibus: qualia ſunt Ducatus, Comitatus, Marchiæ. vt lib. Feud. 1. tit. 14. §. 1. & lib. 2. tit. 34. §. 1. Radeuicus lib. 2. cap. 5. vbi de Friderico Imp. pro Tribunali in Ronchaliis ſedente loquitur: Deinde (inquit) ſuper Iuſtitia regni: & de Regalibus, quæ longo iam tempore ſeu temeritate peruadentium, ſeu neglectu Regum imperio deperierant, ſtudioſè diſſerens, cùm nullam poſſent inuenire defenſionem excuſationis tam Epiſcopi, quàm primates, & ciuitates, vno ore, vno aſſenſu, in manum Principis Regalia reddidere, primíque reſignantium Mediolanenſes extitere. Requiſitíque de hoc ipſo iure quid eſſet, adiudicauerunt, Ducatus, Marchias, Comitatus, Conſulatus, monetas, telonia, fodrum, vectigalia, portus, pedatica, molendina, piſcarias, portus, omnémque vtilitatẽ ex decurſu fluminum prouenientem: nec de terra tantùm, verumetiam de ſuis propriis capitibus cenſus annui [illegible]nem. Híſque omnibus in fiſcum adnumeratis, tanta circà priſtinos p[illegible]eſſores vſus eſt liberalitate, vt quicunque donatione Regum aliqu[illegible] poſsidere inſtrumentis legitimis edocere poterat, is etiam [illegible] imperiali beneficio, & regni nomine idipſum perpetuò poſſideret, &c. His tamen qui nullo iure, ſed ſola præſumptione de regalibus [illegible]erant, xxx. millia talentor[illegible] plus minúſve reditibus publicis per ſingulos annos acceſſer[illegible]

Regalia, pro maiori[illegible] ſacerdotiis: cuius rei exempla multa cap. Diſput. 8. expoſuimus. Radeuicus lib. 2. capite 15. Cùm Adrianus Papa audiſſet, quòd Regalia Principi tam ab Epiſcopis & Abbatibus, quàm à ciuitatibus & Proceribus recognita fuere, literas ſuper hoc negotio dirigit. Et in Epiſt. Imp. Friderici ad illum Papam, apud Nauclerum: Ab Epiſcopis qui Regalia noſtra tenent, cur homagium &

Regalia

Regalia ſacramenta non exigamus? Aut igitur Regalia noſtra nobis dimittant: aut quæ Dei, Deo: quæ Cæſaris, Cæſari perſoluant.

REGALIA pro Iure & poteſtate conferendi feuda, & beneficia Regalia: quod per ſceptrum fiebat. Otto Friſing. lib. Chron. 7. cap. 14. Occaſio autem ſceleris huius hæc fuit, quòd Rege Romam tendente, inter ipſum & Papam conuentio facta, ab obſidibus firmata narratur, vt ſcilicet Rex Epiſcoporum inueſtituras remitteret, & Papa ipſi Regalia eorum reſignaret. Itaque dum Romam veniſſet, ac à Pontifice promiſſa ſibi perſolui exegiſſet, Papa, eò quòd reclamantibus Epiſcopis, ea quæ petebantur, adimplere non poſſet, tanquam nocens, cùm per omnia eſſet innocens, cuſtodiæ mancipatur. Videns hoc &c: Et mox: Ad poſtremum pacem ſic facere coactus eſt: Epiſcoporum ſcilicet inueſtituras per annulum & baculum Imperatori concedere. Quibus ex locis apparet, Inueſtituram per annulum & virgam, ſiue baculum fieri ſolere, cùm Regalia per ſceptrum dari mos eſſet: vt alio loco docuimus. Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 6. Tradit enim curia, & ab Eccleſia eo tempore quo ſub Henrico v. de inueſtitura Epiſcoporum deciſa fuit inter regnum & ſacerdotium controuerſia, ſibi conceſſum autumat, quod obeuntibus Epiſcopis, ſi fortè in eligendo partes fiant, Principis arbitrij eſſe, Epiſcopum quem voluerit, ex primatum ſuorum conſilio ponere, nec electum aliquem antè conſecrandum, quàm ab ipſius manu Regalia per ſceptrum ſuſcipiat. Atque hinc factum eſt, vt Gallica conſuetudine Regaliarum nomine paſsim apud Pragmaticos intelligantur iura Regis Galliæ in maioribus ſacerdotiis conferendis, aut eorum fructus parte aliqua ſibi retinenda. Qua de re extat libellus Ægidij Magiſtri Prætoris Pariſienſis ad eiuſdem ius Regis aſſerendum accommodatiſsimus. Nam cùm hac de re controuerſia illis à Pontificibus Romanis fieret, tandē Philippi Valeſij edictū in hanc ſententiá promulgatū eſt: Philippus Dei gratia Francorū Rex: Quoniá diſputatū eſt à nonnullis, an penes nos ius poteſtáſq; eſſet mandádi ſacerdotia, beneficia, & honores eccleſiaſticos, denūtiamus ac profitemur, re diligēter quęſita, & deliberata, compertū nobis eſſe, ſuperiores Reges Fráciæ antecesſores noſtros, ius illud perpetuò tenuiſſe, nóſq; pro noſtro iure ſēper antehac ſacerdotia mádaſſe, atq; in poſterum mádaturos eſſe. Vincennis mēſe Octob. MCCCXXXIIII. Hęc ex lib. Ægidij Magiſtri ad verbū.

REGALIA, pro inſignibus & ornamentis Regiæ inaugurationis. Luitprandus Ticinenſis libro 2. capite 7. Chunradus Imperator coronam, ſceptrum & cuncta quæ Regalia ſunt indumenta, in medium venire præcepit, & hæc verba effudit: Hen[illegible]m Regiæque dignitatis vicarium Regalibus meis ornamentis Henricum conſtituo. Et mox: Ipſo mortuo Principes coronam cunctáque Regalia indumenta Henrico Duci contulerunt. Witichind. libro ſecundo: Super altare Regalia inſignia poſita erant, gladius cum balteo, chlamys cum armillis, baculus cum ſceptro ac diademate. Video etiam Imperialia eadem

F dici

dici: vt apud Abbatem Vrſperg. in Chron. anni 1106. Ipſa partis vtriuſque conſiliis annuens, Regalia vel Imperialia inſignia, crucem ſcilicet, & lanceam, ſceptrum, globum, atque coronam filij poteſtati tradidit. Otto Friſing. lib. 7. cap. 40. Reuerſi ad filium optimates, Imperialia deferunt, eúmque Regem creant. Idem in Chron. anni 1153. Volebat enim tenere Imperium, cùm in poteſtate ſua haberet inſignia Imperialia, vtpote coronam, & crucem, & alia quæ attinebãt. Otto Friſing. lib. 7. cap. 23. Itaque Chunradus Rex curiam in prædicta ciuitate maximo conuentu Principum habuit: vbi omnes Saxones vltrò ſe ſuę ditioni ſubdidere. Solus ex Principibus Dux Henricus Regalia ſeruans aberat, ad quæ reddẽda dies ei præfigitur. Quo veniens Regalia quidẽ multis illectus promiſſis reddidit, ſed tamen ea minimè conſecutus, (id eſt recuperans) infecto pacis negotio, ſine gratia eius diſceſsit. tandem Ducatus ei abiudicatur. Quibus ipſis totidem verbis Abbas Vrſperg. vtitur in Chron. anni 1138.

RELEVIUM dicitur honorarium, quod nouus Vaſſallus Patrono introitus cauſſa largitur. quaſi morte alterius Vaſſalli, vel alio quo caſu feudum ceciderit, quod iam à nouo ſubleuetur. Leo Nou. 13. εἰσδυτικὸν nominat. Veteres Introitum appellabant, vt in l. pen §. alumno, D. de legat. ij. Plinius lib. Epiſt. x. ad Traianum. De adiectione buleutarum. Lex Pompeia, Domine, qua Bithyni & Pontici vtuntur, eos qui in bulen à Cenſoribus leguntur, dare pecuniam non iubet: ſed iis quos indulgentia tua à quibuſdam ciuitatibus ſuper legitimum numerum adiicere permiſit, & ſingula millia denariorum & bina intulerunt. Anicius deinde maximus Proconſul, eos etiam qui à Cenſoribus legerentur, duntaxat in pauciſsimis ciuitatibus aliud aliis iuſsit inferre. Supereſt ergo, vt ipſe diſpicias, an in omnibus ciuitatibus certũ aliquid omnes, qui deinde Buleutæ leguntur, debeant pro introitu dare. Nam quod in perpetuum manſurum eſt, a te conſtitui decet, cuius factis dictiſque debetur æternitas. Traianus Plinio. Honorarium decurionatus omnes, qui in quaque ciuitate Bithyniæ decuriones fiunt, inferre debeant, necne, in vniuerſum à me non poteſt ſtatui. Id ergo quod ſemper tutiſsimum eſt, ſequendam cuiuſque ciuitatis legem puto, ſcilicet aduerſus eos qui inuiti fiunt decuriones, exiſtimo id acturos, vt erogatio ceteris præferatur. De hoc quoque Releuio mentio fit in Conſtit. Neapolit. libro 3. titulo 25. Recepto veruntamen aliquo Releuio, vt eſt moris, quod quantitatem decem vnciarum auri non excedat, pro aſsignanda poſſeſsione terræ conceſſa. Sic in Emphyteuſi cùm fundus alienatus eſt, domino quinquageſima pretij pars erogatur. l. 3. C. de iure emphyteut. Sed acerbiora Releuia illa ſunt, quibus Scotti veterum Regum inſtitutis olim vtebantur. Nam cùm ab vno Rege feuda omnia recognoſcerent, Vaſſallo mortuo, prædiorum fructus omnes vſque dum filius vnum & viceſimum impleſſet annum, Regibus Releuij cauſſâ tribuebant. Hector Boeth. libro 17. Werdas autem vocant, vt cùm parentes ante-

quam

quam liberi ad iuſtam perueniant ætatem, id eſt vicesimumprimum annum, vita decedunt, tum Rex omnes reditus, omnéſque fructus, qui ad eam vſque heredis ætatem proueniunt, pro ſuis habet, occupátque, heredíſque interea curam ſuſcipit. Item lib.11. Et quicquid per id tempus ex eo agro emolumẽti proueniret, Wardiam eum vſumfructum, noſtri vocant, vniuſque inde anni, eiuſdem agri cenſus quem Releuiam vulgò aut Releuatum dicunt, vniuerſa cum heredis dote, ſi nullam eius deſponſationem viuens pater fecerit, cum in hereditatem admittitur: fiſco penderetur regio.

Romaniola, ſiue Romandiola, quæ in Feudorum libris aliquoties nominatur, ea pars Italiæ eſt, quæ Ariminum vſque producta, olim Flaminia: & ab Arimino ad Rauennam & Bononiam Æmilia vocitata eſt: quondam Gallia Togata: poſterioribus temporibus Rauennæ Exarchatus. Otto Friſing. lib. Frid. 2. cap. 7. Ex quo contigit, vt circa Exarchatum Rauennatenſem ætatis antiquis eiuſdem prouinciæ incolis, ea pars Italiæ, quæ anteà Æmilia dicebatur, nunc Romaniola (quod diminutiuum à Roma tractum noſcitur) vulgò vſque hodie dici ſoleat. Flauius Blondus lib. 11. Decad. 2. Cùm Langobardorum gentem tam multis Italiæ populis, affinitatibus, ac ſanguinitate coniunctam, nec eiicere tutum, nec delere humanum videretur: Pontifex Imperatórque conſtituerunt, vbi ſedem diu & ſtatus ſui fundamenta habuerant, genti Langobardæ nomen & ſolum patrium conſeruare: vtque propinquior coniunctiórque nominis Romani memoria fines illis faceret certiores, habentque illi probatæ erga Romanos fidelitatis vicinos, quibus eſſet cura aut motus eorum compeſcendi, aut Magiſtratus renunciandi, quicquid Exarchatus Rauennatis fines complectuntur, Romandiolam placuit appellari. Item in lib. de Italia illuſtrata: Quam longitudinem & nunc habet Rauennatis Eccleſiæ Exarchatus prouincia, cuius tota id Romandiolæ nomen olim obtinuit: quod quidem nomen oſtendimus in hiſtoriis, Carolum Magnum, & Pipinum Adriano Pontif. Roman. poſt oppreſſos, dominióque priuatos Langobardos, ea maximè ex cauſa indidiſſe quòd toto Langobardorum tempore Rauenna cum propinquis aliquot ciuitatibus & oppidis Romano populo fidem conſtantiſsimè ſeruauit. Scitum eſt autem, quod de Romandiola ſcribit Antoninus Florentinus part. hiſtor. 3. tit. 20. c[illegible] 3. Rodolphus (inquit) electus Imperator obligauit ſe intra certum tempus venire Mediolanum ſub pœna excommunicationis: quod tamen non impleuit in partibus Alemanniæ guerris ſibi ſuſcitatis. vnde nec coronam, nec benedictionem Imperialem ab Eccleſia ſuſcepit: & excommunicatus propter hoc, proceſſu temporis, reconciliationem recepit ab Eccleſia, & in ſatisfactionem Eccleſiæ ipſi conceſsit comitatum Romandiolæ. Iohannes Nauclerus, Generat. 27. Itaque Pontifex Imperatórque ſtatuerunt, vt vbi ſedem ducentos & amplius annos, ac ſtatus ſui fundamenta habuiſſent,

F 2 Papæ

Papæ, Mediolani, & in quibuſdam locis aliis trans Padum genti Langobardæ nomen & ſolum patrium maneret: & vt propinquior coniunctiorſque nominis Rom. memoria fines illis faceret certiores, quicquid Exarchatus Rauennatis fines complectitur, Romandiolam placuit appellari. Hæc ille. Cùm autem Pipinus partem hanc Italiæ Langobardis ereptam Papæ Romano attribuiſſet, aliquanto poſt Pontifex ne ingratus videretur, regnum Galliæ Regi Childerico anili ſuperſtitione ſtolidò ademptum, illi adiudicauit. Ex quo vetus verbum comprobatum eſt, Aut Regem aut aſinum naſci oportere.

Roncalia, de qua in libris Feudorum multis locis mentio fit, vt libro 2. titulo 52. §. tertio: his exponitur verbis ab Ottone Friſing. libro Friderici 2. cap. 12. Inde caſtra mouens in campo Roncaliæ ſuper Padum non longè à Placentia menſe Nouembri reſedit. Eſt autem conſuetudinis Regum Francorum, quæ & Theutonicorum, vt quotieſcunque ad ſumendam Imperij Romani coronam militem ad tranſalpiſandum coegerint, in prædicto campo manſionem faciant. Ibi ligno in altum porrecto, ſcutum ſuſpenditur, vniuerſorúmque equitum agmen feuda habentium ad excubias proxima nocte Principi faciendas per curiæ præconem expoſcitur: quod ſectantes qui in eius comitatu fuerunt, ſinguli ſingulos beneficiatos ſuos per præcones expoſcunt. At ſequenti die quicunque nocturnis vigiliis defuiſſe deprenſus fuerat, denuò ad præſentiam Regis aliorúmque Principum, vel virorum illuſtrium euocatur: ſicque omnes omnium beneficiati, qui ſine bona voluntate dominorum ſuorum domi remanſerunt, in feudis condemnantur. Hunc morem Principe ſecuto, non ſolùm laicorum feuda, ſed & quorundam Epiſcoporum, id eſt, Hartuici Bremenſis & Vlrici Hamberſtatenſis Regalia perſonis tantum, quia nec perſonis, ſed Eccleſiis perpetualiter à principibus tradita ſunt, adiudicata fuere. Itémque à Gunthero lib. 2.

Tunc demum ſigna reuellens
Roncaliæ propius [illegible] ſtringere caſtra.
Eſt locus Italiæ, modicum ſeiunctus ab vrbe:
Cui quia pulchra ſitu placet, inde Placentia nomen.
Planus & Eridani placido vicinißimus amni:
Effundit latos ſpatioſa planitie campos.
Hic quoties [illegible] Regnator tendit ad vrbem
Theutonus, Auſoniam ſumpturus ritè coronam,
Ponere caſtra ſolet: ligno ſuſpenditur altè
Erecto clypeus: hinc præco Regius omnem
Conuocat à Dominis feudalia iura tenentes.
Excubias Regi primas celebrare fideles
Nocte, vetuſtorum debent ex more parentum.
At quicunque domi, Domino nolente relictus
Defuerit, feudo priuari Curia cenſet, &c.

Lotharius Imperator libro Feudorum 2. titulo 52. §. 1. Dum apud Roncaliam ſecundum antiquorum Imperatorum conſuetudinem pro iuſtitia ac pace Regni componenda conſideremus. Et tit. 55. Dum ex prædeceſſorum

ceſſorum noſtrorum more vniuerſalis curiæ Roncaliæ pro Tribunali ſederemus, à Principibus Italicis non modicas accepimus querelas, &c. Abbas Vrſperg. in Frid. 1. Pro reparando itaque iuſtitiæ vigore, omnibus Lombardis & Italicis Roncaliam, vbi mos Lombardorum eſt iuſtitiam ſuam requirere, & ab Imperatoribus recipere, diem certam & curiam publicam ad præſentiam Principum qui tunc aderant, eis deſignauit: Edictúmque eſt ab Imperatore, vt de ſingulis Italiæ vrbibus viri idonei Roncaliam conuenirent, & Barones & alij qui cauſſas haberent.

S

SACRAMENTALES, à Sacramento, id eſt, iuramento, dicebantur ij, qui quamuis rei de qua ambigebatur, teſtes non fuiſſent, tamen ex eius cuius res agebatur, animi ſententia, in eadem quæ ille verba iurabant: ipſius videlicet probitate & innocentia confiſi. Nam tum demum adhibebantur, cùm teſtes nulli extarent. lib. Feud. 1. tit. 4. §. 3. & titulo 10. & titulo 26. Vaſſallus autem in ſacramentalium ſuorum numero minimum ſex cognatos adhibebat: dominus partim cognatis, partim Vaſſallis, partim extraneis vti poterat. libro Feudorum 2. titulo 33. Plura cognoſce ex legibus Langobardorum titulo 41, De Wadiis de ſacramento fugientibus. Sic apud Gregorium Turonenſ. Apud Pariſios pater quidam pro filiæ pudicitia iurat. Tandem, inquit, ne crimen conſurgat vlterius, innocentem eam faciam ſacramento: eleuatíſque manibus ſuper altari, iurauit filiam non eſſe culpabilem. Forma autem huius Iuriſiurandi ſic exponitur in legib. Alemann. titulo 6. De Iuratoribus. Iſta verò ſacramenta ſic debent fieri, vt illi coniuratores manus ſuas ſupra capſam ponant, & ille ſolus cui cauſſa requiritur, verba tantùm dicat, & ſuper omnium manus manum ſuam ponat, vt ſic eum Deus adiuuet, vel illæ reliquiæ, & illas manus quas comprehenſas habet, vt de illa cauſſa vnde interpellatus eſt, culpabilis non ſit. In Lombardia autem plerunque Iuratores vocantur. vt libro primo titulo 10. l. ſi quis ex leui. Si huius facti teſtes non habuerit, cum duodecim Iuratoribus per ſacramentum affirmet, &c. Et in l. de homicidiis. Si huius facti teſtes non habuerit, cum XII. Iuratoribus legitimis per ſacramentum affirmet, &c. Video etiam hoc nomen apud Senecam, initio ludi Claudiani: Si libuerit reſpondere, dicam quod mihi in buccam venerit. quis vnquam ab hiſtorico iuratores exegit? Vbi Iuratores meo iudicio pro teſtibus poſuit. Neque reponendum eſt VERITATEM, vt quidam exiſtimarunt. propter illud Ciceronis de Leg. 1. Faciunt imperitè, qui in iſto opuſculo non vt à poeta, ſed vt à teſte, veritatem exigát. Quo ipſo loco vereor ne vox DELECTATIONEM abſit

hoc modo: Non vt à poeta delectationem, ſed vt à teſte veritatem exigant. Nam ſtatim ita ſequitur: Quippe, cùm illa ad veritatem referantur, in hoc ad delectationem pleraque.

Salica lege vxorem accipere dicitur, qui ea lege accipit, vt ei manè diei nuptiarum munus ſponſalitium afferat: quod Munus Morgengeba vel Morganatica dicitur. lib. Feud. 2. tit. 30. Eſt autem lex Salica eorum Francorum propria, qui Franci Orientales dicti ſunt, à Sala flumine denominati. Eguinarthus in Carolo magno: Ac Salam fluuium qui Thuringos ac Sorabos diuidit, poſtea à Francis, qui Orientales dicuntur, incolitur. Item alio loco: Franci duas habent leges, plurimis in locis valdè diuerſas. Significat autem eas quæ in volumine Barbaricarum legum vocantur Salica & Francica: quæ ipſa Francorum Occidentalium propria eſt. Tamen Hermánus Comes in libell. de Orig. Franc. Ripuariam, non Francicam nominat. Duas, inquit, Francos habuiſſe leges, ipſorum authores teſtantur, Salicam, atque Ripuariam: quibus nullus Regum ante Carolum Magnum adiicere quicquam tentauit. Eſt autem Ripuaria Regio, quæ Rheno, Moſella & Moſa, quaſi triangulari forma concluditur, & Neuſtria vel Auſtraſia vocatur. Guillelmus de Nangis (cuius libri nondum editi ſunt) ſub anno CCCCXX: Franci cœperunt legibus vti, & legem Salicam dictauerunt per quatuor gentis ſuæ Proceres Electos de pluribus: qui, ſicut lex Salica declarat, iudicauerunt. Ex quibus intelligi poteſt, quàm verum ſit, quod nonnulli Claudij Seyſſellij auctoritate adducti diſputant, Salicam legẽ mendoſe dici pro Gallicam. Neque enim illos adiuuat, quod Vitus Amerbachius in Capitulari Caroli ſcribit, Gallicam, pro Gallicanum in antiquo ſuo Codice ſcriptum fuiſſe: quod abſurdiſſimum eſſe verba legis perſpicuè demonſtrãt. Vt cantum Romanum pleniter diſcant: ordinaliter per nocturnalia, vel graduale officium peragatur: ſecundum quod beatæ memoriæ genitor noſter Pipinus Rex decretauit, vt fieret, quando Gallicanum tulit: & ob vnanimitatem Apoſtolicæ ſedis & ſanctæ Dei Eccleſiæ pacificam cõcordiam. Quis enim non videt his verbis ſignificari, ante Pipinum Regem moris fuiſſe, cum in Gallicis Eccleſiis Gallica lingua hymni Deo canerentur, & officium (vt ipſe loquitur) perageretur: verùm vbi Pipinus Gallicanum Regnum Papæ beneficio adeptus eſt, tum Romano Pontifici de ſe optime merito præter cætera hanc gratiam retuliſſe, vt deinceps Latina lingua Officia Eccleſiaſtica peragerentur. Quæ eadem Caroli Conſtitutio extat Leg. Franc. lib. 1. cap. 74. Francicam autem legem abſurdum eſt ad Gallos noſtros, ſiue potius Francogallos referre: cùm Francorum nomine plerunque apud iſtius ſeculi ſcriptores generaliter Germani omnes intelligantur. vt alio loco puto me docuiſſe. Sic apud Petrum de Vineis libro Epiſtol. 6. cap. 25: Viuens iure Francorum, in eo videlicet, quod maior natu excluſis minoribus fratribus & coheredibus in caſtro ipſo ſuccedat, inter eos nullo tempore diuidendo.

do. Iohan. Nauclerus Gen. 27: Carolus Magnus Rex Francorum dicebatur: quod idem erat ac ſi nominatus fuiſſet Rex Germaniæ & Galliæ. Nam clarum eſt, quòd eo tempore omnis Gallia Tráſalpina, & etiam Germania à montibus Piræneis vſque in Pannonias Francia dicebatur. Illa, id eſt Germanica, Francia Orientalis: altera, id eſt, Gallicana, Francia Occidentalis. In quo verę hiſtoriæ concordant omnes.

Sapientes, pro Iuriſperitis, vt apud Romanos, Prudentes. lib. Feud. 2. tit. 25. Super negotio iſto tale eſt Sapientum noſtræ ciuitatis conſilium, videlicet Oberti & Gerardi. Radeuicus lib. 1. cap 27. At Sapientes & legum periti perſuadent, Mediolanenſes, licet improbos & infames, Iudicis tamen officio per legitimas inducias citandos eſſe: hoc eſt, Iudicis edictum vnum, mox alterum & tertium, ſeu vnum pro omnibus, quod peremptorium nominatur. Ex eodem numero quatuor illi Principes Iuſtinianici iuris interpretes fuere, quorum gloſsis Accurſiū magnoperè adiutum fuiſſe conſtat. de quibus idem Radeuicus lib. 2. cap. 5. Habens, inquit, (de Friderico 1. Imper. loquitur) videlicet Bulgarum, Martinum, Iacobum, Hugonem, viros diſertos, & in lege doctiſsimos, legúmque in ciuitate Bononienſi Doctores, & multorum auditorum Præceptores, &c.

Senior, paſsim in his libris pro Patrono, qui feudo dato Vaſſallum ſibi quæſiuit. Docuimus autem cap. Diſput. 3. vocem eſſe barbaricam, Signor, quæ Dominum ſignificat. vt in Capitul. Caroli Magni, cap. 5. art. 3. Vt nullus comparet caballum, bouem, & iumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, aut quis eſt eius Senior. Albertus Krantz. lib. Dan. 8. cap. 3. Octoginta numero Seniorum ſecum duxit obſides. Et Nortmann. lib. 2. cap. 21. Quis, ait ille, veſter eſt Princeps, aut Senior? Nullus, reſpondent illi. Nam æquo per omnia iure imperamus. Et cap. vlt. Nam Senior noſter, vt vidiſti, claudus, non veniendi ad te veniam deprecatur. Loquitur de Arnulpho Flandriæ Comite. Sic Britanni Armorici in libris Conſtitut. Brit. Iuigneur dicunt pro iuniore fratre. Neque verò prætermittendum videtur, quod apud Anton. Florentinum legitur hiſt. part. 2. tit. 17. cap. 9. §. 7. In prouincia Tyrenſi, eſt quidam populus, caſtella decem habens, cum ſuburbanis ſuis. Eſtque numerus eorum ad quadraginta millia virorum. Ij non hereditaria [illegible] ne, ſed meritorum prærogatiua magiſtrum ſibi ſolent præficer[illegible] eus aliarum dignitatum nominibus Senem vocant: cui tan[illegible] ſubiectionis vinculo ſolent ſe obligare, vt nihil ſit tam dur[illegible] tam periculoſum, quod ad magiſtri Imperium non ag[illegible] dere. [illegible]

Servire poſſe feudum [illegible], qui [illegible]iuſmodi eſt, vt munus, ſiue ſeruitium feudi nomine debi[illegible] exhibere Domino, ac nauare poſsit: veluti qui miles eſt. lib. 2. tit. 34. §. 4. At mutus, ſurdus cæcus, claudus, ſeruire feudum non poſſunt. lib. 2. tit. 36. Hinc

Servitivm, munus obſequij clientelaris. lib. Feud. 2. tit. 51 §. 8. Similiter poteſt feudum dari ad certum ſeruitium. Albertus Krantz. lib. Dan. 7. cap. 35. Marchio remitteret homagiale ſeruitium, quod habebat in quibuſdam terris. Propriè Seruitium eſt officium ſeruile. Salluſt. Animi Imperio, corporis ſeruitio magis vtimur. Itaque feudale officium, vel obſequium libentius appellauimus. Nam ſæpe Seruitij nomine officium affectationis ſignificatur. vt illud quod Imperij vaſſalli Imperatori ſuo debent. Krantz. lib. Dan. 6. cap. 17. Vt deinceps Rex Danus Romano Imperio iunctus haberetur: non vt in cœtum vocatus accederet, aut in exercitibus ordines ductitaret, Principum aliorum more: ſed magis ſpecie, quàm re Imperio ſociatus haberetur.

Soldata, ſtipendium militi conceſſum in pecunia, vel annona, ſub conditione fidei atque obſequij. Fictum verbum à voce Germanica sold, quæ ſtipendium vel mercedem ſignificat. Abbas Vrſperg. de Philippo Imper. Hic cùm non haberet pecunias, quibus ſolaria, ſiue ſolda præberet militibus, primus cœpit diſtrahere prædia, quæ pater ſuus acquiſierat: vnde Soldurij milites dicti. Feudiſtæ autem à ſolidis nomen hoc deducunt. lib. 2. tit. 10. Soldata eſt præſtatio quædam annua gratuita, ſic dicta, quia plerunque in ſolidorum donatione conſiſtit: quandoque autem in vino & annona. Et iis ſuffragatur Carolomannus in Edicto Religioſo, apud Auentinum lib. 3. Propter crebra bella pars Eccleſiaſticæ pecuniæ, nempe duodecim denarij, quem Solidum vocamus, contribuantur mihi, quò militibus noſtris præmia condigna laboribus ſoluantur. Hinc

Solidarii, milites alienigenæ, mercede conducti. Otto Friſing. lib. Frid. 1. cap. 20. Quo aduerſus Guillelmum Siculum largitione pecuniæ milites, qui Solidarij vocantur, colligerent. Item cap. 31. Omnes penè rem (de Hungaris loquitur) terris in armis procedunt, niſi quod iam ab hoſpitibus, quos nunc Solidarios dicimus, educati, Principes & hoſpites noſtros in armorum ſplendore imitantur. Sigebert. in Chron. ann. 116[illegible]. Capitales Barones ſuos cum paucis ſecum duxit: ſolidarios verò milites [illegible]. Solidarios opinor appellauit, mercede conductos: quos alibi Ser[illegible] dici video: vnde landsknecht, quaſi patriæ ſeruientes. Hinc in legibus Caſtrenſibus Friderici apud Ottonem lib. Frid. 1. cap. 26 Sta[illegible]mus, & firmiter o[illegible] volumus, vt nec miles, nec ſeruiens litem audeat mouere, [illegible] e[illegible]ll. Ciuil. 3. Adcantuannus cum ſexcentis deuotis, quos [illegible] appellant, quorum hæc eſt conditio vt omnibus in vit[illegible] cum his fruantur, quorum ſe amicitiæ dediderint, &c.

TENOR,

T

TENOR, pro pactione contra communem feudi naturam ac rationem in contractu interpoſita. lib. Feud. 2. tit. 1. §. 3.

TITVLI, primùm erant certæ ſedes Clericis attributæ, in quibus ſuum munus exercerent. Poſtea eo nomine prædia iis ad victum cultúmque aſsignata. lib. Feud. 1. tit. 6. §. 1. Si Epiſcopus, vel Abbas, vel Abbatiſſa, vel Dominus plebis feudum dederit de rebus Eccleſiarum, quæ iis ſubiectæ ſunt, & tituli vocantur. In Chalcedon. concil. μηδένα δὲ ἀπολελυμμένως χειροτονεῖσθαι, μήτε πρεσβύτερον, μήτε διάκονον, μήτε ὅλως τινὰ τῶν ἐν τῷ ἐκκλησιαστικῷ τάγματι, εἰ μὴ ἰδικῶς ἐν ἐκκλησίᾳ πόλεως, ἢ κώμης, ἢ μαρτυρίῳ, ἢ μοναστηρίῳ ὁ χειροτονούμενος ἐπικηρύττοιτο, &c. Quæ verba Canoniſtæ tranſtulerunt, in c. neminem. diſt. 70. vbi tamen POSSESSIONES pro PAGI vitioſè legitur. Item c. 3. Sanctorum canonum ſtatutis conſona ſanctione decernimus, vt ſine titulo facta ordinatio itrita habeatur: & in qua eccleſia quilibet intitulatus eſt, in ea perpetuò perſeueret.

V

VASSVS, (vt in Diſput. cap. 2. docuimus) generali nomine dicitur cliens, qui pro beneficio accepto fidem ſuam auctori beneficij obligauit. Hinc

VASSVS Regius, qui datum à Rege beneficium obtinet. Aymoinus lib. 5. cap. 56. Abbates etiam & Regni Primores ac Vaſsi Regij ſe illi commendauerunt, & ſacramento, ſecundum morem, fidelitatem promiſernnt. Item in legib. Baioar. tit. 3. Siue Regis Vaſſus, ſiue Ducis, omnes ad placitum veniant. Hinc

VASSALLVS, diminuto vocabulo, inferioris ordinis cliens. Sunt qui à Germanico GVESSEL deducant, quo nomine ſocius, comes, commilito ſignificatur. Fortaſſe tamen in primitiuis potius, quàm in deriuatiuis Etymologia quærenda eſt. qua de re copioſè in Diſput. expoſuimus. Deinde video Iohannem Auentinum lib. Hiſt. VII. Geſalos Germanicè nominare, quos latinè Verberones interpretatur, genus hominum nouæ ſuperſtitionis, qui ad vmbilicum nudati flagris & verberibus ſeſe in publico pro templis atque aris cruentabant. Nauclerus Gener. 45. Flagellabant (inquit) ſe bis in die, & ſemel, quilibet clam in nocte: & de licentia vxoris ſuæ: & depoſitis veſtimentis habentes in modum branchie camiſias, à fœmore ad talos protenſas. Tanta erat multitudo, quod nemo poterat numerare.

VASSALLVS per ſacramentum, qui propriè Vaſſallus eſt, & domino per iuſiurandum ſuam fidem aſtrinxit. lib. Feud. 2. tit. 47. Dici poteſt Vaſſallus iuratus: vt ei qui iniuratus eſt, opponatur: qui neque fi-

F 5 delitatem

delitatem, neque ſeruitium debet. De quo lib. 2. tit. 24. §. 2. Sunt enim (ait) quædam feuda ita data, vt pro his fidelitas non ſit præſtanda. Item lib. 2. tit. 3. §. 4.

VASSALLAGIVM, Vaſſalli obſequium. Itaque homagium & Vaſſallagium pro ſynonymis vſurpantur. vt in Neapol. conſt. lib. 2. tit. 36. Siquando aliquis fuerit ab aliquo de homagio impetitus &c. Et in extremo: Quę omnia in militibus & baronibus de Vaſſallagio conuentis volumus obſeruari. Et apud Petrum de Vineis, lib. epiſt. 6. cap. 9. Abſoluentes eos ab omni fidelitate Vaſſallagij ſeu homagij iuramento. Dicitur & VASSATICVM. vt in Fragm. Theodulphi: Pipinus Rex tenuit placitum ſuum in Compendio: ibique venit Thaſsilo Dux Baioariorum in Vaſſatico ſe commendans, & per manus ſacramenta iurauit, & fidelitatem promiſit Regi Pipino, & filiis eius, quòd rectа mente & firma deuotione ſicut Vaſſus Dominis ſuis eſſe deberet.

VASSALLITIVM, clientela Vaſſalli. Rhegino lib. Chron. 2. anno 852. Berengarius cum filio ſuo Adalberto Regiæ ſe per omnia in Vaſſallitium dedit dominationi.

VALVASORES, qui ſint, expoſuimus lib. 1. cap. 3. Valuaſorum alij maiores ſiue Regij ſunt, qui ſecundum feudorum gradum obtinent: & à Capitaneis Regni feuda receperunt, qui & Vaſsi dominici appellantur. Alij Minores, qui ab eis feuda receperunt. Alij Minimi, quibus ab his tradita feuda ſunt. libro 1. titulo 1. §. 1. & §. 4. & titulo 15. & libro 2. tit. 10. §. 1. Fridericus 1. apud Radeuicum lib. 2. cap. 31. Nos in præſentia & teſtimonio omnium Theutonicorum & Langobardorum & Epiſcoporum, & laicorum Principum, & Baronum, & Valuaſorum omnem iuſtitiam atque conſilium obtulimus &c. Eorum in Gallia noſtra qualis conditio ſit, Butelerius in Summa Rurali his exponit verbis: Valuaſor dicitur nobilis, qui ſummæ coercitionis, non etiam nundinarum & mercatus ius habet: (Vn Gentilhomme qui a ſeigneurie de haute iuſtice) eſtque Barone inferior, atque ab eo feudum ſuum obtinet.

VALVASINI, diminutiuo vocabulo dicuntur, modò Minores, modò etiam Minimi Valuaſores. lib. 2. tit. 10. § 1. & lib. 1 tit. 15.

VESTITVRA, poſſeſsio: vt in voce Inueſtitura docuimus. Lomb. lib. 3. tit. 32. Siquis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuerat, alicui reddiderit, &c.

VICEDOMINVS, qui Domini vices ipſius adminiſtrat, eíque vicariam operam præſtat. Apud Canoniſtas, Vicedominus, Oeconomus, qui e Clericorum numero Epiſcopatum adminiſtrat. c. volumus, & c. Diaconum, & c. ſeq. diſt. 89. Propriè tamen Oeconomus, qui res Canonicorum adminiſtrat: Vicedominus, qui Epiſcopi. c. conſulere, ext. de ſymon.

WADIVM, pignus. Guntherus lib. 8:

Siquis habens feudum pretio ſeu vendere totum, Seu dare, ſeu Wadio ſuppo-

ſupponere cogitur. Quod erat in Imp.conſt.lib. Feud.2.tit.55. Vel vendere, vel pignerare. Capitular. Caroli, art. 20: Et ſi non habet pretium in Wadio, per ſeruum ſemetipſum donet, vſque dum ipſos bannos ſoluat. vide ſuprà GVADIVM.

FINIS.

TESTAMENTVM CAROLI

Magni ex Ioh. Naucl. Chro. Gener. 27. & ex Henrici Mutii German. Chro. lib. 8.

IN NOMINE patris & filij & ſpiritus ſancti. Imperator Cæſar Carolus, Rex Francorum inuictiſsimus, & Romani rector Imperij, pius, fœlix, victor, ac triumphator, ſemper Auguſtus, omnibus fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ qui ſub noſtro Imperio conſtituti ſunt. Sicut omnibus vobis notum eſſe credimus, quomodo diuina clementia, cuius nutu ad occaſum tendentia ſecula per ſucceſsiones generationum reparationes generantur, tres nobis dando filios, magno nos miſerationis ac benedictionis ſuæ ditauit munere: qui per eos ſecundum vota noſtra ſpem noſtram de regno confirmauit & curam obliuioni obnoxiæ poſteritatis leuiorem fecit. Ita & hoc vobis notum fieri volumus, quòd eoſdem per Dei gratiam filios noſtros regni à Deo conceſsi donec in corpore ſumus, & poſt noſtrum ab hac mortalitate diſceſſum, huius à Deo conſeruati, & conſeruandi regni vel Imperij noſtri heredes relinquere, ſi ſic diuina Maieſtas annuerit, optamus: non vt confusè atque inordinatè, aut ſub totius regni iurgium vel litis controuerſiam eis relinquamus: ſed trina partitione totum regnum diuidentes, quam quiſque illorum tueri vel regere debeat, deſcribere & deſignare volumus: eo videlicet modo, vt ſua quiſque portione contentus, iuxta ordinationem noſtram & fines regni ſui, qui ad alienigenas extenduntur, cum Dei adiutorio nitatur defendere, & pacem atque charitatem cum fratre cuſtodire. Diuiſiones verò à Deo conſeruati & conſeruandi Imperij, vel regni noſtri tales facere placuit, vt Aquitaniam totam, atque Vaſconiam, excepto pago Turonico, & quicquid inde ad occidentem atque Hiſpaniam reſpicit, & de ciuitate Niuernis, quæ eſt ſita ſuper fluuium Ligerim, cum ipſo pago Niuernenſi, pagum Analenſem, atque Alſenſem, Cabillonenſem, Matiſconenſem, Lugdunenſem,

Sabaudiam

Sabaudiam, Tarentaſiam, montem Ciniſium, vallem Seguſianam, vſque ad Cluſas, & inde per terminos Italicorum montium vſque ad mare, hos pagos cum ſuis ciuitatibus, & quicquid ab eis contra meridiem & occidentem vſque ad mare, vel vſque ad Hiſpanias continetur: hoc eſt, illam portionem Burgundiæ, & Prouinciam, & Septimaniam, vel Gotthiam, Ludouico dilecto filio noſtro conſignauimus. Italiam verò, quæ & Longobardia dicitur, & Baioariam, ſicut Taſſilo tenuit, exceptis duabus villis, (quarum nomina ſunt Ingoldeſtat & Lutrahahof, quas quondam Taſſilo beneficio noſtro tenuit) & pertinent ad pagum Nortgouue, de Alamania partim quæ in Auſtrali ripa Danubij fluminis eſt, & de ipſo fonte Danubij currente limite vſque ad Rhenum fluuium in confinio pagorum Cletgoué & Hegouué, in locum qui dicitur Auge: & inde per Rhenum fluuium ſurſum verſus vſque ad Alpes: quicquid intra hos terminos fuerit, & ad meridiem vel orientem reſpicit, vnà cum ducatu Curienſi, & pago Durgoue, Pipino dilecto filio noſtro ordinamus. Quicquid autem de regno noſtro extra hos terminos fuerit, id eſt Franciam & Burgundiam, excepta illa parte quam Ludouico dedimus, atque Alamaniam, excepta portione quam Pipino dedimus, Auſtriam, & Neuſtriam, Turingiam, Saxoniam, Friſiam, & partem Baioariæ, quæ dicitur Nortgoue, dilecto filio noſtro Carolo conceſsimus. Ita vt Carolus & Ludouicus viam habere poſsint in Italiam ad auxilium ferendum fratri ſuo, ſi ita neceſsitas extiterit. Carolus per vallem Auguſtanam, quæ ad regnum eius pertinet, & Ludouicus per vallem Seguſianam: Pipinus verò & exitum & ingreſſum per Alpes Noricas, atque Curiam. Hæc autem tali ordine diſpoſuimus, vt ſi Carolus qui maior natu eſt, prius quàm ceteri fratres ſui, obierit, pars regni, quam habebat, diuidatur inter Pipinum & Ludouicum: ſicut quondam diuiſum eſt regnum inter nos & fratrem noſtrum Carolomannum: eo modo, vt Pipinus illam portionem habeat quam frater noſter Carolomannus habuit. Ludouicus verò illam partem quam nos ſuſcepimus. Si vero Carolo & Ludouico viuentibus Pipinus debitum ſortis humanæ compleuerit, Carolus & Ludouicus diuidant inter ſe regnum, quod ille habuit: ita vt ingreſſu Italiæ per Auguſtam ciuitatem accipiat, Carolus Vercellas, & Papiam, & inde per Padum fluuium termino currente, vſque ad fines Regienſium & ipſum Regium, & Ciuitatem nouam, atque Mutinam vſque ad terminos S. Petri: has ciuitates cum ſuburbanis, territoriis, & quicquid inde Romam pergentibus eſt ad læuam, vnà cum ducatu Spoletino accipiat Carolus. Quicquid autem à prædictis ciuitatibus Romam euntibus ad dextram iacet de prædicto regno, id eſt, portionem quæ remanſit de regno Tranſpadano, vnà cum ducatu Tuſco vſque ad mare Auſtrale, & vſque ad illius prouinciam, Ludouico cedat. Quòd ſi ceteris ſuperſtitibus Ludouicus fuerit defunctus, eam partem Burgundiæ quam regno eius adiunximus, cum Prouincia, & Septimania, ſine

nia,ſiue Gothia vſque in Hiſpaniam Pipinus accipiat. Carolus verò Aquitaniam atque Vaſconiã. Quòd ſi filius cuilibet horum trium fratrum natus fuerit, quem populus eligere velit, vt patri ſuo ſuccedat in regni hereditate, volumus vt conſentiant patrui ipſius: & regnare permittant filium fratris ſui in portione regni paterni. Placuit etiam inter prædictos ſtatuere, atque præcipere, propter pacem, quam inter eos perpetuò manere deſideramus, vt nullus eorum fratris ſui terminos vel regni limites inuadere præſumat: neque fraudulenter ingredi ad conturbandum regnum eius, vel marchas muniendas: ſed adiuuet vnuſquiſque illorum fratrem ſuum, & auxilium ei ferat contra inimicos eius iuxta rationem & poſsibilitatem, ſiue in patria, ſiue contra ceteras nationes. Neque aliquis illorum homines fratris ſui pro quibuslibet cauſis, ſeu culpis ad ſe confugientes ſuſcipiat, ad interceſsionem pro eis faciendam: quia volumus vt quilibet homo peccatis & interceſsione indigens intra regnum domini ſui, vel ad loca ſancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde iuſtam interceſsionem mereatur. Similiter volumus, vt quemlibet liberum hominem qui dominum ſuum contra voluntatẽ eius dimiſerit, & de vno regno ad aliud profectus fuerit, neque ipſe Rex ſuſcipiat, neque hominibus ſuis conſentiat vt talem recipiant. Hoc non ſolùm de liberis, ſed etiam de ſeruis fugitiuis ſtatuimus obſeruandum. Quapropter præcipimus, vt poſt noſtrum diſceſſum vnusquiſque accipiat beneficia in regno domini ſui, & non alterius: ne fortè per hoc, ſi aliter fiat, ſcandalum poſsit aliquod accidere. Hereditatem autem ſuam habeat vnuſquiſque illorum hominum abſque contradictione, in quocunque regno hoc eum legitimè habere contigerit. Vt vnuſquiſque liber homo licentiam habeat poſt mortem domini ſui ſe commendandi inter hæc tria regna ad quodcunque voluerit. ſimiliter & ille qui nondum alicui comendatus eſt. De traditionibus autem & venditionibus, quæ inter partes fieri ſolent, præcipimus, vt nullus ex his tribus fratribus ſuſcipiat de regno alterius aliquã traditionem, vel venditionem à quolibet homine rerum immobilium, hoc eſt terrarum, vinearum, ſyluarum, ſeruorum qui iã caſati ſunt, ſiue ceterorum, quæ hereditatis nomine cenſentur: ex auro, & argento, & gemmis, & armis, ac veſtibus, necnon & mancipiis non caſatis, & his ſpeciebus, quæ propriè ad negotiatores pertinere noſcuntur. Ceteris verò liberis hominibus hoc minimè interdicendum iudicauimus. Si cauſa controuerſiæ inter partes propter terminos, aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum teſtimonio definiri non poteſt: volumus quod ad declarationem rei dubiæ iudicio crucis Dei voluntas & rerum veritas inquiratur: nec vnquam pro tali cauſa cuiuſlibet generis pugna, vel campus ad examinationem iudicatur. Si verò homo de vno regno hominem de altero de infidelitate contra fratrem domini ſui apud dominum ſuum accuſauerit, mittat eum dominus eius ad fratrem ſuum: vt ibi comprobet quod dixit. Super omnia autem iubemus, vt ipſi tres fratres cu-

tres curam & defenſionem Eccleſiæ ſancti Petri ſimul ſuſcipiant : ſicut quondam ab auo noſtro Carolo, & beatæ memoriæ Pipino rege, & à nobis poſtea ſuſcepta eſt : vt eam cum Dei adiutorio ab hoſtibus defendere nitantur, & iuſtitiam ſuam, quantum ad ipſos pertinet, & ratio poſtulauerit, habere faciant. Similiter & de ceteris eccleſiis quæ ſub illorum fuerint poteſtate præcipimus, vt iuſtitiam ſuam & honorem habeant, & paſtores atque rectores venerabilium locorum habeant poteſtatem rerum, quæ ad ipſa pia loca pertinent, in quocunque de his tribus regnis illarum eccleſiarum poſſeſsiones fuerint. De filiabus autem noſtris iubemus, vt poſt noſtrum diſceſſum licentiam habeat vnaquæque eligendi ſub cuius fratris tutelam ſe conferre velit, & quæcunque ex illis monaſticam vitam elegerit, liceat ei honorificè viuere. Quæ autem iuſtè & rationabiliter à condigno viro ad coniugium quæſita fuerit, eíque coniugalis vita placuerit, non ei denegetur à fratribus ſuis, ſi & viri poſtulantis, & fœminæ conſentientis honeſta & rationabilis fuerit voluntas. Poſtremò ſtatuimus, vt quicquid adhuc de rebus ac conſtitutionibus his noſtris decretis addere voluerimus, ſic à prædictis dilectis filiis noſtris obſeruetur, ſicut ea quæ in his iam ſtatuta ſunt aque ſcripta. Hæc autem omnia ita diſpoſuimus, atque in ordinem firmare decreuimus, vt quamdiu diuinæ Maieſtati placuerit, hanc corporalem agere vitam, poteſtas noſtra ſit ſuper à Deo conſeruatum regnum atque Imperium iſtud, ſicut hactenus fuit, & vt obedientes habeamus prædictos filios noſtros, atque Deo amabilem populum noſtrum, cum omni ſubiectione quæ patri à fi[illegible], & Imperatori ac Regi à ſuis populis exhibetur. Amen.